UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Specvlvm Ivris Gvlielmi Dvrandi

Durantis, Guilelmus

Augustae Taurinorum, 1578

Instrumentorum editione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96857

Visual Library

G. ¶ An delegatio, uel cōmiſſio poſſit probari per teſtes vidēdum poſt principium. G. ¶ Licet quis promittat nō probare ſolutionē, niſi per inſtrumentum, tamē valet probatio ꝑ teſtes, ne veritas occultetur verſ. ſed pone. G. vide ĵ. de renun. & ꝯclu. §. cum autem. in fi. ¶ An valeat pactum, ꝙ credatur ſimplici verbo alicuius? Dic, ꝙ iurare debet: & videtur iuramētū conditionale, ver. quid ſi ibi. G. de hoc in l. ſi de prætor. ſtip. per Dyn. & de iureiur. l. iuſiurandū, qđ ex. per Iac. & de dote præleg. l. Theopompus. per Bar. ibi vide. ¶ Si per ſtatutū debet credi iuramento dñi poſſeſſionis de damno dato, an iſta verba cōprehendant iuſtum poſſeſſorem, qui non eſt dominus proprietatis, vt vſufructuariū, vel bonæ fidei poſſeſſorē? Reſpon. ꝙ ſic, uer. ſed pone: ſtatutum. §. videndum. G. facit, quod no. de ruſtico, ff. de orig. iuris, l. 2. §. j. In contrarium facit: quia illud ſtatutum eſt contra ius commune: ideo ſtricte pro vero domino verba ſunt accipienda: facit ff. de reli. l. j. §. j. Imo nec emphyteuta comprehenditur: quia emphyteuta proprie non dicitur dominus, ut l. cum notiſsimi. §. j. C. de præſc. 30. an. ff. ſi ager. vect. l. j. §. qui in perpetuū. vbi de hoc Arg. contra, ff. de iniur. l. lex Cornelia. § domum. facit ff. de precar. l. & habet. §. j. SOL. Quando fit mentio dominii abſolute, intelligitur de proprietate: ſed quādo per relationem ad aliud, id eſt, ad aliū effectū, tunc aut ille effectus dependet a proprietate, & tunc ſignificat proprietatē, vt qñ concernit totum ius rei ſi autem eſt tale, qđ concernat fructus. tunc ſufficit iuſta poſſeſsio. ff. ad l. Aquil. item Mela. §. pe. & ff. de uſuris. l. qui ſcit. §. fi. & ita intellige hic. Bal. & uide ŝ. de primo & ſecūdo decreto, §. qđ per iuramētū. Bal. ¶ De auctoritate cuiuslibet ſigilli vide plene in ver. x. ꝑliteras. ꝙ no. G. & ꝙ opponātur, ver. illud. G. ¶ Licet in ſententia fiat mentio ꝓcuratoris, non tamen ꝓbatur mandatum, ver. ſed pone: iudex. G. vide l. optimā. C. de ꝯtrahen. & commit. ſtipu. per Cyn. ¶ Acta facta coram iudice, valēt coram arbitro, ver. ſed nunquid omnes. licet nulla lex hoc exprimat. G. ¶ Si quis petit abſolutionem, an videatur confiteri ſe ligatum? ver. ſed nunquid probatur. G. arg. ff. fam. erciſ. l. qui familię. Bal. ¶ Cuilibet perito in arte, eſt credēdum: vnde, an vulnus ſit lethale, vel nō, vel factū cum falcione, vel lapide, vel calce, iudicio medicorum ſtatur, vt fuit in cauſa cuiuſdā homicidii, & fuit corpus exhumatū & oſtenſum medicis, uer. quoq;. G. ¶ Quot ſpecies ſunt ſemiplenæ probationis, vide ibidē ad finē. G. ¶ Probatio, eſt aſſertio veritatis, ſenſatē. & immediate per ſeipſum. ¶ Argumentū eſt aſſertio quędam oriens ex ſenſu alicuius rei facto principali connexo, nō ex ipſo facto immediate: vnde argumentum eſt, ſicut ſyllogiſmus in quo uno preſuppoſito aliud ſequitur: vt vulnerauit, quia habebat gladium euaginatum, ſanguinolentum, in rixa. ¶ Coniectura, eſt aſſertio alicuius circunſtantiæ, quæ non cogit intellectum hominis ad ſic credendum, ſed inducit ad id præſumendum & ſuſpicandum: ut quia viſus eſt ſcholaris in camera cū Berta Vnde Rhethoricus, cuius ſcientia in perſuadendo ꝯſiſtit, frequenter vtitur argumentis ſumptis ab indiciis & coniecturis: & ius ciuile quandoque idem facit. Bal.

¶ De Articulorum exhibitione, & teſtium productione, Rubrica.

QVALITER formentur articuli, & qualiter teſtes producantur, & qualiter productioni teſtium renuncietur, plene dictum eſt ŝ. de teſte, §. nunc videndum. & §. fi. & per to. ti. ideoq; hic non ducimus refricandum.

a ## ¶ De inſtrumentorum editione [a]. Rubrica.

ADDITIO.

a ¶ Pileus nō fecit de inſtrumētis rubricā, ſed in ti. de prob. in fi. de hoc tractauit, & modicū: item in ti. de teſt. ſubſcriptis in inſtrumento. ¶ De Bagaro. idē dico, & ꝙ modicū inſeruit, vbi tract. de teſti. ¶ Tan. par. 3. poſuit rub. de exhi. inſtrumentorū, & ipſorū fide. ¶ Roff. vbi de edictis, ponit rub. de actione in factū, de edendo, vbi de eorū editiōe tractat. ¶ Vber. de Bochar. ij. tractatū inchoat, quē ꝓſequitur de ſcripturis priuatis, & publicis, & de priuilegiis. ¶ Io. de Deo Cauil. lib. v. poſuit rubricam de inſtrumētis & diuerſis ſcripturis publicis, poſtq̃ poſuit de ſcriptura priuata, & de priuileg. & in li. Iudicū, parte vlti. poſuit rubricam de fide inſtr. & ipſorū iuribus, & qñ dicatur authenticū. ¶ Aegid. de ipſorū ꝓductione poſuit rubricā lib. 7. & Alb. Gal. poſuit rub. de fi. inſtr. ¶ Nepos de Mōteal. poſuit ſecundā rubricā ꝯ ſcripturas publicas & priuatas, & ꝯ priuilegia: vide, qđ dicā in §. cōpendioſe. in prin. ¶ Vides, ꝙ hic nouē diuiſiones facit auctor de quibus maiorē numerū facere potuiſſet. Eſt ſciendū, ꝙ Nicolaus Matarelli de hac materia ſummā ꝓlixā formauit, dicēs, circa ſcripturā ꝓbatoriā, quæ dicit Inſtrumentū ſtricto modo ſumptū, ut no. ĵ. §. j. in fi. & ff. e. ti. l. j. diſtinguendū: quæ diſtinctio quia differt a mēbris auctoris, motus ēt, quia in quadā quæſtione, quā circa materiā ipſe & ego conſulere habebamus, Paduæ, ſatis illā reuoluimus, iō hic illā ponā, q̃ breuius potero, proſequēdā. Diſtinguit aūt ſic: Aut dubitat de illa ꝯficienda, & hic prolixus eſt tractatus aut de ipſa ꝯfecta, exhibēda & tradēda: aut de ea vacuata exhibenda & reſtituenda: & quia hæc duo breuius per ipſum expediunt, illa præmittam. Dicit ergo circa hoc ꝑm, iuxta diuerſitatē factorū & ſpecierū diuerſis actionibus ad talia tradēda agendū eſſe, qñq; officio iudicis, quan-
a doq; actione in factum quæ dat ex æquitate, qñq; rei vendicatione, quandoq; actione ex eo ꝯ̃ctu, quandoq; actione mandati: quod dixit apparere ex dicendis ſuper j. mēbro. Circa tertium videndū dixit quādo ſcriptura dicatur vacuata, quod dicit eſſe poſſe diuerſis cauſis. Primo, quando ꝓbatoria ſcriptura eſt inefficax: quia id, ad quod facta fuit, probari non expedit: quia de illo amodo iudicari non debet: uel quia cauſa eſt ſublata. de qua ſperatur litigiū, vel quia nō eſt ſequuta: & ſic recte dicit vacua, vel vacuata. exempla ponit C. de cond. ſine cau. diſſolutæ. & l. fi. de ſol. l. fi. & ad exhib. l. vlt. & hoc mō dicitur etiā teſtamentū vacuatū, quando eſt inefficax, ...ut cū de ap. cog. §. ſiue igitur. Procedit aūt inefficacia, cū id, ꝓpter quod factū fuit inſtrumentum, nec ſecutum eſt, nec ſequi ſperabatur, & tūc per partem, quæ illud dedit, petitur ut reddatur: vel iudicis officio, ſi in iudicio datum eſt: vel ſi extra iudicium, condictione ſine cauſa, C. de ap. ſi qs libellos. & de cond. ſine cā, l. fi. Si vero charta probatoria non eſt producta, vel data, ſed eſt penes illū, qui ſcripſit, petitur vt aboleatur: & id per quācunq; partē, vel per officiū iudicis, ſi illud locū habebat in illa faciēda, vel actione mandati, ſi ad illā faciēdā ꝯpeteret: facit. ff. de accu. l. libellorū. §. fi. & de iud. l. poſt edictū §. j. Eſt ēt inefficax ſcriptura, cum ſolutū fuit id, propter qđ facta erat: & tunc aut eſt penes ſcribentē, aut penes illū, pro quo facta fuit, aut apud tertium: & ſecundo caſu petit debitor illam ſibi dari, per leges prius allegatas, cum cā facta ſit nō cā, & negotiū inter eos geſtū, ff. de cond. ſine cauſ. l. j. Si vero creditori data fuit per ſcribentē, per quā dationē creditor fuit ipſius dominus, & nūc inefficax eſt apud ipſum, nō petit illā debitor per ꝯdictionē ſine cā, cum inter eos nullū negotium geſtum fuerit, vñ naſcat talis ꝯdictio, ſed petet ꝯdictione ex l. diſſolutę. ff. de ꝯd. ex lege vna. Si vero charta eſt penes ſcribentē, creditor ab eo illā petere poterit ac ſi eſſet efficax. & illa habita tenebitur illi, ꝯ quē factū eſt, ut dictū eſt: & poſſet debitor ꝯ creditorē agere, vt ꝯ ſcriptorē agat, ad hæc. ff. de act. emp. & ven. l. Iulianus. & l. qui impleto. §. meſſem. Poſſet tamē ſe ab onere liberare cedendo actionē id petenti, vt in dictis legib. no. per l. quod debetur. ff. de pecu. Vbi authentica ſcriptura eſſet penes debitorem, qui ſoluit, non eſt locus petitioni, cum ſit, vbi eſſe debet, ut in d. l. diſſolutæ. Vbi autē eſſet penes extraneum, ꝯſtat ꝙ per dñm ſcripturæ ꝯueniri poteſt poſſeſſor cōib. actionib. ſ. rei vendicatione, & ad exhibendū: ſi dñs non apparet, conueniri poterit per illum, pro quo facit, actione in factum, ff. ad exhi. l. 3. §. pe. quam habitam tenetur tradere illi contra quem facta eſt vt ŝ.

¶ Circa primā ſpeciem, ſ. ꝯfeſsionis, ſubdiſtinguit ſic: ¶ Primo aut fit talis ſcriptura de actibus iudicialibus, quæ forenſia, vel fori dicuntur: aut de extraiudicialib. ¶ Secūdo, ſi illam facere quis debet ſponte tm̄, an ad id cogi poſsit? ¶ Tertio, ſub qua forma fieri debeat? Quarto an talis ſcriptura cedat chartę, vel non: & per hoc cuius eſſe cēſeatur. ¶ Quinto, quis pretium chartæ & ſcripturæ ſoluere debeat. ¶ Sexto, ſi talis ſcriptura eſt in originali libro, vbi, & per quē cuſtodiri debeat & ſaluari? ¶ Septimo, ſi petit exēplum trāſcriptū, cui, & per quē, & ſub qua forma ſcribi & dari debeat, & quo iure petatur? ¶ Octauo, an talis, ſcriptura tranſcripti cedat chartę, vel non: & per hoc cuius eſſe dicatur? ¶ Nonò, qs ſoluere debeat chartæ pretiū & ſcripturę? ¶ De primo mēbro circa quod etiā proſequit alia mēbra, dicit ſcripturas iudiciales fieri debere per officiales ad illam deputatos lege cōi, vel municipali, uel ꝯſuetudinaria, ſi quę ſit in loco, & non per alios: all. C. de ap. præcipimus. §. in his. & §. huic. vbi de taliū nominib. & in l. fi. e. ti. & de do. l. donatio. Nec mirū, ſi talia, quæ prædixi, dant talia officia, cū per illa dētur etiā iudices ordinarii, de iuriſ. om. iud. l. more. & l. & qa. & quod ibi no. Ad idem extr. de iu. nouit. & de fo. compe. cū ꝯtingat. vbi vere per alterum prædictorum modorum nulli ſunt deputati ad tales ſcripturas: dicit ſeruandum, quod dicit decr. qm̄. de prob. in prin. vt iudex aſſumat tabellionē, ſi haberi pōt: alias duos viros idoneos, ut in decr. qm̄ de prob. & vide, quod ibi no. in 3. glo. & quod ſuper ea ſcripſi. ¶ De ſecundo circa tales ſcripturas iudiciales, dicit, ꝙ ſicut executores coguntur per iudices ſuū officiū fideliter exercere, C. de ſpor. l. 2. ſic & tales officiales officio iudicis, cui ſubſunt, cogūt talia ſcribere, & litigatoribus tradere, ut in præ. c. qm̄. & C. de eden. l. is apud quē. & C. li. xij. de numerar. & actuar. l. exceptores. ¶ De tertio dicit, oīa iudicis auctoritate ſcribenda fideliter, quæ ꝑ iudicē, vel ipſius auctoritate ī ꝓ̃ſentia ipſi⁹ officialis fiūt, apponēdo quę in ſcripturis publicè apponūtur: de quibus ſatis ĵ. §. 2. & patet in præ. dec. qm̄. & de inſcriptione teſtiū. tenet, qđ ibi no. in 3. gl. ¶ Ad quartū reſpondet, ꝙ nullius priuati ſcriptura eſt, ſed eſt publica illius rei publicæ, cuius auctoritate fit, ut in d. l. his apud quē. quæ vocat illa acta publica: & merito, cū per ſeruos publicos facta ſint. Vnde licet alias dicat, ꝙ litera cedat chartæ, Inſt. de rerū diui. §. literę. tamē hoc caſu propter publicæ auctoritatis excellentiā charta cedit ſcripturæ, & efficitur publica ſicut flumio publico cedit alueus, ff. de acqui. rerū do. l. ergo. §. alluuio. Inſt. de rerū diuiſ. §. ꝙ ſi naturali. ff. de reli. l. is qui certum. ¶ Ad quintū reſpōdet, ꝙ tales officiales de ſalariū recipere debent pro labore & pro chartis, & illo debēt eſſe contenti: in auth. vt iudices ſine quoquo ſuf. §. hæc aūt omnino. & ſimile ff. de adm. tu. l. ita tamen. in fi. & ſolutis chartis reſiduum eſt eis quaſi peculium caſtrenſe, de quo C. de inof. teſta. l. fi. ver. de aliis. ibi, de memorialibus, &c. Si autem non habent ſalarium, recipient a litigantibus ſecundū ꝯſuetudinem & ordinationē locorum, ar. C. de ſacroſ. ecc. auth. hoc ius. & de epiſ. & cleri. l. nulli. & C. de epiſc. aud. tā dementis. in fi. Cū enim per leges, quibus ꝯcor. 12. q. 2. charitatē. certis perſonis detur in priuilegium, ꝙ nil ſoluant. ergo eius ꝯ̃rium eſt ius cōmune in aliis, ff. ad munic. l. 1. & tunc ipſi ſcriptores ſoluent chartas: & ſic ſeruatur in illis, quæ remanent penes eos. ſed ſi pars velit illa acta, tunc petunt chartas a parte. ¶ Ad ſextum reſpondet, ꝙ talia acta cuſtodienda ſunt in archiuis publicis, vel chartophylacio: de quo c. diſt. & c. 2. & de prob. c. 1. Apud aliquos vocatur cācellaria & ſolent eſſe officiales ad hoc deputati. C. eo. ti. auth. ad hæc. de app. eos. §. ſuper his. Vbi vero ꝑſonæ, vel loca nō ſunt ad hæc deputata, licet ad certa alia eſſent ordinata, tunc putauit illa cuſtodiri per ſciptores, vel ipſorū hr̄des, uel per illos quibus cōmitterent, ad inſtar argētariorū, ff. de edē. l. prætor. §. vl. & l. ſi quis ex argentariis. § pen. ¶ De ſeptimo credit, ꝙ trāſcriptum dari debeat cuiq; petenti, cū ſit publicum auctoritate, vtilitate & vſu ſuo mō: alle. C. de eden. l. is apud quē. quæ indiſtinctè loquitur, & Inſt. de publi. iud. §. j. & ff. de rerum diui. l. nemo. in fi. & l. riparū. & ne qd in flu. pub. l. 2. §. 1. Excipit, cum petuntur ꝯ fiſcum. ff. de iu. fiſc. in fraudē. §. quoties. & quod ibi not. & de eden. l. ne quiſq;. ſic eſt in fiſco aliud ſpeciale, ꝙ ꝯ ſe pro ipſo tenetur quis edere inſtrumenta, ff. de eden. l. 3. & ſcripſi extr. de prob. c. 1. Ad aliam partē articuli reſpondet, ꝙ ſi acta cuſtodiuntur per officiales ad hoc deputatos, ipſi debent dare tranſcriptum cum ſua inſcriptione, vt in §. quoties. & in auth. ad hæc. C. eo. ti. Vbi vero non ſunt aliq̃ deputati, tunc per confectores ipſorū ſcriptorū, vel alios, qui illa habeant, tranſcribentur cum ſubſcriptione, ſi ſint tabelliones, & ſi habent perſonā publicam: ſi uero ſunt priuati, fiet tranſcriptum auctoritate iudicis, cum

ſides eius ex auctorizatis auctoritate procedat per iura proxime allegata, ut ext.e.ti.c.pe.& vlt.puta, ꝙ anni Domini,& quicquid eſt in originali,ſit tranſcribendum etiam cum nominibus teſtium inſertis. Teſtes autem,qui interſunt tranſcriptioni nõ putat neceſſario inſcribendos,ꝑ leges ꝑdictas, auth.ad hæc & §.quoties. Tutũ tñ eſt illos exprimere, dicens circa vltimũ, ꝙ ſi ꝑdicti hoc ſpõte nõ faciãt,officio iudicis præſidẽtis ad id cogẽdi ſunt, per prædictam auth.ad hæc.& per e. qm̃ ꝯ. extr. de proba. ¶ Ad octauum reſpondet, quod tale tranſcriptum eſt officialis tranſcribentis, tanquam auctoritate publicum, ſed vtilitate priuatum, ſicut & tutela: Inſtit. de auct.tut.§.1.& cedit charta ſcripturę,propter excellentiam publicæ auctoritatis:non econuerſo ad inſtar tabulæ prædictę nõ feruminatorũ. Inſt. de re diui.§.ſi quis in aliena.& ff de rei ven.l.in rem.§. item quęcunque. & per conſequẽs fiet eius,cui per talem officialem tradetur, Inſt. de rer.diui. §.ꝑ traditionẽ. ¶ Ad ultimum huius partis dicit, ꝙ dominus chartæ dẽt habere pretium chartæ à tranſcribente per iura proxime allegata:ipſe vero tranſcribens habebit pretium chartæ & literæ a petente, pro quo trãſcripſit,niſi lege, vel conſuetudine aliud eſſet inductum generaliter,uel circa certas perſonas,ut ſ.ſuper v.articulo.

¶ Secundo ſequit̃ uidere de ſcriptura probatoria extraiudiciali, de qua regula talis datur,ꝙ nulla ſcriptura extraiudicialis probare põt plene, vel ſemiplene,ꝯ alium,quam ꝯ ſcribentem, niſi de ſcribendo illi mandatum ſit,uel ei commiſſum per quæcunque verba ab illis,inter quos fit,uel ab altero illorum.hoc probatur in auth.de tabel.in prin.& §.1.& quod ibi no. & ff.de eden.l.ſi quis.§.pertinere.& l.quædam.in fi. Sic & iudices chartularii non habẽt iuriſdictionẽ,niſi inter volentes,ut no.ff.de iud.l.j.in gl.pe. Scriptura ergo iudicialis naturam iudicii ſequit̃,quod redditur in inuitũ, ff.de ver.obli.inter ſtipulantẽ.§.1. Sic & ſtipulatio naturã eius ſequitur,ſuper quo interponit̃,ff.ſi quis cau.ſi cum §. qui iniuriarum. & de uſur. ſi ſtipulatus.ut leg.no.ca.l.j.§.ſi ſub conditione. Hac regula præmiſſa diſtinguit:aut agitur de ſcriptura fienda per tabellionem,qui habet ad hoc publicum officium:aut de ſcribenda per eum,qui non habet publicũ officiũ, ſed publica auctoritate cõmiſſum,ut ſunt argentarii, vt ff.de eden.l.prętor. §.ſed ſi ſeruus.& l.argentarius.§.j.aut de ſcribẽda per alium priuatum, ut ſunt nummularii,hodie mercatores,& ſimiles. Primo caſu ſex ueniunt ꝯſideranda. ¶ Primum,an tabellio,cui mandatur aliquid ſcribendũ, ad id cogi poſsit inuitus. ¶ Secundo,cuius mandatũ interuenire debet. ¶ Tertio cuius intelligatur ſcheda ſcripta per tabellionem,& cuius intelligatur ſcriptum mundum ex illa. ¶ Quarto cui dari debeat ipſum mundũ. ¶ Quinto,quæ ſunt illa,de quibus tabellio põt ſcripturam probatoriam facere. ¶ Sexto,quid debet interuenire ad hoc,ut id poſsit de iure,ſi vult,& ſi nõ vult,ꝙ cogi poſsit. ¶ Ad primum reſpõdet,ꝙ inuitus cogi poteſt præciſè opportunis remediis,cũ ſit publicũ officium,& publica auctoritate cõmiſſum,ad ſimilitudinẽ iudicis,ff.de iud. de qua re. & C. de aduoc. diuer.iu. ſcimus.& teſtis,C.de teſtib.ſi qñ.& tutoris. Inſti.de ſatiſ.in §. pe. Et ſi non facit,poteſt mandator ꝯdemnari ad intereſſe,ſicut argentarius,ff.de eden. l.ſi quis.§.ex hoc. Dixit tamen hoc intelligendum, cum omnia ꝯcurrunt, quæ ad hoc requiruntur:de quibus in ſexto membro dicetur. ¶ In ſecundo diſtinguũtur tria membra:de quibus tractabitur j.§. poſtquam. in ver. nunquid eſt neceſſarius.ut ibi dicam,in fi. ¶ De tertio, cuius intelligatur ſcheda,& mundum inde ſumptum,de quibus dicitur C. eo. l. contractus. in princ reſpondet,ꝙ ſunt ipſius tabellionis,non eius,cuius fuerunt chartæ,propter publicam auctoritatem, ut ſ.verſ.ad viii. Mundum autem de ſcheda fiet eius,cui tabellio tradet,ut ibi dictum eſt. ¶ De quarto reſpondet ꝙ ſi per ꝯhentes fuit expreſſum,cui dari debeat, illi daretur.ff. de iud. l.ſi conuenerit.alias dabit illi,pro cuius probatione & utilitate factũ eſt.ff. de eden.l.prætor.in princ.& l.ſi quis.§.pertinere.& l.quædam.§.fi. Non datur ergo debitori,pro quo cõmittendo factum eſt inſtrumentum mutui,licet ipſe commiſerit cum creditori mandauerit. In contractu vero locationis,in quo pro utriuſq; vtilitate mandatur fieri ſcriptura, dabitur utrique:quaſi hoc tacite actum haberi debeat pro expreſſo,ff.ſi cert.pet. cum quid. Sed quæritur, quomodo conſtabit de mandato, ꝙ ſit factum, & à quo? Reſpondet,ſi quæſtio eſt inter mandantem fieri,& tabellionẽ, ſuper hoc ſi appareat tabellionem feciſſe ſchedam,cogetur mundum dare petẽti,quaſi præſumatur ab ipſo fuiſſe mandatum,& tali a principio,ar. ff. cõmod.in commodato.§.ſicut.alias probet mandatum,qui id dicit,ff.de probat.ei qui dicit: ¶ De quinto ſe expedit,ꝙ ad eum pertinet ſcribere actus licitos,non illicitos:item actus qui non fiunt extra officium ſuum:ut quia pertinet ad cognitionem iudicis,& iudex non mandat:& de hoc ſ.in fi.ſecundi proximi membri ¶ Subdiuidendo ad ſeptimum reſpondet, ꝙ ad hoc ut tabellio poſsit aliquid authenticum ſcribere, & ſi nollit, poſsit cogi,requiruntur facti commiſsio rei cognitio,iuris permiſsio,teſtium rogatorum præſentia. ¶ De primo dicit requiri mandatum, per quæcunq; fiat verba,ſ. ꝯmitto,delego,iniũgo,mãdo.de hoc remittit in auth.de tabel. §.j.arg.l.man,& de hoc ẽt dictũ eſt ſ. ¶ De ſecundo, quod eſt rei cognitio:ſciendum eſt,ꝙ tabellio id,quod in publicam ſcripturam deducit,non ex narratione teſtium,uel uiſione inſtrumentorum, quia eſt iudicis:ſed ſcire debet per ſe,ſicut teſtis,in auth.de tabel.§.nos autem. ibi, vt habeant, vnde ſciant negotium,& interrogati reſpondere ſciant, C.de teſtibus,l.teſtium.ff.de fid.inſtru.l.ij.in auth.de hære.& Fal.§.ſi uero abſunt.ibi, & vidiſſe,quę tunc agebantur,&c. vnde ipſe propriis auribus audire debet illa, vt per hos duos ſenſus percipiat.& per hoc dicitur j. §. reſtat. circa fi. ſuper ver.ſed quæro,ſub qua. Sed nunquid perſonas,de quibus inſtrumenta facit,cognoſcere debet? Videtur,ꝙ ſic:ſicut & teſtis cognoſcere debet eos de quibus teſtificatur, vt no.ff de teſti.l.3.§.ideoq; diuus.in gl.debet ergo, ad hoc C.de iure delib.l.fi.§.ſin autem dubius.in fi.ibi,qui hæredem cognoſcant.& ibi no. de hoc in glo.nota arg.& auth.hoc eo.ti.§. oportet. ibi, & ſciant eum,&c. In contrarium facit:quia hoc erit quaſi ad nihilum deducere inſtrumenta,ſi fieri non poſſent,niſi de perſonis prius notis:& ſic non facile fiet de mulieribus,de ruſticis & extraneis:quod eſt contra iura volentia probationes ampliari,non reſtringi,in auth.eo.ti.§.& his qui. in fin. Item dato, quod Titius promittens centum Mæuio,qui promittit dicat ſe ſic nominari,non propter id dicitur notarius ſcire nomina,quæ ſic poſſent falſo confingi. Soluit: neceſſe non eſſe, quod notarius illos prius notos habuerit:ſed ſatis eſt quod ipſo tempore illos notos habeat, audiens ipſorum verba,nomina & cognomina: & leges adaptantur ad illa, quæ communius accidunt, non ad illa, quæ raro, ff. de legib.nam ad ea. Nec obſtat,notarium,per ſe ſcire debere, quę ſcribit:quia illud verum de his, quæ ſcriptura probat,ut dictum eſt:ſecus in his, quæ ſcriptura non probat:ſicut hic,quod aliter vocetur Titius Mæuius, ſed probat, quod quidam dicens ſe vocari Titium,promiſit alteri,qui dicebatur Mæuius,ſicut cum ſcribit, quod A. dicens ſe procuratorem B. tale quid fecit, conſtat per id non probari procuratorium,ſed ſolum actum: facit C. de contrahen.& com.ſtip.l.optimam.& de iure delib. cum quis. & Inſt. de leg.1.§.ſi quis in nomine. Teneretur autem pœna falſi ille,qui ſic doloſe nomen mutat,ff.de falſ.l.falſi in prin.& l.qui falſum.& l. Paulus.§.j.nec præiudicaretur notario,niſi probaretur fuiſſe ꝯſcius quod in dubio non præſumitur C. de fal. maiorem.ff.de proba.verius & cum certis caſibus requiratur certa qualitas teſtium,ꝙ ſint locupletes,bonæ famæ & opinionis, & cognoſcentes perſonas de quib.agitur,ut ſ.dictum eſt, ſi notarius aſſereret illos tales, bene debet illos cognoſcere fore tales. Sed ſi hoc in inſtrumento aſſerat,non eſt neceſſe,quod cognoſcat: ſatisfit enim illis legibus, quę requirunt, quod ſint tales,quod non ſciantur eſſe tales,quantũad ſubſtantiam inſtrumenti, de quo quęritur: vnde ſi non erit quęſtio ſuper hoc,non erit neceſſe probari,quod ſciebantur eſſe tales,ſed quod tales erant:& ſufficiet hęc coram iudice fore probata. Bonum eſt in hoc ſtatutum ciuitatis Bonon.quod vult nullum confici inſtrumentum, & damnat confectum, niſi ſaltem vnus ex teſtibus inſcriptis ſe aſſeruit cognoſcere contrahentes, quod in inſtrumento ſcribendum eſt neceſſario. Prædicta in cognitione rerum non ſimpliciter procedunt.nam ſi dicit, depoſuit aurum in maſſa tanti ponderis, vel vas auri,uel librum talem,cum tali apparatu,notarius habet dicere maſſam auri, vt dixerunt,eſſe talis ponderis: & ſic de reliquis. Si uero ſimpliciter dicat maſſam auri,& non ſit aurum, & iuſtus eſt error, puta quia maſſa erat aureata,excuſaretur:quia non erat ipſe ad id iudicandum,nec habebat,nec habere debebat miniſteria ad id parata. ff. de exerci.l.ſi.C.de fal.l.maiorem.& l.nec exemplum.& ff.de fal.l. quid ſi falſum.in fin.alias vbi falſum in his ſcriptum eſſet, præſumeretur contra eum, ar.ff. de act.emp.l.Iulianus.§.item qui furem. ver. quid negauit. ¶ Hic ſubdit, an tabellio requiſitus poſsit facere inſtrumentum de eo, quod diſcernit alio ſenſu,quam viſus,vel auditus? de hoc ſ.remiſi poſt princ. huius membri ad §.j.e.reſtat ſuper ver.ſed quæro,ſub qua.& ſubdit hanc quæſtionem quam ſcripſi ſuper regula, ſemel malus. lib. 6.& per eam ingreditur tertium membrum huius partis,quod eſt iuris permiſsio:dicens officium tabellionis fore circa illa,quæ ſcribuntur extra iudicium, & circa illa, quæ non ſunt a iure prohibita fieri:alleg.C de ſac.ſan. eccl. iubemus. §. his tabellionibus.& de teſt.l.iubemus.in fin.de eunuchis,l.2.& de prohibit. ali. feu.per Fed.imperialem.§.ſcriba & de feu.ali.per Lothar.l.j. §. ſi quis vero. Sicut igitur ad mandatum delinquentis de ipſo actu delicti non debet facere inſtrumentum,quia eſſet delicto fauere & facinus illius approbare:quod facere non debet,ſed potius reſiſtere,C.de appe.l.quoniam iudices.& de decurion.l.omnes iudices.ſic nec ad mandatum paſsi offenſam quia id eſſet cognoſcere de delicto,quod non ad tabellionem, ſed ad iudicem ſpectat:item nec ad omnem iudicem, ſed ad eum qui habet poteſtatem puniendi,ff.de accu.l.nulli.de cuſto.reo.l.diuus.de teſti.l. 3. §. idemq; diuus. C.de fid.inſtr.auth.apud. Dabat ergo duas regulas, affirmatiuam ſ. & negatiuam. ¶ Prima,quod ea quæ a iuris ordinatione ſubſtantiam capiunt,ad officium tabellionis pertinere poſſunt:facit C.de aduo.diuerſ.iu. l.2.de pactis,l.ſeruus tuus. ¶ Secunda,econtra,quod improbata a iure ad ipſius officium ſcribere non pertinent.cum enim ipſe ſit ſeruus publicus. ff.de adopt.l.non aliter.ſic uidetur,ꝙ ſeruus eorum,quæ de iure fiũt, in prohibitis a iure ſe exercere non debet. Si uero de talibus ſit facta ſcriptura per tabellionem,ipſe tenet,ꝙ fidem non faciat, ſicut nec dicta per teſtem extra intentionem.ut no.extr de teſtib.in 1.gloſſ.ff. de peti.hæred.ſi qui libertatem. in fin.& facit.ff.de offic.prçſid.l 3.& C. de teſtam. l. conſulta.& ſi a non com. iu. l. fin. ¶ Demum agreditur quartum incidens ſub ſexto membro huius partis,de teſtium præſentia, dicens, illam neceſſariam ad effectum inſtrumenti extra iudicium facti,ut fidem faciat, in auth. de tabel.in princip.& de fide iſtru.§ ſed & ſi inſtrumenta vtrobique ſit expreſſa mentio de præſentia teſtium. ¶ Dixit autem circa teſtes attendenda duo,ſcilicet quantitatem & qualitatem teſtium:& circa præſentiam alia duo,ſ. qualis præſentia & qualis ſubnotatio. ¶ De primo ſe expedit,ꝙ requiruntur duo,non computato tabellione:plures nõ, niſi ubi ius id ſtatuit ff.de teſti. vbi numerus.ſubdens, quòd vbi certus numerus teſtium requiritur,qui teſtificari debent in iudicio,tabellio computatur in numero, ff. de teſt.l.Domitius. Si vero ſolũ ſubnotantur in inſtrumento, cũ tabellio ſcribens gerat vicem iudicis,nõ computatur in numero, ff. qui teſta. fac. poſſ.hac conſultiſsima.& in auth.de fide inſtr.§.oportet. De qualitate vero teſtium dicit,ſatis eſſe ꝙ non ſunt prohibiti,ff.de teſtib.l.j. §. j. Subdit autem ſe non inuenire prohibitionẽ teſtiũ circa ꝯctus: licet in iudiciariis & teſtamentariis illam inueniat in reſcriptis vtriuſque iuris de teſtibus,& de teſtamentis:& tamen etiam in his diuerſimode,ff.de teſta.l.qui teſtamẽto.§.mulier.& §.per contrarium C.de teſti.l.parentes. & vide ſ. de teſte. §.j.char.pen.ver.item ꝙ eſt mulier. & uer. ſeq. & quod ibi dixi. Dicit autem,quod in iudiciali ſcriptura quando non ſunt neceſſarii teſtes, non eſt curandum quales exhibeantur, C.de dona.l. in donationib. ar. C. comm. de manu.l ij.& de lib.cauſa.l.ſubſcripto. Iudiciarij,æquè pro veritate habenda recipiuntur a iudice,& coguntur,C.de teſti. ſi quando. extr. de teſti.cog.per totum.& interrogati reſpondere debent de cauſa ſcientiæ,& ſecreto deponunt:& ſi iudicis aures offendunt,puniuntur,& torquentur,C. de teſti.l.iuriſiurandi.& l.nullum.& l.ſolam.& de aboli.l fi. Hęc in teſtibus inſtrumentariis ceſſant,inquantum inſtrumẽtarij. Fiunt autem iudiciarij, ſi propter aliquas dubitationes per iudicem teſtificari cogantur:& idẽ in tabellione,in auth.de fid.inſtr.§.ſed & his,qui.& §.ſi uero morian[illegible] ſtamentarii vero ſunt,qui manu publica ſunt in inſtrum[illegible] eod. titu.l. fina. & in iſtis non plus eſt, quam [illegible]

numerus teſtium. Vbi vero teſtamentum non eſt ſcriptum manu publica, ſed ſcriptum & ſigillatum ſecundum l.hac conſultiſsima.& l. hæredes.§.ſi. & §.ſeq.ff.de teſta.quia talis ſcriptura non eſt publica, ſed publicanda, ff. de teſt.l.ſeruus. In publicatione autem ipſi teſtes ſunt loco iudiciorum nõ tñ in totũ,ff.quemad.teſt.aper.l.cum ab initio.cum legibus ſeq. ꝑ quæ dicit patere, teſtamentarios maiorem ſimilitudinem & affinitatem habere cum inſtrumentariis,quã cum iudicialibus:& ſic ipſorũ prohibitio & permiſsio plus eſt regulanda ſecundũ teſtamentarios,quã ſecundum iudiciales.facit.ff.de ſta.ho.l.cũ q̃ritur.& de acqui.rer.do.l.quicquid.§.cũ partes. ad hoc facit.C.de hære t.l.qm̃.in ſi.ibi innuitur,aliquos eſſe poſſe teſtes inſtrumentarios,& teſtamẽtarios,qui nõ poſſunt eſſe iudiciari. Per quæ cõcludit,omnia ſcripta de teſtamentariis in iure procedere in inſtrumentariis:ſaluo quod de muliere dicitur,quæ nõ põt eſſe teſtis in teſtamẽto:quæ tñ poteſt eſſe in codicillis.de quo remiſi ſ̃.uer.de qualitate. Sic ergo,ſecundum eum,poterit eſſe in contractibus. ¶ Circa qualitatem præſentiæ.dicit tria requiri,ſ.ꝙ tabellio & teſtes ſimul audiant,quæ dicũtur per ꝯhentes circa contractum,ut ſtipulationes,& pacta. ¶ Secundo,ꝙ videant quę aguntur.ſ.numerationes & facta. ¶ Tertio ꝙ prædicta non diuiſim,ſed ſimul à tabellione & teſtibus percipiantur probantur prædicta ff. de verb. obl.l.j.in prin. De ſententia,ff.de re iudic.l.de vnoquoq;.de arb.l. diem.§. perinde.& §.coram. In teſtamento C.qui teſta.poſ.l. hac conſultiſsima.§. j.facit ext.de elect.in Geneſi.& c.ſicut eum.lib.6. Talis autem ſubnotatio teſtiũ.ſ.ꝙ ſcribant ipſorũ nomina,requirit in quolibet inſtrumẽto. de hoc j̃.§.2.ver.poſt locũ. Per id aũt,quod dictum eſt de cõmunione teſtiũ,de ipſorum collectiua præſentia.ſatis colligi videtur,illos eſſe rogatos:& ſic cũ tabellio ſcribere poſsit eos debita præſentia affuiſſe, merito præſumimus illos rogatos,uel admonitos:quod eſt idem. Vbi uero ius expreſſe præcipit,teſtes fore rogatos,& caſus uide no.ſ̃.de teſte,§.j.pen.col. uer.item ꝙ non fuit rogatus.& quod ibi ſcripſi,tunc neceſſe eſt id exprimi,ſi ſit diuerſitatis ratio:quia in illis caſibus rogatio teſtiũ eſt de ſolẽnitate, quã lex in illis ſpãliter vult ſeruari,ff.ſi quis.cau.ſed & ſi quis. §.quæſitum. & ſi quis in ius voc.l.j.ad hoc de elect.is q lib.6. In cæteris caſibus ſufficit præſumptio ſcientiæ ipſorum:& ſic procedit,quod p̃miſi. Sed de eo,quod dixi,ꝙ videre debent notarius & teſtes numerationes,eſt dubium,an debeat notarius uidiſſe integram numerationẽ pecuniæ depoſitæ,mutuatæ, ſolutæ, vel reſtitutæ:an ſufficiat vidiſſe principium numerationis,uel partem,eſt dicendum,ꝙ ſi notarius per ſe,uel ſuum miniſtrum, uidit integram numerationem,tunc illam ſecure ſcribere poterit aſſertiue. tantam pecuniam numeratam. Ad id,quod de inſtrumento dixi,facit quod no.ff.de iur.om.iud.l.j. & regula,qui per alium.lib.6. Et tales miniſtri dicuntur annumeratores, in auth.de fid.inſtr.§.in his vero.§. ſi uero neq;. Notarius autem non debet dicere ſimpliciter,pecuniam numeratam, & tantam eſſe: ſed ſcribat partem,uel partes aſſerere pecuniam numeratã,& tantam eſſe. Sic Iudęi dicebãt Pilato,Io.19. Noli ſcribere Rex Iudęorũ:ſed quia dicebat ſe Regem Iudęorum. Hæc ſufficiant pro nunc de primo membro principali,ſ. confeſsionis:tangentur reſidua in proceſſu.

¶ ADDE, dum in hac additione dicitur, ꝙ mulier non poteſt eſſe teſtis in teſtamento,ꝙ tamen põt eſſe in teſtamẽto ad pias cauſas, ut tenet Paul. de Caſt.conſ.264. Poteſt etiam notarius conficere inſtrumentum numerationis,licet pecunia ſit in ſacculo,dummodo partes ita ꝯfiteantur: ita tenet Bal.eius conſ.217.inc.præmiſſo ſtatuto.iii.lib.& hoc per l.ſed & ſi quis ſtipuletur.alias incipit,adhuc intereſt.uer.ſi uero ſimul in ſacculo.ff.de uſu fru.Dicit tamen:ꝙ notarius cautius faceret,ſi uideret actũ numerationis.

DICTO de probatione uiuæ vocis, quæ fit per teſtes, dicendũ eſt de ꝓbatiue mortuæ vocis, q̃ fit ꝑ inſtrã, dicentes, Quid ſit inſtrm̃,& vñ dicat: Qualr̃ publicetur,& fiat:qualiter propria ſcriptura exempletur,publicetur,ſeu reficiatur: Et qualiter aliena,& quid iuris ſit de publicatione,ſeu exemplatione inſtrumentorum: Quando ſint exhibenda inſtrumenta,& qualiter: Quot ſunt eorũ ſpecies: Quibus inſtrumentis fides adhibeatur,& quanta: Quibus modis diuerſę ſcripturæ in iudicio ꝓductæ valeãt impugnari, vel ꝯ eas excipi.

¶ Inſtrumentum quid ſit,& vnde dicatur.

a 1.§. Inſtrumentũ eſt ſcriptura ad aſſertiõem,ſeu probationẽ alicuius rei facta[a].
Vel ſic: Publicum inſtrumentum eſt ſolennis & rite ordinata ſcriptura per authenticæ perſonę manum, publice cauſa memoriæ facta: vt j.§.nunc dicendum.in prin. Dictum eſt autem inſtrumẽtum quia inſtruit: ext.de do.& cont.c.ſi.ſeu documentum,qa docet,ar.xii.q.2.ſi quis de clericis.& C.de edẽ.aut.ſi quis in aliquo. ext.de rebus eccl.non alie.c.ſi quis præsbyterorum.ſeu munimẽtum,quia munit producẽtem ꝯ aduerſariũ.ut ext.de ap.cordi §.
b poſt hoc[b].ext de his quæ fiunt a præl.ſine conſ.c.quanto.§.ſi.&
c de teſt.ad hæc.alias incipit,præſentiũ.§.ſi.[c] Et licet appellatione inſtrumẽtorũ teſtes cõtineantur,& omne id,quod inſtruit iudicẽ, vt ext.de teſt.cog.peruenit.j.& ff.de fide inſt.l.j. tamen Inſtrumẽtum hic proprie dicitur ſcriptura ad memoriam alicuius rei con-
d fecta[d].

ADDITIONES.

a Facta. ¶ Hic ſtricte ſumitur inſtrumentum: large comprehendit teſtes, & quicquid inſtruit cauſam,& iudicem,ut ſequitur: largiſsime cõprehendit utenſilia,per quæ domus,uel fundus inſtruitur,ff.de fundo inſtru.& inſtru. leg.l.inſtrumenta.& l.quæſitum.& per totum,& extr.de homi. ſignificaſti. 2.in fin.

b Poſt hoc. ¶ lib.6.
in parte deciſa: de qua ibi no.in ult.gl.in qua mandabatur, ꝙ comparerent partes certo termino coram papa,cum rationibus uel priuilegiis & munimentis.

d Confecta. ¶ Secundum Tan.vbi ſ̃.& inuenta eſt ad faciliorem probationem,ff.de pig.l.contrahitur.& vide,quæ ſcripſi eo.ti.ſuper rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Publicationem inſtrumenti regulariter facientia,ſunt nouem.*
2 *Inuocatio nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſolet & debet in initio cuiuſlibet inſtrumenti præponi.*
3 *Principio decenti,& Deo amabili exiſtente, omnia recte et competenter geruntur.*
4 *Anni Domini tempore initi contractus concurrentes,vel rei,de qua conficitur inſtrumentum,ſunt in contractu,vel inſtrumento ponendi.*
5 *Indictionis forma in quolibet inſtrumento poſt annos domini apponenda.*
Indictio quid,& unde dicatur.
6 *Indictionis annus in inſtrumento apponendæ, quotus ſit, & qualiter ſciri poſſit.*
7 *Dies & menſis,in quo inſtrumentum conficitur,debent in eodem poſt indictionem inſcribi.*
Calendas quot unuſquiſque habeat menſis.
Nonas quot habeat unuſquiſque menſis.
Idus quod habeat unuſquiſque menſis.
8 *Forma,qua nomen Domini papæ in terra ſua,vel Imperatoris in imperio, uel regis in regno,debeat in inſtrumentis apponi.*
9 *Locus,in quo recitatur inſtrumentum,quis,& qualiter eſt in inſtrumento in eodem confecto ponendus.*
10 *Teſtes ſub qua forma debeant in quolibet inſtrumento apponi.*
11 *Nomen tabellionis & prenomen eius debet formaliter in inſtrumento contineri,& cuius auctoritate ſit notarius.*
12 *Sententiam proferens, uel confitens per inſtrumenta, quibus uerbis uti conſueuerit.*
13 *Tabellio ſemper debet in inſtrumento dicere,ſe fuiſſe rogatum alias eo mortuo vel non recordante de rogatione inſtrumenti, non ualet inſtrumentum.*
14 *Tabellio dicitur ſeruus publicus.*
15 *Tabellio debet in inſtrumento ſuum ſignum apponere.*
16 *Publicationes apponi ſolitæ in principio cuiuſlibet inſtrumenti.*
17 *Vtrum inſtrumentum conficiatur in prima,uel tertia perſona,aut per verba de præſenti,ſiue de futuro,non eſt vis.*

¶ Inſtrumentum qualiter publicetur.

2.§ Breuiter commemoremus qualiter inſtrumentum publicetur. ſuper quo ſcire debes,quare dicatur publicum inſtrumentũ: quod dic, ut j̃.§.nunc dicendum. in prin. Item ſcias,quod inſtrumentum publicum duo debet prĩcipaliter continere,ſ.factum, quod dicitur contractus, qa inter partes contrahitur & ordinatur:& etiam publicationes. Circa factum autem huiuſmodi non inſiſtimus.nam ſuper negotiis & cõtractibus inſtrumentorum formas per totum hunc librum inuenies ordinatas,igitur ad præſens circa publicationes noſtra ver-
1 ſatur intentio eorundem. ¶† Sunt autem nouem regulariter,
a quæ faciunt publicationem[a],ſcilicet inuocatio nominis Domini: anni eiuſdem, indictio; dies contractus, nomina Imperatoris, vel Papæ,uel Regis: item locus: teſtes: nomen tabellionis,& eius ſignum & hæc debet hodie quodlibet inſtrumentum publicum per ordinem continere,ut in authent.ut nomẽ Imper.præpon. docum.§.j Col.v & C.de fide inſtr.contractus.& j̃.§ inſtrumentum,ver.item quod non eſt.& ſeq. Alius tamen ordo no. ſecundum Acc.C.lib.x.de tab.l.generali.& de præmiſſis ſingulis aliqua
2 proſequamur † Ante omnia igitur,ſolet inuocatio Domini noſtri IESV Chriſti præmitti,ut in auth.ut nomen Imper.præp.docum.§ ſi qua vero.quod fiet hoc modo:
FORMA In nomine Domini,amen: vt xxiii.diſt.in nomine.ex
b tr.de teſti.in nomine[b].vel,in nomine domini noſtri IESV Chriſti,vt C.de off.præfe.præt.Afri. In nomine domini.vel, in nomine patris & filii & ſpirit9 ſancti, Amen, vt lxxiii.di.in nomine patris.& hæc inuocatio ſemper imponenda eſt in arduis perpetuiſque inſtrumentis: in minoribus autem & intra tempus breuę defecturis,& in publicationibus actorum iudicialium, niſi ſit ſentẽtia diffinitiua,non eſt vis eam omitti,inchoando ſic inſtrumẽtũ, Anno domini, &c. quamuis & in quolibet inſtrumento decens ſit ea poni. Cũcta etenim in nomine Domini faciẽda ſunt, vt 26. q.vlt.

ADDITIONES.

a Publicationem. ¶ Roland.in fin. ſui operis, licet de his omnibus mentionem faciat, ſex tantum dicit ſubſtantialia, ſcilicet ſecundum, 3.4.6.7.& 8.
¶ ADDE, quod in rubrica de no. oper. nuncia. communiter tenetur, & in procemio C. quòd inuocatio Diuini nominis non ſit de ſolennitatę.

b Nomine. ¶ Facit 18.q.2.quam ſit in prin.& de dolo & contu. veritatis. ante fin.

3 q.vlt.non obſeruetis.& q.v.non liceat.¶ † Nam omnia recte &
competenter geruntur,ſi principium ſit decens & amabile Deo
in auth.quomodo opor.epiſ.& cet.cler ad ord.puen. circa prī.
Vbi enim Chriſtus non eſt fundamētum,nullius boni operis ſu-
pereſt ædificium j.q.j.cum Paulus Hinc eſt, ꝙ Imperator in ſui
initio inuocat nomen Chriſti dicens:Deo nobis auxilium præ-
bente,&c.C.de epiſ.& cle.deo nobis.
4 †Subſequenter ponuntur anni Domini concurrentes tempore
initi contractus:uel rei,ſuper qua conficitur inſtrumentū:quod
fit hoc modo.
FORMA. In nomine Domini,amen. Anno a natiuitate eiuſdē
milleſimo cclxxj.vt 23.diſt.in nomine Dñi.in princ.& j §.inſtru
mentum ergo uer item ꝙ non eſt ibi. quod ſi non præcedat in
uocatio nominis Domini,dicatur tamen ſimpliciter, anno Do-
mini milleſimo,&c.& iunge,quod eſt in præ.ver. item ꝙ nō eſt.
Quandoq; vero dicitur, Anno ab incarnatione Domini M.&c.
& hoc ſecundum morem quorundam locorum, in quibus inci-
piunt computare annos Domini ab eius incarnatione,ut in præ.
c.in nomine. Verum ꝙ anni Domini apponuntur, dicunt qui-
dam hoc de conſuetudine ſolum inſolitum, non iure inductum
& tamen ſi non ponantur,nō ualet inſtrumentum,ar.in præ.§.ſi
qomine hoc inducí, prin.ibi,& quot,&c.Sed tu dic, in præ.c.in
nua ueio.& co ti.in
5 ¶†Poſt annos Domini,ſupponenda eſt indictio hoc modo:
¶FORMA. In nomine Domini,amen. Anno a natiuitate eiuſ-
dem M.cclxxj indictione 14.ut probatur in præ. ca. in nomine.
in prin.& præ.uer.item ꝙ non eſt ibi.& C.de Iuſt.cod. confir. in
a fi.ex.de fi.inſtr.inter dilectos §.ſe i ꝯtra [a].in auth. ut nomē Imp.
præpon §.unde ſancimus.Et ut ſcias,quid ſit Indictio no. ꝙ di-
cta eſt ab indicendo,i.præcipiēdo,ſiue iubēdo vñ indictio, i.iuſ
ſio,uel præceptum:ar.16.q.7.inuiores.& C.de ſac. eccle. placet.
Cæſar enim Auguſtus edictum propoſuit, ut deſcriberetur vni-
uerſus orbis,i.vt quilibet æſtimaret bona ſua , deſcribēs orbem
ſub tributo ſibi ſingulis 15 annis red dendo :quod quidē tēpus
diuiſit p tria luſtra:ſiue quinaria, vt ſ.in primo luſtro, ſiue quin-
b quennio [b],ei ferrum pro fabricandis armis erogaretur:in ſecun
do luſtro ſiue quinquennio,argentum pro ſtipendiandis militi-
bus ſolueretur:tertio vero aurum ærario deputandum tribuere
tur,ut neceſsitatis tēpore pro Reipublicæ defenſione expende
c retur:uel,ſecundum alios,ut inde ſimulacra fabricarētur [c]. Sic i-
gitur exactis 15.annis vlterius nō protēdebatur,ſed rurſus à ca-
pite reincipiebatur, ab his tranſcurſis quindecim annorum in-
dictio uocabatur : tantæq; fuit auctoritatis indictio , vt nullus
ſine ea fieret contractus , nec priuilegium nec teſtamentum,
nec alia ſcriptura ſolennis:& etiam hodie eandem obtinet de iu
re auctoritatem,ut in præd.concor.quamuis in hoc ſtemus cō-
ſuetudini regionis,ut extra de fide inſt.cū dilectus.ff.de legib.de
quibus ad fi xj diſt.in his.Sicut ergo olī ultra 15.annos indictio
nō protendebatur,ſic etiam nec hodie:imo omnis indictio, aut
eſt prima,aut ſecūda,aut tertia,aut quarta:& ſic de ſingulis vſq;
ad quintamdecimā incluſiue: vltra autem non proceditur ſed
ad primā iterato reditur:ſicq; perpetuo fiet:&,ut præmiſi, ſpa-
tium ſiue curſus 15. annorū indictio proprie dicitur. Abuſiue
tamen hodie vnuſquiſque annus ipſius quindenæ, Indictio nun
cupatur.nam in primo anno indictiōis dicitur indictio prima,
in ſecundo indictio ſecunda,& ſic de aliis vſq; ad 15.ſed exponi
debet,Indictione prima,id eſt,primo anno indictionis, indictio
ne ſecunda,id eſt,ſecūdo anno indictionis,& ſic de aliis. Eſt igit
Indictio nomen æquiuocum ad tria,videlicet ad ſpaciū 15. an-
norum:ſecundo ad quēlibet illorum 15.annorum.tertio ad tria
6 luſtra in quindena contenta.¶†Cæterum ſi veis ſcire , quotus
ſit annus indictiōis,diuide annos Domini p quindenas, quoties
poteris;quia tot annis indictionis curſus ꝯcluditur , ut præmiſi
& adde tres,quia tot præceſſerāt de indictione,quādo Chriſtus
natus fuit: vel quia præmiſſum edictū Cæſaris tribus annis præ-
ceſsit natiuitatē Chriſti:& quot fuerit ſumma remanens , tāta
erit indictio,ſeu annꝰ indictiōis. Verbi gratia: Pone,ꝙ ſunt anni
Domini M.lix.ecce mille & l.anni ſunt diuiſi recte p quindenas:
ſuperſunt adhuc 9.ad cōplendum dictum numerum:quib adde
tres,ut dixi,& ſic ſunt 12. ergo indictio erit 12.ut probatur in
præ.c.in nomine.in princip.Item hodie ſunt anni Domini mille
cclxxj [illegible] mille ccix.ſunt recte p quindenas diuiſi, ſuperſunt
xj.anni ad præmiſſum numerū complendum : quibus adde tres
& ſiunt 14.ergo indictio eſt 14.Item in anno proximo futuro,
cōputabitur M.cclxxij.ex quibus,ut dixi , mille ducenti lx. ſunt
recte diuiſi,& ſuperſunt xij,quibus iūge tres,& fient xv.ergo in-
dictio erit xv.Item in ſequenti poſtmodū anno, dicetur M.cc-
lxxiii.& indictio erit prima.nā tūc ſuperſunt xiii. quibꝰ adde tres
& ſiunt xvi.Iā ergo alia quindena eſt expleta , & ſupereſt unus
annus:& ſic indictio erit prima:& ſic de aliis. Vnde verſus:

Si per quindenas Domini diuiſeris annos,
His tribus adiunctis,indictio certa notatur.

¶Præmiſſa aūt vera ſunt,ſecundum eos,qui indictionē mutāt
in natiuitate Domini,ſicut & annum:& bene:quia tunc nouus
Rex,noua lex,& noua ſunt omnia.ar.ext.de cōſtit.tranſlato.&
etiam ſecundum eos qui eam mutant in Calendis Ianuarii,ſicut
& annum.quod non placet:& ēt,ſecundū eos, qui eam mutāt ī
Incarnatiōe Domini,ſ.8.cal. Aprilis,ſicut & annū. Porro quidā
mutant annum 8. Cal.Octobris,ſicut & ante Chriſti aduentum
fiebat. Vnde uerſus:

Incipit Octobris octauis ille Calendis.

Vnde hi diſcordāt a primis in ꝯputatione indictionis,ſaltē in tē
pore:quod eſt ab octauo Calendas Octobris , uſq; ad initiū an-
ni ſequētis,ſ.uſq; ad natiuitatē Dñi,ſeu uſque ad Calēdas Ianua
rii,ſeu uſq; ad feſtū incarnationis,licet in reſiduo tpe ꝯcordent.
verbi gratia,cum computamus,anno Dñi M.cclxxi.toto illo an
no ſecundum primos eſt indictio 14. ſecundū illos vero qui eā
mutāt viii.Cal.Octobris,eſt xv.ab eo tpe,quo eā mutāt:& ſic diſ
cordāt ſaltē uſq; ad initiū ſequētis anni,& nō vltra:quia ēt ſm
primos ex tūc erit xv. Si igitur uelis inuenire indictionē, q̄ ē ab
viij Cal.Octobris ſecūdū illos,uſq; ad natiuitatē Dñi,ſiue ad Ca
lēdas Ianuarii ſubſequētis,ſeu, ſecundū alios,uſq; ad feſtū Incar
nationis,iunge annis Domini quatuor,diuidēdo eos, ut dixi,ſic-
que,ſecūdū eos,certa indictio inuenietur.Circa tempus aūt mutā
dæ indictionis,regionis eſt conſuetudo ſeruanda:arg. lxxv.di.vti
nam.12.di.illa.ff.de legib.de quib.ad fi xj.di.in his. qua ꝯſuetudi
ne conſiderata,ſæpe inſtrumenta ꝯcordant. quæ prima facie pp
varietatem indictionis falſa videntur Cōſulo autem , quòd vbi
nulla ſuper hoc eſt conſuetudo,ut omnis ſcrupulus euitetur,in-
d dictio una cum anno mutetur [d].
7 ¶ † Poſt indictionē ſubſequēter ponitur dies [e] menſis, in quo ꝯ-
e ficitur inſtrumentū,ut j §.inſtrumentū ver.item qđ nō eſt ibi.&
j.ver.& no. ꝙ tabellio in fi.Qđ diuerſimode fit.qñque.n. dicitur
ſic:Prima die Maii,ſecūda die intrāte Maio : & ſic de ſingulis vſ-
que ad xvi.incluſiue:elapſis aūt xvj.diebus menſis dicit 15.die ex
eunte Maio:decimaquarta die exeunte Maio:& ſic de ſingulis vſ
que ad penultimā,ī qua dr̄ die penultima Maii,& ultima,dr̄ vlti
ma die Maii:& ſic de ſingulis menſibus 31. diem habentibus ob-
ſeruatur:in his autem,qui 30.dies habent , proceditur eodē mō
a prima die menſis uſque ad xv.diem per hanc dictionē Intrāte:
quibus finitis per alios 15. ſequentes proceditur p dictionē Ex
eunte. nunquam tñ in prima die, menſis ponitur Intrante : nec in
penultimo,uel ultimo,Exeunte.Sic ſeruatur Boñ. ſecundū Ro-
lan. Vt autem ſcias,quot dies quilibet mēſis habeat,nota verſus:

Iunius, Aprilis, Septemque Nouenque tricenos.
Vnum plus reliqui.Februus habet octo vicenos.
f *Cui,ſi biſſextus fuerit,ſupperadditur vnus* [f].

Quandoque vero dies menſis ponuntur per aſcenſum hoc mō:
Prima

ADDITIONES.

a Contra. ¶ Ibi,& in l.Codic.quæ præcedit,& in auth.quæ ſequitur in prin.
not.in materia iſta.
b Quinquennio. ¶ Quod facit vnum luſtrum,ff.loca.l.item quæritur.§. qui
impleto.
c Fabricarentur. ¶ De his etiam metallis ſunt tres coronæ, quibus ſucceſ-
ſiue & a diuerſis coronatur Imperator, vt no.in clem.de iur. iu. Romani.
§.porro in j.gl.
ADDITIO. Et an Imperator habeat adminiſtrationem ante corona
tionem,vide late per Oldrad.conſil.180.incip. quæſtio eſt. Et an dicatur
Imperator ante coronationem , & quid ſi in loco debito coronam non
poſsit recipere? vide Io.de Turrecre.in c.j.col.4. ver. ſaluo debito. diſt.
23.vide Bar.in prin.Digeſtorum.in fi.vbi dicit, ꝙ ante coronationem nō
eſt Imperator, ſed rex Romanorum, per text.in c. venerabilem. de elect.
Hen.Ferran.
d Mutetur. ¶ De indictione remiſ.dabo ad duas quæſtiones §. inſtrumentū.
ver.item quòd non eſt.
e Dies. ¶ Hora diei neceſſario ponenda non eſt,niſi in caſu.ff. quod vi , aut
clam.l. aut qui aliter.§.1.Cōtractus autem ſi fieret citra mediam noctem,
attribuitur diei præcedenti.poſt vero attribuitur ſequenti,ff. de fer more
Romano.ext.de off.del.conſuluit. Lex ſuperius allegata ponit caſum in il-
lo,qui ædificare volens,ne dicatur clam ædificaſſe, denunciat hoc ei , quē
ſuſpicatur prohibiturum;quia huius denunciationis debet ſcribi dies &
hora. Veritas habet,ꝙ regulariter inſtrumentum neceſſario non debet ha
bere horam actus,de quo conficitur expreſſam. Tamen quandoque expe-
dit poni horam:ut pone,lata ſententia calendis hora 3. qui appellatur xj.
menſis ante tertiam,faciat illud apponi in inſtrumento:alias oportebit eū
per teſtes probare horam. Omiſsio ergo horæ tunc non vitiat inſtrumen-
tum,ſed agrauat appellantem. Idem dico in omnibus fiendis
num,qui terminus finitur certa parte diei. Idem,quando
ſis vna die ſciri expedit,ꝙ fuit prius:facit de teſtib. e
vide in regula,cum ſint partium.lib.6.
f Vnus. ¶ Et quomodo hoc fuerit neceſſarium,ſ
ſiui.ſuper glo.pen.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Prima die Maii, ſecũda die Maii, & ſic aſcedendo gradatim vſq;
ad penultimam diẽ: in qua & ẽt in. vltima dr̃, ſicut s. & ſic multi
in Romana curia ſeruãt Tertio mõ dr̃ prima die Maii, ſecũda die
Maii, ſine dictione Intrante: & ſic uſque ad medietatem menſis:
poſtmodum vero in ſequentibus diebus dicitur, Exeunte, ut s. &
ſic in regno Siciliæ dicitur obſeruari. Quarto modo ponit dies p
calendas nonas & id⁹. Et nota, ꝙ Ianuarius & Auguſt⁹ & Decem
ber habẽt xix cal. Iuli⁹, October, martius, & maius habẽt xvii. cal.
Iunius, Aprilis, September, & Nouember habent xviii. calẽdas.
Februarius autem habet xvi. calendas. Nonas autem & idus colli
ge per hos verſus:

Sex Maius nonas, October, Iulius & Mars.
Quatuor, at reliqui. tenet Idus quilibet octo.

& quæ hic deſunt, vide in præd. verſ. item quod non eſt ibi.

8 ¶ † Poſt diem quoq; ponit nomẽ dñi papæ in terra ſua, uel Impe
ratoris, uel Regis in imperio, uel regno eorum hoc modo:
FORMA. Præſidente tali papa, uel imperante tali Imperatore,
vel tali Rege regnante. In curia etiam ponuntur anni, quibus Pa-
pa ſedit hoc mõ: pontificatus dñi Clementis papæ quarti anno
quarto hæc ꝓbantur in aut ut nomẽ Imp. præ. doc. & ĩ præ. ver.
itẽ qđ n̄ ẽ ibi, licet dicat, ꝙ id poni debeat ĩ prĩcipio inſtrumẽti.
9 ¶ † Poſt nomẽ principis eſt ẽt apponẽdus locus in quo recitatur
inſtrumẽtũ, Locus aũt duplex eſt, ſ. ciuitatis uel villę, uel caſtri: &
ẽt locus loci ſpecialis, in quo cõfectũ eſt, qđ fit hoc mõ. Actum
viterbii in domo Ioãnis quondã Gerardi Sanichanioni ſartoris
in camera ſuperiori eiuſdẽ dom⁹, in parochia ſancti Syluestri, vł
ſub portica talis domus: & vide ſuper hoc in præ. ver. item quod
a non eſt ibi: & ſeq [a].
10 ¶ † Poſt locum teſtes ponuntur: & hoc quandoque per nomi-
natiuũ caſum, hoc modo: Interfuerunt P. & M. teſtes ad hoc vo
cati, & rogati. Quandoque per genitiuum, hoc modo: Acta ſunt
hæc in pñtia P. & M. teſtiũ ad hoc vocatorũ & rogatorũ. Qñq; p
ablatiuũ, & hoc modo: p̄ſentibus P. & M teſtib⁹ ad hoc vocatis
b & rogatis [b]. Licet autẽ in quolibet inſtrumento tabelliones ex v-
ſu apponant teſtes fuiſſe vocatos, & rogatos, tamen de iure hoc
non eſt neceſſarium, niſi in quibuſdam caſibus: quod dic, ut s. de
c teſte, § j. prope fi. uer. item quod non fuit rogatus [c].
11 ¶ † Poſt teſtes aũt ponitur nomẽ tabellionis: & dẽt poni nomẽ
& prænomen eius, & cuius auctoritate ſit notarius, hoc modo:
FORMA. Ego Iacobus Tudini, de Podiobonici, ſanctæ Ro-
manæ eccleſię, uel imperiali, vel talis epiſcopi, uel comitis auc-
toritate publicus notarius, his omnibus interfui: & rogatus hæc
ſcripſi. In teſtamentis autem dicitur, Omnia de mandato dicti te
ſtatoris ſcripſi, & in publicam formam redegi. Item in ſententiis
& proceſſibus iudicum, dicet De mandato talis iudicis ſcripſi, &
in publicam formam redegi. & uide j. §. prox. verſ. ſed nunquid.
12 ¶ † Sed in ſententiis & confeſſionibus & huiuſmodi, conſueuit
ſententiam proferens, uel confitens loqui, ut j. e. §. inſtrumentũ.
verſ. item opponitur, quod inſtrumento perdito. hoc modo.
¶ FORMA. Ego talis in tali cauſa, ſic pronuncio, vel ſic ꝯfiteor,
vel dico: & poſt ſubiungit ſic: In cuius rei teſtimonium & memo
riã futurorum hoc præſens publicũ inſtrumentum per talem no
tarium j. ſcriptum fieri iuſſi iũge, ſi vis, & meo ſigillo ſignaui. No
tarius uero poſtmodum ſic ſe ſubſcribat.
¶ FORMA Ego talis, tali auctoritate notarius, prædictę prola-
tioni, uel confeſſioni, uel prædictis interfui, &, ut s. legi, auctorita
te & mandato prædicti iudicis uel confitentis, uel proteſtantis fi
deliter ſcripſi, & in publicam formã redegi, & meo ſigno rogat⁹
ſignaui. Acta ſunt hæc, die, & loco talibus, præſentib. talibus, &c.
Iudex quoque, uel confitens poſſet in fine ſubiungere. Et ego ta
lis huic inſtrumẽto me ſubſcribo: ſed hoc non habetur in uſu: &
notabiliter poſt ſubſcriptionẽ notarii dixi de loco, die & præſen
tibus, ad hoc ut ipſe notarius videatur clarius teſtificari de ipſis.
Non enim teſtificatur de ſingulis in narratione iudicis, ſeu in ſen
tentia contentis, ſed ſolum de ſententiæ prolatione: ut dicam j. §.
reſtat. ver. in ſumma. & hæc in ſententia ordinarii. In ſententia ve
ro delegati qualiter ſubſcribet, vide j. de ſentẽtia, §. ut autẽ. ver.
ſi autem ſententia. præmiſſa probãtur j. q. vii. §. quoties. prope fi.
d & xii. q. 2. ij. cũ redẽptor. & de ꝯſe. di ij. ego Berẽgarius. ꝓpe fi [d]
13 ¶ † Et nota, quod tabellio ſemper debet dicere in inſtrumento,
ſe fuiſſe rogatum facere inſtrumentum. eo enim mortuo, uel nõ
recordante de rogatione inſtrumenti, non ualeret inſtrumentũ.
ſi autem uiueret, & recordaretur, crederẽ ſufficere in hoc eius te
ſtimoniũ ſolum: ar. in aut. de tabe. in prin. & de fide inſt. § ſi vero
[e], Alii tamẽ dicunt, quod ſemper præſumitur rogatus ut in
item nunquid [f]. Et ſcias, quod cum officiũ tabellionatus
& cõmune, quando notarius rogatur a partibus, qd
uth. Col. 4. de tab. § nos igitur. & inde dictæ ſũt
bet eſſe in occulto, ſed diligenter cũcta debet
d agitur, ĩ auth. e. ti. §. nos autem. Si tamẽ ꝯ fa
cit, nihilominus valet inſtrumentum, licet ſit magna ſuſpicio cõ
tra illud, quia ſ. occulte rogatũ eſt. & eſt ex hoc notarius puniẽ
dus, ar. ut eccl. bene. ut noſtrum. ext. de clandeſt. deſpon. c. ſi. §. ſi
ne. ext. de elec. quia propter. in fi. Sed ſi inſtrumentũ ſuſpectum
eſt, ergo uidetur abiiciẽdum, niſi producens approbauerit illud,
C. de proba. iubemus. & ff. e. l. j. ſed ibi loquitur, quando ſcriptura
vitiata eſt, uel alias ſuſpecta ex ſui forma, uel ꝓꝑ raſuram, ext. d
fi. inſt. inter. alias aũt ſecus: quia licet aliquæ ſuſpiciones adſint, ta
men ualet, niſi alias cõtra illud probetur, nec propter ſolã ſuſpi
cionem caſſandum eſt, ar. ij. q. j. primo. ſecũdũ Papam, j. §. reſtat.
in prin. & ſi notarius negetur rogatus fuiſſe, debet illud producẽs
probare per teſtes, ut videtur C. de iure deli. l. fi §. ſi autem dubi⁹.
ibi, & iubenti ei tabel. &c. Vtrum in conficiendo inſtrumentũ exi
gatur iuſſus partiũ, & qualis, no. j. §. prox. uer. ſed nunquid & ſeq.
Debet etiam inſtrumentũ continere tempus rogati inſtrumen-
ti, in auth. de tabel. §. fi. quod eſſe debet idem cum tempore cele
brati contractus. ſi enim aliud eſſet, puta quia ferret teſtimoniũ ď
g præteritis, non ualet, ſecundum Papam, ext. de cohab. cler. tua [g].
14 ¶ † Sed pone: T. ꝓmiſit mihi x. quibuſdam præſentibus, & etiã
tabellione: proceſſu temporis peto, quod tabellio inde conficiat
publicum inſtrumentum, cum ipſe, ut dicit, bene teneat in memo
ria ſua nomina præſentium & ſeriem verborũ? Reſp. dicit T. ꝙ
hoc facere nõ põt: quia non fuit rogatus, nec ad hoc vocatus,
vt s. uer. prox. Itẽ ſi non rogatus ſcriberet, ſuſpectus eſſet: quia ſe
ingereret, ff. de proc. quæ omnia. In cõtrarium facit quia ipſe ſer
u⁹ public⁹ dicit, ut Inſt. de adop. §. nõ aliter. Vnde publice ſeruire
debet: nec eſt neceſſe, quod ſit rogatus, ſed ſufficit eũ fuiſſe p̄ſen-
tem. nã & teſtis non rogatus poteſt teſtimonium ferre, ff. de teſt.
ad fi. Et tabelio inter teſtes numeratur, ff. de teſta. Domitius. Sed
prius dictum verius eſt: ut j. §. prox. uer. ſed nũquid. & ſeq. Quali
ter autem tabellio ſe in ĩſtrumentis alienis exemplatis ſubſcribet:
15 dic, ut j. §. pro. ¶ In fine autem poſt omnia ſuum apponat tabel-
lio ſignũ, ut per illud, & alia euidẽtius ꝯparatio fieri poſſit, cum
neceſſe fuerit, C. de aſſeſ. l. fi. & in auth. de fide inſt. §. oportet aũt.
h in prin. Col. 6. d. Quod contractus & inſtrumenta fiant, quod te
ſtes adhibeantur, ac ſignum inſtrumento apponatur a veteri Te
ſtamento habet. legitur enim Ieremiæ xxxii. c. in fi. Agri pecunia
ementur, & in libro ſcribentur, & imprimetur ſignũ, & teſtis ad
hibebitur

ADDITIONES.

a Seq. ¶ Nihil ibi ponit de loco loci, ſed ibi addam ſuper ver. quid ſi locus.
¶ ADDE, vt plene per Ang. ꝯſ. 220. Sufficit tñ, ſi locus tacitę eſt appoſitus
per coniunctionem cauſę: ita tenet Bal. conſ. 277. 3. lib.

b Rogatis. ¶ Dicit Ac. ultra prædicta in auth. de inſt. cau. §. ſed & ſi ꝙ quiſ-
que notarius in hoc & in ſimilibus debet eſſe uniformis, ut facilius fiat
comparatio: aſſe. e. ti. §. ſi uero nullius. & tex. illius, & §. j. allegati probat
quod dicit iſte uer. uult enim, ꝙ ante inſtrumentorum completionem ad-
hibeatur ex ſcripto teſtium preſentia. Solet autem hæc uocari ſubnotatio,
in qua ſcribuntur nomina teſtium & etiam cognomina, ſi ſine illis eſſe poſ
ſet dubium in nomine, ff. de teſt. ad teſtium. §. ſi quis ex teſtibus. & C. e. hac
conſultiſsima. circa princ. Scribere autem non tenentur ipſi teſtes in ſcri-
ptura publica tabellionis: in priuata ſecus, in qua teſtes ſubſcribunt, C. e.
ti. l. contractus. §. j. qui pot. in pig. ha. l. ſcripturas. Principalis tamen tene-
tur ſubſcribere, in auth. de fid. inſtr. §. oportet. C. qui teſt. fa. poſſ. hac con-
ſultiſsima. de iure deli. l. fi. §. ſin autem dubius. qui tunc ſi neſcit ſcribere,
ſcribit vnus ex teſtibus, uel adiungitur alius notarius, uel teſtis, qui ſubſcri
bat, ut in dictis legibus.

c Rogatus. ¶ Vide, quod ibi ſcripſi.

d Fi. ¶ Quod ſequitur, vide quaſi ad literam e. ti. c. j. vt ſcripſi in magna gl.
uer. nunc derogatione.

e Neque. ¶ Et C. de falſis, ſi quis decurio. & ꝙ ibi no. in vl. glo. Non obſtat s.
verſ. teſtes. §. j ad. fi. uer. quid ergo, ſi dicitur. in fi. quia aliud eſt ſimpliciter
ſcribere, quam ſubſcribere etiam ſe rogatum, ut ibi dixi,
ADDE videndum Ang. conſ. 274. ex themate & ex actis.

f Nunquid. ¶ Ibi allegat ad hoc tria iura, & remittit ad ſimile. Iſtud autem
dictum placet Acc. in §. nos autem. ſtatim allega. in fine 4. gloſſ.

g Tua. ¶ ¶ Vt ſcripſi in dec. j. e. ti. ad fi. 2. col. ver, tempus autem. & cle. de
ver. ſig. abbate. ſuper gl. ex hoc.

h Col. 6. ¶ Iſte §. non dicit ꝙ tabellio teneatur ſignum apponere: ſed condi-
tionaliter loquendo dicit, ꝙ vbi ſignum appoſuit, iudex debet ex illo com
parationem facere: lex finalis prællegata non loquitur de ſigno notarii,
ſed conſiliarii: lex etiam 2. C. lib. x. de conuen. fiſ. deb. quam ad hoc allegat
Alb, Gal. e. ti. ante finem, non ponit ſubnotationem pro ſigno: imò pro ſub
ſcriptione, quam in apocha ſolutionis facere debet exactor debitori fiſci,
vt ibi no. Cum igitur nullo iure caueatur, ſignum neceſſario, uelut ſubſtan
tiale, apponi debere, reſtat propter illius defectum inſtrumentum non vi
tiari. Primum patet, ponderato præ. §. oportet. & præ. auth. de tabell. &
auth. vt nomen imper. &c. Licet ergo ſit commendabilis ſolennitas, in in-
ſtrumento ponenda, non tamen ipſius quaſi minimæ ſolennitatis omiſsio
vitiat inſtrumentum, ff. de ven. inſp. l. j. §. fi. ff. de in integ. reſt. min. l. ſcio. &
facit, quod de cæterorum locorũ conſuetudine ſequitur. Item Ac. id omi-
ſit, C. de tab. l. generali. lib. x. in gl. libertus. & facit, quod s. dixi in prin. poſt
Rolan.
ADDE, ꝙ cum hac opi. videtur tranſire Ang. conſ. 220. Et adde, ꝙ ſub-
ſcriptio, vel ſignum non poteſt per notarium alteri demandari, Bald. in l.
ſingulos. per illum tex. ff. de teſta.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

a hibebitur [a].In quibuſdam tamen locis, ut Narbonæ,tabelliones
nõ vtuntur aliquibus ſignis,ſed ſolum ſe in inſtrumentis ſubſcri
bunt:& licet in hoc ſit regionis cõſuetudini ſtandum,ut in conc.
q̃ s̃.ver.poſt annos ibi,quamuis in hoc ſtem,&c.& ibi,circa tem
pus,autem, &c.tamen vtile eſt & honeſtum, unumquenq; nota
16 riũ ſuũ proprium habere ſignum. ¶ † Illud autem nõ eſt omit-
tendum,ꝙ quidam a principio inſtrumenti omnes publicatiões
ponunt,pter nomen tabellionis,ut 28.di.in nomine.in prin.Ro
b lan.aũt tabellio Bonon.egregius,dicit [b] melius fore,ꝙ res in prin
cipio ponant:ſ.illæ,quæ notãt tempus inſtrumenti,puta anni Do
mini,indictio,& dies:& ẽt quarta,ſ.nomẽ principis,in cuius ꝓuĩ
cia conficitur,vbi hoc eſt fieri conſuetum: aliæ vero tres,ſ.locus
teſtes,& nomen tabellionis,& etiam quarta,ſ.ſignum notarii,in
fine ponantur.Quidam tamen ſignum in principio inſtrumenti,
& in fine apponunt.In ſententiis vero diffinitiuis & interlocuto
riis omnes publicationes in fine ponunt licet ſit ar.contra in p̃d.
c c.in nomine in prin.[c].¶ † Illud etiã ſcias,quod nõ eſt vis,vtrũ in
17 ſtrumentum cõficiatur in prima,uel tertia perſona,ſiue per vers
ba de præſenti,ſiue de præterito: quod dic,vt j̃.§.inſtrumẽtum
ver.item opponitur,quod inſtrumento.Qualiter autem libellu-
appellationis ſcribetur in actis:& qualiter formabitur,cum in p̃.
ſentia alterius iudicis appellatur,non eius. a quo appellatio inter
ponitur:no.j̃.de ap.§.oſt.autem eius.Quibus iuribus ſpecialiter ĩ
inſtrumentis renunciari conſueuerit,no.j̃.de renun. & ꝯcluſiõe.

ADDITIONES.

a Adhibetur. ¶ Gratiſsima fuiſſet Rolandino huius auctoritatis notitia lor
candæ ad finem ſui operis,vbi remiſi in prin.huius §.
b Dicit. ¶ Et eſt ultimum verbum ſui operis.
c Pria. ¶ Arbitrarium eſt,ut ex ſuperioribus patet.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura propria quomodo ex rogationibus poterit exemplari.*
2 *Inſtrumento caſu perdito an poſſit tabellio,qui illud ſcripſit,ad ſolius pe-*
dentis petitionem reficere.& nu ſeq.
4 *Mandatum partium an exigatur in confectione primi inſtrumenti.*
5 *Iuſſus utriuſque contrahentis an ſit in conficiendo inſtrumentum nece*
ſſarius.
6 *Tabellio non debet in inſtrumento aliud apponere, quam quod ei iniun*
ctum eſt.
7 *Obligationes proſunt & obſunt partibus,non inſtrumentum.*
8 *Inſtrumento debiti cancellato,an debitor ſit liberatus.*
9 *Creditor debet apocham facere debitori.*
10 *Solutione eius quod debetur,tollitur omnis obligatio.*
11 *Inſtrumentum continens alicuius rei debitum,non debet refici, nec iterum*
ex rogationibus exemplari.
12 *Publicatio,ſeu exemplatio,quomodo contra aliquem ſit facienda.*
13 *Inſtrumentum ruptum,aut amiſſum,qua forma recipi poſſit.*
14 *Creditor petens inſtrumentum debiti perditum refici, qualiter ſe debeat*
habere.
15 *Creditore uolente & petente inſtrumentum debiti perditum, aut ruptum*
refici,ſi debitor ſe opponat negans ſe debitorem,an ſit audiendus.
16 *Debitor,inſtrumento debiti amiſſo, negans ſe debitorem, debet probare*
ſe ſoluiſſe.
17 *Inſtrumentum de refectione alterius inſtrumenti,continere debet cauſam*
refectionis.
18 *Copiam iudicialium uolens alteri partium facere,quomodo exemplum in*
choare debeat.

¶ Scriptura propria qualiter exempletur ſe reficiatur.

3.§.Poſtquam de inſtrumẽtorũ publicatione ac ꝯfe
ctione docuim⁹,vtile eſſe cẽſem⁹ de
ꝓprietate alias§ ꝓpriaꝫ id eſt ꝓpria manu ꝯfectæ ſcripturæ exẽpla
tione,& de eius refectione,aliqua memorare.Et priuſquã ad hãc
a ꝑueniaẽ doctrinã,no.[a] quod aliud eſt exemplar, & aliud eſt exẽ
plum.Exemplar, dicitur ipſa originalis ſcriptura: exẽplum uero
quod etiam uocatur index,uel tranſſumptum, eſt ſcriptura exẽ
plata,ſeu ſumpta ex priori,ſeu originali ſcriptura.Vnde uerſus.

Exemplar generans,exemplum quod generatur.

Exemplari aũt publico fides adhibetur,exemplo non:quod dic,
1 vt j̃.§.nunc dicendum.prope prin.¶ † Si igitur propriam ſcriptu
rã iterũ ex tuis rogationibus exemplare velis,& ſumere,potes id
facere auctoritate propria,quoties opus erit,ut j̃.dicam,ſcriben
do eam per ordinem,ſicut primam,nulla tñ de priori habita mẽ
tione,dum tñ illi perſonę exhibeatur,cuius intereſt: & ad quam
ſpectat,vt ff.de eden.prætor.§.j.vt puta priuilegiata inſtrumẽta,
exemptionalia,& cuiuſcunq; cõtractus mobilium,uel immobi-
lium rerum.item teſtamentũ procuratorium,emancipatio,tute
la,& cura,& quælibet alia ſcriptura,de qua & per quam nullum
imminet periculũ,nec alteri partium ſit præiudicium,ẽt ſi plures
eiuſdem tenoris inueniantur,ut j̃.dicam.Sępe etenim ad cautelã
quis duplicata uult habere inſtrumenta. hæc probantur ff.de te-
ſta.vnum teſtamentum.ff.de his quę in teſtamen.delen.l.ſi ff.de
bo.poſ.ſecundũ tab.l.j § ſi quis in duob.licet ſit ar.ꝯ̃ ext de reſcr.
b ex tenore [b].dum tñ ſint eiuſdẽ formæ,& datæ vt dixi.Inde eſt,ꝙ
cauti tabelliones, cum partibus exhibent inſtrumenta,ſibi etiam
in ſuis regiſtris retinent ipſorum inſtrumentorum formas:quod
fieri vtile eſt. Nam primis caſu deperditis,facili⁹ ſub eadem for
ma reficere poterũt:ſed & ſi de fide priorum quomodo libet hæ
ſitetur ad regiſtrum ipſorum poterit recurſus haberi,in auth.de
tab.§.illud quoque.Col. 4. debet enim inſtrumentum refici ſub
eadem forma,qua prius erat,ſi caſu perdatur,ut dixi. Veruntamẽ
non eſt vis,utrum refectum loquatur in prima ,uel in ſecunda ꝑ
ſona.quod dic,ut j̃.§.inſtrumentum quoque.ver.item opponit,
2 quod inſtrumento.¶ † Sed nunquid caſu perdito inſtrumento
tabellio,q illud ſcripſit,poteſt ad ſolius perdẽtis reficere petitio
nem?Videtur ex premiſſis,quod ſic,& ar.C.li.x.de diſcuſſor.l 2.
c cum ſuis concor.[c] & ext.de conuer.coniu.dudum.uer.verum.&
ext.de fide inſtr.c.pen.ff.de eden.prætor.§.j.Sed dic contra,ne d
tur occaſio mali.nam ſoluto debito,illud iterum peti poſſet in-
ſtrumento in fraudem refecto,ut iam dicam.Iudex tamen pote
rit ſummarie cognoſcere de amiſſione , & quædam alia fieri po-
terunt,ut j̃.dicetur in ver.niſi.Si autem nemini per refectionem
paratur præiudicium,poteſt refici ẽt ſine iudicis auctoritate,vel
parte altera non citata,vel amiſſione non probata,vt s̃.dixi:& ꝓ
batur in præ.c.dudum.quia cum ibi vterq;coniugum per inſtru
mentum continentiam perpetuam promiſiſſet, nunquam a vo-
to poterat reſilire,ut 23.q v.q đ Deo patri.xvii.q.j.qui bona.quia
actio ſemel extincta amplius non reuiuiſcit,vt de conſ.di 4.quæ
ris uerſus prin.ff.de ſolut qui res.§.aream.ideoq; cum renuncia
tio iuris,quod ibi ille G.habebat in L quondam eius uxorem,ap-
pareret per inſtrumentum,ius illud non poterat reuiuiſcere alio
inſtrumẽto,ſuper illa abſoluta renunciatione refecto: imo poti⁹
renũciatio confirmaretur,ſicq; ibi non generabatur præiudiciũ
ex refectione inſtrumenti Conſulo tñ , ꝙ vbi aliqua oriri poteſt
ſuſpicio,iudicis auctoritate,uel ſaltem parte altera vocata reficia
d tur,ar.ext.de off.arch.ad hæc.in fin C de auctorit.præſtan.l.fin.[c]
3 ¶ † Pone ergo; promiſiſti per inſtrumentũ mihi ſoluere centum
vſque ad paſcha,ex quauis cauſa:ſoluiſti,& tibi reſtitui inſtrumẽ
tum,uel illud cancellaui,uel fregi demum adeo tabellionẽ ſolu-
tionẽ huiuſmodi ignorantem,dicens me caſu inſtrumentũ credi
ti perdidiſſe,nũquid ſtatim debet illud reficere?& ſi refecerit:nũ
quid ualet? Dic,ꝙ nõ:quia ſic poſſet bis debitum repeti,& fraus
fieri:cui obuiandum eſt,ut prædixi.ext.de reſcri ſedes In talibus
e ergo debet ordinarius adiri,& de amiſſione ſibi fides fieri [e],vt ex
4 de priuil.cum olim.j.in fi. ¶ † Sed nuquid in cõficiendo primũ
inſtrumentum exigitur mãdatum partium,vt ei dicatur,rogo,vl
mando,vel concedo,uel delego, quod facias inſtrumentum. Et
videtur,quod ſic,extr.de fide inſtru.cum P.& in auth.de tabel.in
princi.ibi,non eſſe a ſe delegata,&c.& §.nos autem.ibi,omnibus
modis adiũgatur,&c ſed aliud in teſte,qui fortuit⁹ valet.ff.de te
ſti.ad fi.niſi in caſibus,ut s̃.de teſte.§.j.prope fi.ver.item quod nõ
5 fuit rogatus ¶ † Item nunquid eſt neceſſarius iuſſus utriuſque ꝯ̃
f hentis Diſtingue;ſecundum Azo.[f] & Vin.[g] nam ſi commune ſit
g negotiũ,puta in gratiam,uel pręiudicium utriuſque, tunc utriuſ
que

ADDITIONES.

a No. ¶ Incipiunt verba Rolandini parte x.c.j.& 3.
b Tenore. ¶ Ibi ex quo diuerſi ſunt iudices. dicuntur diuerſa reſcripta: ſe-
cus ſi iidem eſſent iudices,eadem data,& forma, vt ibi no.
c Concor. ¶ In vl.gl.
d L.fi. ¶ Dixit Nicolaus,ubi s̃.ꝙ nullũ eſt inſtrumentum ſuper actu,qui,vel
cuius effectus pendeat ex uoluntate partium,quin eius refectio poſſet alte-
ri præiudicare:quia poſſet illud eſſe reuocatũ de conſenſu partium:& ideo
non cõgruit,ſecundum eum,de inſtrumento uenditionis,uel locationis exẽ
plicare.Item,ut dicit,talis cognitio nõ pertinet ad tabellionẽ,ſed ad iudi-
cem:facit j̃.ver.prox.in fi.& ſi bene aduertis.hoc dictum non ꝯ̃dicit ei,qđ
eſt dictum de dec.dudũ.quia ibi effectus non pendebat ex voluntate partiũ
ut ibi dicitur.
ADDE,ut per Alex.conſ.lix j.lib.
e Fieri. ¶ Supple,parte vocata:facit:quod ſcripſi. e.ti.cap.fi.in prin.magnæ
gloſſ.in uer.illud autem tenendum. ad hoc facit etiam decretalis. quæ ſe-
quitur.
¶ ADDE, an ſufficiat facere fidem per iuramentum, Alex. conſilio
lviii.j.lib.
f Azo. ¶ Qui hoc,& quod præcedit,no.in § nos autem.qui ſequitur.
g Vin. ¶ Qui hoc no.in dec.cum P.e.ti.& eius etiam fuit totus ver. præce
dens:& de hoc per Inn.e.ti.c.j.vbi ſcripſi,in gl.magna,ver. quidam tamen
dicunt.& eſt in 3.col.
¶ ADDE,an notarius debeat eſſe rogatus ab ambabus partibus Ale.conſ.
cix.2.vol.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

que iuſſus exigitur,ut in præ.§.nos autem.& in præd.dec.ad hoc.
in fi.Si uero pro uno tantum fiat,tunc ſufficit eius mandatũ,cuiꝰ
gratia fit.Alter enim,in cuius præiudicium fit, nunquam manda-
ret ff.de verb.obl.inter ſtipulantem § j.ar.ext.de prob.c.1 maxi-
me in denunciationibus & proteſtationibus, quæ fiunt ab vno al
teri,in quibus ad alterius requiſitionem poteſt confici inſtrumẽ
tum,ext.de teſti.ſignificauit.Si autem non contineatur in inſtru
mento ali quid de mandato,præſumo fuiſſe mandatũ,ut arg.C.
de contrahen. ſtipul.l.j.inſti de inut.ſtipul §.ſi ita ſcriptũ fuerit.
Inſt de fideiuſ.§ fi.& j̃ §.inſtrumentum quoque.ver.item oppo
6 nitur contra.& vide s̃.§.prox.uer.poſt teſtes.& ſeq.¶† Et breui
ter ſcias,quod tabellio non debet apponere in inſtrumento ,niſi
quod ei iniunctum eſt, quantũcunque ipſe illud viderit: in auth.
coll.4.de tabel.§.nos aũt. uel ab altero ꝯhentium ,uel ab ambo-
a bus,uel etiam ab altero, cui forte dederit inſtrumentum. Vr tñ,
quod non proſit inſtrumentum,niſi ſolum præcipienti;ar.C.res
inter alios act.per totum,ext de præb.dilecto.in fi.Ar.contra ꝙ p̃
b ceptum ab uno cæteris præiudicet,uel[b] ſufficiens ſit probatio.cũ
7 ſit ſeruus publicus,ut C.lib.x.de iure fiſ.l.facultas ¶ † Obligatio-
nes enim proſunt,& obſunt partibus,nõ inſtrumentum:quod ñ
eſt obligatio,nec etiam ex eo oritur obligatio,ſed eſt tãtum pro
batio obligationis, uel cuiuſlibet alterius facti.Quidam,dicũt,in
ſtrumentum non nocere,niſi ſolum eis,inter quos fit:& hoc etiã
in aliis nõ nocet.dicitur enim inter contrahentes fieri, licet non
ambo,ſed ſolum alter eorum,uel etiam quicunq; extraneus,cuiꝰ
interſit,fieri inde præcipiat publicum inſtrumentum.Alii dicunt
id non poſſe ab extraneo præcipi, nec etiam ab vno contrahen-
tium,niſi ambo cõſentiant:aliter enim nec eſt ꝯctus, nec diſtra-
ctus,ff.de pact.l.j §.& eſt pactio.& l. ab emptione, C. de act.&
ob.ſicut.Quid enim intereſt extranei de alieno facto præcipere
fieri inſtrumẽtum? & hoc uerum eſt in ꝯtractibus,qui de partiũ
fiunt voluntate: in aliis autem,qui nõ fiunt de partium uolunta-
te ut eſt teſtamentum, ſententia, proteſtatio,& huiuſmodi,ſuffi.
cit mandatum eius ſolius,qui illud facit fieri ut patet ex forma iu
ramenti,quod tabellio præſtat in ſui creatione,vt j̃ §.reſtat.verſ.
ſed quæro.Cõtrarium tñ ſeruari ſæpe videmus,ſ.ꝙ notarii inſtr̃a
ꝯficiunt,quocũque iubẽte.quod ea rõe defendi p̃t q̃a licet ad p̃-
ſens non interſit,poterit in poſterum intereſſe:Inn papa no ext.
c de fide inſtr.c.j.[c] quod ſiue ab uno ꝯhentiũ tñ ſiue ab eo,cuiꝰ ñ
intereſt,ſiue a quocũque,cuius intereſt,p̃cipiatur,ualet inſtrume
tum a publica perſona factum :quia id nõ prohibetur a iure,ff d̃
prob.ab ea parte § 2.& facit ff.de iure fi.in fraudẽ.§.ex his bonis.
& §.ſeq.Ille tamen,qui nõ præcipit,nõ poteſt agere,vt ſibi edat,
niſi ſuus procurator hoc præceperit,ff.de eden ſi quis ex argen-
d tariis.§ 2 & 3.Tu dic,etiã in his,quos res tãgit,vt s̃.dictum eſt[d].
8 ¶† Quid ſi debitor ſoluit ſortem:creditor vero dicit ſe inſtrumẽ
tum debiti perdidiſſe,nolẽs forte illud reſtituere,ne ex eo ſuper
uſuris ualeat conueniri,nũquid poterit debitor ab eo poſtulare
vt ſibi faciat inſtrumẽtum de ſolutione? Dic quod ſic: ar C de fi
de inſtr.plures.ĩ prin.verſ & quod reſecantes.ibi,uel aliis p iua-
tur,&c & ar.C.de ſolu.pecuniæ.quare enim non daret,quod alii
prodeſt,& ſibi nõ obeſt,ff.de euict.in creditore ſecũdum Vber.
e Cancellato autem inſtrumento[e] debitor liberatus videtur, arg.
lxxvi.di.hunc numerum.& C.de plus petit.l.j.niſi creditor cõtra
f rium ꝓbet,ut ff de probat.l.ſi chirographum[f].Securius eſt ergo
facere inſtrumentum de ſolutione,quam reſtituere debiti inſtru
g mentum[g].de hoc no.ff de pac.poſtquam.& l. Labeo ¶† Quid ſi
9 ſolui decem,quæ tibi debebam,& reſtituiſti mihi inſtrumentum
debiti:proceſſu temporis timeo quod tu probes inſtrumenti ip-
ſius amiſſionem:& ſic mihi incumbat onus probandi ſolutionẽ
& inſtrumenti redditionem:nunquid ego poſſum implorare iu
dicis officium,ut cogaris mihi facere inſtrumentum de cõfeſſio
ne ſolutionis? Et uidetur,quod ſic,ar.in præ.l.in creditore.Credi
tor enim debet apocham facere debitori,C de fid.inſtr.plures ad
hoc etiam bene facit C.de quad præſc l.ij.prop. fi ibi, ſeſe,quod
non accepit,&c.a contrario ſenſu:& in auth. de alie.rerum eccl.
h §.emptoribus & de collatore § 2.& hoc credo[h]. Ar.contra:Im
putem enim mihi,quia quãdo ſolui,hoc non petii , ff.de ſol.Mo
10 deſtinus.¶† Item ſolutione eius,quod debetur , tollitur omnis
obligatio.& nullæ reliquiæ obligationis remanent,Inſti.quibus
i modis tol.obl.in prin.¶[i] Illud quoque notandum eſt,quod ſi qs
extraneus velit exemplum authentici inſtrumenti a te conſcribi
debes ei illud dare de voluntate & præcepto eius,cuius eſt:& tũc
eundem ſeruabis in exemplando modum,qui ſeruandus eſt in a-
lienarum ſcripturam exemplatione:de qua j̃.prox § diſputatur,
k ſecundum Rolan.Bon.[k] ¶† Vbi autem inſtrumentum continet
11 alicuius rei debitum,non debet refici,& iterum ex rogationibus
exemplari.nam ex hoc poſſet debitori imminere periculum ,eo
quod res toties peti poſſet,quoties inſtrumentum debiti appare
[illegible] dixi,[l] & patet j̃.de execu ſen.§.fi. ver.illud.Sed ſi perdi-
[illegible] refici poterit,amiſſione probata,ut ff.de eden.ſi
quis.§.fi.& ff loc.& cõd.ſi quis domum §.Imperator.& C.de pi.
act.ſi creditor.Et ſufficit hoc probari per iuramẽtum eius, qui ſe
aſſerit

ADDITIONES.

a Inſtrumentum. ¶ Et per hoc not.ꝙ poterit vt teſtis, quod non poteſt v tabellio concor. s̃.e.§.ver.ſed pone. & uide j̃. §.reſtat. verſicul. ſed quæro ſub qua.

¶ ADDE ad propoſitũ,quod notarius non poteſt aliquid addere, detrahere,uel mutare:& ſi fecerit,nõ vitiabitur tota ſcriptura ſed id quod eſt additum,uel mutatum.caſus videtur in l.quoties. §.ſed ſi conditio. & ibi hoc p Bal.ff de hæred.inſtit.

¶ ADDE quando tabellio probet: vt gl.in l.hac conſultiſsima.& ibi auth. C.qui teſt.fac.poſ.Bal.in ti.de pace Cõſtan.in rub.de fide inſtrum.Alex.cõſ. cxlvi 2.lib.

b Vel. ¶ Dixit Inn.proprie loquendo.

c C.j.¶ Vbi hæc ſcripſi in 3.gl.

d Eſt.¶ Hanc materiam plenius & aptius proſequendo, diſtĩgendo dicit Nico.Ma.tria membra,quia aut agitur de facto, vel actu , qui procedit,& ſubſtantiam ſuã capit ex ꝯſenſu partium,ut ſunt pacta & contractus:& tunc mandari debet ab omnibus,quorum conſenſus in illo actu requiritur, C.e. l.contractus.in prin.& pro regula dari poteſt, ꝙ quorum conſenſus in aliquo actu requiritur,ipſorum uoluntas in ſcriptura probatoria requirat:facit C.de don.in hac.& de relatio. l. ii.in fi.& ſi aliter ſcripſerit, non probabit inter eos talis ſcriptura,in auth.de tabe.in prin.& §. 1. & quod ibi not. Aut de eo quæritur,quod pendet ex uoluntate unius tantum, ut eſt ultima uoluntas,proteſtatio,repudiatio,& ſimilia:& tunc ſufficit mandari per illũ ex cuius uoluntate procedit: & hic etiam firmatur ſuperior regula. fa. C. qui teſt.fac.poſ.l.hac conſultiſsima.§.at cum.& auth.de teſt. hac conſultiſſima.& ſi aliter ſcriptum fuerit non probabit contra illum ſicut.n.actus pẽdet ex illius uoluntate,ſic & ſcriptura probatoria pendere debet.facit,quod dixi s̃.ſuper rub.ver. ſequitur videre. Et quod dicitur, in cuius uoluntate eſt aliquid agere,uel non facere,in illius uoluntate eſt illud diminuere, vel tollere.ff.de pactis,iuriſgentium.§.adeo.de in litem iur.videamus.§.pe.& l. in actionib.§.j.Aut de eo quæritur,quod procedit ſine alicuius voluntate, ut ruina : inundatio, natiuitas , partus, mors,& ſimilia:& hic diſtinguitur, an aliquis iuris effectus oriatur.ex illo actu,propter quod petitur ſcriptura:puta actio,exceptio,accuſatio,excuſatio vel aliq̃d ſimile,qd̃ põt induci uel tolli ex uoluntate priuati:& tunc procedat: quod dictum eſt , quando ſcriptura petitur de actu, cuius ſubſtantia pendet ex voluntate plurium, uel unius,ut quod de actibus dictum eſt,dicatur etiam de effectib. actuum: ar.ff.de adim.leg.l.3.§.ꝯditio.& ibi ꝯcordantiæ.Si uero effectus, de quo agitur,non poteſt induci,uel tolli ex voluntate alicuius priuati , ut natiuitas hominis,quo ad ſucceſsionem patris,uel mors,quo ad idem,facit C.de ca.& poſt li.re:l.nec nos.tunc ſcriptura non fiet ex mandato alicuius priuati, & facta,non probabit , cum certum modum requirat ſcriptura tabellionis,ut ſit probatoria,ut s̃.patuit:& ſi in talibus fieri habeat ſcriptura,fiat auctoritate iudicis,qui non reſpicit voluntatem ſingulorum, ſed veritatem ſibi cognitã,ff.de off.præſ.illicitas.§.veritas.C.de accu.l.ſinguli. De his autem quæ officium & auctoritatem iudicis requirunt,non debet tabellio facere ſcripturam, niſi ipſius auctoritate ,uel mandato,C.de iur.fiſci.l. 3.lib. 10. cum ibi not. ſicut de apparitore dicitur ſupra , quod met. cauſa.l.fin, in fin.

e Inſtrumento. ¶ Non ſic de rogatione, vt patebit infra in forma ego B.

f Chirographum. ¶ Vide ver.porro.j̃.eo.§.

g Inſtrumẽtum. ¶ Hoc dicit præ.l pecuniæ.per quod patet creditorem hoc caſu non excuſari,uolendo reddere inſtrumentum.

h Credo. ¶ Per eaſdem leges idem tenuit Mart.de Fano, allegans etiam ff. ſi uſusfr.pe l.pe.in fi.& idem Lamber. de Ramp. in ſua quæſtione,allegans etiam C de pact.con.l.vl.prope fi.& C. de collat.fund.patri.l.pe. lib xi.ad idem bene facit,quod no.ff de admi.tu.l.chirographis.in gl.2.ff.ſol.ma.l.2. in prin quod ibi no.in fi. 3 gl.& idem dixit ibi Dy.in caſu conuerſo. ſ.quod creditor petere poterit cogi debitorem,ut faciat inſtrumentum debiti , de quo facit fidem per teſtem: vide de teſt.ſignificauit. & quod ibi not. in glo. pen. ¶ ADDE Bar.in d.l.chirographis.& Bal.in auth.ſi quas ruinas. C.de ſac.ſan.ec. vbi dicit,quod ſi inſtrumentum debiti eſt antiquum ,idem: item ſi confines ſunt variati.

i In prin. ¶ Hæc iura loquuntur in ceſsione,quæ facta ſolutione ex interuallo fieri non poteſt contra alium per eum,cui eſt facta ſolutio, ratione prædicta.Et ſi dicis,eadem ratione nec liberatio,ex quo per ſolutionem extincta erat obligatio? reſpondeo , ꝙ non quærit iſte liberationem , ſed liberationis ꝓbationẽ, vt s̃.uer.prox.in qua nulli imminet præiudicium,nec ſibi, vt s̃.ver.prox.Item in hac materia Hug.formabat caſum conuerſum & talẽ: Debitor in centum ſatisfecit creditori:& recepit inſtrumentum ſolutionis, quod poſtea perdidit: creditor ſciens inſtrumentum perditum, conuenit illum ad centum:ad quę damnatus fuit debitor,quia ſolutionem probare nõ potuit: recuperato demum inſtrumento de ſolutione cum ſententia per inſtrumenta reperta nouiter retractari non poſsit,ext.de re iu.c.ſuborta.in fi. C.de trãſ.ſub p̃textu.petebat remediũ:& Hug.dedit tale, per l.ſi q̃s ex argẽtariis.§.ex hoc edicto.ut diceret ſic, agens utili actione ex illo §. debebas tu olim creditor reddere mihi inſtrm̃ , in quo tibi obligatus eram , ſtatim cum tibi ſolui:& hæc non feciſti: imo quia non reddidiſti, fui tibi condemnatus ad centum: peto igitur a te centum, quia tanti mea intereſt mihi non fuiſſe redditam cautionem: dicebat ergo per illum §.hoc iuſte peti.

k Bon. ¶ Cuius etiam eſt,quaſi ad literam, exceptis allegationibus & uer. quid ſi is.qui fuit Hoſt. vt ibi dicam, totum,quod ſequitur uſq; ad ver .poſtremo.in parte.x.c.3.& 4.

l Prædixi. ¶ In ver.ſed nunquid caſu.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

a aſſerit amiſiſſe.ſic enim ſeruatu ſus [a]:ar.ff.de bo.auct.iu poſ.cum
plures ad fi C.de teſta.l.teſtamẽtũ adhibita tali ſolennitate. Cre
ditor enim faciet corã iudice debitorem vocari, uel aliũ, q ex
hoc lædi poſſet:ar.ff. de edẽ ſi quis ex argẽtariis.§ fi.ff.de bo.au
b cto.iu.poſ.l.fi.§.fi.itẽ auth.ut fratrũ filii §.j ex de te.ſignificauit [b]
qa ſi veniens ꝯſiteatur debitũ,& dicat ſe adhuc creditori teneri ĩ
re,uel in pecunia,in inſtrumento debiti contenta,quodque non
vult cõtradicere,uel ſe inſtrumẽti perditi refectioni opponere,
tale tunc iudex a creditore exigat iuram ntum.
¶ FORMA.Tu iurabis,quod inſtrumẽtum illud,quod refici pe
tis,nullo dolo a te, vel alio nomine tuo, uel te ſciente adhibito
perdidiſti:quodq; neſcis ubi,uel apud,uel penes quem ſit: quod
que dolo,uel fraude illud habere,uel poſſidere non deſiiſti:q̃dq;
illud nõ poſtulas refici fraudulenter:quodq; ſi quocũque tempo
re illud ad manus tuas peruenerit,uel habere poteris,reſtituas ta
bellioni,qui illud confecit,uel iudici cancellatum & annihilatũ,
nec eo amplius uteris in præiudiciũ debitoris, ſed ſolum iſto pu-
blicato,ſeu exemplato: quodq; nunc velis caſſum & irritum ha
beri & nullius eſſe momenti,C.de fi.inſtr.l.fi.ff.de eden. ſi quis.§.
12 exigit.& j.§.prox.uer.qualiter.¶† Quid ſi is cõtra quẽ fit publi
catio,ſeu exemplatio,dicit nõ eſſe faciendam?Reſp ſi obiicit iu-
ſtam cauſam & ſtatim,uel intra breue tẽpus parat⁹ eſt docere d̃
iure,audietur,vbi in expectatione,uel dilatione breui nõ immi-
net periculũ:alias fiat publicatio ſaluo iure ſuo, ut extr.de cõfir.
c vti.uel inuti. cum dilecta.& de priuil.ex parte [c].¶†Præſtito autẽ
13 huiuſmodi ſacramẽto,iudex iubeat tabellioni,qui illud ſcripſe
rat,quod ipſum reficiat,& refectum exhibeat creditori,vt no.C.
de admi.tu chirographis.in ij.glo de quo iuſſu & proceſſu idem
tabellio ad ſui excuſationem fieri aciat publicũ inſtrumentum
per manum alterius tabellionis,hoc modo:
¶ FORMA.Cum P.coram tali iudice poſtularet ſibi quoddã re
fici inſtrumẽtũ debiti centum librarũ,in quo H.tenetur eidẽ ſcri-
ptũ manu B notarii,eo ꝙ illud ſe ꝑdidiſſe dicebat,ipſe H citatus
& ꝯparẽs corã ꝑſato iudice ꝯfeſſus fuit ſe debitorẽ eſſe dicti P.in
quantitate præmiſſa,& refectioni eiuſdem inſtrumenti nõ con-
tradicere,uel ſe opponere nolle,præſtãs inſuper idem P.corpo
raliter iuramentum,quod illud vere & ſine dolo perdidit,nec in
fraudẽ refici petit,quodque illud præfato H. reſtituet, ſi unquã
ad eum perueniet:iudex autem prænominat⁹ dicto P. præcepit.
ut illud inſtrumẽtum reficiat & exhibeat H præfato:poſt hoc au
tem B.notarius,q illud inſtrumẽtum ſcripſit, illud exemplabit,
& ſcribet de verbo ad verbum,ſicut fecit primũ: & ſe taliter ſub
ſcribet:¶ FORMA.Ego B tali auctoritate notari⁹,his omnibus
interfui,& rogatus ſcripſi,& hoc inſtrumentum,quod alia vice
d creditori præfato exhibui,iterum ex rogatione cãcellata [d] de præ
cepto talis iudicis exemplaui.& refeci,& ipſi P.creditori dedi,eo
quod ipſo H.debitore coram tali iudice vocato, ſeque debito-
rem confitente,& refectioni inſtrumenti non contradicẽte, dic
tus P.iurauit illud ſine fraude perditũ fore,prout in inſtrumento
14 manu talis notarii facto noſcitur contineri. ¶† Si vero debitor
legitime vocatus minime compareat,nolens ipſe,vel alius refe-
ctioni contradicere inſtrumenti:idem creditor iurabit,ut ſupra,
hoc addito,quia iurabit ſibi non eſſe de prædicto debito ſatisfa-
ctum,uel quod adhuc tantum ex eo percipere debet & poſtmo
dum præcipietur notario, q illud ſcripſerat,vt s̃. & hoc mutato
quia in inſtrumẽto ꝑcepti dicetur,ipſo debitore legitime citato
& non comparente:& hoc idem etiam in ſubſcriptione notarii
15 dicetur ¶† Quod ſi forte debitor ueniens,neget ſe debitorem,
ſeque inſtrumenti refectioni opponat:dicens ſimpliciter ſe ſol-
uiſſe,non tamen oſtendens principale inſtrumentũ debiti cancel
latum penes ſe eſſe,tunc iudex ſtatuet ipſi debitori terminum,in
tra quem probet ſe ſoluiſſe:quod niſi fecerit,recepto præfato iu
ramento a creditore,præcipiet ut fiat refectio inſtrumenti. Si ve-
16 ro probauerit ſolutionem,nõ fiet refectio.¶† Porro ſi debitor
principale inſtrumentum debiti cancellatum penes ſe forte oſtẽ
dat,tunc etiam incumbit ei onus probandi, qui affirmatiuam ꝓ
ponit:& affirmantis,non negãtis,aliqua eſt probatio:ut s̃. de pro
ba.§.j.in prin.Si ergo debitor dicit, ecce habeo inſtrumẽtum de
biti cancellatum,quod quidem mihi redditum eſt: quare cũ per
redditionẽ chirographi tollatur naturalis obligatio, ſum a debi-
to liberatus: creditor vero id neget, dicẽs inſtrumentum reddi
tum non fuiſſe:iudex imponet debitori, vt probet redditionem
inſtrumenti:ſuper quo uide quod not.ff. de pactis, poſtquam.Si
vero creditor dicat ſe perdidiſſe inſtrumẽtum,& illud ad debito
rem ſine cauſa perueniſſe,tũc imponetur probatio creditori, vt
probet ſe perdidiſſe,vt ext.de priuil.cum olim.j.cum ſuis cõcor.
vnde in his non eſt tutum affirmatiue proponere, præſertim iu-
ſtam cauſam fouentibus,& de ſufficientia probationis hæſitanti
bus,cum plerũque probationis onus implicitum ſit, & graue ut
17 ij.q.vij plerique & ſæpe deficiat probatio,licet ius non deficiat,
e ff. de teſt.tut.l.duo [e] ¶† In ſumma not,quod ſiue debitor confi
teatur, ſiue citatus non veniat, ſiue ſolutionem, vel redditionẽ
inſtrumenti non probet,ſiue alia cauſa interuenerit, quare refici
debeat inſtrumentum,ſemper tamen in inſtrumento præcepti,
quod facit iudex notario, de refectione inſtrumenti, & etiam in
ſubſcriptione notarii reficientis,facienda eſt mentio de proceſ-
ſu,& ex qua cauſa inſtrumentum reficiatur,ut patet ex præmiſſis
18 formis ¶† Poſtremo nota, quod ſi velis copiam iudicialium ac
torum alteri partium facere,ſic tuum exemplum inchoare debe
bis:præpones enim talem titulũ ¶ FORMA.Hęc ſunt acta quæ
dam habita inter partes infra ſcriptas corã iudice tali, anno tali,
tempore talis Papæ,vel Imperatoris,vel Regis,quorum tenor ta
lis eſt.Poſitis autem iſtis de verbo ad uerbum,prout iacent,tabel
lio ſic ſe ſubſcribet:Ego talis,tali auctoritate notari⁹, prædictis.
omnibus interfui,&,vt s̃ legitur,auctoritate & mãdato dicti iu
dicis hoc fideliter ſcripſi,& in publicã formam redegi,& rogatus
ſigno meo ſignaui.Quod ſi forte acta ſint multa,multaſque peti
as

ADDITIONES.

a Vſus. ¶ Qui etiam hunc libellum, uel litis conteſtationem hoc caſu non requirit.Sed id fatetur. Nic. quando hæc petitio incidit priori: ut petitur debitum in iudicio,& actor nõ inuenit inſtrumentum quod putabat habere,obligationis,uel reus non inuenit inſtrumentum ſolutionis,tunc ſine nouo iudicio ꝑ ſacramẽtum petẽtis iudex id expediret,ſaluo iure utriuſq;:ad hoc C.de teſt.aut.ſi teſtis.ff.ad exhiben.l.3 §.ibidẽ.& C de fid.inſtr.l.fi.Vbi aũt ſuper hoc adiretur iudex, putat quod ſicut daretur libellus vt cogeretur facere ſic dabitur ut cogatur reficere perditum, uel deletum,ad inſtar argentarii,ff.de eden.ſi quis ex.§.fi.& uocabitur pars,creditor,vel debitor, vel is cuius intereſt: quo veniente,ordinato iudicio procedetur in cauſa: ſi non ueniat,tunc ſi non reſiſtat notarius,ſine libello procedatur: facit C.ſi ut ſe minor ab hær.abſti.auth.ſi omnes.ff.de min. in cauſa.§.cauſa.C.ſi per vim,uel alio mod.l.fi.Item,ſecundum eum contradictore non veniente ſtabitur iuramento petitoris,vbi uerisſimilitudo aſiſtit.& id ſaluo iure aduerſarii,& ſuper principali,ꝙ non ſit iure refectum,C.quorum bonor.l.j.ſecus ſi ueniat contradictor:quia cum plena cauſæ cognitio fieri debeat, non ſtabitur ſoli ſacramento.Nec obſtat.l.fi.C.de fide inſt.nam ibi ſtabitur ſacramento eius,qui dicit inſtrumentum perditum,quo ad hoc vt non teneatur illud,quod dicitur perditum,producere ſuper cauſa,qua principaliter petebatur debitum:hic petitur refectio propter perditionem:unde plena probatio requiritur.præſumptio tamen eſt pro ipſo, quia apparet inſtrumentum in protocollo cancellatum per quod apparet fuiſſe: & perditionis ut plurimum difficilis eſt probatio propter quod in talibus recipitur facilior probatio,C.de repud.conſenſu.Vnde in l.ſi quando.adiunctis aliquibus indiciis,& fide petitoris præcipue vbi nulla indicia cõtraria ſunt pro contradictore:putat petitori.& non aduerſario iuramentum deferendum in probationis defectum,iuxta legem, in bonæ.C.de reb.cre.

b Significauit. ¶ Ad idem ff.de adop.nam ita.& quod ibi no.

c Parte. ¶ Ad literam fuit Hoſt.hoc ti.§.ult.uer.quid ſi aduerſarius

d Cancellata. ¶ Not.quia prudentes notarii,ſtatim quod fecerunt inſtrumẽtum,ex protocollo illud cancellant,ut ſciatur authenticatum ſemel fuiſſe: non tamen deletur,ut omni tempore appareat ſic fuiſſe.Sic inſtrumentum debiti,cuius eſt facta ſolutio,inefficax eſt:tamen præſeruatur, ut appareat debitum fuiſſe,ff.de fur.qui tabulas,& ut poſſit reſtitui debitori,ut in l.diſſolutæ.C.de condict.ſine cauſa:& ad exhibend.l.fi.Si uero protocollum eſt tale,ex quo plura inſtrumẽta confici poſſunt, tunc non cancellatur, cũ uni ex illis datum eſt:ſicut cum pars debiti ſoluitur,non cancellatur inſtrumẽtum,ſed ſubſcribitur,uel ſcribitur apocha de ſolutiõe,ut præd. l.qui tabulas.§ j.& tali ſcripturæ tabellionis ſtatur,ſcilicet:ꝙ illi datum ſit inſtrumẽtum: ſicut & ei creditur de præſentia teſtium in inſtrumẽto ſcriptorum, in auth.de fide inſtrum.§.ſi quis inſtrumenta. Et ſi non eſſet annotatio, ſtaretur ſuper tali datione ipſius iuramento:ſicut & de principali ei creditur,C. de teſti.l.ſi quando,faciunt,quæ dicta ſunt s̃.

e Duo. ¶ Vide quod ſcripſi,ut lite pen.c. eccleſia.ii.ſuper ultima gl.ubi poſui dictum Goff.& Accur.in l.una.§.ille autem.C.de Lati.liber.tollen.& demum diſtinctionem Iacobi de Are. hoc addito, quod ad ſecundum membrum ſubdiſtinctionis Iacobi,quam ibi ſcripſi,inuenio Alb.Gal.extra uolumen diſtinxiſſe qualitatem debitoris,& quantitatem temporis, quo inſtrumentum fuit penes ipſum:ut ſcilicet ſi eſt homo bonæ opinionis ipſe debitor,& longo tempore penes ſe habuit inſtrumentum, ſibi non incumbat ꝓbatio,ſed creditori: quo non probante, iudicabitur debitor liberatus.Ad primũ alle.ꝙ ex perſonarũ qualitate facta penſamus,ff.de liber.cauſa l.diui fratres.& de acti.& obl.l.ult in fi.xxxvii.diſt.qui de menſa.in prin.& ibi concor.extr.de prę.niſi eſſent.in prin.Ad ſecundum allegat, quod ex longitudine temporis inducitur obliuio, C.de teſta.iubemus. bene facit extra,de præſum.illud.in prin.& quod ibi ſcripſi in princ.in ſi.magn.gl.Ceſſantibus his, uel uno ſaltem iſtorum,id eſt, quod neutrum concurrat, mihi uidet, quod ſentiatur cõtrarium quod contrarium ſimpliciter tenet Gui. de Suzar. in l.debitori.C.de ſolut.In caſu,quo non erat debitor ipſius familiaris, nõ dico ex familia,ſed ſatis eſt,quod fuerit eius aduocatus,uel procurator talis, qui conſueuerit ſua inſtrumenta rimari, ſecundum eum. Simõ Vincen.in præd.l.una,in ſi.C.de Lati.libert.tol.dicit ſe tenere cum Azo.hanc partem,quam uide per Azo.in ſumma de prob.in i.col.circa medium,ſcilicet ꝙ præſumatur redditum inſtrumentum,ex quo inuenitur penes debitorem,niſi per creditorem probetur contrarium.Loquitur tamen Azo de cãcellato.Sed ipſe Sim.non curat,an ſit cancellatũ uel non:& in hoc concor. Accu.qui in principali articulo tenẽs contrarium,non diſtinguit etiam,an ſit cancellatum,uel non in l. 3.ff.de pact.Et cum facilimum ſit debitori habenti penes ſe inſtrumentum,illud incidere,uel cancellare.ſatis mihi placet,quacunque opinionem teneas.hoc non ponderari.Adde,quod communiter tenetur opin.Bar.in l. ſi fullo.§.ſarcinator. ff. de fur. de qua late per nouiſſ.in l.Labeo.ff.de pact.uide ẽt Bal. ꝯſi. 281. j. lib. & conſi. 203. 4. lib.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

as contineant, eas diligenter tabelio alleget, & in fine cuiuſque
petiæ ſuum ſignum apponat: & tūc dicat in fine vltimæ petiæ p̄
dictis omnibus interfui, & vt ſ̄. in tot. præcelētibus petiis ſuis, &
in fine ſigno meo ſignatis legit, auctoritate & mandato, &c. vt
ſ̄. Qualiter autem acta iudicialia debent ſcribi, no. ſecundum Pa-
a pam, extra. de offi. deleg. cum in iure [a].

ADDITIO.

a Iure. ¶ Vt ſcripſi ſuper j. gl.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura aliena cum extra iudicium exemplatur, duplex concurrit ratio.*
2 *Notarius aliquam ſcripturam exemplans, quibus verbis vti debeat.*
3 *Exemplificans inſtrumentum ſi amplius ſolennitatis velit adijcere, qualiter inchoabit ſuum inſtrumentum.*
4 *Notarius inſtrumentum reficiens, quot tabelliones ſibi debeat adiungere & inſtrumento ſubſcribere, & nu. 8.*
5 *Inſtrumentum publicum exemplatum a tabellione, qui dicit ſe ſcripſiſſe, prout in authentico continebatur, & c. an probet.*
6 *Inſtrumento exemplato an, & quomodo ſit fides adhibenda.*
7 *Fides ſemel inſtrumento exemplato adhibita. an ſufficiat ad eius validitatem.*
9 *Tabellionibus tribus inſtrumento exemplato ſe ſubſcribentibus, & ſe originale vidiſſe nō vitiatū profitentibus, an uno illorum ſcribēte credatur.*
10 *Preſentia iudicis & eius auctoritas, eſt de ſubſtantia formæ publicationis alicuius inſtrumenti.*
11 *Auctoritas epiſcopi, uel alterius authenticæ perſonæ, quomodo debeat in exemplis literarum apponi, & ſcribi.*
12 *Modus exemplandi in curia Romana, a quibuſdam tabellionibus.*
13 *Forma, qua quamplures vti ſolent in publicandis, ſeu exemplandis inſtrumentis.*
14 *Inſtrumentum qualiter & quo pacto demum ſit publicabile.*
15 *Excipi quomodo poſsit, & quando, contra inſtrumentum exemplatum publicandum.*
16 *Tabellione alij tabellioni ſuas abreuiaturas legāte, an tabellio legatarius poterit in publicam formam redigere ſine iudicis auctoritate.*
17 *Inſtrumentum, in quo abbreuiatura inuenitur, quæ a nemine poteſt intelligi, an poſſit publicari.*
18 *Iura ſæpe abbreuiatura utuntur.*
19 *Inſtrumēta exemplari ſiue renouari ſunt propter vetuſtatē, uel aliā iuſtam cauſam.*
20 *Inſtrumentum qualiter, & quando poſsit in iudicio exemplari.*
21 *Inſtrumentum ſine die et conſule in iudicio exemplandum, qualiter formet.*
22 *In ſcriptis in iudicio exemplādis an ſufficiat ſolius notarii ſubſcriptio.*
23 *Falſitate, uel contrarietate inuenta in inſtrumento, ſuper iis, de quibus tabellio teſtimonium perhibet, totum inſtrumentum caſſari debet.*
24 *Publicatio inſtrumenti, ſeu exemplatio in iudicio, apud quem fieri debeat, & per quem, & in quibus caſibus locum habeat.*
25 *Exemplatio inſtrumenti in iudicio facienda in plurib. caſib. locum habere dicitur.*
26 *Inſtrumentum licet etiam iudicis auctoritate ſit publicatum, non facit fidem, niſi vocatis iis, quos res tangit.*
27 *Publicatione inſtrumenti diu facta. ſi obiiciatur, quod non fuerint uocati ij, quorum intereſt, quomodo ſit præſumendum.*
28 *Publicatio inſtrumentorum, uel priuilegiorum, vel teſtium ex parte rei productorum, qualiter fieri debeat.*
29 *Publicare & exemplari quid ſit, & in quibus differant.*
30 *Abſentes ſi citari & expectari non poſſunt ſine periculo perditionis inſtrumentorum, fieri poteſt publicatio, etiam eis abſentibus.*
31 *Publicatio inſtrumentorum quibus caſibus ſit neceſſaria.*
32 *Scriptura non facta de eo, quod petitur publicari, an poſsit exemplari.*
33 *Partibus exemplationi ſcripturarum conſentientibus, an ſine iudice proſit, aut valeat.*
34 *Teſtamenta qualiter ſint publicanda.*
Scriptura authentica non debet exemplari.
35 *Teſtamentum a teſtatore, uel alia priuata perſona ſcriptum, an poſsit autentica ſcriptura dici.*
36 *In publicatione cuiuslibet inſtrumenti an totus tenor ſit coram teſtibus perlegendus.*
37 *Notarius quomodo ſe ſubſcribere debeat in publicatione teſtamenti.*
38 *Teſtamentum quare ſit ſigillandum, & in certo loco reponendum.*
39 *Publicationis literarum effectus quis ſit.*

¶ Scriptura aliena qualiter exempletur ſeu reficiatur.

4. §. Oſtenſo qualiter, ppria ſcriptura exempletur & reficiatur, cōſequens eſt, ut de alie-
a na aliqua perſtringamus. Circa quod diſtingue [a]: Nam illa exem
platur aut extra iudicium aut in iudicio: item ſi in iudicio, cōſide
[illegible] acta iudiciorum, an alia ſcriptura: de quibus ſiu
[illegible] Cum ergo ſcriptura aliena extra iudicium e-
xemplatur, duplex cōcurrit ratio. Prima, vt per exemplū habea-
tur memoria eorum, quæ in authentico continentur: & tunc no
tarius incipiet ſic: ¶ FORMA. Hoc eſt exemplum cuiuſdā inſtru
menti, cuius tenor: ſiue, hoc eſt exemplum quorundā literarum
domini papæ, uel talis legati, uel ordinarii, quarū tenor ē talis, vel
ſic; hoc ē exemplum cuiuſdā ſcripturæ, quæ reperitur in quodā
quaterno actorum ſcriptorum, ſiue quæ ſcripta dicuntur manu
talis notarii ſic intitulato: & pone totum titulum, ſi titulū habue
rint: quo poſito, dices, cuius ſcripturæ tenor talis eſt. & ſubſequē
ter in eadem linea nullo medio, uel interuallo relicto. incipias &
per ordinem exemplabis, prout in authentico inuenies: uſque ad
ultimam literam, etiam ſi in inſtrumento ſit nomen tabellionis il
2 lius, qui authenticum illud ſcripſit, † licet non tenearis ponere ſi-
gnum eius: demum poſito ſigno tuo, te ſubſcribes hoc modo:
¶ FORMA. Ego talis, tali auctoritate notarius, hoc inſtrumētū
iuxta authenticum ſcriptum manu prædicti talis notarii fideliter
exemplaui. nihil addens, vel minuens, quod ſenſum mutet, uel
etiam intellectū, uel has literas iuxta authenticas, bulla papali plū
bea, uel legati, ſeu ordinarii cerea pendenti munitas fideliter exē
plaui, nihil addēs, uel minuens, &c. ut ſ̄. uel prædictam ſcripturā
ex quaterno prædicto ſumpſi, & fideliter exemplaui, nihil addēs
&c. Prædictus autem modus exemplandi, facilis eſt, in inſtrumen
3 tis non magni ponderis ſolitus adhiberi. ¶ † Si autem velis aliqd
amplius ſolennitatis adiicere, poteris inchoare, & intitulare exē
plum, prout eſt ſuperius prælibatum: ſubſequenter vero per ordi
nem, prout in originali continebitur, exemplabis: omnibus autē
4 conſcriptis, & etiam nomine notarii originalis, † præter ſignum
eius, quod nullo modo ſcribere teneris, adiūge tibi duos, vel tres
b tabelliones [b], cum quibus diligenter auſcultabis ipſum exemplū
cum authentico: & ſi inuentum fuerit concordare, unuſquiſque
illorum poſito ſuo ſigno ſe ſubſcribat hoc modo:
¶ FORMA. Ego P. tali auctoritate notarius, hoc exemplū una
cum infra ſcriptis A. & B. notariis iuxta authēticum manu prædi
cti talis notarii ſcriptum, fideliter & diligēter auſcultaui: & quia
utrunque cōcordare inueni, me teſtem ſubſcripſi. Alius quoque
tabellio ſe ſubſcribat hoc modo:
¶ FORMA. Ego A. talis tali auctoritate notarius, hoc exēplum
vna cū ſupra ſcripto P. & infra ſcripto B. notario iuxta authēticū
ſcriptū manu talis notarii diligenter, &c. vt ſ̄. prox. Poſtremo ve
ro tu tabellio, qui exemplaſti, te poſito tuo ſigno, ſic ſcribes. Ego
B. tali auctoritate notarius, hoc inſtrumentum iuxta authenticū
manu prædicti talis notarii ſcriptū fideliter exēplaui, & poſtmo
dum cum prædictis P. & A. notariis diligenter, &c. vt ſ̄. proxime.
No. tamen, quod præmiſſi duo modi non præbent exemplo ple
nam fidem, nec ex tali exemplo ualet exactio fieri, licet ad ſolam
c memoriam fiat [c], ut dixi extr. de fide inſt. c. j. C. de eden. aut. ſi qs
5 in aliquo, j. §. nunc dicendum. ver. & generaliter. & ſeq. ¶ † Vnde
ſi tabellio exemplans publicum inſtrumentum, dicit ſe ſcripſiſſe,
prout in authentico continebatur, nec plus, uel minus, nec in eo
interfuiſſe, uel inſertas fuiſſe aliquas cācellationes, vel interlinea
turas nō probatur per tale publicum exemplum: tum quia non
eſt officium notarii firmare primum inſtrumentum authēticū,
& ei firmitatē præſtare: tum quia licet ita ſcripſerit, prout in pri-
mo continebatur, nec ſint ibi cancellationes, uel interlineaturæ,
tamē poſſunt ibi eſſe alia, propter quæ fides illi adhibetur, vel p
pter perſonam tabellionis, uel propter perſonam eius, qui illud
confici fecit, j. ver. porro. ¶ Secunda quoque ratione exemplan
tur inſtrumēta, ſ. non tantum ut habeatur memoria eorum, quæ
6 in authentico continentur, † ſed ut etiam tali exemplo plena fi-
d des adhibeatur, & ex ea poſſit exactio fieri [d], habebit enim eandē
vim, quam habebat primum, & perpetuam firmitatē habebit: in
aut. Col. viii. vt fratrum filii, §. id. quoque ff. de admi. tu. chirogra
phis. in auth. de fid. inſt. § ſi vero nullus. ſed nec plus iuris tribuit,
quam haberet is, qui publicationem, ſeu exemplationem petiit.
extra. de fide inſtru. c. fin. & de confir. utili, uel inut. cū dilecta. de
7 priuilegiis, ex parte. C. de teſta. publicati. ¶ † Sed [e] nunquid ſuffi-
e cit, q̄ ſemel facta fuerit fides? Videtur q̄ ſic, ff. de bo. poſ. ſecun.
tab. l. j. §. ſemel. alias eſt ver. ſub ſecundo §. Dic contra, niſi & iterū
fiat, ext. de priuil. cum olim. i. Hoc in inſtrumentis. nam teſtamē
ta & acta perpetuam firmitatem habebūt, C. de re iud. geſta. ext.
de teſti.

ADDITIONES.

a Diſtingue. ¶ Secundum Rolan. cuius eſt, quod ſequitur, uſque ad verſicu. Innoc. vero exceptis allegationibus, & his, quę j. ſignabo, & hoc parte x. ij. alleg. iij. c.
b Tabelliones. ¶ Vide j. ver. hoc ergo caſu. & quod ibi dicam.
c Fiat. ¶ Secundum Roland. hic continuatur verſi. hoc quoque. & hoc medium fuit additio.
d Fieri. ¶ Hic continuat Roland. ver. hoc ergo caſu.
e Sed. ¶ Iſte uerſic. eſt ultimus Hoſtien. in ſum. huius tit.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

de teſti.ſignificauit.& c. Albericus. & hoc,quando ex parte rei,p
ducti ſunt:ſecus ſi ex parte actoris, vt j.verſ. in quibus. Hoc ergo
caſu talis eſt ſolennitas adhibenda:Intitulabis enim & inchoabis
exemplum,ut s.dixi.quam intitulationis doctrinam in quolibet
poteris imitari,procedens per ordinem uſque ad finem,& exem-
plādo,ut dictum eſt,deinde adhibitis quinque vel quatuor tabel-
lionibus a,inſinuabitur iudici ,ut coram eo legat & auſcultetur:
a & coram ipſo iudice cum ipſis tabellionibus diligenter auſculta
bis:& ſi concors inuentum fuerit,iudex ipſe ſuam interponet au
ctoritatem:quam ſcribet,interuallo unius lineæ poſt nomē tabel
lionis originalis relicto,hoc modo:

8 ¶FORMA.† In nomine Domini,amen Anno indictione,& die
talibus,hoc exemplum per me B.ſubſcriptum notarium ſumptū
ex authentico manu talis notarii ſcripto. tali iudici īſinuatum fu
it,& in eius præſentia per me ipſum B.& alios ſubſcriptos notari
os diligenter cum authentico auſcultaui:& cum iudex nouerit il
lum cum ipſo authentico concordare,ut adhibeatur eidem exē
plo de cætero plena fides ſuam autoritatem interpoſuit,& decre
tum.Poſtmodum uero unuſquiſque illorum tabellionum ſubſe
quenter ſe hoc modo ſubſcribat.

¶FORMA.Ego H.tali auctoritate notari⁹,hoc exemplum vna
cum infra ſcriptis M.N.R.& B notariis iuxta authenticum inſtru
mentum manu talis notarii ſcriptum coram ipſo iudice diligen
ter & fideliter auſcultaui:& quia utrunque cōcordare inueni,de
ipſius iudicis mandato ad eiuſdem exempli bonam fidem & teſti
monium me ſubſcripſi. Et eodem modo cæteri ſubſcribent ſe
In fine vero tu tabellio ,qui exemplum ſcripſiſti , pones nomen
tuum hoc modo:Ego B.tali auctoritate notari⁹ hoc exemplum
ex authētico ſcripto manu prædicti talis notarii fideliter ſcripſi,
uel ſumpſi:& poſtmodum in præſentia iudicis cum dictis tabel-
lionibus H.M.N.O.& R.diligenter & fideliter cum ipſo authēti
b co auſcultaui,&c.vt ſ. prox.[b] ¶†Sed nunquid creditur iſtis quinq;,
9 uel quatuor,aut tribus tabellionibus ſubſcribentibus,& ſe origi-
nale uidiſſe non uitiatum,non cancellatum profitentibus,uno il
lud ſcribente?Reſp.non,niſi iudicis auctoritas interuenerit,vt j.
ver.fiebat.& eſt ratio,quia ſuſpicio eſt,quod authēticum fuerit
vitioſum,& quod ideo fecerit publicari.materia enim fabricādi
falſum tollenda eſt,Inſt.vi bo.rap.§.ſed ne dum talia extra.de ac
10 cuſat.qualiter. ¶† Præterea iudicis præſentia & auctoritas eſt d
ſubſtantia formæ publicationis:ideoque non ualet ,quod agitur
ea omiſſa,ff.man.diligenter.extra.de reſcri.cū dilecta.in fi.de of
fi.deleg.uenerabili qui fi.ſint leg per venerabilem.§.j.Ad iudicē
enim ſpectat examinare,approbare,uel reprobare:non ad tabel
lionem,ut extra.de fide inſt.c.fi.C.de teſta.teſtamenta.& ſic loq-
tur in aut.ut fratrum fi.§.illud.quod prima facie contradicit. Itē
contra,quia in ore duorum,&c.ext.de teſt.in omni.Item cōtra,
quia credendum eſt publicę perſonæ,quæ illud ſcripſit,C.de pro
bat.cum precibus,ext.de præſum.illud.& de præſcri.ad audieti
am.Sed dic,quod videtur in ſua cauſa teſtificari,4.q.3.§ item in
criminali.ver.nullus in re,Item contra ext.de prob.quoniam cō
tra.vbi in dubio præcipit ad acta originalia recurri : ſed ibi tabe
lio per ſe acta illa tradiderat de præcepto iudicis,in modū priua
tæ ſcripturæ.nec fuerāt ſumpta in præſentia iudicis. & auctorita
te ſolenni:ſed nec ibi dicitur,quod licet inſtrumetum publicum
inde factum fuerit,iudex illud examinauerit cum originali:ideo
11 que dicit recurrēdum eſſe ad originale,ut eo.tit.c.fi.¶† Hoc au
tem ſcias,quod plerunque adhibetur auctoritas epiſcopi,vel al-
terius authenticæ perſonæ,preſertim in exemplis literarum:quę
quidem in teſtimonium & fidem ipſius exempli faciet illud ſuo
ſigillo muniri,& ſcribetur hoc modo:

¶FORMA.In nomine domini, amen:Anno ,indictione & die
talibus,hoc exemplum per me ſubſcriptum B.notarium,ſumptū
ex authenticis literis tali ſigillo munitis,fuit in præſentia venera
bilis patris M. Dei gratia Narbon̄ archiepiſcopi, a meipſo B.&
aliis ſubſcriptis notariis diligenter cū authenticis literis auſculta
tum:cumque idem pater venerabilis cognouerit illud cum ipſis
authenticis cōcordare,ad ipſius exempli plenam fidem & teſti-
monium ſuam auctoritatem interpoſuit,faciēs illud ſui ſigilli ap
c penſione muniri [c].Arg. ext. de probat. poſt ceſſionem.& xi.q.3.
curæ. Poſſet etiam illa perſona ſcribere uniuerſis,& teſtificari ſe
vidiſſe literam originalem cum vera bulla & cæteris non vitiatā,
nec abolitam,& in huius rei teſtimoniū ſuum ſigillum appone-
re,& notarius in fine ſe poterit ſubſcribere, & de mandato illius
12 hæc in formam publicā ſe redigiſſe aſſerere,¶† Porro in Roma
na curia talis modus exemplandi a quibuſdam tabellionibus ob-
ſeruatur.incipiunt enim hoc modo:

¶FORMA.In nomine Domini,amen:Anno,die, indictione &
loco talibus,præſentibus quoque me ſubſcripto notario,& teſti
bus infra ſcriptis,talis inſtāter a tali auditore petiit,quod per me
tranſcribi & exemplari faceret quoddam inſtrumentum manu
talis notarii ſcriptum:cuius ſi quidem inſtrumenti tenor inferius
annotatur.Idem vero iudex illius precibus ac inſtantia motus,p̄
cepit mihi præfato notario,quod inſtrumentum ipſum auctori
tate ſua tranſcriberem,exemplatum etiam exhiberem.Tenor au
tem dicti inſtrument talis eſt:In nomine domini, &c ſcripto au
tem toto tenore,ſic tabellio ſe ſubſcribet:Ego talis notarius hoc
exemplum,ſiue tranſcriptum,ut in prædicto inſtrumento nō vi
tiato,non cancellato,nec in aliqua ſui parte abolito inueni,tran
ſcripſi & publicaui,nullo addito,vel diminuto q̄d ſēſum immu
tet,excepta forte litera,uel ſyllaba,quæ ſenſum immutare nō po
teſt:& meum ſignum appoſui hoc probatur ext.de fide inſtr.cap.
pen.& c.fi.cum ſuis concord ext.de priuil.cum olim.j.in fi.C.de
edi.diui Adr.tol.l.4.prope prin.Si ergo in īſinuatione aliquid o-
miſſum eſt,propter quod ſenſus non immutetur , ſemper ualet.
vt ext.de fide inſtru.ex parte.j.q.i.Marcion.Si uero aliquid addi
tum,uel diminutum eſt,per quod fiat immutatio ſenſus,tunc nō
ualet inſinuatio,ix.diſt.ego ſolus.s.verſi.not.tamen.¶ Cæterum
d quidam prouinciales,& dominus meus [d] in publicandis ,ſeu exē
plandis inſtrumentis hac forma utuntur:

13 FORMA.† Anno Domini,&c.A. veniens coram B.iudice tali,
ſupplicauit humiliter & petiit inſtanter,quod inſtrumētum cu-
ius forma infra ſequitur,faceret in publicam formam redigi:cū
ob vetuſtatem ipſius propter difficultatem probatiōis a iure ſuo
cadere poſſet,ipſo inſtrumento penitus antiquato:qui B iudex,
uolens probationibus ſubueni e,ne veritate occultata iuſtitia va
leat deperire,citatis & uocatis omnibus,qui fuerant euocādi,&
quos res tāgebat,videlicet tal.& tali:ipſiſq; uenientib. & nihil op
ponentibus, propter quod deberet huiuſmodi publicatio impe-
diri,uel etiam ſe ↄtumaciter abſentantibus , dicto inſtrumento
vndique diligenter inſpecto,& inuento non cancellato,non vi
tiato,nec in aliqua parte ſui abolito,mihi j.ſcripto notario p̄ce-
pit,ut eius tenorem in publicam formā redigerem ad fidem per
petuam faciendam:Ipſius vero inſtrumenti tenor talis eſt; Anno
&c,ponatur de verbo ad verbum tenor,& omnia ſigna , ſecūdū
dominum meum. Alii tamen dicunt cōtra in ſignis,ut ſ.ver j.&
ii.& ſi erat ibi ſigillū,dicatur,quod erat tali ſigillo ſigillatū :poſt
modum dicunt in fine.Et ego talis notarius de mandato talis iu-
dicis,& ipſo auctoritate præſtante,prædictum inſtrumentum in
publicam formam redegi qui preſens fuit in omnib⁹ ſupradictis
& ipſum originale vidi,& iudici & teſtibus oſtendi.& expoſui,&
perlegi,non uitiatum,non cancellatum,nec in aliqua ſui parte a
bolitum,ſeu ſuſpectum:neque in charta,neque in ſcriptura,nec
in ſigillo,ſi ſigillum habebat:tūc etiam teſtificetur,quod ſigillum
integrum erat,in forma ſeu impreſſione & in literis circumſcrip
tis,quæ legibiles apparebant extra.de fide inſtrument.inter.poſt
eā ſubiungunt:Actum in tali loco,talibus præſentibus ad hāc pu
blicationem videndam & audiēdam teſtibus uocatis & rogatis.
14 ¶ † Et colligę ex præmiſſis quod inſtrumentum ita demum pu-
blicatur,ſi apparet nō vitiatum,nō deletū,vel interletum,vel vi-
tiatum in aliquo,uel cancellatum,ſeu uituperatum,neque in te-
nore,uel in ſignis,vel ſubſcriptionibus,uel etiam ſigillo , uel filo
extra.de fide inſtrum.inter.& c.fi.& C.de edicto diui Adria.tol
l.fi.j.§.inſtrumētum.verſ.item excipitur quod eſt vituperatum.
Illud

ADDITIONES.

a Tabellionibus. ¶ Miror de Rolan.& non minus de auctore,qui ſequutus
eſt eius verba hic & s.in prima forma,dicendo,ꝙ in illa ſunt tres,vel ad mi
nus duo tabelliones adiungendi principali notario, & in iſta quinque uel
quatuor tabelliones ad minus.cum enim fateatur primam fidem non face
re,ſed ſolum tenere memoriam,ut s.verſ.no.ad quid tot notarios fatigat,
quod per unum ſolum,imo & per priuatum expediri pt,ſi illud inſtrumētū
exemplet?Item cum j.prox.uer.fatet,ꝙ et quinq; notarii nō ſufficiūt ad fi
dem ſine iudice faciendam,ad quid tot ponimus,quod nullo iure probant?
Scias aūt primū dictū nō ſeruari,& merito,vt prædixi. Nec ēm ſeruatur in
totū,ſcilicet quo ad tātum numerum:ſed bene ſeruatur, quo ad duos adiū-
gēdos.quod commēdo,pot.ſſi,ne qn̄ non ſunt præſentes , quos res tangit
qđ q̄nq; contingit,ut patet j. ver.q.d ſi citatio.in prin. & in ver.porro.& s.
§.prox.ante fin.ver.ſi vero dubitem.& quando ſpecialiter alterum non con
tingit,ut in præd.ver.porro.Omnis enim cautela eſt adhibenda.& licet nō
neceſſaria,commendanda.ſed cum decr.vlt.e.tit.in ſingulari loquatur,di-
cens per publicam perſonam illa exemplanda, tu qui dicis exemplationē
fiendam per plures,vel quod tot publicę pſonæ ſint neceſſariæ, da text.&
tres leges alleg.in verſ.s.prox.in prin.id probant.Dico igitur,exemplatio
nem,uel inſinuationem de auctoritate iudicis factam per unum notarium
ſecundum formam præd.decre,ultimæ, fidē facere.Hoc et tū ille notarius
in inſtrō ſubſcribere teſtes , ſicut & in aliis inſtrīs. Et hoc p̄cipue aſſero.qn̄
fit aduerſario præſente:ſed idem quando abſente,et qn̄ nullus ē aduerſa-
rius,ut prædixi:licet hoc maxime caſu commendem cautelam propter ra-
tionem,quę ponitur j.verſ.prox.facit ad prædicta,quod no.in præd.decr.
vlt.in vlt.gl.& j.verſ.per quem.
b Prox. ¶ Secundum Rolan.qui hoc continuat ver.hoc autem.
c Muniri. ¶ Secundum Rol.qui hoc continuat verſ.illud quoque.
d Meus. ¶ Qui ponit hanc formam in ſumma cod.tituli prope fin.

15 ¶ † Illud quoque prætereundum non eſt, quod rogationes, ſeu
protocolla tabellionis, qui deceſsit, exemplari, & in publicā for-
mam redegi per alium tabellionem nequeūt ſine iudicis ordina-
rii auctoritate, vt extra, de fide inſtrum. c. pen. ſed nec eo uiuente
tabellio poteſt alii committere completionem inſtrumenti, ſed
per ſeipſum id facere debet quod dic, ut j. §. inſtrumentum. ergo
verſ. item opponitur, quod nō eſt confectum. j. uer. prox. Iudex
ergo ordinarius hoc alicui tabellioni committat hoc modo:
¶ FORMA. Cum S. filius & hæres quōdam R. notarii conceſſe-
rit Titio notario rogationes patris ſui exemplandas & in publi-
cam formā redigendas, eo Titio id ſibi iudicis concedi autorita-
te cum inſtantia poſtulante talis iudex ei prædictas rogationes o-
lim præfati C legitimè ac fideliter exemplādas, & in formam pu-
blicam, iuxta tenorem infra ſcripti ſacramenti, redigendas com-
miſit, qui Titius corporaliter ad ſancta Dei Euangelia iurauit, ro-
gationes ipſas, eas videlicet, quæ cancellatæ non fuerint, quoties
opus erit, fideliter exemplare: & in publicam formam redigere, e-
as ſolummodo iis, quorum interfuerit, exhibēdo: cancellatas ve-
ro pro cancellatis ſcribere: quando ſic exegerit ius & caſus, nilq;
addere minuere, vel mutare, niſi quemadmodū in ipſis rogatio-
nibus ſcriptum inuenerit & notatum, & in his omnibus omni do-
lo & fraude ſemotis, fidem debitam conſeruare, vt in præ. §. illud
quoque. Titius autem, cui facta eſt præfata commiſſio rogatio-
nes ſibi commiſſas, cum opus fuerit exemplabit, hoc modo: ſcri-
bet enim rogationem de verbo ad verbum, prout eam in quater-
no inueniet, nihil addendo, vel minuendo. Nam nec is: qui abbre-
uiaturam fecit, aliud ponere, debet ut in authen. Coll. 4. de tabell.
§. illud quoque. licet hoc non ſit in propriis ſcriptis ita ſtricte ac-
cipiendum, ut j. §. inſtrumētum ergo. ver. item opponitur, quod
res. quo facto taliter ſe ſubſcribet:
¶ FORMA: Ego Titius, tali autoritate notarius ex commiſſio-
ne mihi a tali iudice facta, prout in rogatione cancellata, uel nō
cancellata olim Rolan. notarii inueni, ita fideliter per ordinem e-
xemplaui, ſcripſi, & in publicam formam redegi. Quod ſi forte in
rogatione ipſa non fuerint anni Domini ſcripti, videat, an in ali-
qua rogatione præcedēti, ſeu abbreuiatura, ſcriptus ſit dies: quod
ſi inuenerit, poſito ſigno & nomine ſuo & tota illa ſubſcriptio-
a ne vt ff. de eden. ſi quis ex argentariis §. ſi initium [a]. ſic addat. Quā
quidem rogationem & ſumpſi, & exemplaui de quaterno, in cu-
ius primo folio, uel ſecūdo, uel tertio, erāt ſcripti anni Domini
hoc modo, ſcribēdo annos ſicut inuenit in rogatione notæ, quæ
præſentem proxime præcedebat rogationem, vt in præ. §. ſi initi-
um. erat etiam dies ſcriptus hoc modo, die xv. intrante Maio, ſe-
cundū Rolan. Quidā tn̄ in initio inſtrumēti illos annos Domini
ponunt, quos proxime inueniunt præcedere rogationem ipſam,
ſicut & faceret in propria rogatione: quod quidem fieri poteſt,
b ſed præmiſſus modus verior eſt [b]. ¶ † Quid ſi aliquis tabellio le-
16 gat alii tabellioni ſuas abbreuiaturas: quod poteſt: vt ff. de eden.
c quædam. §. nihil. ad fi. [c] nunquid tabellio legatarius poterit in pu-
blicam formā redigere ſine iudiciis auctoritate? notauit do. me-
d us in Summa eo. tit. [d] quod per alium ad hoc officium deputatū,
quaſi vicariū tabellionis, hoc fieri poteſt, ipſo etiam tabellione
viuente, & iuſta ex cauſa, & vera, & non ficta impedito, dummo-
do ille deputatus ſit iudicis auctoritate, in aut. đ fide inſt. § in his
vero. & de tabel §. antepen. & pen. Col. iiii. Eo vero mortuo non
valebit, niſi iudicis auctoritas interueniat: & vide ſ. verſ. prox. in
17 prin. ¶ † Quid ſi abbreuiatura, ſic inueniatur abbreuiata, quod ne-
ſcitur quid dicere velit: Reſpōdeo, ſi cōtractus celebratur in ſcri-
ptis, non poterit publicari, vt patet in his, quæ not. in Summa do-
e mini mei, eo. tit. §. quid de contractibus [e]. alias ſi per ſcripturā p̄-
cedentem, uel ſequentem, uel per aliam eadem manu confectam
in ſimili, uel eodem contractu poterit fieri fides, bene poterit pu-
blicari, arg. ff. de leg. j. ſi ſeruus plurium. §. ſi numerus nūmorū. &
ff. de fundo inſtruct. l. cum de lanionis. §. aſinā. & de pig. act. l. vel
vniuerſorum. & de vſur. qui ſemiſſes. Cætera enim, quæ ibi defici-
unt, quæ cōtinentur ſub, &c. vel ſub aliis ſignis, cum his præſum-
ptionibus iudicis auctoritate ſuplebūtur, ut ff. quod cum fal. tu.
au. l. ii §. ii. & in auth. Coll. ix. ut fratrum filii, §. illud quoque. Idē
etiam eſt, ſi id, quod defecit, per teſtes, uel per confeſsionē aduer-
ſarii probari poſſit: puta, quia cohærentiæ deficiunt, uel aliquid
f tale [f]. quod factum ergo non poteſt iudex ſupplere, quia nequit
diuinare, ext. vt eccle. benefi. vt noſtrum. ſed ius ſupplere poteſt,
cuius eſt miniſter: & hoc eſt cōtra illud; quod dicitur, quod factū
eſt in iudicis poteſtate, ſed n̄ i°, ff. ad muni. l. ordine. §. durioribus. ii.
q. 3. notādū. & q̄ raſura in narratiōe iuris, & n̄ facti, obeſt. ext. đ fi.
g de inſt. ex literis. & uiđ īfra §. inſtrm: ver. itē opponit, q̄ inſtrm [g].
¶ † Quid

ADDITIONES.

...um. ¶ Et inſtit. ad l. Aquil. §. antepen. & ibi concordantiæ, & uide j.
...entum. uerſic, quid ergo.
... Dixit Rolan. mihi videtur tutior. & hic p̄tinuat. ut vidimus,
...ere ei, quod dixit proximiorem poni: quod etiā placet
Vber. de Bo. ſed commendat potius in fine, quam in principio poni. Ergo
de rogatione cancellata facta eſt mentio, eſt ſciendum, q̄ dominus meus in
legib. diſputauit hanc quæſtionem, ſi in rogatione notarii mortui, ex quo
nullum factum fuit inſtrumentum, ſcriptum eſt de manu ipſius, ſit caſſum
& cancellatum de voluntate partium: & vna pars petit de illa fieri inſtru-
mētum, altera reſiſtit, quid iuris ſit, quæritur? Declinauit in partem, quod
inſtrumentum fieri debeat his rationibus: quia cancellatura non habet ſua
ſolennia, ſcilicet teſtes, diem & conſulem: de quibus dictum eſt in princip.
cuius titul. & ſic quia non habet publicam formam, impedire non debet
confectionem inſtrumenti: cum nec ei ſoli ſit credendum, an contractus
interceſſerit, vel ab eo ſit receſsū: licet de eo, an inſtrumētū fecerit, recurrat
ad eum, ſi viuit, ut not. in auth. de hære. & Fal. §. ſi uero abſint. Item inſtru-
mentū cācellatum probat debitum fuiſſe, ff. de furtis, qui tabulas, qui dicit
quod deſiit eſſe debitor, id probet, quod illa ſcriptura non facit. Fiat er-
go inſtrumentum, maxime ne detur tabellionib. materia delinquenti. C. de
Lati. liber. tol. l. vna. §. ille autē. & ibi concordan. in j. gl. Cum ergo cancel-
latio nō perimat inſtrumentū, ff. de his, quæ in teſt. delen. l. ii. & illa ſcriptu-
ra Caſſum, &c. & quæ dici poſsit calumnioſa, & non bona fide facta, forſan
a tabellione corrupto nullā vim habere debet, ff. hoc eodem ti. l. 2. de cuſto-
dia reor. diuus. Ad allegata in contrarium quæ plus vrgebant, reſpondet,
q̄ hoc caſu ſcriptura cancellata non erat penes eum, qui ſe vellet ex illa iu-
uare: ſed erat penes tertiū. q̄ doloſe potuit cācellare: & ſic nocet parti. Nec
ob. ff. de dolo, ſi q̄s tabulas. & ad legē Aq. q̄ tabulas. q̄a ibi dolo tertii ſic erāt
tabulæ deletæ, q̄ legi nō poterāt: & ideo cum ex illis is, ad quē ſpectabāt,
ſe iuuare non poſsit, agit contra delentem ad intereſſe: ſed hic legi poteſt.
Nec obſtat in authentica de tabellio. §. nos autem. nam ibi tabellio audiue-
rat contractum, & committebat alii ſcribendum, quod non licet: hic au-
tem omnia conſummata erant per tabellionem. Alterum ergo horum fiet:
aut illa ſcriptura p̄ducetur, & probabit: aut ſumet exēplū ex illa, iudice au-
ctore, ſecundum eum. Per hunc finem colligere potes, dominum meum in-
tellexiſſe de rogatione perfecta, & corā partibus lecta alias certū eſt, quod
ſi notarius rogatus partium notas, uel protocollum ſcripſiſſet, quod poſtea
coram partibus & teſtibus non legiſſet, illud non ualeret, nec fidem faceret:
patet hoc ff. de leg iij. l. fideicommiſſa. § j. Iterū ſciendum eſt, quod Roffre-
dus ſua q̄one quadrageſsima ſeptima prolixe tractauit de inſtrumētis cō-
munibus inter partes, quæ per pactum ipſorum contrahentium, vel præce-
pto arbitri, cancellari debuerunt, vel cancellata fuerunt, an fides eis habea-
tur, ſi in iudicio producātur? addens, ſi tabellio poſt mandātū ſibi factum p̄
arbitrum de cancellando, ante cācellationem tamē fecerit vni parti inſtru-
mentum, uel fecit parti inſtrumentum, de iam cancellato de voluntate par-
tiū, an talia inſtrumenta fidem faciant? & an tabellio cōmiſerit falſum? hæc
quia in uoluminibus habentur tranſeo: & ſolum in ultimo allegabo prius
q̄ notarius non teneatur: quia falſum non committitur ſine dolo, etiam ſi
ſubſit lata culpa, ff. de ſicar. in lege Cornelia. quod eſt generale in maleficiis.
Vnde ſi ex lata culpa credēs dominum permiſſurum, vtor re ſua, furti non
teneor, ff. de furtis, l. inter omnes. ad fi. In contrarium de iure eſt, notarium
de volūtate contrahentium facere inſtrumenta. C. eod. titul. l. contractus.
conſuetudo hoc habet, & æquitas ſuadet, & minime ſunt mutādā, &c. ff. de
legi. minime. ff. de aqua pluuia. arc. l. in ſumma. §. quāquam. & ſic expedit ad
fraudes uitandas, in authen. eod. titul. poſt princip. collat. vi. Nec ſufficit de-
fuiſſe malam fidem, ff. de re mil. l. iii. §. in libello. Item lata culpa cōparatur
dolo, ff. ſi meſ. fal. mod. dix. l. j. ergo. &c. Soluit, eum puniri pœna ſtellionatus
ſi fuit in dolo, ff. de crim. ſtelliona. l. j. alias non punietur. Reliqua priora ſol-
uit, & latius quā quæreret, dicens, quod ſi inſtrumētum cancellatū eſt, vel
raſum, aut per caſum, aut per partes, aut dolo, uel malitia alterius. Pri-
mo caſu valet, ff. de bonor. poſſeſ. ſecūdum tabul. l. j. §. ſi poſt. Secundo caſu
ualet ad p̄bationem præteriti, nō futuri, ff. de fur. qui tabulas. & l. quidam
tabularum. Tertio caſu fidem non adhibet, C. đ edict. di. Adri. l. fi. & đ te-
ſtā. l. ſi vn⁹ de ſeptē. qn̄ interlineatū eſt, niſi notari⁹ dicat ī fine, ſe id ſua ma-
nu feciſſe: all. l. ij. ff. de his quæ in teſt. del. in q. j. dicit inſtrumentum fidē nō
facere: q̄a actio ſemel extincta, &c. ff. de ſolut. qui res. §. aream. niſi de volun-
tate utriuſque partis, C. de trāſact. ſi diuerſa. & hoc, ſi talis ſit actio cui⁹ pri-
mæ reliquiæ nō remanſerunt: q̄a tunc reſuſcitari nō pōt, ff. de pact. ſi unus.
§. pacta. Vbi autem caſſatum fuit de mandato arbitri, tunc quia primitiua
actio non tollitur, nec ipſo iure nec ope exceptionis, videretur fides adhi-
bēda: putat contrariū homologato arbitrio, C. de arbit. l. ne in arbitris. & ſi
ſcriptum fuit inſtrumentum prius quam cancellaretur, dicit, ne dolus patro-
cinetur, illud admitti non debere, ff. de dolo. nō debet. cum l. ſeq. ¶ ADDE,
quod primam partem addit. ſequuntur Bal. An. & Paul. đ Caſt. in l. ſi vnus.
C. de teſta. & Pau. de Caſt. conſ. xxxviii. incip. dubium facit. vide tamen An.
conſ. cclxxiiii. & Petrū de Anch. con. ccxliii.
c Ad fi. ¶ Et medio, & ante medium.
d Eo. tit. ¶. §. vlt. uerſic. quid ſi tabellio. & ſeq. hoc. verſi. vide paulo poſt illū
verſ. quid ſi abbreuiatura. idem Vbert. de Bo. dicens in Italia ſeruari, quod
legatarius de auctoritate iudicis in conſilio, uel arengua licentiam recipit,
& iuratur, ut ſ. proxime. ¶ ADDE, q̄ Bar. in l. ſi quis ex argentariis. §. j. in
fi. tenet, q̄ abſque iudicis auctoriate poterit expedire ſuccedens notario
defuncto: cuius dictum Abb. in c. cum P. tabellio. ſequitur: & quia inuenit
ſibi mandatum a lege.
e Contractibus. ¶ Et ſcripſi poſt eum eodem titulo: cum P. ſuper verbo, re-
dacta. & ſ. prox. dixi: vbi hoc ponit. Hoſt. nam. § hic allegatus materiā verſ.
non tractat, ſed ſolum de contractibus in ſcriptis.
f Tale. ¶ Sic intellige, quod ſcripſi, vbi ſupra.
g Inſtrumentum. ¶ Et verſic. ſeq. ad materiam huius ver. & ſequentis ſcire
debes, quod fuit hoc diſputatum per do. Octauianum de Florentia de no-
tario habente ad publicandū alterius notarii rogationes, an poſsit ſupplere
illarum defectum circa ſubſtantialia: & ſi nō, an hæredes imbreuiantis poſ-
ſint conueniri ad intereſſe, & qualiter ſuccurratur ei, ad quem pertinet ab-
breuiatura, ſi compleri non poteſt? Ad primum inducit, quod cum omiſ-
ſio ſubſtantialium contractus reddat illum nullum, ff. de tranſact. cum hi. §.
ſi prætor. vi. q. j. nihil. & cum ſolus princeps ualidet inualidum, ad quod

ſuffician-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſufficiant no.de tráſac.quãto.in v.gl.ergo ſupplere nõ poterit. Induxit ẽt l.ſi quis arbitratu.& l.quicquid adſtringendę.de uerbor.oblig. Ad contrarium inducit,quia omiſsio fiendorũ nõ uitiat,extra de ſpon.c.j.ff. de uẽtre inſpi.l.j.in fi.extra de ſacra.nõ iteran.c.j.& ult.ff.qui ſatiſdar. cog. de die. §. ſi ſeruus. de leg.ii.vnũ ex familia.§.ultimo, de cond. & dem. l. auia. in prin.de re iud.Paulus.& l.actorũ.de præt.ſtipu.l.j.in fi.de teſta.hęredes.§. j.per quę iura patet,omiſſum ſupplendum:& ſic non ſcriptum ſcribendũ. Soluit,ꝙ circa ſubſtantialia,de quibus in authen. vt nomẽ Imper. præpon.in princ.ſupplere non poteſt,etiam ſi de illis per teſtes inſcriptos, uel alios fieret,cum ab initio nõ ualuerit:iura vide collecta de regul. iuris,nõ firmatur.libr. 6.& ff.eo. titu. quod ab initio.Circa reliqua tenet quod no. infra uerſiculo proximo:alleg.ff.de donat.qui id quod.C.de iudic.properandum.§.fin autem in medio. ¶ Antequam ad alia dubia procedã ſcire debes,ꝙ dubia in protocollis ſolent eſſe talia: qui talis debitor, uel alius promiſit,&c.& renunciauit,&c.uel ſimilia.Itẽ qñ dubiũ inſurgit ex ſignis, uel notis,quæ ſecundũ intentionẽ ſcribentis aliqua deſignant. quod ſecundum charecteres & ordinẽ literarum per alios non poteſt intelligi: dabat Nico.exẽplum,Cum duo CC.ponuntur pro A. vt dicit ſe vidiſſe: & ego uidi magna volumina veterum librorum ſic ſcripta.Ipſe autem Nico. tenet,ꝙ ſi abbreuiatum in protocollo habet certũ intellectũ per ſe, ex diffinitione iuris,uel ꝯſuetudinis,uel communis intellectus:dat exẽpla,Inſt.de fideiuſſor.§.fi. vbi ſi ſcriptum eſt quem fideiuſsiſſe, præſumuntur omnia ſolenniter acta.ad idẽ ff.de legat.iii.l.librorum.§.libris. & §. ſed ſi bibliothecã.& de fundo inſtruct.l.cũ de lanionis.§.aſinam.extra de donat.paſtoralis de uerb.ſignific.propterea cum ſuo ſuffragio.tunc ipſe,qui fecit protocollum,illũ intellectũ in inſtrumento exprimere poterit:quia conſcius de intellectu ſcripturæ,alium intellectum ſcribere nõ debet:aliter autẽ, ſecundum ipſum.Nico.nil poteſt addere,uel minuere, ſed ad literã debet ſcribere,prout iacet protocollum,Iſte enim nec ſcit intentionem ſcribentis, nec poteſtatem habet interpretandi alienam ſcripturam: ſi quid ergo addendo,vel minuendo immutat,nõ valet in ea parte:facit C.de iure fiſ. l.ij. lib.x.in aliis no.C.de tráſact.ſi ex falſis.excelsiuus rigor videtur mihi iſte, & placet,qđ not.de his imbreuiaturis ĩ.ver.prox.Pro tuitione tamen rei, cõſulo,ꝙ iudicis auctoritate fiat declaratio per ipſum notarium vſitata in ſimilibus inſtrumentis. ¶ Redeo ad diſputata,& in 2.quæſtione ar. pro & ꝯ,ſumuntur ex dec.vltima,de ſepul.& ibi no.in vlt gl.cum ſuis remiſ. ſoluit hæredes notarii ſubſcribentis ſic cõfuſe,teneri & conueniri poſſe actione mandati,uel locati:& ſic ex contractu, uel quaſi: alleg. in auth. col.iiii. de tabellio.& Inſti.de perpe.& temp.act.ante fi. Sed Iac.de Belui.in l.j.de edend.C in ſolutione ꝯtrariorum dicit,notarium non teneri actione mandati,licet fuerit rogatus:quia non facit ratione mandati tantum,ſed plus ratione officii:ne facit gratis.Dicit igitur eum ad id teneri officio iudicis & actione in factum,ad ſimilitudinẽ argentarii.alle.l.ij.eo.tit.& ff.eo.prætor.§.j.& l.argẽtarius.§.j.in quibus & de hoc & per id ſoluta ſit tertia.Sed ſm diſputationẽ,ſi hæredes nõ ſunt ſoluendo,poterit petere teſtes,qui interfuerunt inſtrumẽto,ad perpetuã publicari memoriã,cum ſcriptura deficiat,& ſic probatio facti depereat,alleg.de teſti.ſignificauit.ff.ad l. Aquil. in l. ¶ ADDE in verſ.nec ſcit intẽtionem ſcribentis.ꝙ Bal. in l. Gallus.§. idem credendũ.ff.de liber.& poſthu.quem iſti ſequũtur, Aug.Raph. Imo. & Alex.in l.argentarius.in prin.ff. de eden. dicit: ꝙ ſi notarius fuit rogatus de imbreuiatura,in qua ſit ſcriptum,talis vendidit tali pro tanto pretio,præſentibus, &c. ꝙ ipſe notarius indiſtincte nulla iudicis auctoritate interueniente,poterit extendere.Si aũt notarius ſit ſubrogatus loco alterius,non poſsit imbreuiaturã extendere:quia ſucceſſor, tanquã non informatus,non poteſt declarare factum prædeceſſoris, l. Põponius ſcribit, ſi frumentũ.ff.de rei uend quod intelligit verum An. de Bu. in c. cum P.tabellio.de fi.inſt.niſi ſucceſſor extenderet de mandato iudicis, & parte citata.de quo vide Paul.de Caſt.conſi. 51.& Alex.conſi. 28. a.libro.

18 ¶ † Quid ergo,ſi in abbreuiatura continetur, & renũciauit,&c.
quid ponet notarius.Reſpon.ea ſola, quæ ĩ inſtrumentis cõſue
a uerunt apponi [a] ſiue ſit ipſe idem notarius,qui rogationẽ ſcrip
ſit,ſiue ſubrogatus. Iura enim quandoque ponunt ſimiles ab-
breuiaturas, ff. de petit.hæred.l.Itẽ veniũt. §.petitã autem.ff.de
lib.& poſthumus Gallus.in princ.& §.nunc de lege.& verſi.idẽ
b credendum eſt.ff. de nau.fœn.l.periculi.ff.de euict. ſi ita qs [b].ex
c tra de re iud.ad apoſtolicę.§.&,vt ad ꝓſens c.& facit C.de ueter-
19 iure enu.l.j.§.ſed & hoc ſtudioſum.¶ Breuiter ergo tene,quod
propter vetuſtatem,vel aliam iuſtam cauſam,poſſunt inſtrumẽ
ta exemplari,ſiue renouari,ut extra eodem c fi. cum ſuis cõcor.
& poteſt eſſe iuſta cauſa,ſi ꝑdita ſint,ut ſupra §.poſtquã.in prin.
& arg.extra de cõuer.coniug.dudum.& iudicis ordinarii, uel de
legati,ab ipſo auctore exemplata eandem vim cũ originalibus
20 habent,vt extra de fide inſt.cap.penult. & fi.¶ † Vidimus de ſcri
pturis alienis extra iudicium exemplandis:nunc autem dicamus
de ipſis in iudicio exemplandis.Et quidem ſi aliena ſcriptura fue
rit acta publica, id eſt ſcriptura in iudicio facta, puta inſtrumẽtũ
procurationis,ſyndicatꝰ,tutelæ,curæ,uel huiuſmodi ff.de re iud.
l.acta & l.ſeq.extra de probat.c.fi.debet & poteſt illa per ordi-
nem exemplari cum die & conſule:id eſt, cum annis Domini,&
nomine tabellionis,& cętetis omnibus per ordinem, quæ in ea-
dem ſcriptura continentur,præmiſſo titulo in hunc modum:
¶ FORMA.Hoc eſt exemplum cuiuſdã inſtrumẽti,cuius tenor
talis eſt.quo exẽplato tabellio ſe ſubſcribat hoc modo: Ego B.
imperiali,vel tali auctoritate,& nunc talis curiæ notarius,prędi
ctum inſtrumẽtum de præcepto talis iudicis ad authẽticum ſcri
ptum manu talis notarii,prout in eo inueni.per ordinem fideli
ter exemplaui.Quæ autem fides adhibeatur exemplis originaliũ
ſcripturarũ in iudicio productarum,not. infra § proximo,verſ.
illud.&,ſecundum Papam,extra de offi. deleg.cum in iure.& de
21 probat,quoniã.¶ † Si uero [d] fuerit alia ſcriptura, quam acta pu
d blica:vt puta ſcriptura priuata, ſicut eſt inſtrumentũ emptionis
donationis,locationis,uel ſimile,& pars aduerſa petat ĩ iudicio
ipſum exẽplari,& de eo ſibi copiam fieri,tunc illud ſine die & ꝯ
ſule,id eſt ſine publicationibus inſtrumenti exemplabitur,niſi il
lud de falſo arguere uelit.quod dic,vt ĩ.§ videndũ.ver.faciẽda,
Igitur ſine die & conſule exemplabitur in hunc modum.
¶ FORMA Hoc eſt exemplum cuiuſdam inſtrumenti,cuiꝰ,die
& conſule prætermiſſis tenor talis eſt:& omiſſis annis Domini,
indictione die & loco,teſtibꝰ,& nomine tabellionis exemplabi
tur ſolꝰ tenor,& in fine exẽplãs tabellio ſe ſubſcribet hoc modo
¶ FORMA.Ego B,tali auctoritate & nunc talis curię notarius,
prædictum inſtrumentum,die ac cõſule prætermiſſis, de mãda
to talis iudicis iuxta authẽticũ fideliter exemplaui.Quod ſi cum
die ac conſule exemplabitur,dicetur ſimpliciter:
¶ FORMA.Hoc eſt exemplum cuiuſdam inſtrumenti,cuius te
nor talis eſt:& omnibus per ordinem ſcriptis a principio vſq; ad
finẽ taliter tabellio ſe ſubſcribat: Ego B.tali auctoritate,& nũc
talis curiæ notarius,prædictum inſtrumẽtum de mandato talis
iudicis iuxta authenticum ſcriptum manu talis notarii,cum die
& conſule & omnibus per ordinem in eo contẽtis,fideliter exẽ
plaui.Si autem fit copia legatario de parte teſtamẽti,dic,vt ĩ.§.
22 cõpendioſe.verſ.& breuiter ¶ † Et ſcias,ꝙ in ſcriptis in iudicio
exemplandis ſufficit ſolius notarii ſubſcriptio exemplãtis,ſecũ
e dum Rol.notarium [e].Inno.vero Papa IIII.no.extra.de fide in
ſtrumen.c.fin.ꝙ atteſtationes & alia acta per ſolum tabellionẽ
ſine teſtibus ſcripta,nõ ſunt publica ſcripta:nec faciũt fidẽ corã
alio iudice,niſi ſint publicata,vt ĩ.ver.& no.tu dic, ut ĩ.§.reſtat.
23 verſ.ſed cum literis.† Et no.ꝙ ſi aliqua falſitas, vel contrarietas
inuenitur in inſtrumento ſuper his,de quibus tabellio perhibet
teſtimonium de uiſu,ut puta quãdo dicit, Actum in tali loco,&
talibus perſonis præſentibus,& tali die,totum inſtrumẽtum caſ-
ſatur,tanquã cui falſitas eſt admiſta,ix.diſt.ſi ad ſacras.iii.quę.ix
puta ſecus ſi ſuper aliis contrarietas reperitur:quod dic,ſecũdũ
Papam,vt ext.de offi.del.cũ in iure.& ĩ.§.poſtremo,alias,inſtru.
f mentũ.verſ.quid ſi aliquot [f]. & † Et quoniam de publicatione
24 & exemplatione huiuſmodi agimꝰ,id latius proſequamur [g], vi
g dentes,apud quem fiat,& per quem, & in quibus caſibus locum
habeat,& qualiter fiat,& quis ſit eius effectus. Fiebat autẽ olim
publicatio apud magiſtrum cenſus,ut C.de teſtam.conſulta.& l.
publicati.& l.teſtamẽta.hodie uero fit apud defenſorem ciuita
tis,ut in authen.Collat.iij.de defenſ.ciuit.§.ſed neq;.& etiam a-
pud ordinarium iudicem,licet nõ habeat adminiſtrationem:&
apud delegatum ab ordinario adminiſtrationem habente, ut
in auth.Collat.ix.ut frat.filii §.illud.ſic intelligit, ſm dñm meũ
h ext.e.ti.cum P.&c.ſi inſtrumẽta, ꝑ dec. ext. de in integ. reſti.cã
Si ergo talium iudicium auctoritas non interuenerit, publicatio
non ualebit.C.de eden.procurator.& ſecũdum hoc intellige ff.
de admin.tutor.chirographis.ſecundum dominum meum.Per
quem autem fiat,ex præcedentibus ſatis patet. Fit enim ꝑ tabel
lionem,qui eſt publica perſona,ext.eo.c.fi. vel ſi ille non habea
tur,per duas perſonas honeſtas,uel tres cũ ſubſcriptione, uel e-
tiam una cum nominibus præſentium in ſcriptis, & cum ſigillo
authentico,ſecundum dominum meum,ext.e.ca.ij.& c.cum di
lectus.

ADDITIONES.

a Apponi. ¶ Sup. per eum: ſic dixit Vber. de Bo. in l.ſi fundus.ff.de euict. allegabat ibi.ff.de ædil.ædict.quòd ſi nolit. §. quia aſsidua. de teſtib.l. teſtium. §. fin. de aqua plu. arc.l.ſi prius. §. j. Alia quatuor iura vide ſ.verſi. prox.in prin.& omnino vide,quod ibi dixi poſt finem in j.q.

b Si ita quis. ¶ Et l.ſeq.

c Præſens.¶ Lib. 6.quia illud,&c.ibi non habetur communiter uide, quod ibi ſcripſi.

d Si vero. ¶ Gl.eſt contraria in l.j.§.editiones.ff.de edendo,quam ibi communiter ſequuntur Docto. ibi vide.

e Notarium. ¶ Cuius ſ.alleg.c.hic finitur.

f Aliquot. ¶ Vbi dicam. ¶ Adde, quòd vbi in inſtrumento eſt aliqua falſitas vitio notarii:totum reputatur falſum:Rota in antiq. deciſi. ccvij.
ADDITIO. Adde tu.an inſtrumentum in parte falſum, reddatur falſum in totum:uide omnino Bal.conſ. lvj.incip.factum tale. in j. col. in iii. uol.& eundem Bald.conſil.ccccv.incip. quæſtio eſt. ubi pulchre. in iiii. vol.Hen Fer.

g Proſequamur. ¶ Inchoant verba Hoſt. in Summa eo. tit. §. ult. qui licet membra iſta ibi non præmittat,illa tñ proſequiť,& præmiſerat in prin. tit.

h Cauſa. ¶ Ipſe Hoſt.hoc not.in ſumma huius tit.§. ult.in prin. In apparatu in neutra illarum decre.expreſsit per ordinarium non habentem adminiſtrationem id fieri poſſe: ſed bene expreſsit,delegari id non poſſe per talem ordinarium,ut in eis ſcripſi: in inſinuatione,quæ voluntarie fieret,poteſt hoc procedere,ut cum creditor petit,& debitor conſentit inſtrumentum inſinuari:ſicut & diceremus de inſinuatione donationis, quæ ſummã excederet:alias cum,ſecundum quod ſtatim ſequitur,ſi certa perſona tangitur,illam citari oporteat,alias edictum publice poni non uideo,quomodo per talem iudicem hæc inſinuatio,uel publicatio fieri poſsit.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

25 lectus.& de prob.quoniam ¶†In quibus caſibus locum habeat
facile eſt videre. habet enim locum in dictis teſtium publicãdis,
& in publicam formam redigendis: & hoc ex parte rei indiſtin-
ctè.ex parte vero actoris, quando timetur de ipſorum abſentia
diuturna,vel morte ꝓpinqua qđ dic,vt ext.vt lit.nõ ꝯteſt.quo-
niam.& ĩ.ver.qualiter. Item in teſtamentis,vt in præd.l.publica-
ti.& eo.tit.ꝯſulta.Item,qñ tabellio morte ꝑuentus eſt, vt ſ̃.verſ.
illud quoque.Item in priuilegijs, & inſtrumentis, quando pro-
pter vetuſtatem, vel aliam iuſtam cauſam timetur de conſum-
ptione ipſorũ: puta quia litera incipit deleri propter chartæ vi-
tium,vel incauſti,ext.eo.inter.vel à muribus corrodi,ff. de bon.
poſ.ſecundum tab.l.j.§.ſi rõſæ.ext.eo.c.fi.quod enim paulatim
labitur conuenit reuocari,in auth.colla.6.de quæſtio.circa prin.
Vnde vetuſtatem renouamus, in auth. colla. 7. de admin. circa
prin. Vel in aliam iuſtam cauſam, vbicunque mouerit iudicẽ,vt
in ſententiis,& aliis actis publicãdis,& ſimilibus.extra, de teſtib.
Albericus & de ſententia & re iud.ſicut. uel ſi perditum ſit,ut ĩ.
26 ver.ſed nunquid.†Qualiter autem fiat publicatio,ſatis ſuperius
declarauimus, & adhuc aliqua ſupponamus. Fiat ergo à iudice
pro tribunali ſedente.citatis & vocatis his,quos res,tãgit, extra,
de off.arch.ad hæc.C.de auct.tuto.l.fi.ff. de aqua pluar. in con-
cedendo in auth.de inſtrumen cau.§.de quibus.ff.de adop.nam
ita.& l.adoptio.Et niſi vocentur.non facit inſtrumentum fidem
licet ſit ordinarij iudicis auctoritate publicatum:& ſic obtinuit
a corã me.[a] C.de fide inſtr.l.fi.& in præd concor. & ſeq. extra de
teſtib.ſignificauit.Cauendũ eſt igit̃, vt de citatione fiat publicũ
inſtrumentũ,per quod poſſit probari citatio,ſi negetur, vt in c.
ſignificauit. vel ſi inueniri non poſſit, mittatur citatio ad domũ
ext.de cle.non reſi. ex tuæ.ĩ.eo.§. vt autem.verſicu.ſine ſcriptis.
27 ¶†Sed quid ſi poſt publicationem diu factam obijcitur, ꝙ non
b fuerunt vocati,hi,quorum intererat?[b] Reſpondeo;dicunt qui-
dam preſumi omnia fuiſſe ſolenniter acta. Alij dicũt tunc demũ
præſumi,ſi in publicatione contineatur eos fuiſſe vocatos, vt in
præ.l.alioquin contra,ſecundum ea,quæ no.ĩ.de ſententia,§.vt
28 autem.ver.& nota. ¶†Quid ſi citatio eum apprehendit,nec ve
nit? Videret̃ ſufficere, vt fiat publicatio: & ſibi debet imputare,
extra de ꝯfir.vti.cum dilecta.& de priuil.ex parte.C.de fide.inſt.
l.fi.in auth.vt ſponſ. larg.§.ad hæc.C.de remiſ.pig.ſi eo. extra de
re iud.quamuis.Idem eſt, ſi hoc ſcit, quamuis citatio eum nõ ap
prehenderit,ſecundum do.meum,arg. extra de elect. cum inter
vniuerſas.ff.de act.emp.& ven.l.1.in fi.& in præ c.quamuis.Ve-
c rũ tñ quia difficiliter ſcientia probaretur,tutius eſt ꝙ citetur.[c] Et
hoc intellige, cum duplicatio inſtrumentorum, uel priuilegio-
rum;uel teſtium ex parte rei productorum imminet faciẽda: qa
hæc debent habere perpetuam firmitatem:ſecus ſi ex parte acto
d ris teſtes publicentur. [d] tunc enim ſufficit, ꝙ actor intra annum
certificet reum ſuper hoc:& illud habet neceſſe facere: aliàs an-
no elapſo nõ ualent dicta,ut in præ.dec.quoniam.in prin. Et ſic
non obſtant.quę alias contraria videntur,eſt enim ſpeciale,ut di
xi.Sed nec illud dicitur proprie publicatio,ſed exemplatio, uel
29 tranſcriptio ¶†Publicare enim proprie eſt,in publicam formã
redigere:quod alias non fuit.Exemplare vero eſt trãſcribere:qđ
alias eſt publicum,ſecundum Papam:large tamen aliter dicitur,
30 & patet ſ̃. ver.in quibus.ibi,item priuil.& ſ.ver. cæterũ.¶†Por
ro ſi abſentes citari & expectari non poſſunt ſine periculo perdi
tionis inſtrumentorum,puta propter vetuſtatem:vel aliam cau-
ſam conſimilem,publicatio fieri poteſt etiam eis abſentibus, ſe-
cundũ Papam ut in præ.c.cum dilecta §.1.& in præ.c.quoniam.
in prin.Item ſi ſit inſtrumentum,quod alium non tãgit,puta pri
uilegium, uel indulgentia, tunc debet ſaltem edictum ſolenne
emitti:& aliter non ualebit priuilegij publicatio,niſi fiat per illũ,
qui priuilegium illud conceſſit:tunc ſic, quia ipſe de nouo illud
concedere poſſet. Nec obſtat extra,de confir.utili uel inutili,cũ
dilecta.ubi nullũ edictum fuit emiſſum,quia ibi aduerſarius cõ-
e paruit,& fuit auditus ſecundum Papam.[e] ¶†Et (vt hoc plenius
31 intelligas) nota, ꝙ quandoque petuntur atteſtationes, vel alia
publicari:puta,quia ſcriptæ ſunt per ſolum tabellionem ſine te-
ſtium ſubſcriptione: nec inueniuntur apud iudicem authentica
tæ per tabellionem:uel forte negantur eſſe acta.tũc enim eſt pu-
blicatio neceſſaria,& non aliter,vt patet ĩ.§.reſtat.verſ.ſed cũ li-
teris.Et tunc ſic fiet,iudice uidelicet pro tribunali ſedente,& uo
catis his,quorum intereſt,ut ſ̃.uocato etiam notario, q eas ſcri-
pſit.Eodem etiam modo fiet publicatio litis conteſtationis: &
proderit ad interrumpendam præſcriptionem, ut C.de præ-
ſcript.xxx.ann. cum notiſſimi. non tamen, ut poſſit poſt trien-
f nium in cauſa procedi,ſecundum Papam.[f] Sic etiam fit publica-
tio inſtrumentorum, quæ tabellio defunctus notauit, uel ſunt
uetuſtate conſumpta. ut ſupra verſ.illud. & verſic.cæterum. Et
hæc vera ſunt, ubi atteſtationes & aliæ ſcripturæ minus ſolẽnes
32 publicantur. & authenticantur. ¶†Vbi autem ſcriptura facta
non eſt de eo, quod petitur publicari, ut quia ſententia lata eſt,
uel proceſſus uel contractus factus, uel aliquid factum eſt ſine
ſcriptis.& ideo petuntur atteſtationes,& huiuſmodi,ad certam
rei memoriam publicari,ut extr.de teſtib. Albericus & capitu-
lo ſignificauit.tunc iudex uocabit teſtes,qui ſententiæ prolatio-
ni, uel tempore contractus, uel proceſſus præſati interfuerunt,
& per publicam formam redigi iubebit in publicam & authen-
ticam formam,quod prius erat in mente teſtium tantum uel ẽt
in chartam publicam,& non authẽticam: ad hoc ſufficit iudicis
auctoritas.Vel ſaltem ad maiorem cautelam poterit ibi contine
ri, quod iudex decreuit fidem adhibendam fore illi ſcripturæ:
argu.ff.de iud.de qua re C.de re iudic.geſta.ff.ad l. Aquil.in lege
Aquilia.& in præ.capitu.ſignificauit.Atteſtationes enim ſine te-
ſtibus per tabellionem ſcriptæ non ſunt publica ſcriptura,ſecun
dum.Papam,ut ſupra ver. & ſcias. Idem etiam fit in teſtamento
ſine ſcriptis edito:quod dic,ut ĩ.§ ut autem. verſ.ad huius.ibi ſi-
g ne ſcriptura,&c.& infra, verſicu.proxim.[g] Similique modo fit,
quando is, qui conſtitutus eſt in eodem inſtrumento procura-
tor contra plures,agit contra omnes. poteſt enim inſtrumentũ
huiuſmodi exemplari,& in publicam formam redigi,& decerni
partibus præſentibus,& non contradicentibus eandem fidem il
li tranſumpto adhibendam quæ authentico,ſiue originali adhi-
beretur:& quod poſſit fieri probatio per illud.nam conſtituere
procuratorem quoddam geſtum fuit: ergo poteſt hoc in publi-
cam formam redigi,cum unum nõ ſufficiat omnibus,ut in præ.
l.geſta.& in authen.ut fratrum filii, §.illud.& infra. §. nunc dica-
mus. verſicu. & ſcias. Sed opponatur: nam licet publicatio fieri
poſſit in actis,vnde non eſt inſtrumentum confectum ut ſ̃ tamẽ
ſecus eſt hic, ubi fuit inſtrumentum de procuratione confectũ.
Reſpondeo:nihil prohibet fieri publicationem alicuius geſti. li-
cet ſit inde inſtrumentum confectum, ſi inſtrumentum illud nõ
ſufficit omnibus,ut ff.de eden.ſi quis ex.in princ.& licet hoc ca-
ſu.ſcilicet quando tranſſumpto fides decernitur adhibenda, ali-
qui his verbis utentur, ſcilicet,quod publicatur geſtum: melius
tamen videtur dici publicari, vel edi inſtrumentum.¶Item quo
modo fiet publicatio huius procurationis abſente domino nec
vocato,contra ea quæ ſupra dixi? Reſpondeo:ex quo procura-
tori conceſſum eſt agere contra plures,per conſequens conceſ-
ſum,videtur,quod procurationem faciat publicari,ſine quo mã
datum non poſſet commode adimpleri,ff.de iuriſ.om.iud l.2.ex
h tra,de off.deleg.præterea Odof.etiam dixit, [h] quod in exẽplatu
ra inſtrumenti,quæ fit per notarium iudicis auctoritate,eſt pars
citanda:alias non poterit per exemplum probatio fieri, ut in p̃-
i dictis iuribus Sed alij [i] hoc negant,cum non inueniatur iure cau
tum, ꝙ pars ſit requirenda ad hoc, dicunt tamen eſſe tutius, ꝙ
33 citetur. ¶†Hoc etiam not. quod ſi partes exemplationi conſen
k tiant ſine iudice,non ualet,argum.extra eod.ſi inſtrumentum.[k]
quamuis conſenſus partis ſine iudice, ſufficeret ad faciendum in
ſtrumentum de contractu, uel ſuper confeſſione cõtractus iam
34 facti, ſecundum Papam.¶†Et no. quod teſtamenta ſic publican
l da ſunt:[l] in primis enim mortuo teſtatore,& petita eius publi-
catione,faciat iudex iurare eum,qui petit publicationẽ, ꝙ eam
cauſa calumniæ non petit, vt C.quemad.teſt.aper.l.eius. ar.ff.ad
exhib.

ADDITIONES.

a Coram me. ¶ Concordat Odoff.ut ĩ. verſ.& ut hoc.in fin.

b Intereat. ¶ Hoc membrum plenius ſcripſi poſt In.& Hoſt.de teſtib. Alb. in gl.quid ſi contra.in prin.

c Citetur. ¶ Fuit uerbum Hoſt.ubi ſ̃.ſub verſi.& qualiter.

d Publicentur. ¶ Melius diceret,producantur: quia tunc non publicantur. & uide,quod dixi in decret.quoniam.poſt prin.ſuper verſi.aliud. Quando vero recipiuntur ad rei memoriam,tunc publicantur,ut ibi not. in §.ſunt & alii.quod procedit etiam ex parte actoris, qui adhuc agere non poteſt, ut dixi in d.§.in prin.& in decr.ſignificauit.de teſtib.

e Secundum Papam. ¶ vt ſcripſi poſt eum de teſti. Alber.in glo.quid ſi contra.ante fi.ubi uide plenius.

f Secundum Papam. ¶ Vbi ſ̃. & ibi dixi. Hoſtien. reſiſtit huic dicto in foro canonico,per decret pen.de iud.

g Verſ.prox. ¶ Quod ſequitur,plenius ſcripſi poſt Inno.in præd. glo.quid ſi contra.uerſ.qui etiam ſcripſi hic.

h Dixit. ¶ In authen.ſi quis in aliquo. C.de edend.& idem ibi Sim. Vin.alle. iura,quæ dicunt illos uocandos,quorum intereſt,ff.de adop.nam ita.& his ſimilia,quæ uide ſ̃. verſ.qualiter.

i Sed alij. ¶ Vincen.eo.tit.c.fin.& Gui.de Suz. in auth.prædicta, ſi quis in aliquo.q induci non potuit ad faciendum partem de neceſſitate uocandã. formabat autem quæſtionem,ubi ſ̃.Gui. Quid ſi tale inſtrumentum poſtea producatur,contra quod aduerſarius allegat ſe nõ fuiſſe citatum. Item petit originale exhiberi,quod vult probare falſum: producens primum negat:ad ſecundum reſpondet ſe illud perdidiſſe.dicit ipſe, ꝙ non audet conſulere publicationẽ nõ ualere:ſed ꝓnũciabit iudex, perſonarũ & cãæ qualitate penſata,inſtrũ publicatũ eſſe ſuſpectũ: & ſic producens carebit illius cõmodo.niſi illud iuſtificet,C.de prob.iubemus.de fide inſtr.l.fi.in prin & C.de fal.l.fi.Conſuluit tñ uocari eum:qui ex publicatione lædi poſſet,ut ſ̃.

k Inſtrumentum. ¶ Vbi poſt eum plenius ſcripſi ad fi. 2.col. verſi.ſed quid ſi tam. ¶ Adde Panor.ibi.

l Publicanda ſunt. ¶ De hac parte ſatis ſcripſi poſt Innoc. & Hoſtien.eod. tit.c.fin.in 1.& 2.col.

exhib. theſaurus vt ſ. proxi. §. ver. vbi autẽ. ¶ Item vocabit pro
his omnibus omnes, quos res tangit, vt ſ. eod. ver. qualiter. Item
uocabit teſtes inſcriptos in teſtamento: & ſi qui, vel etiam om-
nes, ſunt abſentes, mittetur ad eos teſtamentum, vt recognoſcãt
ſigilla ſua: & vtrum teſtamento interfuerunt: & ſi omnes conſen
ſerint publicabit illud, ff. quemadm. teſt. aper. l. j. in fin. & l. cũ ab
initio. & l. ſeq. Nec eſt in hoc tabellio requirendus nam in prędi
ctis legibus nulla de eo fit mentio. loquuntur enim de teſtamen
to, quod non eſt per tabellionem ſcriptum C. de teſta cum anti
quitas. §. fi. Eodem etiam modo facienda eſt publicatio, ſi nõ ap
pareat teſtamentum. ff. quemadmo. teſtam. aper. ſi in duobus. §.
fin. & hæc publicatio quæ apud certos iudices facienda eſt, vt
ſupra, in multis legibus apertio teſtamenti vocatur: & ea facta,
authentica ſunt inſtrumenta: Teſtamentum enim nõ eſt authẽ-
tica, nec publica ſcriptura, niſi ſcriptum ſit per tabellionem: tũc
cum ſit authentica ſcriptura, non oportet ſcripturam illam exẽ
35 plari, niſi aliqua cauſa ſubſit, ut hic. ¶ † Quod autem teſtamen-
tum à teſtatore, uel alia priuata perſona ſcriptum, quod fieri po
teſt, ut C. de teſta. cum antiquitas §. fin. & in authen. ibi poſita: &
quod non ſit authentica ſcriptura, patet ex eo, quod non fit per
publicam manum, nec habet ſigillum authenticum, ut extra de
fide inſtrum. capitu. 2. & infra § nunc dicendum. verſicu. tertio.
Hæc autem publicatio auctoritatem authenticationis habet:
quia per eius oſtenſionem fit miſſio in poſſeſſionem hæredita-
tis. per edictum diui Adriani, C. de edict. diui Adrian. toll. l. fina.
Aliter autem licet ſigilla, numerus teſtium, & aliæ ſolennitates
proſint ad hoc, quod uoluntas teſtatoris ualeat, nihil tamen pro
bant, niſi ſcripta ſint per publicam manum. Sed in exemplatio-
ne publicorum inſtrumentorum hæc non ſunt neceſſaria, cum
illa authenticationem ſuam retineant ex ſigillo, uel ſigno præla
ti, uel tabellionis. Quod ex eo patet, quia poſt mortem prælati,
uel tabellionis fidem faciunt, ſecundum Papam. Dominus autẽ
a meus not. in Summa eodem titu. [a] quod cum teſtamentum pu-
blicandum eſt, debent teſtes ſimul uocari, & totus tenor teſta-
menti legetur coram eis: & ſi iurauerint ſic eſſe, ut ſcriptura te-
ſtatur præcipiet iudex redigi in publicam formam, ut C. de teſt.
hac conſultiſſima. §. fin. & pen. & qui teſtam. facere poſſ. hac con
ſultiſſima. §. at cum humana. Sed contra, quia ſunt teſtes ſigilla-
b tim examinandi, extra de teſtib. c. 2. [b] ¶ † Sed nunquid fiet idem
36 in aliorum inſtrumentorum publicatione, ut totus tenor corã
teſtib. legatur ſimul? Reſpondeo: Hugolinus dixit, q̃ ſic, quia tã-
git teſtes: quare ab eis eſt probandum, ſupra uerſi. qualiter. Arg.
contra: quia diligenter examinandi ſunt, in præd. capit. ſignifica-
uit. & cap. Albericus. & facit pro & contra extra, de priuil. cum
olim. i. Tamen ſecundum dominum meum, in utroque caſu tu-
tius uidetur, & uerius, quod ſigillatim examinentur, niſi forte ex
cauſa aliud iudici uideatur. Quid enim, ſi tenor inſtrumenti ni-
mis prolixus ſit: uel ſi quis intẽdit probare prolixum proceſſum
coram aliquo habitum, de quo teſtis nullo modo, uel non de fa
cili recordari poteſt? ex tali quidem cauſa, uel ſimili poteſt iu-
dex, ſi uult, legere tenorem coram teſtib. idoneis & fide dignis,
etiam ſimul uocatis: & ſic nõ ſigillatim examinabit. Si uero ſint
ſuſpecti, eos examinabit ſigillatim. Et ex his videtur dominus
meus intelligere, q̃ etiam ſcriptura authẽtica publicetur: quod
uerũ eſt ex cauſa, ut ex ſuperiorib. liquet. Item videtur ex præd.
decre. cum olim. quod priuilegium, vel inſtrumẽtum perditum
publicari poteſt, ſi tenor per teſtes probetur. & argum. in præd.
37 l. ſi in duobus. §. fi. ¶ † Et nota, quod in publicatione teſtamenti
notarius ſe hoc modo ſubſcribet. exemplabit enim totum illud
teſtamentum, & poſtea dicet: Anno, menſe, die, & indictione, &
loco talibus, hoc teſtamentum fuit exhibitum coram tali iudi-
ce, uel epiſcopo, præſentibus talibus teſtibus ſigilla ſua recogno-
ſcentibus, uel præſentibus talibus teſtibus idoneis & honeſtis, in
uenientib. in eo talia ſigna dependentia: & ego talis, tali auctori
tate notarius, de mandato talis iudicis, uel epiſcopi, exemplaui,
quam ueracius potui. nil addens, uel minuẽs, & in publicam for
mã redegi, originali ipſo, quod ſigillatum fuerat, in tali archiuo
remanente: & illud originale iterum ſigilletur ab ipſis teſtibus,
qui interfuerunt publicationi: & ſic originale in archiuo ad per
petuam memoriam remaneat ſigillatum. Et debent ibi teſtes eſ-
ſe ſeptem. qui interſint publicationi, & apertioni, & ultimæ ſigil-
lationi & hoc exemplatũ ſuperioris auctoritate fidem facit ori-
38 ginali perdito, C. de teſta. publicari. ¶ † Quare ergo ſigillatũ illud,
& re ponitur? Reſpondeo, quaſi protocollum ſemper ad memo
riam remaneat: aut ſi forte exemplum perierit, uel ſuſpectum di
ceretur uel falſum, poſſit ſemper recurſus ad illud haberi. Pote-
rit autem illud, quoties opus fuerit, aperiri: & iterum ſigillari co
ram iudice, & de nouo exemplari, & publicari: & ſemper vale-
bit. Originale ergo ſemper in uno loco ſit. Illud vero, uel illa, q̃
exemplata, & publicata ſunt, portẽtur ad iudicium, & ubi opus
erit: hæres autem qui ſcit, in quantum eſt hæres: etiam ante pu-
blicationem poteſt hæreditatem adire, & ad ſuos hæredes tranſ
mittere, C. de caduc. tol. l. 1. §. 1. 2. & 3. & § cum enim. & §. in no
uiſſimo. & C. de iure delib. l. 3. De publicatione autem teſtamen
ti ſine ſcriptis, vide j. §. vt autem. ver. ad huius. Quis autem ſit pu
c blicationis effectus vide ſ. ver. ſecunda quoque. [c]

ADDITIONES.

a Eodem tit. ¶ §. fi. ultra med. ver. & ſi teſtamentum.
b C. ij. ¶ j. ſoluitur. & ſunt quæ ſequuntur etiam verba Hoſtien. & Ioan.
c Quoque. ¶ Fuerat hic quintum membrum, ver. & quoniam. ff. eo.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenta poſſunt, uſque quo ſit in cauſa concluſum, produci.*
Lite conteſtata, & iuramento de calumnia præſtito, poteſt iudex ſtatue-re terminum peremptorium ad producendum inſtrumẽta, quib. ſunt partes vſuræ.
2 *Exceptio quandoque impedit litis conteſtationem.*
3 *Iuſtificare perſonam aliud eſt, & aliud iuſtificare cauſam.*
4 *Probationes ſuper principali non ſunt ante litem conteſtatam admittẽdę.*
5 *Mentionem faciens in libello vel poſitione de aliquo inſtrumento ſuo, non alterius, debet illud etiam ante litis conteſtationem exhibere.*
6 *Iudex, apud quem res agitur, acta publica, tam criminalia, quam ciuilia, iubebit exhiberi ad inueſtigandam ueritatem.*
7 *Arbiter qualiter, & quando poſſit facere fieri editionem.*
8 *Actor interrogatus à reo, an uelit uti inſtrumentis, an poſſit cogi reſpondere huic petitioni.*
9 *Oblatio inſtrumenti procurationis in iudicio dicitur de actis, non tamen tenor inſtrumenti.*
Factum ſuum nemo dicitur ignorare.
10 *Medium dicitur colligi per extrema.*
11 *Reſcriptum commiſſionis & procurationis, eſt in actis inſerendum.*
Delegationes & ſubdelegationes per ſola iudicum ſigilla probantur.
12 *Originalia ſemper debent penes iudicem remanere.*

¶ Inſtrumenta quando ſint exhibenda.

5. §. Nunc dicamus, quando ſunt exhibenda inſtrumẽ-
ta. Et certè vtraque pars exhibere poteſt ea
ante publicationem teſtium, & poſt, quãdocunque voluerit, vſ
quequo ſit in cauſa cõcluſum, extra de fide inſt. cum dilectus. &
de teſti. cum cauſam. Poſtquam autem eſt cõcluſum, id eſt renũ-
ciatum productioni inſtrumẽtorũ, & alijs probationibus, induci
non poſſunt nec aliquid valet in cauſa mutari: arg. extra, de cau.
poſ. paſtoralis in fi. extra. de teſta. cum veniſſẽt. de proc. auditis.
C. de reb. cred. ſi quis iuriſiurãdi niſi noua orirentur capitula ex
veteribus pendentia, in quibus poſſunt de nouo inſtrumenta ex
hiberi, etiam in cauſa appellationis, ſicut & teſtes noui recipi,
ext. de teſt. fraternitatis. C. de temp. app. per hanc. vel niſi eẽt ta
lis perſona, cui beneficium reſtitutionis in integrum indulgetur
a puta minor, uel eccleſia: vt dicemus j. de in int. reſt. [a] Quidam au
tem dicunt, etiam poſt concluſionem poſſe produci. nam cum
in cauſa appellationis produci poſſunt, melius eſt ante tempus
occurrere, &c. ut C. in quib. cauſ. in integ. reſt. nõ eſt nec. l. fi. Alii
dicunt aliter: quod dic, ut not. Papa, extr. de fi. inſtrum. cum dile
b ctus. [b] ſed tu tene, quod prædixi. ¶ † Licet autem poſſint, vſque
1 quo ſit in cauſa concluſum, produci, iudex tamen ſtatim poſt li-
tem conteſtatam & poſt iuramentum de calumnia præſtitum
poteſt prefigere terminum peremptorium ad exhibẽdum om-
nia inſtrumenta, quib. ſunt partes vſuræ in cauſa. vt ff. de eden. l.
c 1. §. edenda. ubi de hoc: [c] & ſic ſæpe obtinui. Quidam tamen hoc
reputaut durum, cum id uſque ad concluſionem liceat, ut præ-
dixi & ſecundum eos, licet hoc iudex poſſit, non tamen facere
debet, ff. de iud. non quicquid. ff. de regu. iur. non omne. 11. q. 1.
aliud. de hoc ſ. de dilat. §. videndum. ver. quid ſi data, & ver. quid
d ſi datus. [d] ¶ Sed pone, appellãs à ſnĩa in cã appellationis offert li-
2 bellũ, & appellato negãte appellatũ fore, fit fides iudici de appel
latione

ADDITIONES.

a Reſti. Hucuſque T. . n. in uer. quando ſint.
b Cum dilectus. ¶ Vbi ſcripſi ſuper gl. 2.
c Vbi de hoc. ¶ Et ibi hoc tenet Gui. de Suz. ultra iura in remiſſionibus al-
leg. inducens l. ff. de hære. inſt. ſi quis inſtituatur. §. item ſi conditioni. ibi, ut
niſi intra certum tempus, &c. & ſimilis tex. habetur ff. de bon. auct. iu. poſ. l.
4. allegat etiam ff. de cur. bon. dan. l. 1. & C. de inof. teſt. l. ſcimus. §. fi. & idẽ
ſcripſi in auth. ſi quis in aliquo. C. de eden. facit ſecũdum prædicta de reſt.
ſpol. frequens. §. ſolet. lib. 6. facit etiam ad prædicta l. ſi ea. C. qui accuſ. non
poſ. & quod ibi no. ¶ ADDE videndum Innoc. in cle. ſæpe. de verb.
vide Rotam deciſ. 147. in antiquis.
d Si datus. ¶ Ibi de remiſ. ad cle. ſæpe. & ibi no.

latiõe ꝓ publicũ inſtr̃m,de quo petit appellatus copiã ſibi fieri
ꝗ reſpondeat libello:appellãs uero dicit, nõ debere copiã fieri
ante lits ↄteſtationẽ:qa illud ꝑducit tm̃,ut liqueat iudici appella
tũ eſſe,ext.de ap.Romana § ſi uero uocatis [a] & appellantẽ non
calumnioſè agere cãm appellationis:q̃rit,quid iuris? Et primo
vr̃,ꝙ debet copia fieri,nec reſpondebit prius. nã talis exceptio
impedit litis ↄteſtationẽ,ut dixi.s̃.de excep.§.nunc videdũ.uerſ.
ſed pone,ꝙ in cauſa.Itẽ qũo cognoſcet de meritis appellationis
niſi prius appellatio oſtẽdat,ut in præ.dec.Romana.& arg. ff.de
iure codicil.quidam.ext.de eccle.ędifi.c.pe.in fi.& de re iud.ab-
b bate ſane.[b] hoc ẽt probat C.de edẽ.is apud quẽ. quæ ẽt facit in
ↄrium.Dic ↄ:nam cũ teſtes & inſtrumẽta parificent, utique nõ
ſunt producenda inſtr̃a ſuper principali cauſa ante litis conteſta
tionem,ſicut nec teſtes,C.de fide inſtru.in exercendis.extra. ut li
te nõ cõt.per totum,& in præ.§.edẽda.& C.e.l.fi.& ſic obtinuit
nã articulus appellatiõis huiuſmodi eſt negotiũ principale. Ne
gando tamẽ eſſe appellatum,lis eſt conteſtata.Idem quoque pu
to,ſi dicatur,nõ eſſe iuſte appellatum,vt s̃. de lit.cõteſt.§.2 uer.
ſed nunquid per.Nam in proceſſu de hoc cognoſcetur: & tunc
demum lite cõteſtata copia fiet:ſed ante litem cõteſtatam ſuffi
cit iudici fieri fidem,aut ei,qui cauſam appellationis cõmittit. I-
dẽ quoque dicendum eſt,ſi à grauamine, uel interlocutoria an
te ſententiam,uel etiam extra iudiciũ fuerit appellatum.Et hæc
obtinent de iuris rigore,æquitas tamen in contrariũ ſuadere ui
c detur.[c]¶†Sed pone:peto coram iudice appellationis ſententiã
3 contra me latã ceſſari,uel caſſam pronunciari? Reſpõdet aduer-
ſarius,exhibe ſententiam:ego dico,nõ habeo ipſam ſcriptam, qa
iudex noluit mihi facere copiam,uel quia amiſi:quæritur,an ap-
pellatus eam exhibere cogat? Reſpondeo,dicit papa,ꝙ ſic,ut ex
d tra,de fide inſtru.G.perpetuus.ubi de hoc:[d]& arg.C.de eden.is,
4 apud.¶†Sed quid:ecce T.cedit mihi ius,& actiones,quas habet
contra P.conuenio ipſum P.ipſe uero ante litis cõteſtationem
petit copiam inſtrumenti ceſſionis:& uidetur,ꝙ ſit faciẽda:quia
perſonã alterius in iudicio repręſento ex quo ego ex iure ceſſo
ut patet ex his,quæ no s̃.de procu § ſequitur videre.Item quã
uis reſultet,ꝙ actu habeam ius in re,nihilominus tamen agendo
ex iure ceſſo vice procuratoris fungor,ut probat & no. ff. de ꝓ
cur.ſeruum.in fi.& l.ſeq.Ergo ante litem conteſtatam eſt copia
facienda,extra.de procu.in noſtra.in fin.3.q.6.ſi quis epiſcopo-
rum.§.exceptio.& not.C.de procu ita demum. quia ſine manda
to nõ debet audiri ff.de procur.l.1.Contrarium tamen puto,qa
ante litis conteſtationem nõ ſunt admittendæ probationes ſuꝑ
principali,etiam ſi ego velim:extra ut lite non cõteſt. per totũ.
extrà de iudic.exhibita.Item ſi fieret copia ante litem cõteſtatã,
ſequeretur abſurditas:quia pari ratiõe hęres,legatarius,emptor
ꝑmutator,& quilibet habens cauſam,uel titulum ab alio, tene-
ret ante litẽ ↄteſtatam exhibere inſtr̃a,quibus huiuſmodi cauſa
uel titulus cõtinet,ꝙ ridiculum eſſet dicere: qa ſic cognoſceret
de principali:& ideo tales exceptiones nõ impediũt litis ↄteſta-
tionẽ:& uide s̃.de actore,§.primo.uer.itẽ qui ſe dicit.Vel dic,ꝙ
ſi ago meo noĩe,ſcilicet utili actiõe,tũc non cogor exhibere an-
te litis ↄteſtationẽ:ſecus ſi ago directa,ſcilicet noĩe cedẽtis:quia
tunc idẽ iuris eſt,ꝙ in procuratore,tutore,& ſimilibus:& ſic ob
tinuit,ar.ff.de procu.licet.& ſic domi.Clemens papa IIII.uiſus
eſt ſentire.de hoc dixi s̃.de actore, uer.itẽ ↄ ꝑlatum. & ſeq.uer-
e ſus ſi [e]¶†Quid ſi quis in libello,vel poſitione facit mentionẽ de
5 aliquo inſtr̃o ſuo,non alterius:[f] dic,ꝙ iudex ex officio ſuo faciet
f illud exhiberi,ẽt ante litis ↄteſtationẽ,uel ante aduerſarii reſpon
ſionẽ:ar.ff.de edẽ.l.fi.Nã ſine illius inſpectione nõ põt plene de
liberare reſpondens ar.ff.de eden.l.1 in prin.ꝙ uerũ eſt ſi habet
illud in promptu:alioquin facta fide de hoc ꝑ iur̃m, procedet in
cauſa.licet nõ exhibeat,& coget reſpondere libello,uel poſitio
ni ſimpliciter:nec tunc in curia Romana admittitur talis reſpõ
ſio:credo.ꝙ ponit, ſi appareat inſtr̃m,uel ſcriptura, de quo,uel
de cuius tenore ponit:oportet enim ↄfiteri ſimpliciter,uel nega
re.alioquin ꝑ talẽ reſponſionẽ in nullo ponens releuaret: quia
ſi inſtr̃m in iudicio exhiberet,fidẽ faceret, nec de hoc poſitionẽ
fieri oporteret. Idẽ puto ſi ponat de communi ſcriptura, ꝙ de
ꝓpria:ſecus ſi de aliena nã ponens illam non cogit exhibere, &
is,ↄ quẽ ponit,ſimpliciter cogit reſpõdere ut j̃ § prox.uerſi ex
6 præmiſſis & vide s̃.de teſte,§ qualiter aũt. verſi.qd ergo. ¶† In
ſumma nota,ꝙ iudex,apud quẽ res agit,acta publica,tam crimi
nalia,ꝗ ciuilia,iubebit exhiberi ad inueſtigandam ueritatẽ, ut C.
g de edẽdo,is apud quẽ:[g] & exponit ibi,Res,id eſt,cauſa appella-
tionis,vt C.de app.nec cauſas & l.eos.in fi.vel Res, id eſt, cauſa
principalis:ſed tunc exhibent acta, quia actor diu abſuerat, ut
C.de iud.ꝓperandũ §.1.& §.& ſi quidẽ vel Res,id eſt, cauſa prin
cipalis,quæ apud ſucceſſorẽ primi iudicis agit.ff.de iudic.l.mor
tuo.uel loquit in adminiſtratore,qui dẽt ter acta videre, ut C.
h de iud.auth.ad hæc.[h]¶†Sed nunquid arbiter faciet fieri editio-
7 nẽ,ſm formã præd.l is apud quem? Reſpondeo,non vr̃:ar.ff.de
arbitris nõ diſtinguemus.§.de officio.Ar.ↄ,ff.e.nõ ex omnibus

i §.ſed & contumacia.[i]¶†Quid ſi actor interroget à reo,an uelit
8 vti inſtrumentis:& ſi velit,dicit,quod ea debeat exhibere nũqd
actor eſt cogẽdus huic petitioni reſpondere? Videtur,quod ſic:
nã ſi voluerit vti,& exhibere,ſciet reus;an velit vti ſuis: & æqtas
dẽt ad hoc iudicẽ mouere,ff de inter.act.vbicunque.& arg. ext.
de dolo & ↄtu.ꝑut.Eↄ vr̃,vt s̃.de poſit.§.6. ver.hoc aũt.& quia
nondũ deliberauit actor an velit vti eis:ideoque dẽt habere tẽ-
pus ad deliberandũ,ff.e q interrogat. forte enim ignorat, an ſibi
ꝓſit,C.de ꝓb.ad ꝓbationẽ dominii Sed dñt quidam referre, an
ex facto ſuo ↄueniat,ut tũc reſpõdere,cogat,cũ non debeat fa-
ctũ ſuũ ignorare,ut C.de rei ven. quiſquis. & potuit deliberaſſe
cum petitis,ut 3.q.3 c.induciæ.§.ſpatium.uer.ei aũt.& C.de ing.
ma.ſi auiã.an ex alieno:& tunc non,ff.ꝓ ſocio,l.fi.vel ſaltem ha-
bebit tẽpus ad deliberandũ, vt s̃.ſm Papam.P.vero vicit,non de
bere reſpondere.nam & poſt ſñiam poterit falſum dicere, ſi vo-
9 luerit.C.de fide inſt.l.fi.C. ad l. Cor.de falſis, querela ¶† Illud
aũt ſcias,ꝙ qñ inſtrumentum ꝓcuratiõis,uel huiuſmodi, offert
in iudicio,licet oblatio ipſa de actis ſit,nõ tamẽ tenor inſtrumẽ
ti.Vnde niſi alias ſolenniter publicet, oportet ſemper originale
oſtendi,ſm Inn.ext.de fide inſt c 1. Alii uero aliter dñt,& maxi
mè poſt litem conteſtatam,arg.ff.de ꝓcu.Pomponius.§.rati.Ex
quo aũt inſtrumẽta coram iudice,uel alio de ipſius mandato &
parte ꝑſente ſunt ꝓducta,& exemplata ex tunc non cogit ad edi
tionem originalium,ad quam raro agi poteſt: ſed ſolum acto-
10 rum,ad quam ſemꝑ agi poteſt,ut j̃. dicet. † Prima enim ſic ori-
ginalia inſtr̃a tranſlata ſunt in acta,s̃ § oſtenſo.uerſi. uidimus.&
ſeq.Idẽ ẽt eſt,ſi nõ ſunt exẽplata,ſed in actis ↄtinet,talis ꝓduxit
inſtr̃m quoddã, ꝙ ſic incipit,& ſic finit.ex tũc eñ inſtr̃m illud,
ſeu ipſius tenor inter inſtrumenta cenſet. nam ꝑ extrema colli-
git mediũ,vt 28.diſt.qa.ff.de hære.iuſt.l.ſed & ſi §. ſolemus. Vel
dic,vt j̃.§.ꝓx.ver.1.ꝓmiſſa probant extra de proba.quoniam.ↄ
11 ibi inſtrumentorum productiones.†Per vnam dec.dicunt qui-
dam,quod reſcriptum commiſſionis & procurationis, & huiuſ
modi,inſerenda ſunt in actis:quod licet tutum ſit,ſi tamen nõ fi
at poſt litem conteſtatã,non habet neceſſe ꝓbare mandatũ pro
curator,ex quo vſque ad litis conteſtationem admiſſus eſt,vt in
prę.§.rati.Nec iudex commiſſionem ſibi factam, ut no.ſecũdũ
k Papam,extra de elec.ſtatuimus.[k] & de off. iud.deleg. cum in iu-
re.Vel dic,& melius,quod bene oportet probari reſcriptũ cõ-
miſſionis,& procurationẽ in iudicio exhibitam, & in actis reda-
ctam,ſcriptã & publicatam fuiſſe:non tamen oportet origina
lia,monſtrari,nec tenorem eorum probari: ſecus ſi non ſunt in
actis ſcripta,vt in præ.c.quoniam contra. Sufficit enim in actis
contineri,quod talis exhibuit coram tali iudice parte præſente,
quoddã reſcriptũ apoſtolicũ ꝑ ꝓcurationẽ ſuam:nec eſt neceſ
ſe inſeri tenorẽ.Eorum delegationes autem, & ſubdelegationes
debent ſcribi,ut in præd ca.quoniã contra.& s̃ de reſc.ꝑſenta-
tione,§.primo.ver.ſed obiicit.& ſeq.& ſufficit ibi dici,hæc ſub-
l delegatio ſcripta fuit per tales,Alii dicunt,& hoc obtinuit,[l] qđ
delegationes & ſubdelegationes probantur per ſola ſigilla iudi
cum:ut ext.de offi deleg.prudentiam.in princ.non enim cẽſen
tur acta,cũ fiant ſine cauſæ cognitione,& partibus præſentibus
vt s̃.de probat.§ uidẽdum.uer.ſed nũquid.Nec obſtãt his,quæ
m dicta ſunt in ꝓdicto §.rati.[m]¶†Et ſcias, quod ſi pars aliqua re-
12 petit inſtrumẽtum procurationis,uel aliud à ſe in iudicio exhi-
bitũ,aut illud eſt ſpeciale ad cauſam illã,in qua exhibuit; & tũc
ſibi non reſtituet,cum originalia debeant penes iudicem rema-
nere,vt s̃.de teſti.§.publicatis.in prin.& repetere nõ põt.aut eſt
generale etiã ad alias cauſas:& tunc æquũ eſt ſibi originale reſti
tui,copia illius penes iudicem remanente,ut eo in aliis caſib. uti
poſſit,

ADDITIONES.

a Vocatis.¶Lib.6.
b Abbate ſane.¶Lib.6.
c Videtur.¶Hoc dictum ſcripſi in præ.§.ſi vero.in glo.quando appellatus
vide quod ſcripſi de probat.c.1.in gl.ſi quæritur. uer. dixi, quod aliud eſt
iuſtificare perſonam,aliud eſt iuſtificare cauſam.¶ADDE,ꝙ Spe.dictum.
commendat etiam Bal.in l.1.§.1.ff.de edẽ.& uer.ſeq. adde vltra no. in d.l
is apud quem.Fede.conſ.ccii.incip.audiui.
d Vbi de hoc. ¶ Et ibi ſcripſi ſuper verbo,communium.¶ADDE uerſ.ſeq.
Lap.alleg.& Pau.de Caſt.An.Bar.Ale.in d l.is,apud quem.
e Finem.¶Et per ibi ſcripta uides,quod legitimare cauſam ſuam quis non
cogitur ante litis cõteſtationem,ſed perſonam ſic,ut etiam ſcripſi de ꝓb.
c.1.in vltima gl.
f Alterius. ¶ De hoc ſcripſi poſt Inn.de prob.c.1.
g Quem. ¶ Et ibi totus iſte ver.in 1.gl.
h Ad hæc. ¶ Vt extra de offi.dele.ſuper quæſtionum.§.intentionis.uerſ.non
obſtante.
i Contumacia. ¶ Vide,quod ibi no.in gl.quomodo
k Statuimus. ¶ liber.6.ut ibi in gl.no.ibi,ubi enim.
l Obtinuit. ¶ Vt ſcripſi in præd.decr.quoniam.in gloſſ.no. ex quo uer.alii
dicunt.
m Rati.¶ Conſtat enim,ꝙ litis ↄteſtatio eſt de actis.Item,ꝙ ꝑ eam procura-
tor factus eſt dominus litis:& de hoc latius uide in gl.præd.uer.obſtat.

poſſit,ut ꝓbatur in his, quæ no ſ. verſi.illud autem.melius.ſ.§.
a oſtenſo.uer.& hoc plenius.ibi,ſimiliqueмodo[a].

ADDITIO.

a Modo. ¶ Vtrum autem debet eligere producens teſtamentum ante litis conteſtationem,an vero illo vti,tanquam teſtamento,dic,vt ĩ.§.compendioſe.ver.& no.& ſeq.

SVMMARIVM.

1 *In inſtrumentorum exhibitione iudici facienda qualiter ſit procedendum,& qua forma tabellio vti debeat.*
2 *Scriptura notarij de quibus dicatur ſpecificare.*
3 *Inſtrumento volens ſine pœna vti,quibus verbis vtetur.*
4 *Tabellio an,& quando ſit cogendus rogationem exhibere.*
5 *Inſtrumenta producere volens quid agere debeat.*
Diuerſas ſcripturas producens ſibiipſi dicitur præiudicare.
6 *Scripturæ, vel probationes non ſunt in tranſcurſu faciendę: nam celeritas in iudicio improbatur.*
7 *Appellatio legitima dubiam reddit quæſtionem.*
8 *Papa iudicibus mandante in cauſa eis cõmiſſa vt procedant iuxta priorum continentiam literarum, an primis literis non apparentibus, ſit procedendum.*
9 *Exhibitio parti in iudicio qualiter ſit facienda.*
10 *Inſtrumentorum omnium, quibus vtitur quis in iudicio pro ſe, debet etiã fieri copia aduerſario contra ſe.*
11 *Actor an ad ſuam intentionem fundandam petere poßit à reo inſtrumẽta ſua propria,quibus non eſt vſurus.*
12 *Producente aliquo inſtrumentum, quod contra ſe eſt,ſi aduerſarius voluerit ſe eo iuuare producens autem dicit ſe per errorem produxiſſe, an producenti nocere debeat.*
13 *Inſtrumentorum editio qualiter parti ſit facienda.*
14 *Iudice præſumente falſitatem malitioſe opponi,an opponens cogi poſſit ad pœnam extraordinariam ſeipſum obligare.*
15 *Aduerſarius videns quod dies non edatur, ſi ponat, quod inſtrumentum die certa fuit confectum,an producens teneatur de hoc reſpondere.*
16 *Editio inſtrumenti tribus modis petitur.*
17 *Inſtrumentorum genera ſunt multa.*
Inſtrumẽta hæreditaria, cum ſint communia, debent inter cohæredes exhiberi.
18 *Ponente aliquo inſtrumenta patris ſui eſſe in arca alterius, an iudex ad talem petionem ex officio ſuo iubere poßit arcam talem aperiri.*
Pro ſeruo fugitiuo rimari poſſunt etiam cubicula ſenatorum.
19 *Prodecens inſtrumentum diuerſa pacta continens,an poßit per aduerſarium cogi totum,vel in parte edi.*
20 *Inſtrumento continente,quod ſolutio fieri debeat vſque ad ſex menſes,quo modo per huiuſmodi editionem poßit ſciri,an aliquid debeatur,vel non.*
21 *Inſtrumenta ſi petantur exhiberi lite pendente,tunc iudex in omnibus caſibus iubebit ea exhibere.*
22 *Editio inſtrumentorum diuerſimode fieri poteſt.*
23 *Editio inſtrumentorum fieri debet præſente iudice, vel alio ab eo deputato,& in loco tuto.*

¶Inſtrumenta qualiter exhibeantur.

6.§. Videndum reſtat, qualiter inſtrumenta exhibeant. Et quidẽ ſciendũ eſt,ꝙ aut
1 loqueris de exhibitione facienda iudici,aut de facienda parti.†Si quidẽ de faciẽda iudici,ſic ꝓcedas:veniens enim ad iudicis p̄ſentiam cũ tuis inſtrumentis in termino tibi ad hoc aſſignato, dices ei:Domine,ad ꝓbandũ de iure meo ꝓduco vobis hæc inſtrumẽta mea pro veris, & publicis in cauſa tali,quam habeo cum tali coram vobis.Et tunc iudex ea recipiat, ſeu per notarium ſuum recipi faciat:tabellio vero ſcribet hoc modo:
¶F O R M A. Die tali talis exhibuit in iudicio tale inſtrumentum,manu talis notarij ſcriptum in cauſa tali, puta procuratorium,vel inſtrumentum tutelæ, ſeu curæ, uel emptionis,& huiuſmodi. Et ſi ſcribatur hora exhibitionis, id approbo propter multas calũnias vitandas,quas plerunque occurrere vidi.Quod ſi forte iudex,uel tabellio ſit tibi ſuſpectus,ↄſulo,ut tibi retineas exempla ipſorum inſtrumentorum, ne quid machinari valeat falſitatis,uel,quod melius eſt,notarius ea tranſcribat, uel ſaltem principium,& finem cuiuſlibet inſtrumenti: & reporta,ſi potes, originalia tecum.poſſet enim,ſicuti iam contingit,ea malitioſè occultare, & negare te produxiſſe: nec poſſes probare tenores ipſorum,niſi ipſorum tranſcripta, uel principium & finem retinueris.Cautela enim prodeſt.l.diſt.presbyteros.63. diſt.quanto.extra de elec.licet.& cap.bonę.Quidam autem nouitij aduocati faciunt ſimpliciter ſcribi, quod ipſi quatuor, aut quinque inſtrumenta producunt ad ſuam intentionem probandam: &
2 poſt ſecum illa reportant. ¶†Quid ergo erit, ſi eo aſſerente per inſtrumenta producta ſuam intentionem plene fore fundatam:altera vero pars negat illa fuiſſe producta,quia ſcriptura notarij non magis ſpecificat de illis,quam de aliis inſtrumentis,ſed
a dicit ſimpliciter,quatuor, aut quinque? Certe obtinuit[a] ſcripturam huiuſmodi non probare illa fuiſſe producta: & vide ĩ.uer.
3 item nota.¶†Quod ſi uelis ſine pœna vti inſtrumento, quod fal-
b ſum dicitur dices ſic[b]: Ego talis dico,& ꝓteſtor inſtrumentum tale,quo vtor,factũ manu talis notarij,uerũ & verax eẽ,ſed ſi apparuerit eſſe falſum,tũc nolo eo eẽ vſus,& perinde eſſe uolo,ac ſi vſus non fuerim,arg.ext.de cri.fal.ad falſariorũ. Et ſi aduerſarius,dicit,Certifica me,an uelis eo vti,uel non, non tenet:ſed p̄t ſic ꝓteſtari:arg.C de exce.ſi quidẽ ff.de no.ope.nũ.de pupillo §. ſi quis ipſi p̄tori. Nã ex ui talis ꝓteſtationis ſi appareat poſtmodũ uerũ eſſe poterit eo uti & habebit effectũ ex uirtute huius dictionis,Tunc q̄ extremũ tẽpus ſignificat.ff.de cõdit.& demonſt. l.quarta,§ fi.& de vulg ſubſti.in ſubſtitutione.ſecus ſi ſic ſimpliciter diceret,nolo eo vti:ꝙ tũc nõ poſſet eo vti aliqua rõe, C de
4 fi.inſt.ſi aduerſarius.& ad leg.Cor.de fal.ſi falſos codicillos.¶†Et no.ꝙ tabellio cogẽdus ẽ rogationẽ exhibere, cũ neceſſe fuerit, recepto tñ cõpetẽti pretio ꝓ labore: arg.ff de eden.argẽtarius.
c in prin.[c] ¶†Itẽ nota, ꝙ cũ volueris inſtr̃a producere,lege ea,&
5 per lege diligenter, & uide, an faciant contra te.nã ſi producis diuerſas ſcripturas,tibi imputatur,& dicere poteris,

Heu patior telis vulnera facta meis.

C.de fi.inſt.ſcripturæ.ex̃ e imputari.Si aũt ꝓ te uideris facere,oſtende ea iudici cui fides eſt faciẽda, nõ hoſti.C de ↄdict.ob tur. cauſam,l j ext de reſcri. inter cęteras.ff.de prob.quinquaginta.
9 ¶†Itẽ non exhibeas ea,uel aliquã probationẽ in tranſcurſu:ſicut quidã faciunt miſeri aduocati: quod ſi fiat,non uidebitͧ fuiſſe factũ,C.de ↄhen.ſtip.l optimã Celeritas.n improbatͧ:qđ dic, ut ſ.de aduo §. hic dicendũ.uer.cũ aũt Alij ẽt in termino dato ad ꝓbandũ,& ad inſtr̃a p̄ſentanda & oſtendenda,portant plenũ ſaccũ de chartis,ea non diſtinguendo:& ſic non põt ſciri,de qui
d bus ſit parti copia faciẽda: vnde nõ vr̃ ualere talis p̄ſentio,[d] arg. ff.de iniur.itẽ apud § hoc edictũ ff. de bonis auctor.iud poſ.l.fi. ff.ſi quis cau.l.2 § quæſitũ. Ar.tñ contra, quod ualeat,C.de anna.excep.l fi.ibi,huiuſmodi narratione, &c.C.de præſcri.30.uel 40.an omnes.ſ de quadri præſcri.l.2 ff.cõmunia præ.in traden-
e dis.ſ.uer. primo[e]. ¶†Sed pone: ecce appellatũ eſt à iudice dele-
7 gato:huius appellationis cauſa tibi cõmiſſa eſt], ita vt ſi inuene-
f ris ritè appellatum[f], ꝓcedas in cauſa ſecundũ formã prioris reſcripti:

ADDITIONES.

a Obtinuit. ¶ Per Aeg.vt ipſe refert,vbi ſ.& totum, quod pręcedit, eſt de ipſius mente:vel verbis.& ſcripſi de prob. c.1.in gl. no.qđ ex quo.in prin. poſt Inno.& Hoſt.

b Dices ſic. ¶ Secũdum.Gui.de Suz.ſuper.auth.ſi quis in aliquo.C.de eden. & vide ĩ.§. inſtrumentum. ver .item opponitur,quod aduerſarij. quod & ibi ſcripſi.

c In prin. ¶ Vbi hoc no. Acc. Et per hęc verba Acc. & auctor videnͭ velle, ꝙ rogatio,vel protocollũ probet.ꝓ quo dicto facit: qa omnia illa habet, q̄ habere dẽt inſtr̃m:& plus:qa ipſa rogatio eſt origo & fons,vnde ſumitur inſtr̃m:& ſic plus illi credendũ,9.diſt.vt veterũ.& quod ibi nota.& 76.diſ. ieiunium.C.de eden.l.pen. & auth.ſi quis. Sed Nic. ↄdicens protocollum eſſe principium inſtrumenti nondum completi,vnde niſi compleatͧ, ꝓ nihilo eſt:arg.C.ad Sila.l.pen.in fi.dat ſimile de teſtamento,& de ſententia,q̄ nondum completa,licet ſcripta,nihil probat.Patet primum.ff.de teſta.ſi is qui.& l.ex ea.Secundum C.de ſent.ex breuic.recit.l.1.& uidetur,ſm̃ eos, caſus C.de fide inſtrum.contractus.in princi.ibi, non aliter vires habere, quam ſi in mundum.& c.& ſequiͭ,vt nulli liceat priuſq̃.& c.Et licet ibi loquatur de contractu in ſcriptis,quo ad ſubſtãtiã obligationis idẽ tñ dicẽdũ de alio: quo ad ſubſtantiam probationis, ex identitate rationis, C.de cõſtit.pec.l.fi.de confir.vti.vel.inuti.cum dilecta.& facit, quod no. C.de teſta.l.1.& 2.bene facit ad principale dictum,de elec.eccleſia veſtra.
¶ ADDE ad hoc videndum Pau.de Caſt.conſ.104.& omnino vide,quia pulchre caſus incipit,ad primum.

d Præſentatio. ¶ Nota, quia loquitur auctor de illo, qui præſentauerat, & produxerat ſaccum.hoc dico.quia Gu.de Suz.ſuper auth.ſi quis in aliquo C.de eden.in fi.format quæſtionem, quæ de facto fuerat de illo,qui portauerat ſaccum,& aperuit coram iudice:aduerſarius eius dicit iudici,ꝙ reciperet ſaccum.& inueniret ibi tale inſtrumentum falſum: quod iudex fecit,& ſic inuenit:& puniuit illum: ipſe dicit iudicem male feciſſe, ex quo non produxerat: cum alienorũ inſtrumentorum inſpiciendorum poteſtas dari non debeat, vt dicit l. qui accuſare, eod. titul.de eden. inducit etiam.l.1.ff.eod.titul.§.edenda.ad hoc facit,quod not.infra,verſicul.pone, inſtrumenta.

e Verſi. 1. ¶ De facto ſeruatur, quod recipitur talis productio: ſi fiat ſimpliciter:ſi vero dicat ſe ex illis illa producere,quod faciant ad cauſam,non recipitur,niſi iuſta cauſa ſubſit, vt iam dixi: puta quia ponderata breuitate termini & diſtantia loci,de qua portata ſunt inſtrumenta; forte hæreditaria:non potuerunt diſcerni pertinentia: bene tamen faceret iudex,ſi [illegible] minũ ꝓrogaret,vt diſcerni poſſent:& ꝓduci ad rem ſpectantia:& [illegible]
Appellatum. ¶ Procedit ergo quæſtio, aut ſit dubia poſt [illegible]
f pellationem.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſcripti: quærit̃, an ille delegatus debeat tibi mittere bullam, vel
ſufficiat trãſcriptum ꝑ manum publicam? Reſpondeo: no. Ioã.
de Deo in quęſt. ſuis[a], quod primus iudex non tenet̃ mittere bul
lam, cum ſuꝑ hoc lis pendeat, & appellatum ſit: ſi tamen dubi-
tes, debet ille tibi ꝑ ſuas literas fidẽ facere, uel ꝑ publicum inſtru-
8 mentum, ex̃ de prob. c. fi. ¶† Sed quid: ecce papa ſic mãdat iudi-
cibus in cauſa eis commiſſa ꝓcedere nolentibus. Procedatis iux-
ta priorum continentiam literarum, vt ex̃ de iudic. quia V. prime
autem literæ non apparent, quamuis conſtet eos ipſas habuiſſe,
ſed poſtea forte periiſſe: quærit̃, an poterunt ꝓcedere? Reſpon-
deo; dic, quod non, niſi forte prima prius appareat, ar. ex̃ de fid.
b inſt. c. 1 ubi de hoc[b]: 25. q. 2 c. ſcimus. C. de eden. auth. ſi quis in
9 aliquo uel niſi ꝓbet̃ tenor prioris. ¶† Porro[c] ſi quęras de exhibi-
c tione parti facienda, illa hoc modo fiet: recitent̃ enim inſtru-
menta à iudice, uel ab eo, cui ipſe deputauerit, parte ꝯtria audi-
ente, quæ ſibi copiam poſtulet; inſtrumentum non tradat̃ eidem
ad tranſcribendũ, ſed ꝑ notariũ, uel ꝑ duos uiros idoneos ad hoc
deputatos trãſcribat̃, & exinde parti aduerſæ copia fiat. Qđ ſi ſu-
per vno tm̃ capitulo de priuilegiis, ſeu inſtrumentis quæſtio fue-
rit, illud ſolum recitet̃, & tranſcribat̃, & parti aduerſæ copia fiat,
10 ex̃ de fide inſt. contingit. ¶† Illud autem certo certius eſt[d], quod
d omnium inſtrumentorum, quibus quis in iudicio vtitur ꝓ ſe,
debet etiam fieri copia aduerſario contra ſe, ff. de eden. l. j. §. e-
denda. C. eod. titul. l. is apud quem. & 45 diſtin. qui ſyncera ibi, ex
eorum codicibus, &c. quod locum habet tam in actore, quam in
11 reo ¶† Veruntamen actor non poteſt petere ad ſuam intentio-
nem fundandam à reo inſtrumenta ſua ꝓpria, quibus non eſt v-
e ſurus, ext. de prob. ca. j.[e] C. de teſti. nimis. C. de eden. l. fi. in fi. 4. q.
3. c. ſi teſtes. §. item qui intendit. niſi ſint communia. nam illa pe-
tere poteſt, ut ff. de eden. ſi quis ex argentariis. ff. de iure fiſc. in
fraudem ex̃ de fide inſt. G. perpetuus. Reus uero poteſt petere ab
actore ſua ꝓpria inſtrumenta ad probandam ſuam exceptionẽ,
C. de eden. non eſt nouum. & ſimiliter actor à reo ad ſuam re-
plicationẽ ꝓbandam, C. e. l. ſi ĩ fi. & iam dicam. Azo & Vinc.[f] di-
cunt, quod nec actor reo nec econtra, cogit̃ edere inſtrumentũ,
niſi quo in iudicio eſt vſurus: ut ſunt atteſtatiões, & acta, ut in p̃-
di. §. edenda. de hoc not. Inſti. de inuti. ſtip. §. item uerborum.
12 ¶† Quid ſi aliquis ꝓduxit inſtrumentum, quod contra ſe eſt: &
aduerſarius vult ſe eo iuuare: ꝓducens autem dicit ſe ꝑ errorem
ꝓduxiſſe: quare ſibi nocere non debet, arg. ꝓ eo, ff. de iudic. l. 2.
nam & pœnitere poteſt, ff. de rei uend. is qui ſe. ff. de in ius uoc.
quamuis. C. ad l. Cornel. de fal. ſi falſo. Sed dic, quod non iuuat
ſe errore. nam potuit deliberare, extra de fide inſt. imputari. C.
de act. & obl. ſicut. ff. de iur. & fac. ignor. regula. §. ſed iure. ff. de
bonorum poſſeſ. l. in bonorum. item ad hoc, C. de rem. in integ.
reſt. pet. l. petendæ. Ex quo enim ueritas eſt, ſecundũ eam conue-
g nit iudicari. C. de eden. is apud ß. 8. diſt. qui contempta. & uide s̃.
13 de poſitio. §. 8. verſi. 1. ¶† Facienda eſt autem parti inſtrumento-
rum editio ſine die & conſule: id eſt, ſine publicationibus inſtru-
menti: de quibus dixi. s̃. § br̃. ne detur materia fabricandi falſum,
ff. quemad. teſt. aper. l. j. & ff. de eden. l. j. §. editiones. & §. edenda.
quod qualiter fiat, dixi s̃. § oſtenſo. uerſi. ſi vero fuerit. niſi is cui
editur, petat ſibi diẽ edi ad intentionẽ aduerſarii elidendam ꝑ
exceptionẽ, uel replicationẽ: quoniam tunc edẽdus eſt ſibi dies:
arg. C. de eden. l. fi. & l. non eſt nouum pręſtito ab eo primitus iu-
ramento, quod non calumniæ cauſa id poſtulat, ut ff. eo. ſi quis
ex argentariis. §. exigit̃ autẽ. uel niſi velit illud inſtrumentum de
falſo arguere. quoniam tunc pręſtito iuramento, quod exiſtimat
h ſe poſſe illum de falſo arguere, & facta legitima inſcriptione[h],
edendus eſt ei dies, & omnia, quæ in inſtrumento continent̃, ff.
i de eden. ſi quis. §. exigit̃. C. de fid. inſt. l. fi.[i] C. de contrahen. ſtipul.
optimam. Inſt. de inutil. ſtipul. §. item uerborum. & contra illud,
quicquid uoluerit, ꝓbabit: contra quas etiam ꝓbationes pars
altera, quod uoluerit, ꝓbabit, extra e. c. tertio, C. de temp. in in-
teg. reſt. petendæ. Qualiter autem ꝓbet̃ falſitas, dixi s̃. de prob.
§. fi. in fin. & uſque ad quod tempus, ĩ. de ſententia. § quoniam.
uer. & nota, quod debet etiam tunc fieri copia originalis, ſeu
authentici ſigilli, & ſubſcriptionum. & ſignorum, ext. eod. inter
dilectos. Sed quod iã dixi de inſcriptione, non habet̃ in uſu, quo
ad pœnam ordinariam: & bene cum tunc non agat̃ ad pœnam
ordinariam infligendam, ſed ut ei fides non adhibeat̃, ex̃ de ord.
14 cog. c. 2. in fin. cum ſuis concord. ¶† Veruntamen ſi iudex pręſu-
mit, quod malitioſè falſitas opponit̃, coget opponentem ſe ad
pœnam extraordinariam obligare, ſi defecerit in ꝓbando: & ſic
ſeruamus. Si autẽ etiam in principio cauſæ peto oſtendi mihi in
ſtrumentum ꝓductum, ut uideam, an ſit verum, uel falſum, fa-
cienda eſt editio: tamen ſine die & conſule, ut quidam dicunt, ni
ſi cum nomine fiſci agit̃, ff. de iure fiſc. nec quiſdam. Sed & com
munia inſtrumẽta, puta literæ apoſtolicæ, rationes, & acta iudi-
cij, & ſimilia, debent integre cum die & conſule edi, ut ex̃ de re-
ſcri. eam te. cũ ſuis concor. & in pręd. l. optimam. & in pręd. §. itẽ
verborũ. ff. de eden. l. j. §. rationes. C. eo. l. 2. ex̃ de fid. inſt. c. j. & c.
G. perpetuus. & de ꝓbat. quoniam ꝯ. ubi de hoc, & ĩ. uer. ex pręmiſſis.
15 ¶† Quid ſi aduerſarius videns quod non editur dies, po-
nit ſic, Pono, quod inſtrumentum die tali fuit confectum, nun-
quid tenet̃ ꝓducens reſpondere? de hoc s̃. de teſte, §. qualiter.
16 verſi. quid ergo. ¶† Et nota ex præmiſſis, quod tribus modis pe-
titur editio inſtrumenti. ¶ Primo, vt actor fundet intentionem
ſuam ex inſtrumento rei, uel reus exceptionẽ ſuam ex inſtru-
mento actoris: & tunc non cogit̃ quis edere, ſi ipſe non utatur,
ut s̃. uerſ. illud autẽ. ¶ Secundo, qñ utit̃: nam tunc edit̃, ut uideat̃,
an aliquid ſibi poſſit opponi. Exhibet̃ tñ tunc ſine die & conſu-
le, ne detur materia fabricandi falſum. ¶ Tertio vt de falſo ac-
cuſet̃: & tunc cũ die & conſule edit̃. quæ dic, ut s̃. uer. facienda.
Petunt̃ etiam aliis modis inſtrumenta edi, id eſt tradi, ꝑ uaria ge-
nera actionum, ut ĩ. uer. prox. Prædictis autem tribus modis pe-
17 tunt̃ edi, id eſt demonſtrari. ¶† Ex præmiſſis etiã collige, quod
inſtrumentorum quædã ſunt rationes, ut ſunt ſcripturæ, quas fa-
ciunt mutuatores de pecunia mutuata: & hæc edenda ſunt ad-
uerſario, ff. de eden. l. j. §. editiones. & l. argentarius. & l. ſi qs & l.
pręton. in princ. Quædam priuata, ſcilicet quæ continent priua-
tam alicuius vtilitatẽ, ĩ. §. prox. uer. priuatam. de quibus dic, ut s̃.
uer. illud autẽ. Quædã forenſia, de quibus ĩ. §. ſatis. Quædã ſunt
publica, ut acta cauſæ, ĩ. § proxi. in princ. & hæc peti poſſunt ex-
hiberi, ut extra de prob. quoniam contra. & s̃. uer. illud. Quędã
ſunt cõmunia, & inſtrumenta continentia limitationẽ parochia
rum, uel prouinciarum. Itẽ inſtrumenta hæreditaria: & huiuſmo
di: & hæc edenda ſunt, ff. fami. ercif. ſi quæ ſunt. extra de fide inſt.
G. perpetuus. Potuit enim ibi eſſe cõmune inſtrumentum, quia
continebat obligationem decimarum factam uicario, & priori.
Inſtrumenta ergo hæreditaria, cum ſint communia, ſunt inter
cohæredes exhibenda, ut in præ. l. ſi quæ ſunt. & C. de eden. l. ꝓ-
curator. Et teſtamenta etiam ſunt communia: & ideo exhiben-
da ſunt inter cohæredes, & legatarios, ut ff. de fide inſt. l. fi. & de
hoc ĩ. §. cõpendioſè. uer. ſed quærit̃, an. & ſeq. Et inſtrumenta tu-
totis, & curatoris, & ꝓcuratoris, & negotiorum geſtoris, ꝑ actio-
nem tutelæ, negotiorum geſtorum & mandati, eduntur, ff. de
eden. quædam & idem in actis, & literis, ut s̃. uer. ſed & commu-
nia. Hæc autem inſtrumenta dicunt̃ communia, quia commu-
niter fiunt ꝓ cautione plurium, ff. eo. prætor. §. j. Dicuntur etiam
communia inſtrumenta, quæ communiter pluribus à tabellio-
ne, uel à quocunq; alio cuius ſunt aſſignant̃. Vnde ſi ĩ inſtr̃o cõ-
tineat̃ cõmunis cautio duorũ, uidelicet ꝙ tibi vendidi domũ, &
caui tibi de cautione: tu uero ꝓmiſiſti mihi ſoluere pecuniã cer-
to termino: ſi quidẽ ego redemero inſtr̃m à tabellione, non co-
gat tibi copiam facere: arg. ex̃ de ꝓb. c. j. ſed tabellio, qui illud
confecit ad preces vtriuſq; cogit̃ exhibere. Idem etiam puto, ſi
haberem protocollum notarij. cum & illud ſit commune. ita eñ
rogatum eſt pro te, ſicut pro me: ideoq; illud cogat exhibere:
arg. in præ. l. prætor § j. Idem quoq; uidetur in actis, & inſtrume-
tis hæreditariis, & aliis communibus, ſcilicet quod vno exem-
plaria à notario redimente, illa non cogitur exhibere, ſed origi-
nalia tantum, quæ communia ſunt, & inuicem exhibenda. Alij
k autẽ dicunt, & bene[k], ꝙ acta, & rationes, & inſtrumẽta tutoris.
& curatoris, & negotiorũ geſtoris ẽt ꝓpria, quiſq; cogit̃ exhibe-
re: arg. pręl. prætor. & C. eo. ti. l. 2. & pręcipuè iudicis officio, ni-
ſi iuſta cauſa ipſum mouerit: forte quia actor amiſit ſua inſtrumẽ
ta, & etiã originalia ſunt deperdita, C. eo. l. i. ff. eo ſi quis. §. pro-
hibet. uel actione ad exhibendũ, ff. ad exhib. l. 3. § pen. Alij con-
tra. Magna autem cauſa debet iudicẽ mouere ad cogendum ali-
quẽ inſtrumenta ſua aduerſario exhibere, ext. de prob. c. 1. ut s̃.
§. prox. uerſ. in ſumma. alios uero facilius exhibere coget, ut in
præ. l. fi.

ADDITIONES.

a Suis. ¶ L. 1. q. 22.
b Hoc. ¶ In gl. ſecunda. ¶ ADDE, quod conſuluit Roman. conſ. 336. quod ſi papa mandat alicui, vt iuxta tenorem dictarum ſententiarum executionem faciat, quarum tenor inſeratur in bulla quod per hoc non uiſis originaliter ſententiis non poteſt facere executionem.
c Porro. ¶ Hic incipiunt verba Tancredi, ubi s̃. ver. hoc modo. & durant vſque ibi, C. de contrahend. empta illa parte Azonis & Vin. & ſequenti ver. quid ſi. qui fuit additio.
d Eſt. ¶ Tancr. dicit, & nota, quod omnium, &c.
e Probat. c. 1. ¶ Vbi de hoc.
f Vin. ¶ Qui de hoc not. c. G. perpetuus. eo. ti.
g Apud. ¶ Secundũ Gui. de Suz. cuius fuit ille verſ. qui fuit aditio in auth. ſi quis in aliquo. C. de eden. & quæſt. pen. vbi eam plenius proſequitur ad hunc autem finem alleg. etiam l. illicitas. §. veritas. ff. de off. præſi. ADDE, videndum. Bal. in l. 1. C. vt quæ deſunt. vel quæ ibi poſuit poſt. Bar.
h Inſcriptione. ¶ Vide quod ſtatim ſubdit: & hoc non poſuit Tan.
i Inſtru. l. fi. ¶ Secundum Tan.
k Bene. ¶ Sic poſuit Innoc. cuius fuerunt hæc verba: vt ſcripſi in dec. 1. de prob. ſuper gl. 2.

a præ.l.fi.ff.ad exhib.l.2.§.pen.[a] ¶†Pone; inſtrumenta patris mei
18 dicuntur eſſe in arca tua inter tua inſtrumenta:quæro vtrum iu
dex ad petitionem meã ex officio ſuo faciat arcã aperiri: & hoc
per ſe,uel per aliũ inquiret? & videtur, ꝙ ſic.nã & pro ſeruo fu-
gitiuo rimati poſſunt cubicula ſenatorũ ff.de ſer.fug.l.1.& l. di-
uus. Item in pleriſq; caſibus mihi tribuẽda eſt facultas inſpicien
di domum,uel arcam tuã,ut ff.ad exhib.theſaurus.& l. 3. §. ſi qs
noxam.ff.de ope.no.nũc.non ſolum §.ſciendum.ff.de off. pſid.
congruit.ff.de do.l.quod agit.& C.de his,qui ad eccleſ.cõfug.l.
præſenti.Iudex enim quibus modis poteſt,debet inquirere ueri
tatem,ff.de iur.fiſ in fraudem 30.q ulti.iudicantem.Dic contra:
niſi aliquas probatiões adducerem,quæ dictum meum uerisimi
le reddãt,ut putà quia fuit tutor meus,uel negotiorum geſtor.
Ratione enim præſumptionis permittitur, quod alias non per
mittitur,C.de queſt.l.1.C.ad l.Cor.de fal.ſicut falſi.Nõ eſt enim
cogẽdus aliquis edere,niſi ea quibus eſt vſur' in cauſa,ff.de edẽ.
l.1.§.nec quiſquam.Imo potes prohibere,ne intrẽ domum tuã.
b arg.ff.de iniur.iniuriam in fin.ff.de ſerui.ruſt prædio.l diuus.[b]
19 ¶†Quid ſi produco inſtrumentum diuerſa pacta continens ſi
ue plura, nolo eo vti tantum pro unico pacto: petit aduerſarius
totum edi,excepto die & ꝯſule,ut ff.de eden.l.i.§.editiones.ego
dico,nolo aliis partibus uti:unde nõ debet tibi fieri copia, ut in
ea.l §.edẽda? Teſpondeo:non debet fieri copia, niſi de capitulo
c quo quis uſurus eſt.extra de fide inſtr.contingit.[c] quia ſunt tot
20 ſtipulationes,quot ſunt res.ff de verb.obl.pluribus.¶†Sed cum
dic,qua ſolutio faciẽda ſit,ut ſciatur,utrum ſtipulatio ſit efficax
ad agẽdum,uel non,licet dies conſcripti inſtrumenti nõ ſit edẽ-
dus,ut in præ.§.editiones.Pone, in inſtrumẽto cõtinetur,quod
ſolutio facienda eſt uſque ad ſex menſes. quæritur quomodo p
huiuſmodi editionem ſcietur,an pecunia debita ſit, necne: cum
ignoremus,vtrum ſex menſes elapſi ſint,ex quo dies conſcripti
inſtrumenti ignoratur.Super hoc dicũt quidam,præ.§ editiões.
intelligẽdum eſſe ſimpliciter,prout ſonat: & toleratur hæc ab
ſurditas ad hoc,ut maior euitetur:quæ eſſet,ſi fraus edito die cõ
mitteretur.uel dic,quod aut eſt terminus uſque ad ſex mẽſes,&
tũc dies conſcripti inſtrumẽti edi debet:aut vſque ad Paſcha, &
tũc ſecus,quia ẽt ſine eo,id eſt ſine editione diei,in quo inſtrumẽ
tum ſcriptum eſt, apparere poteſt, vtrum paſcha ſit elapſum,
uel non:& de proximo paſcha intelligi debet,ut ff.de verb. obli.
eum qui calẽdis.Ia dixit ſimpliciter,quod dies conſcripti inſtru
menti nõ eſt edenda parti,ſed iudici ſic,ut per hoc ſciat qualiter
21 debeat ſententiam formare.¶†Et nota,quod ſi lite pẽdente pe-
tuntur inſtrumenta exhiberi,iudex in omnibus caſib. mediante
ſuo officio pediſſequo exhibere iubebit:ſicut ſuper lite iuberet
ea exhiberi per actionem,uel per officium,quod uicem obtinet
d actionis,ſecundum Papam,[d] vt iam dictum eſt.¶†Hoc quoque
22 prætereundem non eſt, quod editio inſtrumentorum fit quan-
doque per actionem ex teſtamẽto,quæ datur contra hæredem,
ut exhibeat inſtrumentum rei legatæ,& præſertim ſi & ipſum in
ſtrumentum legatum ſit,C.de fi.inſt.inſtrumẽta.C.ad l.Fal. ſi p-
diorum.Emptor quoq; agit ꝯtra uẽditorẽ actione ex empto,ut
rei uẽditæ exhibeat inſtrumenta. ff. de ac.emp. Titius hæres. Et
idem dici poteſt in omni contractu,ex quo de euictione contra
actorem actum eſt ut in eodem caſu actio ex ꝯtractu pro inſtru
mẽtis edendis proponatur.Item in alio caſu,ut C.de lib.cauſa ſi
cut datam.Item debitor ſoluto debito agit cõtra creditorẽ con
dictione ſine cauſa ut edat & tradat inſtrumẽta:& hoc, ſi erant
propria creditoris:quia ipſe ſatisfecit tabelliõi pro illis,vt C.de
cõd.ſine cau.l.diſſolutæ.Sed ſi erant debitoris, ſcilicet qiua ipſe
ſolueret ea,tũc aget actione ad exhibendum. C.ad exhiben.l.fi
Item hæres agit contra hæres familiæ erciſcũdę iudicio, ut exhi
beant cautionem, uel inſtrumentum, uel tabulas ad fidem rei
geſtæ faciendam nec enim ſufficit exemplũ oſtẽdere, C.de edẽ.
procurator.& auth.ibi poſita,ext.de fid.inſt.c.1.ff.fam.erc.cæte
ræ,§.fi.l ſi quæ.& l.Pomponius.Item etiam ſocii ſocio p actio
tem pro ſocio, & procurator per actionem mandati domino:
& tutor per actionem mandati,tutelæ,pupillo,& curator adul-
to per actionem vtilem negotiorum geſtorum,& per directam
à ſpontaneo geſtore cogũtur exhibere & tradere.Idem & in ar-
gẽtario,qui per actionem in factum cogitur edere rationes. Et
idem in tabellione,qui ei ſimilis eſt,ff.de edẽ.quędam. reſpon.1.
& §.fi.Item per interdictum de tabulis exhibendis ab eo, qui ne
gat ſe tabulas habere,uel exhibere debere, uel per edictum quẽ
admodum teſta.aper.ſi fateatur ſe tabulas habere.nec prętẽdit,
cur non exhibeãtur,ff.de tab.exhib.l.1.ff.quemad.teſ.aper.l.2.§.
fi.Cæterum editio inſtrumẽtorum.quę pertinet ad cauſam cœp
ti iudii, fit iudicis officio ſuper quo tres diuerſitates not. C. de
edẽ.l.i.Acta uero uel iudicis officio,uel condictione ex lege pe
23 tũtur,ut eo.tit.l.2.¶†Fieri quoq; debet editio præſente iudice,
uel alio ab eo deputato,ut in præ.dec.cõtingit.Item etiam in lo
co tuto:& is,qui eam petit,debet eſſe cõtẽtus inſpectione duo-
decim hominũ,extra eo.accipimus.& in cõſtit.Alex.III.qa per-

e ſonæ.[e] ſed hoc eſt arbitrarium.Quæ autem hic deſunt,vide, ſe
cundum Papam,ext.de probat.c.1.

ADDITIONES.

a Pen. ¶ Satis eſt magna cã id agendi,cũ q̃ritur veritas matrimonii,unde
fuit hic diſputãdo terminatũ,ꝙ ſi illa,cũ qua matrimoniũ ꝯxit,dr̃ primum
virũ habere,& me uẽdicat in maritũ,vel ego ob hoc ad diuortiũ prouoco
ipſa cogeẽ edere inſtr̃a ꝯctus,uel dotalitia,quæ habere ſciẽ,uel præſumitur
de primo ꝯctu.ſi enim fauore fiſci cogaẽ quis edere ꝓpria inſtr̃a, ff.de edẽ.
l.3.fortius hoc fieri debet fauore matrimonii,in quo multa ſunt fauorabi-
lia:quæ uide,ut lite non ꝯte.c.1.in gl.nota,ꝙ.& ſuper ea ſubeſt alia ratio,ſ.
periculũ animæ,& per hoc facit cle.de uſur.ex grãdi.§.1. ¶ ADDE.ut re
fert & ſequiẽ Roman.conſ.ccclxxxviii.ꝙ deciſionẽ Spe.in hoc uerſi.ſequũ
tur do.de Rota.deciſ.ccii.& Ant.de Bu.in c.1.de probat.
b Diuus. ¶ Concordat,ꝙ no.in cle.de uſur.c 1.in gl.quid contingat.
c Cõtingit. ¶ Legiẽ tũ totum,ut ibi,& de priuil.cũ pſonæ.1.reſponſi.in fi.li.
6.ꝙ dic,ut ibi no.ADDE,ꝙ voluit Bar.in l.2.ff.de no ope.nunc. ꝙ petẽti
editionẽ alicuius ſtatuti non eſt edẽdũ totũ volumẽ ſtatutorũ,ſed illud ſta
tutũ,ꝙ facit ad cãm.Et uer.ſeq.adde,ut refert Ale.in d.§.edi.ꝙ do.Anto.
in d.c.G.perpetuus.tenet,ꝙ tũc debeat edi dies inſtr̃i,ſine quo non vr̃ edi
poſſe dies ſolutiones.& pro hoc dicit facere ipſe Ale.l.1.ff.de iur.om.iud.
& ita dicit uelle Cy.Bal.Gui.de Suz.& Pau.de Caſt.ibi:quia eſt eadam rõ,
quæ in libro rationũ.ADDITIO.Adde tu videndum do.Iaſ.poſt Bart.&
alios in rub.ff.de no.ope.nun.ubi in col.pen.ver.gl.in rub.an totum ſtatu
tum debeat produci cum ſua rubri.an ſufficiat producere particulam ſta-
tuti.Hen.Ferran.
d Papam. ¶ In præd dec.j.de prob.ut hic ſequitur in fi.§.
e Perſonæ. ¶ Quod non habemus,ſed quod ſequitur,uide de priui.cum per
ſonæ,1.reſpon.lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum publicum quale dicatur.*
2 *Officium notarij an dicatur publicum.*
3 *Scriptura diciẽ publica,cui de iure,uel de ſpeciali conſuetudine creditur.*
4 *Inſtrumentorum priuatorum ſpecies ſunt tres.*
Argentarius quis.
Nummularius quis.
5 *Scriptura priuatæ regulariter credendum non eſt.*
6 *Scripturæ priuatæ inductæ contra eum:qui illam fecit,nec negat ſe feciſ-
ſe,an fletur.*
7 *Literæ propriæ preiudicant ſcribenti,licet ſint priuata ſcriptura.*
8 *Conſuetudo an aliquid poſſit operari,quo ad fidem ſcripturis pręſtandã.*

¶Inſtrumentorum ſpecies quot ſunt.

a 7.§.Nunc dicẽdũ reſtat,quot ſunt ſpecies inſtrumẽto
rũ Et quidem duæ.[a] nã aliud eſt publicũ,ſeu
authenticum:aliud priuatũ.Publicum.ſeu authenticũ eſt quod
1 publicam habet auctoritatem:cuius ſpecies ſunt plures.¶†Nam
publicum eſt,quod eſt per manum publicam ſcriptum, id eſt p
manum notarii,q eſt publica perſona,ut C.de epiſ & cle orpha
notrophos.Vnde ſeruus publicus diciẽ,ut C.lib.x.de iure fiſ fa-
b cultas.& in conſt.Greg X de uſur.c quãquã.[b] & in publicã for-
mam redactũ,ut extra de præſump.illud.ext.de fi inſt.c.2.& c.in
2 ter dilectos.§.rurſus. ¶†De notario autem diceẽ ĩ §.px.cuius.
officiũ dicitur publicum,quia ob publicam utilitatem eſt inuen
tũ ¶Item diciẽ publicum inſtrumentũ, quod eſt ſigillo authen-
tico ſigillatum:ext.eo ſcripta ext.de prob.tertio.xix.q. 3.ſtatui-
mus.Sed tũc potius dicitur authẽticum,quam publicum, ut p-
batur in prę.c.ſcripta.Quod autem ſigillum dicatur authenticũ
dixi ſ̃.de prob.§ fi.ver.13 Diciẽ publicum,quod eſt auctoritate
iudicis exemplatum, & authẽticatum, ut C.de teſta.publicati.
C.de re iu.c.fi.C.de iu emp.l.fi in auth.de q̃ſtore,ĩ prin & ut fra.
fil.§.illud ext.de ꝯfir.vti.c.1.ext.de fi.inſt c.pe & fi. de quo dictũ
eſt ſ̃.§.oſtẽſo.Aliter enim non creditur ſumpto,ext.e.c.1. C.de
edẽ.auth ſi quis.ff e.l 2.¶Quarto dicitur publicum inſtrumen-
tum,quod in iudicio ſcribitur apud acta publica:& ualet,p quẽ
cũq; ſcriptum ſit,ut C de edẽ.l.2 C.de re iud.geſt 1.ext. de prob.
quoniam contra ¶Quinto diciẽ publicum,quod habet ſubſcri-
ptionem trium.uel,ſecũdũ canones,duorũ uiuẽtiũ teſtiũ, etiam
ſi ſit p priuatam manũ ſcriptum,ut ext.de fi.inſt.c.2.de teſtib.c.
c 1.[c] de pb.quoniam ꝯtra.& C.qui pot.in pig.hab.l. ſcripturas.in
auth.de fi.inſt §.ſi quis igiẽ uult caute.& §.ſeq.xvi q 3 c.placuit,
§ poteſt.2.ver.is autem.C.de anna.excep.vt perfectius.ſed mor
tuis

ADDITIONES.

a Quidem duæ. ¶ Totum fere,ꝙ hic ponitur uſque ad uerſ.regulariter.fuit
Tan.ubi ſ̃.
b Quanquam. ¶ lib.6.
c Teſti.c.1. ¶ Auctor dabat ſcriptoribus materias ſcribendas,q
& inueniebãt,& poſtea corrigebat,& addebat: Tan.alle.ext
1.& illud erat c.cum à nobis.1.in 3.compil.hoc remanſit

tuis teſtibus non valet, ext.eo.c.2.¶Sexto dr̄ publicum, quod de archiuo publico ꝑducit̄ liber ſcilicet rationum, vel alterius rei:& ei credit̄ ſi habet publicum teſtimonium, ſcilicet ſi iudex confiteat̄ illum fore de archiuo, ſeu armario publico productum.ext.de præſcr. ad audientiam. 30. q.1. peruenit. in auth.de his qui ingre.ad appel.§.ſi vero.ff.de prob.cenſus.¶†Et gn̄aliter
3 nota, omnem ſcripturā dici publicā, cui de iure, vel ſpeciali cōſuetudine credit̄:ext.de fide inſt.cum dilectus. & no.ſecundum
a Inn.ext.eo.c.1.ᵃ & cuilibet prædictorū credit̄, vt patet in præ.ꝯcor.& Inſt.de inuti.ſtip §.itē verborum. Quod quidam verum eſt, ſi originale, id eſt ipſum authenticum inſtrumentum, introducat̄.Si vero exemplum, vel ſumptum, quod & vocat̄ Index, vt ſ̄.§ poſtquam.in prin.exhibeat̄, fides ei non adhibet̄, ff.de fide inſt.l.2.ext.eod.c.1.C.de eden.authen.ſi quis in aliquo.76.diſ. ieiunium.9.diſtinct. vt veterum.C.de diuer.reſcri.ſancimus.niſi auctoritate iudicis ſit tranſcriptum per manum publicam, ut prædixi:vel niſi illud authenticum, de quo fit mentio, uel alia legitima ꝑbatio exhibeat̄, ut in auth.ut ſpon.lar.§.& hoc inſuꝑ. Arg.ꝯ C.de teſti.l.2.C.de re iud.l.2 in fi.& ff.de admi.tut.tutor. De humanitate tamen, ſecundum Vber.deberet valere, niſi fiat in fraudē, arg.ff.de iure fiſ.in fraudē.§.neq;. iunge.hic, quod eſt ĩ.§.nūc autē.ver.itē opponit̄.ſed tu hæc ꝓſequere, ut no.de uer.ſig.abbate.& 100.diſt.ꝯ morē. Quid ſi ꝑducens ſumptum, qđ de originali faciat mentionem, vult ꝓbare ꝑ teſtes, ꝙ ſic continebatur in inſtrumento, ꝓut ipſe dicit? dic, ut ĩ.§ prox.ver.illud
4 quoq;.¶†Priuatum autem eſt omne aliud inſtrumenrum, à quocunq; ſit ſcriptum, niſi aliquo prædictorum modorum ſit corroboratum. Priuatorum autē tres ſunt ſpecies. nam aliquando facis ſcripturam tibi tm̄ aliquando ali tantum:aliquando tibi & alii.Scripturæ, quam tibi facis, nulla fides adhibet̄, C.de ꝓb.nō exemplo.& l.non epiſtolis.C.de conuen.fiſ.debit.l.fi.Scripturę uero, quam facis alii ꝯ te, puta creditori tuo de eo, quod ab eo accepiſti, bene creditur ꝯ te, ff.depoſiti, Publia Mæuia.§.fin 1. q.7.ſaluberrimū. 27.q.1.omnes fœminę. Tibi autē & alii facis ſcripturam, ſicut eſt codex rationum tuarum, cui interdū creditur, ff.de eden.ſi qs ex argentariis.& l.q̄dam.§.nummularios. Eſt autem argentarius is, q̄ pręponebat̄ olim auctoritate publica argento dando & recipiendo:ad cuius fidem, ſicut & nunc ad fidē tabellionis recurrebat̄.Idem ēt in nummulario, ſcilicet qui alienam pecuniā tenebat publica auctoritate.ut in præ §.nummularios.& arg.in auth.de fideiuſ.§.fi.Col.i. & eius ſcriptura erat pu-
c blica:hodie uero nō, ut ff.de edē.argētarius, x.q.ii.ſi œconom⁹ᶜ.

Eiuſdem

ADDITIONES.

a Extra eo.c.j. ¶ Et ibi ſcripſi in prin.

b Si œconomus. ¶ Quia de argentario & nummulario hic loquit̄ auctor, de his tractandū eſt:& breuius de primo, q̄a hodie eſt in vſu. Eſt ergo vidēdū de q̄bus, quo caſu, & qualiter ipſius ſcriptura ſit ꝓbatoria in iudicio. Et br̄, aut eſt de officio ſibi cōmiſſo qđ ꝓprie eſt in ſcribendis rōnib.de accepto dato, & ꝯſtituto, ff.de eden.l.p̄tor.in prin.& l.ſi q̄s.§.rōnē. In cuius ēt officio principaliter pōderat̄, qualiter ſibi ſoluenda fuerit pecunia, nō ſimpliciter qualiter ſoluat̄, vt dr̄ in ſimili ff.de ꝯh.emp.l.2.C.de reſcin.vē.l.pecoribus.tūc ſtabit̄ ipſius ſcripturæ, dū tm̄ diē, & ꝯſulē, & ipſius ſubſcriptionē ꝯtineat, ff.de eden.l.i.§.rōnes.& l.ſi quis.§.i.& §.ſi initiū. & C.de eden. iniuſtum.& l.nō eſt nouū. Nec putat Nico.in eis neceſſariā pręſentiā teſtiū, vel aliam ſolennitatē, cū hoc nō ſit iure cantū.nam & ſtat̄ ſine his libro cenſuali, & ꝓducto de archiuo publico: ſatiſq; eſt ꝙ habeant ſuas proprias ſolennitates, ext.de ꝓb.cum cām.de præſcri.ad audientiā.in his.de hoc ff.de ꝓb.cenſus.C.de fid.inſtr.ad hæc.Si aūt ſcripſit circa id, qđ ad ipſius officiū nō ſpectat, non ꝓbabit, niſi ſicut alia priuata bene facit ff.nautæ, caup.ſtab.l.idē ait.§.eo modo.Subdit aūt videri, ꝙ ſcriptura argentarii cedat chartæ, cū nō ſit publica manu facta, in qua ſecus:facit ff.ad exhi.l.3.§.pe.ipſe ꝯriū tenet, cū hoc officiū publicā habeat cām, & auctoritate publica exerceat̄, & fiat, ff.de eden.argentarius.§.i. & ſic cedat charta ſcripturæ, & liber eſt ipſius argentarii, ad vtilitatē eorū ꝓ q̄b.ſcriptus eſt. Vnde ꝑ ipſum cuſtodiūtur, & edunt̄ & legunt̄, ff.de eden.q̄dā.§.fi. Sic & fundi dn̄s ꝑꝑ cōmunē vtilitatē hominū pręſtare p̄t viam cōmunē, ff.quemad.ſeruit.ami.l ſi locus.§.fi.Soluet aūt argentarius dn̄o chartę pretium congruū ꝑ actionē in factū ad exēplum ferruminatorū, ff.de rei ven.l.in rem. §.itē q̄cunq;.Non obſtat l.præ.ad exhib.l.3.§.pe.nā ibi ſeruus vxoris meæ rōnes fecerat, quas vendico, ſi in charta mea ſcriptæ erāt, q̄a illæ nō habebat publicā auctoritatē: quia ſcribens ſeruus nō erat argentarius:ſi nō erant in charta mea, ꝑꝑ meū intereſſe ago actione in factū. ¶ Reſtat tractare de ſcriptura alicuius priuatæ perſonæ nummularii noſtri temporis, uel alterius: circa q̄ diſtinguendū eſt, an fiat per officiū, cui quis adſtringit̄ aut ꝑ mādatū de hoc ſuſceptū. De primo dantur exēpla in tutore, vel curatore, in procuratore & negotiorū geſtore:item in ſocio : item in quolibet, qui ex officio res alterius adminiſtrat, cū iſti teneant̄ ꝑ ſe, vel ꝑ alios ex conſequentia ſui officii ſcribere, quę recipiunt & impendunt.ff.de tu.& rat.diſt.l.i.§.officio.de eden.l.quædam. in prin. & ſic tenet̄ ad id eo iure quo ſunt adſtricti ad exercendum officiū: & ſic ea actione, ff.commo.ſi vt certo.§. vſq; adeo.de poſ.l.j.§.quæ depoſitis.& d.§.officio. Et fit talis ſcriptura expenſis, cuius ſunt negotia, dn̄i ſ.uel pupilli, vel ſocietatis, tam in chartis, q̄ in ſcriptura:ſicut & alia, quę ad ipſius officiū pertinēt, ff.mand.idemq;.§.ſi ad vecturas. ff.pro ſocio, l.cū duobus.§.quida n. C.de ꝯrio iud.tutel.l. fi.in fin. Et ſi in archa dn̄i ſcribantur vel ſocietatis, erunt eius:& poterit eas petere ab illo officiali, ſoluendo illi pretium ſcripturæ, non ſolū illa actione, ſed & actione ad exhibendū & rei vendicatione, ꝯ quemlibet poſſidentē, ff.ad exhib.l.3.§.pe.Si vero chartæ erant ſcribentis, tenetur, ſoluto ſibi pretio chartę & ſcripturæ, exhibere dn̄o negotiorum actione: quia tenet̄ ex officio, qđ adminiſtrauit. Si vero ſcriptum fuerat in chartis tertij, erunt eius, cuius ſunt chartę, cum ſcriptura ſit priuata, vt in prę.§.pe.& inſti.de rerum diui.§. literæ. Et hoc verū, ſi dn̄o chartarū placuerit habere illas ſic ſcriptas : & tunc tenet̄ ſoluere pretiū ſcripturæ bona fide in illis factę, oppoſita exceptione, ſi agat ꝯ ſcribētē, vt in d.§.litē.& §.ſeq.Si aūt ſcriptor mala fide ſcripſit in illis, vel non poſſidet, perdit pretiū ſcripturæ ꝯ dn̄m chartæ, vt in d.§.literæ.& ff.de cōd.indeb.l.ſi area. Intelligo ſcriptorē, qui ſcripſit per ſe, vel per operarios, noīe ſcribentis, cum ipſe ſcripſiſſe intelligat̄, ff de reg.iur.q̄ ꝑ alium.ff.de admi.tut.ita tm̄.§.geſſiſſe.& de acq.rerū.dom.l.quicq̄d.j.rn̄ſo, in fi. Geſſiſſe igit̄ dicetur officialis ille, qui rōnes ſcribere & exhibere tenet̄:ſed ne officium ſit ſibi damnoſum, is, pro cuius negotio ſcriptura facta eſt pretium ſcripturę ſoluere tenetur, ſi ꝑ dn̄m chartę ſolutū nō fuit, qui ēt tenebitur ipſum librum exhibere in iudicio, ęquitate ſuadente, officiali, ac ēt dn̄o negotiorū, actione ad exhibendū:ſed & actione in factū, quoties opus erit, vt in præ.§.pe. Tenebitur ēt de hoc cauere, ff.fam.erc.ſi q̄ ſunt cautiones. & de iud.l.in oīb.& ſi ſcripturam deſtrueret, teneret̄ ꝑꝑ dolū ſuum, ff.ad exhib.l.Iulianus.in prin.& l.3.§.præterea. Sed ſi dn̄s chartæ velit de ſuis chartis deleri ſcripturā, non auditur, ad hoc ſolum intendens, vt noceat, ff.de rei ven.in fundo.& ex tali mutatione vr̄ ſubſtantia perēpta:cū charta ſine lęſione in priſtinum ſtatum reduci non poſſit:facit præ.l. Iulianus. §.ſi quid. & ff.de le.3 librorum.§.libris. Petat ergo pretium chartæ ꝑ actionē in factū ad inſtat ferruminatorum, ff.de don.inter vir & vxor.l.vtile, & de rei ven. in rem.§.item quæcunq;. Cōtra doloſum, quaſi dolo deſierit poſſe reſtituere, cōpeteret rei vendicatio, ff.de rei vendicat.ſin aūt. §.ſed & his.& tunc qui ſcripſit, eſt dn̄s libri, quaſi chatas emiſſet, ff.de rei ven.l.eius.& ſcripturæ, quia, ſcripſit, uel ſcribi fecit:& ſibi librū reſtituere teneret̄ omnis is, ad quē perueniſſet, ſicut in dn̄o, vt §.pe.ſæpius alle. Dn̄s aūt negotiorū ab ex̄neo petet illud ſibi exhiberi ꝑ actionem in factū, ęquitate ſuggerente, vt in prę.§. ¶ Si vero quæratur, an prædicta ſcriptura fidē faciat in iudicio, cū ſit priuata? rn̄det, ꝙ ſic ꝯ ſcribentē, pro ipſo non, ff.de interrog.act.de ætate.§.j.& C.de prob.rōnes.& l.exēplo.ſi tm̄ aliis adminiculis adiuuet̄, putauit Nico. ꝙ ēt ſibi proderit. inducit, ꝙ præ.l.rōnes.dicit, ꝙ ſola non ſufficit:& facit l.inſtrumenta.ibi, p̄cedens vide, ꝙ ſtatim dicam ſuper ver.licet aūt. ¶ Sed vltra quærit̄, an talis ſcriptura debeat aliquas ſolennitates habere? Rn̄det, ꝙ tales rōnes habēt ſimilitudinē da rōnes argentariorū, licet parem effectū non habeant. dicit tm̄, ꝙ habere debent diem & conſulem, id eſt tempus quo ſcribunt̄, ſicut illę, cum ſit eadē rō: de quo ff.de eden.l.j.§.rōnes.item debent ꝯtinere quicquid ad talē adminiſtratorē peruenit de pertinētib.ad illum, cuius negotia geſſit, & ex qua cauſa recepit, & ex qua expēdi, & quātum : & ſic aparere poterit de fide & diligentia ſui actus, ad quod iſta ſcribunt̄.ff.de tute. & ratio.diſt.l.j.§.officio. Et ratio legis ponderanda eſt, C.de interdic.l.j. Alias ſolennitates de teſtibus.& ſimiles, non putat Nico.neceſſario ponderandas. Dicit ēt ꝙ ſi prædicta dies & cā non ponant̄, valebit ſcriptura ꝯ ſcribentē, ne ſibi ꝓſit ſuus dolus, uł defectus:ſed in his, quę facerent pro ipſo, fidem non faciet, vt ſuſpecta, licet ex cauſa, quantitate, qualitate & tempore aliqualem ꝓbationem pro eo induceret. Allegat ad primum C.de dona.auth.cò decurſum eſt. in fi.& C. de tranſac.ſi ex falſis. Quod dictum eſt de aliquali probatione pro ipſo, declaratur, vt quia dicitur expenſum in alimentis pupilli, qui uixit : in doctrina ipſius.qui profecit, vel artib.imbutus eſt: in ædificiis:hæc non poſſunt eſſe ſine expenſis. Putat ergo, ꝙ ſecundum quantitatem & qualitatem horum quandoq; ſine alio auxilio ſtaretur aſſertioni, quandoq; eſſet cauſa iuramenti deferendi, quandoq; eſſet præſumptio minus ſemiplena, ſed aliquod facit indicium: hoc habet iudex æſtimare, ff.de ali.pup.præſtan. l.fi.facit C.de admin.tut. l.lex, quæ.in authentica. de hære. & Fal. §. ſi vero abſunt. ¶ Dicto de priuata ſcriptura, quæ fit per officium ſcribentis, dicendum eſt de illa, quę fit ꝑ mandatum. Et hęc duplex:quia vna fit in forma rationum, alia documentorū, vel inſtrumentorū. Prima qn̄q; fit de eo, qđ fit inter alios: vt ſi tu & ego deponimus penes mercatorē pecuniam, quaſi faciendo ipſum ſcribam de his, quę per nos diuiſim, vel coniunctim agentur. Aut reſpicit id, quod fit cum ipſo ſcribente. Primo locum habet, quod dictum eſt de argentario:ſalua tali diſſimilitudine : quia argentarius cogitur recipere, & ſcriptū edere, ꝑ edictū de edendo : ſed morcator ille nō cogitur recipere, vel ſcribere:& ſi recipiat, cogit̄ ꝑ actionē mandati ſcribere & edere.ff.mādati, l.j.quod eſt verū, ſi intereſt mandantis:alias nō, ff.mandati, ſi procuratorē:§.mandat.& §.fi. Itē ſi ſcribit, litera cedit chartę:& ſic conuenit rationib.ſcriptis ex officio. Itē ſi conſtat cōfeſſione partiū, vel probatione legitima, ſcripturam factam de partium voluntate, ei ſtabitur inter eos.ſi per alterum non negatur, ſtabitur ei, quo ad plenam fidem:quia priuata eſt, C.eo.inſtrumenta.cum aliis tamen adminiculis prodeſſe poterit, ut ibi : quæ adminicula maiora vel minora erunt, ponderatis circunſtantiis perſonarum principalium, & ſcribentis, quantitatis rei:& ſimilibus. Quod autem dixi, mercatorem teneri edere non intelligas de toto libro rationum. ſed de parte, quæ pertinet ad mandantem, ff.ſi cer.pet. cum quid.fami.erc.l.ſi quę ſunt.& de eden.l.prætor.§.fin.quod dic, vt extra eod.titul.contingit. & de priuil.cum perſonæ. lib.6. Secundo caſu, cum ſcriptura reſpicit ſolum mandantem & ſcribentem : ſi ſcriptura eſt ſolum pro ſcribente, non ſtatur ei, C.de prob.l.exemplo.13.q.2.c.1. Si vero ſcriptura miſta eſt, ꝓ eo & ꝯ eum, vt continens recepta & data contra ſe, puta in receptis.indiſtincte credetur, in datis ponderabit iudex circunſtantias, de quibus ſupra ꝓxime dictū eſt. C.de prob.rationes.ff. depoſi.l.Publia.in fi.2.q.1.in primis. in prin.de teſtib.in noſtra. Primo vero caſu quo ſcriptura eſt contra ſcribentē:ſi per confeſſionem eius, vel per teſtes conſtat illum ſcripſiſſe per ſe, vel per alium, licet condemnetur per id, C.qui pot.in pig.hab.l.ſcripturas.& de don.l.in donationibus. non tamen : quia per illam ſcripturā efficiatur debitor, ſi nō erat:q̄a iſte nō eſt modus conſtituendi obligationē, ff.de don.l.nuda.ſed pręſumit̄ ex hac ſcriptura debitū eſſe, ſi cā legitima ob-

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

ligationis ꝯtineatur in illa, ut in præd. l. Publia. in fi. dr̃ de ꝯfeſsione facta in epiſtola. facit quod no. ff. de uſur. cum de in rem uerſo. ubi long æua ſolutio non inducit obligationē, ſed inducit præſumptionē obligationis ex cā allegata. Quid ſi in predictis terminis mercator ſcripturā libri ſui negat ſua voluntate factā? dicit Nico. ſufficere, ꝙ in libro ſuo ſcriptura eſt, niſi ꝯtrium appareat: ſicut de libro cēſus dr̃, ff. de prob. l. cenſus. facit C. de Iuſt. codic. cōfir. l. j. §. hunc igit̃. C. e. ti. auth. ad hæc. & de arbi. l. ne in arbitris. De ſolennitate dic, ꝙ ꝯ ſcribentē nō eſt de ſolennitate q̃rendū, ſ. in quantū eēt ꝯ mandantē ſed quantū ad id, qđ ꝯtinet pro ſcribent, requiritur, ꝙ habeat formam rōnis, ſ. diem & conſulē, de quib. ſ̃. ¶ Nunc de ſcđo videndum de ſcriptura, ſ. quæ habet formā documentorū, ſ. quæ docent & inſtruunt in iudicio, qđ factū eſt, & ꝓ ꝑ id uocat̃ inſtr̃m in rubricis utriuſq; iuris, Primū. 2. q. 7. pleriq; & q. 8. ſciant cuncti. quæ lex canonizata habetur C. de prob. l. fin. ad idē C. de eden. auth. ſi quis in aliquo. Et hæc documēta qn̄q; ſunt publica, ſ. ſcripta manu publica: forma qn̄q; priuata, quæ ſola ad fidē iudici faciendā non ſufficit. Et hæc priuata diuidit̃: quia aliud eſt priuatū documentum tanq̃ publicum, & aliud oĩno priuatum primum Nico. uocat illud, qđ licet deficiat in prædictis duobus, uel altero illorum, ſ. ꝑſona publica & forma, tñ habet effectū publici inſtrumenti. qđ ꝓcedit, qn̄ id, qđ deficit in inſtr̃o, ut ſit publicum ꝑ iuris ordinationē, ſuppletur in alio, ſ. qđ habet effectū publici. qđ dicit fieri ꝑ ſeptē ſupplementa: quorū tria ſunt in ꝯfectione, alia tria poſt cōfectionē: ſeptimum ꝑtinet ad utrunq;. Primū eſt maioris ſolennitatis, ſ. q̃ adhibet̃ in numero, qualitate & ſubſcriptione teſtium. Conſtat, ꝙ in publica ſcriptura, q̃ fit ꝑ notariū, regulariter interueniunt duo teſtes ēt ignoti, qui ſcribantur ꝑ tabellionē: in ſcriptura uero facta manu priuati, deficit publica manus: & forma: ſed habet præſentiā & ſubſcriptionē propriæ manus triū teſtiū ꝓbatæ opinionis: talis ſolennitas ſupplet & dat uires publici documēti, C. qui po. in pig. hab. l. ſcripturas. & qđ ibi no. dū tñ tēpus ꝯtineat ſm̃ loci ꝯſuetudinē, in auth. ut prępon. no. Imper. §. j. & §. ſi qua uero. Scđum ſupplementū eſt maioris auctoritatis, ſ. cū ſcriptura fit à priuato, ſed habet ſubſcriptionē cū ſolitis ſignis uel ſigillis maioris magiſtratus, illius, ſ. cuius officium eſt in illo loco, uel curia, publicis ſigillationib. ſicut in curiis papæ, uel regū, uel epiſcoporū ſeruat̃: & idē in ꝯmunitatibus ciuitatū. hæc. n. maioris ſunt efficaciæ, q̃ ſcripturæ notarij. Et putat Nic. hanc ēt ſine teſtib. ualere, dū tñ fiat de eo, ꝙ ad officium ſigillantis, uel ſubnotantis pertineat, ut C. eo. ti. auth. ad hęc. ff. de iur. fiſ. in fraudē. §. quoties. C. de quadri. præſcri. l. fi. ibi, ſiue ꝑ noſmet ipſos, ſiue ꝑ ꝓcuratores, ex epiſtalmate tñ noſtro, &c. & in auth. ut diui. iuſ. ſubſc. col. 8. ext. de ꝓb. c. j. & c. poſt ceſsionē. de fid. inſt. cum dilectus. & c. inter dilectos. Si ergo recipio mutuum, ꝙ ſcribitur ꝑ priuatum, & ſigillatur ꝑ magiſtratum, nō putat Nico. ꝙ fidē faciat. cum nō inueniat hoc iure ſtatutū, nec eiꝰ officiū ſe ad hoc extēdat, nec ad id fuit inuētū facit. ff. de cuſt. reo. l. diuus. niſi conſuetudo loci hoc inducat. de mā uide ſ̃. de prob. § fi. uer. 20. ¶ Tertium ſupplementū eſt ꝯſcriptio, uel ſubſcriptio. hæc aūt locū hēt, cū ſubſcriptio fit ad utilitatē unius partis tm̃, & ſcribit̃, uel ſubſcribitur, ꝑ illū ꝯ quē facit, uel per alium ipſius uoluntate, ut eſt in donatione, uel in mutuo. Et eſt idē qn̄ ſcriptura facit pro utroq;. Exēplū in locatione, quæ ſcribitur per unum, & ſubſcribitur per alium, uel ꝑ tertium ipſo uolente: & idē, ſi ſcribitur ꝑ tertium, & ſubſcribitur ꝑ ambos, vel ꝑ aliū, vel ꝑ alios ipſorū uoluntate. His enim modis ſuppletur defectus pubice perſonæ, & ēt teſtium, C. de don. in donationibus. ij. reſpon. & l. vice donatricis. C. eo. tit. l. plures. & l. comparationes. procedunt ꝑ edicta, cum is, cuius uoluntate dr̃ ſcriptum, id fatetur. Si uero negat producens, habet id probare, C. qui potior. in pig. hab. aut. ſi quis vult. & ff. de procur. ſi procuratorē abſentem. ibi, literis eius approbatis. & tali approbatione facta, ſic ſtabitur illi ſcripturæ, ꝙ qui negauit, de ſuo mendacio punietur, ſm̃ auth. C. de non numer. pecu. ꝯ qui propriam. & d. l. ſcripturas. Et in hoc differt hoc tertium ſupplementum à ſecundo, quia illi ſtatur prima facie, ēt ſi ab aduerſario negetur, niſi alia ſit ꝯ id ſuſpicio, ſicut etiā dr̃ de publico inſtrumento: hic ſecus. Hęc autem tria ſupplementa reſpiciunt confectionem, & ſuccedunt tria quæ ſequuntur. ¶ Et eſt quartum ſupplementum iudicis examinatio confectionem ſequens: quod procedit in vltimis voluntatibus: quæ licet ſint ſcriptæ à perſona priuara, vel à ſeruo, tñ coram iudice examinantur & publicantur, C. de teſtam. l. publicati. ubi de hoc: & poſtea probat. Quia ſimilitudinis ratione putat Nicol. quod ſi quodcunq; priuatum inſtrumentum fuerit coram examinante publicatum & authenticatum, plene probet, in auth. vt fratrum filij, §. illud. & de teſtib. §. pen. quæ eſt de teſti. auth. pręterea. & ſic etiam quidam intelligunt l. ſcripturas. C. qui pot. in pig. hab. ¶ Quintum ſupplementum loci deputatio: quod intelligitur; cum auctoritate publica deputatur certo die, tanquam publica in archiuis publicis: & pro publicis cōiter habentur, &, vt talia, ꝑ iudices ſeruantur: hi ſunt libri cenſuales, libri æſtimorum, & ſtatutorum: argum. præd. auth. ad hæc. & ff. de prob. cenſus. de præſcrip. ad audientiā. & facit l. Barbarius. ff. de officio præt. ¶ Sextum eſt temporis obſeruatio, ſcilicet quæ longis temporibus à ſingulis, vt publica & authentica, ſunt ſeruata. Exemplum in libris veteris & noui Teſtamenti, epiſtolis Pauli, libris Ariſtotelis, Hippocratis, & ſimilib. quia pro dictis auctoritatibus à longis tēporibus ſunt recepta: & ſeruata, & habita: facit ff. de aqua plu. arcen. l. j. in fi. & l. principis. Dicit aūt, ꝙ hæc vltima duo ſupplementa ſolū procedunt quo ad perſonas, inter quas ſunt ſeruatæ, & quę ſubſunt iuriſdōni illorum, quorū auctoritate deputatæ cuſtodiuntur. ¶ Septimū ſupplementū, quod reſpicit vtrunq; tempus, de quo ſ̃. eſt loci conſuetudo. Vnde Venetijs ſtatur inſtrumentis ſcriptis ꝑ ſacerdotes. In multis partibus facit fidem certū ſigillū, certa ſubſcriptio. certa ſtampa,' vel formę impreſsio. ſtabitur. n. ꝯſuetudini illius loci, & inſtrumētis eo loco factis, ēt ſi alibi agat̃, vel ꝓducat̃. C. de emanc. liber. l. j. ex̃ eo. tit. cū dilectus. & dixi ſ̃. in ſecundo ſupplemento, & in fine primi: plures cōcord. ponit auctor hic in fine huius §. Per prędicta inſtr̃m priuatum dr̃ ēt publicū: omnino vero priuatū, quod nullū ſupplementū habet de prædictis, qūq; patitur defectū modicū, ſ. qn̄ perſona ſcribens eſt magnę opinionis & fidei, ſed non eſt tabellio: & habet eius ſcriptura omnia, quæ requiruntur in publico. quandoq; habet multū defectū, vt quia ſcriptum ab eo, pro quo facit: eſt aūt ſm̃ qualitatē defectus habenda fides qn̄q; ſemiplena, qn̄q; minor, qn̄q; nulla, C. de proba. inſtrumenta. & l. exemplo.

¶ ADDE, ꝙ libri rationum abſq; die probent ꝯ ſcribentē, tenet Alex. in l. ait prætor. ff. de eden. vbi dicit, hanc addit. in hoc not. Et an ſtetur libris mercatorum, poſt Bar. vide, quæ ibi poſui in l. nuda. ff. de don. & vide Ro. conſ. 346. per Bar. in l. admonendi. de iureiur. & ꝑ nouiſsimos in l. quædā. §. nummularios. ff. de eden. An valeat ſtatutū, vel cōſuetudo, ꝙ libris mercatorum detur plena fides: Bal. conſ. 375. lib. 4. vr̃ tenere, ꝙ ſic. Item liber regiſtri notarij poſitus in archiuo publico, probat, licet abſq; die & conſule, ſecundum Rom. conſ. 138.

Eiuſdem quoq; naturę, cuius eſt codex rationum, eſt chirographum, quod fit ſuꝑ depoſito: quod ſolet in eadē forma fieri depoſitario & deponēti, ita videlicet vt q̃dam literę ꝑ medium in-
a cidant̃, ſecundū Tanc.[a] ſicut in diœceſi, & ꝓuincia Narboneñ. & ſeruat̃ etiam in aliis contractibus, cui ſcripturę ſtandū ęſt, vt in pręd. l. Publia. & ff de ꝓb ſi chirographū. Itē & ſcriptura de
5 penſionibus acceptis. ¶† Regulariter ergo priuatæ ſcripturę nō credit, C. de ꝓb. l. inſtrumēta. & l. exēplo. & l. rōnes. C. de cōuen. fiſci debi. l. 2. & l. fi. niſi ꝯ eū q ſcripſit & hoc in ꝑſonalibus: ſecus in realibus, C. q pot. in pig. hab. ſcripturas. vel niſi forte ſit a teſtibus nō pauciorib. trib. ſubſcripta. Si tñ teſtes ĩſcripti mortui ſūt, nō valet vt ſ̃. verſi. quinto. Sed ſi vetus ſcriptura eſt, facit p̃ſumptionē, uel ſemiplenā ꝓbationē, vt in p̃d. l. inſtrumenta. & l. exēplo. & l. rōnes. C. de rebus credit. l. 3. 24. q. 2. c. ſane. Licet aūt inſtrumenta priuata ꝑ ſe nō ꝓbēt, tñ cū aliis adminiculis fidē fa-
b ciunt, ut in p̃. l. inſtrumēta. q̃a q̃ nō ꝓſunt ſingula, multa iuuāt[b], ex̃ de ſucceſ. ab inteſ. cū dilectus. C. lib. xi. de agricol. & cenſ. cū ſcimus. in prin. Probat ergo, ſm̃ Vbert. cū vno teſte, ſicut cum iur̃o: ſicut & alias dr̃ de vno teſte cū iur̃o, habita ꝯſideratione qualitatis rei & ꝑſonę, ut C. de reb. cred. actori. & ergo ex pręd. l. inſtrumenta, vr̃, ꝙ ſi nūmularius, ſeu cāpſor noſtri tēporis, cuius ſcriptura nō eſt publica, ſed priuata, ut dixi, dicit in ſcriptura ſua die tali mutuaui centū tali, p̃ſumet̃ ꝓ ſcriptura cū adminiculo vnius teſtis, uel ſacramēti, habita diſtinctiōe, cui debeat deferri:
c q̃uis id durū uideat̃[c]. ¶† In ſumma ergo nota, ꝙ ſi ſcriptura pri-
6 uata inducit̃ ꝯ eū, q illā fecit, nec ipſe neget ſe illā feciſſe, ſtat̃, ut in p̃d. l. Publia. & j̃. ver. ꝓximo, niſi in mutuo, ubi hēt excipiens bienniſi anteq̃ ualeat, C. e. tit. in ꝯtib. in prin. ſi uero negat eē ſuā hoc ꝓbari oportet. Sed & ſi de alio inſtr̃o dr̃, ꝙ aliquis illud fecerit, ſi neget illud feciſſe, id ipſum ꝓbari oportet. Si uero certū ſit ꝑ ſigillū, uel alio mō, ſuā eſſe ſcripturam, dicat̃ tñ ei non eſſe credendū, tunc ei credendū nō eſt, niſi ſit tabellio, uel niſi ſit de conſuetudine introductum, ꝙ ei credatur, niſi à caſu, quia actis
d cuiuſlibet iudicis creditur, ut ext. de prob. c. quoniam ꝯ ſecundū
7 Papā[d], † Illud ēt no. ꝙ ꝓpriæ literæ p̃iudicant ſcribenti, licet ſint priuata

ADDITIONES.

a Scđm. Tan. ¶ In ſcripturis, in quib. ſunt data & recepta, ꝓcedere p̃t talis diuiſio. Si intelligas, ꝙ dimidiam ſcripturæ diuiſæ forſan ꝑ longū habeat quælibet pars: vel forſan nō diuidit̃ charta tota, ſed certæ literę fiunt in magna figura, quę diuiduntur, & dantur in ſignum: & bonus modus eſt, quo quandoque vſus ſum quia non poteſt falſari.

b Multa iuuant. ¶ Verſus fuit Ouid. ſcđo de Remed. amoris, in prin. addit bonū verſum ſ̃. de probat. §. fi. vltra prin. & ſi non obſunt ſingula, multa nocent. Ad hoc vltimū alleg. de eo. qui dux. in ma. cū haberet. & l. fi. ff. de ꝓb. Ad primū verſum alleg. Accur. ibi ꝯriū de l. C. qui numer. tute. l. j. in fi. ad idē ex̃ de elec. innotuit. verſ. multa. n. ſolēt dici. vbi ꝯcord. procedere in ꝓbationib. in excuſationibus, nō vt in ꝯriis. & hoc ibi placet Alex. vel, vt dicit ibi Iac. de Beld. qn̄ vnum per ſe ſufficit, tamen reliqua iuuant. Sed hęc ſolutio non ꝯgruit principio verſus, in quantū dicit, Quæ non proſunt ſingula, &c. ꝓꝑ qđ dici poteſt ex qualitate factorū, & circunſtantiis id arbitrari debere an pluralitas iudiciorū ꝑ ſe non ſufficientiū moueat iudicis animū ad effectū vnius efficientis, nec ne. Debet aūt iudex in iſtis, quæ ſic cedunt in arbitramentū factū, eſſe circunſpectus, ext. de teſtibus. præterea, vt ibi ſcripſi poſt Hoſ. in gl. pe. ibi, eniam gl. vlt. B. ponit ſuperiorem verſum.

c Videatur. ¶ Et Cyn. in pręd. l. inſtrumenta, reprobat illud dictum ſecundum Pe. dicens, ꝙ ibi adminicula dicūtur depoſitiones teſtium inſcriptorum. ſed & hoc videtur durum: quia ſine ſcriptura ſufficeret depoſitio plurium teſtium. Item exemplum, quod ponit gloſſ. non placet multis, dum exemplificat in eo, qui ſcripſit, debeo tibi decem, quia contra ſcribentem ſufficeret propria ſcriptura ſine teſtibus: ſed ipſe intelligit non ſufficere ex defectu cauſæ. Et licet hoc ſit verum, quod confeſsio extra iudicium ſine expreſsione cauſæ non probat debitum, C. de non num. pec. l. generaliter. ff. de prob. cum de indebito. §. fi. non videtur tamen lex illam expreſsionē cauſę vocare adminicula, vt ibi per Cyn. Guid. de Suz. intelligit illam l. in priuata creditorum extra librum Rationis: de libris his dicit propter ea, quæ de illis dixi ſ̃. eod. §. Dominus meus legebat illam in ſcriptura priuata facta à tertio contra tertium, vel pro tertio quę non probat, ſecundū eum, ſed facit indicium. Iac. de Bel. ponit in ſolutione ꝯtrariorum C. quādam diſtinctionem, quam ibi ſcriptam per te videas.
ADDE Bar. in l. nuda. ff. de don. & ibi Alex. in apoſtilla: quia de hac addi. mentionem facit.

d Secundum Papam. ¶ Quod vide in c. j. hoc e. ti. in vl. col ver. hoc etiam in his rebus. & c. ſcit ſancta, 75. diſt. vtinam. de conſec. diſt. 4. de trina. 18. q. 2. ſeruitium. extra de conſue. ex literis. & ſ̃. de prob. §. fi. verſi. 10. AD[illegible] ad verſi. ſequentem, quod creditur epiſtolę alicuius ſcript[illegible] contra ipſum ſcribentem, & in fauorem eius, quem ibi a[illegible] ditorem: Rota in antiq. deciſ. 430.

priuata ſcriptura:vt ext.de trāſa.quāto.in prin.ĩ parte.deciſa,& in p̄d.l.Publia.§.fi.ff.de pig.l.pe.1.q.7.quoties.20.q.1.vidua.27. q.j.omnes fœminæ.ſcriptura eñ ꝓpria p̄iudicat ſcribenti.C.de non nũ.pec.generaliter.cum præd.ↄcor.in tantum, ꝙ ſi eam ab negauerit,& ↄuictus ſit ſuã eſſe: ↄdēnabitur in duplũ quãtitatis de qua agitur,vt C.e.auth.ↄ̃ q propriã Ar.ↄ̃ C.de prob.nõ epiſtolis.& l.exēplo.Solue ſ̃m diſtinctionē poſitã ſ̃.uer. priuatorũ. Et circa epiſtolas abſentiũ vide iura q̃ inducuntur circa nunciũ
3 j̃.§.inſtrumentorũ ergo.in prin.¶†Hoc quoq; notatu dignum eſt,ꝙ in prouinciis,vbi nõ eſt vſus tabellionũ,multũ operat̃ cõſuetudo,quo ad hoc,utrum credat̃ alicui ſcripturæ,vel nõ extr. de fide inſt.cum dilectus.& de prob.quoniam contra.16.q.3.ca. placuit.§.poteſt.circa mediũ,ext.de of.or.paſtoralis.in fi.11.diſ. c.in his rebus.& c.ſcit ſancta.lxxvi.diſt.vtinam de conſcr.diſt.4. de trina.18.q.2.ſeruitium.extr. de cõſuetud.ex literis.& ſ̃.de ꝓbat.§.fi.uerſi.10.

¶Fides quibus inſtrumentis adhibenda ſit,& quanta.

SVMMARIVM.

1 Inſtrumento publico ſine alio adminiculo credendum eſt, dummodo non ſit cancellatum,aut aliter vituperatum.
2 Inducens inſtrumentum uituperatum,raſum,vel cancellatum, uel ſuſpectum,debet illius veritatem probare.
3 Inſtrumento quot teſtes poſſint præiudicare.
4 Contra inſtrumentum quantumcunque publicum,poſſunt teſtes admitti.
5 Inſtrumēto ſuper aliquo contractu producto,ſi opponatur aliquē contrahentium tempore contractus alibi fuiſſe,an ſufficiant duo teſtes ad hoc probandum.
6 Inſtrumentum in iudicio productũ ſi dicatur factum in longinqua regione,conficientis nomine ignoto,an ſit validum.
7 Scriptura priuata:an & quando proſit,uel noceat producenti.
8 Inſtrumentis in cauſis dicendis quanta fides ſit adhibenda.
9 Vxore à duobus petita,ſi æqualiter probetur,cui probationi ſtandum ſit.
10 Inſtrumento ſcripto,ſi teſtes negent ea,quæ in eo ſcripta ſunt,an potius inſtrumento credatur,quam teſtib.
11 Inſtrumentum,cui vnus ex teſtib.in eo conſcriptis contradicit, redditur ſuſpectum,donec contra probetur.
12 Scripturæ tabellioois an potius credendum ſit,quam dicto teſtis in inſtrumento contento.
13 Teſtes contradicentes inſtrumento,in quo non ſunt conſcripti,an ſint credendi.
14 Viua vox duorum teſtium in nullo caſu ualidior eſt publico inſtrumento.
Publicum inſtrumentum in quibus caſibus validius ſit duob.uel plurib. teſtibus.
15 Obiectio publico inſtrumento facta in modũ exceptionis de falſitate, uel defectu, &c.an potius probetur per teſtes, qnam per inſtrumentum.
16 Probatio quandoque melius fit per inſtrumentum,quam per teſtes.
17 Probante aliquo per teſtes contra inſtrumentum,an poterit probari per alios ſic eſſe.
18 Inſtrumento publico an potius ſit credendum,quam literis epiſcopi, uel alterius iudicis.
Tabellio æquipollet duobus teſtibus,& quandoque tribus.
Scripturæ tabellionis qua ratione potius credatur,quam literis epiſcopi.
19 Inſtrumenta ſibi contraria,& ab eadem parte producta,derogant fidei.
Probationibus partium æqualibus exiſtentibus,abſoluendus eſt reus.
20 Facto aduerſarij perdens inſtrumentum,quo vſurus erat, quomodo debeat intentionem ſuam probare.
21 Sigillum Imperatoris:uel bullam papæ habenti,an ſit credendum.
22 Tabelliones facere quis poſſit.
23 Tabellio ab Imperatore,uel papa,vel eo,cui hoc ſpeciali priuilegio eſt indultum,ordinatus,poteſt ubique ſuo officio uti,& inſtrumenta conficere.& nu.25.
24 Tabellionatus officium non datur a natura,nec ab omnibus confertur.
25 Presbyter ſemel ordinatus poteſt vbique celebrare de eius licētia,ad quē declinat:ſic & tabellio ſimpliciter conſtitutus ab eo, qui poteſtatem habet,poteſt vbique uti ſuo officio.
26 Tabellio conſtitutus in ſpiritualibus, an poſſit inſtrumentum conficere in temporalibus.
27 Tabellio conſtitutus à domino temporali in ciuilibus,an poſſit inſtrumenta conficere in ſpiritualibus,ſeu eccleſiaſticis.
28 Tabellione laico ſcribente vota canonicorum in ſcrutinio electionis,non tenet talis electio.
29 Fieri multa prohibentur,quæ iam facta tenent.
…uus an poſſit fieri tabellio.
…ntum confectum a tabellione excommunicato,an ſit validum.
…ta per eum,qui non eſt publicus notarius,facta,an ſint publica … faciant.
33 Inſtrumenta per non notarium publicum confecta habentibus qualiter ſit ſubueniendum.
Tabellione inſtrumentum falſum conficiente,an poſtea ſit fides cęteris inſtrumentis per eum confectis adhibenda.
34 Inſtrumentum factum ab hæretico,an ſit validum.
35 Tabellio ſi ob aliquam cauſam officium ſuum perdat, an poſtea poſſit uti ſuo officio.
36 Tabelliones an poſſint facere fieri formam inſtrumenti per aliquem: & poſtea in publicam formam redigere.
37 Tabelliones ſub qua forma creari debeant.
38 Comites & barones priuilegium faciendi tabelliones ab imperatore habentes cuius formæ inſtrumento uti debeant.
39 Epiſcopi & barones poteſtatem creandi tabelliones habentes, qua forma in creatione vti debeant.
40 Tabellio multas habet appellationes.
41 Tabellio an iura ſcrire debeat.
42 Sententiæ iudicis prolatio per quæ fieri debeat.
43 Inſtrumentum continens talem eſſe debitorem talis & tanti,an originali aut primæuo non oſtenſo ſufficiat ad credendum.

a 8.§.Reſtat videre,quibus inſtrumentis fides adhibeat̃ & quanta[a].Et quidē ſolis publicis,uel alio
modo authenticatis:quod dic,ut ſ̃.§.ꝓximo.priuatis quoq; cre
1 ditur in caſib.in eo.§ dictis.¶†Creditur aũt publico ſine aliquo
alio adminiculo,dũmodo illud inſtrumentũ appareat ſine cãcel
latura,uel vituperatura,uel innouatiõe primæ figuræ,uł raſura,
q̃ poſſint ſuſpicionē inducere,nec ſit deletum,uel abolitum, in
auth.de fi.inſt.§ ſi uero moriant̃.ext e.ex literis.& c.ĩter dilectos
& de crim.fal.licet.C.de edi.diui Adr.tol.l.fi.§.j.C.de teſti.ſi unꝰ
ext.de reli.do.cũ venerabilis §.ſed pars.C.de teſt.l.pe.extra, de
priui.cum olim.j.& 2.& j̃.§.inſtrumentũ.uerſ.itē excipit̃,ꝙ eſt
uituperatũ.Eſt aũt ſuſpecta raſura in annotatione indictionis,ut
ext.de fi.inſtr.inter.§.ſed ↄ̃.& ar.ff.quēad.teſt.aper.l.2.C.de ↄ̃h.
ſtipul.l.pe.vel tēporis ext.de relig.do.cum uenerabilis uel nomi
nib.iudicũ,uel rei,uel actorum,vel in data, uel in nomine loci,
vel in narratione iuris,uel in remotione appellationis,uel in coa
ctione teſtiũ uel in aſſignatione termini & in pluribus alijs, quæ
iudex circũſpectus attendet,ut extr.eo.ex literis extr. de reſcri.
olim Sed & ſi ↄ̃ has ſuſpiciones appareant aliquę in ↄ̃riũ,eas iu-
dex attēdet. Magis aũt videt̃ inſtr̃m ſuſpectũ ꝑꝑ raſuram q̃ ꝑꝑ
b cõſumptionē:ſ̃m Papã[b].& breuiter,creditur inſtrumēto, dum
modo non ſit appoſitum aliquod de illis vitiis,vel defectib.quæ
2 ſunt j̃.§.prox.¶†Si autem apparet vituperatũ,uel raſum, uel cã
cellatum,vel ſuſpectum in aliquo de illis modis uel huiuſmodi,
oportet inducentē illud probare veritatem:quod ſi non fecerit,
præſumitur falſarius,& punitur,C.de teſtib. iubemus. Captioſa
c eñ ſcriptura vim in iudicio obtinere nõ debet,ff de fi. inſt. l. 2.[c]
d licet ſit ar.ↄ̃,ex c.tertio[d].Hoc intellige,ꝑut no.§.breuiter.verſ.
& nota,ꝙ.Si vero non apparet ſuſpectũ incumbit ꝓbatio accu-
ſanti,6.q.ult.actor. C.de accuſ. qui accuſare. & hoc cũ ciuiliter
agitur de falſo.nam ſi criminaliter,utiq; incumbit probatio, ut
3 C.ad leg.Corn.de falſis,l.ubi.¶† Sed quæro, quot teſtes præiu-
e dicent inſtrumento?Odof.& Ber.[e] dicunt,ꝙ auctoritas tabellio
nis æquipollet duob.teſtib.vt extr.de probat.quoniam cõtra.&
ff.de teſta.Domitius Labeo.C.de fi.inſt.in exercendis.Licet alibi
videatur,ꝙ tribus,vt 16.q.3.c.placuit.§.poteſt.ver.is aũt.& alibi
ꝙ vni,ut C.qui teſtam.fac.poſſ.hac cõſultiſſima.§.ſed quia.& 2.
q.4.c.1.ext.de teſtib.in omni.Ergo patet,ꝙ quatuor, aut quinq;
ſiue ſcripti ſiue alij tãtum vincent inſtrumentũ.Dicit aũt Odof.
ꝙ conſideranda eſt natura ↄtractus in inſtrumento contenti, ut
ſi ſit teſtamentũ,in quo ſunt ſeptem teſtes neceſſarij uel codicil
lus,in quo quinq; requiruntur: tunc enim neceſſe eſt ꝙ inſtr̃m
per totidē,& per duos amplius reprobetur,uel ēt per plures,vbi
aliqui pro ipſo inſtrumento deponũt,ut ff.de pignor.contrahit̃
qui duo producãtur contra tabellionē,cum propter authorita-
tabellionis credatur teſtibus inſcriptis:& hoc, ſi ſint mortui, de
quo dic,vt ff.de teſtam.hæredes palam.& plenius hoc proſeque
re,

ADDITIONES.

a Quanta. ¶ An per inſtrumentnm probetur crimen,uide q.ſuper regula,ſemel malus.lib.6.& uide j̃.uer.ſed ſi alij.ante fin.
b Secundum papam. ¶ Vt ſcripſi poſt eum.eo.ti.inter dilectos.ſuper gl.conſumpto.ADDE ad id,quod dr̃ de annotatione indictionis, quod ſi aliqua pars indictionis inſtrumento appoſita eſſet corroſa, an uitiaretur inſtrumentum,ſi poſſet legi etiam in ipſa corroſura maxima perſpicacia intellectus?uide Bal.in l.j.in 2.col.ff.de his,quæ in teſt.del.
c L.2. ¶ Secundum Tanc.ubi ſ̃.uer.ſolum publicis.
d Tertio. ¶ Si intendit allegare capitulum,quod incipit,tertio, hoc non eſt
e ſub iſta rub.ſi uero allegare intendit dec.tertiam iſtius tituli,dic,ut ibi no. in glo.
f Et Ber. ¶ In decr.tertio.de prob.in ult gl.& in dec.cum Ioannes.eo.tit.in glo.& ita.

a re,ꝑut notatur,ſecundum Papam,ext.de fid.inſt.cum Ioannes[a]
4 ¶†Et nota,[b] quod contra inſtrumentum quantumcunque pu-
b blicum teſtes admittuntur,prout expreſſe habetur extra de fide
inſt.cum Ioannes.extra de præſc.ad audientiã.C.de prob.cũ pre-
cibus,niſi in duob.caſibus.Primus eſt,quia contra inuentariũ pu
blicum non recipiuntur,C arb.tu.l fi.Secundus eſt,ſi mulier cõ-
feſſa ſit ſe recepiſſe pecuniã pro interceſſione, ut fideiuberet, &
hoc in inſtrumento cõtineatur.tũc enim teſtes inſtrumẽto non
c poſſunt obiici,ut C.ad Velleia.antiquæ.[c] ¶†Sed pone: produci
5 tur aliquod inſtrumentum ſuper aliquo contractu: opponitur,
aliquem cõtrahentium alibi fuiſſe tẽpore contractus,& probat
hoc per duos teſtes,quęritur,an ſufficiãt? & dicit Azo, quod ſic
ar.ff.de teſti.l vbi numerus.& 4.q.3.ca.ſi teſtes &c.ubi numerus.
Sed cõtra.nam inſtrumentum æquipollet duobus teſtibus, ut s̃.
ergo videtur in dubio ei ſtandum,ut s̃.de prob.§.vidẽdum.uer.
3.& ver.5 Sed ipſe reſpondet,quod teſtes non dicunt hoc dire-
ctè ꝯtra inſtrumentum,ſed per obliquum: ſed ſi directè contra
illud dicerent, tunc plures quam duo requirerentur, ut vince
rent ſcripturam,ff.de teſtib.l.3.ibi,alias numerus,&c.Quid ſi v-
num inſtrumentum dicit aliquem fuiſſe Romæ tali die,aliud di-
cit eum fuiſſe Narbonæ eadẽ die? dic,ut j̃ § prox.ver.itẽ oppo-
6 nitur contra inſtrumentũ id,quod per alium.¶†Sed quid ſi pro
ducitur aliquod inſtrm̃ in iudicio,quod dicitur eſſe factũ in lon
ginqua regione,nec ꝯficiẽtis aliqua notitia habetur? Super hoc
diſtingue.nam aut illud apparet in publica forma, aut eſt priua-
ta ſcriptura Si quidem apparet in publica forma videtur, quod
nõ ſit ei credendum.nam nota teſtimonia & ueriſſima documẽ
ta debent præſtari,ut C.ubi de crim.agi opor.l 2.in fin.& ignotis
ſigillis non creditur,niſi eis fides per aliquos,qui ea nouerint,im
ponatur,ext.de cleri pereg.c.1.& 2 & s̃.de procu §.ratione aũt
formæ.verũ.2 Sæpe enim eulogia ex mala fide ſcribuntur.ff.de
cuſt.& exhib.reo.diuus.Sed dic,quod ex quo in publica forma
apparet confectum,non vitiatum,nec in aliqua parte ſui aboli-
tum,nec ſuſpectum,quia tunc aliud eſſet,ff.de fide inſtr.l.2.& C.
de edi.diui Adria.tol l.fi §.j.bene ſibi plena fides habetur abſque
alio adminiculo,ut probatur C.quemad.teſt.ap.l.2.C. de ꝓbat.
cum precibus Inſtit de inut.ſtip.§ item uerborum.ibi,omnimo
do eſſe credẽdas,&c.ubi de hoc,& §.ſi ſcriptum & Inſtit.de fide
iuſ.§.fi.in auth.de inſtrum.cau.& fid.§ oportet aũt.& §.ſeq. ubi
de hoc,Collat.6.Præſumitur enim pro producente,quod ſit me
mor ſuæ ſalutis,ut j.q.7.ſancimus.Et pro tabellione, quod uera
ſcripſerit,ut extra,de præſc.ad audientiam.Maxime autem pro
inſtrumento præſumitur,ubi cõtinet ſignũ tabellionis, & ſub-
ſcriptionẽ,ut in auth.de inſtru.cau.& fid.§.ſed & ſi inſtrumẽta
Colla.6.& j̃.§.inſtrumentum.uer-itẽ quod nõ eſt ſignatum.Nec
obſtat,quod quiſq; poteſt ſimilẽ confingere ſcripturã: quia mul
tipliciter dicẽtis falſitas recõuinceretur, in auth.e.tit.§.ſi tamen
quiſquam.in fi.§ & arg.ad idem,ff.de off.præt.Barbarius. 3.q.7,
c.infamis §.tria.in prin.Stabitur ergo ei:niſi qui contra illud ob
iicit,quod obiicit,probet,ut C.de proba.ſciant.C.de contrahẽ.
& commit.ſtipul.l.optimam.uer.ſancimus.& de fide inſtr.l.2. Et
d hoc dicunt multi:& hoc tenet Azo,prout no.in ſumma auth.[d]
Alii dicũt cõtra:niſi conſtet illũ in ſua prouincia officium exer-
cere.Ego uero diſtinguo:nam aut producens eſt legalis, & fide
digna perſona,& bonæ famæ:quo caſu prædicta obtinent. Con-
ſulo tamen,ut & tunc iudex,maxime parte,contra quã produci
tur,abſente,faciat producẽtẽ iurare,quod inſtrumẽtũ verũ eſt.
& à perſona publica cõfectũ,arg.in præ.§.ſi tamẽ quiſquã,e.tit.
§.ſi uero moriãtur.& § ſi vero nil aliud.Si uero pars pręſens ſit,
& neget eum tabellionẽ eſſe,qui confecit,probabit tũc produ-
cens,prout no.j̃.ver.& ſcias.& uer.illud autem.Aut eſt perſona
ſuſpecta,& quæ conſueuit vti falſis inſtrumentis:& tunc ei non
credatur,niſi fides imponatur,ut in cõcor.quæ ſunt inf.§.inſtru-
mentum ergo.prope fi.verſ.item opponitur,quod tabellio.nam
ex perſonis hominum dicta pẽſantur,C.ſi quis Imperat. maled.
7 l.una.in fi.¶†Porro ſi ſit priuata ſcriptura producenti non pro-
deſt:ſed cõtra eum fidẽ facit,ſi in ea cã aliqua ſit inſerta,in auth.
de iureiur.a morien.præſt §.j C. de nõ nu pec.l.generaliter. qđ
8 dic,ut s̃ §.proximo.¶†Quãta[e] ãutem fides inſtrumentis in cau
e ſis decidẽdis adhibeatur:quæritur:& eſt dicẽdum, ꝙ tanta,quã
ta duobus,uel pluribus teſtibus,parem enim vim habent in exercẽ
dis litibus inſtrumẽta & teſtes,ut C.de fi.inſt in exercẽdis.ext.e.
tit.cum Ioannes.§ porro.C.de rei ven.l.indicia.C. q pot. in pig.
hab.ſcripturas.ext.de prob.quoniam cõtra.Vnde ſi vna pars ꝑ
ſe inducit publicum inſtrumentum,altera uero teſtes,ſi dicũt di
uerſa & non aduerſa,vtriq; probationi ſtabitur,& ſecũdũ utran
9 que probationẽ iudicandũ eſt.¶†Quid ergo,ſi duo petunt ean
dem vxorem & vterq; æqualiter probat? dic,ut ext.de teſtib. in
noſtra.Si uero teſtes dicãt aduerſa, ſeu contraria inſtrumento,
dic,ꝙ aut ſunt teſtes in inſtrumento inſcripti,aut alii:ſi inſcripti.
f dicit Pileus,[f] ꝙ ſi omnes teſtes inſcripti in inſtrumento teſtificẽ-
tur cõtra ipſum inſtrumentum,ſtatur teſtibus in illo iudicio, &
magis credetur tunc viuæ,quam mortuæ uoci,in auth.de fi.inſt.
§.ſi uero aliquid.& ff.quemad.teſt.aper.l.1.in fi.extra.de probat
10 tertio.¶†Quid ſi dum atteſtationes publicantur,plures ex teſti
bus dicũt ſe non dixiſſe,quæ ſcripta ſunt:quęritur,cui magis cre
g detur,an tabellioni,an teſtibus? hęc quęſtio dominicalis eſt:[g] &
ſoluitur,ꝙ tabellioni ſi ſit bonæ famæ,propter officiũ ſuũ, extr.
de præſc.ad audiẽtiã.ff.de rebus eor q ſub tut.l.magis.& extr. de
ap.cũ parati.niſi teſtes probent ſe ꝯtrarium dixiſſe,ut extra, de
cõdi.appoſit.ca.per tuas in integra Teſtes enim ſingulares ſunt
in ſuis dictis:quia ſingulariter examinati fuerunt:& ideo nõ pro
bãt.ext.de elect.cum dilecti. prope fin.Si autem tabellio ſit ſu-
ſuſpecta perſona,quæ cõſueuit falſa ſcribere,tunc potius teſtibꝰ
ſit credẽdum,ff.de ſuſpec.tut l.3.§ ſin autem.ff.de ac.ſi cui.§ iiſ-
dem.extra.de pig.illo in fi. Vel dic inſpiciendum numerum, &
conditionem teſtium,& tabelliõis,ff.de lib.cauſa.diui fratres.in
h fi ff.de actio.& oblig l.fi in fi ff.de rei uend in fundo.[h] Hoc ple-
i nius proſequere ſecundum Papam,prout no.[i] ext.de fide inſtr.
11 c.cum Ioannes.¶†Quid ſi tãtum unus ẽx teſtibus in ſcriptis cõ
k tradicit inſtrumento? Reſpon.dicunt quidam.[k] inſtrumentum
reddit ſuſpectum,donec cõtra probetur,ff.quemad.teſt.aper.l.
12 1.in fi.de hoc in præ.c.cum Ioannes.†¶ Sed qđ ſi unus ex teſtib.
à tabelliõe recepti accuſatur falſum dixiſſe:teſtis uero dicit ali-
ter ſcriptum eſſe dictum eius,quam ipſe protulerit,negãs illud:
quæritur,cui magis credetur.utrum ſcripturæ tabellionis, an di-
cto teſtis id ſe dixiſſe negantis? Reſpondeo;omnes Doctores Bo
nonĩ.in noſtra examinatione priuata concordarũt,quod nõ cre
datur inſtrumento contra iſtum,cum in criminibus aperte debe
ant eſſe probationes,ut 2.quęſtion.8.ſciant. Sed certe nec ipſi
teſti contra ipſum inſtrumẽtum,hac eadem ratione:& ideo neu
ter punitur,ſcilicet nec teſtis,nec tabellio,ut extra.de elec.cum
inter R.ſeniorem.& hoc proſequere,ut s̃.de teſte.§.1.eod.uerſi.
l ſed pone:ecce iudex.[l] ¶†Sed ſi alii teſtes,& non illi, qui ſunt in
13 inſtrumento inſcripti,contradicũt inſtrumeto? Dicit Pil.[m] qđ
m ſtabitur inſtrumẽto,& in nullo ei derogatur:argum.C. de edic.
n diui Adri.tol l.fi.& argum ff.de proba cenſus. Azo vero dicit,[n]
quod uiua vox duorum teſtium in nullo caſu validior eſt publi-
co inſtrumẽto:ſed publicum inſtrumentum validius eſt duobus
14 vel plurib.teſtibus in multis † caſibus,in quibus non habent pa
rem uim,& in quib.requiritur ſcriptura,& probat ꝑ ſcripturã.
¶ Primus eſt C. ſi minor ſe ma.dix.ſi alterius. ¶ Secundus C.de
non nume.pecu.generaliter.¶Tertius C de teſtibus, teſtium &
auth.rogati,¶Quartus C.de ſuf.l.unica.¶Quintus C.qui teſtã.
fac.

ADDITIONES.

a Ioan. ¶ Et ibi ſcripſi in gl.ma.q̃ incipit,dixit hic Inn.circa fi.gl.vt ibi ſcripſi:& ſu p gl.& ita teneo cum Inn.inſtrm̃ reprobari poſſe per duos teſtes: ꝙ ſatis efficaciter ibi probo.unde ibi videas, ubi ẽt omnẽ opinionẽ inuenies.Et prædicta diſtinctio Odof.parũ ualet,cũ ẽt fides inſcriptionis teſtium pendeat ab auctoritate notarii.ibi intelliges.ꝓcederet.n.ubi teſtes ſcripſiſſent.ADDE,ut plenius ſcripſit Panormi.in d.c.cũ Ioan.& ut per Ale.conſ.27.2.lib.Bal conſ.36.3.lib.

b Et no. ¶ Iſte uer.eſt ad literã in fi.præ.l.ult in gl.in dec. tertio. & vide, ꝙ ſuper ea dixi.

c Antiquæ. ¶ Ratio ibi no.in 3.gl.

d Auth. ¶ Circa mediũ uer.ſed q d ſi ꝓferat.de quatuor opinionibus circa hæc mẽtionẽ feci ext.e.ti.c.j.ad fi.j.col. Et de his vide Cy.C.e.tit.ꝯparationes.in q.pe.& Iac.de Bel.in auth.e.tit.§.ſed ſi & inſtrumenta.in fi. ¶ ADDE Paul.de Caſt.in l.ſi qua per calumniam.C.de epiſc.& cler.

e Quanta. ¶ Incipiunt verba Tancr.vbi s̃.ver.ſequitur,quanta.licet multa interponuntur.
ADDE,ꝙ inſtrumentum habet vim tot teſtium,quot ibi ſunt inſcripti ad ſubſtantiam inſtrumenti:hoc tamen qualiter intelligatur, vide pulchre ꝑ Bal.in l.hæredes palam.in fi.1.col.ff.de teſtam.

f Pil. ¶ Rub.de teſt.ſub inſtrumento.in prin.idem Gui.de Su.ſuper.l.ſi quis decurio.C.de fal.ſi teſtes ſunt bonę famæ.

g Dominicalis eſt. ¶ xlvii.& j̃.ver.2.in fi.datur remiſſio de materia.

h In fundo. ¶ Et dicit Alber.Gal.cuius fuit iſte verſi.circa medium ti.de teſtib.ꝙ hoc ultimum verius:j̃.poſuit auctor opinionem dicentium illi parti ſtandum,quæ pro reo facit,de re iud.c.ult.cum concor.

i Prout no. ¶ Non directè ad terminos quæſtionis.ADDE rectè ad terminos q.Bal.in d.conſ.lv.3.lib.

k Quidam. ¶ Alb.Gal.ubi s̃.uer.ſed pono quod unus.

l Ecce iudex. ¶ Sed formatur alia quæſtio de notario actorũ,qui ſcripſit pręconem retuliſſe ſe talem citaſſe:& præco reſiſtit,dicẽs ſe nec citaſſe, nec retuliſſe.Cy.ponit quæſt.in l.ſi quis decurio.in fi.C.de falſis.& tenet cũ. Iac. de Are.ex qualiter perſonarũ cũ uterque ſuggerat hoc diiudicandum. Vnde ſi tabellio eſt ſuſpectus ex prius geſtis,addito dicto vnius teſtis,huic ſuſpicioni ſibi non credetur,ſed duo hæc imperfecta facient vnũ perfectum. C.de teſtib.ſancimus.de probat.rationes.alias in dubio ſtabitur ſcripturę ff.de lib.cauſa,diui fratres,de leg.tu.legitimos. ¶ ADDE q.Spe.concor. per Ale.eius conſi.lxx.j.lib. & ſequitur Inn.in cle.1. de hære.tamen uide Bal.conſ.lv.iii.lib.

m Pil. ¶ Vbi no.s̃.dixi:quia hoc dictum continuatur illi,& utrunq; recitat Tan.& etiam,quod ſequitur de Azone.

n Dicit. ¶ in Summa eo.tit.§.porro.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

fac.poſſ.hac conſultiſſima.§.at cum humana.extr. de præſcript.
a ad audientiam.¶ Sextus in præd.l.cenſus [a]. ¶ Septimus in baptiſ-
mo,de conſecra.diſtinct. 4. baptiſandi. ¶ Octauus in electione,
63.diſtinctione.quanto.& capit.vota ciuium. ſexageſima prima
diſt.c.Oſius §.ſed aliud.& c.ſeq.extra de elec.quia propter. & c.
innotuit. ¶ Nonus in ordinatione,61.di.c.epiſcopus, dū ext. de
temp.ordin.nec epiſcopi. ¶ Decimus in reuerſione a ſchiſmate,
1 q.7.quoties.cordis oculis.& c.ſaluberrimū. ¶ Xj.in excōicatio
ne,11.q.3.cur.& ext.de ſent.excom.cum medicinalis.lib.6.& de
treu.& pac.c.j. ¶ Duodecimus in recōciliatiōe,24.q.1.miramur.
¶ Tertiusdecimus in accuſatione,2.q.6 c.j.& c.per ſcripta. §. li-
bellorum. ¶ Quartuſdecimus in ſententiæ prolatione, 2. q. 1. in
primis ad fi.& c. ſtatutis. Omnes prædicti caſus a ſeptimo vſque
hic habentur 2.q.j. legum. ¶ Quintuſdecimus in renunciatione.
7.q.j.c.ſicut vir.§ ecce his.& c qualiter. ¶ Decimuſſextus in ma-
numiſſione,vt 54.di.c.2. ¶ Decimuſſeptimus in infantum expo-
ſitione,vt 87.di.ſi expoſitus. ¶ Decimuſoctauus in ꝓfeſſione, vt
20.q.j.vidua.& 28.q.j.omnes fęminæ. ¶ Decimuſnonus in lega
tione,uel delegatione,97.diſt.nobiliſſimus.extr.de offic. delega.
cum in iure.C.de man.prin.l. vnica. ¶ Vigeſimus in alieni clerici
ſuſceptione,71.diſt.ab extraneo.ext.de cleri.non reſi.fraternita
ti.C.de epiſ.& cle.ſi qua Vigeſimuſprimus.extr.de priuileg.por-
ro.& de uſu pal.ca.fi. Vigeſimuſſecūdus x.q.2.hoc ius.ext.de reb.
eccleſ.non alie.c.j. ¶ Vigeſimuſtertius ext,de procu.cap.j. ¶ Vi-
geſimuſquartus.C.de fide inſtrumentor. contractus. ¶ Vigeſi-
muſquintus in appellatione facta ab interlocutoria,uel grauami
ne,ext.de app.cordi.lib.6. ¶ Vigeſimuſſextus in donatione,q̄ ex
cedit quingentos aureos,C.de donatio. in donationibus. ¶ Vi-
geſimuſſeptimus in emphyteuſi,C de iure emphyt.l.j.& 2 ¶ Vi-
geſimuſoctauus in fideiuſſione,ff.de dam.infec.qui bona.§.fina.
¶ Vigeſimuſnonus in requiſitione tranſcripti ſententiæ excom-
b municationis,extr.de ſen.excom.cum medicinalis §.j.[b] & ſi qui
c alij ſimiles inueniantur [c].In alijs autē nō refert,dummodo p te-
ſtes fieri poſſit probatio.quæ dic, ſecundum do. meum in Sum-
15 ma de fid.inſtr §. quid ſi inſtrumentum. & §. ſeq. ¶ † Tu autem
d dic [d],quod ſi obijciatur publico inſtrumento in modū exceptio
nis, falſitas,uel defectus, uel ꝯditio, uel aliquod ſimile, quod ibi
debuit eſſe, vel non eſſe, ſi probetur per teſtes,quod obijcitur,
dicta teſtium præferuntur inſtrumento,ſiue ſint in eo ſcripti, ſi
ue non,niſi inſtrumentum iuuetur per alios teſtes, qui ſecundū
illud teſtificentur. hæc probantur extr. de fi.inſt.cū Ioannes.vbi
de hoc,ſecundum Papam,C de prob.cum precib.ext.eo.de ꝓb.
tertio.C.de contrahen.& commit.ſtip.optimam arg.extrà de te
ſtib.ex tenore.Si autem nil tale obijciatur inſtrumento, ſed una
pars pro ſe inducit inſtr̄m in cā, altera teſtes, hoc caſu diſcretus
iudex cōſiderare debet, qđ eorum magis conueniat naturæ ne-
gotij,& quod magis veriſimile vr̄:& ſecundum illud pronunciet
arg.3.q.3.ca.ſi teſtes.§ ſi teſtes ext.de teſtib.in noſtra.Conſidera
16 re enim debet,quale ſit negotium,de quo quæritur † nam quæ-
dam melius probantur per inſtrumenta,quam per teſtes,ſicut di
cta teſtium,qui olim tulerunt teſtimonium,ſententia arbitraria
pactum plures articulos cōtinens:& his caſibus,& ſimilibus,ma-
gis creditur inſtrumento, quam teſtibus. Si vero probari debet
e numeratio pecuniæ,uel matrimonialis conſenſus, uel crimen [e],
vel ſimilia præfert teſtes inſtrumento,arg.3.q.9 ſi debitum.C.de
nup.neque ſine nuptijs ext.de maior.& obe cum in eccleſijs ſed
f & temporis conſideratio habenda eſt [f].Nam cum res,uel factum
antiquum probatur, magis credendum eſt inſtrumento, quam
teſtibus:hominum enim memoria labilis eſt, C. de ueteri iure e-
nu.l.j.§.ſi quid autē longum ſecus in nouo,aut recenti,ubi teſtes
g ſunt boni diſcreti & honeſti [g].Hoc ꝓſequere,prout no.extra.de
ꝓb.tertio.& c.quoniam ꝯ de teſti.in noſtra.& 3.q.3.d.§.ſi teſtes.
Ibi etiam not.ꝙ teſtes præualeant inſtrumento. Ex præmiſſis er-
go ſatis colligitur, quod poteſt per teſtes probari contrarium
eius,quod in inſtrumento publico ꝯtinetur:ar.C.de proba.cum
precibus.C.de contrahen.& committen.ſtipul.l.optimam. §. fi.
quod verum eſt, præterquam in duobus caſibus,vt C.ad Velle.
antiquæ.& C.arb.tut.l.fi.§.j.de hoc no.C.de non num.pec.gene
raliter inſtrumenti quoque falſitas per teſtes probatur ut ſupra
17 de proba.ad fin. ¶ † Et nota, ꝙ ſi probo per teſtes contra inſtru-
mentum,tu poteris per alios probare ſic eſſe,prout in eo conti
netur:ut extra de teſti.ſeries.Vber contra:ne hoc in infinitum ꝓ
cedat extra de reſcrip.cum in multis.lib. 6. Nec obſtat, ſecundū
eum,præ.dec,quia illud ſpeciale eſt in cauſa matrimonij,ut dicit
18 ¶ † Sed cum literis epiſcoporum credatur,vt no extr.de proba.
poſt ceſſionem.& 11.q.3.curię quæro,cui magis ſit credendum.
an inſtrumēto publico,uel ſcripturæ epiſcopi, uel alteri⁹ iudicis
Et dic,quod inſtrumento.nam tabellio æquipollet duob. teſtib.
imo tribus quandoque:quod dic,ut ſupra eo.§.verſ. hoc autem.
[illegible]uia ſcripturæ iudicis non creditur,niſi habeat teſtes inſcrip-
[illegible] de teſti. cum à nobis. Sed ſcripturæ tabellionis credit̄ in
[illegible]icet non habeat teſtium in ſcriptionem, vt C. de don.
l.in donationib.& arg.30.q.j.C.de fi.inſtr. authen. ad hæc. in au-
then.de his,qui ingred.ad app.§.illud.& arg.in præd.c. quoniam
i contra ubi hoc [i]:dummodo diem apponat,ut in authen.de fide
inſtru.§.fi.& infra § proximo,uer.& not.licet ſecus ſit in contra
ctib.ut in authen.Col.j.de hęre. & fal. §. ſancimus. alias §. ſi uero
abſint.ubi de hoc,& j̃.prox.verſ.itē ꝙ nō ſunt ibi,& in præ. l. in
donationibus.niſi forte inſtrumentum fiat coram populo in pu-
blico parlamento:quo caſu teſtes non ſunt neceſſarij,ſecundum
Vber.arg.C de his,qui in eccleſ.manum.l j.C. de teſta.omnium.
prope princ.& C.de Lati.lib.tol.l.unica.Ratio autem eſt, quare
magis credatur ſcripturæ tabellionis.quam epiſcopi, vel iudicis
quia tabellio iuratus eſt,extr.de præſcr.ad audientiā ext.de præ
ſump.illud in fi.j.quæſtio.7.ſancimus.Sed cum etiam iudex iuret
vt ext.de iureiur.venientes.§.quia uero.cum ſuis concor.melior
eſt ratio:quia tabellio ſcribit acta iudicij, auctoritate & manda-
to iudicis.& ſic duorum auctoritas concurrit, id eſt ſua & iudi-
cis, quorum quolibet eſt in officio publico conſtitutus. Non ſic
autem eſt in ſcriptura,quam per ſe facit iudex:& uide, quod no.
ſupra de teſte.§.j.verſ ſed pone:ecce.Ex quo ergo atteſtationes
ſiue acta per ſolū tabellionē ſcripta ſunt,creditur eis inter eaſdē
perſonas,& in eodem iudicio.& in alio,ut in pręd.concor. & ff.
de iureiur.ſed & ſi poſſeſſori.§.ult.& ſeq.licet ſit argu.contra in
k authen.de hæred.& Fal.§.ſancimus [k].& in hoc cōcor.Papa. ꝓut
19 not.extr.de teſti.c.Albericus. ¶ † Porro ſi inſtrumenta ſibi con-
traria,uel aduerſa indirecte, vel etiam directe, ab eadem parte ꝓ
ducuntur,ſibi derogant fidem:C.de fide inſtrumē.ſcripturę,ex-
tra.eo.c.imputari.Si uero a diuerſis producantur, videat iudex,
quod magis ſit ſine ſuſpicione,& quod magis congruat negotio
& ſecundum illud iudicet:uel ſi æquales ſint probationes,abſol-
l uat reum:arg.extr.de proba.ex literis in fin.[l] C. de contrahen.&
20 commit.ſtipul. optimam. ¶ † Illud quoque non eſt otioſe præ-
termittēdum. nam ſi per factum aduerſarij mei perdo inſtrumē
tum quo uſurus eram, ſufficit ad intentionem meam fundandā
probare quod eius uitio perditū eſt inſtrumentum,per quod ꝓ-
batur id,de quo agitur,C.de probat.ſi de poſſeſſione.C. de teſti.
teſtium.§ ſi.arg extr.de teſt.cogen.peruenit.j.3.q.7 c.infamis.§.
tria Quod ſi per factum alterius perdidi,non prodeſt mihi pro-
bare amiſſionem, & etiam eius tenorem, C. de fide inſtrument.
m apud eos ſecūdum Tanc.[m] & Azo.& Vin.qui hoc no ext.de co-
uer.coniu dudum quia fides inſtrumēti poterat multipliciter an
nullari,ut j.§.proxi. Arg. tamen contra, quod ſufficiat probare
n amiſſionem & tenorem inſtrumenti,ext. de priuile. cum olim [n]
j.Vbi autem inſtrumentum perditum eſt,poteſt quis probare in-
tentionem ſuam per teſtes,niſi in caſibus, in quibus non fit pro-
batio per teſtes:quos habes ſ̄ uer.ſed ſi.Vber de Bob.dixit quod
inſtrumenti amiſſio poteſt probari per præſumptionem,per iu-
ramentum partis perdētis & per famam,& per cauſam, ff.quod
vi.aut clam,ſemper.C.unde ui,ſi quando.extr.quod metus cau-
ſa,ca.fina.2 q.j.in primis ext.de probat.§.fi.Quod ſi iudex igno-
ranter

ADDITIONES.

a Cenſus. ¶ Hos ſolos poſuit Tanc.vbi ſ̄.
b Medicinalis.§.1. ¶ lib.6.
c Inueniantur. ¶ Vide,quod no.de cenſi.Rō.li.6.in glo.no.caſum.& quod ſu
per ea ſcripſi:ubi alios caſus inuenies.
d Tu autem dic. ¶ Secundum Tancr. cuius verba reaſſumit uſque ad finem
huius verſicu.
e Vel crimen.Hoc non poſuit Tanc.de hoc remiſ.dedi in prin.§.j.
f Habenda eſt. ¶ Idem Vber.de Bob.ſuper l.in exercendis.
g Honeſti. ¶ Secundum Tanc.
h Iudicijs. ¶ Id eſt,in actib.iudicialib.quæ ſcripſit his extr.de prob. quoniā
in 3.gl.vide,quod ſuper ea dixi.
i De hoc in glo.3
ADDITIO. Adde,ꝙ iſtud dictum Vber. de Bobio, quod refert & ſe
quitur Spec.hic,ſcilicet ꝙ quando aliquod inſtrumentū fit in publico par
lamento,vel coram populo, ualet ſine appoſitione teſtiū:dicit eſſe ſingula-
riter notandū Abb. in c.j.col.4.ver.aduerte tamen.extr.de fid.inſt.& And.
Sic.in repet. rub.illo eo.tit.in 24.char.in 2.col.vbi ipſe adducit in ſimili di
ctum Io.And.in addit.Spec.in tit.de aſſeſ.§.officium,in prin. ubi dicit aſ-
ſeſſores electos a populo,habere iuriſdictionem ordinariam : ſed electos à
poteſtate,habere delegatam:de quibus ibi latius per eum.Hen.Fer.
K Sancimus. ¶ Facit etiam pro:& uide,ꝙ ibi no.in glo.ergo a contrario.
l In fi. ¶ Hucuſque uer.iſte Tanc.ubi ſ̄.uerſ.pen.
m Secundum Tanc. ¶ ubi ſ̄.in fi.
n Olim. ¶ Dixit Tanc ſed illi decre.poſſet congrue reſpōderi,& hoc eſt ul-
timum uerſ.in tit.puto quod intellexit Tanc.reſponſionem fieri per finem
decre.ibi,quod ſine reprehenſione,&c.& uide,quod ibi not.in prin.ultimæ
glo.& quod ſuper ea dixi,ibi inuenies,quomodo in probatione tenoris ue
niunt dies & locus.
ADDE, ut per Bar.in authen.ſi quis in aliquo.C.de eden. quem ſequitur
Pano.in c.cum olim.ext.de priuil.& verſi.ſeq.vide Ang.conſi.24.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ranter perdidit,valebit proceſſus,ff.de off.præ.ſi forte.ff.de ꝓc.
l. ſi ꝓcuratorem, quod non puto, ne id iudex quandoque pro-
curet in fraudem,ex qua non debet commodũ reportare, C.de
reb.cred.l.fi.extr.de reſcrip.ſedes.ext vt eccleſ.bene.c.unico,niſi
tenor reſcripti alio modo probetur.quod dic,ut in præd.ca. cũ
olim.& ext.de offi.deleg.cum in iure.Quid ſi legatus perdit lite
ras ſuæ legationis?de hoc s̃.de legato §.ſupereſt.ver.ſed quid ſit
21 ¶†Quid ſi habet ſigillum Imperatoris,uel bullam papæ,nũquid
ei credetur?Quidam dicunt ꝙ ſic.Tu dic cõtra,quilibet enim ea
poſſet habere,& dicere:hoc iubet Imperator,uł papa:& ignora-
retur,quid ipſi uellent. Vbi aũt ꝑditur per dolum partis iudi is
commiſſio,ſi quidem iuriſdictio erat approbata,puta ꝑ litis cõ-
teſtationem , non habet neceſſe exhibere originale.& adde hic,
quod no.s̃ de teſte §.ſatis.in fi.& C.de fide inſtrum. ſicut iniquũ
22 ¶†Sed quis poteſt facere tabelliones?Reſpon. Inno. papa. not.
a extr de fide inſtru.c.pe.[a] quod nullus, niſi papa, uel imperator,
vt s̃.de procu.§ ratione autem.uer.item quod ſunt factæ.niſi cõ
ſuetudo , uel priuilegium ſpeciale ab eis cõceſſum aliud inducat
arg.C.de emanc.l.j.& ſi extr.de exceſ.præl.accedẽtibus.ad fi.ext.
de fide inſtrum.cum dilectus. quamuis tamen conſuetudo con-
cedat alicui tales facere.hi poſſunt dici notarij:quia in notas re-
digũt acta coram eis:uel tabelliones, quia in tabulis ſcribunt:nõ
tamen habent poteſtatem & officium publicum,quod tabellio-
nibus a legib.& iure ſcripto datur ſed tantum illud,& in tantum
habẽt, quod & in quantum conſuetudo concedit. Reges autem
qui habẽt ſupremum & merum imperium,bene poſſunt eos fa-
cere:ar.extra.qui fil.ſint legi.per uenerabilẽ.Sed nullus alius ſub
ditus eccleſiæ,uel imperio,poteſt eos facere :nec etiam ſtatuere,
vel nudo pacto ſe obligare,quod credatur inſtrumentis alicuius
perſonæ priuatę.Dominus meus no.ibidem,quod ſicut vniuerſi
tas poteſt ordinarium facere,ſic & is,qui eam regit,poteſt tabel
lionem facere.Idem not.in Summa e.ti.§. quibus inſtrumẽtis.in
prin.qđ comites,& prælati hoc poſſunt in terris ſuæ iuriſdictio-
nis,argu.in authen,de tabellio.§.pen.Col.4.10.q.j.regenda.item
no.in Summa.ne cleric.vel mona.§.quæ ſunt.ſub §.clericis. uerſ.
b quid igitur [b].¶† Et nota,quod tabellio ab Imperatore,uel papa
23 vel ab eo , cui hoc ſpeciali priuilegio indultum eſt , ordinatus ,
poteſt ubique,etiam in Francia,uel Anglia,ſeu Hiſpania, non ſo
lum in terris eis ſpecialiter ſubiectis,ſuo officio uti & inſtrumẽ-
ta conficere,argumentum.9.quæſtio.3.cuncta & cap.per princi-
palem,ff.ad l.Rhod.de iac deprecatio.7.q.j.in apibus extr.de cõ
ſti.c.fi.11.q.j.c.omnes.§.hoc ſi quis.& c.uolumus. 26.di.duo ſunt
63.diſt. Adrianus 2.8.diſt.quo iure.22.q.j.futuram.23.q.8.c.ſi in
morte §.ecce.& § conuenior.C.de quadri.pręſcrip.bene à Zeno
ne.C de iud.rem non nouam circa prin.C.de ſum.tri.l.j.in princ.
& C lib. 12 de colo.Paleſt.l.i.in prin. ff. ad Treb.omnibus C.lib.
12.de eunuc l.2.ext.qui fil.ſint legit.per uenerabilem.uerſ. inſu-
per non ſic eſt in alijs ut j̃.verſi.quid de his dummodo priuilegiũ
generale ſit:ſecus ſi ſpeciale,per quod uidelicet poſſit is,cui con
24 ceditur,in certis locis errare.¶†Et ſcias,quod tabellionatus of-
ficium non datur a natura,ſed confertur:non ab omnibus,ſed a
paucis:puta à Principe,uel ab eo,cui ipſe conceſſerit,nõ cunctis
ſed quibuſdam,ut C.lib.10.de tab.l.generali. & per totum titulũ
& in auth.de tabel.& de inſt.cau.per totũ quod intellige, ut p̃di-
xi.Ideo ſi is,qui inſtrumentum confecit,negetur eſſe publica ꝑ-
ſona,probabitur econuerſo publica niſi id ſit notorium,nam ex
quo ſemel fuit non publica,adhuc præſumitur non publica, niſi
c probetur publica,C.de prob.ſiue.& uide infra uer. illud autem[c].
25 ¶†Quid de his,qui fiunt ab epiſcopo,uel comite , uel uniuerſi-
tate?not.dominus meus in Summa,ne clerici,uel monach.§ quę
ſunt ſub § clericis etiam.ver.quid igitur.& ſeq.ꝙ tabellio ſimpli
citer conſtitutus ab eo, qui poteſtatem habet conſtituendi, põt
vbiq; vti ſuo officio: ſicut & presbyter ſemel ordinatus, poteſt
ubiq; celebrare,ſaltẽ de eius licentia,ad quẽ declinat,ext de cle.
pereg.tuæ. ſicut & uoluntaria iuriſdictio vbique exercetur, ff.de
officio procon.l.j & 2.ff.de emancip.l.emancipari.Sin autẽ dica
tur ſic:Do tibi poteſtatę ꝯficiendi inſtrumenta intra talem diœ-
d ceſim,uel prouinciã[d],extra illam poſitus non habet exercitium
ſicut nec archiepiſcopus ext prouinciam ſibi commiſſam poteſt
vti pallio,c.diſt. cõtra morem.ext.de uſu pallij,c.j.& pe.Ego cre
do,quod etiam ſimpliciter conſtitutus,intelligitur cõſtitutus in
tra metas iuriſdictionis conſtituentis, ut probatur euidẽter ext.
de fo-

ADDITIONES.

a C.pe. ¶ Cuius verba plenius:quam hic,ibi ſcripſi in gl. 2.

b Igitur. ¶ Hoc dictũ Hoſt.roboratur ꝑ l.generali.allegatam j̃.ver. ſecũdo
quæ uult ſingulis ꝓuincijs , uel ciuitatib. tabularios neceſſarios ordinari.
Cũ ergo princeps nõ ſtatuerit.per quẽ,nec expreſsè ſibi hoc retinuerit, re-
ctoribus prouinciarum cõmiſiſſe videt̃,ff.de offi.pręfec.vrb.l.j.§. cum ur-
bem.ext.de ſen.excõ.nuper.Itẽ hoc caſu nõ ꝓhibitũ dicitur ꝯceſſum,iux-
ta nota.ext.de tranſlat.c.2.in gl.ar.ꝙ non:& licet conceſſio ſupræmorũ offi
ciorũ,& dignitatũ reſeruet̃ principi nõ ꝯmiſſa, vt in præ.c. & ꝑ totũ tit. ff.
de off.eius,cui man.eſt iuriſdict.l.j. notaria t̃n eſt vile officium. facit qđ de
liberto affirmatiue,& de decurione negatiue dicitur,j̃.verſ.quid de liber-
to.Et pro tanto dicit̃ reipublicę ſeruus,C.de adoptio.l.2.de uſuris,quanq̃.
lib.6.Et licet arguere ex nomine,ext.de præb cum ſecundum.Inſt.de do-
nat.§.eſt & aliud.Propter quæ non eſt veriſimile , ꝙ princeps hoc uile offi
cium ſibi ſaltem in prouincijs,reſeruaſſet:maxime cũ ad illud etiam geren
dum notarij cogantur,ut not.C.ne quis lib.actũ reipub. l.j. in ultima gl.li.
11.Itẽ ſi delinquunt,ordinarij eos puniunt,& deſtituũt,C.de defen. ciu. l.
iubemus.& de ſacroſ.ec.l.iubemus. §. his tabellionib. & cõiter, cui ꝯpetit
deſtituere & inſtituere:& ecõuerſo,ext.de hære.cũ ex iniuncto.in fi.Itẽ de
auctoritate iudicũ ſtipulant̃,ff.rẽ pupil.ſal.for.l.2.& notas unius notarij al
teri publicãdas ꝯmittũt,ut in p̃.dec.cũ P.uolẽs tenere p̃riũ,hæc reſtringet
ad executionẽ officij,non ad collationẽ ipſius.& ꝓ hac parte facit l.actua
rios.C.li.12.de numerarijs actuarijs , &c. ibi manus ſanxerit principalis,
& auth.de tabellion.in fi.ver.ſi uerò tabellio.qui auctoritatem habet a no-
bis diffinitã. Sed reſponderi poteſt ad l. ꝙ loquitur de præponendo pecu-
nijs recipiendis,in quo cura fortior eſſe debet,ff.de ſol.l.hoc iure.& l.inter
artifices.Ad §.rñdetur,ꝙ localis eſt,ſed q̃a gl.ibi poſt prin.ſuper verbo, in
ꝓuincijs,hoc improbat,dic verius,ꝙ ibi loquitur nõ de auctoritate crea-
tionis , ſed de auctoritate delegandi , quam ibi proxime conceſſerat.

ADDE ſuo loco uidendum hanc addi.per Old.conſ.75.incip.quis poſ-
ſit creare notarium.

c Illud aũt. ¶ Ad intellectum illius,& iſtius ver.& ver.quid ſi is , qui nõ eſt.
& ver.ſeq.j̃.e.& j̃.§.prox.verſ.quid ergo,ſi tabel.eſt ſciendũ , ꝙ Dñs meus
in legib.diſputauit q̃ſtionẽ talem : Produxi inſtrumentum confectum per
eum,qui longo t̃pe exercuit officium reus negat illum tabellionem:q̃ritur
primo,an mihi incũbat onus ꝓbandi?ſecũdo,an ſufficiat ꝓbare deſcriptũ
in matricula notariorum ? uel ꝙ multo tẽpore tabellionatus geſſit officiũ
tertio,an his, uel ipſorum altero ꝓbatis , ſit ille & fuerit tabellio ? quarto
an ualeat inſtrumentũ,ꝙ ꝓduxit,& alia facta ꝑ ipſum ? & quid de fiendis?
De primo ſe expedit,ꝙ actori incumbit probatio,cum aſſerat factum , uel
ſolennitatẽ,C.de proba.actor.ff.de publ.q̃cunq;.facit ratio huius uer.Nec
obſtat poſſeſsio officij quia cum p̃ſumptio ſit ꝓ aduerſario, etiam poſſeſ-
ſor ꝓbat.C.de ꝓb.ſiue extr.de prob.ex literis.ad fi.De ſecundo dicit, ma-
triculam non probare: inducit ff. de decu. Herennius. ſm̃ literam quæ ibi
habet,alibi:ut ibi no.& C.de teſtam.milit.l.ſcriniarios. Et q̃a ordinatio,q̃
requiritur in tabellione creando,C.de tabul.l.generali.in prin.non proba
tur ꝑ ſcripturã matriculæ: q̃ eſt ſcriptura priuata, C.de prob. inſtrumẽta.
Et dato, ꝙ eſſet publica, ꝓ quo facit C.de dona.in hac.nõ probat : quia nil
aſſerit fieri,ſed innuit factum eſſe:alle.ff.de leg.3.prædijs.§.Titio.Nam ve
rus tabellio,cuius nomen ſolebat eſſe ſcriptũ in matricula , licet modo ibi
non reperiatur,non deſinit eſſe tabellio,niſi ex cauſa legitima ad id exem-
ptus fuiſſet,ff.de infam.l. 2.§.ignominioſa.facit 2.q.j. nomen. & ꝙ ibi not.
Fatetur,ꝙ ſolennitas matriculę multũ operatur,concurrentib.,p̃cedẽtib.
examinatione.& creatione,C.de aduoc.diuerſ.iud. petitionem, ff. de albo
ſcrib.l.j.& 2.Et q̃nq; p̃cedẽtia ſine illa nõ ſufficiũt: & tunc eſſet neceſſaria,
ff.de teſt.milit.l.ex eo t̃pe, ꝙ geſſit officiũ.Dicit ẽt non ſufficere, quia id nõ
facit eum tabellionẽ ideo inſtat circa l.Barbarium.ꝯcludens Barbarium nõ
fuiſſe liberũ:quia nec creãs id intendebat,ff.de in ius uoc.l.ſed ſi. §. patro-
nũ.nec prætorem:nec lex contradicit. innuit enim.ꝙ ſe geſſit pro prætore
allegat l.nõ mutant.C.de liber.cauſa & C.li.10.ſi ſer.aut lib. ad decu. aſpi.
l.j.& 2. Vſurpatio ergo & poſſeſſio officij nõ facit eũ talẽ,C. de acq. poſſ.l.
improba.& ubi cauſa ſtatus.l.j.alias ſequeretur ridiculũ,ꝙ quiſque ſe face
re poſſet notarium.Et per hoc ſolutũ ſit tertiũ. Ad quartum diſtinguit , ut
in præ.uer.quid ſi is. j̃.e.per quod reſpondetur ad l.Barbarius. & ſic etiam
ibi diſtinguit Gui.de Suz.Item ſic etiam ad l.2.C.de ſen.& interloc.reſpõ
detur:quia ibi de creatione conſtabat.per eundem modum reſpondere po
terat ad l.ff.de iure fiſci,ſed ſi accepto.ut ibi patet in prima gl.Ad l.compe
tit.ff.qui,& a quib.rñdetur ponendo caſum,ut ibi dicit glo. Cõſentit tamẽ
opinionem Azo.quando de longinquo fertur inſtrumẽtum, poſſe tolerari:
de qua s̃.eodem §.uer.quid ſi ꝓ ducitur.Item conſentit ei,quod no.de illo,
quẽ conſtabat tabellionem,ſed remotus erat.in authenti. de tabellio. ad fi.
in gloſſ.hic eſt Argumentum.in fi.quod dictum ponitur infra,uerſic. quid
ſi tabellio ꝑdit. & uide. quod ibi dicam. Vltimum autem dixit per prædi-
cta ſolutum,quod ꝯficienda non ualent. nam & ſi propter communem er-
rorem pręterita inſtrumenta ualerent, nõ ſic in futuris errore comperto.
Vnde dicit. Barbarium reſtiturũ domino in priſtinam conditionem: & fie
ri debuit,per præ.leges libro decimo,& C.de tabul. l. generali. & qui mi-
lit.non poſ.ſuper ſeruis.Scire debes, ꝙ Iaco.Bal.de materia tractauit in l.
ſororem.C.de his quibus vt indig.dicens iura quæ dicunt ſtari inſtrumen
to,q̃ apparet non uitiatum,non cancellatum,&c.no.s̃.e.§.in prin.non ꝓ-
cedere quando negatur inſtrumẽtum:alias ei ſtatur.Sed ſi apparet contra
dictor,tunc ſuo ordine cauſa agitari debebit,nec ſibi credetur dicenti, uel
ſcribenti,ſe notarium.allegat in authent.de hæred.& Fal.§.ſi uero abſunt.
& C.de decu.l.j.lib.10.ADDE, ꝙ Alc.conſilio 138.j.lib.per omnia uidetur
ſequi hanc addit.Bal.tamen quo ad primum,conſilio 319. incip. quia ple-
niſſime.dicit quod aut ipſe tabellio petit aliquẽ actum, tanquam exiſtens
tabellio:& debet ꝓbare de ti.ut ff.de decu.l. Herennius.& l. 2. ſi ſeruus ad
decu.aſpi.libro decimo,& C.de fide inſtr.l.ſi non ſolennib.aut de officio eſt
quæſtio inter alios,& ſua poſſeſſio eſt longa,& ſufficit:ſecus ſi recens, ut di
citur in ſimili per Cynum & Iac.Butrig.in l.ſi qua per calumniam.& ſub-
dit dicens,quod etiam ſi poſſeſſio eſt recens , & aliquas ſcripturas feciſſet
in iudicio,faceret eum præſumi tabellionem,ex quo à iudice eius perſona
eſt approbata:ar.ff.quod fal.tut.l.j.§.idem Pomponius. Item ſi eſt bonę fa
mæ , & multos contractus fecit,& publicè reputatus eſt, dicit ipſe , iudex
debet ſuper hoc arbitrari ex coniecturis , & inducijs : quæ ſufficiunt , ubi
claræ probationes haberi non poſſunt,ut ff. de re mil. non omnes. § à bar-
baris.Et quod ſufficiat longa poſſeſſio, tenet eius conſ. 229.e.j.lib. Pet. de
Anch.conſ.214.Et quod ꝑ matriculã probetur quis notarius. ſoluit Ang.
conſi.160.

d Prouinciam. ¶ Vel faciens tabellionem habet poteſtatem faciendi intra
certos limites.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

a de foro cõp.Romana.§.pe.[a] vbi ꝓhibetur Archiepiſcopus mit-
tere ſuos clericos ad diœceſes ſuffraganeorum pro recognoſcẽ-
dis ibi contractibus coram eis.cum enim ibi non ſit vſus tabellio
num illi clerici per archiepiſcopum miſſi cõcedebant patentes
literas ſuper contractibus coram eis initis ſicut ergo illi non poſ-
ſunt vti illo officio,quod ſuccedit in locũ tabellionatus , ext.iu-
riſdictionem eos mittẽtis,ſic etiam nec tabelliones hoc poterũt
arg.C.de ſum.trin.cunctos.& ext.de ſent.excom.à nobis fuit.&
ff.de off.præfec.urb.l.j.§.initio eiuſdem epiſtolæ,& l.fi.ff.de iur.
om.iud.l.fi.extra.de pen.& remiſ.quod autem.& de poſtul.ca. j.
& 6.q.3.ſcriptum.de elect.venerabilem.ff.de of.præſid.l.3.extr.
de of.leg. excõmunicatis.Ex quibus iuribus videtur dici poſſe,ꝙ
tales non poſſunt inſtrumenta conficere extra iuriſdictionem
eos conſtituentium. Secus autem eſt,in his , qui ſunt a principe
ordinati,ut ſ.uerſ.& nota quod.Non tamen nego , quod inſtru-
menta intra metas illius iuriſdictionis confecta, fidem faciant ex
tra illam inter homines illius iuriſdictionis,& alios alibi fortè li-
tigantes poſtquam conſtat ea per tales confecta fuiſſe.Alij tamẽ
dicunt quod tabellio vnius loci,cum ſit publica perſona, poteſt
vbique inſtrumenta conficere,niſi ꝓhibeatur ab eo,in cuius iu-
riſdictione cõficit. poteſt enim prohiberi per illum. Sunt etiam
qui dicunt,quod tabellio vnius loci poteſt alibi conficere de par
tium conſenſu,ſaltem expreſſo,& non erroneo,arg.C.de iuriſd.
om.iud l.priuatorum.ff.e.eſt receptum.de iudic.l.2.extr.de foro
b compet. ſi diligenti [b]. Sunt etiam,qui diſtingunt,& non impro-
babiliter, an fiat alibi inſtrumẽtum de re uoluntaria, vt tũc poſ
ſint,arg.præd.l.emancipati.& ſimiliũ : an de re, quæ iuriſdictio-
nem reſpicit cõ tentioſam,ut de dilationibus, & requiſitionibus
teſtium,& huiuſmodi , vt tunc locum habeat regula illa ff. de iu
riſd.om.iud.l.fi. & de bonis auct.iud.poſſ. cum vnus §.pen.ff. de
verbo.ſignif.pupillus §.territorium. Alij dicunt, in hoc regionis
conſuetudini ſtandum,extr de fide inſtrument.cum dilectus.
26 ¶†Quid ſi tabellio ſit conſtitutus ab epiſcopo in ſpiritualibus,
nunquid ille poterit conficere inſtrumẽta in temporalibus?Do.
minus meus videtur notare in præ §.ſub § clericis & verſ.quid ſi
nihilominus.& uerſ.& breuiter.quod ſic:arg.pro eo ext. qui fil.
27 ſint legi. per uenerabilem. Alii contra. ¶† Quid de conſtituto à
domino temporali in ciuilibus,nunquid poterit in ſpiritualibus
vel eccleſiaſticis conficere inſtrumenta?dicit dominus meus ibi-
dem quod tabellio eccleſiaſticus non debet cõficere in ciuilibus
nec ſecularis in eccleſiaſticis: quia iſtorum cõuerſatio debet eſſe
diſcreta 4 diſtinct.ſtatuimus 2.q.7.laicos C.de epiſ.& cle.repeti
ta.in auth.de ſanctiſ.epiſco.§. omnibus autem laicis. Collatio 9.
etiam ſi ꝯſtitutus à domino temporali ſit clericus,ſecundum eũ,
ex quo conſtitutus eſt a laico,ext de iudic. decernimus. & de ar-
c bit.contingit.de rebus eccle.non alien.cum laici.& de deci.tua[c].
28 ¶†Quid ergo , ſi tabellio laicus ſcribit vota canonicorũ in ſcru-
tinio electionis ? Secundum hoc uidetur , quod electio non te-
neat imo,ſecundum Iaco. Bal. propter hoc caſſa fuit electio Pla-
centina:arg.ext.de elect Maſſana.& dominus meus in hoc con-
d cor.[d] Inn.[e] autem ,& Roſ.[f] & Goſ.dicunt cõtra,quia nec exiſtẽs
e in ſacris debet eſſe tabellio:imo debet hoc ſibi interdici,extra ne
f cler. vel mon.ſicut te. Officium enim tabellionatus publicum eſt
vt C.lib.10 de tabu.l.generali.Et publica negotia ſunt clericis in
terdicta,ut C.de epiſ.& cler.placet.& lex vetat ſcribas,ſeu nota-
rios in alijs officijs militare,vt C.de tabul.l.j.& hoc puto.Et iura
quæ prohibent laicos intereſſe electionibus , intelliguntur , ne in
g terſint,ut coeligant,uel diſponant,uel præcipiant[g] ¶ † Sed cum
29 dixeris,exiſtenti in ſacris debere interdici tabellionis officiũ,ſal
tem in ſecularibus,quæritur,ſi fiat tabellio, & inſtrumentum cõ
ficiat in illis,an ualeat?arg.quod nõ,10.diſt c.uides.ext de de dol.
& ꝯt.veritatis.C.de legi.non dubium.Arg.contra quia ſit ab eo,
qui iurauit,& alias honeſtus eſt,de præſcri.ad audiẽtiam.& de ꝓ-
ſump.illud.Multa enim fieri prohibentur,quæ iam facta tenent.
h Dicit do.meus in præ.§.ſub § clericis [h].quod non valet, ſi publi-
ce & ſolenniter fuerit eis interdictum : ſecus ſi occulte ne homi
nes decipiãtur,ff de off præt.Barbarius.ext.de ſimo. quoniam ſi
moniaca.ad fi.j.de ſta.mon.ver.27.Et puto,quod clerici in cau-
ſa ſpirituali & ciuili poſſunt vti tali officio: arg.ext.de prob.quũ
contra.27.q.2.ca.multorum. Alij tamen contra. Quid ſi tabellio
religionem ingreditur , nũquid poſtea complebit inſtrumenta?
de hoc in præ.ver.27.Quid ſi legat alicui protocolla ? de hoc ſ.§.
oſtenſo.ver.quid ſi aliquis Quid ſi tabellio amiſit inſtrumentum
tabellionatus , nec apparent teſtes, per quos poſſit probare ? dic,
30 vt j.§.prox.verſi quid ergo.¶ † Sed nunquid ſeruus poteſt eſſe
tabellio?dic,quod non,vt C.lib.10 de tabu.argumen.l.generali.
& ſ.de proc §.ratione autem.ver. item quod nõ ſunt. vbi habes
de quibuſdã alijs perſonis prohibitis.Quid de liberto? dic quòd
[illegible] poteſt,vt C.de ſeruis Reipub.manumit.l fi.Item decurio nõ
[illegible] ſe tabellio, vt C.lib.10.de dec.vniuerſos.licet ſit arg.cõ
[illegible] bul.l.2 Pari ratione etiam uidetur , quod nec aduoca-
[illegible] tabellio,vt no.in præ.l.vniuerſos.[i] & in præ.l.gene-
31 rali.¶†Quid ſi inſtrumentum cõfectum eſt à tabellione,qui erat
excommunicatus?Reſpondeo,videtur valere,argumen.extr de
here excommunicatus j §.credentes ibi,ſi tabellio,&c à contra-
rio ſenſu,vbi habetur , ꝙ ſi ſatisfacere contempſerit intra annũ,
ex tunc inſtra per eum ꝯfecta non valẽt: ergo à ꝯrio prius ꝯfecta
tenent.licet eſſet excõicatus ipſo iure,ut ibi patet:& in hoc vide
k tur B conſentire in ſua noua additione ibi ad meã inſtantiã poſi-
ta.[k] Alij dicunt ſimpliciter, ꝙ inſtrumẽtum ab excommunicato
confectum,non valet:pro quib. facit optimè 3.q.4.nullus.ext.de
ſen.excom.c.nouerit.Tertij,quos dominus meus ſequi videtur,
dicunt,& melius, vt videtur,quod quandiu eius excommunica-
tio eſt occulta, valet inſtrumentũ ab eo confectum : vel etiam ſi
ſit manifeſta,non tamen probari põt.argu.pro eis ff.de off.præt.
Barbarius. 3.q.7.c.inſanus.§.tria in prin. verſ.verũ. C.de teſta.l.j.
ext.de proc.c.fi.de ſen & re iudi.ad probandum.& de excep.pia
§.ſi uero poſt.& ſeq.ext de coha cler.& mul.c ueſtra prope fi.ſe-
cus ſi ſit notoria,ut ext de exce.exceptionem de hoc not.ſecun
l dum Papam,extr.de exce.pia.ſi uero[l] ¶†Quid ſi his,qui non eſt
32 notarius publicus,exercuit tabellionatus officium, ſed poſtmo-
dum apparet eum notarium nõ fuiſſe,nunquid inſtrumenta per
m eum confecta publica erunt,& fidem facient [m]?ar.quod ſic,in ꝑ.
l.Barbarius & in præ.§.tria.in prin & ff.qui,& a quib.l.j.C.de te-
ſtam.l.j. Dic quod ſi habuit priuilegium ab eo , qui poteſtatem
habuit creandi notarios:licet ex poſtfacto appareat eum nõ poſ-
ſe notarium eſſe,puta quia ſeruus eſt, vt ſ. verſic ſed nunquid ſer
uus tunc inſtrumẽta eius ualebunt ut patet in Barbario qui fuit
a populo electus , & ideo eius ſententiæ valuerunt. Si uero nullũ
priuilegium habuit,tunc communis error non potuit eum face-
re notariũ,ut extr.de cler.non ord min.c.j & 2.arg.C.de iur.om.
iud.priuatorum,extr.de fo.com.ſi diligẽt.ff.rem rat.hab. bono
rum j q.j.cũ Paulus.vnde non ualent talia inſtrumenta,ff.de bo.
nis eorum,qui ſub tut.vel cur.ſunt,l.qui neque C.de ſacroſanct.
eccleſ.decernimus. Nec cenſenda ſunt inſtrumenta publica , ſed
priuata,quibus non creditur,niſi trium teſtium habeant ſubſcri-
33 ptionẽ,C.de fid.inſt.l comparationes ¶† Sed quomodo ſubue-
nitur habentibus talia inſtrumenta? Reſpon.agant contra illum.
& conſequenter ad intereſſe ſuum per actionem in factum,ff ad
leg.Corn.de falſis qui ſub nomine. ¶ Quid ſi tabellio confecit a-
liquod inſtrumentum falſum, nunquid inſtrumentis poſtea per
n eum confectis credi debet [n]?Et uidetur, ꝙ nõ,9.diſt.ſi ad ſacras.
ext.de hære.fraternitatis.ext.de ſumma trin c 2 ad fi. ff.de edẽ.ſi
quis ex argentarijs.§ j.ver.qui enim.& ff.quod quiſque iur.l.pe.
§. illud.ex quo enim ſemel male fecit, poſtea ꝓſumitur male face
re,ff.de re mil l.3.§.is qui 2 & l.non omnes.§.a barbaris.ad idem
extra de pig.illo uos.in fin.& ff.de ſuſpect. tut. tutor quoque. §.
nunc

ADDITIONES.

a §.pe ¶ Lib.6.
ADDE,ꝙ notarius creatus ab alio quam à papa , vel ab imperatore , non
poſſit conficere inſtrumenta,niſi in diœceſi,ſeu in ꝓuincia conſtituentis : te
net etiam Rota in nouis deciſio. vbi ſequitur opinionem auctoris hic , de-
ſion.291.
b Si diligenti . ¶ Gul.de Cu.reſiſtit huic dicto in l.repetita.C.de epiſ. & cler.
ꝑ ipſã.& ꝑ l.ꝯſulta diualia.C.de teſtã.bñ facit C.li.12.de apparitor.ꝓconſ.
& leg.l.j.Itẽ notarius nitiẽ auctoritati creãtis,in auth.Colla.4.de tabell.cir
ca mediũ.Nõ poterit ergo,ꝙ ille nõ poſſet,ff.de reg.iur.nemo pl⁹ inducit l.
i.§. tutor.ff.iudi.ſol.de adm.tut.l.ſi duo.& in auth.de admi.off.§.j.Col.3.&
ꝙ no.C.lib.12.de ꝓx.ſacror.ſcri.l.hac parte.in ulti.gl.l. Itẽ punit.q exce-
dit metas officij ꝯmiſſi ſibi , C. li.10.de decu.vtrũ.& C.lib. 12. de nu. & a-
ctua.l.in prouincijs.& in ea.l.de excep.l.2.& C.de don.l.ſm diui. Iura ꝯria
hic allegata in iuriſdictione loquuntur,quæ ꝓrogari põt:iſtud uero eſt nu-
dũ officiũ,ut in præ.l.ꝯſulta.& patet extra,ne cler.vel mona.ſicut te. Vñ co
ram ipſo adoptio fieri nõ poſſet.C.de adopt.l.adop.nota.ad idem C.de iu-
re fiſc.l.2.ADDE his ultimis verbis Old.cõſi.253.vbi ponit, an inſinuatio
poſſit fieri coram non ſuo iudice.
c Dec.tua. ¶ Ipſe Hoſt fatetur in decret.ſicut te.ne clerici vel mona.contra
rium de facto ſeruari:clarius autem opin.ſuam probat, vt ibi ſcripſi in fin.
ſecundæ glo.
d Concord ¶ Vide in ſumma de elect.§.qualiter. ſuper uerbo , in ſcriptis re-
dacta.
e Inno. ¶ In dec.quia propter.ſuper verbo,redacta.dicit Inno. id fieri poſſe
per tabellionẽ , etiam extraneum de laico non dicit expreſſe.
f Autem & Roſ. ¶ In lib.iur.canonici ſuper rub.de libel.de forma ſcrutinij.
g Præcipiant. ¶ Vide,quod ſcripſi de ele.quia propter.ſuper gl.per ipſos.
h Clericis. Aſt dixit in apparatu, vt ſcripſi in ꝑ.dec.ſicut te. poſt principiũ.
i Vniuerſos. ¶ Propter minoritatem officij dicit ibi Accur.ꝙ ꝯrium ſerua-
tur Mediolani. Adde Ang.conſ.,283. & Mediolani non ſunt procuratores
illi de collegio.
k Poſita. ¶ Hanc non habemus.
l Si uero. ¶ Lib.6.& no.de ſent.excõ.decernimus.lib.6.in ult.gl.
ADDE, an ualeant inſtrumenta excommunicati, Fede.conſ.74.Et an ua-
leant ab eo condita,qui notarius reputabatur , per eundem conſilio 137.
m Facient.¶ Vide quod dixi ſ.uerſ.& ſcias.ſ.e.
n Debet. ¶ Quæſtio fuit mar.de Fano,qui idẽ ſoluit , & per eandẽ l. plenius
tamen arguit,& hæc ſuper l.fi.C.de fi.inſt.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

nunc uideamus.& § ſi autē ipſe.& §.ſi curator.& uidetur expreſ
ſum C lib.x.de ſuſcep.& arca.ſi aliquid. Argu.contra ff. de iud.l.
per minorem.Nam qui ſemel male iudicauerit,non prohibetur
iterum iudicare,C.de accuſ.l.4. Et idem uidetur in teſte.ff.de his
q no infa.Lucius. Dic, quod donec fuerit priuatus,uel interdi-
ctus uti officio per ſententiam, ualent inſtrumenta per illum
poſt ea ꝯfecta,ff.de don.poſt contractū.& vide ĵ.ver.prox. & ĵ.
a §.inſtrumentum.verſ.quid ſi aliquod [a]. ¶† Quid ſi cōfectum in
34 ſtrumentum ab hæretico ſit? Reſpon.dico,quod nō valet,ſi cō-
fectum eſt poſt quam fuit de hæreſi condemnatus:ſecus ſi ante,
dum ut catholicus agebat,& contrahebat:ar.in præ.§.credentes
in verbo,ex tunc,& c.& in præ.l.Barbarius.& ff.de don. poſt con
tractum C.de hæreti.l.Manichæos.ibi,cui quam coniuncto,&c.
a cōtrario ſenſu:& ĵ.ver.prox.& 9.diſt.ſi ad ſacras.ibi, ſine ante
quam pars.&c.& in præd.§.tria & in prædic.decr. veſtra. & 8.q.
4.nonne.ff.quod cum fal.tut.aut.l.j.§.fin.ff.de minor.l.ait.§.per
mittit.ff.de ſupel.leg.l.j.in fi.& l.3.§ fi.C de teſtā.l.j.ff.eo. ad te-
ſtium.§.conditio.Arg.contra, quod etiam prius confectum nō
ualeat ſi tamen confectum eſt poſtquam tabellio in hæreſim in-
ciderit,in pre §.credentes.in uerbo,nec ad publicam.& C.de hæ
retic.l.fina.& l.iubemus.de pen.diſtin. j. nemo.& ext. de Iudæis,
cum ſit.& capi. ex ſpeciali.C ad leg.Iul.maieſtat.quiſquis.verſus
fi.ver.dotes.extra.de hæret.fraternitatis.cum ſuis concor. Prius
dictum plerique ſapientes à me conſulti approbauerunt:argum.
eius,quod not.in præd. capitulo,exceptionem. & ſecundum Pa-
pam in præ.ca.fraternitatis, & ne contrahentes hoc ignorantes
decipiantur:Alij uero contra in odium tanti criminis: quod &
35 iura ſic perſequuntur. ¶† Quid ſi tabellio perdit officium ex a-
aliqua cauſa:puta,quia ſcribit in alienatione ſacræ rei,ut in auth.
b de non aliena.§.ad hæc,vel quia [b] conficit inſtrumentum pro
c hæretico,ut ext.de hære.ſi aduerſus [c]. & ſimilia.Dic,quod inſtru
menta poſt per eum confecta tenent:arg.auth.Col.a.4. de tabel.
d §.inde.ver.ipſis tamē [d].& in præ.l.Barbarius.C.de ſen & int.om.
e iudic.l.2.ſecundum Vinc. [e] & Accur.Arg.cōtra,C de ſent.paſſ.
f fi. [f] ¶† Quid de hoc, ꝙ faciūt quotidie tabelliones? nā euitantes
36 laborē faciūt formā inſtri p aliquē ꝯhētiun ordinari, & ipſi po-
ſtea ſcribūt,& in publicā formā redigūt, Certe vr̄ ꝙ poſſint, ut
12.q.2.cum redemptor.ibi, ſcribenda dictauimus,&c.Ipſe tamē
notarius poſtea per ſe diligenter conſiderabit ſingula verba, &
quod ei videbitur,emēdabit melius ta ē eſt,ſi hoc per ſe faciat
37 & ad id tenetur ¶† Sed quæro, ſub qua forma fiunt, ſeu crean-
tur tabelliones? Reſpon.in Romana curia hoc modo: præſenta
tur nanque ſummo pontifici aliquis,qui uult fieri notarius:& ſi
eum dominus Papa admiſit, mittit eū ad examinatorē ſuper hoc
duputatum:qui examinator eū diligenter examinat,tam in Grā
matica,quam in ſcriptura,quam etiam in diuerſorū contractuū
formis quem ſi idoneum reperit, eum pro ſufficiēti domino Pa-
pę repreſentat:& tunc adeſt vnus diaconus cardinalis,qui illum
iurare facit fere omnia illa,quæ continentur ĵ in trac libel.in ti-
g de feudis,§ quoniam.in fi Item iurat inſuper [g], quod ipſe fideli-
ter ſuum officiū exercebit,ext.de preſcr.ad audientiam quodq;
ꝯtus fideliter in ſcriptis rediget pro utraque parte.& ꝙ cū fue
h rit requiſitus [h],inſtra ꝯficiet de his ſup q̇b.rogabitur q̄ viderit,&
i audiuerit [i] ꝙ etiā ſcripturis iudicialib.nil falſitatis adhibebit.ſed
ea prout a contrahentib vel præcipientibus uel iudicibus iniun-
ctū fuerit,fideliter in ſcriptis rediget & publicabit, nil adeundo
vel minuendo quod ſenſum immutet. Item quod inſtrumentū
non conficiet de aliquo contractu, in quo ſciat interuenire vim
vel fraudem.Item quod contractum in protocollum,ſeu in pri
mam collectionē ſeu ſcripturam rediget, & poſtquam redege-
rit malitioſe non differt contra uoluntatem cōtrahentium, uel
eius,cuius eſt ſuper eo publicum conficere inſtrumentum:ſaluo
tamen iuſto ſalario,& conſueto.Item ꝙ ſi aliquod falſum inſtru
mentum ad eius manus peruenerit, illud deſtruet, ſi hoc facere
poſſit abſque ſuo periculo,ſiue damno: ſed ſi iſta ſibi imminere
videret proferet hoc in notitiam rectoris ꝓuinciæ, ſeu eius, qui
ibi iuriſdictionem habebit.Quo facto dominus papa concedit ei
poteſtatem conficiendi inſtrumenta publica, & contractus audi
endi, & de officio tabellionatus eum inueſtit p calami & pugilla
ris traditionem,dicens:Accipe poteſtatem condendi chartas pu
blicas ſecundum iura & bonos mores:& literas ſuper officio ſub
tali forma concedit:

FORMA.Clemens epiſcopus,&c. tali in minoribus ordinib.
ꝯſtituto ſeu laico ſalutē & apoſtolicā benedictionē. Ne ꝯtuū
memoria deperiret,inuētum eſt tabellionis officium, quo ꝯtus
legitimi ad cautelā præſentium & memoriā futurorū manu pu
blica notarētur Hinc eſt,ꝙ prędictum officium,ad ꝙ reptus fui
ſti idoneus,tibi ducimus committendum,ut illud prudenter & fi
deliter exequaris,& ad te,cum neceſſe fuerit,recuratur.Nulli er
38 go omnino hominum, &c. ¶† Porro ſunt nonnulli comites &
Barones maximè in Italia, habentes priuilegium ab Imperatore
faciendi & creandi tabelliones: ſi igitur aliquem tabellionem fe-
cerint,de hoc inſtrumentum fiet publicum in hac forma:
k ¶ FORMA [k]. De imperialis plenitudine poteſtatis idcirco in
egregium virū talem Comitem creandorū tabellionum emana-
uit poteſtas,ut eiuſdem poteſtatis gratiam Imperij refunderet in
ſubiectos:ea ꝓpter ex indulto eidem ſuper hoc ab Imperiali cul-
mine priuilegio ſpeciali, prout in eodem euidentius continetur
idem comes P.publicum & authēticum tabellionem creauit,&
fecit ipſumque flexis genibus deuotè ſuſcipientem, de tabellio-
natus officio publicè exercendo,tam in inſtrumentis, & ultimis
voluntatibus & quibuſcunque iudiciorū actibus authentice cō-
ſcribendis,quam in omnibus & ſingulis, quæ ad dictum ſpectāt
officium, p omnes terras & loca, q̄ Romanum ꝓfitentur Impe-
l rium, pagendis,cum pennæ & calami [l] traditione ſolēniter & le
gitimę inueſtiuit:q P.ipſi domino.Comiti uice & nomine Impe
rii Romani recipienti corporale prȩſtitit fidelitatis debitæ ſacra
mentum

ADDITIONES.

a Aliquod. ¶ Et ver.item opponit:quod tabellio
b Vel quia. ¶ Hoc exemplum non fuit Accur.nec Vincen.
c Aduerſus. ¶ Vide quod ibi dixi ſuper uerbo,ſuſpenſos.& ne cle.uel mona.
ſicut te.
d Tamen. ¶ Ibi eſt gl.Accur.& incipit,hoc eſt argumentum.
e Secundum Vincen ¶ In dec.cum quod.e.ti.
f L.fi. ¶ Sic ſignauit & inſolutū dimiſit Accu.hoc ꝯriū. per ꝙ dici pōt prius
edita valere,ſed edita poſt non,per.l.ſi aliq d..allegatā.ſ.uerſi.2. & faciunt
ibi dicta.& ſ.uer.prox.& no.ff.de ed en.ſi quis ex argentariis,§.1.& arg.C.
de tranſact.ſi ex falſis.Iac.de Bel.ſuper gl.diſtinguit,an tabellio officiū per
dat in genere,& in totum:& procedat,ꝙ dixit.Si autem in certa ſpecie tā
tum,& tunc remanet in officio,quo ad alias ſpecies.Exemplum: deliquid
in officio gabellæ,& illo officio priuatus eſt:ne perpetuo illud exerceat.I-
dem poteſt exemplificari de loco.
g Inſuper. ¶ De his capitulis ſcripſi poſt Hoſt.ne cleri.uel monac. ſicut te.
h Requiſitus. ¶ Hic uide,quod poſt Hoſt.dixi in præ.c.ſicut.de hac requiſi-
tione,quæ ibi ponitur pro primo.c.
i Audiuerit. ¶ Nota,q a non ſufficit intellexiſſe,niſi fuerit rogatus. concor.
ſ.§.2.uer.ſed pone eo.tit.& uer.itē nunquid.Itē nota,ꝙ de quinque ſenſib.
corporis in iuramento exprimūtur duo tm̄,uiſus & auditus:qui duo pro
prie cōpetunt notario,qui facit inſtrumentum de alienis actibus: reliqui
autem ꝯueniunt teſtib.de quib.ſatis ſ.de teſte,§.nunc tractandū.ver.ut aūt
& ſequentib.Et tabellio qui ordinauit (alius odorauit rē faciēdā, uel gu-
ſtauit amarā,uel palpauit durā,nō pōt de hoc facere inſtr̄m, licet fieri poſ-
ſet de alijs, ꝙ id dixerāt:ſed hoc nō ꝓbaret,ꝙ talis eſſet,ſed ꝙ tales dixe-
runt ſic eſſe:hoc capere potuit per auditum. Practicemus: Dicebam tibi
uas uini dulcis:duco notariū:præſentaui tibi uas uini:tu guſtaſti·& inueni
ſti illud amarū:optimè poteris facere fieri inſtr̄m, ꝙ recuſaſti, ſolutionem
illius uini. dicens illud amarū: poteris etiā adhibere teſtes ad guſtandū &
cognoſcēdū;ſed notarius nō poterit ſcribere, ꝙ teſtes ſenſerint illud ama
rum;ſed bene poterit ſcribere, quod tales dixerunt illud amarum. De ſuo
autem guſtu non habet facere inſtrumentū licet magna eſſet præſumptio,
ſi adderet ſe guſtaſſe,& ſic inueniſſe.facit,quod ſcripſi de proba. quoniam
contra in magna gl.ante verſiculo,tamen quātum.De alienis ergo actibus
qui non cadunt in intellectum notarij,non debet facere inſtrumenta:& ui-
de,quod dixi ĵ.de accuſatione,§.j. verſicu.quid ſi accuſatus.Cognitio igi-
tur,quæ requiritur in notario, & teſtibus ſimul decerni debet per notariū
& teſtes,quod natura non concedit in omni ſenſu corporis,ut patet per ſu
periora.Patet hoc etiam ex eo,quia iura voluerunt ſoli tabellioni credi ſi-
ne teſtium ſubſcriptione,in auth de hæred.& Falc.§. ſi vero abſunt. & hoc
eodem titu.§.ſed ſi inſtrumenta.in fi. Teſtes autem non facit præſentia ſola
alias dormiens eſſet teſtis:ſed facit cognitio eius quod agitur.3.q.9.teſtes
Per prædicta intelligo inſtrumentum non probare:& tabellionem, qui id
feciſſet,fatue id egiſſe:per id tamen tabellionem non dico puniendum qua
ſi falſum ſcripſerit.ceſſat enim hic dolus. Sic & ſententia iudicis non com-
petentis.& dictum teſtis extra intentionem non ualet:non tamen proferen
ti, vel deponenti infligitur pœna proprie ſumpta, cum id iure non ca-
ueatur. Vitiatur ergo inſtrumentum,non quia ſit falſum, ſed quia fecit ex-
tra officium:licet uerum,ſit quod ſcripſit. Per præmiſſa.videtur, ꝙ ad di-
ctum interpretis mediatoris inter duos diuerſarum linguarum cōtrahen-
tes notarius non pōt facere inſtrumentū de contractu, licet poſſet de uer-
bis interpretis: & licet vere per interpretem inter tales contrahatur lege
dicente, Siue Greco ſiue Hebraico ſermone quis loquaī,obligationē ꝯhi,
dummodo alter alterius linguam intelligat,ſiue per ſe,ſiue p interpretem,
ff.de uer.oblig.l.j.in fi.quod vide rub.de ſponſ.ex literis.j. ſuper 4.g. quia
tamen contractus non cadit in intellectum notarij,vel teſtium,inſtrumen-
tum de contractu non uideo fieri poſſe.Non obſtat lex ff.de teſta. qui teſta-
mento,in fi.ibi enim loquitur de teſtamēto ſcriptis.ut ibi no. vbi teſtis nō
habet intelligere verba teſtamenti:ſed ſatis eſt,quod intelligat ſe teſtē ad-
hibitum teſtamento:& ſi non ſit intelligens lingam Latinam.ad ſignandum
teſtamentū Latini admittitur:ſed ſecus in nūcupatiuo,ut ibi not.per l.ibi
ſeq. Si tamen notarius & teſtes alterius linguam intelligerent per aliqua ſi
gna adiuncta cum uerbis interpretis, poſſet contractus intelligi, & ſic in-
ſtrumentum formari in terminis.Grecus expoſuit librum, uel equum ve-
nalem: interpres pro Latino offert certum pretium: finaliter concordant.
& Latinus ſibi pretium numerat,& ille tradit ſibi librum,vel equum:ſatis
per hoc contractus venditionis apparet. ADDE, quod communiter tene-
tur hæc concluſio in d.§.fi.de reſpectu vltimę partis:de qua vide etiam Fe
de.conſi.133.incip.dicit uerum.
k FORMA. ¶ Ad literam fuit Rolandini 5.parte,in fi.
l Et calami. ¶ Rolan.dicit calamarij.

mentum, iurans ad ſancta Dei Euangelia, ꝙ inſtrumenta, tam pu
blica, quàm priuata, vltimaſque voluntates, & q̃cunq; iudicio-
rum acta, & generaliter omnia & ſingula, quę ſibi ex officij debi
to facienda occurrerēt, ſeu ſcribēda, iuſtè, purè, fideliter, omni
ſimulatiōe, machinatione, falſitate, & dolo remotis, ſcribet, ſcri
pturas illas, quas in publicā formam debuerit redigere, in mem-
branis, & non in chartis abraſis, vel de papyro, fideliter ꝯſcriben
do: necnon ſententias & dicta teſtium, donec publicata fuerint,
& apta, ſub ſecreto fideliter retinebit, & oīa fideliter & recte fa-
ciet, quæ ad ipſum ꝑtinebunt, ext. de confir. vtil. vel inuti. cū di-
lecta. Ex præmiſſis ergo ſatis poſſunt inſtrui epiſcopi & barones
poteſtatem creādi tabelliones habentes ſub qua forma eos crea
39 re debebunt. ¶ † Illud autem notandum eſt, ꝙ licet in aliquo in-
ſtrumēto dicatur: Ego talis, imperiali, vel papali, vel tali auctori-
tate notarius, non conſtat tamen ex hoc, ꝙ ille ſit notarius: imo
poteſt obijci contra inſtrumentum, ꝙ non eſt confectū à nota-
rio publico, C. de fide inſtr. indices. ibi, q ꝓlatis inſtrumētis &c.
a & in his, q̃ no. s̃. de proc. §. ratione quoq; conſti. in fi.[a] non enim
naſcit quis tabellio, imo fit. Simile de ꝯſecrat. diſt. 2. panis & ca-
lix. & duobus cc. ſeq. & debet fieri à prædictis, vel ab alijs, quib ip
ſi hoc commiſerint, vt no. C. de tabul. l. fi. & s̃. ver. & ſcias. Quali
ter ergo ſe probabi tabellionem? nam ſi per inſtrumentum ta-
bellionatus, oportebit ꝙ ēt ꝓbetur, qualiter is, qui illud ꝯfecit
ſit tabellio: & ſic res in infinitum abibit: qđ tñ vitandum eſt. ext.
b de reſcri. cum in multis.[b] Debet ergo ſic talis probatio fieri Pro-
babit enim, ꝙ publica fama & communis opinio eſt, illū eſſe pu
blicū notarium, & ꝙ publice conficit inſtrumenta in ſigulis ꝯ̃cti
bus, & ꝙ inſtrumenta ab eo ꝯfecta pro publicis habent in tali ci-
uitate. vel dioeceſi, & ꝙ exercet officium tabellionatus, & tanq̃
tabellio fungitur publicis muneribus, ff. ad municip. l. 3 in princ.
& ff. de off. præt. Barbarius. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. C. q, & aduer-
ſus quos, l. 1. ff. ad munic. l. fi. §. fi. j̃. §. inſtrumentum. ver. qd ergo,
ſi. & iunge quod no s̃. de proba. §. j. ver. & nota, quod. & ver. ve
rum licet. Nec ſufficit oſtendere tantum duo inſtrumenta per
eū confecta: imo tot debent apparere, quod euidenter appareat
eum commune officium pro omnibus gerere. Sed & per inſtru-
mentum probari poteſt aliquem fuiſſe tabellionem, ſecundum
Innocen. IIII. quod dic ſecundum eum, vt no. ext. de fide inſtr.
c c. j.[c] ¶ † Illud etiam nota, quod tabellio multas habet appellatio-
40 nes. quod dic, vt legitur & not. C lib. 10 de tabularijs, ſuper Ru
d brica, & l. j.[d] ¶ † Sed nūquid tabellio debet ſcire iura? videtur, ꝙ
41 ſic: ne illicitos contractus celebrans puniatur, vt C. de ſacroſan.
eccleſ. iubemus. §. his tabellionibus. & C. lib. 11. ut nemo ad ſuū
e patr. l. j. & l. 4. C. de eunuc. l. fi.[e] ¶ In ſumma no. quod licet inſtru-
mentum plura ꝯtineat, tamen tabellio, qui dicit ſe his interfuiſ-
ſe, intelligitur dicere ſolum de his, quæ eodem loco & die acta
ſunt, ſecundum Innoc. IIII. ut not. ext. de probat. quoniam cō
f tra. ibi, & perſonas, & omnia, &c.[f] ¶ † Hinc eſt, quod iudex, ſi in
42 ſua narrat ſententia, qualiter in cauſa, in qua pronunciat, lis fuit
conteſtata, iuratum eſt de calumnia, teſtes recepti, partium con
feſſiones factæ, eos, vel procuratores affuiſſe, & ſimilia: non ta-
men hæc probantur per inſtrumentum ſententiæ, quia hæc nar
ratio eſt, non enim fuerunt acta die & loco, quibus inſtrumentū
ipſum factum fuit. Solum ergo per illud probatur ſententiæ ꝓ-
latio, quæ eiſdē die & loco prolata fuit, quo rogatum fuit. vt s̃.
§. breuiter. ver. ſed & in ſententijs. & arg. ext. de præſcri. auditis.
imo ēt, ſecundum eum, ſi diceret tabellio die & loco tali fuit lis
conteſtata, & confeſſiones factæ, & iuratum, &c. non valet ſuꝑ
his, vt inſtrumentum: ſed quantum ad hoc, ſunt literæ teſtimo-
g niales:[g] quia non ſuper his principaliter confecit inſtrumentum
ſed incidenter ea narrat. vnde oportet de illis per acta cauſæ, vel
aliter doceri, vt in præ. ca. quoniam contra. & ext. de fide inſtru.
c. j. C. de eden. auth. ſi quis in aliquo. Arg. tamen cōtra quod ſcri
ptura fidē facit etiam de eo capitulo, ſuper quo principlr non
h eſt facta, ext. de cenſi. cum olim.[h] ad fin. C. de contrahen. ſtipula.
i optimam. C. de iure deliberand. l. cum aliquis.[i] Dic igitur, quod
aut in inſtrumento ſententiæ fit mentio de prædictis, aut non. ſi
quidem fit, non auditur illa negans, & eius executionem ob hoc
impediens, niſi cōtrarium probet. nam pro ea præſumit, ex quo
ab ea ex cauſis huiuſmodi nō appellauit, vt ext. de renun. in præ-
ſentia. cum ſuis ſi. Sed ſi velit eam ex hoc dicere nullam, ꝓbare
tenet, ext. de ꝓc. in p̃ſentia. ad fi. C. e. licet. Si quæris, qūo negans
probare cogitur contra illud. C de prob. l. actor. quę eſt 6. q. vlt.
ext. de ele. bonæ. j. reſpon. hoc operatur pręſumptio, quę ſurgit
contra eum & pro ſententia, quia non appellauit, ff. de probat.
cum de indebito. C. de don. inter vir. & vxo. l. ętiam. ext. de pro-
bat. poſt ceſſionem vt eccleſ. benef. c. vnico, prope princip. 3. q.
9. indicas. Si autem de his nulla fit mentio in inſtrumendo ſentē-
tię. dicunt quidam ſimpliciter, quod non incumbit ſibi proba-
... victori. præſertim ſi negentur ſubſtantiales ſolennitates
...s dixi ſupra in principio huius ſecundi libri:[k] alias non
...ua ſententia, niſi eam doceat rite latam, vt in auth.
Col 5 de his, qui ingre. ad appell. §. illud Sed lex illa loquitur in
cauſa appellationis. vnde videtur dici poſſe, quod ſiue fiat men-
tio ſiue non, ex quo fuit appellatum, ſed iam in rem tranſit iudi
catam, & prima facie non apparet falſa, vel vitiata, ſtabitur ei, ni
ſi probetur aliquid omiſſum, quod eam reddat nullam, vel fal-
ſam, quę proſequere, ſecundum Papam ut not. in præ. cap. cum
l in iure.[l] & j̃. de ſententia, §. vt autem. verſi. & no. ſecundum. & §.
43 iuxta. verſi. ſed quid ſi. ¶ † Quid ſi in aliquo inſtrumento conti-
netur, quod A. promiſit ſoluere decem B. quę ſibi debebat ex
cauſa venditionis cuiuſdam equi, prout continetur in inſtrumē
to ſcripto manu talis notarij viſo & lecto à me notario, nūquid
valet, ſi primęuum & originale non oſtenditur? Dixit Lanfran-
cus, quod non. vt C. de eden. authen. ſi quis in aliquo. ext. de fide
inſtrumen. c. j. & ff. e. quicunque prædicta enim auth indiſtinctè
loquitur: vnde non eſt recedendum à verbis eius, ff. de leg. 3. nō
m aliter. Sed Vber[m] dixit valere, arg. C de falſa cauſa adiec. l. 3. & l.
fi. Inſti. de lege Fuſia Cani. ff. de pact. l. tale pactū. ff. de duob. reis,
l. eandem. Nec hoc dicitur exemplum, ſed originale nouum per
ſe. Et quotidie videmus talia fieri inſtrumenta: quod ſpectādum
eſt, ff. ſi cer. pet. l. certi. §. fi. Item quid ſi in aliquo inſtrumento di-
citur, A. filius B. promittit P. decem: nec adiecit, Quondā. cum ta
men B mortuus ſit? dic, quod propter hoc inſtrumentum non
n erit falſum, vel vitioſum, vt ff. ſi cer. pe. l. eius qui.[n] & no. in actis
iudicialibus ſufficere, quod cum die inueniatur hoc modo. Ta-
lis libellum die tali coram tali obtulit tali: & talis eſt litem conte
ſtatus, & iurauit, & poſitionib. reſpondit: & conſuluit, & renun-
ciauit, & huiuſmodi: & de his actis creditur ſine teſtium ſubſcri-
ptione, vt s̃. §. prox. verſicu. ſed cum in literis. & caute facit, iu-
dex qui in ſententiarum prolatione facit de ſingulis mentionē.
Sed & ſecundum quoſdam aliter, ſi tabellio ſcribit ſententiam,
& alius acta, pręcipiet iudex illa acta ſubſcribi ſententię, & eo-
rum publicationi ſuam prębebit auctoritatem, vt in prę §. iuxta
ver. ſi autem ſententia, ſi autem idem utrunque ſcribit, ille idem
acta ſubſcribet ſententię abſque qualibet publicationis ſolen-
nitate.

ADDITIONES.

a In fi. ¶ Vide s̃. e. uer. quid ſi producitur.
b In multis. ¶ Lib. 6.
c C. j. ¶ Vbi ſcripſi in j. col. ver. quid ſi negetur.
d L. j. ¶ Et uide, quod ſcripſi de probat. quoniam contra. ſuper verſicul. pu-
blicam.
ADDITIO. Adde ad uerſi. ſeq. ibi, ſed nunquid, &c. gl. in l. fi. & ibi Bal.
in fin. C. de fideiuſſo. quod tabelliones non intelligunt clauſulas iuris, quas
in inſtrumentis quotidie apponunt: vnde eorum ſimplicitas nocere non
debet contrahentibus. Et qualiter puniatur tabellio, qui confecit inſtru-
mentum, quod de iure non tenet, uide eundem Bal. in l. 1. C. de ſepul. uiol.
Hen. Ferran.
e L. fin. ¶ Iſte uerſiculus fuit Accur. ad literam in l. 3. C. de tabul. lib. 10.
f Omnia, &c. ¶ Ibi ſcripſi ſuper uer. quæ occurrerint.
g Teſtimoniales. ¶ Quid circa hoc dicat Hoſtien. ſcripſi in fi. præ. gloſſa.
h Cum olim. ¶ Super gl. pe. in fi. & materia tit. ibi diuerſis gl.
i Aliquis. Vide de priuil. ſi papa. in prin. & quod ibi no. in 2. & 3. gl. & in cle.
de probat. literis.
k Libri. ¶ Solet uocare partem, quod hic dicit librum.
l In iure. ¶ Multum memoratur a longe, cum s̃. in hoc §. non ſit allegata, ni
ſi in prin. 3. col. uer. 19. & uer. illud quoque. in fi. & hæc ſunt de his. quę tem
pus occupant.
m Sed Vber. ¶ Cuius ad literam fuit hæc additio ſuper authē. ſi quis in ali-
quo. & facit j̃. §. fi. uer. 2.
n Eius qui. ¶ Poterat hoc omitti, quod plenius ponit j̃. §. proxi. uerſi. quid
ſi ita. ADDE, quod hoc tenet Bart. in l. 1. ff. de operis noui nunc. ut refert
& ſequitur Hippo. per Inſti. qui, & ex qui. cau. ma. non poſſ. in princi. in 3.
col. poſt medium.

Poſtremò reſtat videre, qualiter ſcriptura in iudicio
producta impugnetur. & qualiter contra
eam excipiatur: ſuper quo notandum eſt, quod diuerſæ ſcriptu-
ræ in iudicio proponuntur. Quandoque enim producitur re-
a ſcriptum apoſtolicum[a]: quandoque inſtrumentum publicum:
b quandoque priuata ſcriptura[b]: quandoque forenſes: quando-
que priuilegium, uel ꝯfirmatio, uel conceſſio: quandoq; teſtamē
tum: quandoque inſtrumentum donationis cauſa mortis uel ēt
inter uiuos: quandoque inuentarium Quid ergo contra quamli
bet præmiſſarum excipi valeat. ſub compendio perſtringamus.
Quid contra reſcriptum excipi poſſit. s̃. de exhibitione reſcripti
eſt reſcriptum.

ADDITIONES

a Apoſtolicum. ¶ Hoc non proſequitur, ſed remitit.
b Scriptura. ¶ De hoc remittit. in §. ſatis. & ibi ſequentem proſequitur.

SVM

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

SVMMARIVM.

1 *Publicum inſtrumentum qualiter impugnetur.*
2 *Tabellio ſi inſtrumentum tabellionatus amiſerit, nec teſtes apparent, qui per ipſum inſtrumentum viderint ipſum conſtitui tabellionem: an ſufficiat ſe probare diu officium exercuiſſe.*
Tabellio nemo præſumitur, niſi probetur.
3 *Inſtrumentum validum plura neceſſario debet continere.*
4 *Inſtrumentum in quo non continetur dies, vel conſul, an ſit validum.*
5 *Locus contractus in inſtrumento non inſertus, inſtrumentum reddit nullũ quare etiam teſtis interrogandus erit de loco.*
6 *Tabellio conficiens inſtrumentum ſine die, loco & conſule, an poterit illũ reficere, & omiſſa apponere.*
7 *Publicum inſtrumentum ſi fuerit aliquo modo imperfectum, an poſſit reformari.*
8 *Tabellio in notula, ſeu protocollo diem apponens, ſi poſtea inſtr̄m cõficiat ſine die, an videatur dies in vtroque repetitus.*
9 *Inſtrumentum dicitur uitioſum, ſi quid in eo ex neceſſarijs omittatur.*
10 *Inſtrumento in aliqua parte ſui exiſtente vitioſo, an totum dicatur vitioſum & falſum.*
11 *Inſtrumentum vires ſumit ex fide tabellionis.*
Periurus in vno, non eſt credendus in alio.
12 *Notario formam contractus ſub compendio in protocollo, ſeu abbreuiatura ponente, an poſsit in publico inſtrumento ampliari.*
13 *Tabellio quomodo, & quando poſſit inſtrumento addere, vel minuere.*
14 *Inſtrumento perdito, an poſsit aliud in noua forma refici.*
15 *Inſtrumentum per ſuſpectum notarium confectum, an ſit validum.*
16 *Inſtrumenta tanto ſunt cautiora, quanto plura ſunt in chartis ſigna.*
17 *Productis diuerſis, & à diuerſis, cui productioni ſtandum ſit.*
18 *Inſtrumentum, in quo filius talis expreßi continetur, an ſi non ſuperſit pater, ſit vitioſum.*
19 *Teſtis in inſtrumento inſcriptus, ſi ſit excommunicatus, an reddat inſtrumentum nullum.*
20 *Alieno ſigillo nemo debet ſigillare, ſi proprium habet.*
21 *Inſtrumentum ſcriptum in papyro, an ſit reprobandum.*
Verſus Ioannis de Deo de mala conſuetudine.
22 *Publica perſona ſi de falſo accuſata ſit & conuicta, ex tunc inſtrumenta & dicta eius robore & valetudine carebunt.*
23 *Nemo melius confiteri poteſt, quam propria manu ſcribendo.*
24 *Confeſſio in ſcriptis facta præiudicat.*
25 *Iudex an poſſit inſtrumentum falſum coram ſe exhibitum, comburere.*
26 *Inſtrumentum non debet ſcribi per notas, aut ſigna.*
27 *Filio inſtrumentum faciente de pecunia patris, an ſit credendum.*
Inſtrumentum conficiens in negotio proprio, non eſt credendus.
28 *Teſtatore legante aliquid tabellioni conficienti teſtamentum nuncupatiuum, an ipſe tabellio poterit ſibi illud adſcribere.*
29 *Teſtator an poſſit communiter legare omnibus teſtibus in teſtamento conſcriptis.*
30 *Legatum teſtibus in teſtamento conſcriptis, qualiter & per quos ſit probandum.*
31 *Legatarius an poßit eſſe teſtis.*
32 *Dicens inſtrumentum eſſe falſum in modum exceptionis, an poſtmodum poterit accuſari de falſo.*
33 *Producens inſtrumentum, licet non poßit contra illud de falſo dicere, poteſt tamen illud dicere contra ſe non facere.*

a 9.§. Inſtrumentum ergo publicum qualiter impugnet̃, breuiter videam⁹.[a]
Primo igitur qualiſcunq; ſcriptura ſit, vide & perlege diligẽter
totum eius tenorem: alioquin non poteris eã bene arguere, ſeu
etiam impugnare, ext. de fid. inſtr. accepimus. ff. de legib. inciui-
1 le. 29 diſt. c. j. in fi. ¶ † Et vide, quis ꝯxit, quis ſtipulatus eſt, & qd,
& cui: & an ſibi, vel alij, & an ſit talis, qui hoc potuerit, & an qui
ꝯxit, agat, vel ꝯueniat, uel alius. circa quæ uide C. ſi qs alteri, vel
ſib. per totũ, ff. de ꝯſt. pecu. cũ q. § 3. ff. de verb. obl. ſtipalatio iſta
§. alteri. ff. de reg. iur. q tutor. in fi. Inſt. de inut. ſtip. §. alteri. Si igit̃
alius agat, vel ꝯueniat, quã qui ꝯxit, vide ſi hr̃s ſit ꝯhentis. ſuper
quo vide C. de hær. ac. ꝑ totũ, ff. depoſiti. hominẽ. in princ. ff. de
act. & ob. ex ꝯctib. Si aũt agens non ſit ꝯhens, nec hæres contrahentis: vide, an contrahens ſit filius legitimus litigantis, qui uult
habere emolumentum ex inſtrumento, ff. de ver. obli. filius. & l.
quod dicitur. Inſt. per quas perſ. nob. acquir. 2. q. 6. biduum. ver.
palam. vel ſeruus eius, ff. de acqui. rer. dom. etiam. ff. de verb. ob.
ſeruus eius. ff. de ſtip. ſeruor. per totũ. vel nuncius, & talis, ꝑ quẽ
poterit negotium explicari, ff. de pac. l. Labeo. ff. de ꝯſti. pec. qualiter. in fi. & l. ſeq. ff. mandati, l. j. ff. pro ſocio, l. 5. ff. de ꝯtra. & cõmit. ſtip. l. j. ff. de ſponſ. l. j. & 3. C. de inut. ſtip. ut inter abſentes. itẽ
vide, ſi agẽs ſit tutor, vel curator, vel adminiſtrator, ff. qđ cuiuſque vniuer. no. l. fi. ff. de ꝯſt. pec. eũ qui. § pe. ff. de admi. tut. quoties. in prin. ff. quando ex facto tut. l. 2. C. arb. tut. per totũ, ff. de
euic. illud. § vna. vel procurator, uel ſyndicus, vel inſtitor, habita
diſtinctione, vtrum ſit ſoluendo, vel non, ff. de procu. ſi procurator ff. de exercit. act. l. j. & per totum, ff. de inſt. actio. l. j. & 2. & ꝑ
totum, ff. de actio. emp. Iulianus § ſi procurator. His aũt ꝯſideratis opponat contra inſtr̄m multipliciter: & primo, ꝙ de ipſius
inſtrumẽti fide hæſitatur: vt ſi dicatur, ꝙ ſi tabellio in ſcriptis id
non ſcripſit, ſuper quo ipſe idẽ, ſi viuit, teſtificabit̃, & recognoſcet ſuam ſcripturam, & teſtificabitur, ff. quemad. teſt. aper. ſed
b ſi quis. C. ad l. Corn. de falſis, ſi quis decurio. in fi.[b] j. ver. item opponitur, ꝙ non eſt. vel ſi diſceſſerit. fiet comparatio literæ cum
alijs inſtrumentis, quæ idem tabellio facit, in auth. de fide inſt. in
prin. & §. in his vero. & §. q not. & §. ſi vero nullus. extra de priuile. cum olim. 2. de excep. cum uenerabilis. de qua comparatione
dic plene, vt no. in ſumma domini mei in tit. de fid. inſtrum. §. ex
quib. & § à quo. & §. quis ſit effectus. in auth. de inſtru. cau. & fide, §. ſi vero moriant̃. ¶ Item ꝙ tabellio non fuit ꝯſtitutus ab eo
qui ꝯſtituere põt, uel eo mõ, quo debet, vt s̃. § reſtat. ver. ſed qs
põt. & ſeq. vel ꝙ aliter ſe hẽt, quã fuerit ſcriptum, j. ver. itẽ opponit, ꝙ res. quas oppoſitiones me offero ꝓbaturum. Hoc ꝓbatur extra de fid. inſt. cũ Ioannes. de ele. cũ inter R. inſtr̄o. n. ſic in
dubiũ reuocato, non ſtatur ei. ſic intellige ext. de elec. ſcriptum.
2 ¶ † Quid ergo, ſi tabellio amiſit inſtr̄m tabellionatus, nec apparent teſtes, qui per ipſum inſtr̄m viderint eum conſtitui tabellionem: nunquid ſufficit probare ſe diu hoc officium exercuiſſe,
ad hoc vt poſſit exercere, & ad hoc ꝙ inſtrumẽtis eius fides ad-
c hibeat̃, tanquam publicis? Do. meus,[c] ꝙ ſic, ar. ext. de fide inſtr.
cum dilectus. & de re iud. ad probandum. ff. ad Mac. l. 3. ff. de iur.
fi. diuus. ff. de off. præt. Barbarius. C. de teſti. l. j. Veruntamen ſi qſtio eſt de quaſi poſſeſſione officij, poteſt allegari ꝯ huiuſmodi,
quaſi poſſeſſionem officij, ff. de reb. eorum, qui ſub tut. uel cur.
l. q neque. in prin. Non enim præſumitur quis tabellio, niſi pro-
d betur, ut s̃. § reſtat. ver, & ſcias.[d] & ver. ilud autem. ¶ Item obijcitur, ꝙ eſt alias qualitercunque falſum, C. e. l. 2. & 3. ext. eo. inter
dilectos, præſtito prius iuramento, vt s̃. §. videndũ. ver. faciẽda.
3 ¶ † Quid ſi iudex inſtrumentum falſum pronunciat eſſe verum?
de hoc s̃. de reſcri. præſen. §. 1. in fi. ¶ Itẽ ꝙ non eſt ibi inſcriptus
annus Domini, vel nomẽ Imperatoris, uel annus imperij, uel cõſul, uel poteſtas illius anni: uel ꝙ deeſt menſis, uel dies, uel indi-
e ctio?[e] hæc enim omnia ſunt de iure ponenda: & in lr̃is papæ nomen

ADDITIONES.

a Videamus. ¶ Habet̃ quidã tractatus de hoc, q incipit, qm̃ nonnulli. & dicitur fuiſſe Io. B. ex quo ſatis adiutus fuit auctor, ſed hic longe plenius.
b In fine. ¶ Vt dicebat Odof. ſuper illa l. ſuꝑ hoc ſtat̃ dicto ſuo, an ſcripſerit vel nõ: ſed de veritate ſcripturę ab eo non q̃rit̃. Acc. ibi no. in vl. gl. ꝙ ſi diffiteat̃ ſuã eſſe ſcripturã, tũc eſt ſuſpecta: alle. ff. queãd. teſta. aper. l. j. §. fi. Pileus, vbi s̃. de teſti. ſub inſtr̄o. ver. ſed quid ſi tabellio. dicit nõ derogari fidei ſcripturæ, q̃a poſſet id dicere ꝑ malitiã: reliquit hoc iudicis arbitrio. vide Cy. C. e. in exercẽdis. intra primã qõnẽ. Sed quid de notario, à quo peto, ꝙ mihi det inſtr̄m per ſe ſtipulatũ de centũ, q̃ Titio mutuaui: ipſe dicit ſe nõ recordari, ꝙ illud inſtr̄m fecerit, & ſic illud celat? q̃rebat Lambertinus de Rãp. an poſsint illũ accuſare de falſo? allegat, ꝙ ſic: q̃a celando ꝯmittit̃ falſum, ff. de falſis, Paulus rñdit. in fi. & l. q teſtm̃ in prin. nec in facto ꝓprio eũ excuſat ignorãtia. ff. de iur. & fa. ign. l. plurimũ intereſt. C. de reſc. vẽ. qſqs. Itẽ argẽtarius, q ſemel habuit codicẽ rõnũ, illũ hr̃e ꝑſumit̃, niſi ꝓbet ſe ꝑdidiſſe, ff. de edẽ. ſi quis ex argẽtarijs. §. fi. Itẽ ꝙ de tabellione cogẽdo no. e. tit. argẽtarius. circa prin. & vidiſti. s̃. §. videndũ. ver. nota bñ. facit in auth. de tabel. §. vt igit̃. ver. ꝓpea. ibi, vt optimi fiant circa documẽta, & iuſti, & cautiores, & non ꝑꝑ ſuã requiẽ & delicias alienas corrũpãt vitas. in ꝯriũ inducit, ꝙ põt verũ eſſe, ꝙ dicit notarius: q̃a memoria labilis eſt, ff. de ꝓb. ſi arbiter. q̃ ex tractu tp̃is ẽt in teſtib. variat̃, ff. ad Carb. l. 3. §. duæ aũt. Itẽ lex Cor. de fal. locũ non hẽt, niſi de falſo dolo ꝯmiſſo, ff. de fal. nec exẽplũ. & dolus regulariter nõ ꝑſumit̃. Hinc eſt, ꝙ illũ allegãs ꝓbare dẽt, ff. de ꝓb. quoties. §. j. licet fallat in caſib. ff. de admi. tut. tutor, q in princ. de his: q in frau. cre. l. oẽs. § Lucius. ad l. Fal. l. dolo carere. ff. mã. ſi ꝓcuratorẽ. §. ſi ignorantes. Pręſumet̃ ergo potius huius tabellionis error quã dolus, & ſic facit ꝓ eo textus C. de his, q ſibi in teſt. adſcrib. l. pe. in fi. Soluit diſtinguẽdo, vt ſæpe in hoc tit. factũ eſt circa conditionem ꝑſonæ & tp̃is quantitatẽ, vt ſ. ſi notarius eſt bonæ opinionis, & tp̃s longũ, quo factũ dr̃ fuiſſe inſtr̄m, accuſari non poſsit: & ſi accuſatus fuerit, abſoluat̃, ſalua ꝯ eum qõne ciuili in ordinario iudicio ad damnum & intereſſe, per prius allegata: arg. C. de teſta. ſancimus. In caſu ꝯuerſo, cũ tp̃s eſt breue, & ꝑſona eſt ſuſpecta, accuſari poterit, & puniri, ꝑ iura s̃. allegata: facit ff. de eden. ſi qs ex argentarijs. ibi, humilis & deploratus, &c. ſm̃ eum. Hoc ſcias, ꝙ ſi notarius iſte ꝯfeſſus eſſet ſe ſtipulatũ ꝯ eum, ſed diceret ſe perdidiſſe rogationẽ, ſibi uel ſuo ſacramento nõ credit̃: imo oporteret perditionẽ ꝓbare. hoc vult tex. & glo. prædicti §. vlti. in l. ſi quis ex argentarijs. ff. de edend. ¶ ADDE primam partem addit. Bal. conſi. 149. 4. lib. vbi ponit, an debeat dari fides inſtrumento, cum notarius aſſerat illud falſum. Quo vero ad ſecũdam, vide Fede. conſi. 123. Alex. 73. j. lib.
c Do. meus. ¶ In ſumma e. tit. §. 2. ver. quid ergo, ſi tabellio.
d Et ſcias. ¶ Vide quod dixit.
e Vel indictio. ¶ Vide quæſtionem, quam poſui in fi. 6. lib. ſuper data de omiſſione editionis, an vitiet inſtrumentum. Et quid ſi expreſſa non cõcurrit cum anno: ubi inferitur dictum Gof. de nomine Papæ, vel Imperatoris, anno pontificatus. uel imperij.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

mē eius, & annus ſui põtificatus, & mẽſis, & dies dẽnt poni hæc
probantur in auth. vt nomē Imp. præpo. docum. §. 1. & 2. Colla.
5. & in auth. qui mod. na. ef. leg § in maioribus ita collat. 6. C. de
apoch. pub. l. j. li. x. in auth de exhib. & intro. reis, § ſancimus. ex̃.
de fide inſtr. inter dilectos, §. ſed ꝯ. ex̃. de proc. tuæ. 25. q. 2. ſi qua.
23. diſt. in noīe. in prin. ff. quēad. teſt. aper. l. 2. §. diē. ex̃. de reli. do.
4 cũ venerabilis. s̃. §. breuiter. in auth. e. §. pe. ¶ †Quid ergo ſi dies,
a vel ꝯſul nõ ꝯtinent in inſtr̃o [a]? Et vr̃, ꝙ nõ valet, vt in p̃dic. ꝯcor.
& C. de diuer. reſcr. ſi qua. quæ eſt 25. q. 2. Arg. ꝯ C. de nouo C. ꝯ-
po. § & ſi quæ carũ. & ff. de vẽtre inſpic. l. 1. C. de epiſ. & cle. nulli.
§ cũ aũt. C. de Iuſti. Cod. ꝯfir. §. hunc igit. verſ. nullaq; dubitatio-
ne. Rñdeo: dr̃ cõiter nõ valere, vt ff. de aqua plu. arcē. l. j. §. ante-
pen. Alij diſtinguũt, an ſit tale factũ, ꝙ debeat fieri in ſcriptis. qđ
dic, vt s̃. §. reſtat. ver. ſed ſi alij, an non. In primo caſu nõ valet, vt
C. de fide inſtr. ꝯctus. in ſecundo ſic, vt ff. e. l. pe. & ff. de pig. ꝯhi-
5 tur. ¶ †Quid ſi locus ꝯctus, vel vbi inſtr̃m ꝯficit̃, nõ ſit appoſitus
b in inſtr̃o? Vr̃, ꝙ non valet, ex̃. de proba. qm̃ ꝯ. 2. q. vlt. libellorũ [b]
c C. de ꝯh. & com. ſtipu. optimam. in fi. vbi de hoc [c]. ¶ Poteſt enim
eſſe, ꝙ is, qui ꝯfecit, non habuit poteſtatē ꝯficiendi in loco ipſo,
vt s̃. §. prox. verſ. & nota, ꝙ tabellio: & verſi. quid de his. nam &
teſtis de loco interrogatur, ex̃. de teſti cum cauſam. & 3. q. 9. nihi-
lominus. cũ hæc duo genera probationis, ſcilicet per teſtes & ĩ-
ſtrumenta, ſint ſimilia, C. de fide inſtr. l. in exercendis. ex̃. de teſti.
cogend. peruenit j. ergo idē ius erit, arg. j. q. 1. ꝙ quidā. de reſcri-
ptis, inter cæteras Idem ẽt dici poteſt, in literis domini papæ. A-
lij dicunt locum in inſtrumentis de ꝯſuetudine ſolum apponen-
6 dum, cùm id nullo ſit iure cautum. ¶ †Sed nunquid confecto in-
ſtrumento ſine die & ꝯſule, vel loco, poterit iterum tabellio refi
d cere, & ea apponere, ſi bene recordet̃ d? Arg. ꝙ ſic, ex̃. đ ſacram.
non iter. c. 1. arg. ff. de verb. obl. l. j. circa princ. quia & creditur de
his, quæ geſſit, vt C. ad leg. Cor. de fal. ſi quis decurio. ff. de adul-
te. accuſaturus. Diſtingue, an incontinenti, ſeu ex modico inter-
uallo fiat: & tunc valet inſtr̃m: an poſt magnum interuallum: &
tunc non, in auth. de æqualitate dotis, §. aliud. ff. de verb. obli. l. 1.
circa prin. ſ̃m Albe. Papien. & ext. de elec. officij. ex̃. de teſtibus.
cog. præterea. Alij dicunt, ꝙ nullo modo poteſt etiam incõtinē
ti, poſtquam facta eſt copia parti, cùm functus ſit officio ſuo, ff.
de re iud iudex. ex̃. de officio deleg. in literis. & in præd. § aliud.
nec enim ſoli tabellioni creditur, vt ĩ auth. de hæredib. & Falcid.
e §. ſi verò. ſicut nec ſoli arbitro, C. de arbit. ne in arbitris [e]. quia ab
initio factum in totum ſine ſuſpicione eſt: quod verò poſtea, ſu-
ſpicione non caret, vt in auth. colla. 7. de equal. do § & ne contin
7 gat. Imò ẽt dicunt plus, †ꝙ ſi publicũ inſtr̃m ꝯfectũ eſt, & aliquid
ignorãter, vel alio modo omiſſum ſit, tabellio nõ poterit amo-
dò etiam partibus ꝯſentientibus illud addere, ꝑꝑ p̃ræ. auth. & ff.
de rei vend. in fundo. & vide. ff. ad Vellei. Seia mancipia. ꝙ durũ
vr̃. vnde conſulti à me ſuper hoc plerique ſapientes ꝯcordarũt,
& bene: ꝙ ſi tabellio poteſt oſtendere ſe per errorem, & non ex
certa ſcientia hoc omiſiſſe, bene poteſt iterum prędicta appone-
re, & valebit inſtr̃m: aliàs non. Conſulo tñ ſibi, ꝙ de licentia iudi
f cis reficiat illud [f], & vide j̃. verſ. item opponitur, ꝙ res. & ſequē.
8 ¶ †Quid ergo, ſi in notula, ſeu protocollo diē appoſuit, ſed po-
ſtea ꝯficit inſtr̃m ſine die, nunquid vr̃ repetitus dies? vt ſicut eſt ĩ
protocollo, ita apponat̃, & repetat̃ in inſtr̃o? Rñd. ſic, vt. ff. de dã
no infe. ſi finita. § itē videamus. ver. repetita igitur ff. de edend. ſi
quis ex argentarijs. §. ſi initium. Inſt. ad leg. Aq. §. hæc aũt actio.
ff. de ope. no. nunc. de pupillo. §. ſi quis ipſi prętori. extr. de reſcr.
9 cauſam, quæ. ¶ †Item generaliter inſtr̃m vitiat̃, ſi quid ex neceſ-
ſarijs omittatur, vt arg. ff. de in integ. reſt. l. diuus. ff. de tranſa. cũ
hi. §. ſi prætor. niſi ꝯſtet de facto, vt ff. de pac. l. pe. §. fi. ¶ Itē exci-
pit, ꝙ eſt vituperatũ, abraſum, vel cãcellatũ: ꝙ dic, vt s̃. §. reſtat. ĩ
prin. vel ſubſcriptũ, vel ſupraſcriptũ, ſeu ĩterlineatũ, ex̃. de fid. in-
ſtru inter dilectos. § cũ cera. de relig. do cũ venerabilis. ff. ad leg.
Corne. de fal. Paulus. vel inciſum, vel raſum, vel ꝙ legi non põt,
ff ſi tab. teſt. nul. extab. l. 1. §. 1. ff de bo. poſ. ſ̃m tab. l. j. § ſi roſæ. ex̃.
de fide inſtr. c. fi. & s̃. §. oſtẽſo. ver. & collige. Sed præd. §. ſi roſæ,
g facit in ꝯrium [g] nam priuilegia perpetua ſunt, C. de diuer. reſcr.
10 l. 2. 25. q. 2. c. 1. 2. & 3. ¶ †Quid ſi aliquod inſtr̃m vitioſum eſt, in
aliqua parte ſui, nunquid totum dr̃ eſſe falſum? Arg. ꝙ ſic 3. q. 9.
h pura. 19. diſt. ſi ad ſacras [h]. Arg. ꝯ ex̃. de arbitr. cũ tempore. & de
teſta. Raynutius. Dic, ꝙ non, qñ ſunt plura capitula ſeparata, &
diuerſa: ſecus ſi ſint cõnexa, vel vnũ eſt alterius acceſſorium. ff.
i de minor. etiam. §. ex cauſa. ext. de appel. inquiſitione [i]. Vel diſtin
gue per decre. ex̃ de fide inſtr. ex literis. Io. dicit totũ eſſe falſum,
niſi probet̃ verum, C. de prob. l. pe. Bar. dicit, ꝙ totũ eſt ſuſpectũ,
nec ei credit̃ ĩ aliquo, ex quo aliqd falſitatis ꝯtinet, qualitercũq;
de ea ꝯſtet, niſi alr̃ de veritate ꝯſtet, ff. de fid. inſtr. l. 2. ĩ fi. idē dicit
k Papa, vt no. ex̃. de hæret. c. fraternitatis [k]. Vel dic, ut s̃. đ teſte §. 1.
uer.

ADDITIONES.

a In inſtrumento. ¶ Huic quæſtioni conuenit, quod not. s̃. de proc. §. ratione
formę. ver. ſed quid ſi in mandato. & de teſte, §. iam de interrogatorijs. ver.
item de tempore.

b Libellorum. ¶ Quæ eſt lex 3. ff. de accuſat.
ADDE, ꝙ nec valet conſuetudo, vt in inſtrumento non ponatur dies, vel
locus: ita Rota in antiq. deciſ. 440.

c De hoc. ¶ Vide quod no. de re iudic. abbate. ad fi. lib. 6. in gl. ſcilicet, dona-
tionib. & ꝙ ſuper ea ſcripſi: vbi ẽt tractatur de nomine loci exprimendo:
& Vber. de Bo. in l. optimam. ꝙ locus ſufficeret: alleg. ꝙ certo loco dr̃ eſſe
promiſſum id quod promiſſum eſt Epheſi. vel in alia ciuitate, ff. de eo, qđ
certo loco, per totum. ſi diceretur actũ in diœceſi, nimis eſſet indetermina
ta locutio: finaliter putat, ex talibus inſcriptionibus nõ vitiari inſtr̃m, ſed
fieri ſuſpectũ: maximè ꝑꝑ cõſuetudinē, q̃ vult certũ & determinatũ locũ
apponi, nec viribus carebit, niſi producēs adiuuet illud per teſtes. C. de ꝓ-
ba. l. vlt. & de falſis. l. fi. Et ſcias, ꝙ ẽt intra ciuitatē poſſet eſſe generalitas ni
mia: vt ſi dicat̃, actũ bononiæ in quarterio ſancti Proculi: de quo Dyn. ſuo
conſi. 21. quo caſu puto procedere, qđ prædixi poſt Vbert. vnde auctor. s̃.
§. 2. ver. poſt nomē valde ſpecificè poſuit locũ loci. de tali ergo hoc intelle
xiſſe vr̃. facit in auth. quib mo na. effic. leg. §. quantũ verò. col. 6. & facit, qđ
de libello accuſationis not. j̃. de accuſationibus. in prin.
ADDE Angel. idem tenentem eius conſ. 220. Bal. conſ. 221. 2. lib. Alex. con
ſi. 54. 2. lib. & conſi. 123. 1. lib.

d Recordetur. ¶ Adiuuabo te declarando tres opiniones ſequentes, in quan
tum de die queritur. Ad negatiuam inducit̃, ꝙ ſibi ſoli nõ eſt credēdũ: vel
ſequitur, nec debet ipſe fungi duplici officio, factoris ſ. & correctoris, C. de
aſſeſſ. l. fi. de prox. ſacror. ſcri. l. hac parte. & ibi cũ corpore, li. 12. Itē neceſſa
ria omiſſa vitiãt, C. de teſta. l. teſtamētũ nõ ideo infirmari. ergo nõ repara-
bit. Ad ꝯriũ, error notarij veritati præiudiciũ afferre nõ debet, C. de teſta.
l. error. C. de error. aduo. l. 2. ff. de off. prę ſidis. illicitas. §. veritas. & prom-
ptiores eſſe debemus, vt res valeat, ff. de verb. obliga. quoties. de reb. dub.
quot. ext. de uerb. ſign. abbate. uerſ. hic autem. ubi concord. & ratione iura-
menti præſumitur pro notario, ext. de præſum. illud. de præſcr. ad audien-
tiam. Eſt aduertendũ, ꝙ verſiculus ſequens declarat auctorē intellexiſſe de
defectu in notula, uel protocollo. Opinio Alb. Pap. diſtinguit nouũ à uete-
ri, ut ſequit̃. Placuit Gui. de Suz. in l. j. §. editiones. ff. de eden. inducit labili
tatē memoriæ. ff. de acq. poſ. l. peregrè. ueniat igit̃ hoc in diſcuſſione & cau
ſę cognitione, ff. de Car. edic. l. in cauſæ. facit. quod ſcripſi de præſum. illud.
in gl. magn. ante fi. Secunda opinio placuit Colũbo, principaliter ꝑ auth. đ
æqua. do. j̃. allegatā, & per l. teſtamētum. quā ſuperius allegaui. Tertia opi-
nio, q̃ placet auctori, iuſtificat̃ ex eo, quia nullo iure ur̃ ꝓhibitũ: & ſic ē ꝓ-
miſſum, ff. de procu. mutus. §. 1. ff. de teſti. l. 1. & eſt hoc brocardum, de quo
ext. de trãſl. a. c. 2. in gl. arg. qđ. Secũdũ hoc ergo rñdebo ad §. & ne contin-
gat. qui alias eſt uer. ſub §. dedimus, ꝙ nõ ꝑtinet ad caſum nr̃m cũ ibi loqua
tur de ꝯiugibꝰ, iter quos ex poſt facto facile aliquid ꝯfingeret̃ ĩ fraudē credi
torũ, C. de do. l data. Vñ dos à principio ꝯſtituta, nõ eſt ſuſpecta: ſecus i au
gmēto ſecuto. Hic ãt ceſſat ſuſpicio, cũ certũ ſit, ſi inſtr̃m factũ fuit, ꝙ id fuit
certis die & loco, quę neceſſario comittant̃ contractum: de re iu. abbate. in
fi. lib. 6. Et per hoc ẽt rñdetur ad §. ſi vero abſũt. in auth. de hær. & Fal. Te-
ſtium. n. pręſentia, vel numerus nõ eſt dē neceſſario comitantibus ꝯctũ, ſed
de validantib. vñ nũ ſic liceret in illis addere, vt in primis. Itē inſtr̃o qñq;
creditur, licet nõ ſint teſtes inſcripti: ergo q̃ſtio, &c. patet id s̃. §. prox. in fi.
cum ſua remiſ. Teneo igitur cũ auctore: & ꝯſilium, qđ de adeundo iudice
ſubdit, ꝯmendo maximè, ꝑꝑ id, qđ dixit lex, eos q. in prin. ff. de leg Cor. de
falſis: licet ꝑꝑ id, quod proxime dixi, hic nihil ſit aduerſum, imò neceſſa-
rio inſtitui. Haberet ergo locum ꝯſilium, qñ erraſſet in die. tunc enim be-
ne eſſet ꝯrietas, & expediret cõſiliũ prædictũ. Et hoc caſu plus eſſet neceſ-
ſaria diſt. an notarius ſit bonæ famæ: & an alteratio diei præiudiciũ afferat
aduerſario, uel non: & hæc mouerent iudicē ad facilius, uel difficilius con-
cedendum correctionem diei: & facit, quod ſtatim dicam.

e In arbitris. ¶ Nec ſoli iudici, ext. de probat. quoniam.

f Reficiat illud. ¶ Putat Nicol. hanc licentiā neceſſariā qñ de illo errore mo
ta eſt quęſtio inter partes. alias, ſi notarius videt ſe erraſſe in protocollo,
uel inſtr̃o, poterit illa corrigere, nouũ protocollũ, uel inſtr̃m faciendo, quod
melius eſt, quam corrigere, ex quo poſſet haberi aliqua ſuſpicio, ut no. C.
de teſt. l. fi. non tamen dicit, illud non ualere. facit lex. quid tamen. ff. de ar-
bi. facit, quod j̃. eo. uer. dixi.
ADDE Alexan. conſil. 70. 1. lib. ubi ſequitur hanc addit. & pręcedentem.

g Contrarium. ¶ Vide, quod not. de confir. uti. uel inuti. cum dilecta. in 4. gl.
& quod ibi dixi.

h Ad ſacras. ¶ Vbi no opi. Io. & Bar. de quibus ſequitur.

i Inquiſitione. ¶ Hoc dictũ placuit Gof. ut dixi de ele. eccleſia. 2. in gl. hic tra
ctat Gof. Ipſe tñ Gof. in ſua q. xj. dicebat, ꝙ ſi cõſtat eũ q. ſcripſit aliqd in
eo correxiſſe, ſint vnũ, uel plura capitula in inſtr̃o; nõ reputat illud in aliquo
uitioſũ, alleg. C. de teſta. ſi vnus. per q̃ leg. dicit ꝯriũ in toto, ſi alius immu
tauit, hoc in inſtr̃is, in reſcriptis auctoritate papæ ſi certũ eſt ſcriptorē eo-
rum correxiſſe, nil uitioſum: ſi dubitatur, dicit diſtinguendum, ut in decr.
ex literis, e. tit. hoc in reſcriptis apertis. in clauſis dicit, ꝙ nulla ſuſpicio eſt
ut ibi not. per prædicta: uides, ꝙ ibi non loquitur, cum conſtat inſtrumen-
tum in uno capitulo falſum.

k Fraternitatis. ¶ Vbi poſt eũ, & Hoſ. plenè ſcripſi, cum certi reges in ſuis re
gnis ſibi uēdicēt ius imperiale. Vidi dubitatũ, ſi Rex decernat inſtr̃m, uel at
teſtationē ualere, in eo, qđ ueritatē cõtinet ualeat, nõ obſtãte, ꝙ in aliqui-
bus falſa ꝯtineat: & omiſſa diſputatione ꝑtãtis ipſorum, de qua ẽt aliquid
ſcripſi de re iud. cũ te. in gl. magna, uer. ſed nũquid & ꝯ quos facit lex 2. C.
de of. præfe. præt. dicendũ ur̃, tale decretũ nõ ualuiſſe: quia non ualeret ẽt
factum ab Imperatore, ꝯ partem nõ uocatam, cuius ius per illud tollitur,
uel lædit̃, C. ſi per uim, uel alio mod. l. 2. Idem de ipſius reſcripto, C. de p̃c.
Imp. of. l. 2. ad idem C. ſi ꝯ ius, uel uti. pub. l. fin. Poteſt tñ tale regis decretũ
interpretari ſ̃m ius cõe, ſ. in falſitate circa extrinſeca, quę non uitiant: non
autem circa ſubſtantialia, quæ iuxta ſuperius dicta totum uitiant, facit l. ſi
quando. C. de inoff. teſt. ext. de elec. eccleſia. de reſcr. cum adeo.
ADDE, ꝙ facilius ꝯprehenditur mendax, quàm claudus: ut hic colliges, ſi
Old. inſpexeris, eius conſ. 37. inci. ad primam quæſtionem.

ver.item quod aliquid.& de hoc ſ̃.§ oſtenſo.ver.& not. ꝙ ſi.idē
11 dixit Iac.de Al. ¶ † Cùm enim inſtr̃m vires ſumat ex fide tabel-
lionis,quia niſi ipſe ſubſcribat,eſt priuata ſcriptura, C.qui po.in
pig.hab.ſcripturas.cùm in vno inueniatur periurus.non adhibe-
a tur ei fides in alio capitulo.extrà de præſcrip. ad audientiam[a]H.
b verò & Da.& Tanc.[b]dicūt,ꝙ tantum ille articulus erit falſus, &
ab alijs ſeparatus:ſed ſi ibi eſt falſitas,vbi eſt vis quæſtionis, totū
reputatur falſum,vt C de edicto diui Adriani tol.l.fi. Hæc quæ-
c ſtio eſt venerealis l.[c]¶ Item opponitur ↄ̃ inſtrumentum, ꝙ non
continet cauſam,in qua diſtinguo: nam ſi eſt confectum ſuper
obligatione,tunc præſumuntur omnia ſolenniter acta, I nſtitut.
de fideiuſſor.in fine.& de inutili.ſtipulat § ſi ſcriptum.ff.de ver-
bo.obl.ſciendum.niſi quis probet ↄ̃:quod facere poteſt,ff.de pa
ctis,iuriſgentium.§.quod ferè.Si autem confectum ſit ſuper cō-
feſſione:dic,vt.ſ̃.de confeſſis.§.nunc videndum. ver. ſi autem in
cauſa prima.& in Summa do.mei in ti.de fide inſtr. §. quibus in-
ſtrumentis.ver.item ↄ̃ tenorem. ¶ Item opponitur ꝙ res aliter
fuit geſta,quàm contineat inſtrumentum,ſ̃.ver.item ꝙ tabellio.
quod poteſt opponens probare,C.plus ualere quod agitur per
totum,ext.qui fil.ſint leg.per tuas.& de probat.tertio,ext.de e-
12 lec.cū inter R.C.de prob.ad probationem.& ĩ.ver.prox.¶ † Hic
autem putò,ꝙ licet notarius in protocollo,ſeu abbreuiatura po
nat ſub compendio formam contractus,ipſe tamen, vel is, qui
in hoc ſibi ſuccedit,poteſt poſtea in publico inſtrumento verba
ampliare,addere,& mutare,& omnia ibi ponere,quæ ad ↄ̃ctum
ſint vtilia,ſeruata tñ forma ipſius ↄ̃ctus,& ſubſtantia non muta-
ta:ar.ad hoc C.de no.Cod.comp §.adijcientes.& C.de veteri iu
re enuclean.l.1.§.ſed & hoc ſtudioſum.ff.de re iudi. actorum. &
13 vide ſ̃.§.oſtenſo.ver.illud quoque.& ſeq.¶ † Quid ſi à ↄ̃hentib9
data eſt tabellioni licentia addendi & minuendi,& inſtrumentū,
prout melius poterit conficiendi ad ſenſum ſapientis? Reſ pote
rit addere,& minuere,& facere ad confirmationem rei geſtæ,ↄ̃-
ctus ſubſtantia non mutata,vt rem, vel pretium:talia enim ver-
ba non poſſunt ius commune immutare,ff.mandati,ſi mandato.
§.fin.& facit.ff.de re iudic.actorum,C.de ueteri iur.enu.l. j §.ſed
d & hoc.ff.de hær.inſt.illa inſtitutio.[d]¶ † Item opponitur,ꝙ inſtru
14 mento perdito refectum eſt in aliam formam,quàm prius eſſet
non eſt tamen vis,vtrum inſtrumentum loquatur in prima, vel
in ſecunda perſona,dum tamen non immutetur ſubſtantia veri-
tatis:vt ext de conuer.coniu.dudum.& ff.de donatio.ex hac ſcri
ptura.niſi forte in inſtrumento ſententiæ,in quo iudex debet in
prima perſona loqui:ar.C.de ſent.ex breui.recit.l.j.Alij ↄ̃,vt in-
fra.de ſententia,§.iuxta.verſ.non valet etiam.Sed nec refert vtrū
concipiatur per verba præſentis,vel præteriti temporis, extr.de
iure pat.ꝙ autem.in fi.Vtrum autem inſtrumentum perditum,
verbis primis non mutatis,reficietur,de hoc not. ſ̃.e.§.poſtquā.
15 uerſ.1.¶ † Item opponitur,ꝙ non eſt confectum per eum nota-
rium,qui eſt ſuſpectus.ſ̃.verſ.primo.Super quo nota breuiter,ꝙ
eſt magiſter ſtationis,qui maior eſt in ſtatione: ſub quo eſt tabu-
larius:& ſub iſto eſt minor tabellio,in authen.de tabellionibus in
e prin Coll.4.[e]Qñque tñ vnum pro reliquo ponitur. Vnde olim
cum ↄ̃hentes veniebant ad eum,qui præerat ſtationi,ille remit-
tebat eos ad alium,putà ad tabularium,vt eos audiret: & is,qui
fortè ſcribere neſciebat, audito ↄ̃ctu iterum alij, putà tabellio-
ni,ſcribendum committebat,vt ibi probatur.Hodie verò tabel-
lio ↄ̃ctum audit vſq; in finem,& ipſe per ſe debet ſcribere docu
mentum,& complere,vt in e.ti.§.nos autem.& §. vt igitur om-
nia.& C.lib.x.de tabu.generali.C.de fide inſt.ↄ̃ctus. nec pōt hoc
alij committere,in auth.e.§.pen.quia facere inſtr̃m non compe-
f tit iure magiſtratus[f].vnde non poteſt committi,ff. de offic. eius,
cui

ADDITIONES.

a Ad audientiam. ¶ Huic dicto,& ipſius rationi concor. aliter Iaco. vt po-
nit Cy.C.de tranſa.ſi ex falſis.in ſi.qui dixit,ꝙ ſi falſitas procedit à notorio
in totum reprobatur:alleg.ꝙ ſemel malus,&c.habetur regula, ſemel ma-
lus.in 6.[alias ſecus.]Accurſ.C.de vet.iur.enuclean. l. 2. ſimpliciter dixit in
vlt.col.inſtrumentum ratione partis totum non cēſeri falſum: ſed in præd.
l.ſi ex falſis.vr̃ diſtinguere inter ſeparata & connexa,vt ſ̃.Item ſciendū eſt,
ꝙ de producente inſtrumentum in vno capitulo falſum,Guid.de Suza. q́-
rit in ea.l.ſi ex falſis.an teneatur pœna falſi?& vr̃ ꝙ non: quia non eſt omni-
no falſum,quod habet primordium veritatis,ff.de lega.2.cum filius. §.hæ-
res meus.tenet contrarium,quaſi tot ſint inſtrumenta, quot ſunt capitula,
vt in eadem.l.in fi.ff.de verbo oblig.l.ſcire.in princ.& l. quod dicitur.& l.
Publius.& ff.de minor.l.etiam.§.1.& de euic.l.quod dicitur.in prin. Quæ-
rit demum,ſi faſum ſit,vbi nulla eſt vis quæſtionis,an vtens eo teneatur pę
na falſi?& tenet,quòd ſic:allegat ff.ad l Cor.de fal.l.ſi quis legatum. in prin.
& ff.de arbit.l.cum pœna.& ſi quis cautio.qui autem.in fine.& de edend.l.
vbi.§.1.Remiſſiones vide ĩ eo.§.in fin.
b Et Tancr. ¶ & Alber.Galeo.eodem.titul.verſicul. ſed pone, quòd inſtru-
mentum.
c Venerealis l. ¶ Bar.ibi recitat tres opiniones,ex his ſubdens ſuam. Pileus
quæſtio.92.tenuit dom.Io.& per eandem legem,quando in parte non mo
dica.& maximè,circa ſui ſubſtantiam,apparet vitioſum: quia breuiter &
pulchrè allegauit,non habentibus eius ſcripta hoc participo: dixit enim,
quod contra inſtrumentum faciunt quatuor. ¶ Primo, pro parte vitioſa
contra alium iuſta præſumptio. ¶ Secundò,ueritatis pro falſitatem ſta
corruptio. ¶ Tertiò,totius ratione partis contaminatio. ¶ Quartò totius
pro parte legitima condemnatio.Ad primum inducit ff.de probat.cum de
indebito.C.de edict.diui Adrian.l.fi.Ad ſecundum.ff.de excuſ.tut. qui teſt.
ff.de rebus dubijs.ſi is qui.§.vtrum Ad tertium C.de vet.iur.enuc.l. vlt.in
fi.Ad quartum.ff.ad Syl.ſi quis in graui.§.ſi quis tabulas. ¶ Ad contrarium
inducit alia quatuor,vt dicit,fortiora. ¶ Primum,ratione partis circa to-
tum non habenda ſuſpicio. ¶ Secundum,vtilis propter inutile non facien
da mutatio. ¶ Tertium,maioris partis legitima præpoſitio. ¶ Quartum,
reſiduæ partis perfectiſſima lectio.Ad primum.ff.de his,quæ in teſt. delen.
l.penul.& C.de tranſ.l.penul.Ad ſecundum.ff.ſi cert.petat.l. certi. Ad ter-
tium.ff.de contrahen.empt.l.domum.Ad quartum.ff.de his, quæ pro non
ſcri.l.2.
ADDE,quòd Bar.in l.ſi ex falſis.C.de tranſact. tenet, quòd inſtrumentum
falſum in vno capitulo,ſit in totum falſum Bald.verò conſ.264.inci.factū
tale eſt.1.lib.conſultus,cum in inſtrumento eſſet venditio duorum caſtro-
rum,& in rei veritate non eſſet venditio facta.niſi vnius caſtri,reſpōdit,nō
in totum vitiari:& ita tenere Old.& Accur.& facere no.per Imo.in d. ca.
fraternitatis.
d Inſtitutio. ¶ Ibi,& in præ.l.ſi mandato.§.fi.tractat de hac clauſula Richar.
Malum.in ſua quæſtione mihi 17.quæ incip.Titius ex prę defuncta.termi-
nauit,ꝙ ſi talem clauſulam ad verbum reliquit.non poteſt addi Iure inſti-
tutionis,vel huic ſimile:quod habet validare teſtamentum, quando deſcē
dentibus erat relictum. Quicquid dicat,contrarium fit de facto,& habet
æquitatem:ſæpiſſimè enim teſtatores filiabus relinquunt, filios inſtituunt.
Ad hanc autem verborum ſubtilitatem ſeruandam ſubdunt, ꝙ habeatur
conſilium ſapientis, maximè cum verbum Relicti,etiam inſtitutioni coa-
ptetur,vt notatur in auth.de hęre.& Falc.§.hæc quidem. ſuper verbo,reli
ctis.ff.de teſt.ex ea.§.1.& de hęre.inſtit.l.his verbis.in gl.& quod no.de teſ.
c.1.lib.6.in gloſ.nunquid. In fine autem quæſtionis illius tractat, quid talis
clauſula in contractibus operetur:dicens primo,ꝙ omne id,quod in teſta-
mentis operari poſſet.vt ſcilicet voluntas teſtatoris,& id,quod ſenſit, de-
ſcribatur ordinatiori;& clariori modo,& magis proprio, & in dubio opi-
nionum tutiori:& hoc fortius in contractibus, qui magis poſſunt conferri
in alterius arbitrium,quàm vltimę uoluntates,ff.de teſtamen.l.3.& quod
ibi no.i fi.j.gl.In illis ergo ſapiēs ſupplere poterit de ↄſuetis licet nō dictis.
Et ſic poſſet intelligi,quod no.ff.de verb.obl.ex ea parte.ſ. ꝙ ibi conſuetū
erat promitti pœnam.Nec obſtat,ꝙ conſueta veniunt etiam ſine clauſula,
de ſapiente,ff.de ædil.edic.ꝙ ſi nolit.§.quia aſſidua.& de aqua plu. arcen.ſi
prius.§.j.quia id additur ad dubitationem tollendam, ff. man. qui mutuū.
Supplebit ergo in conſuetis & naturalibus,cum conſuetudo eſt altera na-
tura,ff.de lib.& poſthu.ſi quis poſthumos.inducit,quod not.ff.de act.emp.
emptorem.§.qui autem.in prin.magnæ gl.& l.ſi quis ſeruum.in glo. 2.& in
hoc conſilio veniet arbitrium boni viri,ff.de reg.iur.in perſonam.§.1.per
quod etiam inconſueta poſſent ſuppleri:extranea vero,uel accidētalia,vel
naturalia,quæ bonus vir non arbitraretur, ſupplere non poterit: quia de
his non videtur actum,vel cogitatum.facit de iniur.in noſtra. de iureiur.c.
pen.quod procedit in omni generalitate,vel obſcuritate,de reg. iur.inſpi-
cimus.& c.generali.lib.6.De ſubſtantialibus autem certum eſt ſupplere nō
poſſe:illa enim à principio ſic inſunt contractibus quod ſine illis vitiant.
C.de teſta.l.teſtamentum.de ſponſ.tuæ.& c.ſeq.i fi.& quod no.C.de ↄ̃.emp.
l.in vend.de ſubſtantialib. aūt & naturalib. ↄ̃ctuum, & de accidentalibus
remittit ad no.ff.de ↄ̃h.emp.l.pacta.Per prædicta terminatū fuit,in ↄ̃ctu ve
ditionis,donationis,vel alio,quo transfertur dominium. poſſe addi preca
rium,ſ.ꝙ vendens,vel donans ſe conſtituit precario poſſidere pro emēte,
vel donatario:quia id fieri conſueuit:& efficacius venitur ad mentem, ↄ̃-
hentium:facit ff de manu.teſt.ſi quis locuples.in fi.de le.3.ſi quis.C.cōia de
legatis,l.1.circa med.& idem cum notarius poſuit,&c.ut illud ibi includa
tur,quod eſt de natura,uel more ↄ̃ctus,ff.de li.& poſth.l.Gallus. poſt princ.
de iureiu.ſi duo patroni.in prin.& §.idem ſcribit.¶ Redeundo ad quæſtio-
nē auctoris de poteſtate data notario,inuenio ſuper l.1.C.de proc.opinio-
nes recitatas.Prima opi. hēt,ꝙ poſſit,ꝙ uerbū ſonat,cum ↄ̃ctus ex conuen
tione legem accipiant,ff.de reg.iur.contractus.& eo.ti.contractus. libr.6.
& nil tam congruū fidei, quam promiſſa ſeruare,ff.de pactis.l.j. circa prin.
C.de tranſact.non minorem.& quia uerba debent aliquid operari in con-
tractibus,legatis,& priuilegijs,ff.de uſuris.ſi ſtipulatus.de leg.j.ſi quando.
ad municip.l.2.de priuil.ſi papa.§.1.in fi.li.6.Gui.de Suz.diſtinguebat, an
eſſet,uel non eſſet certus ſapiens nominatus ad id,ut primo caſu procedat,
quod dixi:allegat C.de contrah.emp.l.fi.ff.loca.ſi merces. 2.reſp. C.de no-
uo.Cod.fac.l.hæc quæ neceſſario.§.ideoque. Secundo caſu nil poſſit, per
præ.l.ſi merces.1.reſp.facit ad hanc diſtinctionem ext.de arbi.innotuit. de
elec.c.2.lib.6.Iac.de Are.etiam eo caſu,quo fuit certus ſapiens nominatus
reſtringit ipſius poteſtatem,ut ſ̃.dixi poſt Richar. Quando autem uendi-
tor promittit ſecurare emptorem ad ſenſum ſapientis, & ſapiens dicit fi-
deiuſſorem dari:uide,quod no.ĩ.de emp.& uen.§.j.ſuper uerbis, fideiuſſo-
ris proteſtatione,quæ ibi ponuntur in inſtrumento contractus:& uide etiā,
quod ibi dicam.
ADDE,ut plenè per Bart.& Alexand. in l. illa inſtitutio. ff. de hæredibus.
inſtit.
e Collat.4. ¶ Et uerba ſunt Acc,quæ ſequuntur ibi not,§.primo, in gloſſ.
caue tibi.
f Magiſtratus. ¶ Hęc ratio fuit Acc,in gl.de qua dixi. Sed non placet Iaco.
de Bel.cum certum ſit tabellionem magiſtratum non eſſe. Sed hoc uoluit
Accu.nec iuriſdictionem habere,ſed habet officium. Dicit ergo rationem
eſſe,ne uſurpentur officia, uel promiſcuis actibus confundantur: alleg.C.
de epiſcop. & cleric. repetita. & libro 12. de numera. & actu.l.4.& 6.&
l.nemini.
ADDE rationem,ꝙ perſonæ fides & induſtria eſt electa,ext. de off.dele.
ſi.§.2.ff.de ſol.inter artifices.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

cui man.eſt iur.l.1.in prin.Si tamen commiſerit,ſeu delegauerit,
punitur ipſe:ſed inſtrumentum factum videtur valere,vt in eod.
ti.§.vt tamen non.verſi.ſi verò poteſt.Sed illud in ciuitate Con-
ſtantinopolitana,vt ibidem no.[a]Sed quid videmus Narbonæ &
Florentiæ aliquem eſſe magiſtrum ſtationis, & ille mandat per
diſcipulos confici inſtrumenta? Reſp.illud ideo eſt, quia & ipſe
diſcipulus audit ꝯtractum,& ei iniungitur ſcribere documenta: idẽ
que ſcribere poteſt,& magiſter ibi ſuum ſignum apponit, & ſe
ſubſcribit propter maiorem auctoritatem,vt. ff.de eden. ſi quis
16 ex argentarijs §.1.¶†Nam quanto plura ſigna in chartis, tanto
ſunt cautiora inſtrumenta,vt in auth.de fide inſt.§ oportet. 93.
diſt.§.j.& c.1.& 2 ex.de of.del.prudentiam.in princ.ibi, integrũ
eſt iudicium, &c. Vbi autem non eſt magiſter ſtationis, habens
diſcipulos iuratos in prædictis locis,non poteſt vnus tabellio id
alteri demandare.Ex quo patet,ꝙ extirpandus eſt abuſus,qui in
plerisq; locis diœceſis & prouinciæ.Narbo. irrationabilter ino-
leuit,vt 68.di.corepiſcopi Ibi enim tabelliones mandant in ſin-
gulis villulis,vel caſtris,ſacerdotibus,vel clericis, & quandoque ẽt
laicis,vt eorum vice audiant teſtamenta,& contractus matrimo
nij,& alios,& in ſcriptis cum teſtibus redigant: ex qua ſcriptura
ipſi poſtmodũ conficiunt inſtrumenta,vel ſcripturæ per illos fa
ctæ ſubſcribunt:& malè,vt patet ex præmiſſis: nec talis ſcriptu-
ra faceret fidem,ſi opponeretur. In his autem multum operatur
cuiuſque loci conſuetudo,ext.de fide inſt.cum dilectus. ¶ Item
opponitur,ꝙ talis illud ſcripſit,qui non poſſet eſſe tabellio: quãdo
dic,vt ſ.§.reſtat.verſi.ſed cum dixeris.& ſeq. Item opponitur ꝯtra
inſtrumentum, ꝙ per aliam ſcripturam contrariam eadem die
factam,vel ab eadem parte productam,derogatur ei fides,ex.de
fide inſtr.imputari,C.e ſcripturæ.Idem & in literis papæ, ext. de
17 reſcrip.paſtoralis.¶†Sed pone:produco inſtrumentum, in quo
continetur,ꝙ promiſiſti mihi decem Narbonæ die tali: tu pro-
fers aliud inſtrũm,in quo continetur me, vel te, illa die fuiſſe ſti-
pulatum Romæ:quæritur,cui potius ſtabitur? Et vr̃,ꝙ vltimò pro
ducto:ar.C.de ꝯtrahen.ſtip.optimam.ad fi.ext.de teſt. ex tenore.
Sed dic ꝙ iudex inſpicit quod inſtrumentum inducat maiorem
probationem:quia fortè primum inducitur per eum, qui ꝯſue-
uit facere & producere falſa inſtrumenta,ext.de pign. illo.in fin.
vel erat abolitum,vel cancellatum,ſeu vitiperatum, vt C.de e-
dicto diui Adria.tol.l.fi & ff.de accuſa.ſi cui §.iiſdem. vel tabel-
lio non erat bonæ famæ,extrà de præſcr. veniens. vel proferens
erat perſona famoſa & vilis,ff.de edend ſi quis ex argentarijs.§.
primo.Si autem ambo ſint æqualia,quo ad hoc,attendat,vtrum
ſecũdum producat ad abſolutionem,vel obligationem; ſi ad ab-
ſolutionem,creditur ſecundo:ſi ad obligationem, non creditur,
vt ar.ff.de act.& obl l.Arrianus,ext.de probat. ex literis. & ſ.de
b confeſ.[b]ſed ſi expediens viſum fuerit,nulli credat,C.de fide in-
c ſtrum.ſcripturæ. Sed eodem themate retento[c], pone,ꝙ tu per
tuum inſtrumentum obtinuiſti, nunquid ego potero probare
ꝯtrarium per teſtes? Dicit Vber.ꝙ non,ar.C.de fide inſt.l.3 ff. de æ-
dil.edi ꝙ ſi nolit.§.in factum.& vide ſ.§. prox. ver. ſed pone, pro
18 duxit.¶†Quid ſi ita[d] continetur in inſtrumento:P.filius T. pro-
d miſit die tali decem H.& illa die T.non viuebat: & ſic P. non e-
rat eius filius? Dic,ꝙ non ideo falſum dr̃ inſtrumentum, vel vi-
tioſum.ff.ſi cer.pet.eius qui.debet.n.ſuppleri filius T.ſ. quondã.
Sic debet exponi & ſuppleri ff.de damno inte.ſi finita §.ſi fortè.
ver.vt autem ibi,dominus,ſ.quondam:& C.de rebus cred.ad ex
cludendum ibi,tutor,ſ.quondam,ff de publica & vect.l. cotem.
e §.illicitarum[e]& C.de teſtib.l pen. ¶ Item opponit,ꝙ aduerſa-
f rius ſemel coram iudice profeſſus eſt ſe eo non vſurum[f], C. e. l.
3.ext.de accuſ.veniens.7.q.1.quàm periculoſum ext. de renunc.
ſtnè.& c.dilectæ ¶Item,quòd non ſunt ibi teſtes ſcripti,extr.de
proc c.r in auth de fid.inſt.§.ſi quis igitur.& §. ſed & ſi quis igit.
& §.ſed & ſi quis.quod dic,vt ſ.§.reſtat. verſi. ſed cum literis &
in Summa domini mei eo.tit.ſub.§.idem redditur,ver item ſm
Goff. ¶ Item quòd non eſt ibi numerus teſtium,qui ſecundum
legem requirit,habita diſtinctione,vtrum ꝯtrahat in ciuitate, vel
agro,à perito,vel imperito:& an ꝯtractus aſcendat libram auri,vel
non,in auth.eo.§ ſed & ſi inſtrumenta,C.eod.auth.at ſi ꝯtractus.ſ.
g de teſte.§ reſtat.[g]¶Item,quòd teſtes inſcripti non ſunt idonei:
putà quia ſunt de adulterio condemnati, ff.de teſt ſcio.quod dic
vt ſ.de teſte,§.j.ita poſſunt enim impugnari,ſicut produci in iu
dicio.Contrà,quia ſufficit illos fuiſſe bonæ famæ tpe,quo fuerũt
inſcripti,C.de teſti.l.j.de hoc ſ.de teſte,§.j.verſi item opponit ꝙ
19 eſt cri.¶†Quid ſi teſtis inſcriptus in inſtrumento, eſt excõica-
tus: Reſp. inſtrũm nihilominus valet,dummodo inſtrũm non ſit
aliàs ſuſpectum:quia tunc non daret ei fides per teſtem,niſi ex-
cõicatum.Si aũt nunc eſt abſolutus,bene dat fidẽ inſtrũo per ſuum
teſtimoniũ.licet tẽpore,quo fuit inſcriptus, excõicatus fuiſſet.
Sed ꝯtra,ſi nunc eſt excõicatus.ſed tpe inſcriptionis non, tunc per
ſuum dictum non dat fidem inſtrumẽto ſuſpecto, cùm ſit excõi
catus,ſecundum Papam. Alij ꝯtra. De hoc ſecundum Papam extrà
h de excep.pia.§.ſi vero[h].Ar.pro & ꝯtra,ſ.de teſte,§.1.verſi. item ꝙ
i excõicatus & ſeq.& ver.quid ſi poſt datum.& ſeq.¶Item[i],quòd
in inſtrumento deeſt aliqua litera,ext.de fide inſtr.ex parte ff. de
manu.teſt qui habebat.¶Item, quòd illi qui dicuntur in eo in-
terfuiſſe ꝯtractu,tunc erant alibi, extr.de his, quæ ſi à præ quanto.
& de teſti.tam literis.in fin.C.ad leg.Corn de falſis, l.qui veluti.
¶Item quòd notarius non fuit rogatus facere inſtrumentum.
quod

ADDITIONES.

a Ibidem not. ¶ In gl.hic eſt ar.quod tenet in alijs locis inſtrumentum non valere.Sed ad partem,ꝙ ualeat inſtrumentũ inducitur,ꝙ alius eſt,qui ſcribit teſtamentum originale,putà ſeruus, vel ipſe teſtator. & alius, qui illud publicet ad fidem faciendam,putà officialis,magiſtri cenſus,vel ſimiles Patet primum ff.de teſta.l.ſeruus.& C.e.hac ꝯſultiſſima.in prin.& C.eo.teſtamenta.& l.ꝯſulta.Idem in donatione ſcripta per vnum.& per alium publicata,C.de dona.l.in hac.& maximè in hoc,cũ conſentit, qui protocollum ſcripſit.facit regula,qui per alium.lib.6.concor. & omnia noſtra facimus, &c.C.de vet.iure enuc.l.j.§.ſed neque.facit.ff.de edendo, ſi quis ex argentarijs.§.j.& vr̃ caſus in auth.de fide inſtr.§.in his verò.ibi,ſi quidem per ſe non ſcripſit,ſed per alium miniſtrantem ſibi. Quòd non poſſit, inducitur: quia qui per ſe cognouit cauſam,pronunciare debet per ſe,non per alium, C.de ſen.ex breuic.recit.l.2.& 3.facit C.de iur.emp.l.fin. C.de his,qui veniam æta.l.2.Dilatare potes materiam per no.in regula,poteſt quis. li.6.In parte prima dicit Nicol.notarios diſtinguendos, vt iudices, quorum aliqui totum & partem committere poſſunt,etiam priuatis.ff. de iuriſ. omn. iud.l.magiſtratibus.& l.eum qui & l.2.& 3.in fi.ext.de off. del. ſuper qõnũ. §.2.in qua tñ non procedit,ꝙ dr̃ de priuatis perſonis, de reſcr.ſtatutum,§.1.lib 6.Sunt alij,qui iuriſdictionem habent in volentes tñ, qui dicuntur iudices chartularij,de quibus C.de iud.rem non nouam.§ 1.ff.eod.l. 5.extra de reſtit.in integ.c.pen.Sic eſt dare in notarijs magiſtros tabularios,& tabelliones,vt dictum eſt ſ.ver.prox.& ver.hic ſeq.Et horum diuerſæ ſunt ſpecies,& diuerſa officia & nomina,de quib. no.C.de tabular. ſuper Rub. Et conſtat per prædicta ꝙ tabularij ſcribere poſſunt per alios, & per ſe ſignare.& hoc innuitur in auth.de tabellio.in prin.ibi,cõpletum à tabellione & tabulario.Poſſent etiam per ſeipſos totum ſcribere. omnis enim tabularius eſt tabellio,ſecundum eum:ſed non conuertitur.Item etiam ipſe quem tabellionem vocamus,ſi à ſeipſo extra officium ſine commiſſione facta à tabulario rogatus ſcriberet inſtrumentum, haberet plenam fidem ſine ſubſcriptione tabularij Sed cum in officio ex commiſſione tabularij ſcribit,illa ſcriptura à ſubſcriptione magis tabularij,quã à ſubſcriptione tabellionis fidẽ habet.facit ff.de off.eius,cui man.eſt iur.l.ſi prætor. Sunt alij notarij,vel tabelliones,qui ſtationes non habent,nec per aliud officiũ quam tabellionatus deputati ſunt ad ſcribendum,& audiendum inſtrumẽta:iſti inſtar ſecundorum iudicum,de quibus ſ. bene poſſunt audire ꝯtrahentes,& conficere protocolla,& inſtrumenta:& totũ per ſe debẽt audire,ſcribere & complere,& nullam partem per alium explicare,vt in d.§. nos aũt. de tabellio.Si verò inſtrumento nõ reducto in modum,morte, vel alio impedimento ineuitabili,non poſſet rogatus facere inſtrumentum auctoritate ordinarij,fiet per alium,& valebit,ext.eo.ti.c. pen. Itẽ ſi conſuetudo loci haberet ꝙ ex protocollo vnius poſſit alius notarius facere inſtrumentum,illi ſtaretur,C.quæ ſit longa conſue.l.j.extr. e. ti.cum dilectus. ꝛ.rñſo, vbi etiam decuriones,vel regimina ciuitatum hoc alicui cõcederent, ꝙ de alterius protocollis poſſent inſtrumẽta publicare,valerent talia inſtrumẽta:& ſic ſeruat Italia.facit ff.de iuſtitia & iur.omnes populi. & de emanci. li.l.1.& vide ſ e.ti.§.oſtenſo.ver.ꝙ ſi aliquis tabellio.& in uer. ibi ſequenti tractatur de abbreuiatura protocolli:de quo vide,quod ibi dixi.
ADDE ad ver.ſeq item opponitur,quòd talis illud ſcripſit &c. ꝙ aliquis prohibitus etiam notarius,licet ſit in quaſi poſſeſſione tabellionatus,& cõficiat inſtrumenta,non tamen propter hanc quaſi poſſeſſionem tenuit valida ſua inſtrumenta:ſecus tamen eſſet,ſi ille eſſet in quaſi poſſeſſione huius officij,qui poſſet eſſe tabellio: vide per Aug.in add.ad Bar. in l. generali.C. de tabul.lib.x.
ADDE,vt per Bal.conſ.85.2.lib.Paul.de Caſt.conſ.230.per Pet.de Anc. conſ.243.

b De confeſſionib.¶§.nunc videndum.ver.ſi autem.& ver. ſequentibus.

c Retento.¶No.quia hæc defendit ſolutionem,& loquitur quando ſecundus obtinuit,per quod improbatum fuit inſtrumentum actoris.

d Quid ſi ita.¶ Hoc poſuerat ſupra §.prox.verſi.pen.ſed hic plenius.

e Illicitarum.¶ Melius dixiſſet §.pen.

f Vſurum.¶Sup.cum fides inſtrumẽti reuocaretur in dubium, ſic ponit lex illa,& no.de teſtib.c.præſentium.in fi.j.gl.Conſilium circa hoc vide ſ. §.videndum.ver.ꝙ ſi velis.Vnde,vt in l.illa no.ſecus eſſet, ſi non reuocaretur in dubium.Hoc ſcias,ꝙ Gof.in q.28.dicit,l.illam locum habere etiam in alio iudicio & variato modo agendi.nam cùm inſtrumentum, quod produxit,arguit de falſo.& ego dico me illo vti nolle, videor de crimine conuinci,& paciſci,ff.de his,qui not.infa. athletas.§.vlt.& per id pœnam euado,C.ad l.Corn.de fal.l.ſi falſos.& de crimin.fal.ad falſariorum. Et ſi negaretur per hoc apparere falſum,non poteſt negari illud ſuſpectum:& ſuſpectæ ſcripturæ in iudicio produci non debent,C.de proba.iubemus.de reſc. ad audientia.j.de fide inſtr.Et ꝙ dixi,ꝙ pœnam euadit,intellige ſecundum præ.l.ſi falſos.quando opponebatur vſus tantum. ſecus ſi machinatio, vel fabricatio,vt ibi.ADDE,vt per Alex. in apoſtilla d.l.ſi falſos,

g Reſtat.¶ Totus §.tractat de numero teſtium.Hic autem, quod prædixit, eſt ibi in princ.

h Si verò.¶ Cuius dictum poſuit de ſen.exc.decernimus.li.6.ſuper vlt.glo. ad fin.

i Item.¶Repete,opponitur:quod eſt ſ.ver.patet enim per iura alias, quòd opponitur.item oppoſitio no procedit ſaluo,quod ibi ſcripſi ſuper verbo, deerat.

quod dic vt s̃.§.breuiter.ver.& no. ꝙ.¶ Item ꝙ nõ eſt factum p
manum tabellionis publici:quod dic,vt s̃. §. nunc dicendum. in
prin.& ver.priuatum autem.& §.reſtat.ver.illud autem.¶ Item,
ꝙ non eſt à tabellione ſubſcriptum , vel etiam à partibus, vbi ꝯ̃-
ctus celebratur in ſcriptis:C.eod.ꝯ̃ctus C.de conuen. fiſ.deb.l.2.
extrà eodem,inter dilectos § inſtrumentum.ext.de priuile.cum
olim.2.circa med.¶ Item ꝙ teſtes non ſubſcripſerunt in teſtamẽ
to,vt no.C.de teſta.hac conſultiſſima.& auth.quod ſine.& ar.in
auth.de inſt.cau.& fide,§.oportet.& in caſu,qui eſt C.ad ſenatuſ.
Vel.antiquæ.§.ſed ſi quidem.Quidam tamen dicunt,ibi non eſſe
a neceſſariam eorum ſubſcriptionẽ [a]. Item quòd in inſtrumento
non dr̃,ꝙ teſtes fuerũt rogati in caſu,in quo id fieri neceſſe eſt :
quod dic,vt s̃.de teſte,§.j.ad fi.ver.item ꝙ nõ fuit rogatus . ¶ Itẽ
ꝙ teſtis inſcriptus contradicit inſtrumẽto,vel ſe negat interfuiſ-
ſe.vel ſe ſubſcripſiſſe,vel ſuum ſigillum eſſe, vel de ſui conſcien-
tia appoſitum fuiſſe,ff.quemad.teſt.ape.l.1.§.fi.& l. ſed ſi quis. ff.
de tab.exhi.locum.§.hoc interdictum ff.de prob.ſi eũ.ff.de his q̃
in teſt.delen.l.1.de hoc vide s̃.eod.§.reſtat.verſic. quid ſi diui. &
ſeq.¶ Item ꝙ non eſt ſignatum ab eo , qui ad hoc deputatus eſt,
ff.de iure fiſc.in fraudem.§.quoties.in auth.vt diui. iuſ. ſubſcrip.
hab.gl.quæ.§.j.& in præd.§.rurſus . Item ꝙ non eſt ſigillatum ſi-
gillo,quo debet,cum diuerſa habentur,extra, de appe. ſignifica-
uit. ¶ Item ꝙ non eſt ſignatum ſigno authenticæ perſonæ,nec
ſubſcriptum,vel annotatum,ſeu roboratum ,vt s̃.§. reſtat. verſi.
ſed quid ſi.C.de fid.inſt.ꝯ̃ctus.C.de conue.fiſc.deb.l. 2. & ext. de
priuil.cùm olim.2.12.q.2 cum redemptor.ext. de fide inſt. inter
dilectos.§.ſed ꝯ̃ priuilegium.& §.rurſus.& c.j.& C. eod. auth ad
hæc.C.de teſta.ſi vnus.¶ Item ꝙ habet ſubſcriptiones variis ma-
nibus annotatas,vel ꝙ non eſt eadem manu perfectum,extra. de
b priuileg. cùm olim [b].2.& in præd.decr.inter dilectos.ver. inſtru-
mentum quoque.niſi hęc diuerſitas ex mutatione calami , vel a-
tramenti inducatur,vt ibi,& in auth. de fide inſt. prope princip.
Quod autem dixi de ſubſcriptionibus , intellige propriè , prout
no.in præd.decr.cum olim.& probatur in præ. c. cum redẽptor.
¶ Item ꝙ imago ſigilli non eſt integra,vel aliqui characteres,ſeu
literæ eius ſunt deletæ,vt in præ.§.ſed ꝯ̃ priuilegium. ¶ † Item ꝙ
cera ſigilli eſt vetus exterius,interius verò recens,vt in præ.§.rur
ſus & § inſtrumentum. ¶ Item ꝙ ſigillum non eſt authenticum,
vt in præ.§.rurſus.& e.tit.c.2.de quo dic,vt s̃.de prob.§.fi. uer.x.
¶ Item ꝙ ſigillum non eſt eius,cuius eſſe dr̃, dũmodo ille habue-
rit proprium:vt s̃.de cita.§.iam de citatione.ver.literis igitur.&
20 de prob.§ fi.ver.x.¶ † De ſigillo namque annuli talis ſimilitudo
imaginaliter exprimitur , qualis in ſigillo eſſentialiter habetur,
ut de pœ.diſt. 2 principium prope prin.ver.de annulo. ideoque
non debet quis alieno ſigillo ſigillare , ſi proprium habet , ff. qui
teſt.fac.poſ.ad teſtium § ſi quis ex teſtib. & l.pen. extr. de re iud.
cum inter vos.§.1.de hoc dixi in prin.ver.literis igitur. & s̃.de ꝓ-
cu § ratione autem.ver.item ꝙ non ſunt factæ. & ſeq. ¶ Item ꝙ
ſigillum dr̃ eſſe talium,qui non fuerunt corpus , vel collegium:
quod dic,vt ex̃,de exceſ.præl.dilecta. ¶ Item ꝙ in publicatione
inſtrumenti non fuerunt vocati hi,quos res tangit:quare non va
let,vt s̃.§.oſtenſo.ver.qualiter autem.Item ꝙ eſt ſuſpectum,nec
ei fides imponitur,vt s̃.§.breuiter.ver.& nota,ꝙ.¶ Itẽ opponũ-
tur quæ habes s̃.de procu.§.ratione autem.ver. item ꝙ non ſunt
factæ.& ſequentibus . Item ꝙ inſtrumentum continet in ſe duo
repugnantia,ſeu ꝯ̃tria,ff.de reg.iur.ubi repugnantia . ff. de re iud.
ubi duo.3.q.9.nihilominus.ext.de teſti.in noſtra . de appel.ſolici-
tudinem.ad fi.25.q 2.ſi ea.putà ſi dicatur ibi , ꝙ ſuperior confir-
21 mat,& donat,vt in præd.ca.inter dilectos.§.cęterum.¶ † Item ꝙ
eſt ſcriptum in papyro,ſed hæc non eſt ſufficiens cauſa reprobã
di inſtrumentum,ſed innouationem obtinendi, ex̃. de confirm.
utili,uel inut.cum dilecta . In nonnullis enim regionibus inſtru-
menta in chartis bombycinis fiunt:quod irreprehenſibile iudica
mus,ut s̃.§.reſtat.uerſi.porrò ſunt nonnulli. Item reprobatur in
ſtrumentum,ſi probatur tale quid,quo probato , non poſſit ſta-
re,quod in eo continetur,C.de contrah.ſtip.optimam . & de fi-
de inſtr.inter dilectos.prope fin.Item opponitur, ꝙ tabellio,qui
confecit,conſueuit falſa componere , uel producens falſa indu-
cere,ſeu fabricare:utrumque enim reddit inſtrumentum ſuſpe-
ctum,ar.ff.de eden.ſi quis ex argentarijs.§ j.ff de ſuſpec. tut. l.3.
ff.de accuſ.ſi cui.§.ijſdem ext.de præſcr.ad audientiam. extra de
pign.illo.in fi.ff.de re milit.non omnes.§.à barbaris.C. de proba.
iubemus.C.ad leg.Cornel.de falſ.l.fi.de quæſtionibus.l.de mino
c re.in fi.unde uerſus [c]:

Qui male conſueuit,cui prauus mos inoleuit.
Rarò delebit, quod de conſuetudine creuit:

arg.49 diſ.hinc etenim.uer.impetiginem. Ar.ꝯ̃, ꝙ abuſio in uno
inſtrumento non præiudicet in alio,C.ad l.Cor.de fal.ſi falſos.&
eſt hoc uerum,ꝙ licet tabellio confecit unum inſtrumentũ fal-
ſum,nihilominus ualent alia uera inſtrumenta per eum cõfecta,
quamdiu in officio toleratur: & hoc eſt propter publicam utili-
22 tatem,ut in concor.quas habes.j̃.de execu ſen.§.1.ad fi. ¶ † Si ta
men publica perſona accuſata & condemnata fuerit de falſo, ex
tunc inſtrumenta & dicta eius ratione perſonæ robore carebũt,
& non ante,ar.extrà.de teſtib.teſtimonium.& in præal. concor.
d & in concor.poſitis.s̃,eod.§.reſtat.uer.quid ſi confectum [d].& ad
e idem ext.de hæret.fraternitatis [e].¶ † Sed pone; tabellio confecit
23 inſtrumentum teſtamenti:demum coram arbitris agitur de ſuc-
ceſſione illa:& coram eis illud inſtrumentum producitur: ipſi ue
rò in ſententia ſua ita dicunt,pronunciamus ſic , Non obſtante
inſtrumento teſtamenti coram nobis exhibito , ꝙ talem filium
pronunciamus,ſiue reputamus:hæc autem pronunciatio ſcribi-
tur per eundem,qui illud confecerat inſtrumentum,& tacet,nec
in aliquo ꝯ̃dicit:quæritur,an ex hoc ſit falſarius reputandus ? Et
ur̃,ꝙ ſic,ut C.lib.x.de ſuſcep.& arca.l.ſi aliquid.nam in talibus ſo
la ſententia ſpectatur,ff.de pœnis,quod ad ſtatum . Sed certè ibi
directè actum fuit ꝯ̃ condemnatos,& ſententia ꝯ̃ eos lata: per
quas leges quidam hoc dixerunt:& ar.pro eis ext. de teſtibus te-
ſtimonium.uer. aut grauata.de re iudi.quamuis.Item pro eis eſt,
quia nemo melius confitetur,quam propria manu ſcribendo:&
talis confeſſio præiudicat,ut ff.de pig.fideiuſſor.2 §.j. & extr. de
priuil.cum olim.2.61.diſ.§.ſed aliud.& §.ſequ.ergo non uidetur
24 ꝯ̃ illum aliud inquirendum,C.de confeſ.l.unica.¶ † Nam confeſ
ſio in ſcriptis facta præiudicat , extra de fide inſtr. ſi cautio . licet
facta ſit in iudicio ad aliud inſtituto,extr.de confeſ.cap.2.ext.de
elect.per inquiſitionem . nam crimina undecunque claruerint,
puniri debent,24.q.3.eccę autem.ext.de collu.crimina . Item in
hoc crimine quis ſine accuſatore punitur,C.de proba.iubemus,
& acertima indago in eo fit,C.ad leg.Cor.de fal.l.ubi.Item ex ta
li confeſſione puniri debet , quamuis non fuerit ad hoc actum.
ext.de elec.per inquiſitionem.extrà,de confeſ.c.2.Ego credo,ꝙ
ſententia illi non obeſt : tum quia non fuit ad hoc actum , ff.de
his,qui no.inf.Lucius.ext.de excep.c.1.& de ord.cog.c.2.in fi.cũ
ſuis ꝯcor. tñ quia ſententia inter alias perſonas & ad aliud lata,
ſibi non debet præiudicium afferre,ut ext.de fide inſtru. inter di
lectos §.porrò.& extr.de re iud.c.pen.quamuis ex hoc illius opi
nio de facto grauetur,& eius inſtrumenta ſuſpecta quodammo-
do reddantur,ext.de teſtibus.teſtimonium . extrà de ſimon. per
tuas. ext. de pign. illo.in fi. Eis tñ ſtabitur , niſi aliud ꝯ̃ ea probe-
tur,in auth. col.4 de tabel.§.ſi uerò indignus.uer. ipſis tamẽ Doc.
ut & ibi nota.Nam & ſententia arbitri non infamat , ut ff.de his,
qui no. infa. quid ergo.§.ex compromiſſo . nec de hoc fuit com-
promiſſum:quod & ſi factum eſſet,non ualeret,ut ff. de arb.non
diſtinguemus,§.Iulianus.ext.de in integ.reſt.cauſa.Sed nec con-
feſſio talis,etiam ſi expreſſè fieret coram illis, tanquam facta co
ram non ſuo iudice,ei præiudicaret,ext. de iud.at ſi clerici. Nam
nec poteſt dici confeſſus,cum in inſtrumento ſententiæ non ipſe
locutus fuerit,licet uerba cõſcripſerit arbitrorum , ut ext.de ex-
25 ceſ.præla.ex literis.¶ † Sed nunquid iudex poteſt comburere in-
ſtrumentum falſum coram ſe exhibitum ? Reſp. ſic,ſecundum
Vber.ar.ff.de tabu.exhib.l.fi.C.de famo.lib.l. 1. niſi alia perſona
eſſet in inſtrumento inſcripta,quæ ex hoc nimium læderetur.
26 ¶ † Item opponitur,ꝙ inſtrumentum ſcriptum eſt per notas , ſi-
ue per ſigna:quod eſſe non debet,ar.C.de emen.Iuſt. C. prope fi.
§.cuius ſcripturam.& C. de ueteri iur.enuc.l.2 § hoc autem . Nã
f & Pædius ſcribit,notas [f] non eſſe literas,ff.de bo.poſſ.l.ſed cũ pa
trono §.no.licet ſit ꝯ̃.nam notarius à notis dr̃ , ut 77. diſt. mona-
chus.Sed nunquid & per titulos debet ſcribi? dicunt quidam,ꝙ
ſic,quaſi illud non ſit ſignum tale,quale dicitur in præd. concor.
Alij dicunt,ꝙ in inſtrumento nõ debet fieri aliquis titulus , quia
citò poteſt in eo falſum fabricari:& quod infirmari , uel uitupe-
rari poteſt,præcauendum eſt,ext.de ſeruis non ordinand. c.j.ſed
hoc nõ ſeruatur.In curia tamen Romana ſcriptores domini pa-
pæ à periculoſis abſtinent abbreuiationibus,ut tetigi. s̃. de reſcr.
præſen.§.1.& uide s̃.§.oſtenſo.uerſi.quid ſi abbreuiatura . & ſeq.
Item ꝙ non eſt originale,ſed ſumptum , licet de originali faciat
mentionem,cum ei non credi debet , niſi ipſum originale oſten-
datur,uel niſi eius continentia per teſtes, uel confeſſionem pro-
betur,de hoc s̃.e.§.nunc dicendum.in prin.ſeu uer.3.Item ꝙ eſt
domeſticum,putà à filio , uel alia perſona domeſtica factum, ut
C.de probatio.inſtrumenta.Qui autem ſint domeſtici, dixi s̃.de
teſte.§.primo,uer.item excipitur,quòd eſt domeſticus. Vel põt
prædi-

ADDITIONES.

a Subſcriptionem. ¶ Ibi uide in gl.2.
b Cum olim. ¶ In gl.ex hoc.
c Vnde uerſus ¶ Quos poſuit Io.de Deo Cauil.libro 5.ut ſuprà, in prin.
d Si confectum. ¶ Et in uer.proximè præcedenti illum.
e Fraternitais. ¶ Vbi ſcripſi in gl.magna.
f Scribit,notas. ¶ Id eſt,algoriſmum,ut ibi no.Conſtat autem no[illegible]
pi,pro rogatione,extr.eo.tit.c.pen.& ſuprà eo §.uer.quid er[illegible]

27 prædicta lex intelligi de priuata ſcriptura, vt ibi no.¶ † Itẽ quid
ſi filius fecit inſtrumentum de pecunia patris, nunquid ei credi
tur? Vr̃, ꝙ non, vt in præd.l.nam filius non eſt teſtis idoneus in
a cã patris [a], 4.q.3.vbi teſtis idoneus.ext.qui mat accuſ.poſ. vr̃. ff.
de teſti idoneus.ſi enim dicatur falſum, oportet probari per fi-
lium, vt.C.ad legem Corne de falſ.ſi quis decurio. Arg. ꝯ̃, C.de
his, qui ſibi in teſta.adſcri.l.1.Item ꝯ̃; nam filius poteſt eſſe iudex
in re patris in voluntaria iuriſdictione, vt.ff.de adopt. l.3.& 4 &
etiam in contentioſa in priuatis delictis, vt.ff. de arbitris . quin-
etiam.de quo dic, vt s̃.de iudice del § ſupereſt. verſic.item ſi eſt
maritus.Poteſt ergo patri conſuli ſecundum Vber. vt adhibeat
b alios tabelliones [b]. ¶ Item excipitur, ꝙ in negotio proprio qs
inſtrumentum confecit: ideoque non debet credi ei: arg.ff.ad le
gem Corne.de fal.l.j.§ ad teſtamenta C.de teſta.dictantibus.C.
de his, qui ſibi in teſt.adſcri.l.1.2.3.& 4.nullus.n.idoneus teſtis in
re ſua eſt, 4.q.3.ver.nullus.ff.quando app.ſit, l.1.§. in propria.
28 ¶ † Quid ergo, ſi teſtator legat aliquid tabellioni ꝯficiẽti teſtm̃
nuncupatiuum, quod fieri poteſt, vt C.de teſta.dictantibus. nun
quid ipſe tabellio poterit ſibi illud adſcribere? Reſp. ſic: nec in-
cidet in l.Corn.de falſis.Nec obſtat C.de his, qui in teſta.ſibi ad-
c ſcrib.l.2.[c] illud enim locũ habet in eo, qui ſcribit, & dictat teſtm̃,
quod eſt in ſcriptis, cuius vires omnes dependent ex ſcriptura
d illa [d]: ſecus in nuncupatiuo, quod fit hodie, quia ibi fit ſcriptu-
ra ſolum ad memoriam, non vt vires teſtamenti dependeãt ex
29 illa.¶ † Sed quid ſi aliquis ab inteſtato veniens ſibi adſcribat? de
hoc no.eo.tit.l.1.ſed ſuper his dic, ſecundum Roſ.vt no.in l.j.in
e ti.de ſenatuſcon.Libo. [e] & ſuper hoc concipe libellum, vt j̃.in
tracta.lib.in ti.de fide inſt.uer.adhuc. Sed nunquid omnibus te-
f ſtibus, qui ſunt in teſtamento, poteſt cõiter [f] legari: putà decem?
g credit Iaco.quòd ſic, argum.Inſt.de teſtam.ordi §.legatarijs. [g]
30 ¶ † Sed qualiter, & per quos probabitur huiuſmodi legatum?
Reſp.quilibet poterit eſſe teſtis pro altero, licet non pro parte
ſua.vnde ſi fortè fuerint octo teſtes, quibus legatũ eſt, ſeptẽ pro
babunt pro octauo: & ſic de ſingulis fiet.non enim in re ſua ali-
31 quis poterit eſſe teſtis vt dixi. ¶ † Quid de legatario, nũquid
poterit eſſe teſtis? dic, ꝙ ſi occaſione legati ſui qõ eſt inter eum
& hæredes, non poteſt eſſe teſtis: ſi verò qõ eſt inter hæredem &
extraneum, tunc poteſt eſſe, Inſt.de teſta §.legatarijs C.e.omni
h bus.4.q.3.§.item in criminali.ver.nullus in re [h]. ¶ Itẽ opponit,
ꝙ ꝯtinet maiorẽ partẽ affuiſſe: quod tñ falſum eſt, vt ex̃. de his,
quæ fi à præl ſine ꝯſen.ca.c.quanto.in fi.& talis falſarius dẽt ſu-
ſpendi ab officio & beneficio, vt ex̃ de teſt.tam literis. in fin. De
iuribus autem, quibus conſueuit in inſtrumentis renunciari, vt
no.j̃ de ꝯcluſ.& renunc.ver.qm̃.& ſeq.¶ Item nota, ꝙ quatuor
32 modis agitur de falſo, vt j̃.de ſent.§.fi.uer.& not.¶ † Quid ſi di-
xi inſtr̃m eſſe falſum in modum exceptionis, nunquid poſtmo-
dum potero accuſare de falſo? Vr̃ ꝙ non, ff.vi bo.rap.l.2 ff.de
pub.iud.interdum.Sed vr̃ ꝯ̃: quia per modum exceptionis non
condemnaretur, vt.ff de his, qui not.infa. Lucius. extr. de ord.
cog.c.2.& no.ff.ad leg.Iul.de adul.l.2.§.ſi publico, in gl.ſpeciale,
&c.in fi.niſi fortè iudex ex officio ſuo condemnet, vt.C.de ꝓ-
i bat.l.pen.& hoc verius eſt [i]. Vtrum autem teneatur lege Corn.
de fal.qui ſcienter illicito vtitur inſtrumento no.in auth.Col.2.
de non ali.aut per.§.iiſdem pœnis.& facit ext.de cri.fal.ad falſa
33 riorum.¶ † Vltimò not. ꝙ licet producens inſtrumentum non
poſſit contra illud de falſo dicere, poteſt tamen dicere illud ꝯ̃ ſe
non facere.¶ Item licet non poſſit dicere ꝯ̃ ea, quæ in eo conti
nentur, aliud tamẽ eſt in teſtibus.¶ Item ſi induxi pro me inſtru
mentum, quod non bene intelligebam, & poſtea in aliquo inue
niatur ꝯ̃ me facere, non vr̃ mihi obeſſe. ¶ Item licet inſtrumen-
tum, quod produxi, falſum probetur, non fit mihi præiudiciũ,
k quo ad contenta in eo. Sed hoc proſequere, ſecundum Papam,
vt ext.de exce.cum uenerabilis [k]. & de cenſibus, cum olim. [l]

ADDITIONES.

a Patris. ¶ Etiam ſi ſit emancipatus: uide s̃.de teſte.§.j.uer. itẽ ꝙ eſt parẽs.

b Tabelliones. ¶ De inſtrumento à ſe confecto, quod procurator meus pro ducit, uide quæſtionem ſuper regula, cum quid una.lib.6.

c L.2. ¶ Vbi de hoc per Cy. Huic autem dicto concordãt Odo.& Vber.de Bob.dictum Ia.de Ra.ibi inuenies per Cy. fertur Dinum tenuiſſe contrariũ in l.1.§.inter filium.ff.ad leg.Cor.de fal.vbi gl.mouet hãc qõnẽ, & non ſoluit. Sic etiam do.meus ſuper præ.l.1.id autem probabat Dy. per l.impuberẽ.§.qui codicillos.& l.diuus.e.ti. Sed iſtæ leges, q̃ dicũt, in codicillis Libonianũ locum habere, pro tanto non probant: quia ſicut & teſtm̃, ſic & codicilli in ſcriptis, & ſine ſcriptis fieri poſſunt, C. de teſta. cũ antiquitas. in fi.& de codicil.l.fi. Dominus Ruſticanus diſputauit hanc qõnem, & tenuit etiam in nuncupatiuo locum eſſe Liboniano, & ſi nõ ex verbis, tñ ex mente quod multis rationibus probauit, inducens vltimo not.in l.fi.C.de edi.diui Adria.in gl.ſigillorum.& C.de fideic.l.fi. Rationes aũt fundantur ſuper eo, quod dictum eſt in ver.prox. & ſuper indiſtincta & generali prohibitione, & ſuper indemnitatis ratione: fuit qõ facti de patre notario teſtamentum ſcribente nuncupatiuum, in quo teſtator filium notarij, fecit fideicommiſſarium, vel executorẽ ad ſoluenda legata, vel ad diſtribuendã certam quantitatem in pauperes, & poſito, ꝙ opinion. Odof.de nuncupatiuo non defenderent, fuit tamen obtentum: quia per id nihil acquirebat filio, & ſic nec patri: leges prædictæ, vel Libonianum locum non haberẽt, ꝙ licite filius illud officium exequi poſſet: ad quod facit ff. de fal. l. vxori. §.1.& quod ibi no.& in l.impuberẽ.§ fi.facit l.de eo.& l.ſequens.e.ti.ff.de adi.leg.l.pe.§.1.qñ dies leg.ced.l.Firmio.§.1.& de leg. 2.l. ſi quis Titio.& quod ibi no.ibi enim diſtinguitur, in miniſterio an ſit cũ cõmodo, vel ſine. ADDE, quod pro hoc ultimo dicto Io.And.faciunt, quę not.per Bar.in d.l.impuberem.quod pater poteſt inſcribere filio legatum, dummodo patri non quæratur uſusfructus. Quo vero ad Odoff.Bald.in l.j.§.fi. ff.eo.dicit, quòd ſi eſt teſtamentum nuncupatiuum, quod probatur per inſtrumẽtum, quia tunc eſt eadem ratio, quę eſt in teſtamento in ſcriptis, incidat in pœnam: ſi uero teſtamentum probatur per teſtes, tũc non incidit in pęnã: & hoc ſequitur Bal.conſ.387.2.lib.inci.diſpoſitio.

d Scriptura illa. ¶ Teſtibus ignota: cuius contrarium in nuncupatiuo.

e Libo. ¶ Ibi nil de nuncupatiuo, de quo s̃.ver.prox.

f Communiter. ¶ Singulariter enim non eſt dubium, ut in prę.l.dictãtib.

g Legatarijs. ¶ Et ſic ſeruatur.

h In re.¶ Vide, quod dixi s̃.de teſte.§.j.uer.item quòd eſt talis.

i Verius eſt. ¶ Vide, quod ſcripſi s̃.ti.pſox.§.1.s̃.uerſ.ſed pone: ecce. & facit s̃.de teſte, §.1.ver.ſed nunquid index.& uer.ſeq.& quod ibi dixi.

K Venerabilis. ¶ Ibi ſcripſi in gl.quaſi dicat.ad fi.

l Cum olim. ¶ Ibi ſcripſi poſt prin.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura forenſis quæ dicatur.*

2 *Scripturæ forenſi in iudicio productæ, quæ poſſint opponi.*

3 *Scriptura forenſis, aut atteſtationes mortuis teſtibus an ualeant poſt triennium.*

4 *Scripturæ publicæ iudiciali etiam ſine teſtium inſcriptione credendum eſt.*

¶ De impugnatione ſcripturæ forenſis.

10.§.Satis vtiliter tractauimus, qualiter ſcriptura publi
ca valeat impugnari, ſupereſt ergo, vt de im
pugnatione priuatæ tangamus: ſed quia hoc s.in §. nũc dicẽdũ.
tetigimus, ideo hic non repetimus: aliqua ergo de forenſi dica-
1 mus.¶ † Et ſcias, ꝙ forenſis ſcriptura dicitur quæcunque fit co-
rã iudicibus, vel alijs publicis perſonis, vt emancipationes, pro
teſtationes, & hmõi, ex̃ de of.ord.paſtoralis §. fi. C de an.exce.
l.vt perfectius.C.de iud.cum ſpecialis.ext.de procu.c.j.ſic dicta
à foro, vt ext.de verb.ſig.forus.in prin quia ſpecialiter fit de his
2 quæ in foro fiunt, vel dñr.¶ † Si igitur in iudicio talis ſcriptura
producatur, opponatur ei, ꝙ non valet, niſi ſit publicata legiti-
mè, C.de re iud.geſta.& de don.in donationibus.& s̃.eo.§ oſten
ſo.ver qualiter añt. De hoc, & an ipſe iudex poſſit acta ſcribere,
a no.ſecundum Papã.ext.de teſti cum à nobis [a]. ¶ Item ꝙ non va
let, ſi factum fuerit inter alias perſonas ext.de fide inſt. inter dile
ctos verſus fi.ff.de iureiu.ſed & ſi poſſeſſori §.fi.& l.ſeq. ¶ Item
ꝙ non valet poſt lapſum triennij.de quo habes C.de iud. prope
3 randum.in fi.& ex.eo.venerabilis.¶ † Dic, ꝙ atteſtationes vale-
bunt etiam poſt lapſum triennij, ſi teſtes mortui ſunt: ſi viuunt,
iterum poterunt examinari, ſecundum Ber.Vinc & Accur.ext.
de teſti.præſentata, & C eo.l.fi.& Goſ.idem dicit in omnibus a-
ctis ꝙ non pereunt, ſi de mandato iudicis per publicam manum
ſint ſcripta, per præd. l geſta. Confeſſiones etiam valent perpe-
tuò, ſi ſint publicatę, vt in præ.l.geſta.nam & regulariter acta v-
nius iudicij faciunt fidem in alio, C.de lib.cau.l pe.in fi. ex̃.de te-
ſtibus.cum cauſam.& c.præſentata.de prob.c.fin. & hæc proce-
dunt ſ̃m eos, qui dicunt l.properandum.non corrigi per dec ve
nerabilis.quo ad lapſum triẽnij: alij ꝯ̃, ſ̃m quos hæc dubitatio-
b nem non habent [b]. An atteſtationes & confeſſio in vno iudicio
factæ, præiudicent in alio, dixi s̃. de confeſ.§.nunc videndum.in
4 prin.¶ † Et ſcias, ꝙ ſcripturæ publicę iudiciali creditur ſine teſtiũ
c inſcriptione, vt.s̃.§.reſtat.ver.ſed cum literis [c]. Quid autem poſ-
ſit contra ſententiam obijci, uide j̃.de ſent.§.iuxta.& §. ſeq.

ADDITIONES.

a A nobis. ¶ Vbi ſcripſi in gl.colligunt quidam.

b Non habent. ¶ Vide s̃.ti.j.§.reſtat.uer.item ꝙ inſtant. & ꝙ ibi dixi.

c Cum literis. ¶ Ibi remiſſionem dedi.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegij confirmatio non valet, niſi confeſſio principalis oſtendatur.*

2 *Confirmatum priuilegium qualiter dicatur confirmari.*

Seruus quicquid acquirit, domino acquirit, ſi tamen iuſte acquirit.

3 *Confirmationi ſtandum non eſt, niſi originale & authenticum oſtendatur.*

4 *Priuilegium continens ius commune non dicitur priuilegium.*
5 *Clauſula Non obſtante tali lege, in priuilegio inſerta, an, & quando non impediat illud.*
6 *Dubitans priuilegium eſſe perſonale, vel reale, quò recurſum habere poſſit.*
7 *Papa ſcribens alicui archi. & dicens, Vices noſtras tibi in tali prouincia duximus committendas, an intelligatur committere perſonæ, vel dignitati.*
8 *Clauſula in inſtrumento, quæ ad omnia referri poteſt, appoſita, an, & qualiter ſit referenda.*
9 *Priuilegiatus multis modis poteſt priuilegium ſuum perdere.*
10 *Abbas in totum a poteſtate epiſcopi exemptus, ſi epiſcopo ſponte dederit procurationem per xl. annos, an poſſit epiſcopus eam petere cauſa præſcriptionis.*
11 *Imperatore fundante de bonis regni eccleſias, eiſque priuilegia conferente: an eius ſucceſſor poterit reuocare.*

¶ De impugnatione priuilegij.

II.§.Nunc autem videndum reſtat de impugnatione
priuilegij, vel confirmationis, ſeu conceſ-
a ſionis [a]. Et quidem hoc fit multis modis. cum enim priuilegiũ
contineat ius priuatum, & ſpeciale perſonę, vel vniuerſitatis, vt
3. di. priuilegia. & 26 q 2. non exemplo. & ext. de verbo. ſignif.
abbate. & C. de præſcr. 30. vel 40 ann. omnes in fin. de facili ius
commune ei præfertur, vt in auth. de non alien. aut per. reb. ec-
cle. §. quia. ext. de ſtatu mo recolentes. ext. de priuile. ſi de terra.
& cap. ex ore. de re iud. ſuborta quia res de facili ad ſuam natu-
ram reuertitur, ff. de pac. ſi vnus. §. quòd ſi non, vt totum. licet
alias in his plena ſit interpretatio facienda, ext. de don. cum di-
lecti. ff. de conſtit. prin. beneficium. In primis igitur conſidera &
inſpice totum tenorem, vt de inſtrumentis dixi ſupra. § inſtru-
mentum ergo. in princ. deinde vide bullam. ſi eſt papale priui-
legium: & conſidera, quę habes s̃. de reſcri. præſent. & recep. §.
1. vel etiam ſigillum, ſi eſt alterius priuilegium: in quo conſide-
ra, quæ dixi ſupra. §. poſtremò. ver. item quòd nõ eſt ſignatum.
1 & ſequentibus. ¶ † Item oppone contra confirmationem, quòd
b non valet, niſi oſtendatur confeſſio principalis. Primò [b], quia
principalis cauſa deficit, ff de reg. iur. cum principalis. ¶ Secun-
dò, quia qui confirmat, non dat, ff. de iuriſd. omn. iud. & quia.
¶ Tertiò, quia facit mentionem de prima ſcriptura, quæ non ap
paret: quod dic, vt ſupra. s̃. nunc dicendum. verſiculo. primo. in
prin. Hęc omnia plenè probantur ext. de fide inſt. inter dilectos.
c verſus fin. [c] & de ſent. & re iudica. cùm inter. prope finem. & de
d confirmation. utili vel inutil. cùm dilecta [d]. Inſtitut. de dona. ꝑ-
e pe fin. ext. de verbo. ſignifi. abbate [e]. ¶ † Quartò, quia quicquid
2 confirmatur, intelligitur confirmari, ſi iuſtè quæſitum eſt [f]: ſicut
f quicquid ſeruus acquirit, domino acquirit, ſi iuſtè acquirit, ff.
de acquir. poſſeſſ. quod ſeruus. Ar. tñ contrà, confirmationem
valere, licet conceſſio non appareat. nam qui confirmat, vide-
tur donare, ff. de pactis, conuentionum & l. ſequen. Ad hoc e-
tiam facit, quod dicitur de marito, qui delegauit, vel promiſit
dare dotem certam, quam dixit ſe accepiſſe, quam tamen non
accepit, C de fal. cauſa adie. & ff. de dote præ. l. per totum, & ff.
de aur. & argen. lega. Quintus. reſpon. 1. Inſt. de leg. §. ſi quis in
nomine. extra de conſang. & affin. quia circa. Præterea quando-
que valet confirmatio, licet conceſſio non tenuerit, ff. de ado-
pt. adoptio non iure. Quidam diſtinguunt, vtrum erat veriſimi
le confirmantem de nouo conceſſurum, necne? tu dic, quòd ſi
ſimpliciter ſit confirmatio, vel in genere, dicendo, confirmo
donationem, vel conceſſionem tibi per talem factam, non va-
let confirmatio, niſi appareat donatio, vel conceſſio legitima,
vt in primis concor. Si verò fit ex certa ſcientia, putà quia con-
firmator videt cõceſſionem & eam de verbo ad verbum in cõ-
firmatione inſerit, vt patet ſupra de reſcr. præſen. §. ratione for
mæ. verſicu. ſequitur videre. tunc bene valet, ut 63. diſtinct. in
g ſynodo. ext. de confir. vti vel inuti. cap. penul [g] & in præd. con-
cor. contrarijs, & ff. de teſta tutel. iure. & hæc quæſtio venerea-
h lis eſt [h]. Et nota, quòd aliud eſt priuilegium, & aliud confirma-
i tio, vt not. ſecundum Papam, extra. de re iudic. cum inter [i].
3 ¶ † Quid ſi conceſſum eſt alicui priuilegium à principe, putà vt
poſſit facere tabelliones, vel aliqua alia iuriſdictio: poſtea per
ſucceſſores principes facit iſte ſibi priuilegium huiuſmodi con-
firmari: pro qua confirmatione facit in authen. Collat. 1. de hæ-
re. & Falci. in 1. col. proceſſu temporis, dum fortè priuilegium
in dubium reuocatur, confirmatio in medium producitur, con-
tra quam opponitur ei ſtandum non eſſe, niſi originale & au-
thenticum oſtendatur, C. de eden. authen ſi quis in aliquo. ext.
de fide inſt. capit. primo extra. de confir. vti. vel inutil. cap. pri-
mo. & capit. cum dilecta. Odof. dicit, ei credendum eſſe. argum.
C. de teſtam. ff de iuri. omn. iud. & quia. ff. de pact. legitima ff. de
k verbo. ſignif. l. lege obuenire. extra de confir. vti cap. penulti. [k]
Item ſi conceſſio principalis apparet, oppone contra confirma
tionem eius, vel priuilegium, quòd ipſa conceſſio non tenuit:
ergo nec priuilegium, uel confirmatio, quæ ſunt acceſſoria, ut
extra de iud. cum inter uos. prope fin. ut in præ. l. iure. in princip.
Alij dicunt contrà. ar. præd. l. adoptio non iure. ſed primum ve
l rius. Alij diſtinguunt, ut ſupra uerſic. prox. [l] Item ſi conceſſio,
ſeu donatio, & bulla, & ſigillum ſine vitio appareant: oppone,
quòd concedens non potuit concedere tale priuilegium: ſuper
quo uide ff. de poſtul. l. 1. §. de qua ff. de mino denique. in princ.
ff. de flu l. pen. ff. quod ui, aut clam. prohibere. §. 1. ff. à quib. app.
non licet, l. j. ff. qui teſt. fa. poſ. l. 2. & l. qui in poteſtate. j. quęſtio.
4 7. Daybertum extra de dec. dudum. ¶ † Item oppone, quòd con
tinet ius commune: ergo non eſt priuilegium, ut ſupra. in prin.
huius §. Fruſtra ergo conceſſum fuit, ff. ad municip. l. j C. libr. x.
de theſau. l. unica Si autem ſit præter ius, debet interpretari ſe-
cundum ius, ut C de inof. teſt. ſi quando. in princip extra de cõ-
ſue cum dilectus. Si contra ius, uide contra quod ius, & contra
quem, & quæ læſio inferatur, ut 25. quæſtio. 2. reſcripta. & l. nec
damnoſa, quæ eſt C de precib. Imp. offer. extra de uerbo. ſignif.
quid per nouale & de deci. ſuggeſtum. & de teſti. cauſam, quæ
5 uertitur. ¶ † Et ſcias, quòd ſi in priuilegio dicitur, Non obſtante
tali lege, tunc omnia ualent, ſi concedens habet ius tollendi le-
gem illam, ut princeps, ff. ne quid in loc pub l. 2. §. ſi quis à prin
cipe C. de teſtam. authen hoc inter liberos. ff. de legat. 3. ſi quis
in principio, ff. de recep. l. 3. in fi. & l. 4. ext de reſcr. nonnulli. Si
uerò dicatur in genere, Non obſtante aliqua lege, fortè non ua-
let nulla lege ſpecificata, ff. ſi quis cautio. ſed & ſi quis §. quæſi-
tum. extra. de confirm. uti. bonæ C libr. 10. de pe. bo. ſub. l. 2. ext.
de offic. deleg. ex parte. ij. Argum. tamen contrà, quòd ualet ẽt
in genere: quia tantum ualet genus in omnibus quãtum ſpecies
in ſpecie, ut ff. de admi. tuto ſi plures. & l. ſi duo. in fin. ff. ſi cert.
pet. certum. Poteſt hoc diſtingui, utrum ex certa ſcientia ſcri-
bunt, uel non: uel dic, ut no. in præ. dec. ex parte. & de hoc infra.
m de in integ. reſti §. ult. uerſic. quid ſi in cauſa [m]. Item opponitur,
quod eſt obtentum lite pendente, ut ext. ut lite penden. capit. ſi.
n ext de priuil. dudum [n]. ¶ Item ꝙ eſt obtentum per falſi ſugge-
ſtionem, uel ueri ſuppreſſionem: extr. de confir. util. uel inutil.
cap. 2. & C. ſi contra ius, uel uti. pub. præſcriptione. & l. & ſi legi-
bus. quę ſunt 25. quæſt. 2. ff. de nata. reſt. l. j. Diſtingue tamen hic,
ut ext. de præſcri. ſuper literis Item quòd fuit conceſſum perſo
næ non loco: uel econtrà. & uide ff de regu. iur. priuilegia. ff. de
cenſ l. 3. ff. de aqua quot. & æſti l. j. §. antepe. ff. ſolut. matr. quia.
ff. de admi. tu ſi ex pluribus ff. de leg. 2. cum patronus. Priuile-
gium enim perſonale non tranſit perſonam, reale uero perpe-
tuò manet ext. de prę́ſum. mandata. 7 quæſt. 1. petiſti. 16. quæſt.
1. hinc eſt. ext. de uſu pal. cap. 2. 25. quæſtio. 2. cap. 1. 2. & 3. & per
6 tot. & 26. quæſtio. 2. non exemplo. ¶ † Si autem dubium eſt, an
ſit perſonale, uel reale, recurritur ad intentionem concedentis
illud, ff. de regul. iur. Neratius. extr. de iud. cum ueniſſent. xj. quę
ſtio. 1. §. ex his omnibus. quòd ſi non poterit concedens haberi,
intelligetur reale, niſi contrà probetur, ff. de conſt. princ. benefi-
cium. ext. de empt. & uend. cum dilecti. extra. de præſcrip. ad au-
dientiam. 16 quæſtio. ſecunda. placuit. Et ad hanc materiam fa-
cit, quod aliàs dicitur de pacto, & perſonali & reali, ff. de pactis,
iuris gentium. §. pactorũ. & l. ſi tibi. §. pen. & l. idem. §. perſonalę.
ff. de

ADDITIONES.

a Cõceſſionis. ¶ Multum habuit auctor de hoc membro ab Vber. de Bob. opere ſuo, 5. & 6. col. & Io. de Deo. lib. 5. Cauil. vbi ſupra & Nep. de Mõt. Alb. hoc proſequitur ſub reſp. 2.
b Primò. ¶ Ponit verba Vber. vbi s̃.
c Verſi ſi. ¶ Et vide, quod ibi ſcripſi de confirmatione ſimplici, & illa, quæ habet clauſulam ad inſtar in gl. no. Inn. & hoc ad decre. auditis. de reſtit. in integ.
d Dilecta. ¶ Et c. pen. vbi de hoc in gl. 2.
e Abbate. ¶ Vbi de hoc in gloſſ. ex hoc & ibi remiſſiones vide, faciunt leges. ff. de leg. j. ſi ſic. §. j. vbi per Dyn. ff. de hæred. vel act. ven. quòd ſi in venditione. & de acquir. poſſ. poſſideri. §. incertam. & l. locus. & de vſu. ſi fur. §. vltim.
f Quæſitum. eſt. ¶ Facit de reſcrip. capit. ſi gratioſè. in fi. lib. 6. cum concord.
g C. pen. ¶ Vide quod ibi dixi ſuper gl. pen.
h Venerealis eſt. ¶ xlix. & facit etiam lvij.
i Cum inter. ¶ Vbi ſcripſi ſuper verbo, priuilegia.
k C. pen. ¶ Vide, quod ibi dixi poſt Hoſt. ſuper 2. gl. per quod intelliges diuerſitatem huius caſus ad præcedentem.
l Ver. prox. ¶ Proximus erat antequàm interponeretur additio verſicul. nunc prox.
m In cauſa. ¶ & s̃. de reſcr. præſen. §. ratione cauſæ. ver. item quod eſt contra ius. & vide, quod plenè dixi de exceſ. prælat. cap. vno. lib. 6. ſuper gloſſ. ergo neceſſe.
n Dudum. ¶ Et de teſtib. cauſam. 2. & vide, quod ibi dixi ſuper

a ff de prob.ſi pactũ.ff.de lib.lega.non ſolũ. §. tale.& l. Aurelius[a].
7 ¶†Quid ſi papa ſcribit alicui archi.uices noſtras tibi in tali pro-
uincia duximus committendas,nunquid intelligit cõcedere ꝑ-
ſonæ uel dignitati?Reſp.credo,ꝙ ꝑſonæ,ar.in præ.dec.cum ue
niſſent.& in præd.dec.mandata 94.diſt.c.1. & in hoc ꝯcordant
b T.& Ber.Alij [b] ꝯ,per præ.dec.cum ueniſſent. Hæc quæſtio ue-
c nerealis [c] eſt & uide ſecundum do.meum in Summa de priui.§.
quæ ſunt ſpecies.Item oppone,ꝙ fuit ad tempus conceſſum, ꝙ
lapſum eſt,25.q.2.c.fi.C.de legi.l.fi.ff.de poſtulan.l. antepe.à ꝯ-
rio ſenſu,35.q.3.quædam.& c.quod ſcripſi. Item ꝙ eſt ibi ali-
qua inſerta conditio,quę non eſt impleta. Vide ẽt ſi eſt ibi mo-
dus,& an ſatiſdedit de adimplendo modo,uel non: ſuper quo
uide.C.de his,quæ ſub mo.uel cond.l.j.& 2.& ff.de ꝯd.& dem.l.
quibus diebus.in fi.& l.qui hæredi.§.fi.& ff.loca qui inſulã.extr.
de cond.appo.c.1.& 2.& fi.de pœ.diſt.4.c.1.& 2. ¶ Item ꝙ fuit
ob cauſam conceſſum,quæ ceſſat,& attende,an illa fuerit fina-
lis,uel impulſiua.& uide ſuper hoc.C.de epiſ.& cler. gñaliter.ff.
de poſtu.l.1.§.3.ff.de don.l.2.in fi & l.3.ff de iure pa.adigere. ex̃.
de iureiu.& ſi Chriſtus.prope fi.vbi de hoc,32.q.7.tantum.ext.
de renun.poſt tranſlationem.§.cæterum.j.q.7. quod pro reme-
dio.& j.q.1.quod pro neceſſitate.19.q.2.duæ.¶Item excipe,ꝙ
talis clauſula ibi poſita,reſpicit tantum ſequentia,& non præce
dentia,ut ext.de don.cum dilecti.uel quod ꝑpoſtera poſita eſt,
8 ut ext.de reſcr.cauſam,quæ.¶†Et nota,ꝙ ſi in priuilegio, uel in
inſtrumento eſt aliqua clauſula,uel aliquod dictum,quæ, uel ꝙ
poteſt referri ad oĩa præmiſſa, ad omnia referenda eſt, licet de
odio tractetur,arg.C.de lib.præte.l.1.ibi,intelligẽdum eſt,&c.
ff.de rebus dub.l.fi.quod uerũ eſt ſi ſine iniuria uel teſtatoris of-
fenſa poſſit ad omnia referri,ut ff.de iuriſ.omn.iud.ſi idem.alio-
quin ad proximè præcedentia tantum,ff.de poſtuland.l.1.§.ꝓ-
inde.& de leg.j.talis ſcriptura.& l.ſeq ſm Odoff Tu dic,ꝙ clau
ſula generalis qñdoque ponitur in principio inſtrumẽti: & tũc,
quæ ibi ponuntur,aut ſunt cõnexa,ſeu acceſſoria principali, aut
non.Primo caſu omnia ſequentia complectitur, & reſpicit,niſi
appareat per finem teſtatorem, uel contrahentes aliud ſenſiſſe,
ff.de leg.3.ſi quis in prin.& 33.q.6.Apoſtolus. quæ enim in præ-
fationibus,&c.ff.de uerb.obl.à Titio.ff.de cond. & demõ.auia.
Qñdoque ponit in medio:& tunc aut debet de ſui natura ꝑce-
dere,aut nõ:ſi dẽt,tunc non reſpicit ꝑcedentia, uel ſequentia tã
tum,ſed debet ſm ſuũ ordinẽ intelligi, ac ſi ibi ordinatè poſita
fuiſſet,ut in præ.dec.cãm,quæ & C.de condi.inſti.l. pen. Si non
debet præcedere,aut non ſunt omnino diuerſi articuli: & tunc
non refert,ubi ponatur,ut ext.de app ſecundo.aut ſunt diuerſi
omnino:& tunc ſi ponat in medio,ſola ꝑcedentia reſpicit,dum
tamen ſint principali accidentia,uel annexa,ut ex eo.inquiſitio
ni.Cæterum quandoque ponet in fine, & tunc ſi plures articuli
præcedunt,& quilibet eorum habet ſuam propriã determina
tionẽ excepto ultimo,poſt quẽ ponit clauſula generalis, tũc re
ſpicit tantum proximè poſitũ,ut in præd decr.cum dilecti.ff de
in rem uerſo,ſi pro parte.§.pen.alias clauſula illa in fine poſita,
reſpicit omnia ꝑmiſſa,ut ext.de reſc.olim prope fi.cum ſuis cõ-
cor.quia nõ eſt nouum,&c.ff.ad le.Aq.ſi ſeruus ſeruũ. §. inquit
d lex.& uide j.đ diſp.& alle.aduo.§.poſt hæc.uer.licet ĩ prĩcipali[d]
9 ¶†Item oppone,ꝙ priuilegiatus ꝑdidit priuilegiũ:ꝙ fit multis,
e modis.[e]¶Primò ſi priuilegiatus ueniat, uel faciat ꝯ priuilegiũ.
ff.de leg.2 cum pater.§.libertis.ff.de mino auxiliũ. ext. de præb
pro illorũ.& de ꝯſti.cum acceſſiſſent.ext.de priui. ſi de terra.&
10 c.accedentibus.¶†Quid ergo,ſi abbas in totum à poteſtate epi
ſcopi exẽptus ſit,ut nihil ei præſtet,niſi quod ſponte dare uolue
rit:ipſe uerò pręſtat epiſcopo procurationem per xl. annos?Di
f cit Pileus[f],ꝙ epiſcopus non poteſt eam petere,quaſi præſcrip-
g ſerit:quia ur̃ cã hoſpitalitatis,ad quam tenet[g] eum procuraſſe.
h Tu dic ꝯ,ut in pręe.dec.ſi de terra. hæc qõ eſt dominicalis[h]. de
hoc j.de pręſc.uer. hoc etiam no.¶Secundò ꝑdit per negligen
tiam ſpatij x.ann.ff.de nundinis,l.j.¶Tertiò,ſi eo abutatur,11.
q.3.priuilegium.74.diſt.ubi iſta.in auth.ut iud.ſine quoquo ſuf.
§.antepe.¶Quartò ꝑ ꝑ delictũ.ff.de ritu nupt. filio. C.ubi ſenat.
uel clariſ.l.2.ext. de pœ.ad aures.& c.in quibuſdam.8. q.3.talia.
Vnde ciuitas perdit priuilegium ꝑ ꝑ delictum ciuium, 25. q. 2.
ita nos.¶Quintò,cum enorme damnum inducit alteri, ut ext.
i de deci.dilecti.& c.ſeq.ext.de uerb.ſig.quid per nouale[i]. ¶ Sex-
tò,ſi princeps qui illud conceſſit,ſcienter indicat ꝯ illud,ext.de
re iud.ſuborta.in fi.¶Septimò,ſi uerbo,uel facto tacitè,uel ex-
preſſe ei renunciat priuilegiatus,C.de pac.ſi quis in ꝯſcribẽdo.
ff.de acq.hrd.recuſare.ff.de aſſigna.lib.l.j.§.aſſignare.ex̃.de reg.
licet.ex̃,de deci.nuper,ext.de his,quæ fiunt à ma. par. ca. ex ore.
& ſ.in prin.¶Octauò,per ſecundum priuilegium expreſſam de
primo faciens mentionem,ext.de reſc. c.1.ubi de hoc,ex̃.de pręe
ſcr.ueniens.uer.non obſtante.à ꝯrio ſenſu,ff. de iure codic. di-
uus.§.pen.ff.de lega.3.ſi quis in principio. Conſidera etiam, an
utrunq; ſit generale,vel utrunq; ſpeciale, uel unum generale &
aliud ſpeciale,ut ff.de legat. 3. uxorem.§.feliciſſimos.& l.ſeruus
urbanus §.fi.& ff.de reg.iur.in toto.25.q.2.in Galliarum.ext.de
reſcr.c.j.& c.ex parte.¶Nonò,ſi concedens illud reuocet, ut C..
de Iudęis,iuſſio.ex̃.de deci,ſuggeſtum.& ar.ff.de iud. iudicium
ex̃ de regu.iur.c.1.Conſidera tamen,an concedens ſit talis,qui
poſſit illud adimere:ſicut alias legitur de teſtatore, ut. ff. de adi.
leg.per totum:uel non poſſit,ut in donatore,ut C.de dona. quæ
11 ſub mod.l.perfecta.ext.de dona.ca.fi.¶†Quid ſi Imperator, uel
Rex fundat,uel dotat de bonis imperij, uel regni multas eccle-
ſias,& multa priuilegia eis confert,nunquid eius ſucceſſor pote
k rit reuocare?Ioan.de Deo no.in quæſtionibus ſuis[k], ꝙ non,ni-
ſi imperium,uel regnum,uel ducatus enormiter lædantur: quia
tũc poſſet,niſi eccleſiæ præſcriptione, uel aliqua cauſa legitima
iuuarentur,ex̃ de dona.paſtoralis.ex̃. de iureiu. intellecto. ex̃.de
l re iud.abbate ſanè[l].& bene facit in auth.de non ali.aut per. reb.
eccleſ.§.ſi nimis.Coll.2.ext.de in integ.reſt.auditis.¶Decimo,ſi
quis non ſeruat priuilegia aliorum, ſua decurtabuntur, ext. de
priuileg.dilecti.

ADDITIONES.

a Aurelius. ¶ De hac quæſtione,& ſeq.vide,quod ſcripſi ſuper regula, priuilegium.de reg.iur.li.6.in quæſtionibus,& facit ad prædicta,quod no.Hoſ. in ſumma de pac.§.quæ ſint diuiſiones.uer.pe.
ADDE, an priuilegium in dubio ſit præſumendum reale, vel perſonale, Bal.conſ.305.3.li.Pet.de Anch.conſ.338.Alex.conſi.101.Et an conceſſio facta alicui non exprimendo proprio nomine,in dubio ſit realis, uel perſonalis,uide Fed.conſi.68.

b Ber.Alij. ¶ Scilicet Damaſ.dixi in quęſtione prædicta, quomodo.uide, quomodo decr.mandata.inducitur ad partem ſuam,ſcil. quia proteſtatio non fuiſſet neceſſaria,ſi commiſſio non intelligeretur realis: & quomodo reſpondetur ad hoc,& ad decre.cùm ueniſſent.

c Venerealis. ¶ xxij.

d Principali. ¶ Sed Gul.An.in ti.de recuſat.2.col.tripliciter diſtinguit.Primò ſic,aut repetitio uitiat repetitum:& tunc ceſſat repetitio, ff.de uerb. obligat. quicquid.Aut non uitiat:& tunc procedit, ut prædicta l. à Titio. Vel ſic:aut quæritur de obligando;aut non primo caſu non repetitur, per præ.l quicquid.Secundo ſic,per l.prædictam,à Titio.ff.de actio. & obl.Arrianus.Vel ſic:aut poteſt,aut non poteſt una ſine reliqua terminari: & ſecundum id repetitur,uel non repetitur:alle.de ap.ſuper eo.
ADDE,de clauſula in fine poſita,ad quę referatur?Ale.conſ.11.lib.1.Bal. conſi.258.4.lib.Paul.de Caſt.conſi.153.Roſ.conſ.337.
ADDITIO,Adde Soci.conſi.250.inci.in cauſa.in 2. uol.ubi in pen. col. uer.tertia ratio.dicit,quòd prædicta clauſula refertur tantum ad ea, quæ ſunt appoſita per uiam diſpoſitionis principaliter,non ad ea,quæ ſunt poſita per uiam conditionis & demõſtratis acceſſoriè,ut eſt caſus,& ibi Bar. in l.fi.§.Titia.ff.de lib.leg.& de hac clauſula uide Gui. Papæ ſingul. 200. inci clauſula poſita.Henri.Ferran.

e Modis. ¶ Quorum aliqui not.11.q.3.priuilegium.22.diſt. renouantes. de deci.ſuggeſtum.in j.gl.& reliquos ibi addidi poſt Hoſt.

f Dicit Pil. ¶ In quæſtione ſua 80.in qua dicit,quòd epiſcopus in tentabat confeſſoriam,uel iudicis officium.

g Tenetur. ¶ Omnibus.Sic expreſſit Pil.patet id 43.diſt.§.1.extr. de emp. & uen.c.1.

h Dominicalis. ¶ xiiij.

i Nouale. ¶ Et ff.ne quid in flu.pub.l.1.§.ſunt,qui putant.in fi.

K Suis. ¶ Lib.1.q.1.in qua etiã exprimebat de Conſtantino,Carolo,& Leone.de donatione Conſtantini uide,quod no.in cle.de iureiur. Romani.ad fi.in gl.diſputauit.ubi poſui opinionem Acc.ꝯriam Io.& remiſi ad Summam Hoſt.de immu.eccl.§.pen.ad fi.item Iaco.de Bel.in auth. quomodo opor.epiſ.in prin.in ſua noua quæſtione tractat,an poſito ſecũdum dictũ Acc.ibi no.ꝙ donatio Conſtantini non tenuerit,an eccleſia Romana præſcribere potuerit?per id,quod,hic ſequitur,innuitur ꝙ ſic.Ipſe allegat ꝓ & contra:inter quæ alle.quod no.j.de præſcri.uerſ. illud etiam quæritur. ubi dicam.Sed eſt alia quæſtio dominicalis,19.affinis illi,de filio Regis lõgo tempore peregrino,cuius loco alter ſe ſubmiſit;quem interim Rex decedens,credens eum filium hæredem inſtituit: qui monaſterium conſtruxit,& illi multa bona donauit,quę uerus filius reuerſus repetit: quæritur an poſſit?Ad negatiuam allegatur 12.q.2.nulli liceat.14.q.vl.comperimus. de conſ.diſt.j.ligna.& c.ſeq.15.q.3.quæ ſemel.3.q.7.§. tria. ff. de off.præt. Barbarius.C.de teſta.l.j.ff.ad Maced.l.3.& de ſolu.uero procuratori.§.2. ext.de iur.pat.conſultationibus.qui fil.ſint legi.cum inter.& c.ex tenore. Ad affirmatiuam alle.j.q.7.Daybertum.de dona.inter uir.& uxo.nuper.de deſpon.impub.ad diſſoluẽdũ. 8.diſt.ueritate.ff.de off.præ.illicitas.§.ueritas. SOL. per l.ſi mater.C.de inoff.teſt.& per l.ſi pater.C.de hær.inſt.uero filio illa bona reſtituenda:cõſecratorum autem reſtituetur pretium, per præ. ca.comperimus. & aget monaſterium contra putatiuum de dolo,ff.de donat.Ariſto.in fi.

l Sanè. ¶ Lib.6.

¶ Teſtamenta qualiter impugnentur.

SVMMARIVM.

1 *Teſtari poteſt quilibet non prohibitus.*
2 *Hominis,vel aſcriptitij religionem intrantis cuius eſſe debeant bona, ſi filios non habuerit,*
3 *Filiusfamilias an poßit teſtari in rebus aduentitijs ſibi ita relictis, ne ad patrem perueniat vſusfructus.*

4 *Teſtamentum à filiofamilias de conſenſu & voluntate patris conditum, quo iure ſit validum,*
5 *Bannitus an poſſit teſtari.*
6 *Exoculatus propter crimen, an poßit teſtamentum condere.*
7 *Perſonæ, quæ non poſſunt hæredes, vel legatarij in teſtamẽto inſtitui, ſunt plures.*
Seruus de adulterio cum domina commiſſo accuſatus, non poteſt hæres domini inſtitui.
8 *Teſtamento tanquam ſolenni producto, qualiter ſit opponendum.*
9 *Vno ex teſtibus in teſtamento inſcriptis, viuo teſtatore moriente, an ruptum ſit teſtamentum.*
10 *Milites in caſtris, ſeu in expeditione, aut exercitu exiſtentes, cum quot teſtibus teſtari poſſint.*
Milites in propria domo exiſtentes, teſtari debent iure communi.
11 *Ius canonicum dicit in teſtamento ſufficere duos teſtes cum proprio ſacerdote.*
12 *Teſtamentum cum tribus teſtibus ſine presbytero conditum, non eſt legitimum.*
13 *Inſtrumentum, vbi ſunt duo teſtes conſcripti. ſi contineat, quòd talis condidit teſtamentum nuncupatiuum, coram ſeptem teſtibus an probet teſtamentum.*
14 *Solennitates teſtamentariæ an poßint conſuetudine remitti.*
15 *Ad teſtamentum validandum an ſola conſuetudo regionis, vel patriæ ſufficiat.*
16 *Alienigena in teſtamenti conditione ſeruans cõſuetudinem patriæ in qua eſt, an poſſit a legitimis ſuæ regionis impediri.*
17 *Electione in iudicio facta, iam non eſt variandum.*
18 *Clauſula iſta, Si non valet iure teſtamenti, valeat iure codicillorum, &c. quid operetur in vltimis voluntatibus.*
19 *Secure teſtari volens quæ habeat dicere.*
20 *Legans alicui aliquid, ſi poſtea teſtamentum condat nulla de prædicto legato mentione facta, an intelligatur legatum reuocatum.*
21 *Fideicommiſſarius vniuerſalis an poſſit petere hæreditatem a legitimis.*
22 *Hæredibus duobus inſtitutis, vno pure, altero ſub conditione, an pure inſtitutus habebit totam hæreditatem, vel medietatem tantum.*
23 *Vltima voluntas an per aliam poſteriorem dicatur mutari.*
24 *Teſtator ſi dicat, ſi ſecundum teſtamentum fecero, non valeat, quando non valebit.*
25 *Iurans non contrauenire ſuæ voluntati, an, ſi condat ſecundum teſtamentum, contrauenire poterit.*
26 *Redditio iuramenti eſt de iure naturali, & in præcepto, nec eſt infringendum iuramentum.*
27 *Duorum teſtamentorum ſi primum fuerit generale, & ſecundum ſpeciale, an primum rumpatur.*
28 *Teſtamentum faciens ſi audiat, quòd hæres ſit mortuus, & ſecundò teſtetur, an ſi primus hęres appareat, valeat ſecundum teſtamentum.*
29 *Pater habens tres filios, quos inſtituit hæredes, ſi poſtea fecerit teſtamentum vnum inſtituendo, an valeat.*
30 *Teſtamentum ſecundum ſi fiat ſub conditione, an primum rumpatur.*
Capacibus inſtitutis in primo teſtamento, incapacibus in ſecundo, quid iuris.
31 *Teſtamentum faciens ſolenne, & ſecundò incipiens aliud, ſed morte præuentus perficere non poteſt, an primum valeat.*
32 *Teſtamentum faciens, ſi per arrogationem teſtatoris rumpatur, poſtea autem ſui iuris effectus vult, quòd valeat, an debeat valere.*
Mater filium vulgò conceptum an poßit inſtituere.
33 *Deductio Falcidiæ ceſſat in relictis ad pias cauſas, ſed non Trebellianicæ.*
34 *Teſtatore præcipiente, illicite acquiſita reſtitui, non eſt de reſtituendis aliquid diminuendum, vel deducendum.*
35 *Codicillos plures facere an quis poßit, & an vnus tollatur per alium.*
36 *Teſtamenti forma quæ eſſe debeat.*
37 *Exhæredare volens aliquem cauſa ingratitudinis, quem tenebatur inſtituere, qua forma vti debeat.*
38 *Pater an poßit filiam in dote hæredem inſtituere.*
Dos eſt proprium patrimonium mulieris.
39 *Teſtamentorum aliud priuatum, aliud ſolenne.*
40 *Teſtamentum ſolenne in quibus aut comparetur, aut differat a teſtamento nuncupatiuo.*
41 *Forma, qua quilibet ex teſtibus in teſtamentis ſe ſubſcribere debeat.*
42 *Cæcus an, & qualiter teſtari poßit.*
43 *Teſtamentum cęci qualiter dicatur nuncupatiuum.*
44 *Teſtamenti partes ſunt ſex.*
45 *Legatorum ſpecies eſt triplex.*
46 *Directa hęredis inſtitutio fieri nequit, niſi in teſtamento.*
47 *Prouidę teſtatorum diſpoſitiones ſunt plures.*
48 *Teſtamentum integrum cui dari poßit, & quibus teſtamenti partes.*

a 12. §. Compendioſe [a] tranſcurrimus, qualiter priuilegiũ impugnet: ſed quia teſtamẽta frequẽter in iudicijs producunt, ideo de ipſis ali
qua ſubnectamus: in quo quidem hoc ordine procedamus. Nã
primo quæ poſſunt opponi contra teſtamentum, ponemus: ſecundò verò formas vltimarum voluntatum inſeremus: tertiò,
quid iuris ſit de executoribus teſtamentorum, aliqua diſputabi
b mus [b]. In primis igitur cùm quæritur, an ualeat teſtamentum,
conſideranda eſt teſtatoris perſona, vtrum videlicet ſit teſtabilis, vel non, vt. ff. qui teſta. fac. poſ. l. ſi quæramus. & per totum.
1 Inſt. quibus non eſt permi. fac. teſt. ¶ † Poteſt autem teſtari, quicunque non prohibetur, C. de rel. & ſum. fu. ſtatuas. Primò ergo
oppone contra teſtamentum, quod teſtator prohibitus erat à
c iure teſtari: quòd in multis caſibus contingit [c]. Primò, ſi fuit ſeruus, ff. qui teſtamen facer. poſ. filius. 13. q. 2. illud. ipſe enim nec
ſeipſum, nec bona habet: imò pro mortuo reputatur, ff. de reg. iu. quod attinet. & l. ſeruitutẽ. Quid de aſcriptitio? Videtur idẽ
cum & ipſe deterioris ſit cõditionis, quàm ſerui, ut C. lib. 11. de agri. & cenſi. ne diutius. & argu. C. lib. eo. in quibus cauſis coloni
cenſiti, l. 2. vbi dicitur, quòd bona domini, cuius & ipſi ſunt, nõ alienent, ſed ibi in alienatione inter viuos: vnde dic, quòd poſſunt teſtari, C. de epiſc. & cle. ſi quis presbyter. Quod autem dixi adſcriptitium teſtari poſſe, idem eſt etiã in colono: quos lex
liberos vocat, ut C. de agri. & cenſi. cùm ſatis. intelligo verum eſſe inter ſuos, vt. C. de epiſc. & cle. authen. ſi quis presbyter [d]. Liberti autem teſtari poſſunt, relicta tamen patronis legitima portione: alioquin caſſatur teſtamentum, vt Inſtit. de ſuc. liber. &
2 C. de bo. poſ. contra tab. liber. ¶ † Sed quid ſi homo, vel adſcriptitius meus intret religionem? Dic, quòd ſi non habet filios, bona ſua mihi quaſi ſuo hæredi debẽtur. Idem eſt in criminali, cui curia ſuccedit. Idem in liberto, cui ſuccedit patronus, vt. C. de epiſcop. & cle. ſi quis presbyter. & C. lib. 10. in quibus cauſis col. cen. l. 2. ſecundum M. de Fano. Vtrum autem homo meus poſſit de bonis ſuis teſtari? no. infrà de feud. § quoniam. verſic. 19. ¶ Secundò, ſi fuit monachus, vel canonicus regularis, & alij nõ habentes proprium, nec arbitrium voluntatis; quæ plenè proſequere,

ADDITIONES.

a Compendiosè. ¶ Hic auctor aggreditur materiam teſtamentorum, quam tres primi practici autores, Pileus, Tanc. & Bagarot. proſecuti non fuerunt, quaſi ad iudiciorum ordinem non ſpectaret. Idem dico de Vber. de Bonac. de Bonag. & de Aegi. Item idem de Gui. de Suz. Roſ. vbi inter ciuiles de actione ex teſtamento. De hoc proſequitur Vber. de Bo. & Io. de Deo poſt eum ſic continuat materiam, vt auctor poſt priuilegiorum ſcripturas examinando ſcripturas teſtamentorum. Primus hoc facit charta ſecunda, ibi, ſi oſtendatur teſtamentum: ſecundus li. 5. ſub propria rub. & ſub rub. de edi. & rub. ſequenti: & ipſorum quiſque breuiter & ſine exemplis ponit illa tria opponenda, quæ ponit hic auctor: ibi, primò ergo oppone. & ibi, ſecundò oppone. & ibi, tertiò oppone. per quę exempla auctor vtiliter dilatauit ipſorum poſterè verba aſſumens. Ioan. de Bla. bene ponit rubricas de actionibus ex teſtamento, & de petitione hæreditatis, cum duab. ſeq. ſed materiam huius principij non proſequitur. Nepos de Monte alb. directè proſequitur materiam, in rubricis, contra teſtamentũ ſolemne, & contra nuncupatiuum coniungit codicillos. Alb. Gal. poſuit rub. de teſtamentis, & aliam de fideicommiſſarijs: poſuit etiam rubricam de quarta Trebellianica, & tres rubricas de diuerſis ſucceſſionibus.
b Diſputabimus. ¶ Quidam habent, quatuor de donatione cauſa mortis, quinque de codicillis, ſex de inuentarij confectione ſupponemus: ſed non puto hic hos poni debere, qui poſiti fuerunt s̄. §. poſtremo. vbi ponitur diuiſio in ſeptem partes vltimi principalis membri: hic autem quintum mẽbrum illius diuiſionis ſubdiuidit in tres partes: & hoc reſpectu allegatur quandoque iſte §. pro toto, quod ſequitur, quo ad illud quintum membrum.
c Contingit. ¶ xiiij. not. Accurſ ff. de teſtam. l. 4. Eſt ſciendum, quòd Rolan. in Flo. ſuper viij. parte ſummę ponit de his hos verſus:

Teſtari nequeunt impubes, religioſus,
Filius in ſacris, mortis damnatus, & obſes:
Prodigus, ac ſtultus, dubius, ſeruus, furioſus:
Crimine damnatus, cum muto, ſurdus: & ille,
Qui maieſtatem læſit, cæcus, & ipſe.

Auctor autem ponit 19. caſus, & hi ſeruus 14. hoc eſt, quia decimuſquartus & decimuſquintus. non comprehenduntur in verſibus. Oppoſitiones ergo deberent eſſe ſeptemdecim. Reſpondeo. autor vnit duos in numero 8. quos Roland. diuiſit, quia aliud furioſus, quàm mente captus, vel ſtultus, vt dicit verſus: ſecundum hoc poſſet addi verſus,

Ab hoſtibus captus, interdictus, hæreſiarcha:

& primum differt ab obſide, qui ſponte datur, vel ingreditur: bene tamẽ poterat includi ſub ſeruo, Inſtit. de iure perſon. §. ſerui. Quod dicitur de interdicto bonis, iuſtificatur ex interdicto iudicis, qui interdicere non debebat, vt dicam ſuper verſi. tertio ſi fuerit. Quod de hæretico dicit, intelligendum eſt, ut s̄. ver. quarto prohibetur.
d Presbyter. ¶ Hanc autem non habemus: & ſi quis ĩ. & s̄. alleg Accur. autem in l. cum ſatis. proximè allegata, & in l. 2. C. in co. alleg. ſuper allegat l. ſi quis. C. de inceſt. nup.

quere, vt j. de ſtatu mona. verſic. quarto, & ſeq. ¶ Tertiò, ſi fue-
rit interdictus bonis à lege, ff. qui teſta. face. poſ. ſi cui. reſpon. j. [a]
¶ Quartò prohibetur teſtari hæreticus: & credens, & fautor hę
reticorum nolens ſatisfacere intra annum, extrà de hære. excō-
municamus. §. credentes. & capitu. vergentis. C. eo. Manichæos.
¶ Quintò incertus de ſtatu ſuo, ff. qui teſt. fa. poſ. de ſtatu. & l.
qui in domini. ¶ Sexto, filiusfamilias, ff. eod. qui in poteſtate. &
C. qui teſt. fac. poſ l. penulti. niſi de peculio caſtrenſi, vel quaſi,
3 C. de inoffic. teſtam. l. fi. ¶ † Sed nunquid filiusfamilias poteſt te
ſtari in rebus aduentitijs ſibi ita relictis, ne ad patrem perueniat
vſusfructus? Dicunt quidam, ꝙ ſic, vt in auth. Coll. 8. vt lic. mat.
& auiæ, in princ. ibi, quo voluerit modo ea diſponere, & c. & C.
de bo. quæ li. l. fi. §. duntaxat. Alij contrà, & verius: quia teſtamē
ti factio eſt publici iuris, vt. ff. eod. l. 3. & l. qui poteſt. ff. de dona.
b cauſa mort. tam is. & ff. ad Trebel. l. j. [b] & in præ. §. duntaxat. &
4 13. quæ. 2. §. ſed aliud. ¶ † Quid ſi filiusfamiliàs condit teſtamen-
tum de conſenſu & voluntate patris? quod de iure fieri non po
teſt, vt in præ. l. tam is. ff. de teſtamen. l. is qui. 2. quæſt. 6. §. diffini-
tiua. & dixit, ſi non valet iure teſtamenti, valeat iure codicillo-
rum, vel cuiuſlibet alterius vltimæ voluntatis, pro ut melius po
teſt: quæritur, cùm non valeat iure teſtamenti, nec iure codicil-
lorum, an valeat iure donationis cauſa mortis? Et videtur, ꝙ va-
leat: quia donatio cauſa mortis computatur inter vltimas volū
tates C. de dona. cauſa mort. l. fi. & filius cauſa mortis patre cō-
ſentiente donare poteſt, vt in præ. l. tam is. Dic tamen contrà
c niſi expreſſè dictum ſit, vt no. ff. eo. [c] Seia. & Inſtit. de donat. [d] &
d vide j. ver. item vide. & ſequen. ¶ Septimò, impuberes: ſcilicet
maſculus minor 14 annis, fœmina minor 12 ff. eo. qua ætate. ff.
de vul. & pup. ſubſt. l. j. Inſt. qui teſt. fac. poſſ. § præterea. C. de re
mil. l. fi. Dic tamen penultimo 14 vel 12. anni poſſunt teſtari. vt
e ff. de teſtam. qua ætate [e]. ¶ Octauò, furioſus & mente captus, ff.
qui teſt. fac. poſſ. filiusfamilias §. Marcellus. & extra. de ſuc. ab ī-
f teſt. c. fi. Inſt. quib. non eſt permiſ. fac. teſtamen. [f] ¶ Nono, prodi
gus: vt Inſti. quib. nō eſt per. fa. teſt. §. item prodigus. ¶ Decimò,
ſurdus & mutus à natiuitate: ſecus, ſi ex accidenti: quia tunc ſi
ſcit literas, poterit ſcribere teſtamentum, uel codicillum, exem
g plo Zachariæ prophetę [g]: ſed ſi ſurdus ſit tantum, teſtari poteſt,
ff. eo, qui in poteſtate. §. 1. Inſtit. quib. non eſt per fa. teſt. §. item
ſurdus. C. qui teſt. fac. poſ. diſcretis. ¶ Vndecimò, condemna-
tus ad mortem ciuilem, uel naturalem ff. eo. eius qui. §. 1. uſque
in fi. l. & l. is cui. niſi à condemnatione appellauerit, eod. tit. qui
h à latronibus [h]. ¶ † Quid de bannito? Dic, quòd ſi bannitus eſt
5 propter leuem cauſam, puta pecuniariam, poteſt teſtari [i]: ſi pp
i criminalem, putà pp aliquod maleficium, ex quo olim depor-
tabatur, bannitus eſt in perpetuum, nō poteſt, ff. de teſta. eius §.
qui inſulam quia tunc bannum loco deportationis habetur. ad
hoc ff. de his, qui not. infam quid ergo. §. fi. de hoc not. Inſti. qui
k mo. ius pat. pot. ſol. §. relegati [k]. ¶ Quid de excommunicato?
dicit Iac. Bal. quòd non poteſt, ſed poſt abſolutionem ſic: quia
haberet rerum ſuarum adminiſtrationem, ut in prę. l. eius. ſecus
ſi fuerit excommunicatus, uel hęreticus, ſecundum eum hæc
probantur C. de hæret. l. pen. extra, eod. excommunicamus. j. §.
credentes. in auth. Col. 7. ut cùm de ap. cog. §. occaſionem. Tu
dic, ſecundum Papam, prout no. ext, de dolo & contu. ueritatis.
l & ſecundum do. meum, extra, de excep. pia [l]. ¶ Duodecimò ob-
ſides dati pro captiuis populi Romani, ut e. ti. obſides. ¶ xiij ob
crimen famoſum damnatus, putà de crimine contra naturam,
e. tit. is cuius. in fin. ¶ xiiij. reus perduellionis. ſeu læſæ maieſtatis,
m C. ad l. Iul. Maieſt. l. pe. [m] ¶ xv. is qui apud hoſtes eſt, Inſt. quibus
n non eſt permiſ. fac. teſt. § fi. ubi uerè omnes prędicti caſus ſunt [n].
¶ xvj. cæcus, utroque lumine carens teſtari non poteſt ſine ſo-
lennitate, quæ eſt C. qui teſt. fa. poſ. hac conſultiſſima. vt Inſt. q-
bus non eſt permiſſ. fac. teſt. §. pen. & j. §. prox. uerſi. illud quoq;
6 ¶ † Quid de exoculato propter crimen? Reſp. ſi fuit graue, & ꝙ
eum infamem dimittit, non poteſt teſtari, ſecundum formam p̄.
l. ut ff. eo. is cui. §. ſi quis ob. & l. cum lege quis inteſtabilis. ſi uerò
de furto, uel alio modico delicto, tunc ſic ut C. de ſecund. nupt.
l. j. in principio: ut eadem ratio ſit in his, quæ & in cæcis natura-
li morbo ſuperueniente, ſecundum Vber. Præmiſſis ſi quidem
& ſimiles prohibiti ſunt teſtari. Alias autem teſtari poteſt, qui
cunque non eſt prohibitus. ff. de prob. ab ea parte. ff. de his, qui
7 ſui, uel al. iur. ſunt. l. j. ¶ † Secundò oppone contra teſtamentum
ratione hæredis inſtituti: ſcilicet, quia eſt talis qui non poteſt
hæres inſtitui uel legatarius eſt talis, cui non poteſt legari. hæc. n.
duo æquiparantur, Inſt. de leg. §. legari autem. in princip.
Inſtit. de hæred. qual. & differ. § teſtamenti. Sunt autem multæ
perſonæ tales. ¶ Primo, incerta perſona, ut in præd. §. legati. &
§. ſeq. ¶ Secundo, deportatus, C. de hære. inſt. l. j. ¶ Tertio, dam-
o natus in metallum, ff. de his, quæ pro nō ſcri. hab. ſi in metallū [o].
...to ſeruus de adulterio cum domina commiſſo accuſa-
...hære. inſt. §. 2. nam talis cremandus eſt, xij. quæſt. 2. §.
...erſi. ſi qua. ¶ Quinto, illicitum collegium, niſi pro-
betur

ADDITIONES.

a Reſpon. j. ¶ Etiam ſi interdici non debuerat, ex quo non appellauit, vt
not. Inſtit. qui teſt. fac. poſ. §. item prodigus. in vlt. gloſ. ¶ Adde, quòd ille
qui habet interdictam bonorum adminiſtrationem, teſtatur inter filios:
ita conſuluit Bald. eius conſi. 335. j. lib.
b L. j. ¶ Ad literam fuit Alber. Gal. de teſta. in prin.
ADDE Paul. de Caſt. conſi. 250. ¶ Adde, an filiusfamilias poſſit teſtari vi
gore ſtatuti, vel conſuetudinis? Bal. in l. 3. ff. de teſtamen. ꝙ ſic. Bart. & ibi
Bal. in l. ſi quæramus. ff. eo. tit.
c ff. eo. ¶ De donat. cau. mor.
d De dona. ¶ Ad literam fuit Alber. Gal. de teſtam. verſi. fi. & idem Dyn. vt
recitat Cyn. tractans hanc quæſtionem in l. 3. C. qui teſt. fa. poſ.
e Qua ætate. ¶ De principio iſtius legis triplex eſt ibi litera, vt ibi notat. in
gl. & hic auctor accedit lecturę, quę habet, quod poſt ſex horas noctis diei
antepenultimæ deſinentis poſſit teſtari: plus placet ibi Accurſio, ꝙ poſt
ſex horas noctis diei penultimi deſinentis id poſſit. & hoc placet: & ſic in
tendit, ꝙ ſatis eſt naturalem diem inchoaſſe, qui incipit in media nocte, de
off. deleg. conſuluit. Puto tamen horæ natiuitatis rationem haberi, ut na-
tus calendis hora tertia die præcedēti, poſt horam tertiæ teſtari poſſit ra
tione prędicta: quæ etiam no. in §. præterea. ſtatim allegato: prius non. Su-
per quo vide omnino, quod ſcripſi de deſpon. impub. tuæ. ſuper verbo, no
bilis. & quod not. Azo C. de iudic. liber. in ſumma, ver. poterit quis.
f Facere teſtamentum. ¶ §. prępterea. quis probet hoc caſu, vide s̄. de prob.
§. 1. ver. pone, quidam.
g Prophetæ. ¶ Lucæ j. cap.
h Latronibus. ¶ Quid de dānato ſub conditione, qui teſtatur ad pias cau-
ſas, vide quod ſcripſi de vſuris, quanquam. libro 6. in vlti. gloſſ. de illo: qui
plura delicta commiſit damnatione digna, poſt quæ teſtamentum fecit, p
anima multa relinquens: poſtea captus, decapitatus fuit, non relictis aſcē
dentibus, vel deſcendentibus: quęritur, an valeat teſtamentum, quo ad le
gata prædicta? Et videtur, ꝙ ſic, per l. j. C. de ſacroſan. eccl. in prin. & fi. ad
idem l. ſancimus. eodem ti. item facit. ff. de dona. cauſa mor. l. tam is. §. fi-
lius. Hoc intelliges infra §. pen. in prin. & fauore animę ſaltem pontificali
auctoritate ſeruabitur, ff. de pet. hære. l. hęreditas. §. fi. facit. ff. de dona. in-
ter vir. & vxo. ſi ſponſus. §. cùm ita. Item cum agnati & cognati quando-
que excludant fiſcum, in auth. de man. princip. §. oportet. 2. & text. qui ibi
habetur, generi & legis, varios habet ſenſus & contrarios, de quibus ibi
no. & gl. ibi remittit ad not. de inceſt. nup. §. j. meritò hæredes ſcripti de-
bent fiſcum excludere, qui vincunt hæredes ab inteſtato, à quibus fiſcus
excluditur, C. de edict. diui Adrian. l. 2. in fi. cum ibi no. ad idem ff. de acq.
hęredit. l. quamdiu. ad hoc xvi. quæſtione ſexta. cognouimus. & capitulo.
epiſcopo. & c. illud. Ad contrarium: quia talis nec teſtamentum, nec dona
tionem cauſa mortis facere poteſt, vt ff. de teſtam. eius qui. §. 1. de donat.
cauſa mortis, l. ſi aliquis. & uide, quod not. C. de dona. inter vir. & vxor. l.
res vxoris. in vlt. gl. & ſi non valet teſtamentum, ergo nec legata debentur,
C. de fideicommiſ. l. eam, quam. Ergo nec donatio, ſi ſecuta fuit condem-
natio, ff. de donat. l. poſt contractum. de hoc vide, quod dicam j. de dona.
ſuper verſi. item pone; aliquis.
ADDE Pau. de Caſ. conſ. 86. pro malè ablatis. Bal. conſ. 355. in 1. libr. ta-
men legare poteſt. ita Roff. conſi. 164.
i Teſtari. ¶ Alber. Gal. cuius fuit iſte ver. alleg. ff. de criſtel. l. 1. & vide s̄. de
arbit. §. differt. ver. quid de bannito. & quod ſtatim dicam in ver. ſecundò
oppone.
K Relegati. ¶ Gl. ibi loquitur, cùm fit expreſsè bonorum publicatio. ſed
quæritur, an tacitè intelligantur publicata in bānito, qui pro crimine de-
beat deportari? Gui. in quæſt. ſtatutorum, in prin. & in l. fi. C. de bonis pro
ſcr. tenet, ꝙ ſic, vtrobiq; alle. ff. de pœ. ſi præſes. & ff. ſi quis cau. ſi eum. §. q
iniuriarum. Et ſcias, ꝙ etiam in relegatione bona adimi poſſunt expreſsè
ſed tacitè nunquam dicuntur adempta, ff. de inter. & releg. l. relegata.
l De except. pia. ¶ lib. 6. pleniſſimè videas expeditum hunc caſum de ſent.
excom. decernimus. lib. 6. ſuper vlt. gl. ¶ ADDE Bar. in l. ſi quæramus. &
ibi Bal. ff. de teſtamentis, quòd excommunicatus poteſt teſtari.
m L. pe. ¶ Hic concluditur caſus dec. felicis. de pœ. lib. 6. poſt prin.
n Caſus ſunt. ¶ Circa iſtud ſcire debes, ꝙ Gul. Accu. diſputauit quæſtionē
de Rege Henrico filio Imperatoris Federici, qui cum Theutonicis & cer
tis Lombardis aggrediens Bononiam, captus fuit per Bononienſes, & fi-
naliter hic deceſſit ſepultus apud Prædicatores: quærebat de ipſius teſta
mento, an ualeret? Et pręſcire debes, prout dicit gloſſa in præ. §. final.
quòd qui eſt apud hoſtes captus, uel obſes, iſte eſt, qui teſtari non poteſt:
& facit. ff. de teſt. l. eius qui apud hoſtes. Remanet ergo quæſtionis du-
bium, an Bononienſes dicendi eſſent hoſtes? Tenuit teſtamētum non uale
re, ſiue Bonienſes eſſent veri hoſtes, reſiſtentes ei, qui illos obſederat. & il-
lis bellum indixerat patris mandato, & pro Imperio augēdo, ſicut de Ro-
mano populo dicebatur olim, ff. de verb. ſignifica. hoſtes. & l. quos nos ho
ſtes. & ff. de ca. & poſt. reuer. hoſtes. & de talibus permiſtim dicitur, ꝙ ca-
pta fiunt capientium: & perſonæ fiunt ſerui: & ideo non teſtantur, ut in l.
eius qui. ſiue etiam Bononienſes non fuerint ueri hoſtes: tamen, quia ne-
que amicitiam, nec fœdus, nec hoſpitium inuicem habebant quo ad ca-
pta, idem in eis, quod in ueris hoſtibus. ff. de cap. & poſtlim. reuer. l. poſt-
liminij. §. 2. qui incipit, in pace. ſed quo ad hoc ultimum, uide quod dicam
poſt Homobon. infra de obliga. & ſolu. §. nunc aliqua. ſuper ver. illud au-
tem. ad finem.
o Metallum. ¶ Per hanc l. quæ eſt 3. in tit. dixit Vber. de Bob. idem in per-
petuo bannito, cum ipſe & deportatus loco mortuorum habeantur, & fi-
ſcus ſuccedit in eorum locum: facit ff. pro ſoc. l. actione. §. publicatione. &
mortis relictum efficitur caducum, C. de cad. tol. l. una, §. cum triplici. & §.
ſequen. ¶ Item cum ea, quæ iuris ſunt, non habeant, etiam teſtari nò poſ
ſunt, ff. de leg. 3. l. 1. §. 2. in relegato ſecus. ff. de inter. & releg. l. relegatorū,
§. 1. & ſequentibus, & omnino uide, quod dixi s̄. de ceſſione act. §. 1. uer. il-
lud etiam quæritur.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

betur licitum,C.de hæ.inſt.collegium. ¶ Sextò, inceſtuoſi in
auth.quib.mo.na.effi.ſui, §. fina. ¶Septimò, hæretici maioris
hæreſis,vt C.de hæret.Manichæos. imò & cuiuſcunque hære-
ſis damnatæ,extra eodem. excommunicamus.in princip.& ca.
penu.Idem etiam in credentibus,fautoribus & receptatoribus,
niſi intra annum ſe correxerint,vt in præ.capitul. excommuni-
camus.§.credentes. ¶ Octauò, apoſtatæ,C.de apoſt.l.hi qui ſi
dem . ¶ Nonò,mulier intra tempus luctus nubens, & etiam
contrahens cum ea,in authen.de nup.§. primo. ſed hoc intelli-
ge,vt not.extra,de ſecund.nupt.capitul.penul.& fin. ¶ Deci-
mò,ſi inſtitutus non eſt in rebus humanis,ff.de iur.codicil.qui-
dam referunt extra de eccleſ.ædi. ad audientiam. 2. ¶ Vnde-
cimò generaliter,ſi eſt indignus: quod dic, vt.ff. eod.C. de his,
quib.vt indign.per totum. ¶ Quid de tabellione,vel teſtibus,
nunquid poteſt illis in teſtamento,cui interſunt,legari ? de hoc
a ſupra §.poſtremò [a].verſic.item excipitur, quòd in negotio. &
8 ſequen. ¶ † Tertiò oppone circa ſolennitatem.ſi igitur teſta-
mentum tanquam ſolenne producitur,oppone, quòd teſtator
nec totum ſcripſit, nec in aliqua parte ſui coram teſtibus ſub-
ſcripſit,nec octauus teſtis pro eo ſcripſit, vbi ipſe ſcribere ne-
ſcit,vel non poteſt:quorum alterum requiritur,vt.C.de teſ hac
conſultiſſima.ff.qui teſtament.facer.poſſ.ſi quis poſt. ¶ Item
quòd non ſunt in eo ſeptem teſtes inſcripti computato nota-
rio,vel octo,vbi teſtator ſcribere neſciuit, vt. ff. eodem titulo.
hæredes.in fin.& in præ.l.hac conſultiſſima.in princip. & C. de
codicil.l.fina. ¶ Et nota,quòd in numero ſeptem teſtium com
putari poſſunt legatarij:ſi adſint: & hoc, cùm eſt quæſtio inter
hæredem & alium: ſecus ſi inter hæredem & ipſos legatarios :
ideoque cautius eſt alios adhiberi:& vide de hoc ſuprà de teſt.
§.reſtat.& ſupra eodem.§.inſtrumentum ergo. prope fin. verſi.
ſed nunquid omnibus. & ſequent. Non tamen refert, an teſtes
ſciant,vel non,quid in teſtamento ſolenni continetur: imò te-
ſtator clauſam ſcripturam poteſt eis deferre, vt in prædi. l.hac
conſultiſſima & eodem titul. cum antiquitas. § final. & l.iube-
9 mus. ¶ † Quid ſi vnus ex teſtibus in teſtamento inſcriptis de-
ceſſit teſtatore viuente ? Videtur, quòd ruptum ſit teſtamen-
tum,argumen.C eodem.ſi vnus. Dic,quòd ſecundum eos, qui
dicunt teſtamentum non poſſe probari per pauciores teſtes,
quàm per ſeptem,irritum eſt teſtamentum: ſecundum eos ve-
rò,qui dicunt per duos,vel tres poſſe probari,ſi de ſolennitate
dubitetur,(quæ opinio de conſuetudine obtinet)teſtamentum
tenet:quæ opinio not.C de fideicom.l.fina. C. de bon. poſſ. ſe-
b cundum tab.l.final.[b] infra. verſiculo. quid ſi in inſtrumento.
¶ Item quòd teſtes non fuerunt rogati,ſed fortuiti. In codicil-
lis tamen ſufficiunt quinque non rogati: quod dic, vt ſupra.de
teſte.§.primo. verſicul.quòd non fuerit rog. Item quòd omnes
teſtes non fuerunt liberi,neque puberes,vt C.de teſt.l.prima &
l.hac conſultiſſima.Inſ.eodem.§.ſed neque.& §.primo. ¶ Item
quòd teſtes non ſubſcripſerunt vno,eodemque die,loco & tē-
pore,vt in dict.l.hac conſultiſſima.& Inſt.eodem §.primo. Sed
nec vnus pro alio debet ſubſcribere,ff.eodem.l.penul.niſi in te-
ſtamento ruſtici,C eodem.l.fina. ¶ Item quòd teſtes non con-
ſignauerunt illud,vt in præ.l.hac conſultiſſima.& eodem.titulo.
ſi vnus.& C.de bon.poſſ.contra tabul.l. 1. ¶ Item quòd teſtes
inſcripti ſunt fœmine,vel hermaphroditæ,qui magis in fœmi-
neo ſexu incaleſcunt,Inſt.de teſtam. § ſed neque. & 4. quæſtio.
3 verſicul hermaphroditus. ¶ Item quòd teſtis inſcriptus fuit
in poteſtate teſtatoris,vel hæredis, vel hæres in eiuſdem pote-
ſtate,vel in eadem poteſtate cum herede, vel erat pater, vel fi-
lius teſtatoris,Inſt.de teſtam.§.in teſtibus.& §. ſed neque hæres.
& 4.quæſtione 3.verſicul.pater & filius.& generaliter non poſ-
ſunt eſſe teſtes illi, quibus in teſtamento relinqui non poteſt :
quos ſupra. dixi,vt patet in eiſdem concor.& ſupra. de teſte.§.
primo. prope princ. verſiculo. patet autem. Et etiam alia excipe
contra teſtes,vt ſupra.in eodem §. ¶ Item oppone contra te-
ſtamentum,quòd teſtator non ſcripſit nomen hæredis, quod fa
cere debet,ſi poteſt,vt C.de teſt.iubemus. ¶ Item quòd hæres
non eſt in eo inſtitutus,C. eodem. non codicillum. & ff de co-
dicil.illud.& ff.de his,quæ in teſt.delen.l. proximè. ff. de vulga.
& pupi.ſubſt.l.j.in fin. ¶ Item quòd teſtamentum per multa in-
terualla non continuè præter neceſſitatem corporalem condi-
tum eſt,C.de teſt.cùm antiquitas. ¶ Item quòd non debet ape
riri coram clericis,ſed tantum coram magiſtro cenſus.C.de te-
ſtam.teſtamento.& l.conſulta.C de epiſcop. & cle. repetita. &
hæc Romę,uel Conſtantinopoli:in prouincijs autem etiam co
ram defenſore ciuitatis fit,in authent.de defen. ciuit. §. nulla.
¶ Item quod non debet aperiri,niſi in præſentia ſeptem teſtiū,
argumen. C quemad.teſt.aper.l. 2. ¶ Item quòd filius eſt in eo
præteritus,uel poſt eum poſthumus eſt natus, C. de libe. prete.
authentic.ex cauſa.C.de bon.poſſ.contra tabu.l.2.& ff. eodem.
l.j.ff.de iniuſt.rupt.& irri.teſt.nam & ſi ſub conditione. ¶ Item
quòd filius eſt in eo ſine cauſa expreſſa exhęredatus, C. de libe.
præteritis,authen,non licet.quod intellige ſecūdum hoc,quod
habetur C.ad Tertu.authen.in teſtamento.& C.de inofficio.te
ſtam.omnimodo.Inſt.de exhæ.lib.in princip. ¶ Item oppone,
quòd filius de bonis mortuę matris,uel etiam de alijs,in quibus
patri vſusfructus acquiratur.teſtatus eſt patre uiuente:quod eſ-
ſe non debet,C.de bon. quæ libe.l.fina.§.filius autem etiam, ſe-
cundum quoſdam, patre conſentiente,C.qui teſt.fac. poſſ.l.pe-
nul. & l.ſenium.& ff.eodem.qui in poteſtate. & Inſt. eodem. in
princip.ſupra uerſicul.ſed nunquid filius. ¶ Item quòd poſt te-
ſtamentum conditum teſtator adoptatur, uel arrogatur,uel a-
lias capite minuitur. ¶ Item quòd alias eſt imperfectum, uel in-
iuſtum,uel rumpendum:quod dic,ut Inſt.qui.mod. teſt. infir.§.
alio autem,& per totum ti. ¶ Item quòd teſtator non uidit ta-
bellionem,uel teſtes, nec uiſus eſt ab eis. Hæc circa ſolennia e-
c xempli gratia ſufficiat perſtrinxiſſe. ¶ Verum [c] opponentem
cautum eſſe oportet,ut ipſe teſtamentum, à principio non ne-
get:alioquin ſe hac allegatione priuabit: ſuper quo uide Inſtit.
de fideicom.li.in fin.C.de fideicom. l. fina. nec enim ſe iuuabit
ex eo,quod negauit,ſupra depoſ.§.octauo. uerſiculo. ſed ſecun
10 dum pręmiſſa. ¶ † Sed & ſi præmiſſæ ſolennitates, uel aliæ hu-
iuſmodi non ſint adhibitæ in teſtamento,poteſt quandoque ſu
ſtineri:putà propter priuilegium patriæ conceſſum, & multo
magis,ſi ſingulari perſonæ,ut C.de teſtam.ſi non ſpeciali.uel ho
minibus,putà ruſticis,uel militibus,ut C de teſt.mil. per totum,
d & de teſt.l.fina.[d] Milites enim dum ſunt in caſtris, ſeu in expe-
ditione,teſtari ualent,prout uolunt,etiam ſine duobus teſtibus,
ſcribendo etiam ſanguine proprio in clypeo,uel alibi propriam
uoluntatem:ſed quando ſtant in propria, uel aliena domo, te-
ſtari debent iure communi: quando uerò ſunt in exercitu, non
e non in libello,teſtari poſſunt cum duobus teſtibus[e]. ¶ † Item
11 per ius canonicum duo teſtes cum presbytero ſufficiunt in te-
ſtamentis,etiam in alijs,quàm ad pias cauſas, ut extra. de teſta.
f cum eſſes [f].& duo tantùm ſine presbytero in relictis ad pias cau
ſas ut eodem titul.relatum.1.Et intelligo in præcedenti caſu ne
ceſſariam præſentiam ſacerdotis: quia non detrahitur ſolenni-
tati legali,niſi quatenus inuenitur expreſſum, ut extra, de deci.
ad audientiam.extra. de elect. eccleſia ueſtra. 2. in fine.C.de te-
ſtam.ſancimus.C.de inoff dotibus.l. unica. ſi ergo ipſe locus in-
12 tereſſet cum alio,non ſufficeret. ¶ † Sed & ſi eſſent tres ſine ip-
ſo,non ualeret,multum enim pro ipſo præſumit ius quòd frau
des excludat,ut extra.de ſimo nemo. extra.de poſtu. capitu. fin.
& magis eius dicto creditur,quàm alterius ut 77.diſtinctio.mo-
nachus.prope fin.ideoque ſtatuit,ut duo cum eo ſufficiant. Si
uerò eſſent quatuor ſine eo,duos ſibi pręferrem, quantumcun
que pręſumatur pro eo. argument. extra de teſtibus. cum à
nobis & cap.licet ex quadam.quarta.quæſtio. tertia. uerſiculo.
iure.35.quæſtio.6.§.fina. in fin. Sic intellige prædictas duas dec.
13 licet alij aliter intelligant. ¶ † Quid ſi in inſtrumento, ubi ſunt
duo teſtes inſcripti,continetur,quòd Titius condidit teſtamen
tum nuncupatiuum coram ſeptem teſtibus, nunquid per hoc
inſtrumentum probabitur teſtamentum ? de hoc not. ff. de te-
ſtam.hæredes.& in ſumma do.mei.eodem.tit.§. quot teſtes. &
g ſupra uerſic.quid ſi unus [g]. ¶ † Sed nunquid [h] de conſuetudine
14 poſſunt præmiſſæ ſolennitates remitti? dico,quòd ſic,cum non
h prohibeatur conſuetudo hæc admitti, ff. de legi. de quibus. C.
quæ ſit longa conſuet.l.2.11.diſtin.conſuetudinis. ext. de ꝯſuet.
c.pen.

ADDITIONES.

a Poſtremo. ¶ Communiter allegatur §.inſtrumentum.

b L.fina. ¶ Ad literam fuit Alber. Galeo. de teſtibus. poſt princ. concord.in ſecunda quæſtio.in §.ultim.& facit,quod not.C.de teſti.l.teſtium. in fin.

c Verùm. ¶ Secundum Vber.de Bob.ubi dixi in princ. §. & Ioan. de Deo, poſt eum.

d L.ſi. ¶ Dixit Vber.uel per ius diuinum,ſi ageretur coram iudice eccleſiaſtico:hoc uerbum dedit cauſam uer.ſequenti.

e Teſtibus. ¶ De teſtameneo militis & diuerſis priuilegijs circa id, plene poſuit Hoſt.in ſum.de teſta.§.3.

f Cum eſſes. ¶ Vide,quod ibi ſcripſi in tex.& ſuper 3.gl.

g Si unus. ¶ Ibi allegat alias duas:hic tamen loquitur de inſtrumento, ibi de teſtibus. An uerò ualeat ademptio facta coram duobus teſtibus de legato facto in eeſtamento: plenę per Hoſt.in ſumma,de teſta. §.qualiter cō firmetur.uer. 1.
ADDE Bald in dicta l.hæredes palam.ff.de teſtam.in prima.colum.ubi dicit,quod per hoc nec uoluntas neque ſollennitas probatur: ibi vide rationes.

h Sed nunquid. ¶ Iſte uerſic. cum duobus ſeq.ad literam fuerunt Vbert. de Bob.ubi ſ.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

a c.pen.& fi.C.de emancip.liber.l.j.in fi.[a] Sed quomodo conſuetudo dat remiſſionem ſollennitatis,cum hoc ſolum à principe impetretur vt ff.de his,qui teſt.fac.poſ.l 2. & ff.de bonis liber.l. Paulus.§ j.Reſpon.illud verum erat in eo , qui inteſtabilis erat. Vbi autem quis teſtari poteſt,bene relaxatur q̃ndoque ſolennitas per conſuetudinem. An autem iuris ſolennitates poſſint
15 partium conſenſu remitti?no.ext.be off.dele.de cauſis.¶†Sed nunquid dicemus in hoc ſufficere ſolam conſuetudinem regio
b nis,aut ciuitatis,vel villæ,vel caſtri[b] alicuius? Puto,ꝙ ſic:& ſuper hoc vide ff.de vſur.l.1.ff.de teſt.teſtiũ.in fi.ff.de leg.1.apud. & l.ſi ſeruus plurium. in fin. ff. com.præd.venditor. §.vna.C.de
16 ædi.priua.l.3.C.quæ ſit long.ꝯſue.l.j.ext.de ꝯſue.c.fi.¶† Quid ſi de conſuetudine alicuius loci teſtamentum coram tribus teſtibus factum valet,& aliquis alienigena ibi coram tribus teſtamẽtum ꝯdit,& aliquem de ipſo loco hæredem inſtituit , nunc legi-
c timi huic teſtamento ſe opponunt[c]?Et vr̃ teſtamentum valere: arg.ff.commu.præd.venditor.§.ſi conſtat. ff. de reb. dub. quoties.& 8,diſt.quę ꝯ̃.facit.n.pro conſuetudine tali , ff de pact. ſi vnus.§.quod in ſpecie.ff.de bo.poſ.ſecundum tab. qui teſtamẽto.§.ſi.cum inuetur per legem diuinam, vt extra. de teſtibus. in
d omni. Arg.ꝯ̃ C.de teſta.ſi vnus[d].non enim vr̃ in loco fuiſſe,qui
e ad tempus ibi erat,ff de leg.3.quæſitum[e].extra,de verb.ſign.nã & ego.Item illa cõſuetudo eſt ſpecialis , ſed lex eſt generalis,vt ſeptem teſtes requirantur. Vnde conſuetudo non valet, ff.de ſepul.vio.l.3.§.diuus.nec ligat niſi incolas , ff. de tutor. & curato. dat.ab his,pupillo.Super hoc dicunt quidam , ꝙ ſi agatur in foro eccleſiaſtico,valebit:ſi in ſeculari,& agatur in loco, vbi teſtamentum factum eſt,iudex ſeruabit iſtam conſuetudinem : argu. ff.de teſtib.l.teſtium.§.fin.extra, de eo, qui mit.in poſſ.cauſa rei ſeruan.cùm veniſſent Et vtrum ibi agi debeat, dic , vt C. vbi de fideicommiſ.agi opor.& ff.de euict.ſi fundus . Si autem agitur in terra,vnde teſtator fuit,non ſeruabitur conſuetudo Sed arg. contra hoc in præd.l.ſi fundus.cùm talis conſuetudo ſit ad litẽ
f decidendam[f]. Alii dicunt,quòd ſi mora erat periculoſa, quia erat in mortis periculo conſtitutus,nec alibi poterat ire tunc valet teſtamentum:arg.C.de anna.excep.vt perfectius.in fin. ff.ad Trebel.cum hæreditas.Vel dic,ꝙ ſi inſtituit extraneos, non valet:vel ſi legitimos,ſic:vt.C.de teſta.hac conſultiſſima . ſecundũ Vber.de Bo.& vide.C.de epiſc.& cle.nulli.§.ſi autem non deſignata.Et arg.pro & ꝯ̃,j̃.de conſti.verſi. ſunt hæc. & ſeq & vide, quod no.ff.de peculio,licet.§.idem ſcribit.de hoc no.j̃. de ſen.
17 §.qualiter autem.verſi.item pone.¶†Et nota[g] , ꝙ cum vltima
g voluntas in iudicio oſtenditur,dici debet ante litis conteſtationem exhibenti , vt eligat , an velit ea uti tanquam teſtamento, vel tanquam alia ultima uolũtate:& ipſe debet eligere,nec poſt electionem ſibi fas eſt uariare:argumen.C.de codic.l. fi. in prin. & extra,de crimine fal. ad falſariorum. prope princip. ff. de tributor.act.quod in hæredem.§. eligere. Aliæ enim impugnationes competunt,ſi uult ea uti,tanquam teſtamento:& aliæ,ſi tãquam alia ultima uoluntate:& ad hoc.ff.de ſolut. ſi duo rei ſtipulan- ctorum vtilitatem intendit,id fuiſſe conceſſurum.ff. de vulga. & pupilla. ſubſtitutione,l.ex facto.in princip.ff.de legi.l.in rebus de pactis , tale pactum.in fin.Si verò non ſubeſt neceſſitas,vt.s̃. diſtinguit, aut lex eſt de leuibus,& pręualet conſuetudo.ff.de ventre inſp.l.j.§.ſi.aut de grauibus,& præualet lex,vt in §.diuus.ff.de ſepul.violat.Et ſecundum hanc determinationem dicit intelligendum,quod dicit lex Lombarda,nullam conſuetudinem pręponi legi.Reſp.qualiter iudices iudicabunt,de l.placuit.Sed conuerſo caſu quæritur,an probationem inſtrumentorum, vel teſtium de iure plenam & validam conſuetudo faciat inualidam, vel inſufficientem? SOL.quæſtio ſoluit ſeipſam,cum regulariter , qui poteſt vnum oppoſitorum,poteſt reliquum,de maio.& obed.cum inferior.vide de hoc in j.gl.ff. de acquir.hæredit.l.is qui hæres.& l.is poteſt.Conſtat autem , quò d eſt dictum,quòd conſuetudo poteſt primum.de fide inſtrum. cum dilectus . 2. reſponſo:ergo poterit & ſecundum.His conueniunt 12.diſtinct. nos conſuetudinem.extr.de cler.coniug.cum olim . per quæ duo probatur , quòd conſuetudo inhabilem habilitat,vt in primo:& alias habilem inhabilitat vt in ſecundo : faciunt leges allegatæ in præ.decr.cùm olim. in vlti. gloſſ. quæ quid dicant, vide ibi in ſuffragio.bene facit,quia dat leuiorem & grauiorem formam contractibus,vt in promiſſione de euictione eſt expreſſum,ff.de euic.ſi fundus,ſic approbat & improbat adminiſtrationem tutoris,ff.de admin.tut.ſine hærede.§.Lucius.Si te in his vis extendere , vide,quod ſcripſi de conſuet.c.ſi.ſuper gl.& quam.

ADDE, quòd non valeat conſuetudo,quòd minori numero teſtium teſtetur,quam per legem eſt inductum:tenet Oldra. conſi. 243.& Bald.ſenſiſſe videtur conſi.153.4.libr.Bar.vero contra l. cunctos populos . latius ibi vide.

b Vel caſtri. ¶ Interpoſuit Vber.aut progenies.

c Opponunt. ¶ Cyn.in l.1 .C.de ſum.trinit. tractat hanc quæſtionem,allegaus etiam hunc ver.& Iac.& Petr.dicunt,inſtitutum habere bona illius. loci:& reliqua habebit legitimus.Ad l.ius noſtrum.ff.de regul.iur.reſpondet.id de iure ſcripto,quod eſt uniforme : hoc ex iure conſuetudinis , vel ſtatuti,quod eſt difforme.& eſt ſimile,quod ſcripſi.de reſt.in integ. conſtitutus.ſuper gloſſ.conſuetudo.Scire debes,quòd Gul.de Cun.ſuper ead.l. tractat quęſtionem de illo,qui habet bona in Anglia, vbi licet teſtari cum tribus teſtibus,& Bononię,ubi ſeruatur ius ſcriptum:coram tribus teſtatus eſt,quod intellexit in Anglia , uel alibi, non declarat : ſaluo , quod dicam infra.allegat,quod neutra debeat habere hæres , nec quæ ſunt in Anglia,nec quę ſunt Bononiæ , iſta ratione , quia non ſeruauit ius ſcriptum: nec quæ ſunt in Anglia.ne decedat partim teſtatus, partim inteſtatus contra regulam,ius noſtrum.ff.de re iu. Ad contrarium quod debeat habere hæres bona Anglicana,inducit,quod diuerſitas patrimonij facere aliquẽ poteſt partim teſtatum,argum.ff.de excuſ.tu.l. iuriſperitos. §. cum oriundus.ſicut in milite,qui habet duplex patrimonium , caſtrenſe & Paganicum,& poteſt duo teſtamenta facere,& duos hæredes, ff.de milit. teſt. l.1. & l.ſi miles. Vtrum ſequatur ergo diuerſitas iuris ad diuerſitatem patrimonij ? ſicut de ſeruo dicitur, qui habet diuerſa peculia,ff. de pecul. hinc quæritur.§.poteſt.& in pupillo,ff.de tut.& curat.da.ab his,l.pupillo. Sibi placet,quod inſtitutus habeat omnia bona,& ad omnia admittatur:quia, ut dicit,in conſuetudine Angliæ attenditur ſola diſpoſitio, & non bona . Sicut ergo in Anglia teſtatus illo more haberet omnia bona adeundo ubicunque ſint:& ſic hoc caſu dat ſimile in tutore , qui non poteſt auctorizare ſibi in obligatione pupilli; & tamen auctorizat , vt hæreditatem adeat ſui debitoris:& ſic per conſequens erit ſibi obligatus, ff. de auctor. tut.l.j. Inſt.de legit.patro.tu.§.ſed noſtra.ff.de le.tut.l.3.in princ. Sicut ergo poteſt quis ſuper fundo conueniri alibi,quàm ſit fundus, C. de præſcr. long. temp.l.ſi.& plenè ſcripſi de reſcr.dilectus. 2.ſuper fin. 2.gloſſ.ſic teſtamentum factum in Anglia ſuo more,fidem faciet in Italia. inducit etiam l.omnium.C.de teſtament . per quam patet , quod teſtamentum factum apud acta ſine numero teſtium,dabit facultatem adeundi,& ualebit coram omni iudice.Concludit ergo,quod tota hæreditas,ubicunque ſint res, eſt unũ patrimonium:& ubicunque ſint bona,una aditione ſpectant ad hæredem, cum ſola diſpoſitio ponderetur in tali conſuetudine, ut dixi. Induxit pro deciſione l.ex milit.cum l.ſequenti.ff.de mil.teſta.& de caſtr.pecul.l. hæreditate.§.quædam.& de hæred.inſtit.l.qui ſoluendo . & per hæc uerba dicit no.ſic eſſe de conſuetudine Gallicana:quia uxor ſuperuiuens lucratur partem bonorum mariti:quia illa conſuetudo directè eſt ſuper bonis, non ſuper diſpoſitione,vt proxima:& ideo bona , quæ ſunt extra locum conſuetudinis,non poſſunt ſic includi principaliter,ſicut ibi incidenter , uel per conſequens,allegat l.3 .ff.de off.præſi.ff.ad municip. l. conſtitutionibus.& C.de iur.fiſ.l.certa forma.li.x.Ex hoc ſibi incidit alia quæſtio, quam diffuſè proſequitur.

ADDE,ut per Bar.in l.cunctos populos.uerſicul.ſæpe quæro.in j quæſtio. princip.Paul.de Caſtr.conſil.224.Reſpectu uero conſuetudinis Gallicanæ Petr.de Ancha.conſi.162.tenet,quod nec uxor haberet bona alibi ſita,ſi teſtator etiam illa ſibi legaſſet,uel illam in illis hæredem inſtituiſſet: quia hoc feciſſet deceptus,putans conſuetudinem ualere, quo ad bona alibi ſita.

d Si unus. ¶ Facit plus ad caſum,eodem. titul. ſi non ſpeciali priuilegio patriæ tuę:nota Tuæ,& ff.de iure fiſ.ſed ſi accepto.per quas leges Iacob. de Aren.in quæſtione de qua ſupra dixi , tenuit , quod teſtari ſecundum conſuetudinem Venetorum,licet ſolis Venetis,& non illuc euntibus : inducit,quod etiam l.fina. C.de teſtam.coniuncta cum l.conficiuntur , §. 1. ff.de iur.cod.per quod patet,quod licet ruſticis , non licere declinantibus ad eos.

e Quæſitum. ¶ In princip.& l.ſi ita legatum.de lega. primo. huiuſmodi. §.legatum.de fund.inſt Seiæ.§.Pamphilæ.de act.empt.fundi.§.final. Suæ igitur ciuitatis,& non illius,ad quam declinauit,lege adſtringitur : illa enim ſuorum ciuium eſt propria,ff.de iuſtit.& iur.l.omnes. & patet. 12.diſtin.illud.

f Decidendam.¶ Vide,quod not.de elect.licet canon.lib.6.ſuper uerſic. de cætero.

g Et no.¶ Secundum Vber.ubi s̃.

ADDITIONES.

a In fine. ¶ Dicit Io.de Deo,in Cauil.lib.5.vbi de vltimis voluntatibus in fi.ꝙ apud Hiſpanos non ſcribitur teſtamentum , ſed ſolum vocantur teſtes.Venetijs etiam non ſeruatur lex de numero teſtium:& Iaco. de Are. diſputauit,an eorum conſuetudo teſtandi coram paucioribus teſtibus ſit valida?& dato ꝙ valeat,quęrebat,vt j̃.q.2.de qua ibi dicam: & de prima tenuit,ꝙ ſi ibi eſt conſuetudo de conſenſu principis, valet,quaſi conſtituiſſe videatur id,quod patitur,& conſentit,ff.de infa.quid ergo.§.j.ff.locati. cum in plures.§.locator.de exercitor.l.1.§.magiſtrũ.C.de ſerui.& aqua.l. 2.Conſtat enim principem talem formam teſtandi, Venetijs concedere potuiſſe,C de teſt.ſi non ſpeciali.alias dicit conſuetudinem non valere:al. le.C.de teſt.l.3.Item cum lex dicit tale teſtamentum nullum eſſe,conſuetudo non poteſt illud validare . Ad primum alleg.C.de teſt.ſi vnus.cum multis legibus.Ad ſecundum 1.diſt.conſuetudo.ff.de leg.j.l.nemo. ad idẽ ext.de iur.cal.cæterum.de probat.c.2 de fideiuſſ.conſtitutus . Item omne hominum genus legibus viuere debet,C.li.xj.de condu. & de proc.dom* Aug.l.j.& ff.de ſepulchro viol.l.3.§.diuus.C.de legibus l.leges.Item cum lex numerum illum ſtatuerit propter falſitatis timorem. C.de teſta. l.iubemus.de fideicom.lib.l.ſi.Conſuetudo,quæ aperit viam falſitati, irrationabilis eſt,C.de iu.l.j.in auch.vt nulli iud.§.j.8.diſt.fruſtra . Ponens autem ibi diſtinctionem,quo ad mentem de conſuetudine in genere,quam poſui ſuper dec.vlt.de conſue.membro penult.dicebat ad propoſitum ꝙ quando conſuetudo ſequitur legem contrariam , & eſt rationabilis, de patientia principis valet,per iura ſuperius allegata,& talem dicit iſtam . Homines enim ibi mercationibus occupari,vix ab illis auocari poſſunt. ff. quẽ ad.teſta.aper.l.ſed ſi quis ex ſignatoribus.Puta tamen,expreſſum conſenſum principis hoc caſu requiri,propter l.ſi.C.de teſta. quæ non vult etiã prætextu conſuetudinis numerum ſeptem teſtium minui. Cum autem ſi- principis ſcientia procdit aliqua conſuetudo , dicit , quòd ſi euidens vel vtilitas ei fauet;putà quia legem ſeruari eſſet in loco dam- conſuetudo:quia credendum eſt, principem , qui ad ſubie-

pulandi extra,de priuil.cum olim.nam & teſtamentum imper-
fectum non valet inter liberos,ſi eo volunt vti, tanquam teſta-
mento,ſecundum quoſdam:ſecus,ſi tanquam alia vltima vo-
luntate,vt C.fam erciſcun.filij patris.& l.fi.C.de teſta.hac con-
ſultiſſima.§.ex imperfecto. & maior deſideratur ſolennitas in
teſtamento,quam in alia vltima voluntate,in qua ſolum mens
teſtatoris ſpectatur.vt.C de ſac.ſan.eccle.l.j.in authen.Col.4.de
nup.§.diſponat.13.q 2.c.vlt.& § ſed aliud.extr.de teſt.relatum.
j & patet ex præmiſſis,& ex his quæ ſunt.j.§.prox quòd ſi reus
tacuerit ante litem conteſtatam,& poſt litem conteſtatam hoc
dicat,tunc poteſt reſpondere exhibens,Frater,totum ius meũ
in iudicio deduxi,extrà,de re iudic.abbate ſanè.§.j.ver.præmiſ-
a ſa[a]. & de cauſa poſ.& propri. cum eccleſia.ita valet mihi,ſiue
ſit teſtamentum,ſiue alia vltima volũtas:hoc videat iudex.Stul-
tus enim fuit reus,qui hoc non petijt ante litis conteſtationem,
vt.C.de codic.l.fi.ff.de legat.2.cum filius.§.varijs.Porrò ſi dubiũ
ſit,an debeat haberi pro teſtamento,vel pro codicillo,conſide-
ra mentem teſtatoris,ut ff.de iure codici.l.j.& verba eius,vt eo.
b tit.illud.& l.fi & C.de codic.non codicillum[b].¶ † Item vide,ſi
18 eſt ibi clauſula generalis,& ſolita, Si non ualet iure teſtamenti,
ualeat iure codicillorum,vel cuiuſlibet alterius vltimæ noluntа
tis,vt ff.de teſta.mil.l.3.in fin. & ff.de vulg.& ſubſti.cohęredi.§.
cum filiæ.C.de codic l.fi.§.illud quoque.ff.de iure codicillorũ,
conficiuntur. Quid autem operetur prædicta clauſula in vlti-
mis voluntatibus,vide C.de lib.præt.vel exhæred. auth. ex cau-
ſa.Breuiter tamen nota,ſecundum Iac.But.ꝙ hæc clauſula ope-
ratur tantùm,cùm teſtamentum deficit propter defectum ſolẽ-
nitatis,putà cum deficit numerus teſtium, vel alia ſolennitas,
vt tunc valeat iure codicillorum:non autem operatur,ſi in alio
deficit putà ſi rumpatur per querelam , vel poſthumi agnatio-
nem,vel minima capitis diminutione:& hoc probat ex eo,quod
dicitur ibi,valet:& ſic loquitur de præſenti defectu, qui eſt, vt
quia non eſt ibi plenus numerus teſtium, vel non ſunt rogati,
vel eſt mulier.non de futuro,vt de illo quod fiet:puta aliquo de
pręmiſſis modis:ſi enim dixiſſet,Valebit,tunc futuros comple
cteretur defectus.vt ergo omnes hos modos cõprehendat, de-
bet dici,ſi non valet, vel non valebit iure teſtamenti, &c.argu.
ff.de uerbo.obliga. ſi ſtipulatus fuerim.§.1.& l.ſi à colono.ff.de
verb.ſig.verbum Oportebit.Item aliud ut dictum. Si nõ ualet,
c & aliud,Si non ualeat.[c], Vel dic ſm Odoff.ꝙ aut ſtatim deficit
teſtũ propter ſolennitatis defectum:& tunc uerba illa, Si non
ualet,&c.referuntur ad illum caſum tantum, & non ad alios p̃-
dictos:aut non deficit ſtatim,ſed poſtea ex euentu , putà capi-
tis diminutione,vel poſthumi agnatione,uel alio modo, & tũc
etiam ad caſum illum pertinent hæc uerba:quia in dubijs inter-
d pretari debemus,ut res ualeat[d],ff.de uerbo.oblig. quoties. ex-
tra,de fide inſtrumen.inter.prope fi.& in teſtamentis, &c. ff.de
reg.iur.in teſtamentis.ext.de donat.cum dilectus. & argum. ad
19 hoc ff.de leg.2.cum filius.§.hæres & l ſi quis teſtamento. ¶ †Si
quis uult igitur ſecurè teſtari,dicat ſic.
¶FORMA.Si non ualet teſtamentum ratione præteritionis,
uel exhæredationis,uel alterius ſolennitatis,ualeat iure codicil
lorum,& alterius cuiuſlibet ultimæ uoluntatis:& rogo omnes
mihi uenientes ab inteſtato,uel ſuccedentes ex teſtamento ,uel
aliquo iure,ut hæreditatem meam reſtituant P.nam hoc caſu
quilibet tenetur reſtituere hęreditatem per fideicommiſſum,
argumen.C.de fideicom.ex teſtamento.ff.de lega.3.ſi cum fun-
20 dum detracto tamen debito bonorum ſubſidio.¶†Pone: B.in
ſuo teſtamento legauit mihi decem:poſtea condidit ſecundum
teſtamentum nulla de prædicto legato facta mentione: quæri-
tur,an intelligatur legatum reuocatum,cùm in primo,teſtamẽ
to dixerit,Si non ualet iure teſtamenti ,ualeat ſaltem iure codi-
cillorum,&c.Reſpon.ꝙ ſic,arg.ff.de adimen.leg.ſi tibi. Argum.
contrà ff.de probat.cùm tacitum.ſed illud locum habet in taci
to legato. de hoc not. ff.ſi cui plus quàm per leg. Falcid.l. 3.§.
e pen.[e]¶ † Sed pone:quidam inſtituit filium ſuum impuberem
21 hæredem,& rogauit eum,ꝙ ſi ſine liberis decederet,reſtitueret
P.hæreditatem:& reliquit legata,& adiunxit,ꝙ ſi non ualeret
iure teſtamenti,ſaltem ualeret iure codicillorum:deceſſit impu
bes teſtatore uiuente:quæritur, an P. fideicommiſſarius poſſit
petere hæreditatem à uenientibus ab inteſtato?& an legata de-
beantur?Et uidetur,ꝙ poſſit petere pp prædictam clauſulam,
ut.ff de uulg.& pup.ſubſt.cohæredi.§.cum filiæ.ff de iure codic.
l.3.uidetur enim ad legitimos tranſiſſe cum onere, ut C.de cad.
tol.l.unica.§ in cauſa.ff.de leg.2.ſi Titio.Arg.ↄ̃ ꝙ à legitimis pe
tere non poſſit fideicommiſſarius uniuerſalis cùm expiret ſub-
ſtitutio pupillaris,& fideicommiſſaria,ſi decedat hæres teſtato
re uiuente,ut ff.ad Treb.ille à quo.ff.de admin.tut.tutores. §. 1.
Item uidetur,ꝙ pupillus fuit perſonaliter obligatus: unde onus
non tranſit ad legitimos,ut ff.de leg.2.Celſus.§.fi.ff.de leg. 3.l.j.
§.fi.Nec obſtant prædicta uerba, quę locum habent in defectũ
f ſolennitatis,ut in præ.auth.ex cauſa.in fi.[f]& iunge ſ.uer. quid ſi
22 filius.¶†Pone:quidam fecit teſtamentum,adiecta clauſula præ
dicta, & legata & fideicommiſſa plura reliquit:eo mortuo na-
tus eſt poſthumus:nunquid illo uiuente legata & fideicommiſ-
g ſa peti poſſunt?de hoc C.de poſth.hæred.inſt.l.j[g] Sed ſi duo in-
ſtituti ſunt hæredes,unus purè, alter ſub conditione, nunquid
purè

ADDITIONES.

a Pręmiſſa. ¶ Lib.6.

b Codicillum. ¶ Ad intellectum huius ver.& eorum. quæ de clauſula ſtatim ſequuntur,eſt ſciendum,ꝙ Pil. diſputauit quæſtionem quæ incipit,quidã paterfamilias.de illo,qui facto prius ſolenni teſtamento, in quo filios hęredes inſtituit,poſt tempus uolens codicillari in præſentia ſeptẽ teſtiũ rogatorum,eoſdem filios inſtituit,dicens in fine,ꝙ volebat ipſam diſpoſitionẽ iure codicillorũ valere:& ſi ſic non valeret,voluit ꝙ valeret iure teſtamẽti,& omni iure,quo melius poterat,& primũ teſtamẽtũ cõfirmauit: quærebat,an hæc diſpoſitio valeat iure teſtamenti,vel iure codicillorum? Subtiliter allegat pro.& ↄ̃:tenet,ꝙ diſpoſitio illa ſit teſtamentum , & non codicillus,cùm habeat ſolennia tęſtamenti,ſ.inſtitutionẽ hæredũ,& ſolẽnem numerũ teſtium rogatorum,quæ ſunt ſpecies teſtamenti,non codicilli,quæ concurrere non poſſunt quaſi ↄ̃riæ,C.de teſtam.non codicillum.& ibi no.ff.de iure codi.illud.§.tractari Principaliter autem ſe fundat i hoc, ꝙ licet inſtitutio facta in codicillis, valeat interdum,non vt directa ,ſed trahitur ad fideicommiſſum,ff.de iure codi.l.2.§.fi.de leg.2.codicil.§.Lucius.& ſic ſi ſcriptura,de qua quæritur,poſſit eſſe codicillus , tamen illa,& omnia alia iura id dicentia,oportet intelligi,cùm poſſibile eſt directam: codicillarem trahi ad fideicommiſſariam : quod eſt, quando diuerſi ſunt, qui debent fideicõmiſſum,ab illis quibus debetur: vt quia veniens ab inteſtato dẽt reſtituere inſtitutis,vt in l.3.& l.conficiuntur.ff. de iure codic. Sed cum in caſu proprio ſit idem debens,& cui debetur,non eſt poſſibile directã trahi ad fideicõmiſſum.ergo valere debet,quo iure poteſt, ſ.directo:& ſecundum id impoſſibile eſt,ꝙ ſit codicillus, qui non facit directã: ergo eſt teſtamentũ,ff.de iure cod.quòd per manus. ff. ad Treb.l.ſcæuola. Fatetur,ꝙ quibuſdam probabiliter prima facie videretur ↄ̃rium , per l. ult.C.de codic.cum ſua gl.& ꝙ teſtator ſic voluit.dicit enim ad iura illa iã rñſum,vt procedãt,cum fideicõmmiſſum poteſt eſſe vtile ex diuerſitate perſonarum debentis & cui debetur:quod quia hoc caſu deficit,cùm ijdẽ ſint ſcripti in vtroque,concluditur quod prædixi.& verba illa, Si non valet iure codic.&c.ſic intelliguntur,vt ſonant,ſi non valet iure fideicõmiſſi,ualeat iure directo. Vnde cum hic fideicõmiſſum deficiat,pp cauſam ſæpius dictam,valebit ergo directo & ſic iure teſtamenti , extra quod hæreditas directo dari non poteſt. C.de codic.l.2.Et ſi dicatur,ꝙ cum plures eſſent filij inſtituti,unus alteri ex fideicommiſſo reſtituere poterit : hoc nõ procedit in terminis quæſtionis.nam cum fuerint pariter inſtituti,neceſſarium eſt fideicommiſſum inuicem relictum,eſſe inutile,ff.de leg.2.l.cum pater.§.pater,qui filio.quare concluditur,quòd ſ.

c Non valeat.Quòd enim dictio Valeat,inſpiciat tempus futurũ, patet de elec.quia pp.ver.aliter.de reſc.ſtatutum.ver.nullus tñ.& §.cùm aliter.de de eo,qui mit.in poſſ.eum qui.cum ſi.Idem ſi dicat,non valere.facit C.de teſta.man.ſi iure faciat.ff.quib.mo.pig.vel hy.ſol.l.ſi debitor.in fi.vbi Valere,ponit pro Durare. Vide de hac clauſula.Et an obſtet copula, cum dicit,volo,ꝙ valeat iure teſtamenti,& iure codicillorũ, in qõne Ia.de Bel. quam poſuit C.de libe.pręte.vel exhæred.in ſolutionibus contrariorum: adde,quòd hæc clauſula,Si non valet iure teſtamenti, ualeat iure codicillorum,non habet locum,quando teſtamentum deficit propter imperfectam uoluntatem,l.ex ea ſcriptura.ubi hoc per Bal.ff.de teſta.

d Valeat. ¶ Et ne nugatoriè ſint appoſita.

e §.penultimò. ¶ Ad literam poſuit hoc Albe.Gal.de teſta.poſt prin.Nico. notat in ſua quæſtione,quæ incipit, quidam fecit teſtamentũ. in qua principaliter quæſiuit de ipſo hærede inſtituto in primo, an aliquid in bonis defuncti habere deberet:pro vtraque parte copioſè & ſubtiliter allegauit:tenuit autem,vt ſ.ſ.ꝙ nihil habere debeat:fatetur autem, quòd veſtigia uoluntatis teſtatorum ſequenda ſunt,C.de nec.ſeruis hære. l. quidam. Item communiter teſtatores per verba prædicta ſibi prouident in cauſam inteſtati,ff.de teſt.milit.l.miles,qui deſtinauerat. §. fi.& attende,dum id fit,quod fieri conſueuit,ff.de prob.l.3.& l.ſi pactum. in fi.dicit,ꝙ ſi teſtator remaneret inteſtatus,hoc teſtamento non habente uim teſtamenti,ꝑ uerba prædicta teſtamentum haberet uim codicilli,& uenientes ab inteſtato ex codicillari reſtituerent hęreditatẽ inſtituto,ff.de teſt. l.ex ea ſcriptura.de iniuſt.teſt.l poſthumus,§.fi.& de teſta.milit quærebatur , §.pen. Sed in caſu quęſito teſtator fecit aliud teſtamentum : & ſic primum non valet iure teſtamenti,nec propter hoc fit teſtator inteſtatus. Soluendo dicit,illa uerba in hoc caſu nihil operari:& ideo ſublato primo teſtamento per ſecundum,C.de teſta.ſancimus,inſtituti in primo teſtamento nihil habebunt.nam,ut dicit,illa verba,Si non ualet, &c. ſic prolata intelligenda ſunt manente uoluntate teſtatoris,ut collegitur ff.de leg.1. l.ſeruum filij. §.ſi pocula. & Inſti.de codici.§ non tantum.item remanente in ſuo ſtatu, ff.de ſol.cum quis in prin.& ſimiliter remanente in eodem habitu , in quo erat tempore,quo prolata ſunt uerba , ff. de cond. ob cauſ.l.quòd ſi unus. ſed per ſecundum teſtamentum hæc omnia ſunt mutata . non ergo in ius codicillorum tranſire poteſt:dat caſus ſimiles ff.de repud.l.fi.de don.inter uir.& uxor.l.cum hic ſtatus.§.ſi maritus.& C.eo.tit.res uxoris.Item certum eſt,dicta & facta conſideranda ſecundum ſuam cauſam, ff. de adi.leg. legata inutiliter.de cond.& dem.cum tale.in fi.Abſurdum autem eſſet dicere,hæc uerba dicta fuiſſe ad impedienda,uel impugnanda ſua futura iudicia . Seruetur ergo ultimum,C.de liber.pæter.l. maximum circa medium.

f In fi.¶ Ad literam fuit iſte uer.Alber.Gal.de teſta.uer.pone.q.2.

g L.j. ¶ Et hoc Alber.Gal.de teſta.uer.pone quæſtionem 5.adhuc per Cyn. plenius in l.2,eo.tit.illius,de poſthu,

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

purè inſtitutus habebit totam hæreditatem, uel medietatem tā-
a tum? de hoc ff. ſi pars hæred. pet. l. 2.[a] ¶ † Sed & [c] conſiderandum
23 eſt, an vltima voluntas ab initio non tenuerit: vel, an ſit mutata
b per aliam poſteriorem. ſuper quo vide Inſti. quibus mod. teſt. in-
fir. & C. de codicil. cum proponas. C. de fideicom. lib. clari. ff. de
leg. 3. ſi in iure. ff. de adi. leg. per totū. Diſtingue tamen ſuper hoc
inter genera ſcripturarū: nam ſi vtraque uoluntas eſt teſtamen-
tum, valet ſecundum, & non primum, extra, de celeb. miſſar. cū
Marthæ. §. cæterum. C. de teſta. omnium. 13. q. 2. vltima. & vide
ſuper hoc, ff. de iniuſto rup. teſt. cùm in ſecundò. ff. de hær. inſtit.
pater. ff. ad Trebe. ſi quis niſi in militis teſtamento, vt ff. de teſt.
c mil. quærebatur [c]. ¶ † Quid ſi teſtator dixit in teſtamento, ꝙ ſi
24 faceret ſecundum, non valeret, nunquid tollitur ſecundum [d]?
d Dic, quòd ſic, niſi dicat in ſecundo pœnituiſſe prioris volunta-
tis: de hoc ff. de leg. 3. ſi quis in princip. ff. de leg. j. ſi mihi & tibi. §.
fi. Sed quid ſi in primo teſtamento dixit, ꝙ non liceret ei pœni-
tere? dic, ꝙ nihilominus poterit pęnitere, ſi primi dicti exprimat
qualitatem: vt not. l. ſi mihi §. fin. nam ambulatoria eſt teſtatoris
25 voluntas, vt iam dicam. ¶ † Quid ſi quis iurauerit non venire cō
tra voluntatem ſuam, nunquid poterit contrauenire, ꝯdendo a-
liud teſtamentum? Et vr̄ ex præmiſſis, ꝙ ſic. non enim poteſt qs
ſibi legem imponere, à qua non liceat reſilire, ff. de leg. 3. ſi quis ī
principio teſtamenti, reſpon. j. nec libertatem ſupremi iudicij p̄t
quis reſtringere, ff. pro ſoc. l. cum duobus. §. Pomponius. & §. ſi.
in fin. Voluntas enim teſtatoris ambulatoria eſt vſque ad extre-
mum exitum vitæ, ff. de adi. leg. l. 4. extra, de cel. miſ. cum Mar-
thæ. §. cæterum. & præ. c. vlt. etiam ſi pactum interuenerit, ꝙ mu
tari non poſſit, C. de pact. l. pactum, quod dotali. ff. pro ſocio l. ſi
inter fratres. reſpon. 1. & etiam ſi primum ſit per principem con
firmatum, arg. C. de teſta. l. omnium. Vltimum enim teſtamentū
morte hominis confirmatur, & immobile perſeuerat, C. de ſac.
ſan. eccl. l. j. C. de teſta. l. quoniam indignum. & teſtamenti factio
eſt publici iuris, ff. qui teſta. fac. poſ. l. 3. & ius publicum, & c. ff. de
pac. ius publicum. Primum teſtamentum tollitur per ſecundum:
Inſtit. qui. mod. teſta. infir. Sed nec tenet pactum, ꝙ ꝯ alienum te
ſtamementum non fiat, C. de pact. de quæſtione. ff. de acq. hære.
e quod ſuperſtitis. His rationibus moti Legiſtæ[e] dicerent ſm teſta
mentum valere, & hæredem in eo inſtitutum debere hæreditatē
habere, aliaque in eo contenta valere: quia iuramentum ꝯ leges
præſtitum non obligat, ext. de foro compet. ſi diligenti. C. de le-
gibus non dubium. x. diſ. Vide tamen ſm Deum, & in foro eccle
ſiæ ꝯ puto: nam omne iuramentum ſeruandum eſt, quod ſerua-
ri poteſt ſine interitu ſalutis æternæ, extra, de iureiur. ſi verò. ex,
quod met. cau. cum dilectus. & argu. ad hoc ext. de iureiu. cum ꝯ-
26 tingat. in fin. ¶ † Et redditio iuramenti eſt de iure naturali, & in
præcepto, 22. q. 1. ſi pactum. in prin. extra de iureiur. & ſi Chriſtꝰ.
verſus fi. ibi, redde Deo, &c. Vnde nullo modo eſt infringendū,
vt 31. q. 7. flagitia. extrà de no. ope. nun. cum ex iniuncto & de re.
iur. qui ſcandalizauerit. Idem puto in electione ſepulturæ, vt no.
f j. de ſepultu. ver. & nota[f]. Fas enim fuit ſibi de rebus ſuis, quali-
tercunque placuit, diſponere, vt. ff. ſi quis à pa. ma. fu. l. 2. 13. q. 2.
§. ſed aliud. Vnde ꝯ ordinationem iuratam ſibi non licet venire,
g vt ſ. [g] ¶ † Quid ſi primum teſtamentum fuit generale, vt quia eſt
27 in eo hęres inſtitutus in omnibus bonis: ſecundum ſpeciale, quia
eſt hæres inſtitutus in fundo? Reſpon. rumpitur primum. ſed hæ-
res inſtitutus in vna re, tenetur reſtituere omnes res, præter fun-
dum, primo hæredi, arg. ff. ad Treb. l. ſi quis priore. & hoc in paga
no, qui non poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inte
ſtatus: aliud in milite, ff. de teſtam. milit. quærebatur. ſecundum
28 Vber. ¶ † Quid ſi is, qui teſtamentum fecit, audiens, quòd hæres
mortuus eſt, facit aliud teſtamentum, dicens: quia intellexi P.
quem primò hæredem inſtitui, mortuum eſſe: ideo talem inſti-
tuo: ſed poſt apparet primum viuere? Reſpond. primum
teſtamentum ruptum eſt: ſed primus habebit hæreditatem de
æquitate: pręſtabit tamen legata in ſecundo, ff. de hæred. in-
ſtit. l. final. Vel dic, primum non rumpi, quia falſus rumor non
debet obeſſe, vel prodeſſe, vt probatur & not. ff. de conditio.
& demonſtrat. l. falſa. extrà, de eo, qui cog. conſang. vxo. ſuæ, c.
29 ſuper eo. ¶ † Quid ſi pater habens tres filios, eos inſtituit hęredes
poſtea faciens aliud teſtamentum, vnum ſolum inſtituit? Reſpō.
primum non rumpi per ſecundum: quia quantum ad inſtitutio-
nem, non valet, cum in eo ſit filius præteritus ff de lib. & poſthu.
filius. ff. de vulg. & pup. ſubſt. ſi quis eum. § j. legata tamen deben
30 tur, C. de lib. præte. auth. ex cauſa. ¶ † Sed quid ſi primò fecit te-
ſtamentum, poſtea fecit aliud, in quo ſibi hæredem ſub condi-
tione inſtituit, nunquid primū rumpit? Vr̄, ꝙ nō, ar. ff. de reſcin.
ven. ſi id. Sed diſtingue, an ſit conditio cōcepta in præſenti tp̄e,
an ī p̄terito vel in futuro. ſi in p̄ſenti, vel p̄terito, aut eſt vera, &
tunc ruptum eſt primum, aut nō, & tunc non rumpitur. Si de fu-
turo, licet illa nunquam exiſtet, quia tamen exiſtere poſſet, rūpit
primū, ff. de iniuſt. rup. & irrit. teſt. cum in ſecūdo. ff. de hære. in-
ſtit. Quid ſi in primo inſtituit capaces, in ſecundo non? Rn̄.
primum effectum rumpi, quia non capaces de mero iure ſunt
hæredes, licet ab eis, ut ab indignis, hæreditas auferatur, ff. de his,
31 qui. vt ind. cum quidam. ff. de vulg. ſubſt. ex facto. in fi. ¶ † Quid ſi
prius fecit teſtamentum ſolenne, & poſtea aliud facere cępit, ſed
morte præuentus non compleuit? Reſp. primum nō valet, quā-
tum ad legata, & fideicommiſſa: quia ſola voluntate potuit illa
tollere: ſed quantum ad inſtitutionem, bene valet mero iure, ff.
de le. 3. ſi iure facto teſt. cum non denegentur actiones, ſed per
ſententiam denegabuntur, prout notatur ibi, ff. de adimen. lega.
h ex parte [h]. ¶ † Quid ſi aliquis fecit teſtamentum, & ruptum eſt p
mediam

ADDITIONES.

a L. 2. ¶ Hęc remiſſio fuit Albe. Gal. vbi ſ. gl. ibi ponit opi. Io. ꝙ purè inſtitutus habeat dimidiam: & contrarium Pil. ꝙ interim habeat totum: & has gl. concordat diſtincta forma verborum inſtituentis.

b Sed &. ¶ Reaſſumit verba Vberti.

c Quærebatur. ¶ Secundum Vber. vbi ſ. & hoc cōtinebat ver. cæterum. infra omnia intermedia ponit auctor. ſumpta cauſa ex hoc verſic.

d Secundum. ¶ Iſte ver. & ſequens fuit Alb. Gal. de teſt. poſt principium.

e Moti Legiſtæ. ¶ Hoc tenet Alber. Gal. de teſt. verſic. pone, ꝙ quidam. ibi ſubdebat, ꝙ ſecus de iure Lombar. allegat Lombar. libr. 2. de vltimis uoluntat. l. ſi quis Lōgobardus: ſed, vt dicit, illud locum habet, cum fecit traditionem rerum.

f Et not. ¶ Vide, quod circa id ibi dicam.

g Vt ſ. ¶ Fateor, quòd ſine cauſa contrauenire non licet, & quod id agens periurus eſt: tenet tamen ſecundum, vt plenè ſcripſi in quæſtionē ſuper regula, quod ſemel. de re. iur. lib. 6. ¶ Adde, vt per Old conſ. 127. Abb. conſ. 41. 2. lib. & ver. quid ſi is, Adde, quid econtrà, ſi quis facto teſtamento teneat aliud cum clauſula, Caſſans & irritans: & facit ſecundum, in quo inſtituit mortuum, quem viuere putabat. an primum ſit reuocatum? vide Bal. conſi. 13. 2. lib. o, incipit, quidam Lucas.

h Ex parte. ¶ Si primum teſtamentum teſtator incidit, vel cancellauit, not. C. de teſt. l. pen. ſed ibi plenius per Cyn. qui diſtinguit, aut id fecit, quia voluit decedere inteſtatus, aut quia hæredes reputauit indignos, aut dubitatur: in primis duobus caſibus concordat cum gloſ. in tertio recitat Dy. cōtradicere gloſſ. ibi in l. proximè. ff. de his, quę in teſt. delen. in gl. 2. quæ vtrobique tenet in dubio venire fiſcum, vt leg ita debeantur: ſed quia hoc eſt dicere, ꝙ in dubio hęres præſumatur indignus, ideo Dyn. non placet, qui dicens fiſcum tunc non venire, niſi hæredes ſcripti probentur offendiſſe: ſed reſpondet Acc. quòd tunc ceſſaret hoc tertium membrum: quia non eſſet dubium. Audiui dominum meum ibi tenentem in dubio gloſſam verā, quando non ſunt filij: ſi enim eſſent filij, excluderent fiſcum, vt in prę. l. proximè. ver. ſed in re dubia. & ff. vnde lib. l. ſcripto in fin. Multa membra habet diſtinctio Cy. ibi vide. Plus tamen placet. in caſu dubij ſic diſtinguere, an actus inducens reſciſſionem teſtamenti, reſpiciat vniformiter totum teſtamentum, quo ad inſtitutionem, & legata: vt quia totum incidit, vel totum cancellauit: & tunc ſuccedunt venientes ab inteſtato: vt in præ. l. pen. & ff. ſi tab. teſt. nullæ extab. l. 1. §. penul. Nec dici poteſt propter conſeruationem legatorum locum eſſe fiſco, vt dixit gloſſ. ex quo nec legata debentur. quæ ſolui eſſet contra uoluntatem teſtatoris. Ad primum, ff. de his, quę in teſtamento delen. l. 1. §. ſed conſulto. Ad ſecundum, ff. de dol. exce. apud Celſum. §. præterea. & C. de fideicom. l. fideicommiſſum. Conſtat etiam, facilius adimi legatum, quam inſtitutionem: patet ff. de adi. lega. l. ex parte. Si autem actus reſcindens, ſolum reſpicit inſtitutionem hæredum vnius, uel plurium, vt quia illa ſola cancellauit: patet, quòd noluit in totum decedere inteſtatus. imò voluit legata deberi, ff. de milita. teſtamen. l. tribus. §. j. & ſic non poteſt eſſe locus venientibus ab inteſtato; quia ſic legata non deberentur: cuius contrarium voluit incidens, ſecundum dictum gloſſ. vt ſoluantur legata, veniat fiſcus. Aliquibus videtur, quòd hæredes ab inteſtato adibunt: & nihilominus debebuntur legata ex voluntate teſtatoris: quia reſeruata inſtitutis, aut indignis, & non habentibus extremam voluntatem defuncti, aufertur hæreditas, ff. de vulg. & pup. ſubſt. ex facto. §. Iulius Longinus. Prius dictis obſtat ff. de his, qui. vt indig. l. cum tabulis. §. fi. & de his. quę in teſt. delen. proximè. ibi, ſententia autem Imperatoris, &c. nam. in his erat actus totum teſtamentum concernens: & cum locus eſt fiſco contra id, quod primò dixit, reſpondetur, quòd in nulla illarum legum ſtetit in finibus inciſionis, ſed proceſſit ad alium actum, qui prioris cauſam declarauit, quia ſubduxit nomen hæredis: ex quo actu apparet, quare inciderat, ſcilicet propter odium hæredis, vnius, vel plurium, & non legatariorum: & propter id legata debentur, propter quæ ſoluenda locus eſt fiſco: probatur hęc ratio, ff. de his, quæ in teſt. delen. l. 2. & l. penul. in fin. declarat enim hic actus ſequens præcedentem: ſic ff. de manu. teſt. l. teſtamento ſuo. ſicut & verbum ſequens arctat & declarat præcedens, ff. de verbor. ſignif. l. ſeruus. & l. ſi cum tibi. Adhuc opponitur de l. fina. ff. de his, quæ in teſt. delen. vbi teſtamentum fuit cancellatum: & tamen fiſco, vel hæredibus ab inteſtato non eſt locus, niſi hæredes ab inteſtato probent voluntatem defuncti. Sed ratio ibi eſt: quia non dicitur teſtamentum inciſum, vbi adhuc vnum eſt integrum, & originale, ff. de bo. poſſ. ſecundum tabul. l. 1. §. ſi quis in duobus, & quemad. teſt. aper. l. antep. Sed fuit quæſtio de facto: quidam ſolenniter teſtatus, poſt aliquod tempus vocato quodam ſcriptore, fecit per eum ſcribi, quod tunc voluit, alios inſtituendo hęredes, addendo, minuendo, & in multis alterando, quod prius fecerat: & hæc coram duobus ſine ſcriptore facta ſunt, ordinauitque cum illis, ꝙ illa ſchedula ſcripta daretur certo notario, per quem confici poſſet inſtrumentum, adhibito numero teſtium: antequàm hoc fieret, mortuus eſt: ſecundus hæres ſe oppoſuit primo, allegans iura, quæ dicunt vltimam voluntatem ſeruandam,
quæ

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

quæ ſunt no.de celeb.miſ.cum Marthæ.ver.vel vtamur.allegat ẽt l. diuus Pius ff.de teſta.mil.qui ẽt habetur Inſt.e.tit.§.planè.& de teſta. cum eſſes. & c relatum. Sed fuit ↄ̃rium iudicatum ea ratione,quia illa ſcriptura, dato quòd verè eſſet ſic probata,non fuit teſtamentum,ſed quædam diſpoſitio ad teſtandum.datur ſimile de diffinitiua ſentẽtia,quæ primo ſcribitur, vt de ſcripto feratur:quæ ſcriptura non eſt ſententia,ſed diſpoſitio ad illã, C.de ſent.ex breuic.recit.l.2.de re iudi.c.ult.lib.6.& congruè arguitur de ſententia ad teſtamen tum,quod etiam dicitur ſententia,C.qui teſtam.fac. poſſ.hac conſultiſſima.§.at cum humana facit,ff.de manumiſ.l. ſeruus hac lege.Parauit igitur iſte ſe ad teſtandum,ff.de teſtam.ſi is qui. Illa ergo talis diſpoſitio,etiam ſi Imperator nominatus eſſet in illa, non tolleret primum teſtamentum,C.de teſta.l.nolumus.apertè caſ es diffinit l. ex ea ſcriptura.ff.de teſt.& de leg.3.l.ſideicommiſſa.§.1.ubi patet,& not. ꝙ etiam ſi notarius illa ſcripſiſſet,& non legiſſet,non eſſet teſtamentum.Decret. alle. non obſtat,quia ibi teſtes probant teſtamentum, hic ſolum paramentum ad id.facit ext.de eo,qui mit.in poſ.c.1.& quod ibi no. Item termini quæſtionis ponunt aliud teſtamentum prius ſolenniter factum, de cuius reſcriptione tractatur,quod in illis iuribus non erat:facit.C.de teſta. hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.iuncto §.fi.ipſius legis. Sic etiam reſpondetur ad decret.ut de ſucceſ.ab inteſtato.Adde primò,quantum ad q. Spe. Oldrad. conſi.119.& adde etiam,quid ſi primum teſtamentum fuit ſolenne: ſecundum verò minus ſolenne,ratione præſcriptionis:an primum,quo ad inſtitutionem,mero iure ualidum remaneat:de hoc per Pet. de Anchar. conſi. 143.& 204.ſed illud eſt Ange.quod etiam inter conſilia ipſius inuenies numero 183.ubi pulchrè de ueritate huius uer. quo uerò ad additionem Io. And.eam uide per Oldr.conſi.164.incip.circa materiam.

a mediam[a] capitis diminutionem? puta quia teſtator ſe dedit in
b arrogationem:& poſtea ſui iuris effectus vult, [b] quod valeat te-
ſtamentum,quod prius fecerat?Reſpondeo,valet,quaſi videat
iudicium retrogreſſus,quod ante fecerat,ff.de bo.poſ. ſecũdum
c tabul.l.2. [c]vel fortè illud additum eſt a Compilatoribus noui iu-
d ris,ſm Vber. [d]¶Quid ſi mulier filium vulgò conceptum in mi
nus ſolenni teſtamento inſtituit? vr̃,ꝙ valeat:quia ſemper mater
certa eſt Inſtitut.de ſucce. cog. vulgò. ¶ Quid ſi pater naturalis
in non perfecto teſtamento reliquit vnciam, vel dimidiam? &
vr̃,ꝙ poſſit,C.de confir.tut l.fi.C.de natural.lib.l.2. & l. humani
tatis.¶Quid ſi filius in minus ſolenni teſtamẽto inſtituit patrẽ?
Vr̃ valere,C.de inoff.teſt.nam & ſi.Sed dic ↄ̃ arg.ff.de leg.& ſen.
33 conſ.quod verò.¶†Sed cùm deductio Falcidiæ ceſſet in relictis
ad pias cauſas,vt.C.ad legem Falcid.auth.ſimiliter. & in alijs caſi
bus,qui no.C.eo.ti.l.in teſtamento.& ſecundum Inno.ext. de te-
ſta.cap.tua nobis.nunquid erit idem in Trebellianica? Vr̃ ꝙ nõ,
vt ff.ad leg.Falcid.l.1.§.ad municipum.ſi enim conditor legis de
Trebellianica,ſicut de Falcidia,voluiſſet hoc,& in hac vt in illa,
ſtatuiſſet,vt ext.de deci.ad audientiam.& quod non eſt expreſſè
ſancitum,& c.vt extra,de tranſlat.c.2.§.ſed neque illud. 31.q.1.
ꝙ ſi dormierit ff.de publician.l.de pretio.Arg.ↄ̃ in auth. de eccl.
tit.§.ſi autem hæres.vbi dicitur,omni Falcidia vacante, Trebel-
lianica ſub nomine Falcidiæ continetur,vt not.in Summa Azo.
de hæred.& Falcid.vnde dicendo, Omni Falcidia, nullam exci-
pit.extra,de maio.& obed ſolitæ.prope finem: & vr̃ expreſſum
in d.§.ſi autem hæres.ſi coniungas cum illo §.illum, ſi quis in no-
mine Dei.ibi prçcedentem.vbi dicitur, hæreditatem, vel lega-
tum. Præterea cum non poſſit probabilis ratio diuerſitatis aſſi-
gnari,quare aliud ſit in Falcidia,quam in Trebellianica, idem ius
erit interpretatiuè ſeruandum:nam de ſimilibus idem debet eſ-
ſe iudicium,vt C.ad leg.Falci.l.fi.C.de cadu.tol.l.vnica. §. ſed vt
manifeſtetur ext.de reſcr.inter cæteras.ext.de conſti. tranſlato.
j.q.j.quod quidam.ff.ad leg.Aquil.l.illud. & l. quæſitum, & vr̃
e etiam caſus dec.Ioannes,Frange panem[e].vbi hoc no.& C.de epi
ſcop.& cler.ſi quis ad declinandam.in multis locis & gloſſis eiuſ
dem l.1.& in præd.auth.ſimiliter,per quæ iura fuit pro hac parte
iudicatum:quamuis quidam tunc reſponderint, ꝙ ideo in præd.
decre. Ioannes. & in l.ſi quis ad.non deducitur Trebellianica:
quia non erat ibi,qui eam deducere poſſet: porrò legitima iure
naturæ debita tunc ſemper deducitur,arg extra,de teſta. Raynu
tius & not.in præd.l.ſi quis ad.in prin.& in præd. authen. ſimili-
f ter.quamuis ↄ̃ not.in præd.decret.Ioannes.& malè [f]. ¶ Quid ſi
Deus directè inſtitutus eſt, ſed hæreditas eſt propter legata ex-
hauſta?dic,ꝙ poterit ipſe Deus ſiue executor, deducere quartã
34 Falcidiam,ſiue quiuis alius.¶†Item ſcias quòd de his quæ teſta
tor prçcepit reſtitui de illicitè acquiſitis,nihil eſt diminuendum,
vel deducendum prætextu alicuius impoſitionis poſt obitum te
ſtatoris,vel etiam ante ipſo in lecto ægritudinis iacente, in frau-
dem ſibi factæ,fortè ab aliqua vniuerſitate pro debitis, ſeu qui-
buſcunque negotijs ipſius vniuerſitatis, aut alias iuxta libitum
voluntatis:& contrafacientes per cenſuram eccleſiaſticam com
pelluntur. Hæc leguntur in conſtit. Alex 1111.de teſta.quia nõ-
g nulli [g].¶†Cæterum [h] ſi vtraque ſcriptura eſt codicillus poſſunt
35 omnes valere,ſi ſibi non ſint contrariè prorſus,poteſt enim quis
h plures codicillos facere:nec vnus tollitur per alium,niſi ſint con
trarij:nec eſt neceſſe eos ſignari,vel teſtes ſubſcribere. ff. de iure
codicil.diuus §.codicillos.& C.eo.cum proponas.& Inſti. eo.ti.
ſecus autem in teſtamento:quia per poſterius tollitur prius, vt
dixi.Si verò vna eſt teſtamentum,& alia codicillus, vtraque po
teſt valere,& vtraque etiam deficere,ex eadem cauſa,Inſt.de co
dicil.in fi.ff.de iure codicil.ante tabulas.& l.ab inteſtato. Porrò
volentem vtranque ſcripturam reijcere, cautum eſſe oportet.
nam licet poſterior voluntas ita demum rumpat primam ipſo
iure,ſi fuerit valida & ſolennis,vt ff.de vulg.& pup. ſubſt.ſi quis
enim.in fi. tñ ſæpe ſecunda inualida facit exceptionem obſtare
priori,vt C.de teſt.hac ↄſultiſſima.§ pen.& C.ad Syl. hr̃ditatis.ff.
de acq.hr̃d.l. Cladius.ff.de leg. 3. ſi iure.ff.de adi.leg.ex parte,ff.
de his, quib.vt ĩdig.cũ quidã.ff.ſi tab.teſt.l.j.§.ſi hæres. Põt tñ ex
aduerſo replicari:frater, non competit tibi exceptio. ff.de teſt.
milit l.militis.codicil.ff.de bo.poſ.ſecund. tab.l.penul.§. primo.
36 ¶†Quid ſi duo teſtamenta producuntur, quæ eodem tempore
& die facta eſſe videntur:in vno continetur, quòd A. inſtitutus
i eſt in alio,quòd B?de hoc C.de edic.diui Adri tol.l. edicto[i]. Vt
autem caute prçmiſſas impugnationes euites, ſic forma teſtamẽ
tum:& primò breuem formam teſtamenti ponamus.
k FORMA[k]. A. filius quondam B. per gratiam Ieſu Chriſti ſanus
mente,licet languens corpore,ſuarum rerum & bonorum om-
nium diſpoſitionem per præſens nuncupatiuum teſtamentum ſi
ne ſcriptis hoc modo fecit:In primis quidem de bonis ſuis reli-
quit decem B. pro anima ſua:de quibus dari voluit & mandauit
tantum tali eccleſiæ.Item tali tantum,&c.De reſiduo vero expẽ
di & diſtribui iuſſit hoc modo,&c.& alias,prout vtilius pro ip-
ſius anima commiſſario infraſcripto viſum fuerit expedire:quẽ
quidem commiſſarium ſuum ad prçdicta omnia & ſingula exe-
quenda eſſe voluit T.Præterea de alijs bonis reliquit iure legati
D.eius nepoti tantum.Inſuper C.eius vxori reliquit dotes ſuas,
quæ fuerunt tantum. Item de bonis ſuis reliquit eidem tantum
iure legati In omnibus autem alijs bonis ſuis mobilibus & immo
bilibus,iuribus,& actionibus,tam præſentibus,quàm futuris,H.
eius filium hçredem inſtituit.Et hanc ſuam vltimã, &c.vt in ſe-
quenti forma ad fin.vſque vltimæ voluntatis.
Vt autem in his plenius inſtruaris.formam teſtamenti,conditio-
nes & diſpoſitiones varias teſtatoris continentis ſubijciamus
hoc modo.
¶FORMA.P.per gratiã Ieſu Chriſti ſanus mẽte, licet æger cor-
pore. Vel ſic:Sanus mẽte ac corpore,volẽs peregrinari pro ſuc-
curſu terræ ſanctæ,mare trãſire deſiderãs, dũ in membris vigor
viget corporis,& ratio regit mentem,quam ſiquidem rationem
ſæpe

ADDITIONES.

a Per mediam. ¶ Exemplum,quod ſequitur,eſt de minima.Inſt.de ca. di.§. minima.

b Vult.¶ Declarando id codicillo,uel literis,dicit tex.ſtatim allegatus:& gl. ibi tenet,ꝙ illæ literæ habere debent quinque teſtes.

c L.2. ¶ Concor.l.qui ex liberis.§.2.& habetur idem Inſtit.quib. mod. teſt. infir.§ alio.& §.ſeq.Item neſcio,quare obſcurius loquutus fuerit auctor, ꝙ̃ tex.illius legis,qui ſic iacet:uoluntas,quæ defecerat,ruſtico redeunte rediiſſe intelligitur: & ſic etiam poſuit Azo in Summa de teſtamen.3.col.uerſi. ſic autem.

d Secundum Vber. ¶ Extra opus in opere enim, de quo in procemio, hoc non dicit.hoc dico,quia laboraui,ſi hoc eius dictum habere potuiſſem: ſcire autem poteris mentem eius dicti per not.C.de inoff.teſt. omnimodo. in fi.2.gl.& ff eo.ti.ſi non mortis.in princ.Quædam enim,quæ de iure Digeſtorum non erant,ſed de iure Codicis, quandoque per ultimos Digeſtorum compoſitores in illis fuerunt inſerta. Vult ergo dicere, quòd cum de iure ciuili teſtamentum tale non ualeret,& ualeret de iure prætorio,illo ponderato ſic ibi addiderunt Compilatores,ſicut de iure repletionis dicunt glo. prædictæ:ſed multum differunt hi caſus,nec inueni in hoc caſu aliquem uſum his uerbis,cum de iure prætorio plenus ſit liber Digeſtorum.

e Panem. ¶ Quam non habçmus;ſed de illa formata fuit dec.ſi pater. de teſtam.lib.6.ubi de hoc in gl.ergo quia.& uide.quod ſuper ea ſcripſi. & quod ſcripſit.Iac.de Bel.in auth.de hære.& Fal.§.ſi uerò expreſſim.
ADDE ultra ea,quæ habentur per Doct.in l.Marcellus. ff. ad Treb. & in d.l.ſi quis ad declinandam.ꝙ cõis opinio eſt illa,ꝙ ceſſat Trebellianica,ſicut Falcidia,ut per Bar.conſ.5.& 58.Bal.conſ.6.& 88.2.libr.& conſ. 69.3. lib.Ang.conſ.41.& conſ,158.Pau.de Caſt.conſ.133.& 182.& 225.& 250. & 217.Abb.conſ 31.2.uol.& 58.1.uol.Ro.conſi.60.& 276.& 85.& 239.& 206.ubi dicit,ꝙ ubi eſſet dubium,an per mortem primi commiſſarij,ꝙ hæreditas eſſet reſtituẽda pio loco,quòd tunc detrahitur Trebellianica: & tamen de relictis ad pias cauſas poſſit detrahi Trebellianica, tenet Oldrad. conſi.248.in fi.

f Et male. ¶ Ignoro,quis ibi hoc notauerit: tamen ſi loquebantur de directa ſubſtitutione facta pupillo,uerum dicebant illo moriente intra pubertatem,ut patet in præ.decre.ſi pater.

g Nonnulli. ¶ Quam hodie non habemus in 6. & ſic nec pro dec. habenda eſt.ut in eius proœ.in fi.

h Cçterum. ¶ Reaſſumit.

i L.edicto. ¶ Vide,quod de hoc ſcripſi de reſcrip.cap.duobus. libr. 6. ſuper 1.gloſ.

k FORMA. ¶ Hæc forma & ſequens cum primo exordio.fuerunt Roland. parte 8.in prin.quædam tamen addit autor.in fi.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſępe adeo languor obnubilat, vt non ſolum temporalium rerũ,
verumetiam ſuiipſius cogat ipſa languoris vehemẽtia obliuiſci
conditionis humanæ ineuitabile deſiderans debitum, peruenire
res, & bona ſua, &c. Vel ſic.
¶FORMA. Dum corpus ſanitate viget, mens interiori in ſemet
ipſa collecta pleniori vtitur ratione, quia non cogitur id cogita
re quod dolet. Vnde tunc vltimæ iudicium voluntatis, in quo
tranquillæ mentis rationis vſus exigitur, ſalubrius prouidetur.
Quapropter P. corpore ſanus, ac mente compos, rerum ſuarum
diſpoſitionem per præſens, &c. Vel ſic:
¶FORMA. Suprema hominum iudicia, quibus & animæ ſuffra
gijs, & temporalis curæ patrimonijs poſt vitæ præſentis exitum
prouidetur, etiam languente corpore, dum tamen in mente poſ
ſideatur ratio, legitimè diſponuntur. Hinc eſt, quia A. licet æger
corpore, mentis tamen ſuæ compos, bonorum tamen ſuorum
diſpoſitionem per præſens, &c. Vel ſic:
FORMA. Licet incerta mortis hora ſemper debeat in pruden-
tis animo eſſe ſuſpecta, corporis tamen imminente languore, ip-
ſius plus naturaliter formidatur euentus: idcirco A. æger corpo
re, &c. per præſens nuncupatiuum teſtamentum ſine ſcriptis di-
ſpoſuit in hunc modum: In primis quidem diſpoſuit, voluit &
mandauit, omnia à ſe recepta & habita per vſurariam prauitatẽ
aut rapinam, aut aliam quamcumque illicitam & indebitam ex-
actionem, ſeu retentionem, reſtitui, & ſolui de bonis ſuis, vſque
ad integram ſatisfactionem, illis, à quibus cum apparuerit ha-
buiſſe, pro his ſoluendis & reſtituendis omnia bona ſua obnoxia
& obligata relinquens. Item pro anima ſua, & parentum ſuorũ,
reliquit de bonis ſuis centum libras: de quibus dari præcepit ec
leſiæ parochiali decem libras pro reſtitutione decimarum, & iu
rium ſubtractorum. Item operi talis eccleſiæ quinque ſolidos.
Item cuilibet hoſpitali, & cuilibet loco religioſo ciuitatis quin-
que ſolidos. Item pro ſepultura tantum, &c. Ad hæc omnia &
ſingula exequenda & complenda eſſe voluit, & diſpoſuit cõmiſ
ſarios ſuos, & huius teſtamenti executores, T. & M. eius vxorẽ,
& rectorem talis eccleſiæ, qui pro tempore fuerit, dans eis, &
mãdans, & cuilibet eorum plenam licẽtiam & omnimodam ac
liberam poteſtatem, vt ſine ꝯ dictione hæredis eius, aut alterius
cuiuſcunque perſonæ, poſſit ſua auctoritate, de quibuſcunque
bonis ipſius teſtatoris voluerit auctoritate ſua, accipere, vẽdere,
tradere, alienare & obligare pro prædictis reſtitutionibus facien
dis, & dictis legatis pro anima ſoluendis, & pro prædictis omni-
bus, & ſingulis exequendis, vt dictũ eſt: & ſi contingeret aliquẽ,
vel aliquos dictorum cõmiſſariorũ ſuorũ præmori eidem teſta-
tori, aut mori ante executionem omniũ præmiſſorũ, alij, vel a-
a lius, nihilominus prędicta omnia & ſingula exequantur[a]: vel ſi
voluerint alium eligant loco eius. Liceat quoque eis agere, & fa
cere procuratorem & actorem, qui ꝯ hæredes meos agat, ad om
nia, quæ dicta ſunt, exequenda: & ad pœnam teſtamenti peren-
dam, & damna, & expenſas à meis hæredibus exigendas: & qui-
buſcunque per eos, vel eorum alterum, vt dictum eſt, fuerit aſſi-
gnatum, & obligatum: ego res meas omnes illis ex nunc obligo
iure hypothecę, id eſt, pignoris, vt eas poſſint in iudicio petere &
habere. ex tunc enim mando, & facio, ꝙ ipſi faciendum manda-
bunt: vel dicatur, vt j. § prox. ver. notandum quoq; Item de bo-
nis ſuis reliquit iure legati, tantum. Item tali tm̃. Item M. vxori
ſuæ reliquit dotes ſuas, quæ fuerunt ducentæ libræ: & inſuper le
gauit ſeu reliquit ei de bonis ſuis xx. lib. iure legati, & tota mobi-
lia ſua, ſ. lectos, ſcrinia, & omnes pannos lineos & laneos, quibus
vtetur tempore obitus teſtatoris. Præterea legauit eidẽ, voluitq;
& diſpoſuit, ꝙ ipſa ſit in domo pro hæreditate ſua domina & v-
b ſufructuaria[b], quandiu vixerit, & vidualem & honeſtam vitam
in ipſa domo ſeruauerit, dotes & legatum in iudicio non petie-
rit, & victum & veſtitum habeat honorificè: onera quoque ꝑ-
ſonalia, ſi eam infirmari contingeret, & etiam patrimonialia, q̃
contingerent ſuam dotem pro collationibus, vel aliquibus pu-
blicis muneribus, de mea hæreditate ſoluãtur. Si autem filij mei
ſe de ipſa non bene portarent, & ipſa vellet recedere ab eis, tan-
tum habeat de bonis meis. Si verò aliam vitam elegerit, voluit
eam ſolum habere dotes prædictas & legatum prædictum, ſcili-
cet ipſarum xx. librarum, & mobilia ſ. dicta. Item A. eius filiam
ſibi hæredem inſtituit in centum libras, quas eam hebere voluit,
cum nupſerit, vel religionem intrauerit, & inſuper in decem li-
bras: iubens eam, & volens his eſſe contentam de bonis ſuis. Item
H. filiam ſuã, vel ea præmortua, liberos eius ſuperſtites inſtituit
in eo, quod ſibi, vel pro ea dedit nomine dotis, qñ nupſit. Inſuꝑ
reliquit eidem nomine benedictionis, vel augmenti decẽ libras:
his volens & iubens eam eſſe contentam. Vel ſic: & iubens eam
pro parte & falcidia meorum bonorum eſſe ꝯtentam, arg. C. de
inoff. teſta. auth. non licet. Item dicunt quidam, non ſufficere,
ſi filia inſtituatur in dote. Vnde dicunt ſic eſſe dicendum: Filiam
meam in centum libras, quas habuit in dotem, & inſuper in cen-
tum ſolidos hæredem inſtituo: quia ex quo in aliquo etiam viliſ
ſimo inſtituitur, computabit dotem in legitima, infrà verſic. ſed
ſuper. In omnibus autem alijs bonis ſuis corporalibus & incor-
poralibus, mobilibus, immobilibus, iuribus & actionibus, tam ꝑ-
ſentibus, quàm futuris, G. & C. eius filios ſibi æqualibus portio-
nibus hæredes inſtituit. Quòd ſi cõtigerit ipſum ex dicta M. aut
ex quacunq; alia legitima eius vxore, ex tunc filios habere pue-
nientes in lucem, poſthumos, aut medio tp̄e natos, ſi maſculus
vel maſculi fuerint, ipſum, vel ipſos cum prædictis G. & C. vel al
tero, qui ſuperuixerit, æqualib. portionibus hęredes inſtituit: ſi ãt
fœmina vna, uel plures, ipſam, uel quamlibet earum ſibi in cen-
tum libras Turonenſes hæredem inſtituit. Vel ſic: Et ſi dicta M.
eius uxor, prægnans eſſet, & pareret filium unũ, uel plures poſt-
humos aut medio tempore natos ad lucẽ ꝑuenientes, ſi maſcu-
lus, uel maſculi fuerint, &c. ut iam dixi. Et hoc ultimũ ur̃ locũ ha-
bere ſpecialiter, qñ proximus ſuſpicatur obitus teſtatoris. Si ue-
rò aliqua dictarum filiarum, tam natarum, quàm naſcendarum,
quam etiam poſthumarum aliquando uel intra tale tempus de-
ceſſerint ſine filijs, ſubſtituit ei pupillariter & uulgariter, & ꝑ fi-
deicommiſſum ſuperſtites filios maſculos, uel eorũ filios in ſtir-
pes, & non in capita. Et ſi aliquis filiorum ſuorum maſculorũ, tã
natorum, quàm naſciturorum, uel etiam poſthumorum aliqñ,
uel intra 25. annum ſuę ætatis decederet ſine liberis, uel intra pu
pillarem ætatem, ſubſtituit ei pupillariter & uulgariter, & per fi-
deicommiſſum ſuperſtites filios maſculos, uel eorum filios in-
ſtirpes, & non in capita: ꝙ ſi maſculi, uel eorum filij non fuerint,
alias fœminas, uel eorum filios in ſtirpes, & non in capita. Item ſi
omnes, tam maſculi, quàm fęminæ, non extantibus, uel remanẽ
tibus aliquibus ex eis filijs, deceſſerint, eo caſu iuſſit, & uoluit de
bonis ſuis fieri hoc & hoc. Præterea uoluit & diſpoſuit, ꝙ nõ ob
ſtantibus omnibus præmiſſis ſubſtitutionibus, poſſit quilibet fi-
liorum ſuorum, aut filiarum ſuarum teſtari, ac diſponere de eo,
quod ſibi relictum eſt, aut de eo, quod ad ipſum ſpectabit ex hæ-
reditate prædicta, uſque in quantitatem quinquaginta librarum
in falcidia ſibi debita computandam. Itẽ uoluit, diſpoſuit & mã
dauit, ꝙ prædicti filij ſui maſculi ſimul & cõiter habitent, & ad
diuiſionem non perueniant, uſque quo omnes compleuerint.
25 annum ſuæ ętatis: quod ſi non fecerint, aut ſi quis eorũ alios
ad diuiſionem prouocauerit, uel requiſierit, priuetur: & eum ip-
ſe teſtator priuauit quarta, uel dimidia, uel tanta quantitate ex
ſua parte dictæ hæreditatis: quam dimidiam, uel quãtitatem de-
uolui & peruenire uoluit ad cæteros, uel ad talem eccleſiam. Itẽ
præcepit, quòd turris, uel domus talis à nullo liberorum ſuorũ
poſſit extra familiam alienari eorundem: alioquin ſeruantes uo-
luntatem eius in ſuis partibus partem alienatã uendicent à quo-
libet poſſeſſore. Item uoluit & diſpoſuit, ꝙ dicti eius filij uende-
re non poſſint de bonis immobilibus huius hæreditatis, quouſq;
exegerint 20. annum, uel tale tempus ætatis ſuæ: ꝙ ſi ꝯ fecerint,
uoluit, ꝙ fiat hoc & hoc. Tutores autem filiorum ſuorum, tam
natorum, quàm naſciturorum pupillorum, eſſe uoluit talem &
talem. Quòd ſi euidens neceſſitas, uel utilitas fuerit, cum talium
conſilio propinquorum poſſint de bonis uendere & permutare
ſine decreto, abſoluens eos, & liberans à ratione adminiſtratio-
nis reddenda, & ipſam eis remittens. In fine autem ſic dices. Et
hanc ſuam ultimam uoluntatem eſſe uoluit, quam ualere uoluit
iure teſtamenti: ꝙ ſi iure teſtamenti non ualebit, ualeat ſaltem
iure codicillorum, uel cuiuſlibet alterius ultimæ uoluntatis. Vel
dic, ut ſ. §. prox. uer. item & uide. & ſeq. Et uoluit hoc teſtamen-
tum nuncupatiuum. ſeu hanc ultimam uoluntatem, omnibus a-
lijs eius teſtamentis, uel ultimis uoluntatibus hinc retrò factis ꝑ-
ualere: uel tam factis, quàm faciendis de cætero præualere, &c. ſe
cundum quod in his uerbis diſponet teſtator. Et quicunq; ſuo-
rum hæredum, uel legatariorum & fideicommiſſariorum con-
tra hanc ſuam uoluntatem fecerit, uel eam nõ obſeruauerit, uel
extra iudicium uiolenter, uel in iudicio cõtentioſè inſtiterit, uo-
luit, ꝙ ſit bonorum ſuorum expers: & quicquid illi reliquerit te
neatur per fideicommiſſum reſtituere illi, quem ſua uiolentia,
uel contẽtioſe iudicialiter fatigauerit, ſiue fuerint pauperes, ſiue
alij fatigati: & quilibet legatarius, uel fideicommiſſarius pro pau
peribus habeat actionem, ſi fuerint fatigati. Et ſic patet, ꝙ teſta-
tor põt grauare hr̃des in eo, ꝙ uult, niſi ſolum in debito bonorũ
ſubſidio; & pęnã adijcere, ut ex̃ de teſta. Raynaldus. prope fin &
37 c. Raynutius. prope fi. ¶ † Si autem is, qui aliquem tenetur inſti-
tuere, ex cauſa ingratitudinis illum exhæredare uelit, ita dicet:
FORMA.

ADDITIONES.

a Exequantur. ¶ Quod ſequitur uſque ibi, item de bonis. addidit autor. &
principium non uidetur procedere per ea, quæ ſcripſi de procura. c. 1. §. 1.
ſuper ult. glo. eius, lib. 6. Et hic adde, quod habes in forma, quæ eſt j. §. ꝓxi.
uerſi. notandum, & uide, quod ibi dixi ſuper princ. & in fine ipſius formæ,
& ſuper duobus uer. ſeq.
b Vſufructuaria. ¶ De his uerbis uide, quod no. j. qui fil. ſint leg. §. 1. uer. quid
ſi quis ita dixerit. & ibi dicam, quid, ſi legat lectum fulcitum.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

FORMA.Inſuper H.eius filium,quia manus atroces impiè,in-
iecit in eum,vel mortem ſibi per poculum veneni parauit, om-
nino exhæredauit,& ab omni ſubſtantia & hæreditate ſua con-
ſtituit alienum:B.verò ſibi hæredem inſtituit. Si autem noluit
eũ exhæredare,nec inſtituere,ſed præterire,cauſam tamen inſe-
rendo ſic dicet:Præterea H.filiam ſuam,vel neptem, neque inſti-
tuit,neque exhæredauit:quia cum eam honeſtè maritare voluiſ-
ſet,ipſa luxuriari prælegit:B.verò hæredem inſtituit. Et talis p̃-
teritio à patre, vel a matre, vel ab aliquo aſcendentium, ſiue ex
parte patris,ſiue ex parte matris,cum cauſa facta, pro exhęreda
a tione habetur [a]. Hoc tñ nota ,ꝙ ſi mulier pupillarem facit ſub-
ſtitutionem,vel etiam maſculus,qui non habet liberos in pote-
b ſtate,non valet,ff.de vulga.& pupilla.ſubſti.l.2. [b]ff. de alimen.&
38 cib.lega.l.alimenta.¶†Sed ſuper forma præcedẽti quæritur, an
c pater poſſit filiam in dote hæredem inſtituere[c]? Et vr̃ ꝙ non [d]:
d quia dos eſt proprium patrimonium mulieris, vt. ff.de mino.
e denique.§.ſed vtrum.in fi.[e]& i ſuo patrimonio nemo poteſt in-
ſtitui,Inſtitu.de legat.§.ſed ſcire.Item dos non eſt, nec inuenit ĩ
bonis patris ff.de collat.bonorum,ſi filius.& ff. ad legem Falcid.
pater filiam.& abſceſſit à bonis patris,ff.de collat.bon.l.fi. Reſp.
f dic ꝯ [f]:& ſic de generali cõſuetudine ſeruatur,arg.C. de rei vxo.
actio. l. vnica. §. cautione. verſi. quo à nobis.vbi dicitur, ꝙ dos
poteſt in legitimam imputari,& C.de inof.teſtam. quoniam no
uella:& hoc olim,& etiam hodie.nam quæcunque olim copu-
tabantur,dum tamen aliquid,et iam modicum, relinquatur iure
inſtitutionis,vt in auth.Col.8.vt cum de appe.cognoſc.§.cęterũ
& in nouella,in tit. quæ ſunt iuſtæ cauſæ exhæredationis,§. nn.C.
de inof.teſta.quoniam.Et quod dr̃,ꝙ eſt proprium, intellige ſci
licet & quaſi,vt in præd.l.de rei vxor.actio §. & hic ex rei. vbi
dicit,quaſi proprium.Nam ſi prius pater obierit,reuertetur dos
ad filiam:ꝙ ſi merum patrimonium eſſet,nõ reuerteretur de bo-
nis patris ad eam.& ſic intelligitur in ea.l.§.ad hoc. Item dicitur
quaſi proprium patrimonium, propter id, quod habes eodem
tit.auth.en.ſed quamuis.& ad hoc facit ff.de ſolu qui hominem.
§.& ſi gener.Pater ergo dum viuit,habet dominium dotis:& re-
ctè in ea filiam inſtituit:ſi in ea ſit minus legitima,fiet ſuppletio,
g vt in prædic.auth.ſed quamuis [g]. ¶ Veruntamen præmiſſus or-
do non vbique ſeruatur in teſtamentis. alicubi nanque ſtatim
poſt proœmium ſcribitur hæredis inſtitutio: eo quod ipſa dicit
caput & initium teſtamenti:deinde ad legata, & ſimilia proce-
h ditur.Sed primus modus Bononiæ ſeruatur,& bene [h]:arg. C. de
teſt.ambiguitates.Veruntamen non refert, vtrum primò leget,
39 & poſtea hæres inſtituatur, vt Inſtit. de legat §.ante.¶†Ad hu-
i ius autem materiæ clariorem doctrinam ſcire debes [i],ꝙ teſtamẽ
tum,aliud priuatum,aliud ſolenne,ſcilicet in ſcriptis:item priua
tum aliud fit ſine ſcriptis,aliud ſine aliqua ſcriptura ſub teſtium
præſentia. Teſtamentum priuatum ſine ſcriptis, dr̃ illud, quod
fit ſine ſolennitate à iure inuenta,vt patet in præmiſſis formis:&
tale dr̃ nuncupatiuum,qñ videlicet coram ſeptem teſtibus & ta
bellione teſtator ſuam voluntatem,& hæredis inſtitutionem, &
alia quę in teſtamento ordinantur,nuncupat, ſiue declarat & ex-
primit.ſic ponitur de conſec.diſtin.4.prope fin. nec alia ſolenni-
tas adhibetur,quamuis illa per tabellionem redigantur in ſcrip
tis.Dicitur ergo ſine ſcriptis,id eſt,ſine ſolennitate:Inſtitu. de te
ſta.§.fi.C.eo.hac conſultiſſima §.per nuncupationem. Sine ſcri
ptura autem ſic fit teſtamentum nuncupatiuum. nam ſi tabellio
haberi non poteſt,teſtator vocet teſtes ſeptem in ciuitate: in vil-
la verò quinque,ſi plures nequit habere: & coram eis diſponat
ſuam voluntatem & ordinationem:hæredem nominet & inſti-
tuat,legata exprimat,& illos teſtes roget. hæc probantur C. de
teſta.l.fi.& l.hac conſultiſſima.& l.publicati.Mortuo itaque te-
ſtatore is,qui ex teſtamento ius habet, volens huiuſmodi teſta-
mentum probare,adibit iudicem,& hoc coram eo proponet: ip
ſe verò vocatis hæredibus legatarijs & fideicommiſſarijs, vel
propinquis,qui habent ab inteſtato ſuccedere, ſiue venerint, ſi-
ue non,recipiet teſtes ad notitiam teſtamenti, & ad perpetuam
memoriam:vt extrà de teſtibus.c.ſignificauit. & c. Albericus. &
quilibet teſtis iuratus ſigillatim interrogabitur de nomine, prę-
nomine, ætate,conditione,& mentis ſobrietate teſtatoris:de ver
bis,quibus vſus eſt in teſtando:de hæredis inſtitutione, & de an-
no,die & loco,& de præſentibus,& de alijs.Quo facto dicta eo-
rum coram iudice,& alijs ſeptem teſtibus prædictis ad hoc vo-
catis,qui ius habebunt,recitabuntur, & ſententialiter pronun-
ciabitur eaque ex tunc pro plena ipſius teſtamenti probatione
haberi:notarius aũt in mẽbrana,appoſitis annis Dñi, & cæteris
publicationibus,atteſtationes ipſas,item iudicis pronunciatio-
nẽ,& pręſentiã vel citationẽ prædictorũ ordinatè ſcribet: & de-
mum ſupponet illorũ ſeptẽ teſtium nomina recitationi & pro-
nunciationi iudicis adhibitorum, & hæc omnia in publicam &
k authenticam rediget formam [k]. Veruntamen,ſecundum M.de
Fa.vocatis præmiſſis,& etiã eis,qui fortè in alio teſtamento inſti
tuti dñr, ante hmõi pronũciationẽ iudex faciet teſtes receptos
publicari hoc modo:Dicet.n.notarius:Anno,mẽſe, die talibus,
tales coram tali iudice propoſuerũt, ſe velle probare per teſtes
ad æternam

ADDITIONES.

a Habetur. ¶ Secus,ſi ſimplici præteritione:diſputauit Dyn.quæſtionem,q̃ incipit,pater fecit teſtamentum,quærens, ſi pater extraneum teſtamento hæredem inſtituit,& filium exhæredauit,expreſſa legitima cauſa:ſecundò fecit aliud teſtamentum,in quo alium hæredem inſtituit, & filium præterijt,& teſtamentum primum confirmauit:an exhæredatio habeat effectũ? Pro ſolutione duo pręmittit. Primum, quòd ad hoc,vt ſecundum teſtamentum tollat primum,oportet ſic valere,quòd ex eo de iure ciuili hæreditas poſſit adiri: nec ſufficit, quòd ex eo peti poſſit ſecundum tabulas, & non adiri.De ciuili remittit ad notata.ff.de iniuſt.rup. & irrit.teſtamento l.cum in ſecundo.& de vulga.& pup.ſubſtit.ſi quis eum.§.fina.declarat, ꝙ,vt ſecundum rumpat primum,oportet quòd ex ſecundo quis poſſit eſſe hæres aliquo caſu,ff.de iniuſt.rup.l.1.Inſt.quib.mod.teſta.infir.§.poſteriore,Sed ſuccedens iure prætorio,non eſt hæres,licet ſit loco hæredis, Inſtitut.de bo.poſſ.§.quos autem.ergo ſequitur,ꝙ prædixi. Secundum euidentiale eſt,ꝙ teſtamentum,in quo præteritur filius exiſtens in poteſtate, ipſo iure eſt nullum,ff.de iniuſt.rup.l. 1. licet ſi deſiſtat petere declarari illud nullum,confirmetur de æquitate prætoria,eod.tit.l.filio præterito. Emancipatus autem non poteſt dicere illud nullum iure veteri,vel nouo,ff. de liber.& poſthu.l.Gallus.§.in omnibus.& not.C.vnde legi.l.fin. in mag. gl.& de liber.præter.l.fi.Licet enim per auth.de hæred.ab inteſtato. §.nulla verò.ſit ſublata differentia emancipationis & patriæ poteſtatis in ſucceſſione ab inteſtato, tamen in iure expugnandi teſtamentum adhuc hodie remanet:quia ſuus dicit nullum, emancipatus verò rumpit per Contra tabulas,vt not,C.de colla.ſi emancipati.& de liber. præter. authentic. ex cauſa. & in l. Gallus. §. & quid ſi. Per hoc ſoluit,quòd exhæredatio habet effectum,ſi pater erat miles,qui condidit teſtamentum, cùm tũc vtrũque teſtamentum valeat iure directo,ff.de teſtamen. milit. l. quærebatur,ſi non erat miles,ſecundum teſtamentum ipſo iure non valet de iure ciuili,ſi filius erat in poteſtate.& ſic exhæredatio habet effectum,ff.de libe. & poſthum.l.ſi filius.& præ.l.ſi eum.§.vlt.ff.de vulg.& pup. Si verò erat emancipatus,ſecundum teſtamentum tenet de iure ciuili, & poteſt ex eo hæreditas adiri,de bono.poſſeſ.contra tabul.l.illud.in princip. & ſic tollitur primum per ſecundum,& ſecundum poterit tolli per Contra tabulas, & conſequenter exhæredatio carebit effectu.habetur ſimile ff.de iniuſt. rupt.l.3. §.ſed & ſi ſit ante.

b L.2. ¶ Ibi not.& alia quatuor,quæ requiruntur in illa, quæ etiam ſcripſi in decre.Ray.ſuper 3.gl.

c Inſtituere. ¶ Scire debes,quòd eadem ratio formatur de emancipato, quem pater inſtituit in parte,quam ſibi dederat tempore emancipationis alio fratre vniuerſaliter inſtituto:an ſcilicet ſe poſſit dicere præteritum? Inducuntur prò,quæ ſtatim allegantur.nam illa tunc data, ſtatim fuerunt filij,C.de bonis,quæ lib.l.fi.§.cùm autem.& de dona. l. ſiue emancipatis. & in eo,quod erat proprium,inſtitui non potuit,nec etiam illud legari, C. de legat.l.proprias.Item certum,quòd inſtitutus in certis rebus alio vniuerſaliter inſtituto,habetur loco legatarij,C.de hęred.inſtituen.l.quoties etiam ſi ſit filius:licet in ipſo tantum valeat verbum Lego, quantum Inſtituo,in auth. vt cùm de appe.cognoſ.§.cæterum ſi qui. Sed in effectu legatarius eſt in his coniunctis,quod inſtitutus in proprijs.& quod habeatur loco legatarij,& quod proprium legari nõ potuit,& legatum valet. Non ergo ſibi,vt præterito competeret Contra tabulas. C. de inoff. teſtam.quoniam nuper.quia non refert,quid non factum,vel minus legitimè factum, vel minus legitimè factum,ff.qui ſatiſda.cogan.l.quoties. & facit prima opinio hic de dote.Richar.Malum.in q.quidam habens duos.placet contrarium ſub dubio fortè:vt ſic nec poſſit dicere teſtamentum nullum, & hoc eſt certum:nec rumpere per Contra tabulas:ſed ſi habet ſuam legitimam, ſit illa contentus:aliàs agat ad ſupplementum:& prout infrà. de dotę dicitur,ſic dico de facto ſeruari in iſto etiam caſu.datur autem in vtroque conſilium, quod etiam de facto ſeruatur, quod inſtituat etiam in aliquo modico vltra illa:& ſi ſtatuta ciuitatum non impedirent,ſic ageret filia dotata ad ſupplementum,ſicut emancipatus.

d Quod non. ¶ Hoc placuit Azon.in Summa de libe.præter.§.item debet fieri.Et hanc ſequebatur dominus meus in quæſtione,de qua ſubmittam.

e In fi. ¶ Vbi hæc materia.

f Contra. ¶ Hæc fuit opi.Ioan.& placet Accur.vbi ſ.

g Quamuis. ¶ Sed incidit alia quæſtio,quam diſputauit dominus meus in legibus:an pater,qui ſimpliciter dedit dote pro filia, ſimpliciter, id eſt, non ſtipulatus illam reddi ſibi,ſi inſtituat illam in dote, & rebus alijs, poſſit illi ſubſtituere in dote?& tenuit,ꝙ in dote per fideicommiſſum ſubſtituere non poſſit poſt tempora pubertatis:nec ſequitur,ſi poteſt inſtitui,ergo & ſibi ſubſtitui.Hoc patet in debito iure naturæ,C.de inoff. teſta. quoniam. 2. Dyn.in l.à filia petijt.ff.ad Treb.tenet,ꝙ ſi pater ſubſtituit vulgariter, tenet ſubſtitutio.cùm in poteſtate ſit filiæ adire,vel non adire,ff.de hęr. inſti. l.iam dubitari.ſi ſubſtituit per fideicommiſſum, & filia habet vltra debitũ bonorum ſubſidium,tenet in eo,quod plus eſt,ff.de leg.2.l.fi.§.filiæ. ſi non habet vltra,non tenet,per pręd.l.quoniam.hoc dictum Dy. poſuit Cy. C. de rei vxor.actio.l.vna.§.videamus.Per hæc verba non ſoluitur quæſtio, quando dos excederet legitimam, cum quæſtio formetur de inſtantia in dote,& rebus alijs:niſi intelligerent etiam in illo exceſſu ſubſtitutionem tenere:quod non placet,ſaltem in patre non ſtipulato. Adde per Bal. conſi. 64. 3.li.& ibi,quid ſi ex forma ſtatuti dos fieret lucro mariti,an in eo,quod excedit legitimam, defalcabitur fideicommiſſum vigore ſtatuti.

h Et bene. ¶ Secundum Roland.cuius fuit iſte verſic.

i Scire debes. ¶ Secundum Rolan.vbi ſuprà:autor autem addit iura.

k Formam. ¶ Secundum Roland.qui hoc continuat verſiculo.infra vltimo.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ad æternam rei memoriam teſtamentum talis. Qui iudex voca-
tis talibus,vel faciens publice præconizari: ſi quis contradicere
vellet:tandem quia nullus apparuit, vel quia nihil rationabile
oppoſitum fuit,interlocutus eſt teſtes debere admitti. & mihi
notario iniunxit,ut eorum dicta redigerem in ſcriptis. Talis er
go teſtis iuratus:ſic dixit;& talis ſic: in fine uero dicet, Lecti &
publicati ſunt teſtes iſti ad æternam rei memoriam,auctoritate
& mandato talis iudicis,in tali curia,præſentibus talibus produ
ctoribus,&talibus eorum aduerſariis,& in præſentia talium te
ſtium,ſub anno Domini,&c.Ego talis ſcripſi & publicaui:& vi-
40 de ſupra §.oſtenſo.uerſi.qualiter. ¶†Teſtamentum vero ſolen
ne,ſcilicet in ſcriptis, licet in continentia, & tenore & ceteris
omnibus,quæ in diſpoſitione propriarum,ſiue de iuris ſolenni
tate,ſiue de teſtatoris voluntate neceſſaria ſunt,parificetur,& ſi
mile ſit nuncupatiuo teſtamento,tamen in ſolennitatibus,& in
forma magna eſt differentia inter ea, ex quibus ſubſtantiam &
efficaciam ſumit teſtamentum in ſcriptis: de quibus, & de e-
a ius forma dicamus [a].
¶FORMA. Volens igitur ordinationem ſuam forte fore ſecre
tam,& tutam,ſi literatus eſt, ipſemet ſcribat teſtamentum, vel
etiam per alium ſcribi faciat in membrana bona & ſolida, in cu-
ius parte ſuperiore relinquatur ſpatium uacuum trium,uel qua
tuor digitorum,in dextro uero latere & ſiniſtro tantūdē ſpatii,
in parte autem inferiori ſuperſit ſpatium vacuum tantum,quā
tum palmus ſiue palma digitis extenſis protenditur, uel circa,
in medio autem horum ſpatiorum ſcribetur tenor & ſeries te
ſtamenti: quo facto plicabitur charta ipſa, ita quod ſpatium
ſuperius coniungatur cum inferiori parte, & figantur ibi tres
chordulæ:in plicatura uero dextri ſpatii duæ:& ſiniſtri aliæ duæ
ſicut quælibet chordula duo habeat foramina interiorem lite
ram non lædentia,vel attingentia:quibus chordulis ſingula ſpa
tia,& ſingula coniuncta ligentur,ita quod interior litera uideri,
uel legi non poſſit Porro de illo magno ſpatio inferiori uacuo
tantum debet diſcoopertum relinqui, quod ibi poſſint paten-
ter & aperte ſcribi ſubſcriptiones teſtatoris & teſtium: quibus,
uel eodem die,uel uno,uel pluribus diebus ante ſic ſcriptis,uel fa
ctis,uel ordinatis,& poſtea,quando placuerit teſtatori,uocabit
ſeptem teſtes iuratos utique literatos &ſcribere ſcientes,& nul
lum iuris impedimentum habentes,& coram eis teſtator ipſam
ſcripturam clauſam & inuolutam,id eſt dictis chordulis ligatā
vt dictum eſt,in manibus tenens offerre debebit, dicēs illud ſuū
eſſe teſtamentum,ſua,uel talis alterius manu ſcriptum,& eos ro
gare in teſtes,&rogando mandare,quod ipſum teſtamētum ſub
ſcribant & ſignent:ipſe uero etiā ſe debebit ſua manu ſubſcribe-
re,prout inferius exprimetur. Igitur ibidem,& in preſenti, uno
contextu,antequam ipſe teſtator,uel aliquis ex teſtibus inde di
ſcedant, debebit unuſquiſque ipſorum teſtium annulum,uel ſi-
gillum characteratum ad unā ex chordulis appendere,ſiue, ſuū
ſiue alterius teſtis,ſi proprium non habet. Poſt hic continuo in
ſpatio inferiori diſcooperto ſubſcriptiones fient. Primo autem
teſtator, ſi propria manu ſcripſit teſtamentum, ſe hoc modo
ſubſcribet.
¶FORMA. Ego A. præſentem paginam clauſam,& ligatam in
manibus tenens,infra ſcriptis teſtibus,omnibus ſimul præſenti-
bus, pure ad hoc adhibitis & rogatis,obtuli ab eis ſecundum iu-
ris ordinē ſignandā & ſubſcribendā:aſſerens,ꝙ in ea ſcriptū eſt,
meum fore teſtamentū,& illud totum,& hæredis inſtitutionē,
& omnia & ſingula,quæ in eo continētur,à me ſcripta eſſe,nec-
non coram eis ibidem præſentem ſubſcriptionem propria ma
nu ſubiiciens. Si uero de mandato teſtatoris alius teſtamentum
ſcripſit,ille taliter ſe ſubſcribet:
¶FORMA. Ego R. mandato A. literarū ignari, uel ſubſcribere
propter corporalem ægritudinem impediti,hoc eius teſtamen
tum,tam hæredis inſtitutionem,quam cætera in eo contenta,
ſuo mandato mea propria manu ſcripſi: & eo poſtea p̄ſente pa-
ginā clauſam & ligatam,infra ſcriptis teſtibus ab eo uocatis, &
rogatis omnibus ſimul præſentibus,offerente, & aſſerēte id, ꝙ
in ea continet̄,ſuū eſſe teſtamentū,& á me ſcriptum, p̄ſentē ſub
ſcriptionem meam vice & nomine ſuo, & eius mandato appo-
41 ſui,& in teſtimonium me ſubſcripſi. ¶Cæterum † ibidem & in
præſenti quilibet ex teſtibus taliter ſe ſubſcribet:
¶FORMA. Ego C. rogatus & præſens,una cum omnibus infra
ſcriptis,ſiue ſupra ſcriptis teſtib. ad omnia & ſingula in hoc prę
ſentis paginę inferiori ſpatio facta,ɔtenta & ſcripta, ſimul præ-
ſentibus & rogatis in ipſa pagina eius vtique A. teſtamento ſuo
mandato manu mea in teſtimonium me ſubſcripſi,& eam ſigil
lo ꝓprio, (ſi propriū habet) uel ſigillo infra ſcripti D. ſignaui.
habente in circulo formam aquilę,uel leonis:quod ad unam ex
chordulis ſupra dictis ceræ impreſſi. Sic igitur ſeptem ſigillis ap
penſis;& factis octo ſubſcriptionibus ante dictis, & cæteris ri-
te peractis,teſtator teſtamentum ſecrete ſtudeat cuſtodire. Ex
his ergo ſolennitatibus ſubſtantiam capit, & uitam, & nomen
teſtamenti in ſcriptis:nec aliter factum valet. niſi inter filios te-
ſtatoris,ut C. qui teſtament. facere poſſunt, hac conſultiſſima.
§. ex imperfecto.& in authent. hoc inter liberos. Pręmiſſa pro-
bantur in prædict. l. hac conſultiſſima.& eodem titul. cum anti
quitas.§. fin.& l. iubemus.& authent. hoc non obſeruato. Inſtit.
eod. titu.§ poſtea vero.vſque ad § teſtes.ff. eod. hæredes. in fin.
& l. ad teſtium.§ ſigna autem.& l. penult.& ſupra §. prox. uerſi.
iii & ſeq. Conſequenter autem is, cuius intereſt, poſtulabit il-
lud aperiri & publicari: ſuper quo dic,ut ſupra §. oſtenſo. verſi.
42 quoniam.& ſequent. ¶† Illud autem non eſt ignorandum, ꝙ
cæcus teſtari non poteſt ſine ſolennitate quadam. debet enim
uocare ſeptem teſtes,& notarium, & coram eis exprimere, ſe
velle ſine ſcriptis teſtari. Debet etiam exprimere nomina,& in-
dicia,& dignitates hęredum, quos inſtituit,& legata & fideicō
miſſa deſignare,quæ oīa ſcribenda ſunt a notario corā teſtibus.
Vel,ſi iam ſcripta erant, debent coram eis recitari, & cæcus de-
bet profiteri illud ſuum teſtamentum, & illud diſpoſitum fore
ex ſui animi ſententia. In fine uero in inferiori chartæ ſpatio de
bent, tam quilibet teſtis,quam notarius ſe ſubſcribere,& teſtiū
& notarii ſigilla apponi debent in octo chordulis appoſitis.
Quod ſi notarius haberi non poteſt, debet octauus teſtis adhi-
beri:ut per eum capiat effectum,quod per notarium fieri debe
bat,ut iam dictum eſt,C. de teſta. hac conſultiſſima. quæ omnia
fiunt in hunc modum:
¶FORMA. A. licet oculorum carens viſione,tamen corpore &
mente ſanus,uel mente tantum ſanus,ſed copore languens,vo-
catis me notario & teſtib. infra ſcriptis,proteſtatus eſt,ſe per nū
cupationem,& ſine ſcriptis velle teſtari:declarans &exprimens
infra ſcripta legata,hæredum nomina,& dignitates,& iudicia,
& cæteras infra ſcriptas diſpoſitiones dilucide ore proprio. Co-
ram nobis itaque bona ſua teſtando, diſpoſuit in hunc modū:
Primo nanque pro anima ſua,&c Scripta ergo clauſula finali ip
ſius teſtamenti, poſtmodum ſic in fine dicetur: Igitur prædictis
omnibus coram dictis teſtibus aperte recitatis & lectis, dictus
A. proteſtatus eſt hoc ſuum eſſe teſtamentum ex ſui animi ſen-
tentia diſpoſitum, rogans infra ſcriptos ad teſtimonium adhi-
bitos,teſtes eſſe:& ut ſubſcriptiones ſuas,& ſigilla ſecundum iu
ris ordinem ſubiiciant,& apponāt:& ſtatim quilibet teſtis ſub-
ſcribat hoc modo:
¶FORMA. Ego P. ſimul cum infra ſcriptis aliis teſtibus,ſiue cū
ſupra & infra ſcriptis aliis teſtibus,à dicto teſtatore adhibitis &
rogatis. huic teſtamento, & recitationi, & omnibus & ſingulis
ſupra ſcriptis præſens interfui: & ab eodem teſtatore rogatus
in teſtimonium me ſubſcripſi: ſigillum meum proprium,
uel ſi non habet proprium, dicat, ſigillum infra ſcripti N. ha-
bens intra circulum formā agni,uel columbę, in una ex chor-
dulis ceræ imprimens & apponens: & eodem modo cæte-
ri teſtes ſimiliter. In fine autem tabellio ſe ſubſcribat hoc mo-
do:
¶FORMA. Ego L. notarius ab ipſo A. teſtatore uocatus, præ-
dicta omnia & ſingula ſuo mādato ſcripſi,& ſcripta corā dictis
teſtibus recitaui & legi, & in publicam formam redegi, ab eo
rogatus in teſtimonium me ſubſcribens, & ſigillum proprium,
vel alterius talis habens talem formam, pendens, ad vnam ex
43 chordulis ſubiiciens & apponens. ¶† Et nota, quod hoc teſta-
mentum dicitur nuncupatiuum, licet multam habeat ſimili-
tudinem cum teſtamento in ſcriptis: quia ſi cæcus codicillari
uoluerit eadem ſunt in codicillo ſeruanda. Hæc omnia pro-
bantur in prædict. l. hac conſultiſſima. & Inſtitut. quibus non
44 eſt permiſſ. fac. teſta §. penultim. ¶† Et in ſumma nota, quod
partes teſtamenti ſunt ſex. ¶ Primo ponitur procemium, ff. de
regul. iur. l. j. ¶Secundo, legata: licet quidam ponant hære-
dum inſtitutionē,ut ſupra verſicul. veruntamen. ¶Tertio, hæ-
redis inſtitutio. ¶ Quartò, ſubſtitutio. ¶ Quintò, prouidæ di-
ſpoſitiones teſtatoris. ¶Sextò, illa clauſula generalis, Et hanc
ſuam ultimam,&c. Ponuntur etiam & alia, putà exhæredatio:
quæ, & etiam ſubſtitutio. & inſtitutio, non niſi in teſtamento
fieri poteſt, vt C. de teſta. non codicillum. Item ponitur fidei-
commiſſum. Item tutorum datio. Item pœnæ adiectio, vt ex-
tra de teſta. Raynaldus. ¶In procemio debet nomen teſtatoris
exprimi,ſiue certa determinatione mōſtrari, argumen. ff. de co
dici. quidā. ¶Itē debet dici, an in ſcriptis, uel ſine,uelit teſtari.
¶Tertiò debet dici ſtatus mētis & corporis eius,C. de trāſact.
ſanū mēte licet egrū corpore. C. q teſtamē. fac. poſ. ſeniū. licet
p̄ſumat̄ ɔpos mētis,ex quo teſtat̄,C. de codicil. l. nec codicillos.
¶†Circa

ADDITIO.

a Dicamus. ¶ Rolan. parte 8.v. col. non carauit de hoc proſequi, dicens, ꝙ noſtro tempore non ſeruabatur, & verum eſt communiter: ſed adhuc aliqui ſeruant.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

45¶ † Circa legata uerò ſcias, ꝙ eorum triplex eſt ſpecies. ¶Pri-
a ma,illicitorum reſtitutio [a].xiiij.quæ.vj.ſi res extra de vſuris,cū
tu.nulla enim legata debentur,niſi ære alieno deducto,C. de iu
re delib.ſancimus.§.ſi vero creditores,j.quæſt.j. non eſt putan-
da.ff.de fur.ſi pignore.§.j. ¶Secunda,impenſę funeris,& legata
ad pias cauſas:& poſt has eligitur perſona commiſſarii ad ea ſol
uenda.xix.q.vlt.c.perlatum.§ econtra. non enim expedit hoc
committi fidei hęredis,de pœn.diſt.vj.nullus. verſi. quem enim
morbus.¶Tertia,legata vxoris & propinquorum, lxxxvj. diſt.
non ſatis.xii.quæſt.j.expedit. ¶Primo igitur prima,ſecundo ſe
46 cunda,tertio tertia ſpecies ſeriatim ponentur. ¶ †Tertio di-
cendum reſtat de hęredis inſtitutione:ſuper quo ſimpliciter, tu
Canoniſta,nota,ꝙ directa hæredis inſtitutio fieri nequit,niſi in
teſtamento,& non in codicillo, vel alia vltima voluntate. Eſt
autem directa,ſi quis inſtituatur hęres directo iure,ad quem te
ſtator vult peruenire ſuam hęreditatem,in qua eum inſtituit.C.
de codicil.hęreditas.Inſtitu.eod.tit §.penul. Obliqua vero, ſeu
fideicommiſſaria hæreditas relinqui poteſt, & in teſtamento,
& in codicillo:vt ſi hæres inſtitutus in teſtamento, vel hęres ab
inteſtato ueniens,rogetur in codicillo,vt hæreditatem alteri re
ſtituat,vt infrà §.viſo.Is enim,cui hr̃ditas reſtituetur, hæres erit
per fideicommiſſum,& quodam modo per obliquum hæredita
tem capiet altero mediante,vt Inſtit.de fideicommiſ hæred.§.
præterea.& §.in primis.extra de teſtament.Raynutius.& capit.
Raynaldus.Fit autem hæredis inſtitutio verbis directis ſic: Ti-
tius hæres mihi eſto:uel hęreditatis meę dominus eſto. ¶Item
etiam verbis inflexis,ſic:Titium hæredem facio,uel inſtituo:uel
ei iure inſtitutionis relinquo,C de teſta.quoniam. ff. de hered.
inſtit.his uerbis.Inflexa enim dicuntur nomina in omnibus ca-
ſibus ſuis,præterquam in nominatiuis:idemque eſt ſi dicit, Tibi
relinquo hæreditatem,uel alia bona mea,ut C.de ſecun. nupt.l.
hac edictali.reſpon.j.& Inſtitut.de teſtamen.mili.Per hæc enim
uerba uidetur eum inſtituiſſe, ut ibi probatur: quod uerum eſt,
niſi alium inſtituerit.tunc enim loco legatarii habeatur, ut C.de
hæred.inſtit.quoties.de hoc in authen.Colla.j.de hæred. & Fal
cid.§.ſi uero nulla. Tunc poteſt fieri inſtitutio pure: ut illum
hæredem inſtituo,ff.de hæredib.inſtit.hęreditas. ¶Item ſub cō
ditione,ut T.hæredem inſtituo ſi cum filia matrimonium con-
traxerit.Ex certo autem tempore.aut ad certum tēpus,non po-
teſt fieri inſtitutio,Inſtit.de hęred.inſtituen.§.hæres.¶Item po-
teſt fieri in uniuerſo:ut in omnibus meis bonis T.inſtituo.¶Itē
in certa parte.¶Item in re,uel quantitate certa,C.eod quoties.
¶Item poſſunt plures ſimpliciter partibus non expreſſis,Inſti-
tut.eod.§.ſi plures. ¶ Item ſic poteſt partim in capita,& par-
tim in ſtirpem fieri:ut A. & B. filios meos, ſ. quemlibet eorum
pro tertia,& C. & D. & E. nepotes meos, filios quondā H. filii.
mei pro alia tertia mihi hæredes inſtituo.nam & ſic ab inteſta-
to uocantur, Inſtitut.de hæred. quę ab inteſt.def.§.quia placuit
De ſubſtitutione uero nil dicimus:quia ſatis de illa à Doctorib.
47 diſputatur.¶†Sequitur uidere de prouidis teſtatorum diſpo-
ſitionibus,quę quidem plures ſunt,nam quandoque prohibet
hæredem detrahere Falcidiam de legatis,in authent.de hæred.
& Falcid.§.ſi igitur a nobis,& §.ſi uero expreſſim.Inſtitut.de le-
ge Falcid.§.ex diuerſo.quandoque prohibet rei alicuius aliena
tionem,Inſtitut.de legat.§.fin.C.de his quę pœn.no.l.j.quando
que prouidet pupillo de tutore,ut ſupra de tut. quandoque re-
linquit aliquid filiæ ultra dotem,extra de teſtam.c. Raynutius.
quandoque etiam pœnam adiicit,C.de his quæ pœn.no.l.j.In-
ſtitut.de lega.§ pœnę quoque.& §.fin.extra.de teſtamen. Ray-
naldus.& ſimilia, ut patet ſupra in forma teſtamenti poſita in
uerſicu.numerum.De ultima clauſula dixi ſupra §.prox.uerſic.
48 item uide.¶†Et breuiter nota, quod per teſtamentum integrū
& authenticum dari poteſt cuilibet hęredum, & ſubſtitutorū,
& fideicommiſſariorum, & legatariorum certa pars teſtamen-
ti:puta illa,in qua fit mentio de eo, quod ſibi legatum, uel reli-
ctum eſt:hoc modo.

¶FORMA P.ſanus mente & ſenſu per gratiā Dei,licet languēs corpore,ſuarum rerum & bonorum omnium diſpoſitionem ꝑ præſens nuncupatiuum teſtamentum ſine ſcriptis in hunc modum facere procurauit. In primis quidem reliquit de bonis ſuis pro anima ſua centū libras,&c. & in fine ante alia,quæ in eodē teſtamēto diſpoſuit,tale fecit legatū his uerbis expreſſum. Præterea de aliis bonis reliquit iure legati B.nepoti ſuo quinque libras Turonenſ.In fine autem ipſius teſtamenti ſic cōtinetur: In omnibus autē aliis bonis ſuis mobilibus & immobilibus & actionibus,tam pręſentibus,quam futuris, D.eius filium hæredē inſtituit:& hanc ſuam ultimam uoluntatem aſſerit eſſe uelle, quā ualere uoluit iure teſtamenti: quod ſi iure teſtamenti non ualet ualeat ſaltem iure codicillorum,uel cuiuſcunq; alterius ultimę uoluntatis.Et ſic uides.quod quando pars ſumitur,debet poni principium atq; finis: quia per extrema colligitur medium,ut 28.diſt. qa ſunt culpæ.& ſpecialiter hęredis inſtitutio:& in medio poni debet illud legatum,cuius occaſione ſumitur pars, ſecundum prędictam formam.

ADDITIO.

a Reſtitutio. ¶ De male ablatis incertis an fideicommiſſarii reſtituant, uide,quod ſcripſi de teſta.c.ii.lib.vj.ſuper uer.libere.

¶De ultimarum uoluntatum executoribus.

SVMMARIVM.

1 *Executores vltimæ voluntatis qui dicantur & quot ſint.*
2 *Executores vltimæ voluntatis datiui,qui dicantur.*
3 *Executores teſtamentarij, legitimi, & datiui,dicuntur à iure canonico ſimpliciter executores.*
4 *Executor,diſtributor,aut miniſter,nullus efficitur teſtamentorum: niſi ei ſpecialiter ſit commiſſum.*
5 *Teſtator ſi dicat facio talem gardiatorem meum,vt eius conſilio legata ſoluantur,& diſtribuantur,an talis ſit executor,vel diſtributor.*
6 *Hæredis diſtributio,ſi ſit idonea,valet: alias non.*
7 *Teſtator dicens ſe velle ad arbitrium ſui gardiatoris fieri diſtributionē an ille erit executor.*
8 *Heredis gardiatore,ſeu executore ante quam arbitretur moriente,quis in eius locum ſuccedere debeat.*
9 *Diſtributor teſtamentarius an poſſit dici executor.& num.ſeq.*
11 *Diſtribuere eſt inter plures diuidere.*
12 *Teſtamentum continens talem executorem ad complendum omnia, an talem reddat miniſtrum merum.*
13 *Pluribus executoribus teſtamenti exiſtentibus,ſi vnus decedat,an inter eos erit ius accreſcendi,vel inter ſuperſtites.*
14 *Sacerdos non poteſt eſſe: aut dici, hominis ſeruus publicus, ſed ſolius Dei:nec per eum poteſt acquiri alteri actio per auditam confeſſionem.*
15 *Præceptum fœneratoris tutori filiorum ſuorum factum,vt vſuras reſtituat an valeat.*
16 *Executores teſtamentorum nomen & vim habent hæredum.*
17 *Legat cum quis alicui,vt legatum inter aliquos diſtribuat,multipliciter conſideratur.*
18 *Legatum teſtamento relictum quo iure petatur.*
19 *Fides tutoris teſtamentarij à teſtatore dicitur approbata.*
20 *Tutor teſtamentarius an debeat ante bonorum diſtributionem præſtare iuramentum.*
21 *Executor teſtamentarius,ſi iam habuit legatum,& dicit cum iuramento ſe illud expendiſſe in pias cauſas,an ſit ei credendum.*
22 *Executores teſtamentarij quando poſſint ab hærede legata repetere.*
23 *Hærede dicente ſe velle intereſſe diſpoſitioni bonorum teſtamentariorum an executor contradicere poſſit.*
24 *Executor teſtamentarius an poſſit ante litis conteſtationem petere procuratorem ad petendum bona diſtribui.*
25 *Teſtatore dicente,Relinquo pro anima mea,quod iuſtum fuerit,vel quod filijs meis videbitur,an agi poſſit ad executionem.*
26 *Hærede non inſtituto,ſed tantum relictis legatis in teſtamento, quis ſit loco hæredis habendus.*
27 *Onerari tantum poteſt quis,quantum eſt honoratus.*
28 *Teſtator diſtributorem relinquens,eum videtur commitere,vt poſſit agere & defendere.*
29 *Executor bonorum teſtamentariorum,hæres dicitur nomine,ſed non re.*
30 *Mulier tutrix & fideicommiſſaria ſi tutela finita remaneat illi aliquid, an ex eo poſſit dare pro male ablatis.*
31 *Hæres,vel diſtributor an teneatur dare inſtrumenta legatario,quæ pertinent ad negotium rei legatæ.*
32 *Executor ultimæ uoluntatis an poſſit alienare bona curæ ipſius cōmiſſa.*
33 *Executor vltimæ voluntatis an ſine decreto vendere poſſit, vbi teſtator licentiam dedit.*
34 *Executor teſtamentarius,agens contra debitorem hæredum, an debeat ſatiſdare,hæredem, vel legatarios rem ratam habituros.*
35 *Hæres rogatus reſtituere executori,an poſſit ab eo petere ſatiſdationem, quod eum ſeruabit indemnem.*
36 *Debitor hæreditatis an ſoluendo diſtributori liberatur.*
37 *Debitori teſtamentario volenti potius hæredi ſoluere,quam executori,an liceat.*
38 *Executores,vel legatarij teſtamentarij debita non exigentes, videntur eſſe in culpa.*
39 *Executore teſtamentario impedito exequi,in quem eius poteſtas transferatur.*
40 *Hæres conuentus ab executore,ſi contra ipſum excipiat,quod ex cauſa non poteſt agere, an, & per quem ſit cogendus ad ſoluendum.*
41 *Tutor aut curator,an remittendo debita dent liberationem.*
42 *Executor teſtamentarius an agere debeat cauſam ſumptibus notarii,& iudicis.*
43 *Executor teſtamentarius an habeat neceſſe cauere de reſtituendo hæredibus partes ſingulorum.*
44 *Diſtributor teſtamentarius an teneatur facere inuentarium de bonis, quę habet diſtribuere.*

45 *Simplex*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

45 *Simplex executor teſtamenti an teneatur reddere rationem epiſcopo, vel hæredi, vel prætori, vel legatariis.*
46 *Sacramento ſimplicis commiſſarii, ſeu executoris teſtmantarii, an ſit ſtandum.*
47 *Vno executorum teſtamenti moriente, an & per quem alius ſubrogetur.*
48 *Executore, vel executoribus morientibus, nullo remanente, quis, vel qui debeant ſuccedere.*
49 *Executores præſentes an poſſint exequi teſtatoris voluntatem, abſentibus non vocatis.*
50 *Duobus executoribus ſibi cōtradicentib. dandus eſt ab epiſcopo tertius.*
51 *Negotium ab vno cœptum, an poterit per alium explicari.*
52 *Vno executorum nolente ſe intromittere: an alter ſolus exequetur.*
53 *Executor ſuſpectus an poterit remoueri.*
54 *In fideicommiſſo magis ſpectatur voluntas teſtatoris quam verba.*
55 *Executor quilibet vltimæ voluntatis an ſit cogendus hoc officium ſuſcipere, ſuſceptum exequi. & num. 56.*
57 *Executor vltimæ voluntatis qualiter ſit ad executionem cogendus.*
58 *Executor & legatarius an abſque libello poßint contra hæredem procedere, vt ſoluat legata.*
59 *Hæres ſcriptus in teſtamento, ſi non vult hæreditatem adire, an poteſt conueniri per executorem, aut legatarium ad implendam teſtatoris voluntatem.*
60 *Teſtamentū non dicitur valere. ſi in eo veritas iuris & ſolēnitas deficiat.*
61 *Solutio, vel diſtributio legatorum facta per hæredem ſine executore, an teneat.*
62 *Relicta perſonis miſerabilibus, an computentur inter relicta ad pias cauſas.*
63 *Legatum factum eccleſię ſancti Martini talis loci, ſi in eodem loco ſint duę eccleſiæ eiuſdem nominis, an de ambabus ſit interpretandum.*
64 *Teſtator volens fieri pontem, vel hoſpitale, &c. ſi non dicat vbi, qualiter ſit intelligendum.*
65 *Actio de exequendis relictis ad pias cauſas: an ſit popularis.*
66 *Pauperes an habeant actionem ad relicta ad pias cauſas.*
67 *Procurator eſt, qui alterius mandato negotia adminiſtrat.*
Executor teſtamentarius an ſit procurator.
68 *Executor teſtamentarius an habeatur loco legatarii, vel fideicommiſſarij.*
69 *Executor teſtamentarius an loco heredis ſit habendus.*
70 *Simplex monachus an poßit fieri executor in teſtamento.*
71 *Canonicus regularis an poſſit fieri executor teſtamenti.*
72 *Præpoſiti, archidiaconi, ſeu alij habentes perſonatus, & curam animarum, an poßint eſſe executores teſtamentorum.*
73 *Epiſcopus, Archiepiſcopus, Primas, Patriarcha, aut Cardinalis, an poſſint eſſe executores teſtamentarij.*
74 *Pias cauſas exercere eccleſiaſticum eſt, non ſeculare.*
75 *Minor xxv. an. an poſſit eſſe executor teſtmentarius.*
76 *Mulier an poſſit executoris officium ſuſcipere.*
Executoris teſtamentarii officium an eo defuncto tranſeat in hæredem.
77 *Succeſſor prælati an debeat perficere quod prædeceſſor facere debuit.*
78 *Legitimo executori teſtamentario quis ſuccedere debeat.*
79 *Epiſcopo executore teſtamenti infirmo, abſente, vel mortuo, an capitulum exequetur.*
80 *Iudex ſecularis an poßit implere officium executionis teſtementariæ epiſcopo commiſſum ſed exequi impedito.*
Iudex ſecularis in executione teſtamentorum epiſcopo comparatur.
81 *Epiſcopus poteſtatem generalem habere dicitur in executione teſtamentorum illorum, qui extra patriam decedunt.*
82 *Executor teſtatoris intra quod tempus habeat exequi voluntatem, & perducere ad effectum.*
83 *Executor teſtmentarius ſi in exequendo aliquid de bonis ſuis expendat, an ſit computandum inter bona teſtatoris.*

a 1 13. §. Nunc vero aliqua de vltimarū voluntatū executoribus diſputemus [a]. ¶ †Sciendū eſt igitur, quod

ADDITIO.

a Diſputemus. ¶ Hunc tractatum, cum his, quæ addidi, publicare diſpoſui, tamen cum clauſula, Saluo, &c. quæ ponitur in libellis. mouet vtilitas veriſimiliter ſequutura ex aliqua parte operis publicata, cum per id poſſet in opere alicuius gratæ altercationis haberi conſilium, quod poſt Chri vicarium, & ipſius fratres requiro ſuppliciter, ac excelſum Principē dominum meum, dominum Hugonem Hieruſalem & Cypri regem ſereniſſimum, qui ſcriptorum mei familiaris ſui auidus, habēs cum magno ſumptu omnia publicata, ſępe opus hoc expediri ſolicitat: & quē ſine hyperbole conſtat omni ſcientia theologica, iuris vtriuſque, & ſeptem artiū liberaliū eruditū, licet ex altitudine ingenii fortiori aſtrorum, ſcilicet fortius delectetur. propter ſcientiarum tamen ſtudium curā Reipublicæ nō omittit: quod regni proſperitas patēs facit. Iſtius vero partis præeligende cauſam dedit, quia vltra pręteritas, quarum aliquæ adhuc pendent, nouiſſime ſimul occupor tribus executionibus voluntatum certorum, quos nec diſpoſitionis executores fore ſperabam, ſcilicet domini Guidonis Cōcordienſis epiſcopi, cordialiſſimi mihi patris: propter quē Bononiæ, Mutinæ, & Rhegij mihi hoc onus incumbit: itē dñi Azonis dilectiſſimi generi, poſt cuius funus mihi coniugem chariſſimā dies quarta ſubtraxit: decuit ergo tractatum pręlegi, in quo verus affectus ēt ad hoc mouit tollēdæ difficultatis, quæ hic in inueniendis verſiculis habebatur, vt ſic ſaltem illo commō Studentes interim fruerentur. Contulit ēt ad hoc, quia tractatus eſt generaliſſimus, & vtrique iuri & foro communis: aliquid ēt adiecit reuelatio grandis furti. Circa quod ſciendum, quod Io. Blancus Maſſiliēſis vrbis ſub quatuor rubicis, prima generali, & tribus ſpecificatis, plixū tractatū fecit, in quo 135. quęſtiones incluſit, quod hoc opus præceſſiſſe patebit intuēti illud inchoatū 1262. vt in ipſius principio cū eo, ꝙ habetur ſupra eo. ti. ad finē ſcđæ colū. auctoris. Sæpe tamen, quod commendo, plures illius quęſtiones auctor ſub ver. vno ꝯiunxit, vt numerum decurtaret quia vero ipſe Io. multas ex illis plenius auctore tractauit, illarū numerū deſcribam, vt poſſint facile inueniri. Fuit aūt nimis grande furtū, in nulla parte tractatus exprimere inuentorē. Potuiſſet tñ ex eo moueri, quia ipſe Io. in ſuo prooemio ſe non expreſſit fore doctorē. Item ſciendū, ꝙ huius §. materia per multos tractata eſt ante & poſt p̄dictū Io. vt per Vbertū de Bobio, Odofredū & Rofredū: item Iac. Bal. de Rauen. & Nic. Matt ſuper l. nulli C. de epiſ. & cle. & Cynū ſuper l. id ꝙ pauperibus. e. ti. Iacob. vero de Aret. fecit tractatum de hoc, qui incipit, quia fideicommiſſariorum. diuidens illum in quatuor partes. Prima eſt, vnde dicatur ꝯmiſſarius. Secunda, qs poſſit ordinari. Tertia, per quem. Quarta ꝙ ſit eius officium. & hoc in principio: itē in medio: item in fine. Sūme placuiſſet ꝙ auctor ſub his mēbris aliquib. additis, ſic diuiſim collocaſſet inferiora diſperſa. Conſtat ēt, ꝙ primum & tertium de paruis ferculis ſaturaſſet. ſecundum aūt proſequitur in ver. 74. & ſequentibus. Satis autem ſit nobis, ꝙ ipſe Io. aliqualiter diuiſam, & auctor poſt eum licet indiuiſam & longe pleniorem telam faceret, quam alii. Interſerit ēt hic auctor certas quęſtiones aliorū: harum vtraſque ſępius impugnabo. placuiſſet autē valde, ꝙ auctor hic feciſſet verſiculorum numerum, ſicut fecit in §. nunc oſtendendum. & §. nūc de epōrum. ſ. de legato, & in §. fin. ſ. de locato, & de feud. §. j. & de ſtatu monach. §. j. Et quia non attento numerum addere ad contextū, propter verſiculorum iam factas allegationes innumeras: ideo ꝙ & alibi bis faciam, tabulam hic componam cum ſuo numero, quem demum extra columnā in contextu ſignabo, in qua ēt tabula quęſtiones vtiles, & alia, quæ addā, diſcernentur per nigrum poſitum poſt rubrum: & ne per præmiſſa numeri inculcentur, numeros quæſtionum prædicti Ioannis ſub tabula ponam non ſub verſiculis prælibatis Vltimo ſciendū eſt, ꝙ vbi hic, vel alibi auctor allegat huius tituli verſiculum, numerum addam nomine reſeruato. In meis aūt verbis deīceps ſolo numero ꝯtētabor. Et ſit primū in tabula.

1. ¶ Diſtinctio executorum & de ipſorum nominibus.
2. ¶ Quid ſi executori nullū officiū cōmittitur: hoc primo & ſecundo Ioā.
3. ¶ Quid ſi dicatur, quod eius conſilio legata ſoluantur. 3. 4. & 5. Ioan.
Conuertitur quæſtio, cum conſiliarius datur executori.
4. ¶ Quid ſi cum eius conſilio hæres non concordat. G. & A. Io.
5. ¶ Quid ſi dicit, quod ad ipſius voluntatem fiat ſolutio. 8. Io.
6. ¶ Quid ſi male arbitretur. ix. Ioan.
7. ¶ Quid ſi moritur prius quam arbitretur: hoc x. xj. & xiiii. Io.
8. ¶ Quid ſi viuens non vult arbitrari: xj. Io.
9. ¶ An ad id cogi poſſit: 13. & 15. Io.
Suppletur, quod deficit, de Ioan.
10. ¶ Quid ſi facit gardiatorem, vt diſtribuat. 6. Io.
11. ¶ An diſtributor ſit executor. 17. & 18. Io.
12. ¶ Quid ſi dixit, facio te gardiatorem meum. 19. & 20. Io.
An expreſſa poteſtate agendi executor poſſit, vbi alias non liceret.
13. ¶ Quid ſi vnus ex pluribus decedit, vide ſ. xlix.
Duę hic ſequentes non fuerunt Ioan.
14. ¶ De vſurario, qui promittit vſuras reſtituere.
De infirmo, qui remiſit iniuriam in manu ſacerdotis: dominicalis xiii.
15. ¶ Quid ſi tutori filii præcepit vſurarius, quod vſuras reſtitueret: & interponitur remiſſio, ſed inepte.
16. ¶ De poteſtate executorum in agendo & exigendo: hæc cum ſequenti tractantur xxii. xxiii. & xxvi. Ioan.
Impugnabitur.
17. ¶ Item quo iure agant, dicam ſ. proxime.
An miniſter ſuo nomine habeat actiones.
18. ¶ Quid ſi hęres petit ſibi caueri. xlv. Io.
Impugnabitur.
19. ¶ An executor iuret, quod bona fide agat.
20. ¶ An eius iuramento ſtetur: vide ſ. 48.
Impugnabitur.
21. ¶ An executor agat ſtatim mortuo teſtatore.
22. ¶ Quid ſi hæres vult intereſſe executioni. Alber. Gal.
Exponitur hoc, & ſequen.
23. ¶ De legato tibi, vt vadas vltra mare, & nullus vadit. Alb. Gal.
24. ¶ Quando petitur legatum factum pro redemptione captiuorum.
25. ¶ An executor ante litis conteſtationem faciat procuratorem: interponit dictum Alber. Gal. fuit 75. Io. & hic plenius.
Supplebitur & ſignabitur additio auctoris.
26. ¶ De legato pro anima non ſpecificato.
27. ¶ De relictis pro anima non expreſſo hærede, an diſtributio ſit loco hæredis. cviii. Ioan.
28. ¶ Item ſi eſt, quas actiones intendat ſub iſta quęſtione. Ioan. capit. ix.
29. De muliere tutrice & fideicommiſſaria. Alber. Gal.
Additur, ꝙ etiam ſibi fideicommiſſarius ſoluere poteſt.
30. ¶ An inſtrumenta rei legatæ ſint danda legatario. Rof. fuit.
31. ¶ An executor alienat bona ſuę curę commiſſa. ibi dicam. Additur dictum Iac. de Are. ſub dubio forte.
32. ¶ Quid ſi ſolum ad aliqua bona eroganda conſtitutus eſt. 21. Io.
Additur dictum Nico. Mat.
33. ¶ An aget contra debitorem, quando diſtribuendum eſt debitum 24. & 25. Io.
An executor mobilium in pios vſus agat contra debitores.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Item,an poſſit executor à creditoribus conueniri.
34. ¶ An tunc ſatiſdabit,hæredem,uel legatarios ratum habituros:& an re conuentus defendere & ſatiſdare tenetur.xxvii.& xxix.Ioan.
35. ¶ An hęres reſtituens executori, ſatiſdationem petat de indemnitate. 28.Ioan.
36. ¶ An liberetur debitor hæreditatis,ſoluens executori.30.Ioan.
An liberetur hæres ſoluendo executori,quod diſtribuere debet.
37. ¶ Quid ſi potius vult ſoluere hæredi,vel econtra.31.Ioan.
38. ¶ An executor,vel legatarius contra hæredem agant,ut à debitore exigant.32.Ioan.
An legatarius contra nudum miniſtrum habeat actionem.
39. ¶ Quomodo ſubuenitur legatariis,executore contra hæredem, uel debitorem agere nolente.
40. ¶ Quid ſi executor de iure,uel de facto impeditur exequi.xxxv. Ioan.
41. ¶ Quid ſi hæres excipit contra executorem agentem.xxxvj.& 37.Ioan.
42. ¶ An executor cum hærede, uel debitore tranſigere, uel paciſci poſſit. 38.Ioan.
43. ¶ An executor agens ſumptus iudicis,uel notarii ſoluat.xxxix.Ioan.
44. ¶ Coram quo aget.uel conuenitur executor.xl.Ioan.& xlj.& 43.ibi ſcribam,Et hoc impugnabitur.
Secundo.de priuilegiatis ſuper legatis ad pios uſus indiſtincte relictis.
Tertio,quid ſi executor condemnatur,ubi adminiſtrauit,ibi nihil habet.
45. ¶ An executor caueat reſtituere hæredibus partes captiuorum mortuorum,43.& 44.Ioan.
46. ¶ An tenetur inuentarium facere.46.Io.
In tribus ſuppletur.
47. ¶ An tenetur rationem reddere,& cui.47.Io.
Fit vna remiſſio in principio,alia in fine.
Auctoris quæſtio declaratur,an ſit,uel non ſit finitum officium.
Item,an executori reddenda ſit ratio.
48. ¶ An ſtabitur ipſius ſacramento.48.Ioan.
Datur vna remiſſio,& fortificatur quæſtio,
49. ¶ Quid ſi moritur vnus ex duobus executoribus.lj. vſque ad 55.Ioan. incluſiue.
Præmittitur ius nouum & allegatio,& ſo.Iac.de Are.
50. ¶ Quid ſi erat unus tãtum,uel plures,& mortui ſunt omnes.lvj.lvij.lviii. Io.& in fi.135.& eſt ultima.
51. ¶ An Præſentes exequantur non uocatis abſentibus: hic,lix.& lx.Ioan.
52. ¶ Quid ſi executores diſcordant.61.& 62.Ioan.
Auditur in fine dictum Lambertini.
53. ¶ An in eis ſit melior conditio occupantis.hoc 63.64.& 65.Ioan.
An ex duobus executoribus unus in iudicio agere poſſit.
Item, quid ſi unus ſolus executor totum habeat in manibus.
Item,an primo conueniendus ſit,qui geſſit.
54. ¶ Quid ſi ex duobus alter non uult exequi.66.Ioan.
55. ¶ An executor ſuſpectus remoueri poſſit.68.69.Io.& reliquæ,vſque ad 74.incluſiue.
56. ¶ An differant legaſſe Titio pro redẽptione captiuorum, uel ut illa impendat in redemptionem captiuorum.76.Io.
57. ¶ An quilibet executor cogatur ſuſcipere & exequi, & per quem,& quãdo hęc.77.78.79.Io.& ſub iſto ordine turbato, 80. 81.83.82.88.
Pręmittitur diuiſio uerſiculi:intermittitur quæſtio de filio pręterito facto executore,qui exercuit officium.
58. ¶ Item qualiter cogatur:hic,83.85.86.87.& 89.Ioan.
Inſeritur unum exemplum,& dictum Iac.de Are.
59. ¶ An executor,uel legatarii anno pendente agant contra hæredem. xc. & xcj.Ioan.
60. ¶ An hæres cogatur adire pendente executore,uel legatario.xcii. Ioan.
61. ¶ Quid ſi non adeatur,nec ſit in fraudem.xciii.& xciiii.Ioan.de xcvi.remittit.
Hic corrigitur litera.Item ſuppletur quæſtio,an ſic debeantur legata hæreditate non adita,ſicut libertas.
62. ¶ An ſine executore valeat ſolutio,&diſtributio hꝛ̃dis.xcvii.&xcviii.Io.
63. ¶ Quid cõputet in relicto ad pias cauſas:xcix. Io. uſq;ad ciij. incluſiue.
An legatum pro male ablatis dicatur pium.
Item ſi pro his legaſti mihi centum,te ſanato illa petere poſſum.
Item,quid ſi de ſumma pro his relicta, poſt plenam ſolutionem aliquid ſupereſt.
Item,an ualeat legatum factum matri, per illum,qui non poterat legare, niſi pro anima.
Item de prohibito legare vxori vltra 30. & ſibi legat centũ diſtribuenda pro anima.
64. ¶ Quid ſi legaui eccleſiæ ſanctæ Mariæ.& duæ ſunt huius nominis.
Hic quæſtio de illo, qui reliquit eccleſiæ nullam nominando: & remiſſio ad duas quæſtiones.
65. ¶ Quid de iuſſo conſtruere hoſpitale,non declarato loco: gloſſa eſt.
De executoribus ad ædificandam eccleſiam,qui nolunt transferre monaſterium inuito hærede.
Remiſſio ad plures quæſtiones.
Item,quid ſi iuſſit teſtator eccleſiã fieri in ciuitate,an in burgis fieri poſſit.
66. ¶ An qlibet de populo agat pro executione priorũ relictorum. ciiii.Io.
67. ¶ An pauperes pro relictis habeant actionem Alber.Gal.
An valeat inſtitutio,uel legatũ,facta pauperibus,quos talis nominauerit.
Item,quis tunc adeat,vel actionem intentet.
Item,an pauperes,quibus ſpecialiter eſt legatum,habere debeant de ſumma inter pauperes diſtribuenda.
Item,an valeat donatio facta pauperibus nullo recipiente.
68. ¶ An contra auarum agere poſſint pauperes.glo.Io.
69. De executore an ſit loco negotiorum geſtoris.cv.Io.
Ponitur dictum Iac.de Aren.ſatis plenum.
70. ¶ An procur.cvi.Ioan.
71. ¶ An legatarii.cvii.Ioan.
72. ¶ An hæredis.cviii.Ioan.
73. ¶ De executore dato ad emendanda fortis facta.cx.Ioan.
De inſtituente plures cum onere emendandi fortis facta certorum.ex his onus uni ſoli tribuens.
Et an primo uenienti,ſit primo ſoluendum.
74. ¶ An poſſit ſimpliciter monachus eſſe executor.cxi.Io.
In fine ſoluitur una obiectio,ſecundum Iac.de Aren.
75. ¶ An canonicus regularis.cxii.Ioan.
76. ¶ An abbas & prælati religioſi.cxiii.Ioan.
An ſeruus poteſt eſſe executor.
Item,an electo executore inhabili debeantur legata pia.
77. ¶ An habens dignitatem,perſonatum,uel parochialem eccleſiam.cxiiii. Ioan.cum ſequentibus,uſque ad cxx.excluſiue.
78. ¶ An epiſcopus,uel ſuperior.cxx.Ioan.
79. ¶ An minor 25.cxxiii.Ioan.
Suppletio fit ad quæſtio.& additur de tribus.
80. ¶ An mulier.cxx.Ioan.
81. ¶ An in executione ſuccedat hæres.I. Ioan.includens ſequen.
An ſubſtitutus per executorem ex ſpeciali poteſtate ſibi data, eandem habeat poteſtatem,quam ille.
Item vbi laicus executor eſſe non poteſt, an ex poteſtate data à teſtatore, poſſit eſſe electio executoris.
Item,an executor poſſit alium ſubrogare.
82. ¶ An ſucceſſor prælati,in §.proxime.
An executor aliquam partem relicti ad pias cauſas diſponere poſſit in ſuam eccleſiam,vel propinquam.
Item,an id,quod poſſit in ſpurium teſtatoris.
Item interponit,an cauere poſſit.
83. ¶ An capitulum.124.Ioan.
84. ¶ Quid ſi epiſcopus eſt infirmus,uel abſens,an ſuccedat capitulum 125. & 126.Ioan.
85. ¶ An archiepiſcopus.128.Ioan.
86. ¶ An ſecularis iudex.129.Ioan.
87. ¶ Quid ſi epiſcopus loci,in quo mortuus eſt,incœpit exequi,& ſuperuenit epiſcopus originis.130.Ioan.
Item,quid ſi teſtator in mari deceſſit.
88. ¶ Quid ſi originem habet in una,domicilium in alia.131.Io.
89. ¶ Intra quod tempus executor exequi debet. Ga. R eaſſumens.antepenul.ſcilicet 133.& 134.
90. ¶ Quid ſi executor de ſuo impendit.
Hoc latius proſequor poſt Iac.de Rauen. de hærede prohibito apprehendere hęreditatem ante legata ſoluta.
Item,an ſtatutum ciuilium præiudicet hoſpitali, cui ſemper ſoluta fuerant legata pauperibus indeterminate relicta.

ꝙ executor vltimæ voluntatis dicitur, qui teſtatoris voluntatẽ
exequi,ſeu adimplere debet:ut ꝓbat̃ ext.de teſt.tua & c.Ioãnes
& in decre.Innocentii IIII.extrau.eod.ti.Ioãnes frange panẽ.
a in princip.[a] ¶ Executores autẽ alii ſunt teſtamentarii, alii legiti
mi, alii datiui. Teſtamentarij dicunt̃ qui in teſtamẽto dãtur: de
quib. legit̃ ff.de alim.& cib.le.l.3 Horũ eſt officiũ, defunctorũ
volũtates implere. ad hoc enim ꝯſtituti ſunt, ut in p̃d.dec & C
đ epi.& cl.nulli.reſ.1.& ij.& in aut.Col.ix.de ecc.ti.§.ſi qs aũt q
& §.ſi aũt q facere,ff.de alim & cib.l.neq;& de his ĩ.tractabim'
b fere ꝑ totũ vſq; ad uer.83.itẽ circa.Legitimi[b] aũt dñr,quib.huiuſmõi poteſtas, ſiue officiũ dat à iure:ut eſt ep̃s,œconomus,capitulũ,& iudex ſecularis,ut ĩ.uer.ſed idẽ circa.& ſeq.iã dicetur.
Aut eñ teſtator aliquẽ executorẽ in teſtõ, ſeu vltima uoluntate dimiſit, aut nõ.Primo caſu,ſi executor deputatus teſtatoris
nõ exequat̃ uolũtatẽ,ep̃s loci, vbi defunctus habebat domiciliũ
c ſeu eius œconomus, vel ẽt ep̃s loci,vñ originẽ duxit[c],ut ĩ pręl.
nulli.§.j dẽt illũ primo & ſcđo admonere ꝑ publicas pſonas: q
ſi ſic monitus nolit exequi, ꝑdit lucrũ, quod ex ipſa ultima uoluntate habiturus erat: & tam illud lucrũ,q̃ ẽt relictũ.ꝙ ꝑ eum
diſtribuendũ fuerat,cũ fructib.& augmẽtis medii tꝑis ep̃s vendicabit:& q̃ teſtator iuſſit, ꝑ eũ implebunt̃, & hæc obtinent in
d relictis ad pias cauſas[d].Hæc & alia legunt̃ in aut.de ecc.ti.§.ſi qs
aũt ꝓ redẽptione.& §.ſeq.& ĩ.uer.58 q̃ritur aũt. Si uero nullũ
executorẽ dimiſit, ꝑ quẽ executio fiat in hmõi piis cauſis, idem
ep̃s, vel eius, ſeu ẽt eccl'iæ œconomus teſtatoris voluntatẽ impleat, ſm formã in præ.l. nulli.ꝯtentã: ẽt ſi teſtator interdixerit
hoc ꝑ eos fieri vt in aut.e.t.§ ſi aũt ſpecialiter.& §.ſeq.& §.in omnib' ext.de teſt.tua.C.de epiſc.& cleric ſi quis. Adde §. primũ.
& § ſi aũt.ꝙ ſi teſtator ſit barbaræ nationis, vel etiã ſit ciuis, decedẽs in aliqua uilla, vel uico, ep̃s ciuitatis hoc exequat̃: & ſi ipſe
in his negligens fuerit, denuncietur hoc metropolitano, ut ipſe hoc faciat: ut in p̃d.§.ſi aũt,qui & §. ſeq. Inuenitur etiã caſus,
in quo eccleſia habet huiuſmodi executitionẽ,ut ĩ aut.Col.8.ut

cum

ADDITIONES.

a In prin. ¶ De hac dixi ſupra §.compendioſe.ad fi.
b Legitimi. ¶ Verba Io.ſub quæſtione 124.
c Originem duxit. ¶ De hoc ĩ.uer.44.ibi,ſed coram quo. & 57.uerſi hocetiam quæritur.ibi,cogere autem,&c.
ADDITIO.Adde uidendum Card.Zabar.in c.tua.de teſt.Henr.Ferran.
d Ad pias cauſas. ¶ An autem habeat ep̃s executionẽ in non piis plene ſcripſi ſuper decr.Ioan.ult.q.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

a cum de appe cogno §.ſi vnum [a].De his legitimis executoribus
2 dicetur ;.uer.ſed lex eſt circauſq;in fi.¶†Datiui uero [b] ſunt,q
b uocatis hæredibus teſtatoris dant à iudice,uel ɔſule ciuitatis:&
hi executores pſtabunt alimẽta libertis,qbus relicta ſunt,aut ex
uoluntate defuncti,ſi ipſe ea ordinauerit aut ẽt ex ſuo arbitrio
ſi ille non ordinauerit.Is autem executor cauebit eis,qbus reli-
cta debent,ſe illis ea redditurũ: ut hæc & alia colligunt ff.de a-
lim.& cib.legatis,l.3.§.j.Plura aũt de his,q̃ inferius de teſtamen-
3 tariis ſcripta ſunt,locum habere poſſunt etiã in datiuis.¶†Por-
c ro [c] oẽs hi executores à iure canonico ſimpliciter Executores
appellant,ut in præd.decr.tua.& c.Ioannes & in præ.extrauag.
Ioannes,frange panem.in prin.ſicut & ommes adminiſtratores
procuratores uocantur,ut ſupra de his,qui alie.no.iudic.inter-
uen.ad fi.tit.ſecundum læges autem dici poſſunt Diuiſores, ut
ff.de alim.& cib.leg.l.pecuniæ.uel diſtributores,ſecundum Ro-
d ger.qui exponit uerbũ illud,Pecuniç diuiſio [d],id eſt,diſtributio.
Nam,ſm eũ,diſtribuere & diuidere idẽ eſt:de hoc j.uer. xi. Sed
an diſtributores poſſint ẽt dici diſpẽſatores?ut auth.Colla.8.ut
lic.ma.& auię.§.j.44 diſt.diſpenſatio.Dñr etiam Miniſtri, quia
miniſteriũ eis dr̃ committi,ut ff.de leg.3.ſi quis Titio.33. diſt.c.
j.& 23.diſt.in miniſtrũ Accu.aũt more Canoniſtarũ uocat eos
e Executores [e], in gloſſ.poſita C.de dona.ſi quis pro redemptio-
ne.reſpon.j.& etiam Roff.in lib.ſuo,ubi tractat de teſtamento,
§.itẽ quid erit.Sed Vber de Bobio uocat eos executores & fidei
commiſſarios,ſuper præ.l.nulli.reſp.j.Gof.autẽ not.extra.eod.
Ioaunes.ꝙ improprie dicuntur Executores,nam proprie dr̃ exe
f cutor,qui ſententiam ad effectũ perducit [f], ut C.de exe.rei iud.
l.j.extra de crim.falſi,ſuper c.ii.q.vj.ab executore Sed certe pa
ri ratione dici poteſt executor,qui ul timã uoluntatẽ ad effectũ
g perducit,ut in præ.decr.Ioannes [g].quia & hincinde dicitur iudi
cium C.de ſacroſanct.l.eccl.l.j.extra de uerb.ſigni.forus.§.uo-
catur.Et etiam hęc uidentur,quo ad quędam,ęquiparari,ff.de
pig.actio.non eſt.Prouinciales aũt uulgares tales gardiatores à
gardio,quod uulgariter dicitur teſtamentum.¶†Secundo, qd
ergo,ſi teſtator in teſtamento poſt legata dixit: Titium meum
gardiatorem facio,nihil officii ſibi committens expreſſè:nun-
quid talis poterit exequi teſtatoris uoluntatem?Et uidetur, ꝙ
non ſit executor.neq; diſtributor,nec miniſter, cum nulla exe-
cutio.nulla diſtributio,nulla diuiſio ſit ei commiſſa.argu. C. de
ſer.à nullo extra de uerb.ſignific.c.forus.§.in omni,68.diſt cor
epiſcopi in fin.Dic quod aut eſt coſtitutus gardiator nullo hæ-
rede relicto:& tunc intelligit̃ executor,uel diſtributor ſiue mi-
niſter,ſeu diſpenſator ordinatus ad oĩa exequenda, argu. ff. de
tutelis,l.q habet §.fi.ff.de app.l.ſcio in prin.ff.de adminiſt.tut.l.
quoties.§.fin.ff.de adult.l.denunciaſſe.reſponſo ii.extra de ,pc.
petitio:extra de offi.iud.deleg.paſtoralis.reſpõſo j Et hoc ideo
ut res magis ualeat,quã pereat,ff. de rebus dub. quoties. & l cũ
in teſtamento.extra de fide inſtrum.c.inter.§.cæterum Aut ali-
h quo hærede relicto [h],ut tunc habeat inane nomen gardiatoris,
ut ſupra proxime.Vel dic,quod conſuetudo generalis interpre
tatur ut intelligatur conſtitutus ad omnia,quæ pertinẽt ad offi
cium prædictorum,ut in pręd.concor.& ff de leg.iii.l hoc lega
tum.ff pro ſoc.l.coiri.Conſuetudo enim eſt optima legum in-
terpres,extra de conſuetud.cum dilectus.ff.de leg.& ſenatuſcõ
ſul.l.ſi de interpretatione Semper tñ attendendum eſt,quid te
ſtator voluerit,ff.de uerb ſignifi. quiſquis. & illud ſeruandum
5 eſt,ff.de reb dub. q nęredi.¶†Tertio:ſed quid ſi dixit ſic,facio
i Titium gardiatorem meum [i],ut eius conſilio legata ſoluantur,
& diſtribuantur?Et uidetur,quod talis non eſt executor,uel di-
ſtributor:ar.ff.de adminiſt.tut.patet.& l.Titiũ & Męuiũ.in prin.
quia nullum officium eſt ſibi commiſſum,ut s̃.uer.prox.ſed nec
talis poterit cogi coſulere,arg.x.q.ii.precarię xi.q iii non licet
C.de aſſeſſorib.l.j.ff.eo.diem.niſi forte teſtator ob hoc ſibi ali-
quid legauerit,quod ipſe agnouit ff.de cõdi.& demonſt.ſi cui.
Vel dic ꝙ erit honorarius gardiator, quaſi obſeruator actionis
hr̃dis,& cuſtos:arg.ff.de adminiſt.tut.ſi plures.§.j 23.di.c.j.uer.
prin.ibi preduces ſunt,& c.ext.de ma.& obedien.c.j.valebit ſo-
lutio & diſtributio legatorũ per hr̃dem facta, ſi ille requiſitus
nolit teſtatoris agnoſcere uoluntatem ext. de arbit.cum olim.
& de elect cũ in ueteri.ff.de admi.tut.cum pater.alias incipit,q
dam.§.Papinianus.ff. de verb. ſign.coram. Secus ſi eius conſiliũ
k nõ fuerit requiſitũ [k],ut in prædic.concor.ut ext.de loca.& con
l duc.c potuit [l].¶†Quarto,quid igitur, ſi uoluntatem teſtatoris
6 agnoſcit,ſed eius conſilium cum hęredis uoto non concordat.
Dic,quod ualeat hæredis diſtributio,ſi ſit idonea:aliquin.nõ,ut
in præd.decr.cum olim.& de elect.cauſam,quæ.in prę. l. Titiũ.
ff man.l.ii § fi.præſertim ſi illius cõſiliũ non ſit utile. licet enim
hæres non teneatur eius ſequi conſilium,ut ext.de renun.lectę.
m debet tamen requirere, quia [m] forte illius ſententia mouebit
hæredem ad melius,uel ad bonum:arg.31.di.Nicęna.ff.de arbi.
item ſi unus §.fi.& l.ſeq.in fin.xx.diſt,de quibus.in fin.C.de fidei
7 comm queſtionẽ.¶†Quinto quid,ſi teſtator dicit,uolo,quod
ad uoluntatẽ mei gardiatoris:ſiue executoris,ſiue eius arbitrio
fiat diſtributio,& legatorum ſolutio?Et uidetur, quod erit ille
executor,ſiue diuiſor. hęres enim habet eius uoluntatem,& ar-
bitriũ ſequi in prædictis:argu. ff de uerb. obli. ſi quis arbitratu.
& l.ſeq.& l.ſi ſeruus.reſponſo j.ff. pro ſocio, l.ſi coita.C. de fi-
deicom.l.fi.C.de contrah.emp.l.fin.ff quar.rerum actio nõ da.
l.j.ĩ prin unde quaſi executor cẽſet̃,ff.de con.& demõ.in quib.
§.fi ma.& erit ad inſtar honorarii tutoris,ut ſupra verſicu.3.ſed.
quid ſi.¶Sexto quid ſi male fuit arbitratus?Et vr̃, ꝙ hæres non
tenetur ſequi arbitriũ eius,ſed ipſe per ſe facere poteſt,ff.de ad
mini.tut.pater.alias incipit,quidam § Papinianus ff de muner.
& honorib.vt gradatim §.j.extra de arbit.cum olim.ad fin.ext.
de iureiur.c.Quintauallis & c.ueniens.ext.de electio. in cauſis.
Alii dicũt,in dubio eundum fore ad arbitriũ boni viri,arg ext.
de regul & tranſeun.ad reli.licet.u tra med ff.de contrah.emp.
l.fin.& l.hæc uenditio.ff.pro ſocio.l.ſi ſocietatẽ.& l.ſeq de pœ.
diſt.7 c.j prope princ uerbo iſſet ad fratres. Si uero certũ ſit ip.
ſum male arbitratum fuiſſe.tunc hæredes per ſe faciant.Alii di
cunt, ꝙ ſi de omnibus fuerit arbitratus, functus eſt officio ſuo,
nec ulterius eſt cogẽdus,ff.de arbitris,l.diem.ff.de re iud.iudex.
extra de officio de leg.in literis.ſi vero de quibuſdam tantũ co-
gendus eſt iterum arbitrari,ff de arbit.quid tamẽ.arg.ext.de te
8 ſtam.tua.& de electio.cum terra.prope fi.¶†Septimo:ſed pone
quod prius moritur,quam arbitretur,vel quam eius uoluntas
declaret̃,nũquid expirat,vel eſt in cauſa caduci legatũ:& an epi
n ſcopus in locum eius ſuccedat [n]? & vr quod euaneſcit, nec ali-
quis in

ADDITIONES.

a §.Si unum. ¶ Ibi bona decedentis in captiuitate neglecti per liberos ec-
cleſiæ originis applicantur,quæ facto inuentario illi reſeruare debet ad re
demptionem captiuorum,ut ſic quod in patris redemptione non fuit im
penſum, aliorum redeptioni proficiat, ut per id defuncti anima ſuble-
uetur.
b Datiui uero. ¶ Verſi.Ioan.in fine tractatus:Iacob.de Rauen. non eſt au-
ſus dicere,quod executor detur à iudice,dicens, hoc iure nõ expreſſum:
allegat Marti.in auth.de eccle.ti.§.ſi quis.hæc dixit in l.nulli.C.de epiſco
pis & cler.Cyn.ponens hoc dictum eod.ti.l.id quod.alleg.de ſanc.epiſc.§.
qui abundat.in utroque caſu.& per te videas.Hoc ſcias,quod Ioã. illam
ſolam legem pro datiuo allegat, quam auctor infra. Ad quam tamen Iac.
reſpondere poſſet quod illa non eſt executio uoluntatis,quia ceſſaret uni-
co hærede relicto.Eſt ergo quædam prouiſio contra difficultatem prouc-
nientem ex pluralitate hæredum illius,qui legauerat alimenta libertis.
c Porro.¶Verba ſunt illius Ioannis in prin.poſt prooemium.
d Diuiſio. ¶ Textus dicit,legatorum diuiſio.
e Executores. ¶ Ioan.dixit cõmiſſarios, & male fecit Guil.mutando: pri-
mo,quia hoc verum, illud falſum: & idem uide in l.diuus. ff. ſi cui plus
quam per leg.Falcid.& in auth.de eccleſ.titul.§.ſi quis autem pro redem-
ptione.Secundo,quia allegatio ſequens Roff.eſt ſecundum veram literã
vera:ſecundum falſam,eſt falſa:quæ fecit me alias ſatis muſare.Vt autem
dicit Ia. de Aren. congruit,nomen commiſſariorum illis, quibus com-
mittitur aliquid diſponendum.
f Perducit. ¶ Sed hoc non uidetur obſtare, cum & teſtamentum dicatur
ſententia,ff.de teſtam.l.j.in authent.de hęred.& Fal. §. ſi vero expreſſim.
& §.ſeq.
g Ioannes. ¶ Vide quod ibi ſcripſi ſuper verbo,executores.
h Relicto. ¶ De hoc j.uer.ſed ſi ſit.in fin.27.eſt.
i Meum, ut. ¶ Ioannis. ponderabat illud Vt quod deſignat modum:&
ſic ſeruandum neceſſario videbatur, C. de his, quæ ſub mod. leg. tertia
& extra.de reſtitut.ſpol Piſanis.de primo not.de condi. appo. verum. in
fin.ij.gloſſ.
k Requiſitum. ¶ Sup.& congruo tempore expectatum reſponſum,per ea-
dem iura,eſt hoc arbitrarium.ſecundum Ioan.
l Potuit. ¶ Iac.de Are.mutat terminos,ſcilicet cum conſiliarius datur exe
cutori:ut quia iubet, quod cum conſilio Titij executor cuncta diſponat.
ad partem,quod ſine ipſius conſilio ualeant acta per executorem, allega-
bat ff.de adminiſtr.tut.quidam decedens.§. paulus.& l. Titium.§ j.Item
qd ualeret quærere,ex quo non tenetur ſequi.ff mandati,l.2.extra de ar-
bit. capitul. cum olim. In contrarium allegat uoluntatem defuncti om-
nino ſequendam,ſi fieri poteſt, C.de lega.l.cum quæſtio.in auth.de nupt.
§.diſponat.in auth.de iureiuran.quod à morien.præſt.in princip. Fiat igi
tur diſtributio. ut mandauit, ff.de inſtit.ſed pupillus.§. conditio. & de e-
xerci.l.i.§.ſi plures.extra de dilatio.cum in veteri.de offic.delegati,c.ue-
nerabili.Non obſtat lex,quidam decedens quia cum ſup.iuris ueteris hoc
uide ſupra de tut.§.nunc uidendum. uerſicul.ut autem. non poſſit teſta-
mento mandari matri tutela communium liberorum.ff.de teſtam.tu.l.iu-
re noſtro.nec poterit mandari aliud ſimile, ne circumueniatur lex, ff.de
ſponſa.l.oratio.& de tut.& curat. dat.ab his, l.ſcire.Talis tamen licet te-
neatur conſilium requirere,non tamen tenetur illud ſequi,ut in præd.de-
cret.cum olim.& c.cum in ueteri.Et ſi dicas.ad quid ergo requiritur?Re-
ſpondetur,quod trahi poſſet in ſententiam conſulentis. vt in præd. capit.
cum olim.& ſtatim ſequitur.Vide,quod de requiſitione conſilii plene ſcri
pſi ſuper regula,nullus ex conſilio.libro vj.poſt quæſtiones iiij
ADDE,ut per Angel.conſi.xcii.
m Quia. ¶ Hæc ratio no.in præ.decr.cum olim.
n Succedat. ¶ Argu.s̃.quod expiret.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

quis in locum eius ſuccedit:arg.ff de verb.obli.ſi quis arbitra &
l.ſeq.& l.ſi ſeruus.reſpõ j.ext.de officio deleg.c.finali.Arg.con-
tra quod epiſcopus in locum eius ſuccedat:ſicut & ſuccedit cui
libet executori teſtatoris uoluntatem non implenti,C.de epiſ.
& cleric.l nullus.§ j.in auth.de eccl.ti.§.ſin autem,qui hoc face
re.& in præd.c.tua.& ſic non uidetur legatũ euaneſcere.Dicunt
quidam,quod quando teſtator dixit,Lego decem pro alimen-
tis pauperum,uoluntate,uel arbitrio talis,&c. hic duo ꝯtinent,
ſcilicet ipſum legatum,& quod diſtributio & ſolutio fiat de uo
luntate ipſius.Vnde licet alterum,ſcilicet,diſtributio,de uolun
tate illius morte præuenti fieri non poſſit nihilominus tamẽ le
gatum manet,extra de dolo & contum.cum dilecti.ext.de reſti
tu.ſpoliat.Piſanis.ff.de condit.& demonſtr.hæc ſcriptura. Nec
peribit legatum:imo quo ad illud ſoluendum eſt teſtatoris im-
plenda uonlũtas,ff.de leg.j.l.turpia.§.i.& ii.& l. ſi fundũ §.Iulia-
nus.nec ſuccedet epiſcopus Vel poteſt dici,quod ſi talis ſit exe
cutor,ſuccedet epiſcopus:& uide infra uerſic. xiii. quid ſi ſunt.
¶Octauo,ſed quid ſi ille uiuens non vult arbitrari? Et videtur,
ꝙ legatum euaneſcit,C de contrahen.emp.l.final,ext.de reſcr.
ſciſcitatus.& de off.deleg. prudentiam.§ j.Sed dic contra arg.
C de inſtit.& ſubſtit.l.j.ff.de condi.& demonſt.l.Titius.¶No-
no,ſed an poterit cogi arbitrari,& ſuam dicere uoluntatẽ?Qui
a dam dicũt [a],quod non,ut in prædi.l.de ꝯhend.emptio. in auth.
Collat.viij.ut lic.ma.& auiæ,§.ſi uero.Argumentum contra ff.
de arbitris,Labeo.Quid,ſi non negat ſe velle arbitrari,negotiũ
tamen tenet in ſuſpenſo? Dicunt quidam non eſſe cogendum:
b alii contra [b].¶†Decimo ſed pone teſtator dixit, facio talẽ gar-
9 diatorem,ut per eum fiat diſtributio rei legatæ, ſeu quãtitatis?
Certe talis eſt executor indubitanter,ſeu diſtributor: quia hoc
ſonãt hæc verba,ff.de ſolut l.finali.¶Vndecimo, ſed an diſtri-
butor: dicendus eſt executor? Et videtur, quod non. nam di-
ſtributor videtur ſolũ eſſe diuiſor,cui momentanea & volunta
ria tñ cura eſt iniuncta nã alia eſt cauſa executoris,quẽ neceſ-
ſitas prębendorũ alimentorũ ad exequẽdum adſtrinxit,vt ff.de
alim.& cibar.leg.pecuniæ.Nec vr̃ etiam dici poſſe miniſter,qui
habet diuidere,ſiue ſoluere,ſiue exequi,ut eodem tit.l iii.Sedꝙ
idem ſint diſtributor & executor, videtur ex verbis Prophetæ
c dicentis [c]:Diſperſit,dedit pauperibus:&.in Euangelio [d],Diſtri-
d buit diſcumbentibus:& argu.extra de app.nouit.¶†Diſtribue-
10 re enim eſt inter plures diuidere,argum.extra de conſt.cum ac
e ceſſiſſent [e].Item quod diſtributor idem ſit,ꝙ miniſter,vel exe-
cutor vel ſolutor,probatur ff.de alim.& cibar.le.l iii.ff. de le. j.
quidam.§ ii ff.ſi cui plus quam per leg.Falcid.l.i.§.diuus.Videt̃
autem inter hæc officia eſſe differentia,vt infra uer.xl.de execu
tore.Item quod diſtributor ſit idem,quod diuiſor,probatur.ii.
quæ.j.ſi peccauerit.ibi, diſtribuite tempora, &c Verum eſt.ꝙ
diſtributor eſt ſolutor,ſiue executor:de hoc ſupra uerſi.porro.
11 ſub uer.i¶†Duodecimo,ſed quid erit,ſi teſtator ita dicit:facio
T.gardiatorẽ meum,volens per eum fieri ſolutionem legato-
rum:Et uidetur,quod iſte ſit merus executor.uel miniſter,non
habens poteſtatem diuidendi,uel diſtribuendi,ſed ſolum ſoluẽ
di:& de tali loqui uidetur prædicta lex ff.de alim.& cibar.leg.le.
iii.præſertim ſi teſtator fecerit diuiſionem legati.Quod ſi nullã
fecerit,nec etiam deſignauerit perſonam,per quam fiat,adhuc
idẽ uidetur,ut nullam habeat poteſtatem , ſicut nec merus exe-
cutor, ut ext.de off.dele pastoralis.§ quia.& de appe.nouit.&
ſic hæres diuidet. Argum contra,quod executor,qui habet ſol-
uere,debeat diuidere,& ſoluere ſuo arbitrio,ut in præd.l.iii.de
f alimen.& cibar.lega & hoc verius uidet̃ [f].¶†Notãdum quoq;
12 eſt quod ſi in teſtamẽto dicitur:facio talem executorem ad cõ
plendum omnia prædicta & ſingula,& nihil aliud:iſte eſt merus
miniſter.& pecuniam ſibi datam diſpenſare poteſt:ſed aduerſus
hæredem nullam habet actionem:nec aliquid poteſt: niſi in quã
g tum teſtator ei conceſſit [g]:unde ſi teſtator velit,dicat,prout ha
h betur s̃.§ prox.ver.in forma teſtamenti [h]. Vel ſic:
¶FORMA.Dans & tribuẽs ei plenam ac omnimodam & libe-
ram poteſtatẽ,atq; generale mandatum cum libera adminiſtra
tione exigendi,petendi & recipiendi ab hęredibus infra ſcriptis
uel etiam à ſuis debitoribus:à quibus eorum uoluerit, ſufficien-
tem & integrã pęcuniã,pro prædictis omnib.& ſingulis exequẽ
dis:& cõtra eos habeat cauſam agendi,& ipſos cum effectu cõ
ueniendi:& mandauit dictis hæredibus,quod dictam pecuniam
ſine lite & moleſtia ipſi executori dent,& tradant:alioquin pœ-
næ nomine eos damnauit in decem ipſi executori proprio noĩe
recipienti legati nomine applicandis, s̃.§ prox uer.ſequitur.&
prædicta omnia,& ſingula nihilominus executioni mãdari præ-
i cepit [i], Et nota, ꝙ ideo dixi ſupra §.prox.in princi.in forma te-
k ſtamenti:dans ei,& cuilibet eorum,[k] & cætera.quia non uidet̃,
quod alter executorum.ſeu fideicommiſſariorum poſſit ſine
reliquo agere:argumẽtum C.de hr̃dita.actio.l.ii Argumentum
tñ contra ff.de curat.bo.dan.ſi plures.& ff.de adminiſtra.tut.de
creto & ff.de procura.ſi quis cum procuratorio.& l.ſequen. &

l hoc tutius eſt [l],ſecundum Vber.maxime quia nõ coguntur hoc
13 officiũ ſuſcipere.¶†Xiii.Quid ſi ſunt plures executores & un⁹
decedit:nunquid erit inter eos ius accreſcẽdi,vt ſuperſtitibus ac
m creſcat officium iſtius [m]?Et uidetur,ꝙ ſic,ad inſtar uſufructua-
riorum:ut ff.de uſufructu accreſcen l.j.in principio.Sed hoc cõ
tra,ſecundum Vber.imo epiſcopus in locum defuncti aliũ ſub
rogabit ad inſtar tutorum mortuorũ:ut C.in quibus cauſ.habẽ.
tuto.per totũ,niſi dati forent à teſtatore,cũ illa clauſula, quod
ſi non omnes intereſſe poteritis,&c.ext.de offi.deleg.uno.& c.
prudentiã.§ adiicimus.& ext.de teſtamen.Raynaldus.in princ.
n de hoc infra uerſic.xlix.ſed ſi aliter. Vel diſtingue [n] ad ſolutio-
nem huius quæſtionis & præcedentis:Aut teſtator legauit cer-
tas res certis perſonis,aut ꝯmiſit arbitrio commiſſariorũ aliqd
diſtribuendum pauperibus:aut mandauit aliquid fieri, puta fun
dari eccleſiam,uel hoſpitale,uel etiam aliã domum religioſam:
ſi quidem

ADDITIONES.

a Quidam dicunt. ¶ Alb.Pap.ut dicit Ioan.
b Alii contra.¶ Scilicet Ioan.auctor huius tractatus,qui dicit eum præciſe cogendum prætoris remediis, captis pignoribus & diſtractis,& mulctis impoſitis,ff.de confeſ.certum i.reſpon.& de ven. inſpi.l. i. §.ex hoc.uide infra uer.lviii.quæritur autem.ibi.poſſet etiam dici.
c Dicentis. ¶ Pſalmo cxi.
d Euangelio. ¶ Ioan.vi.poſt prin.
e Acceſſiſſent, ¶ Et de conceſ.præben.ca.vlt.lib.vi.ver.ſi autem.
f Videtur. ¶ Secundum Ioan.per l.illam,& hoc intelliges per ea,quę not.& dixi in prin.j.ver.datiui.Hoc autem auctor interponit ad verba.Ioã.vſque ad uer.& ſcias.
g Conceſſit. ¶ Vide hoc plenius j.ver.& ſcias.xvi.eſt.
h Teſtamenti.¶ Sup.quæ incipit,licet incerta.& incipit ibi& ad hæc omnia In forma autem ipſius addit Roland.hanc formam, quæ aliquid ſupplet: ſubdit etiam ibi,ſcilicet in formulari,quod tamen poſuerat, vbi ſupra,de poteſtate vendendi,&c.& de formis exequendi altero impedito, vel non exequendi ſine conſilio & conſenſu talis : & ſic in caſu diſcordiæ uolebat, vel nolebat ſtari maiori parti.Sed quærit Gul.de Cun.ſuper l.nulli. an ex vi talium uerborum , quibus datur poteſtas agendi, petendi, uendendi, & c.detur eis actio contra hæredes, in caſu,quo alias non agerent?ut quia non ad pias cauſas?arguit quod ſic, ex l. generali. quia dicitur teſtatoris voluntatem ſequendam, in authent.de nupt, §.diſponat.ut ſic propter expreſſionem etiam liceat res illius vendere. Sic de tutor dicitur in l.ſi tutor.C.de inter.ma.inter tut.& pup.& quando decreto opus non eſt,l.fin.& quod ibi not.& in l.alio.ff. de alimen..& ciba. leg . Et conſtat teſtatoris mandatum durare poſt mortem, ff.man.ſi vero non remunerandi.§.fin.cũ l.ſequen.ipſe tenet,eum ex tali poteſtate nec agere poſſe in caſibus nõ permiſſis:alias non poſſe vendere inuito hærede.Reſtringitur ergo poteſtas ad caſus permiſſos,ut agat:& ſic,ut dicit intelligitur gloſſ.ſuperius alleg. In his ergo,quæ non,habent iuris adminiculum,non agent: quia non poteſt teſtator facere,quin leges in ſuo teſtamento locum habeant,ff.de legatis primo.nemo poteſt.ext.de teſtamen.cap.requiſiſti. uerſi. ſecus autem. & ibi conco.Item conſtat,quod nullus poteſt agere,niſi is cui debetur:ſed executori nudo nõ debetur,nec mandatum habet à legatario, cui debet̃: nec teſtator poteſt hoc facere,quia ſibi non debetur,& ipſe facit quod debeatur.Ad rationem inducit ff.de regul. iuris,l.nemo alieno.Agunt autẽ tutores & curatores,quia iuris adminiculum habent : & ſic etiam executores ad pias cauſas,alii vero non habent officium a iure,ſed mandato teſtatoris:ad hoc facit ratio iurium,ff. de manu. teſtam. Stichus & ff.de iure dotium,l.ſi ego.§.ſi res.text.expreſſus, ſecundum eum, facit ff. de teſtam. tut.l.iure noſtro.quia mater non poteſt eſſe tutrix,ut dixi ſupra uerſi. iii. propter quod adminiſtrare non poteſt,licet teſtator hoc mandet:quia caret iuris adminiculo. Sic in propoſito, ff. de neg. geſt.qui aliena §. quanquam.ff.ad Trebel,Lucius.§.Mæuia qui bene facit,ſecundum eum: contraria dixit eſſe remota, & procedunt in habentibus iuris adminiculum, ſicut tutores,& ſimiles.Dicit autem illum non dici nudum miniſtrum,cui teſtator legauit,licet reſtituendum, ut plene dicam j.ſuper uerſicul. xvii. in fin.
i Pręcepit. ¶ Hoc poſſet ſequi abſolutio & liberatio a ratione reddenda, quæ valeret,ut verbum ſonat,niſi contra eum probaretur dolus in adminiſtrando,uel diſtribuendo,ff.de admi.tu.quidam decedens.de liber.lega. l.ſi quis rationem.& l.ſi petitur. ff. de leg.ii. ſi ſeruus vetitus. uide quod ſcripſi in decr.Ioannes.ver.ex his.ad fin.pen.col.
k Eorum. ¶ Si eſſent tres,& non vult ſingulis dare poteſtatem,det duob.& hoc eſt vtile propter ea, quæ not.infra.in uerſic.lij.ſed quis erit exequens ibi dicam.
l Tutius eſt.¶ Scilicet,quod detur mandatum:de quo ſupra. Nam dictum proximum non poteſt dici tutius,ſi dixiſſet Verius, coaptaretur literæ ſequenti.
m Iſtius. ¶ expeditum eſt, ꝙ uno mortuo,abſente,vel exequi nolente, alter exequitur,niſi teſtator aliud expræſſit,de teſtament.cap.ii.ii. reſpon. libr. vj.& quæſtionem Ioann .de Deo ibi ſcripſi ſuper verbo, libere. & fuit 14. quæſtione. tertij , libri. quæ vult , quod epiſcopus non poteſt in locum defuncti ſubrogare,quando ſuperſtes poteſt exequi : & idem ſtatim uide in uer.nec debet. ¶ ADDE,ut per Abb.conſilio cx.ii.uolum. Bald. conſilio 185.iiii.libr.& conſilio lxxvj.ii.lib.412.eod.lib.
n Diſtingue. ¶ Secundum Ioannem de Deo , cuius fuit hæc diſtinctio poſt quæſtionem ſupra proxim. allegatam : huic etiam conuenit uerſicul. lxii.infra.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſi quidem legauit certas res certis perſonis, & unus ſolus cōmiſ-
ſariorum ſoluit eas illis. & diſtribuit inter eos, ualet quod fecit
licet male fecerit, conſocios non requirendo: quia multa fieri ꝓ
hibentur, &c. extra de reg ad apoſtolicam. j. q. j. quidā. 30. q. v. c.
a ſed obiicitur. Si autem iuſſit teſtator res vendi [a], vel ut pecunia.
ſi qua extabat, ſ̃m arbitrium commiſſariorum pauperibus di-
ſtribueretur, tunc unus ſolus nequit hoc expedire ſine aliis, ad
inſtar coniudicū, vt ſupra: uel coeligentium, ut extr. de electio.
in Geneſi. Si uero iuſſit fundari monaſterium, uel aliquod piū
opus fieri, tunc omnium conſenſus debet requiri: qui ſi diſcor
dent, uel differant, tunc etiam ad unius eorum inſtantiam eos e-
piſcopus coget. ad hoc ext. de teſtam. nos quidem. C. de ſacro-
b ſanc. eccl. l. j. [b] Nec debet tunc eps̄ alium ſubſtituere, altero co-
rum mortuo, cum alii poſſint id fideliter exequi. non enim fuit
mens teſtatoris, ut altero eorum decedente, alii nō poſſint exe-
qui, ſed econtra. Et in teſtamentis benigna eſt interpretatio fa-
cienda, ext. de donationib. cum dilectus. ut uoluntas defuncti im
pleatur, C. de ſacroſanctis eccl. l. j. xiij. q. ij. ultima. in aut. de nu-
ptiis §. diſponat. Colla. quarta. ext de teſtam. c. indicante. Si aūt
negligentes, vel ſuſpecti eſſent, tunc debet eps̄ interponere par-
tes ſuas, ut in prędict. c. nos quidem. & eodem titu. tua nos. & c.
Ioannes, & ſic etiam de hæredibus ut eodem. titu. ſi hr̄des. & ſi
illi inter ſe adinuicem diſſentiant, poterit eps̄ cum eis conſenti
re, qui locis, uel perſonis pauperib. intēdant prouidere, ff. de le.
ii. l. ij. & in aut de eccl. tit. per totum. C. de epiſcop. & cleric. ſi
quis ad declinandam. ff. de legat. III. legatum. § primo. Sed
ſi concordant in bono, epiſcopus non habet quicquam facere,
ut in prædict. concord. & uide ſupra verſicul. ſeptimo, ſed pone
14 quod prius. ¶† Xiiij. Item pone cum quidam fenerator ueniret
ad pœnitentiam promiſit ſacerdoti nolenti ſibi aliter dare pœ-
nitentiam, reſtituere uſuras receptas, & remittere recipiendas:
nunc quęritur, an per ſacerdotem actio & exceptio debitorib.
acquiratur? Et uidetur, quod non, ut Inſtit. de verborum obliga
tionibus §. alteri. item quia ceſſat cauſa mortis. Item quia ſacer
dos non eſt hominis ſeruus publicus, ſed ſolius Dei; unde Deo
debet acquirere, & non alii. Dic contra, quia ius publicum con-
ſiſtit in ſacris, & ſacerdotib ut j. di. c. ius publicum. & ff de iuſt.
& iur. l. j. §. ius publicum. & ſic ſacerdos eſt publica perſona, per
quam alteri bene quæritur utilis actio, ff. rem pup. ſal. for. l. 4. C.
de epiſcop. & cleri. auth. generaliter. & de lit. conteſt. auth. libel
lum. quæ eſt 3. q. 3. c. induciæ. §. ſpatium. Et hæc mea opinio ho-
die canonizata eſt in decret. Gregorii X. de uſuris, quanquam,
libro ſexto, uide hoc diximus, & facit ad hoc extra de ſimon, ne
mo. & uide ſupra de primo decreto, §. iam de effectu. uerſic. ſed
c oppones. & de ſatiſdat. §. viſo. verſi. ſed quis [c]. ¶† Decimoquin
15 to, quid ſi fœnerator præcepit illi, quem dedit tutorem filiis
ſuis, vt vſuras redderet? Reſpondeo, valet præceptum, ac ſi fa-
ctum eſſet hæredibus: argument. ff. de l. ij. peto §. mater. ff. de an
nuis legatis. l. libertoſuo §. final. in ſi Qualiter conficiatur inſtru
mentum ſuper. venditione alicuius rei à fideicommiſſario fa-
d cta: uide infra, de emptione & uenditione. §. j. verſi. interdum [d].
16 ¶† Decimoſexto, & ſcias [e], quod executores huiuſmodi-
e nomen & vim habent hæredum: ex quo patet eos poſſe age-
f re & exigere, nedum ab aliis [f], ſed etiam ab hęredibus relicta, ut
C. de epiſcopis & clericis l. ſi quis ad declinandam §. ubi autem
& l. nulli. in principio, & argumen. ff. de religioſis, ſi quis ſepul-
chrum. §. funus. & in decret. extrauag. de teſta. Ioannes, frange
g panem. §. primo [g]. Sed contra nam dixit lex, quod talis miniſter
nequit exigere ab hæredibus fideicommiſſarum: ſi tamen hære
des ei gratis ſoluant, ipſum tenetur diſtribuere inter eos, de qui
bꝰ eſt à teſtatore rogatus, ut ff. ad Trebellianū Lucius. §. Mæuia
duos filios. uerſi. de hoc. Sed dic, quod ſi iſte miniſter eſt inſtitu-
tus ad erogandū relictū ad pias cauſas, bene poteſt etiam ab in-
uitis hr̄dibus exigere: ut in prędicta l. nulli. & in prædicto § funꝰ
& expreſſe extra de teſtamentis, Ioannes. & ſi nullus ſit hæres,
poterit etiam totam hęreditatem uendicare: nec detrahet Fatci
diam, vt ind. decr. Ioannes. & eodem ti. tua. & C. de epiſc. & cle-
ricis, ſi quis ad declinandam. Si autem non ſit executor ad pias
cās, ſed ad alias, puta quia teſtator ſic dixit: M. uxorē meā
hr̄dem inſtituo, & uolo, ut decē, quæ habeo in mobilibus, red-
h dat Titio [h]: item quod idem T. ea diuidat inter tales amicos me
os, & nil ſibi retineat, hoc quidem caſu non habet T. actionē cō
tra vxorē hæredem ſcriptam: ut in pręd. §. Męuia. & ff. de adi le
ga. l. filio ex parte. & leg. filio. §. matri. Nec obſtat prędicta de-
i cre. Ioannes. ſi bene intelligatur: ꝑut ibi notat̄, ſecundum Papā [i]:
quę tamen prima facie ꝯria eſſe uidetur unde circa huncarticu
k lum ſic diſtingue [k]: ¶† Cum quis legat [l] alicui aliquid, ut ille il-
17 lud legatum inter aliquos diſtribuat, aut iſte, cui legatur, eſt mi
l niſter merus, ſiue purus, ſeu executor tantum: aut eſt miniſter: &
particeps illius legati. Si ſit miniſter, ſiue executor tantū, vt qa
ex legato nihil debet penes eum remanere ſed totum debet in-
ter eos inter quos rogatus eſt diſtribuere, quia fortè teſtator ſic
dixit, Centū, quæ habeo in arca pauperib. relinquo per talē ami
cum meum diſtribuenda, vel inter conſanguineos meos talia de
cem, quæ habeo in arca diuidat, tunc regulariter nullam habet
actionem pro illo legato exigendo: ſed ſi fuerit ei ſolutum, dēt
ipſum inter legatarios diuidere, ut in prædicto §. Mæuia. & in
prædicto § matri. & ff. de legat. ji. l. codicillis. in prin. & l. ſi quis
Titio. ff. de adim. leg. filio §. matri Tamen fallit hoc, cum eſt mi
m niſter, ſiue cū eſt lagatum ad pias cauſas [m]. Nam tūc licet nullū
emolumentū debeat habere ex tali legato, habet tn̄ actionē ad
illud recipiendū, ut in præd. l. nulli. & ff. ad Trebel. Licius. §. j. ff.
de alimen. & cibar. leg. alio. cū alias fuerat relicturus, vt ff. de le.
iii. l. pater §. Tuſculanus cum ſuis ſimilib. Item fallit, cū teſtator
expreſſe concedit ei poteſtatem petendi, dicens ſic: H. mihi hæ-
n redē inſtituo: P. amico centum lego [n], quæ centum uolo, quod
ipſe poterit petere, & petita & exacta diſtribuere, ut ff. de leg. j.
cum

ADDITIONES.

a Vendi. ¶ Propter hoc verbum poſita fuit hæc remiſſio, quę nunc eſt poſt duos prox. uerſiculos, q̃ fuerunt additi: & melius poſita fuiſſet poſt xxxii.

b L. j. ¶ Vide ĩ. ver. lxv. quid ſi teſtator. & quod ibi dicam.

c Sed quis. ¶ Per hoc vr̃ ſolui quæſtio dominicalis decimatertia de illo, q̃ in mortis articulo in manu ſacerdotis remiſit iniuriam ſibi factam per Titium: iurans non contrauenire: poſtea ſenatus vult agere iniuriarum. Et refert Bartolus Hugo. dixiſſe, ꝙ ſi id fecit cauſa mortis, agere poterit: ſecus ſi ſimpliciter: allegat ff. ad Sylla. l. j. §. ſi. Refert Tanc. dixiſſe, cuius fuit hæc quæſt. xj. ꝙ cum ſacerdos ſit publica perſona, nullo caſu aget, ſicut & ſi ſic remiſiſſet uſuras. amplius petere non poterit: ſ̃m eum. Guido de Suzar. in quæſt. ſtatutorum ad ſi. & in l. non aliter. ff. de adopt. tenet, pacē valere, per prædic. l. & per ſuperius alleg. & per illa generalia ꝙ nō licet pœnitere, vel contra factum ſuum venire: & quia recipiendum eſt id, per ꝙ res valet, de uerborum obligationibus, l. quoties. & quia verbum pacis fauorabile. C. de caduc. tollen. l. vna, in prin. & de iudi. nouit. & ſic amplian dum, non coarctandum, de regulis iuris. odia. cum concord. Probat etiā id per l. cum clericus. C. de epiſcop. & cleric. nam ſi per executorem ſecularem acquirit actionem & exceptionem, vt ibi, & in auth. generaliter. ſuperius allegata, fortius per executorem & miniſtrum Dei: & loquitur de utroque caſu, ſcilicet iniuriæ, & vſurarum. vide quod not. Inſtit. de iniur. §. ſi. illud autē, quod poſt Tancredus dixit de vſura, tenuit Pileus in quæſtione ſua centeſimadecimaoctaua, dicens, debitori, a quo poſt conualeſcentiam peteret competere exceptionem doli: inducebat odium fœneratorum, prohibitionem vſurarum, fauorem iuramenti, ſacerdotem eſſe ſpiritualem patrem: & quia illi quorum negotium geſſit, poterunt ratum habere. Quæſtionem Ioan. de iſtis affinem. uide de vſuris, quanquam libro ſexto, ſuper gloſſ. nomine.
ADDE, ꝙ Guilielmus de Cugneo & Bartolus hanc quæſtionem ponunt de remiſſione iniuriæ, in l. ſi tibi dicem. §. j. de pactis: & concludunt, ꝙ agere poſſit non obſtante remiſſione facta in mortis articulo, rationibus, de quibus ibi per eos: & eorum opin. eſt communis, ut habetur in dicto §. Imo dixit Bald. ibi, & in l. ſi domus. de ſeruit. urbanorum præd. & in ca. j. §. iniuria. de pace iur. fir. ꝙ ſi vnus remittit alteri iniurias & expulſiōes & deuaſtationes, non vr̃ remittere damna & intereſſe, quod paſſus eſt: allegat Dynum in l. ſed ſi vnus. §. ſi ante. ff. de iniuriis.

d Interdum. ¶ Innuit, quod uendere poteſt: de quo ĩ. ver. 31. & 32. & uide, ꝙ dixi ſ̃. uer. xiii.

e Et ſcias. ¶ Reuertitur ad materiam Io. proſequens, & in uer. ſe. quæſtiones 22. 23. & 26.

f Ab aliis. ¶ Conuenit ei, quod dicit Iac. de Aren. eum contra extraneum rerum poſſeſſorem agere poſſe: & facit uer. 25. ĩ.

g Primo. ¶ De hoc ſcripſi poſt Inn. & Hoſt. in decre. Ioannes, eo. tit. in j. q, ibi uide. Tangit Iaco. de Rauen. abſurdum uideri, ꝙ ubi certa ſunt legata, & certi legatarii, executor intentet actiones legatariorum locupletum & ſic quodammodo eis inuitis ſit procurator ipſorum. Petat ergo ab illis mandatum: & tunc agat, Ad hoc addo: pone, ꝙ talis legatarius ab hærede amico non vult exigere, uel plus confidit de hęrede, quam de cōmiſſario: per hoc ſatisputo, ſaltem de uoluntate legatariorum talium, quod ꝓ eis exigat, conſtare debere. De locupletibus dixi: quia in pauperibus legatū eſſet pium, in quo fortior eſt executoris poteſtas, vt ſequitur.

h Titio. ¶ Melius diceret tradat Titio.

i Secundum Papam. ¶ Vt ibi ſcripſi ſuper uerbo, per eoſdem. & inter primam quæſtionem.

k Diſtingue. ¶ Secundum Odoffred. de quo ĩ. uerſicu. proxi. Hic præmittam partem diſtinctionis Ioan. de Bla. qui in rubrica de actione ex teſtamēto, ponens quatuor caſus, quibus locum habet illa actio, de quibus ĩ. & teſtam. in prin. addit quintum, ſecundum eos, qui dicūt, executores poſſe agere ex teſtamento contra hæredes, ut dent eis res, quas habēt diſtribuere. Ipſe tn̄ diſtinguit in mero executore, qui eſt quaſi miniſter: quia aut ipſe eſt unus ex hæredibus, ut quia dixit, uolo quod per talem ex hæredibus meis ſoluantur legata, quo caſu ipſe poterit agere contra hæredes iudicio familiæ erciſcundæ: ut dicta legata præcipiat. id eſt, ante alios capiat: & tenebitur legatariis actione ex teſtamento, ff. de legat. j. ſi a duobus. Aut non eſt ex hæredibus. & tunc tenet, & remittit, ut ſequitur: & uide, ꝙ dicam ĩ. uer. xlv.

l Legat. ¶ Hoc verbum. ĩ. reaſſumam.

m Pias cauſas. ¶ Vel ad alimenta: dicit Odof. & Alber. Gal. de fideic. in pri. & idem ĩ. uer, 25.

n Lego. ¶ ut ſtatim dicam per hoc verbum, etiam ſi in ſequenti clauſula competeret actio.

cum quidam.§.ſi ſcriptus.& l.ſi à pluribus.in princ. & ff.famil.
erciſcun.ſi filia.§.Papinianus.Si aũt ſit particeps legati, ut quia
teſtator ſic dixit:Titio relinquo cētum,de quibus uolo,ꝙ reti-
neat quinquaginta,alia diſtribuat inter pauperes ꝓ anima mea
iſte indiſtīcte poteſt petere,& exigere ab hr̄de:quia quo ad ſuā
partem,eſt legatarius:quo ad aliam,eſt miniſter:unde habet a-
ctionem ad repetendum legatum: & poſtquam repetierit, de-
bet hoc diſtribuere,ut ff.de leg.ii.ſi quis Titio decem,in princ.
vbi de hoc,& de le.3.l.ſi legatarius.Itē ēt,ubi aliquid uoluit exe
cutorem teſtator hr̄e,puta Falcidiā,tũc aget,ut ff. de le.ij.ſi qs
a Titio decē [a].¶†Xvij.Sed quo iure petet hoc legatum in his ca-
18 ſibus,in quibus cōmiſſarius habet actionem?Dic,ꝙſi is,qui dēt
petere,particeps eſt,ſibi competunt tres actiones,ſ.ex teſtamē
to,hypothecaria,& rei uendicatio,ut C.commu.de leg.l.1.& 2.
& colligit ff.de legatis 3.ſi legatarius.in princ.& s̄.de actio. ſeu
petitio.§.ſequit.uer.illud vero not & j̄.de teſtamen.§. primo,
uerſi.& nota,ꝙ.Si autem non ſit particeps legati,tunc ſi poteſt
petere,ꝙ eſt in duobus caſibus, ut dictum eſt,petet condictio
ne ex p̄dicta l.nulli.§.ſi autem poſt.nam cum ibi det actio, nec
ſit cautum,quo genere actionis agatur,competit ex lege condi
ctio ff.de condic.ex leg.l.unica, vel petetur actione in factum,
cum deficiat actio,uel pontificali auctoritate,ut ff.de petit.hr̄.
hr̄ditas.in fi.& intereſt iudicis,& ad eius officium ꝑtinet huiuſ-
modi pia legata ſolui,ut in præ.l.nulli.in fi.unde etiā iudicis of-
ficio peti poteſt:arg.ff.de legat.2.ſi quis à Titio &.ext.de teſta-
b men.c.nos quidem.& c.tua.ſecundũ Odof [b] Vel dic,ꝙ actiōe
c ex teſtamento [c]:cum tanquam legatarius,uel fideicommiſſari⁹
ſit,ut in p̄dicta. l. ſi quis ad declinandam, Vel diſtingue,ſecun-
dũ Vber.an ſic dixerit teſtator:Lego centum Titio,& rogo cũ,
vt expendat ea in redemptionē captiuorũ,ut tũc locum habeat
actio ex teſtō. Si autem dixerit, Relinquo centum ꝓ redemp-
tione captiuorum,& uolo,ꝙ T.ea diſponat tunc condictio ex
d lege locum habet:de hoc j̄.uer.33 illud etiam [d].¶†Xviij.Quid
19 ſi hæres dicit,paratus ſum ſoluere hoc legatum,ſi tu executor
e mihi caues de implenda uoluntate defuncti? Quidam [e] dicunt,
eum ad hoc nō teneri cum non dicat hoc pr̨e.l.nulli.& quia offi
cium ſuum nō debet ei eſſe damnoſum,ff.quemadmo.teſt.ape.
ſi quis ex ſignatoribus.ſicut nec tutor teſtamentarius: quia eius
fides à teſtatore eſt approbata ut Inſti.de ſatiſdat.tut.in prin. &
C.de epiſc.audien. de creationibus. & arg. ad hoc ff. ſi cui plus
f quam per l.Falc.diuus [f] & ff.de ann.leg.liberto §.Largius.& ff.
g quan.dies le.ced.l.Firmio.§.j.in fi etiā ſi ſit frater minor [g], q nil
habet in bonis.cum enim eius fides à teſtatore electa ſit, hoc lo-
co ſatiſdationis habendum eſt.ut in pr̨e.l.dei creationibus.Nec
obſtant contraria,quia ibi de uoluntate teſtatoris cauebat. Alij
h contra,ſcilicet ꝙ tenetur ſatiſdare:ar.ff.de leg.3.ſi tibi legatum
& ff.de leg.j.cum quidam.§.ij.& l.ſi a pluribus.& ff. de cond. &
de mon.Titio,circa prin.& l.quibus diebus.in fi.in auth. de hæ-
re,& Fal.§.ſi qs autem.ff.loca & con.inſulam.§.fi.de hoc j̄ uer.
xlv.ſed quæro.Tertii dicunt,ꝙ ſi ſit ei aliquid in teſtamento re-
lictũ.tunc tenet ſatiſdare,arg.ff de cōfir.tutor.l.fi.in fi.ff de leg.
3.ſi tibi.Tu dic,ꝙ ſi ſit diues,& bona perſona, quæ ꝯſueuit eſſe
fidelis,nō cogit ſatiſdare,ut ff.de fur.ſi ſeruus cōmunis.§.qa ve
ro.quia hodie præſumit bonus, qui olim fuit,ff.de re mil. non
i oēs.§.a barbaris [i].Si uero ſit homo inops,perfidus & ſuſpectus,
tunc ſic ar.ff.de pet.hær.l.pe.ff.de rei uen.l.ſi is a quo.ext.de pig.
illo.in fi.& 46.diſt.ſunt nonnulli.ad fin.Alii dicũt, ꝙ nec in hoc
k caſu ſatiſdabit,ff de pet.hær.diuus.ff.qui ſatiſda.cog. ſi fideiuſ-
20 ſor.§.fi.Sed in primo ſic,ut pr̨e.l.ſit tibi [k].†¶Xix.Sed nunquid
debet

ADDITIONES.

a Titio decem. ¶ Per ſuperiora patet,quod auctor nudum miniſtrum intel
ligit etiam legatarium,qui diſtribuere,uel alteri ſoluere tenetur totum,&
in nullo utilitatē participat,Iacob.de Rau.in l.nulli.tenet,& hoc mihi pla
cet,legatarium,licet totum diſtribuere debeat, eſſe miniſtrum non nudũ
& ſic agere poteſt contra hæredem,etiamſi diſtribuere non debeat in piā
cauſam.hoc probat per l.Imperator.ff.de legatis ſecundo,primo reſpon-
ſo ubi patet,legatarium,qui totum alteri reſtituere tenetur,aut agere de-
bere & ſoluere,aut actionem cedere,ſi non uult agere.expreſſum ergo ha
bemus quod agit.Huius ratio patet:quia legatum eſt donatio in teſtamē-
to relicta.ff.de legatis ſecundo,legatum.ergo nō nudus miniſter.Item cer
tum eſt, quod ipſe eſt, qui trāsfert dominium rei legatæ, uel actiones in
eum,cui aſſignare tenetur:quod non facit nudus miniſter:qualis eſſet,ſi di
ceret teſtator lego Titio centum,quæ uolo manere apud Seium, uſque
ad tale tempus;iſte Seius uere nō eſt legatarius,ſed cuſtos.Sic eſſet etiam
inter uiuos,quando Titio donarem rem aliquam poſt tempus tendendā
Seio:ipſe Titius interim eſt dominus rei, & reſtitutionis tempore domi-
nium transfert:nec reuocare interim poſſet donationem à Titio: ſed ſi
non do,vel dono,ſed depono apud Titium rem tradendam Seio,non trāſ
fero à me dominium,propter quod ante traditionem mandatum reuoca
re potero,nec poſt trāsferre poſſeſſionem,ff. de donatio.l.hoc iure.§.ſi qs
dederit.& ſi cert.pet.l.eius qui in prouincia.§.quas uero pecunias.ad præ
dicta inducuntur ff.ad Træbelli.Lucius,§.Næuia. & de alimen. & cibar.
leg.l.alio leges aliæ ſuperius allegatę iis concordant,quæ not.infra,verſi.
proxim.in fine.Nec dicas differentiam non faciendam hoc caſu, cum res
alii eſt reddenda:inter uerba Dono, uel Depono: quia differentia patet.
Moriente enim illo, pro quo depoſui, teneris mihi rem reſtituere,ff.de
legatis.l. antep.§.fi.non ſic,cum donaui,vel legaui, & moritur is, cui tra-
di mandaueram.manebit enim res penes legatariũ,vel donatarium,ut in
præ.§.Tuſculanus.C.de cad.tol.l.vna,§.j.& §.pro ſecundo. & ff. de legat.
2.l.ſi quis Titio.Hæc vero non eſſent.neceſſaria,ſecundum opin.Hoſt.quā
ſcripſit in decret.Ioannes, ſub j. q. ADDE,ut per Bar. in l. ſi quis Titio,
quem Panor.ſequitur in c.Ioannes.extra.de teſt.& ibi videbis de ſeq.ad-
dit.& quando executor dicatur nudus miniſter, uide Ro.conſ.228.
b Secundum Odof. ¶ in l. nulli.ubi per eum hæc diſtinctio, & s̄.prox. idem
G.de Camo.Simon etiam omnes iſtos modos agendi ponit.
c Teſtamento. ¶ Vtili,ſecundum Hoſt.& Iac.prædictum de Aren.quæ di-
recta daretur pauperibus,ut in l.ſtatim alleg.§. licentia. Eorum eſt ratio
quia nec noua obligatio eſt inducta per l.nulli ſed iam nata ipſius legis au-
ctoritate,ad alias perſonas extenditur,C.de leg.l.ex legato.ff. de pignor.
actio.ſi conuenerit.& ſic etiam erat olim per l.alio.ff de aliment legat.vbi
talis miniſter actiones habebat.
d Illud etiam. ¶ Sed continuando ad id,quod s̄.dixi,quæritur,an miniſter
qui,vt prædixi,actiones habet,an illas habeat ſuo nomine,aut nomine il
lorum,in quos diſtributio fieri debeat?Quod nomine illorum, facit lex,
orphanotrophos.C.de epiſc.& cler.ibi.qua ſi tut.& cur.& auth.de eccleſ.
tit.§.fi.ꝙ ſuo nomine,facit l. ſi quis ad declinandam. in ti. præ. § licentia.
ibi,ſi enim,&c.Et hoc placet Iaco.de Are.& Nicol, vt ſicut olim illas ha
bebat,quando ſibi aliquid retinebat,vt l.ſi legatarius.s̄. alle. probat. cum
actionem cedere teneatur.ad idem l.Imperator.ff.de lega.2.ſic hodie ha-
beat in relictis ad pias cauſas, dato ꝙ nihil retineat, & lucrum eſt in eo ꝙ
pie agit,in auth.de hære. & Fal. §. ſi uero expreſſim, ſic & procurator in
his.q̄ acquirit officium exercendo,dat illi actio ſuo nomine: quod patet,
quia tenetur illam cedere domino,ff.man.ſi ꝓcurator. §. fi. Per hoc dicit
ad multas quęſtiones reſponſum,de q̄bus j̄.dicetur.Sed Iac.de Ra.ad q.
an executor habeat actionem,etiam ſi ad pias cauſas ſit electus?reſpondet
ꝙ non.huius ratio eſt,quia omnis executor eſt adminiſtrator iurium & a-
ctionum alienarum,ſicut tutor,procurator,& his ſimilia,eo.tit orphano-
trophos. Sed ſi dicis, quomodo agit,cum ſine actiōe,&c.reſpondet,id ve
rum de actione ſibi,uel alteri competente. Procurator ergo agit actione
non ſibi,ſed dño competēti:ſic executor agit actione ſibi commiſſa per le-
gem vel teſtatorem.Fatetur ergo ꝙ actionem alienam intentat:nudus au
tem non habet actionem,nec exercitium,niſi in relictis ad pias cauſas. Si
dicas q̄s effectus,ex quo habet quomodo habeat?Reſpondet in dādo ꝓ-
curatore,que non dabit nudus miniſter ante litis conteſtationem,ff.de in
iur.ſed ſi vuus.§. item ait. ſicut nec tutor,nec curator, C.de proc.l.neque
ſed non nudus ſic,tanquam dominus:de hoc in fine ſatis j̄.verſi.25.
e Quidam. ¶ Albe.Gal.de fideicom.in prin.& vide j̄.ver.34.ſed nunquid.
vbi de alia ſatiſdatione loquitur.& de alia j̄.uerſi.xlv incipit,ſed quæro.
Et de his omnibus miſtim loquendo cum Gul.de Cu.ſciendum eſt,ꝙ exe
cutores cum fideiuſſoribus.cauere non tenentur.niſi ſint ſuſpecti,ff.ſi cui
plus quam per l.Fal.l.diuus.dices,ſi eſt ſuſpectus,quare datur?Reſp.datus
fuit ꝑ teſtatorem ad diſtinctionem.facit ff.de ann.le.l.liberto.§. Largius.
in fi.Sed ſi q̄ris.an ſine fideiuſſoribus teneatur ſatiſdare?dicit,ꝙ ſi execu-
tores petunt legata, vt legatarii ſoluant,cauent hæredibus de indemnita
te:de hoc j̄ q.35.Si quæritur alia cautio quam indemnitatis,ſi ſpecies eſt
ꝙ pars ſaltem legatorum reuerti poſſit ad hæredes,dicit.ꝙ cautio præſta-
bitur:alleg.l.3.ff.de alimen.& cib.leg.ad hanc l.reſpondetur j̄.verſic.xlv.
ubi ſatis de hoc.Si autem non ſperatur aliq̄d reuerti, cautio non debetur
vt præd l.diuus alias leges omnes in præd.ver.xlv.Iaco de Aren ſub du-
bio forte, dixit verius,quod non ſatiſdet.Ad l.3.ff.de alimen.le.reſpondet
ꝙ ibi non à teſtatore,ſed à cohæredibus fuit electus. Ad l.e.ti.pecuniæ ſor
tem.§.diuerſa.reſpondet,ꝙ finis reſpicit proximum dictum.nō legis pri-
cipium circa ſatiſdationem.de qua iſte ver.loquit.Ia.de Ra.alleg.ad ne-
gatiuam l.diuus.s̄.& j̄.alle.Ad affirmatiuam l. Titio & l. quibus diebus.
etiam j̄.alle.ſoluendo tenet,legitimum ſatiſdare teneri.quod durum mi-
hi vr̄,ſi intendit excedere formam l.nulli.de teſta Diſtinguit,an ſit,vel nō
ſit mutata eius conditio.intelligas in malum:& tunc loquēdo de nudo mi
niſtro,dicit.ꝙ ſi conditio eius non eſt mutata,quia prius pauper,& nũc di
ues,non ſatiſdabit,cum per teſtatorem fuit ipſius conditio approbata,vt
de tutore teſtamentario dr̄ Inſt.de ſatiſda.tu.circa prin.ſi mutata eſt,quia
tunc diues,nunc pauper,ſatiſdabit:alleg.§.Largius,de quo s̄.& j̄.& vide,
quod dicam j̄.ſuper ver.35.Ex his ſatis pōt colligi,ꝙ religioſus,commiſ
ſarius,teſtamentarius,non ſatiſdet.ſciebat enim, vel ſcire debebat teſtator
eum carere ꝓpriis.Ex quo de ſatiſdatione locuti ſumus, ſcias, ſecundum
Ia.de Are.ꝙ ex duob executoribus unus poteſt adminiſtrare ſatiſdando
Seio de bene adminiſtrando:honeſtius tamē offert arbitrium de ſatiſdan
do, vel ſatiſdationem recipiendo; Inſti.de ſatiſd.tu.§.ij.
ADDE,ut ꝑ Bal.i l.ſi q̄s ad declinandā.ꝑ Bart.in l.alio.ff.de ali.& cib.le.
f Diuus. ¶ Per hanc ſolam legem tenet hoc Nic.& uide, quod poſt eum di
cam hic in fi.
g Minor. ¶ Vide,quod de hoc dicam j̄.ſuper ver.lxxiiij.
h Contra. ¶ Odoff.ubi s̄.
i Barbaris.¶ Ext.de præſumpt.mandata.de pur.can.c.conſtitutus, in fine.
k Sit tibi.¶ Scilicet qñ acceptauit relictum in teſtō dicit Nic. ſu ꝑ le.nulli.
cōmiſſarium ad pias cauſas ꝯuenire uerbis legatariis & miniſtris:fallit in
ſex caſib. quorũ duo ſunt ꝓ ſe:quatuor ꝯ ſe.Primũ, q̄a fideicōmiſſarius
nō cogitur cauere de implenda uoluntate teſtatoris. Secundũ, q̄a ſtat eius
ſacramento ꝯ ſe, q̄a cogit ſuſcipere officiũ. item ex negligentia repellitur
& ſuccedit epiſcopus.Itē non tranſmittitur officiũ ad hæredes.Itē non pt
diſtribuere per aliũ.Dicit tñ,ꝙ hoc ultimũ locũ hãet;ēt i legatis nō ꝑūſ ꝑu
ta diſtribuēdis inter ꝯſanguineos, vl̄ uicinos:d̄ hoc ultimo ſatis j̄.uer. 81.
ADDE,ꝙ officiũ executoris ad hæredē nō trāſeat:Ro.ꝯſi.69. & ꝙ epſ ſuc-
cedat executore negligente, ꝑ eundē Rom.ꝯſi.ccxxviij.multa bona uide.
Quod executor quis poſſit diſtribuere per alium ad pias cauſas, & quod
mandatum morte non finiatur, uoluit Rom.conſi.ccii.

a debet iurare, ꝙ bona fide faciat dicunt quidã [a], ꝙ ſic, C. de don. ſi quis pro redẽptione. reſp. j. & in præd. l. de creationibus. & in
b auth. ibi poſita [b]. Alii contra [c]. per præ. l. quis. quæ innuit iura-
c mentum præſtandum eſſe poſt diſtributionẽ, & non ante, ut j.
21 uerſ. 48. ſed nunquid. ſecundum Vinc. ¶ † Xx. Quid ſi executor iã habuit legatũ, & dicit ſe illud expẽdiſſe in pias cauſas, & hoc
d vult iurare, nunquid eſt ei credendum [d]? Azo dicit, ſtandũ eius
e ſacramento, C. de dona. ſi quis pro redemptione. §. j. [e] & arg. pro eo, C. de epiſco. & cler. orphanotrophos. Alii ꝯ: & ꝙ debet per ſcripturam probare hoc expenſum fore iuxta defuncti uoluntatẽ, vt in auth. de ſanct. epiſco. §. œconomus. & in præ. l. nulli. Nec obſtat præ. l. ſi quis pro redemptione. nam ibi te feci dominum, ut tu poſtea illi dares: in noſtro aũt caſu non feci te dominum, ſed ſolum executorem: vnde ibi minus exigitur, quàm hic Vel dici poteſt, ꝙ ſi executor fuit alias bonus, & legalis, tunc ſtatẽ eius ſacramento: alias non ſecundũ regulã. Qui fuit bonus, pſumitur bonus: & econtra, extr. de preſump. mandata. 46. diſtin.
f ſunt nonnulii. [f] Vel dic, ꝙ aut expenſa eſt magna, & tũc requirũtur teſtes: aut modica, & tunc non requirũtur: ar. ff. de pig. act. ſi pignore ſubrepto. ff. de uentre in poſ. mit. l. j. in fi. & ff. de excuſa.
g tut. non tamen. in fin. ſecundũ Odof. [g] ¶ † Xxi. Sed quæro, quan-
22 do executores poſſunt ab hrẽde legata repetere, an ſtatim mortuo teſtatore? Dic, ꝙ demũ adita hæreditate ex teſtamẽto, ut. ff. de teſta, tu ſi nemo. ff. ſi quis teſt. li. eſſe iuſ. fue. l. j. §. ante aditã. niſi forte in illis caſib. in quibus valet legatũ, uel fideicõmiſſum etiam non adita hæreditate, C. de fideicommiſſ. eam quã. Si deceſſit ab inteſtato, tũc etiã debet eſſe adita hæreditas. vt ff. de fideicom. li. l. 2. nec poteſt dici ꝙ habeat hypothecariã, C. cõmu-
23 nia de leg. l. j. ¶ † Xxij. Quid ſi hæres dicit ſe velle intereſſe diſpoſitioni: cõmiſſarius uero, ſeu executor ꝯ dicit? Arg. pro hærede.
h ff. de vſu & vſuf. leg. l. legatũ [h] arg. in præ. l. nulli [i]. & C. de don. ſi
i quis pro redemptione ¶ Xxiii. Quid ſi quis [k] mihi legat, ut uadã
k ultra mare, tamen modo nullus ire audet, nũquid habebo legatũ? Dicunt quidam, ꝙ ſic, dummodo vadam ad ſimilem locum:
l arg. in præ. l. legatũ [l]. ¶ Xxiiii. Quid ſi relinquit omnia bona ſua pro redemptione captiuorum, quãdo petet hoc fideicommiſſum? Reſpon. de ſubtilitate iuris non poteſt peti, cum nemo ſit
m hæres [m]: & ideo, ſecundũ Vbertũ, cõſulendum eſt executoribus,
24 vt ſemper faciant fieri hæredes. ¶ † Xxv. Sed nunquid ante litẽ conteſtatam poſſunt facere procuratorem, qui petat? Videtur ꝙ non, ad ſimilitudinem tutoris, & curatoris, & procuratoris, C. de proc. neque. Argum. cõtra, ꝙ poſſint, ut & procurator ad negotia datus, vt ff. mandat. ſi procuratorẽ. §. 2. & in præ. l. ſi quis
n ad declinandam. in fin. [n] Et hoc vt plenius intelligas, pone: aliqs inſtituit hrẽdem in teſtamento, & decem pro anima ſua legauit expendenda iuxta diſpoſitionem. P. cui dedit poteſtatem exigẽdi & recuperandi de bonis ſuis, & uendendi nũquid ergo ipſe P. poterit ante litẽ conteſtatam facere procuratorem contra hæredẽ, uel contra bonorum poſſeſſores, uel debitores? Et uidetur, ꝙ ſic: quia habet condictionem ex lege nomine ſuo, ut C. de epiſc. & cler nulli. nam & alias commiſſarius agit, quando ad pias cauſas, & quando ad alimenta factus eſt, ut ff. de ali & cib. leg. l. alios. Itẽ procurator qui vẽdidit, vel ſtipulatus eſt, actionẽ ſuo
o nomine habet, & procuratorẽ facit [o], vt ff. man. ſi procuratorem. §. fin in fi. ff. de acqrẽ. poſſeſ. l. i. in princ. ff. de iniuriis. l. ſed ſi vnius. §. procur. Arg. contra, cum non ſit cõmodum habiturus: quia propria cauſa dici non poteſt, ff. de leg. 2. ſi quis. ff. quã. appel. ſit, l. i. §. in ppria cauſa. & 2. q. 6. biduum. nam aliter habetur loco tutoris, qui hoc non poteſt ante litis conteſtationem, vt ſ. SOL. Dico, ꝙ poteſt. nã cõmiſſarius eſt loco heredis, vt j. ver. item pone. & procurator priuati ſi ſtipulatus ſit ſibi dari nomine domini, habet actionem, & dominum facit procuratorem, arg. ff. man. ſi procurator. § fi. & tamen nullum habet ibi cõmo
p dum [p]. Alii tamen ꝯ: quia fides fuit à teſtatore electa, & certum
q officium ei commiſſum: extr. de offi. del. c. fi. §. fi. [q] Vel dic, ꝙ ſi vult procuratorẽ conſtituere ad agendum, hoc fieri nõ poteſt. Nec obſtat, ꝙ ſibi ad petendum datur actio vtilis ex teſtamẽto, ſecundum quoſdam: uel ſaltem condictio ex præ. l. nulli. quia non ſuo nomine, ſeu ex ſua perſona, ſed illorum, inter quos diſtribuendum eſt, cõpetit ei. Si vero vult cõſtituere ad diſtribuẽdum legata, hoc poteſt, vt in præ. l. ſi procuratorem. §. j. quod intellige, quãdo vult dare quibuſdam: quia tunc cõſtituere poteſt procuratorem ad dandum illis, non autẽ vt ille ſuo arbitrio diſpenſet, quibus ſibi uidebitur. nam executoris perſona ad hoc fuit à teſtatore electa. ſecundũ Odoffre. extr. de offic deleg. cap.
25 fin. ff. de ſol. inter artifices. ¶ † Xxvj. Quid ſi teſtator dixit, relinquo pro anima mea, quod iuſtũ fuerit, uel quod filiis meis uidebitur, nunquid epiſcopus, ad quẽ ſpectat talia exequi, ut ext. de teſtamen. tua nos. cum ſuis concordãt. poterit agere contra hæredes? Videtur, ꝙ non: cum ſit incertum legatum, C. mandat.
r l. ſalariũ. ff. de iur. dotium. cum poſt. §. gener [r]. Dic cõtra, fauore religionis. ff. de annu. leg. ſi cui. ff. de leg. 2. quidam. & l. penul. [s]

26 ¶ † Xxvii. Item pone, ꝙ aliquis nõ inſtituit hæredem, ſed tantum reliquit legata: puta in codicillis, in quibus reliquit aliquẽ diſpenſatorẽ p quẽ vult omnia legata ſolui: quæritur, an legatarij conuenient illum fideicõmiſſarium? & an ille erit loco hæredis? Et videtur, ꝙ iſte erit loco hæredis, præterquam ad Falcidiam, in præ. l ſi quis ad declinandam. §. licentia. & in authentic. de eccleſ. titul. §. ſi quis autem. Collat. ix. & C. de donatio. ſi quis pro redẽptione. & ff. de aliment. & cib. legat. pecuniæ. & l. alio. Compelli autẽ etiam poteſt talis diſtributor, ut in authenti. de eccleſ. titul. §. ſi quis autem facere iuſſus. & argum. ff. de leg. j. ſi ſeruus. §. qui margaritam. & ff. de leg. 2. ſi quis Titio decẽ. Econtra uidetur, ꝙ non ſit loco hæredis, nec poſsit cõpelli, argumẽ. ff. ad Trebel. Lucius Titius. §. Mæuia. Non enim poteſt compel
27 li: † quia quanto aliquem honoramus, tanto eum poſſumus onerare ut ff. de leg. 2. Imperator. ext. de rebus eccle. alien. uel nõ. capitulo, 3. Item ſi teſtatori placuiſſet eum hæredẽ forei, id ipſe feciſſet,.

ADDITIONES.

a Quidam. ¶ Scilicet Ia. de Aren. niſi perſonæ qualitas aliud ſuadeat, vt quia eſt epiſcopus, C. de epiſc. & cler. nec honore.

b Poſita. ¶ Ad idem C. de erog. milit. an. l. penult. in prin. lib. xij. & in auth. vt hi, qui oblig. in fi. C. de cur. fur. l. fi. & clem. de relig. do. ca. 2. verb. illi etiam.

c Alii contrà. ¶ Alb. Gal. vbi ſ. poſt prin.

d Credendum. ¶ Coniunge. j. ver. 47. & ver. ſeq. & uide, quod ibi dicam.

e §. j. ¶ Per hunc §. tenet etiam Nicol. & idẽ Gul. de. Cug. in dubio Text. autem l. nulli. §. poſt vnius. ibi, numerum captiuorum, data pro his prætia eũ manifeſtare præcipimus. Iac. prædictus ſic intelligit, & mihi placet, ſaluo qđ dicã in fi. ꝙ ipſe expenſas, intelligo notabiles, non minutiſsimas ſingulariter ſcriptas manifeſtare debeat: & ſuper earum veritate ſufficiet eum iurare, per illum §. j. & uide quod ſcripſi in decr. Ioannes. in pe. q. de ratione remiſſa per teſtatorem. Sequens autem opinio, quæ habet per ſcripturam ſingula probanda, nimis eſt rigoroſa & ſumptuoſa, niſi intelligatur, vt ſ. ſcilicet ꝙ ſcriptura ſpecificet ſpecificanda, & iuramentum pbet. Specificatio autem multum ualet, per quam veritas & falſitas facile poſſet haberi. facit extra de frigi. & ma. c. vlti. Item contra, periculoſum eſt dicere ſimpliciter, ſine ſpecificatione ſtari iuramento, ſicut magni papalardi volũt. verbum eſt Iacobi de Ra. qui dicit ſe unũ audiuiſſe de his qui de triginta milibus expenderat duo milia, taliter rationem reddidiſſe: & nota, quia non fuiſſet in tanta ſumma id factibile ſi per ſcripturam ſpecificata fuiſſet.

f Nonnulli ¶ Bene facit, reſtringendo ad illas, quæ non facile probari poſſunt, ff. de re mil. non omnes. §. à barbaris.

g Secundum Odof. ¶ Cy. poſt Ia. & Petr. ſuper l. id quod, C. de epiſc. & cle. q. 8. diſtinguit qualitatem expenſarum. an poſsit probari, vt ſolutio legatorum: an non facile poſsint, vt eleemoſynæ minutæ: ibi uide, & j. uer. 47. & qđ ibi ſcripſi in princ. de clementina religioſi de teſt. & quod ſcripſi in uerſ. ibi ſeq. ADDE, qualiter ſufficiat probare expenſas, Fe. conſi. 240.

h Legatum. ¶ Statim intelliges.

i L. nulli. ¶ Alb. Gal. ubi ſ. poſt prin. & Iac. de Aren. ubi ſ. ultra medium inducit hic in contrarium: & ſic facit litera l. nulli. ibi, & pro ſua conſcientia, &c. Iac. ſtat pro hærede. inducit timorem colluſionis, id eſt, ne fideicõmiſſarius colludat. & pro hoc dicto facit de proc. c. ij. in fin. & c. ſi quem. lib. 6. & leges, quas ibi alleg. gl. & hoc dictum placet, niſi forſan hæres præ ſe ferret minacem uultum quando terreret legatarios, quibus vſuræ, uel male ablata ueniunt reſtituenda. faciunt notata ſ. de teſte, §. nunc tractandum in princi. tamen, ut dixi de l. nulli. dico de l. ſequen. ſcilicet ꝙ facit p fideicommiſſario.

k Si quis. ¶ Et Alb. Gal. ubi ſ. verſ. ſed pone. expreſsit tamen quod legabat pro anima.

l Legatum. ¶ Ponit caſum quando teſtator annuos redditus ob ſui memoriam iuſſit in ciuitate expendi in certum ludum, qui in ciuitate prohibitus eſt: ſicut iam lx. ann. elapſis fuit Bononiæ Ludus Canauellæ: hæredes, & primates ciuitatis conuenient de alio ludo ad idem fiendo: puto diſtinguendum, quid ponderauit teſtator, an laborem itineris, ad quem forte ex uoto, uel impoſitione pœnitentiæ tenebatur: & procedat ſolutio: aut ſubſidium Terræ ſanctæ: & tunc expectetur opportunitas: & ſic ſeruatur facit extra de uoto, magnæ. in fi. & c. ſeq. in fin. Lex autem loquitur in facto iterabili annuatim, & in quo non ſperabatur opportunitas, ſcilicet ꝙ ludus primus reformaretur.

m Sit hæres. ¶ Vide ſ. xxj. uerſi. ſed quero. j. uerſic. lxj. & j. uerſic. xxvij.

n In fin. ¶ Et recipit verba Alb. Gal. vbi ſ. in fi. ADDE, ꝙ executor poſsit ante litis conteſtationem conſtituere procuratorem, uoluit Paul. de Caſt. conſi. 148.

o Facit. ¶ Scilicet alium procuratorem: ſic ponit Alber. Gal.

p Commodum. ¶ Secundum Alb.

q §. fi. ¶ Hoc placet Iac. de Ra. & ut dicit, ſi impeditus eſt, habet remedium conſtituendi actorem auctoritate iudicis, non ſua propria, Inſtit. de cur. in fi. ff. de admi. tu. l. decreto. Hoc dicto dicit Iac. de Are. dici poſſe eum procuratorem conſtituere, cum ſuo nomine actionem habeat propter lucrum quod ſentit etiam pie agendo, C. de bo. ma. l. j. ff. de iniur. l. ſed ſi vnius. §. idem ait. & C. de donat. l. illa.

r Gener. ¶ Et ff. de verbo. obli. ita ſtipulatus.

s L. pe. ¶ Supple, ff. de ali. leg. iſtæ tres leges concurrunt in materia. Concor. Iac. de Aren. dicens, ꝙ commiſſarius diſponere poterit ad quantitatem conuenientem facultatibus defuncti, conditioni perſonæ, & numero liberorum defuncti: alleg. eadem iura: & ſequens ver. fuit Roff. vt j. dicam.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

feciſſet, vt C.de caduc.tollen.l.unica, circa fin.& ext.de deci.ad
audientiā. Et ꝯtraria inducta in ſpecialibus caſibus loquuntur
propter fauorē captiuorum, uel pauperum, uel alimentorum.
Quod ergo teſtator potuit, ſcilicet hæredē facere, noluit:& qđ
uoluit, ſcilicet ordinare diſtributorem, qui ſit loco hæredis, non
potuit, C.ſi quis alteri, uel ſibi, multū extr.de off.de leg. cum ſu
a per.in fi. Roffre.dicit[a], ꝙ talis diſtributor eſt hæres ſeu loco hę
redis, ut in præ.l.ſi quis ad declinādam.§.licentia omnimodo.&
argum.ff.de cu.bo.dan.l.2.& de fideicommiſſ.lib.l.2.& 3.& po
teſt à legatariis cōueniri, ꝑ iura prædicta. In hoc tamen non eſt
hæres, ꝙ Falcidiam uoluit retinere: quia teſtator hoc uidet̄ no-
luiſſe, ut in l.ſi quis ad declinandā.§.& ſi quidem. In hoc minus
eſt quàm hæres, & etiam quantum ad hoc, ut non poſsit uende-
re.uel diſtrahere, ut in præ.l. alio. & etiam quantum ad hoc, ꝙ
nudo miniſterio utitur, ut in prę.l.ſi quis Titio decē. In hoc au-
tē plus eſt, quàm hęres, quia cogi poteſt adire, & bona diſtribue
re, ut in præ.§.ſi qs autē facere.ueſicu.iuſſus quod non eſt in alio
hærede, vt adire cogatur. ut C. de iure delibe. nec emere. cum
hæreditatis aditio in ſolo animo conſiſtat, ut ff.de acquir.hære.
aditio. Et hæc eſt ratio. quare ꝑ procuratorē adiri non poteſt,
b ut eo.titu.ꝑ procuratorē[b]. Item iſte diſtributor cogetur adire,
ex quo debet alteri reſtituere. ſicut fit in alio hærede, qui ꝯpelli
tur per Trebellianum adire & reſtituere, ut ff.ad Trebel.cogi. I-
tem ratio eſt, quare alius non poſſit cogi: quia cum poſſit habe-
c re emolumentum[c], ſcilicet quo ad Falcidiam, poteſt illi renūcia
re. Nec obſtat præ.§.Mæuia. quia ibi illi nepotes, quibus debe-
bāt bona reſtitui, nondū peruenerāt ad 25.annum: ideoque cō-
tra fideicommiſſarium non agunt illi diſtributores: aliàs agerēt
28 actione ex teſtamento, vt in præ.cōcor. ¶ † Xxviij. Sed ſi ſit lo-
co hr̄dis diſtributor, quæritur, quas actiones intentat, & quib9
d tenetur? & dicit Roff.[d] eum habere vtiles, vtilibuſque teneri: ſi
cut & in fideicōmiſſario, cui eſt hæreditas reſtituta, vt inſtit.de
fideicōmiſ.hær.& ff.ad Trebel.legatario.argum.C.đ leg.l.ex.le
gato.ff.de ꝑc.pater filio. Ex quo enim teſtator diſtributorē eū
reliquit, videtur ſibi conceſſiſſe & agere & defendere, quia talis
eſt lex obligationis, argum.ff.de ſol.l.fin. Quantū enim ad libel-
li effectum, hęres eſt, præterquā in illis, quæ præmiſimus, vt ar.
ff.qđ cū eo.ſi filius. alioquin niſi ageret, uel conueniretur, & hæ
reditas eſſet in nominibus: qđ quandoque contingit, ut ff.de pe
tit.hære.hęreditas. iam nullus eſſet, qui cōueniret debitores hę
reditarios, quod iniquum foret. Patet ergo, ꝙ loco hæredis ha
e betur.[e] Accur.not.in præ.l.ſi quis ad declinādam.§.vbi autem.
29 † ꝙ executor eſt hæres nomine, ſed non re. Azo vero notat
in præ.l.nulli. ꝙ nō eſt hæres, ſed adminiſtrator. Porro ſi ſit exe-
cutor non ad omnia, ſiue non vniuerſalis, ſed aliquorū bono-
f rum tm̄, & in teſtamento ſit hæres[f] inſtitutus, tunc indubitate
g talis non habetur loco hæredis[g] C.de hær.inſt.quoties. ff.e.tit.
l.j. Nam in incertis & non in certis locus eſt coniecturis, ff.de a
ctio.& oblig.l. obligationū ſubſtantia. & l.fi.in fi. C. de ꝯ hen.
30 emp.l.fi.ꝑpe fi. nihilominus tamen agere poteſt. ¶ † Xxix. Sed
h pone[h]: quædam mulier erat tutrix, & fideicommiſſaria: tutela
i finita[i] habebat decem penes ſe vult ea retinere, vt ea ſoluat ꝑ
malè ablatis: nunquid poteſt? Reſpon. aut conſtat, ꝙ huiuſmo
di malè ablata, putà vſuræ, debentur, aut ꝙ non debent̄, aut du
bitat̄. In primo caſu retinet: quia cui damus actionem, &c. ff.đ
ſuperfic.l.j §.j in ſecundo non in tertio ſtatuet̄ certū tēpus, in-
tra quod cognoſcat̄, an debeatur: quo elapſo reſtituat.arg.ff đ
k pet.hær.ſi qs libertatē §.pe.in fi.[k] ¶ † Xxx. Sed quærit̄, an hæres,
31 vel diſtributor teneatur dare inſtrumenta legatario, quæ perti-
nent ad negotium rei legatæ? Et uidetur, ꝙ non, ut C.de fideicō
miſ.inſtrumenta. Sed illud intelligitur, quando pars prædiorū
legata erat. vnde maior pars remanebat penes hæredē: & ideo
non dat ibi exempla. Aliàs enim ſi vnicum prædium ſit legatū,
credo hæredem dare debere legatario inſtrumenta, cum hæres
de euictione non teneat̄: argum.ff.fam. erciſc. ceterę. in fi. & l.
ſi quæ ſunt ff.de fide inſtrum.l.fi. nec obſtat ff.đ act.emp. & vē.
Titius hæres. & l.creditor. quia venditor tenet̄ exhibere, & nō
dare. quia de euictione tenetur. Dico ergo hr̄edē dare debere
legatario inſtrumentū, argum.C.de lib.cauſ.ſicut.C.ad leg.Fal.
l prædiorū. ſecundum vnum eius intellectum[l]. ¶ † Xxxj. Sed an
32 executor vltimæ uoluntatis poteſt alienare bona curæ ipſius
m cōmiſſa[m]? Et vr̄, ꝙ non ff.de ali.& cib.leg.l.alio. quod verū eſt,
ut ea in alios, uſus ꝯuertat, ut ext.de teſti.tua. uel etiam ſine cau-
ſa. aliàs enim bene poteſt, ar.C.de epiſ.& cler.orphanotrophos.
§.j.x.q.2.hoc ius porrectū.C. de præ. mi. ſine dec. non alienan.
l.ob ęs puta vt pecunia in ſolutionē legatorū conuertatur, ſi a-
liter ſatisfieri nō p̄t, ar.ff.de iureiu.ſiue gn̄alis ar. ff de cu.fu.l.fi.
in auth.de eccle.tit.§.fi.& §.ſi iā annale.& ſeq. ad inſtar curato-
ris bonis dati, ff.de cu.bo.dan.l.j.& ult & de bonis auct.iu.poſ.p̄-
tor.§.his verbis.C.de epiſc.& cler.ſi quis ad declinandā.§ vbi.&
§.p̄ce.& in authēt.Collat.8.vt cum de appel.cognoſ.§.in huius.
Poteſt etiā alienare, ſi hoc ſit ei à teſtatore cōmiſſum, ff.de do-
te præl.uir vxori ff.de con.inſt.l.quę ſub conditione.§.mortuo,
in fin.& hæc uera ſunt. vbi nullo hærede relicto ꝯſtitutus eſt ad
uniuerſa bona pro anima teſtatoris erogāda. nā tunc ipſe loco
n hr̄dis habet̄, vt s̄.verſ.27.item pone, ꝙ aliquis[n]. ¶ Xxxij. Quid
ſi non ad uniuerſa, ſed duntaxat ad aliqua erogāda, hærede ex te
ſtamento, uel ab inteſtato ſuccedēte conſtitutus eſt, nec eſt ſibi
à teſtatore alienandi ꝯceſſa poteſtas, nec poteſt ſatisfieri legata-
riis, niſi aliqua alienent̄? Et certe uidetur, ꝙ tunc hæres, non exe
cutor, alienabit, ut in præ.l.alio. Argu. tamē, ꝙ etiam executor
hoc poſſit: quia ad omnia datus uidetur, ſine quib. teſtatoris uo
luntas impleri non poteſt, ut ff.de iuriſd.om.iu.l.2.ext.de off.de
legat. præterea.ff.de procurat. ad rem. maximè hęrede rē lega-
tā uendere nolente: quod ſatis concedi poteſt, ſi dixit, Tale præ
dium pro anima mea relinquo, uolens, & pręcipiens illum uen
di, & pretium pauperibus dari, & ad hoc exequendū talē facio
o executorē[o]. ¶ † Xxxiij. Illud etiam quæritur, ſi nomen debito-
33 ris legatū ſit diſtribuendum per executorem, vtrum, debitore
ſoluere nolente, nec etiam hærede contra eum agere curante,
p executor agere poſſit contra debitorem, ut ſoluat[p]? Et uidet̄,
ꝙ ſic, ut in prę.l.nulli.reſpon.j. in authent.de eccleſ.tit.§.ſi quis
autem.& §.ſi autē, qui facere.in fi.ad inſtar.curatoris bonis dati
ff.de cur.bo.dan.l.2.reſpō.j.ff.de his, quę ī frau.cred.l.i in prin.
& ad inſtar orphanotrophi, in auth.e.tit.§.fi.C.de epiſc.& cler.
orphanotrophos.& ad idem ff.de fideicōmiſ.l.4.ff ſol. mat. Ca
q ius.& hoc tenet Azo, Vbert.de Bo. Roffred.& Bul.[q] Aget autē
ꝯ debitorem vtilibus actionibus, quibus directis teſtator age-
re potuiſſet, vt s̄.uerſi.xxix. ſed ſi ſit loco. Azo uero dicit, com-
petere condictionem ex prędicta l.nulli.& idem dicit Vbertus:
uel etiā officium iudicis in defectum actionis.ar.ff.de minor.in
cauſę.2.uel, ſecundū Bul. dabit̄ actio in factum ſubſidiaria, quia
æquitas ſuadet ei actionē dari, nec apparet quę, ff.de p̄ſc.uer.l.i.
r & l.quoties.C.de ſac. ſanc.eccleſ. ſancimus qđ non placet[r], ex
quo

ADDITIONES.

a Dicit. ¶ Cuius fuit ad literam iſte uer.& ſequens rub.de act. ex teſtamento, ver.item quid erit.& uer.ſeq.

b Procuratorem. ¶ Vide quod ſcripſi de præben.c.accedens.ſuper gl.& in ſuffrag.

c Emolumentum. ¶ Vide j̄.ver.57.

d Dicit Rof. ¶ Vbi proxime dixi.

e Habetur ¶ Secundum Roff.

f Sit hæres. ¶ Supple, alius.

g Hæredis. ¶ De hoc dixit s̄.e.§.poſt prin.ver.2.in fi.
ADDE, an executor ſit hæres? uide Ro.conſ.alleg.conſ.228.

h Sed pone. ¶ Fuit ad literam Alb.Gal.vbi s̄.uer.pen.

i Finita. ¶ Supple, & commiſſaria durante: dixit, quod plus eſt Iac.de Are. ꝙ ſicut fideicōmiſſarius p̄t alteri ſoluere, ſic & ſibi de eo, quod ſibi debet̄ ex teſtamento, uel aliàs, ſicut tutor, ff.de admini.tut.quoties.§. ſicut. Non obſtat lex, non dubium. C.de leg. loquitur enim in ſimplici legatario, & ibi de hoc: hic loquit̄ de executore: & intellige gn̄rali, non ſpeciali ad certū qd, vt s̄.ꝓx dictū eſt. facit l.nulli. C de epiſco.& cler.ibi, exigendi licentiā. & §.ſin autem ad i d.ff.de leg.2.ſi quis ita.ad Trebel l.Lucius. An autē diſpenſare in ſe vel ſuos poſsit, uide j̄.verſ.82. ADDE, an executor poſsit ſeipſum eligere, Bal.conſ.185.4.lib.& Roma.allegat.conſ.228.

k In fi. ¶ Et de reſtit.ſpol.frequens. §. ſolet, li. 6. ADDE ver.ſeq. vide cum Bar.in d.l.inſtrumenta.

l Intellectum. ¶ Ad literam iſte uer.fuit: Roff. vbi s̄. ver.item quæritur, an hæres.

m Commiſſa. ¶ Sine numero, & forma quæſtionis: eſt hoc dictum inter xx. & xxj.q. Ioannis, ſub uer.dictum eſt s̄.

n Aliquis. ¶ Dicit Ia.de Aren. ꝙ ex quo nullus eſt hæres, forte diſtrahere poterit ad inſtar procuratoris habentis generalem & liberam, ff.de acquiren.rerum do.l.qua ratione.§.hoc quoque. Item actionē habet: ergo facultatē diſtrahendi, arg.ff.de iure delib.ait prætor. Item uendit auctoritate.d.l.ſi quis ad declinandā. ex quo fideicommiſſarius & diſpoſitor eſt. ADDE vt per Bar.in l.alio.ff.de alimen.& cib.leg. vbi plene proſequitur hāc materiam an poſsint vendere, permutare; & per Bal.conſ.185.4.lib.
ADDE ulterius, ꝙ executores, quibus à teſtatore datum eſt arbitriū uendendi, debent æquare arbitrium, ſecundum reſpectum debitorum, & legatorum, & occaſione vnius. vel duorum nummorum non vendere rem valentem decem: decidit Bartol. notabiliter in l. magis puto.§. non poſſim.ff.de rebus eor.gloſſa.ij.

o Executorē. ¶ Secundum Nic.ſufficit ēt, ſi ſolum dixit, Lego tale prædiū diſtribuendū inter pauperes: alleg. C.de iure delib.l.fi.§.& ſi p̄fatā.ver.ſed ſi legatarij. Dicit ēt ꝙ ſi quantitas eſt diſtribuenda, & per teſtantem data eſt cōmiſſario licentia vendendi, vendere poterit, ēt ſi pupillus eſt hæres, & ſine decreto. vt no.C.qn̄ dec.opus nō eſt, l.3. ADDE, vt ꝑ Barto. in d.l.alio ver.quæro vlterius, & ꝙ executor poſsit vendere ſine decreto, cum teſtator licentiam dedit: Ang.tenet eius conſ.175.in fi.

p Soluat. ¶ Quæſtio non exprimit, an legatum fuerit executori, qui minus haberet dubium: eo vero caſu, quo nō eſt ſibi legatum, licet agat, cum ad piam cauſam diſtribuendum eſt, non tamen ageret, ſi ad non piam.

q Et Bul. ¶ Idem Nicol.inducens l.ex legato nominis.C.de leg.

r Placet ¶ Dixit Io.Rof.ex quo habet alia: non dixit præmiſſa auxilia, ꝑ ea, quæ trac.in libel.de dicta actione, ſcilicet in factum ſubſidiaria.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

a quo præmiſſa habet auxilia. de hoc s̃. uerſicul. 17. ſed quo iure[a].
34 ¶ † Xxxiiij. Sed nunquid iſte agens ꝯ debitorem ſatiſdabit hęre
dem, uel legatarios rem ratam habituros? Et uidetur, ꝙ ſic, cum
ipſe poſſit ab omnibus conueniri, ff. de leg. j. ſi a pluribus. reſpõ.
j. ff. rem pup. ſal. for. & ſi ad ſpecies. Arg. contra: nam habet legi
timam adminiſtrationem ad inſtar tutoris, C. de adminiſt. tu. tu
trices debita. & l. fin. §. defenſionem. ff. e. l. j §. nec cogendum. ff.
rem rat. haber. actor. niſi forte dubium ſit, vtrum hoc officium
ſit ei cõmiſſum, ff. de adminiſt. tut. vulgo. Sic & in actore, & in
ꝓcuratore, ff. quod cuiuſque uniuer. nom. itẽ corũ §. actor. Itẽ
etiam iſte reconuentus a debitore tenetur defendere, ſed non ſa
tiſdare, C de epiſc. & cler. ſi quis ad declinandã. §. vbi. in fi. ff. de
annuis leg. liberto ff. quando di. legati ced. Firmio. §. j. in fi. ad
inſtar tutoris & curatoris. C. de admin. tu. tutores debita. & l. fi.
§. omnẽ ff. de cur. bon. dan. l. ij. reſp. j. & ad inſtar actoris vniuer
ſitatis. vt in præ. §. actor.
35 ¶ † Xxxv. Item nunquid hæres, qui rogatus eſt reſtituere execu
tori, poteſt petere ab executore, ꝙ ſatiſdet, ꝙ eum ſeruabit in-
demnem, cum ipſe poſſit a legatariis conueniri? Et videt̃, ꝙ ſic,
b ut in præ. l. ſi a pluribus. reſp. j.[b] Vber. ꝯ. ar. ff. de alimen. & cibar.
leg. pecuniæ. Eadem etiam queſtio & reſponſio ſit in debitore,
cuius nomen legatum eſt: de hoc j̃. uerſic. 49. ſed ſi alter. in fin.
36 ¶ † Xxxvj. Sed an debitor hæreditatis ſoluens diſtributori, libe
ratur? Et uidetur, ꝙ nõ, nam talia debita creditori, uel hr̃di, qb⁹
teſtator iuſſerit, ſunt ſoluẽda: C. de hęr. act. & C. ut act. ab hæ. &
contra hære. incip. quaſi per totum, C. de pact. filius. Vnde ſi al-
teri ſoluat, non liberatur, extr. de iureiu. cam te. ff. de ſolu. ſi alie-
ni. Sed dic ꝯ. ff de admi. tuto. quoties ff. de uentre in poſſeſ. mit.
l. i. §. itẽ ſi periculũ Ex quo enim habet exigendi licentiam, vt s̃.
liberatio cõtingit vt in præ l. ſi a pluribus. reſpon. 1. & in præd.
c l. liberto. §. Largius. in fi.[c] ¶ † Xxxvij. Quid ſi debitor uult poti⁹
37 hæredi ſoluere, quam executori? vel econtra? Et uidet̃, hoc ſibi
licere: ſicut & licet hęredi ſoluere cui maluerit, ſcilicet an legata
riis, uel executori: ar. in prę. l. ſi a pluribus. reſpõ. j. debitor enim
vtriq; tenetur, ſcilicet hæredi directis actionibus, ut C. de hęre.
actio. per totum. & ff. de acq. poſ. cum hæredes. in prin. & exe-
cutori vtilibus, vt C. de nouat. & deleg. l. 3. & s̃. ver. 33. illud etiã
Et hoc uerũ eſt, niſi uelit ſoluere executori hærede contradicẽ-
te, ꝑpter iuſtam cauſam ſuperuenientem: puta quia executor
deſiit eſſe ſoluendo: quo caſu ei non ſoluet, niſi prius ipſe ido-
neè cauerit, vt in præ. §. Largius. in fi. Tamẽ ſi ſoluit hęredi, exe
cutor poteſt agere contra ipſum hęredem, ut id, quod recupera
uit, ſibi tradat: arg. ff. de leg. iii. ſi legatarius, a quo. reſpon. i. ff. de
le. j. ſi ſeruus legatus. §. q margaritã. ff. de le. 3. Imperator. in prĩ.
38 ¶ † Xxxviij. Sed an executor, uel etiã legatarii, habent aliquod
auxilium contra hæredẽ, ut ipſe cogat̃ agere contra debitorem
directis actionibus? Et uidet̃, ꝙ cogetur agere, nam niſi ipſe de-
bitum exegerit, uidet̃ eſſe in culpa, uel dolo: & ideo ex hoc ꝯue-
niri poteſt, vt prę. l. ſi legatarius. reſpo. j. & ſi ſeruus. §. cum qd. ff.
de opt. leg. l. ſi cui Sed dic. ꝯ, ut ff. ad Treb. nam quod. §. non om
d nis. & l. cogi[d]. & in præ. § qui margaritã: cum eis non teneatur,
niſi ſolum ad iura cedenda, ut Inſt. de leg. §. cauſa autẽ. ff. de leg.
j. l. ſi ſic legatum. §. j. in fi. Executor autem, ut quidam dicunt,
e non liberatur legatariis iura cedendo.
39 ¶ † Xxxix. Sed qualiter ſubuenitur pauperibus, uel legatariis,
executore ꝯ hæredem, uel contra creditorem hęreditarium a-
gere nolẽte? Dic, ꝙ eſt per epiſcopum ad hoc cogẽdus alias eĩ
non poteſt defuncti uolũtas impleri, arg. ext. de teſta. tua. & c.
Ioannes. in præ. l. nulli. uel forte legatarii agent contra illum con
dictione ex lege illa, nulli. uel officio iudicis, ut agat. Eſt enim, ut
videtur, in ipſorum optione, quem eorum malint cõuenire, ſci
licet an hæredem uel debitorem, uel executorem: arg. in præ. l. ſi
a plurib. reſp. j. ¶ Xl. Itẽ, qd ſi executor impotẽtia iuris, uel facti
impeditus, nequit exeq? Dic, ꝙ poteſtas agendi & diſtribuẽdi in
ep̃m transfert̃, vt in præd. l. nulli. §. j. 2. & 3. & l. ſi quis ad. §. j. ext.
de reſcrip. ſcicitatus. arg. C. de cõtrah. emp. l fi. de hoc j̃. ver. 49.
40 ſed ſi alter. ¶ † Xlj. Quid ſi hæres cõuentus excipit ꝯ executo-
rem agentem, ꝙ ex aliqua cauſa agere non poteſt? Dicunt qui-
dã, ꝙ hæres mero iudicis officio coget̃ per epiſcopum, vel p̃-
torem, tradere rem legatã: arg. ff. de pet. hære. l. hęreditas. in fin.
ext. de teſt. nos quidem. Si autem debitor conuentus dictam ex
ceptionẽ ſibi opponit, nec hæres agere curat, legatarii ſuo no-
mine habent vtilẽ actionẽ contra debitorẽ, C. de leg. l. ex legato
41 nominis. uel etiam epiſcopus aget, ut dixi. ¶ † Xlij. De illo au-
tem quæritur, an executor tranſigere, vel paciſci poſſit cum hę
rede, vel cum hæreditario debitore? Et videtur, ꝙ non, debitum
remittendo: ſicut nec tutor, nec curator prętant liberationem
remittendo, licet agere poſſint, C. de pact. l. pactũ curatoris. ff.
pro emptore, l. qui fundũ § ſi tutor. ff. de admiſt. tut. l. Lucius cu
rator. §. fina. & l. tutor ad vtilitatem. ff. de ſolut. reſpõ. j. ſicut nec
ꝓcurator ad agendum datus, extr. de arbit. per tuas C. de trãſac.
l. tranſactionis. niſi forte cõſenſu legatariorum, quos tãgit, hoc
faceret, arg. ext. de tranſact. cõtingit. uel niſi haberet a teſtatore
ad hoc ſpeciale mandatũ. ff de fideic. lib. l 4. & arg. C. de procu. ſi
procurator. & l. procuratorem. C. de donat. l. non abſtulit. Di-
cunt quidam, ꝙ cum ei ſolui poſſit, & ipſe poſſit rem in iudiciũ
deducere, & trãſigere, merito poterit & paciſci. ff. d̃ pact. reſcri
ptũ. §. fin. & l. ſequen. pręcipue ſi ſit bonorum vniuerſorũ diſtri-
butor conſtitutus, ff e. nam & nocere. & ff. de iureiuran. l. iuſiu-
randũ quod. §. fi. & l. ſequen. pręſertim ubi lis eſt dubia & incer
ta, & ꝓbationes deſunt, C. de tranſact. pręſes. ff. de iureiuran. tu-
tor. ff. de fur. l. ſi pignore. in fin. & l. interdũ §. qui tutelam. Eiſ-
dem etiã rationibus dicunt, ꝙ poſſunt compromittere. ff. de ar-
42 bit. itẽ ſi vnus. in princip. ¶ † Xliij. Et not. ꝙ executor agit cãm
ſine ſumptibus notarii & iudicis, vt in prędic. l. nulli. §. 2. ibi, ſine
vllo diſpẽdio, & ibi, iudiciorũ diſpẽdiis. & arg. 12 q. 2. charitatẽ
Vel, ſecundũ Vber. exponitur ibi, iudiciorũ, id eſt, iudicium, ff.
de uerborũ obligat. ſi cum fundum. vt non referat̃ ad ſumptus
notarij, niſi forte ille haberet ſalarium de publico, ut 23. q. j. mi-
f litare. in fi. & j. q. 3. ſi qs ep̃s[f]. ¶ Xliiij. Sed corã quo aget execu-
tor ꝯ hr̃dẽ, uel debitorẽ, uel ẽt legatarii ꝯ eoſdẽ, uel ẽt ipſũ exe
cutorẽ? Dic, ꝙ corã epiſcopo loci, in quo defunctus habuit do
miciliũ: arg. in auth. de eccleſ. tit. §. ſin autem, qui facere. & § ſi
quis ædificationem. & in auth. ut cum de app. cog. § ſi unũ, uel
in quo natus fuit, arg. in prę. l. nulli. §. j. uel etiã coram ciuili iu-
dice

ADDITIONES.

a Quo iure. ¶ Scire debes, ꝙ Iac. de Ra. ubi s̃. quærit, an executor, cui com
miſſa eſt diſpenſatio mobilium in pios uſus, agat contra debitores? Et te-
net, ꝙ ſic: quia actiones, que competunt ad mobilia, inter mobilia com-
putantur: allegat auth. hoc ius. C. de ſac. ſan. eccl. & que ibi dixit: de mate
ria uide, quod plene ſcripſi j̃. de fruc. & intereſſe, § j ſuper ver. ſed quid ſi
debeo. Quærit demum, an executor poſſit à creditoribus conueniri? Re
ſpon. ꝙ non. quia ille ſolus conuenitur à creditoribus qui eſt hæres, uel fi-
deicommiſſarius in toto, vel in parte, ſub nomine quotę partis: ſed nudus
executor non eſt talis: ergo per creditores cõueniri non poteſt, ff. ad Treb.
l. mulier. in fin. & l. nam quod. § j. & ff. de iure dot. l. mulier. Sed idem pote-
rat dicere Ia. de non nudo recipiendo, ſecundum ſuum intellectum, que
vide s̃. ſub uerſi. xvj. ultra medium. Principali dicto non obſtat l. ſi quis ad
declinandã. § licentia quia ibi pauperes, uel captiui erant inſtituti hære-
des. Epiſcopus ergo pro illis agens, poteſt per creditores conueniri: quia
hæres, uel uicem hæredis gerens.

b Reſpon. j ¶ vide, quod dicam j̃. ver. 45. in fi. Tenens opinionem Vber. di-
cere poſſet, ꝙ hæres, qui commodum hæreditatis ſentit ſaltem in parte,
nõ mirũ ſi oneratur in cautione, de reg. iur. qui ſentit. lib. vj. quę ratio ceſ-
ſat in executore, quem cogere ad cauendum, eſſet duplicare onus ſine
commodo.

c In fi. ¶ Hic congruit quæſtio, an ipſe hæres ſoluens executori, ſit libera-
tus? hęc quæſtio ſoluta videtur, ꝙ non, s̃. uer prox. cum ibi dicat̃, ſic ſoluẽ
tem teſtamenta à legatariis ꝯuenire poſſe. Iac. de Ra. ad negatiuã allegat
ff. de ſol. inuito. ubi ſoluens ſine creditoris cõſenſu alteri, non liberatur ad
idem ext. de iureiu. eam te. Ad ꝯrium inducit l. e. tit. vero procuratori. § j.
Soluendo dicit, ꝙ ſi executor erat nudus, ſibi ſine ſatiſdatione ſoluere nõ
debuit, & ſic nõ eſt liberatus, ff. de condit. & demõ. l. quibus. ad fi. ff. de leg.
3. l. ſi t bi Si fuit nõ nudus, aut datus à lege, & tunc idẽ, quod s̃. Aut datus
a teſtatore. & tunc vtit̃ diſtinctione, q̃ dixi s̃. ver. xxviij. an ſit, vel non ſit
mutata in peius eius ꝯditio. Si vero nõ eſt mutata, nõ tenet̃ ſatiſdare: & ſic
nec hæres debuit ſatiſdationẽ exigere. Si mutata, ſubdiſtingue: aut de di-
uitiis ad inopiã, & tũc debuit ſatiſdationẽ exigere, ff. de an. leg. l. liberto.
§. Largius. aut mutatus eſt ſtatus ad malos mores, & tũc ẽt cũ ſatiſdatio-
ne, q̃ fragilis eſſet, non debuit ſibi ſolui, Inſt. de ſuſpect. tut. in fi Cy. in hac
qõne remittit ad ſcripta ꝑ Dyn. in prę. §. Largius. ex cuius uerbis cadit a-
lia ſubdiſtinctio, an ſcilicet ignorãte teſtatore mutata fuiſſet eius cõditio
tempore quo datus fuit executor. ponderat ergo. an fuerit hæres in culpa
non exigendo cautionem, uel ſine culpa: & ſic ſoluit contrarium de l. ſi a
pluribus. ff. de leg. j.

d Se cogi. ¶ Sic etiam poſuit Io. neuter ponderauit legem intermediam:
hoc dico propter ea, quæ dicam ſuper ver. 57.

e Cedendo. ¶ Hoc dictum fuit Io. præalleg. quæ not. j̃. uerſi. lvij. ſimul tra-
ctat̃ ſua 77. quęſtio. cum duabus. ſeq. Sed in hoc uide, q̃ plenè. dixi in dec.
Ioannes. pe. col. ver. item cum s̃. Circa hoc etiã ſciendũ eſt, ꝙ Iac. de Ra.
vbi s̃. in q. 3. qua quærit, an legatarii contra nudũ miniſtrum habeant a-
ctionem: allegat ꝙ non debet onerari, qui honorẽ nõ ſentit. ſufficiat regu-
la. qui ſentit. li. 6. ad contrarium inducit l. liberto. §. Largius. ff. de ann. leg.
vbi innuitur non eſſe actionem contra hæredes, qui ſoluerunt executori
ergo erit actio contra illum ad idem ff. de lega. j. ſi a pluribus. Ipſe diſtin-
guit, an executor habeat penes ſe res legatas, uel id, de quo debent ſolui le
gata, uel ſuo dolo, uel culpa factum eſt, ne habeat, tunc cõdemnabitur le-
gatariis: his ceſſantibus, abſoluetur, ff. de leg. 3. l. ſi legatarius. ſuperius alle
gata. ſed ſubdit, quę ſit actio in caſibus, quibus tenetur ipſe nudus mini-
ſter. Nam actione ex teſtamento non tenetur, cum non ſit honoratus in ip
ſo. C. de fideicomm. l. ab eo. & commu. de legat. l. j. uidetur: ꝙ actione ne-
gotiorum geſtorũ: cum ipſe negotium legatariorum geſſerit petendo, uel
recipiendo res illis legatas. ff. de neg. geſt. ſi pupilli. §. j. & l. ſi ego vel habẽt
vtilem actionem mandati ſecundum eum. Et aduerte, quia hic Ia. locutus
eſt de nudo miniſtro, qui conuenitur a legatariis, vt ſoluat: quando vero
cõuenitur a legatariis executor, vt rationem reddat generalius loquitur,
vt dicam infra, ſuper verſic. 67.

f Epiſcopus. ¶ Melius facit q. 2. ſicut epiſcopũ. & vide, quod ibi no. & extr.
de ſimo. c. j. & de reſcrip. ſtatutum. §. notorium. Iv.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

a dice vtriuſq; loci[a], arg. in præd.l.nulli.§.cum autem & in p̃.§ ſi quis ædificationē Si autem non habuerit ibi, ſed alibi, domicilium, tunc attendendū eſt, vbi acceptauit officium vel agnouit defuncti uoluntatē, uel adminiſtrauit, ff de iu. hæres abſens. & l. ſeq. & l. argentariũ. & j̃ uer. 57. hoc etiam prope fi. & verſi. 87.
b quid ſi epiſcopus, in cuius. & ſeq.[b]

43 ¶ † Xlv. Sed quæro, an executor habet neceſſe cauere de reſtituendo hr̃dibus partes ſingulorũ captiuorũ, vel paperũ defunctorum legatariorum? Et dicit Azo, ꝙ non niſi teſtator id fieri iuſſerit tacite uel expreſſe: arg ff. de con. & demon. quibus. in fi. ff. ſi cui plus quam per l. Falc. diuus. vel niſi teſtatore viuente & ignorāte deſierit eſſe ſoluēdo, ff. de an.leg. l. liberto. § Largi⁹. in fi. ff. de teſt. pater in fi. & hoc, tum quia ex neceſſitate gerit: tum quia fides eius eſt à teſtatore approbata, vt in concor. poſitis s̃. ver. 28 quid ſi hæres dicit. vbi de hoc. & ff. quā. di. leg. ced. l. Firmio. § j. ĩ fi. ff. d̃ ali. & cib. le. pecuniæ. C. d̃ ep. & cle. orphanotrophos in prin. auth. de eccleſ. tit § fi. Arg. tamen cõtra ff de ali. & cib. le. l. 3. ſed ibi non loquit̃ de diſtributore in vltima uoluntate dato, ſed de dato a iudice. Item contra ff. ad leg. Falc. l. pen. in fi. ſed ibi loquit̃ nõ de diſtributore, ſed de diſtributoris hærede, cuius fides non erat a teſtatore approbata. Itē ꝯ ff. de leg. 3. ſi tibi legatum. & ff. de cond & dem. l. Titio. Sed illæ leges non loquunt̃ de mero executore teſtamentario, ſed de legatario rogato alteri reſtituere, vel aliquid facere. Item ꝯ ff. de lega. j. quidā §. pen ſed ibi non dicitur, ꝙ hæres, idemq; diſtributor præſtet huiuſmodi cautionem: ſed ꝙ ei a cohærede præſtetur, vel illis, inter quos eſt diſtributio facienda. Item contra ff. eo. ſi a pluri-
c bus. reſpon. j. ſed ibi loquit̃ de alia cautione[c]. Sed ne etiam ſatiſdabit rem ſaluam fore, propter præmiſſas rationes, licet ſit arg.
d contra in præ. l. ſi a pluribus. reſpon j.[d]

44 ¶ † Xlvj. Sed an tenetur inuentariũ facere de bonis, quæ habet diſtribuere? Et uidet̃, ꝙ ſic, ſicut & orphanotrophus, vt j̃. e. ti §.
e dicto uerſ. ſunt etiam.[e] & ſicut epiſcopus, qui eſt legitimus teſtamentorum executor, vt in præ l. nulli. § 2. & argu. C. de don. ſi qs pro redemptione. reſpõ. j. C. de bon. proſcrip. ſi qs. 12. q. 2.
f charitatē 28. diſt. de Syracuſanæ. & hoc tenēt quidā[f], vbi datus eſt diſtributor vniuerſitatis bonorũ: ſicut in tutore & curatore dicitur, ut C. de admin. tut. tutores & curatores & in prȩlato, vt in prȩ. §. dicto. uer. prælatus. ſecus autem, ſi ſit datus ad certam rem, arg C. de in litem dan. tut ad protegendam. Sicut ēt cõtingit in curatore bonis dato ad certā rem, uel ſpeciem, ff. de bon. auct. iud. poſ. l. fi. ff. de ven. in poſ. mit. l. j. § itē ſi periculũ. & in auth. col. 8. vt cum de appell. cog. §. ſi vnum. Arg. tamen contra C. de in litem dan. tut. l. fin. ff. rem pup. ſal. fore l. & ſi ad ſpecies.
g & in præd. l. nulli. reſp. j. ibi, ſine teſtamento hæres. & § 2.[g] Alii contra: & hic inuentarium gratis eſt conficiendum. vt s̃. verſi. xliij. & nota, quod.

45 ¶ † Xlvij. Sed an ſimplex cõmiſſarius, ſeu executor tenetur reddere rationē epiſcopo, vel hæredi, uel prætori, uel etiam lega-
h tariis[h] Et uidetur, ꝙ ſic, ſicut tutor, & curator, & negotiorum geſtor,

ADDITIONES.

a Loci. ¶ id eſt, cuiuſque vt recipiatur hoc diuiſim, nõ coniunctim. Et idē dico de epiſcopis, de quibus præmiſit facit quod no. C. de incol. l. ciues. lib. x. & eſt ſimile de tem. ordi. cum nullus. li. 6. & ff. de excuſ. tut. l. iuriſperitos. §. j. & no. eo. tit. non ſolum. §. & qui teſtamento. Diſtinguendum eſt ergo, an patrimonium teſtatoris ſit in diuerſis locis: & tũc quiſq; epiſcop⁹ officium exercebit in rebus ſitis in ſua diœceſi, vt in d. §. j. & C. vbi tuto. p. l. una. Si in altero loco tantũ, tunc epiſcopus illius loci aget, coget, & iudicabit. facit ff. de iu. fideicommiſſum. extr. de foro com. ſane. Si verò ſit in neutro loco, ſed in tertio, tunc videtur epiſcopus originis præferendus, per præ. l. nulli. & per. l. ciues. & ſi diœceſis. originis eſt dubia, tunc epiſcopi domicilii: de quo ſi etiam dubitaretur, tunc eps ciuitatis, in qua defunctus eſt, vt in præ. l. nulli. §. ꝙ ſi. & adde, quod ſtatim dicam: vide diſtinctionem Petri, quam ponit Cy. in l. nulli. C. de epiſco. & cler. quæ fuit etiam ſui Ia, ea. l. poſt prin. ſcilicet, an, legatum conſiſtat in re, puta in fundo, an in quantitate: quæ quia non reſpicit certum domicilium, diuerſificetur à prima: ibi vide. Fuit alia talis quæſtio circa principiũ mei ſtudii: Templarij & Hoſpitalarij, quiſque per ſuas prouincias diuiſim habebāt priuilegia apoſtolica: expreſſa cauſa ſubſidii Terræ ſanctæ ſuper ꝑcipiendis legatis indiſtinctè relictis ad pios vſus: ſæpe iure legati, uel hæreditario relinquebat̃ indiſtinctè pauperibus, uel ꝓ anima mobile, uel immobile: executor diſtribuerat uerbo, ꝙ tale hoſpitale haberet tantũ, & tale tātũ in quantitate, vel tales res in ſpecie: illi priuilegiati ſuperueniebant illa: allegabant ꝓ ſe generalitatē verborũ, per qđ dicebāt ſibi deberi, nõ ſolum poſt priuilegiũ ſic relicta, ſed ēt relicta prius, quæ tamen nõ erant diſpoſita in tēpore ipſius datæ dicentes deſeruiendũ uerbis, ff. de exerci. l. j. §. ſi is q̃ nauē priuileg. ſi papa. 2. reſpon. in fi. & ibi concor. allegabant fauorem priuilegiorũ, & religionis, & cãæ ampliandũ. ff. de conſtit. princip. l. 1. de uerb. ſig olim. Ad ſcđm de dolo & cont. ex literis. ff. de relig. & ſump. fun. ſunt perſonæ. in fi. Tertiũ ſcilicet fauor cauſæ, patet extr. de voto, ex multa. v er. in tāta. de Iudæis, ad deliberandũ. in ꝯriũ dicebat̃, diſtributionē factā per cõmiſſariũ, cenſeri factā à teſtatore: & ſic dici nõ poſſunt indiſtinctè relicta: bene facit ff. de leg. 2. vnum ex familia. j. & ij. reſp. & de hær. inſtit. l. aſſe. & ff. quod cuiuſque vniuer. Itē eorũ. §. j. ſicut lex, nulli. præponit epiſcopo factũ teſtatoris: ſic ꝓponat̃ hoc illis priuilegiatis: ſi uero veniant priuilegiati ante diſpoſitionē cõmiſſarii, & bona petant, commiſſarius vero dicat ſe uelle diſtribuere, & fortè diſtribuit verbo, vt s̃. vĩ priuilegiũ præferendũ: arg. ff. de iudic. ſi quis poſtea. & de procurat. l. plurib. & hoc ſatis placet. Sed alii ꝯ ex fictione, de qua dictũ primo, ꝙ a teſtatore videat̃ facta, arg. ff. ſi certũ pet. l. proĩde. de rebus dub. l. quædā. C. de ꝯhē. emp. l. fi. Diſtinguendũ aũt eſt, ſecundũ Nicol. Ma. qui hoc tractat. vbi s̃. an cõmiſſarius fuerit admonitus, & diſtribuere ceſſauerit: & tũc priuilegiati licitè petunt. ad hoc in auth. de eccl. ti. §. ſi autē, qui hoc facere. Itē ſi priuilegiati petierunt, & obtinuerunt ſibi hæredes condēnari, & ꝯſecuti ſunt bona, hoc poſtea nõ retractabit̃, C. đ ꝯfir. tut. ſi, vt ꝓponis. ff. de noxal. ſi q̃s a multis. Sed cõmiſſario non monito, ſententia ꝓ priuilegiatis nõ lata, neq; ſolutione eis facta, valebit diſtributio facta per cõmiſſariũ, ꝑ prima iura. Vbi vero teſtator non reliquiſſet cõmiſſariũ, uel reliquiſſet. ſed mortuus eſſet diſtributione nõ facta, priuilegiati venirēt ad tale ſic indiſtinctè relictũ, ꝑ præ. §. ſi autē, qui hoc facere. & eo. tit. §. ſi q̃s autē pro redemptione. & omni caſu, quo ꝑ legē vocat̃ epiſcopus, veniret priuilegiatus, licet quidā aduocati, & Gui. de Suz. dicerent, priuilegiatos nõ uenire, etiā cõmiſſario non relicto, per l. ſi q̃s ad declinandā. de epiſco. & cler. quæ omne indiſtinctũ diſtinguit, & omne incertũ facit certũ: & quantum percipio, uidetur Guil. voluiſſe priuilegio locum eſſe in legato pro anima, ſed non in legato pauperibus, cum in eo caſu lex prouiderit. Sed hȩc allegatio non valet ꝯ principem: ꝯ inferiorem valere poſſet: ſufficiat clemē. de elect. ne Romani. io princ. Vnde dicebat. Nic. ꝙ certificatio legis nom excludit priuilegiatũ: fit enim illa in ſubſidium, ꝙ hic non ē neceſſariũ ſicut nec etiā, ubi certificatio per teſtatorē, uel aliũ ab eo datũ, facta eſſet, ceſſaret enim tunc vtrunque, ſcilicet lex, ſi quis. & tale priuilegium. ADDE. quis debeat exequi cum bona teſtatoris ſunt in diuerſis diœceſibus, Rom. conſ. 250.

b Et ſeq. ¶ Ponebat Io. ꝑ 41. q. q̃d ſi ibi vbi acceptauit, uel adminiſtrauit, ꝯdēnetur, & ibi nihil habet, nec ibi reperit̃, quomodo, & per quē fiet executio? Reſpond. ꝙ ad inſtantiā, uel præces agentis, uel iudicantis, is, ſub quo habet domiciliũ, exequet̃: de fo. cõp. ſi quis ꝯ. & c. poſtulaſti. facit e. tit. Roma. §. contrahentes. lib. vj. alleg. C. de arbit. cum antea. §. j. ff. de bo. auct. iu. poſſ. cum vnus. §. pe. ff. de inter. & re. l. inter pœnas. forſan auctor illam quæſtionem omiſit: quia de executione teſtamentorum, non pronunciationum hic agitur.

c Cautione. ¶ Si legatũ per omnes hæredes ſoluendum eſt, vnus tamen illorum eſt perceptor & diſtributor: ipſe illud recipiens cauet cohæredibus de indemnitate. illud autē ideo, quia etiam per legatarios ꝯ cohæredes agi potuiſſet, ut ibi patet. & uide s̃. uer. 35. & uide, quod dixi s̃. ſuper ver. 16. in fin.

d Reſponſ. j. ¶ de ſatiſdatione indemnitatis loquitur, vt proximè dixi.

e Etiam. ¶ Et de ipſo orphanotropho patet in cle. de reli. do. quia contingit. ver. illi etiam.

f Quidam. ¶ Iac. de Aren. & de Ra. qui etiā dicit, ꝙ quia hoc inuentariũ fit de rebus alienis, plus conuenit inuentario tutoris, quā hæredis. Dicit etiam ꝙ eo caſu, qui tenet̃ facere illo non facto repellit̃ ab agendo. per. l. tutor qui ff. de admin. tut. & l. decreto, & per hoc non puto. ꝙ omiſſio inuentarij obliget eum, ſicut hæredē, ad ſoluendũ vltra vires perceptorum: quia iſtud ſolum fit ꝓ ratione reddēda, ad quā nõ tenetur hȩres, niſi cum uult vti beneficio, de quo ſatis j̃. §. fi. ver. nunc dicamus: & facit, ad quod ibi remittam etiam hæredem in foro conſcientiæ illo omiſſo non teneri vltra vires hæreditatis.

g §. 2. ¶ Vide s̃. de actore vniuerſitatis, ũer. puberes autē. & quod ibi dixi.

h Legataris. ¶ De epo expeditum eſt ꝑ cle. de te religioſi. ꝑ quā patet nedũ ſubditos, ſed ēt exēptos ad hoc teneri: & in hoc delinquentes poſſe per epiſcopũ puniri: loquit̃ tamen illa conſtitutio de religioſis tm̃, qui etiā nõ petitiā tenent̃ offerre, vt ibi no. in gl. nota, ꝙ. Scđo, cũ hoc quærat̃, an reddere teneat̃, eſt uidēdũ, qua actione, de qua dicā j̃. uer. 49. Tertio pōderat, quod hic quatuor nominauit auctor perſonas. Quintum omiſit, ſcilicet de quo executore. Item non declarat an petatur nõ finito officio uel non finito: & ſecunda fortior, & hanc prius proſequar. Iac de Ra. breuiter percurrit illam, dicens, quod gl. in l. qui propria. §. fi. ff. de proc. & l. ſeq. tenet, ꝙ non tenetur officio non finito, loquens generaliter de adminiſtratore, qui de adminiſtratione ꝯuenitur, ipſe tenet contrarium, ſcilicet ꝙ regulariter etiam officio nõ finito ſuper certis malè geſtis poteſt adminiſtrator conueniri. Fallit in tutore, cuius poteſtas fortior eſt, quam aliorum adminiſtratorũ: & ille de adminiſtrādis non conuenitur, niſi finito officio, vt ff. de contrar. & vtil. act. tu. l. j. §. finito. ille tamen §. non loquitur de tutore conuento, ſed de conueniente: ſed de materia aliquid ibi gl. & plenius per Acc. C. de admin. tut. l. 2. & adhuc certius per prædictum Iac. cuius verba poſuit ibi Cy. vt autē intelligat Canoniſta, in quo tutor in curatorem excedit, & ſic ſit fortior alio adminiſtratore, vt dixi, certũ eſt, ꝙ de geſtis ante tutelā, uel curam, uterq; ꝯuenit̃ durāte officio: alter, tutor uel curator autorizat: & ſi non habet talē, vtroq; caſu dabitur curator: ad hoc Inſt. de auctor. tut. §. fi. Si vero agitur de actu habito durante tutela, uel cura, tamen extra officium, ut ſi iniuriam fecit, uel furtum, & hoc contra tutorem bene oritur actio, ſed non intentatur, niſi finito officio: & in hoc differt ab actu per ſe commiſſo circa officium tutelæ: quia illud etiam non naſcitur niſi finita tutela, ff. de tut & rat. di. l. ſi tutor cauſa Reip. & l. niſi finita. In curatore actus ille extra officium, quo naſcitur contra tutorem actio, ꝯ curatorem facit illa non ſolum naſci, ſed etiā intentari auctoritate alterius curatoris, ſi habet: alias nouus dabitur ad litem illam, ff. de admi. tu. l. cum tutore. Si uero naſcitur ex curatore, ſi quæratur generalis ratio geſtionis differtur ad finem officium officii: ſi ſpālis certi actus, recipitur cũ auctoritate alterius curatoris, ſi extat, uel non, qui dabitur, vt s̃. dices: quare ſic inſtiti ſolutioni, patet ſcilicet vt intelligeres prius dicta. Sed eſt & alia, vt ſcias de his, quæ ſunt ſpecialia in tutore, non poſſe argui a tutore ad alios miniſtros, ff. de legi quod contra. facit lib. vj. de regu. iur.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

quæ a iure,& c.in argumentū.& c.quod alicui. ij. De qu. prima, an execu-
tor executori teneatur reddere rationem?ad affirmatiuam allegatur ff. de
adminiſ.tut.l.iii.§.j.vbi contutores aſsiduè rationem exigunt a tutore:
ac contrarium etiam lex expreſſa de curatoribus loquens, C. eod. titul.
de adminiſtr.tut.leg. ij. & hanc ſecundam partem in tutore tenet Iac.de.
Ra.Ad l. contrariam reſponde, ut ibi not. ſcilicet, quod non in iudicio,
quia non habet actionem, ſed extr. iudicium petitur ratio aſsiduè, vt ibi
dixit text. vt videant & ſentiant ptutores honorarii, quid agitur,& ipſo-
rum intereſt,ut ibi.Sic dico in propoſito de fideicommiſſariis: quòd cō-
municare debent ſibi actus. Vnde l.actus ff.de admin.tut. dicit, quòd ra-
tionem concuratori reddere non cogitur curator: ſed ſi adminiſtrationē
non communicat, aut non ex fide gerit, deferri poteſt,vt ſuſpectus. Hoc
ergo remedio vtetur fideicommiſſarius contra non communicātem: &
vbi de relictis ad pias cauſas agitur, putat Ia. accuſationem ſuſpecti eſſe
publicam, per l.nulli licere. ad fin.& in non relictis ad pias cauſas poſſet
idem dici, cum c.vltima voluntas. 13.quæſt.ij.non diſtinguat, & publicè
interſit vltimas volūtates exequi,ff.quemadmodū teſt.aper.l. v. & maxi-
mè quando pia ſine reliquis expediri non poſſunt,vt in decr. Ioannes. de
teſt. ¶ ADDE, an executor teneatur reddere rationem? Paulum de
Caſtr.conſil. 244.& 146. an adminiſtrator poſsit conueniri finito officio,
per eundem conſilio 143. &, qualiter tutor rationem reddere teneatur
de adminiſtratione? Bald. conſil. cclxxxiij. ij.libr.& an teneatur reddere
rationem ſubſtituto pupilli? per eundem Bald. conſilio. 410. eodem lib.
& an tutor poſsit à contutore rationem exigere? vide Paulum de Caſtr.
conſ.ccciiij.

geſtor,ff.de neg.geſt.l.2 ff.de tutor. & cur.dat.ab his,l.j.in prin.
& ff de adminiſt.tut.actus.C.eo.titul.rationes.C.arbit.tut.l. tu-
torem. extra de accuſ qualiter 2.Arg.contra in præ.l.orphano
trophos,in authen.de eccleſ. tit.§ fi. Bul. dixit. quod non tene-
tur: debet tamen iurare, quod ſine dolo & diminutione admi-
niſtrauit,& erogauit,ut in præd.l.ſi quis pro redemptione. re-
ſpon.j.Sed videtur, quod prætori ratio ſit reddenda ut in pręę.
l.nulli.§.j.ſiue epiſcopo,uel iudici ciuili, ut in authen. de eccleſ.
tit.§. ſi uero ſol. & §. ſi quis ædificationem. & ideo dixit O-
a dof.[a] quòd talis tenetur rationem reddere, ut authen. de ſan.
epiſ.§.œconomus.quia hæc actio eſt de bono & ęquo introdu-
cta, vt ff. de relig. & ſum. fun. at ſi quis.§. hæc actio. AEquum
autem eſt, vt rationem reddat:alias quare faceret inuentarium,
ut ſupra. verſi. prox. & forte reddet eā hæredibus & legatariis
b præſentibus[b] quia eorum intereſt.C.ſi ut ſe ab hæred.abſt.l.j.&
auth.ibi poſita,extra de elec.ſtatuimus lib.6.& de teſt. ſignifica
uit.& de confir.vtil.cum dilecta[c].
c ¶† Xlviij. Nunquid ſecundum dictum Bul. ſtabitur eius ſacra-
46 mento[d]? Et videtur quòd ſic, per pręd.l.ſi quis.& arg.C.de iur.
d dom impet.l.fi.§.fi.& C.de bon auct.iud.poſ.l.fi §.fi. & C. de a-
li.pup.preſ.l. 2. Argum.contra, niſi probetur, C.de vſufru.eum
quem, ff. de min.intra vtile §.fi. Sed poteſt dici quod ei ſtetur,
maximè ſi in codice rationum ſuarum ſcripſerit erogata: arg.
ff. de neg.geſt.Neſennius.circa fin.& C.lib. xi.de ſol. & lib. debi.
ciuitatis,l.vnica: dum tamen circa officium non male ſe geſſe-
rit,nec de mendacio arguatur:quia tunc non ſtaretur, C.de adult.
ſi qui adulterii.ff.qui ſatiſdare cog.de die.§ fi. 22.q.v.paruuli. 2.
q.7.non poteſt.& q.j.prohibentur. extra de pig. illo. in fi. extra
vt eccleſ.benef.c.vnico.extra de præſump.ſcribam.C.de proba
tio. iubemus. Alij contra dicentes,quod iſte iurabit in prin. &
e non poſt,vt ſupra uer xix.ſed nunquid debet[e] cum in uno ne-
gocio ab eadem perſona ſit ſemel tantum iurādum,& non plu-
ries,niſi ex cauſa,vt j.q.7.conuenientibus & c.quoties.extra de
ele.ſignificaſti.& de ma.& obe.cum in eccleſiis.& c.legebat.de
iureiu.& ſi Chriſtus.& arg ff.de dam.infect.l.qui bona §.ſi quis.
47 ¶† Xlix. Sed ſi alter ex duobus executoribus obiit,quæritur,an
alter ſubrogabitur,& per quem, & an epiſcopus illi ſuccedat in
officio,an uero ſuperſtes tenetur illud ſine aliquo adiuncto im
f plere,quaſi videatur ibi locum ius accreſcendi habere[f]? Et pri
mo uidetur, quod alter ſit per iudicem, vel epiſcopum ſubro-
gandus, ad quem ſpectat tueri decedentium voluntates, ff.de
pet.hær.l.hæreditas.in fi.extra de teſta.nos quidem. ff. de ali. &
cib.leg.l.3.§.item enim. & in præ. l. nulli. §. fin. ad inſtar. tutoris
excuſati, uel mortui, uel remoti, ff.de teſt. tut.ſi quis.ff.de ad-
min.tut.Lucius.§.cum teſtamento. ff. qui pet. tut.l fi. reſp.j.ff.
de iud.proponebatur.in prin.uel in locum defuncti ſuccedit e-
piſcopus vt ſupra verſ.xl.item quid ſi executor, ſicut ſi nollet
ſuum implere officium,vt ſupra uer.executores autem. de hoc
infra uer. 54.quid ſi unus. & hæc enim paria ſunt, ſcilicet nolle,
& non poſſe,C.de contrah.emp.l.fi extr. de reſcrip. ſciſcitatus.
& etiam hæc tria, ſcilicet nullum executorem in teſtamento di
mittere, uel dimiſſum mori, uel nolle officium aſſumere, ut in
authen. Collat. 8.vt lic. ma.& auiæ, §.j. Videtur ergo hoc offi-
cium ad epiſcopum pertinere: ſicut pertinet, ſi nullum dimiſiſ-
ſet, ut in præd l.nulli §.j.2.& 3. Vel dic,ibi habere locum ius ac-
creſcendi,ut ſuperſtes poſſit & debeat miniſtrare, arg.ff. de ſuis
& leg.hæred.ſi ex pluribus.C.lib.x.quan.non peten. partes pet.
accreſ.l.unica.ff.ſi pars hæred.pet.l.2.de hoc ſupra verſic.13. qd
ſi ſint plures. Vel diſtingue, prout diſtinguitur in legatariis,
uel fideicommiſſariis, & tutoribus, & fideiuſſoribus, & magi-
ſtratibus:quia aut ſunt conſtituti coniunctim, uel ſimul, & in-
ſolidum:aut diſiunctim, ſiue partes, ut in primo caſu diſtribu-
tio alteri accreſcat altero mortuo: & habeat officium illud im
plere: in ſecundo uero non,ff.de exercit.act l.j §. ſi plures. & l.
non tamen. in prin de euict. ſi ideo. §.j. ff. de admini.tut.decre-
to.§.fi.& l.ſi plures. in prin & §.j.ff.de cur. bo.dan.l.2.§.final.C.
de cad. tol.l.vnica, in prin..C.de hæred inſt.l.j & ij.Subrogatus
autem uidetur, quod euitabit ſatiſdationes, quas euitat teſta-
mentarius executor, ſi conſenſu legatariorum fuerit ſubroga-
tus, argu.ff.rem rat.hab.actor. Arg. tamen contra ff. de admin.
tut.l.Lucius 2.§. cum teſtamento. ff. de alimen.& cib. leg.l.3.in
authen ut lic.ma & auiæ § j. de hoc ſupra ver. 34. ſed nunquid
iſte.& ſeq.& uer.xxi.
48 ¶† Lj. Sed quæro, quid ſi unus erat tantum, & mortuus eſt:
uel etiam plures erant,& omnes mortui ſunt: nunquid epiſco-
pus in eorum locum ſuccedet? uel nunquid epiſcopus, uel iu-
dex alium,ſeu alios dabit? uel nunquid hæres defuncti eius,ſeu
eorum vices ſupplebit? Et uidetur,quod nullus ſit dandus in lo
cum ipſorum: ſed legitimus adminiſtrator ſuccedat, forte hæ-
res,arg.ff.de teſta.tut.l. ſi quis.in fi. & in præd. §. ſi quis ædifica-
tionem.j.uer.81.inſuper.uel fortè epiſcopus, qui eſt hoc caſu
eorum legitimus ſucceſſor,vt in eo.tit.§.ſi autem, qui facere.&
& in præ.l.nulli.§.j.quod uidetur ſimpliciter eſſe uerum, ſi nul-
lus in ultima voluntate fuerit hæres inſtitutus: ſecus ſi fuit inſti-
tutus,& ille velit, & poſsit teſtatoris uoluntatem implere. Epi-
ſcopus enim non habet ſe intromittere,quandiu eſt,qui teſtato
ris exequatur volūtatem,ut in præ.cōcor. Vel dic ſimpliciter[c].
quod epiſcopus ſuccederet. ut ſ.uer. prox. Sed cum nullus execu-
49 tor a teſtatore datus eſt, epiſcopus aliquem deputabit.¶† Lij.
Sed.

ADDITIONES.

a Dixit Odof. ¶ In l.nulli.& uide ſ.ver.xx.quid ſi executor. & omnino ui-
de, quod ibi dixi.

b Præſentibus. ¶ Vt dicit Ia. de Ra. etiam legatariis præſentibus quibus
integre ſolutum non eſt reddenda eſt ratio, cum etiam ipſorum interſit,
vt ſequitur,alleg.C.de auto.præſt.l.fi.in fi.

c Dilecta. ¶ Quæſtionem incidentem,quid ſi teſtator vetuit eum rationem
reddere;uide in dec. Io.uer.ſed ex his.ad fi.pen.co.& vide ſ.in forma poſt
ver.xij.

d Sacramento. ¶ Ad quęſtionem facit ſ.uerſi.xx.quid ſi executor. & quod
ibi dixi,quod omnino videas: fortificat quęſtionem Iac. de Ra. ſcilicet
cum executores dicunt aliqua eis ſecrete commiſſa diſpenſanda: pro his
facit litera.l.nulli. ibi, pro ſua conſcientia uotum adimpleant teſtatoris.
ſibi videtur nimis periculoſum dicere, quod ſtetur conſcientiæ talium,niſi te
ſtator id exprimeret. Vnde ſæpe hodie teſtatores dicunt, Lego centum
diſpenſanda per tales, prout eis ſecreto commiſi, nolens ipſis a-
lios ad idipſum conſocios eſſe debere: & idem, ſi expreſſe de ſecreto cō-
miſſo non diceret,ſed hoc ſolum, Lego centum diſpenſanda per commiſ
ſarios meos, ſecundum conſcientias ipſorum: facit ff.de dot.prę l.l.Theo
pompus. In hoc eſt melior prima forma, quia in ſecunda diſtributio non
iubetur eſſe ſecreta. Habebunt igitur executores,cum rationem reddunt,
illam exprimere: & tamen cum minori rigore eſt exigenda,in his, quam
in aliis. Ad materiam facit, quod dicimus, iudicem non habere iudicare
ſecundum conſcientiam, ſed ſecundum probata: de quo 3.q.7. iudicet,
de offi. deleg. paſtoralis. §. quia vero, & ff. de offi.præ.illicitas.§.ueritas.
Dicit etiam ipſe Iacobus, quod ſi executor diſtribuit in ſcholarem, qui
ſibi pauper & ſtudens optimus dicebatur, & repertum eſt contrarium de
ipſo, poterit, quod dedit, repetere: quia fines mandati, licet per erro-
rem,exceſsit, cum pro remedio animæ defuncti fieri debeat diſtributio:
& quia illa non eſt talis: ergo non valuit, ff.manda.l.penulti.ad fin.& pro
emptore, l. qui fundum §. ſi tutor. ADDE, an ſi teſtator mandat. ſtari
debere conſcientiæ alicuius, ille debeat iurare? Alex.conſilio 54. ij. libro.
& quod cum executor non bene diſtribuit, epiſcopus poſsit repetere, vide
Anch.conſi.44.
ADDE ad ſ. dicta per Io. And. an executor poſsit facere eleemoſynam
minus bene merenti?uide Bal.in l.his uerbis.§. illa inſtitutio. quod ſic, ff. de
hære.iuſtit.

e Debet. ¶ De tali iuramēto uidetur loqui gl.in d.l.diuus ff.ſi cui plus quam
per leg.Falcid.

f Habere. ¶ Quod hic.& in duobus uer.ſeq.quæritur,in uerſi. quid ſi vnus,
expeditum eſt per decret. 2.de teſtamen. 2.reſpon.libr. 6. ut dixi ſ. eo. §.
verſi.15.& quia Ia.de Aren.ad quæſtionem allegabat iura pro & contra,
licet quo ad hos terminos non expediant, ad alios poſſunt eſſe utilia, ſi-
cut quæ nota.de offi.delega.cauſam matrimonii.in gl. 2. & quod ſuper ea
dixi. Ideo illis omiſsis, quæ in fi.huius verſi. allegantur, hic illa ponam.
inducit enim ad partem, quod ſolus poſsit,C.ſi vnus ex pluribus appel.
per totum,ff.de off conſul.l.j.§.j.& ff.manda.l.creditor. § ſi duobus.& de
cur bo.dan.in l.2.§.ſi plures. Ad contrarium inducit ff. de arbi.l.nam ma-
giſtratus.& ad Trebel.ille à quo.§.tēpeſtiuum.ff de nego. geſt. cum alicui
de adminiſt.tut.Lucius.2.§ j.& l.tutores.§.curatores.ff.de arbitr.l. parui.
& l.ſi unus. §.2.& §.fi.& l.ſeq.C.de appel. in offerendis. ff. de re iudi.l. duo
ex tribus. Soluebat ſecundā partem ueram, niſi ponat teſtatorem contra-
rium voluiſſe. in tutoribus eſt ſpeciale: ſuper quo uide, quod dixi ſupra,
uerſic.xlvij.in fin.j.partis.

h Simplicitor. ¶ Secundum Alb.Gal.

Sed quæritur,an executores præſentes poſſint exequi teſtato-
a riſuoluntatem , abſentibus non uocatis [a]?Etuidetur,quod nõ,
quia omnes iuſſi ſunt diſtribuere ; ſicut dicitur in arbitris, ff. de
arbitr. ſi in tres. & l.ſeq.& in iudicibus delegatis,ff. de re iu. duo
ex tribus.extra,de off. dele.cum cauſam,niſi dictum ſit quod al
ter poſſet ſine altero procedere,ut extra de teſta.c. Raynaldus.
in prin extra,de off.deleg.c.uno, & c.prudentiam reſponſ j. ff.
de arbitr.non diſtinguemus.§.cum in plures. Vel dic,eos de æ-
quitate vocandos,ſi commodè vocari poſſint, quia fortè non
nimis diſtant: & ſi congruo tempore expectati non uenerint,
valebit proceſſus præſentium , uel maioris partis eorum : aliàs
b non. Argu. contra [b] extra.de ele.quod ſicut. §. j. & c. cum inter
vniuerſas. & c. coram. & c.quia propter.extra , de poſtul præl.
bonæ. 2. 43. diſt. quanto. ff. ut in poſſ.leg.l.j.§.non exigit.& in
50 præd.c. prudentiam.reſponſ.j.¶†L iij. Sed quid erit ſi ſunt plu-
res,& non ſunt in exequendo concordes , ſed quilibet vult ſine
altero adminiſtrare?Et uidetur, quod tunc epiſcopus dabit ter
c tium [c],ut quod ille cum altero eorum fecerit , ratum habeatur.
arg. ff. de re iud.l.ſi vni. ff. de pac. maiorem. extra,de teſta. nos
quidem.& c. tua. & c. Ioannes ff.de petit. hæred l. hæreditas. in
fin.Tu dic,quod ſi eodem tpe circa idem ſunt diſcordes,& ipſi
ſunt in numero æquales: epſ, uel iudex coget eos tertium aſſu-
mere, ut quod maior ps fecerit,obſeruetur,ut in præ. l.hæredi-
tas in fi. & in præ.l. non diſtinguemus. §. principaliter. extra de
arbit.c.j.& de off.deleg.ſuſpicionis.C.de iudi.cum ſpecialis. A-
lij dicunt,quod epiſcopus aſſignabit eis terminum competen-
tem ad ordinandum , ſiue exequendum : quo elapſo , niſi fece-
rint , ipſe exequetur , vt extra de ap. cum ſpeciali.& c.ſecundo
requiris.§ fi.& c.legitima.lib.vj. Vel dici poteſt , quod illius di-
ſtributio valebit,quam epſ confirmabit, uel iudex: argu.ext.de
tranſact.c.j. ff.de re iud.duo. ext.e.tit. c fi. Si uero non ſunt nu-
mero æquales,ualebit , quod maior pars ordinabit , niſi minor
aliud rationabile apponat,& probet: vt extra de his,quæ fiunt à
maior.par.ca.c.j.ff.de deci e.ab ordi.fa.l.3.ff.quod cuiuſque vni
d nomine.nulli.& l.ſeq.[d]¶†Sed nunquid,ubi plures dati ſunt, e-
51 rit melior ꝯditio occupantis ? & an negotium ab vno cœptum
alter poterit explicare?Et quidem uidetur melior conditio oc-
cupantis: & qđ tũc alterius mandatũ reuocatũ intelligatur,niſi
ꝯtria uoluntas appareat teſtatoris , ſicut eſt in pluribus procu-
ratoribus,ff.de procur.pluribus.& l.ſeq extr. e. tit. non iniuſtè.
& in præ.l.non diſtinguemus.§.cum in plures. alioquin ſeruabi-
tur,quod in pluribus tutoribus & curatoribus obſeruatur,ſci-
e licet ut quiſque per ſe agere poſſit [e].ff.de admin.tut.ſi plures.in
prin.& l.decreto.in fin.ff.de exerci.act.l.i §. ſi plures. & hoc te-
net Vber de Bo.uel ſeruabitur , quod in arbitris ſeruatur, ut ff.
de arbit.item ſi unus.& l. ſeq. & in præ.§. cum in plures.& quin-
quageſima diſt.§.3.vel ꝙ in iudicibus ordinariis, uel delegatis,
ff. de re iu.duo.& l.inter pares.& ext.eo.tit.c.fi Item dicendum
eſt,quod cœptum ab vno alter perficere poteſt, ſi cœptor face-
re impediatur,ſicut eſt in tutoribus.ff.de eui ſi ideo. § j. & 3. &
in iudicibus ordinariis eiuſdem tribunalis. ff. de of. procon. l.j.
in prin ff.ad municip.l.magiſtratus.& facit ad hoc ff đ cur.bon.
dan.l. 2.§.ſi plures.& C ſi vnus ex plurib.ap.l.j. & 2 & j.uerſicu.
f lxxxvij.quid ſi epiſcopus,in cuius. & ſequenti. [f]¶† Liiij. Quid ſi
52 unus ex duobus executoribus nõ uult ſe intromittere [g]? Reſpõ.
g dicit Vber.ꝙ alter ſolus exequatur,arg.C.de aduoc.diuer. iu. l.
fi.& l.laudabilem. ff.de fideicõ.lib. ſi legatario. extra de reſcrip.
ſciſcitatus.Vel dic,ut ſ.uerſi.xlix.ſed ſi alter.Poteſt etiam dici,ꝙ
cogetur cum altero exequi. ut j.verſi.lvij. hoc etiam. nam & ſi
unus tantum ſcit,ſed nolit teſtatoris exequi voluntatem ſed res
& peculium teſtatoris in proprios uſus expendat,monitione p̃
miſſa exequi eſt cogendus,ut j.uer. 69. quæritur. Expectabitur
autem iſte, ꝙ exequatur per annum , uel per ſex menſes de hoc
53 j.uer.lxxxix.illud etiam. ¶†Lv. Quid ſi executor eſt ſuſpeſtus,
nunquid poterit remoueri?& uidetur,ꝙ nõ,argum.C de dona.
ſi quis pro redẽptione.reſp.j.& in præ.l.orphanotrophos. Sed
dic contra, ſicut & tutor & curator propter hoc remouentur,ut
ff.de ſuſpect.tut.l.j.§ oſtẽdimus.& l.3.§.præterea.& l.4. & pro-
h curator,ut ff.de pcurat poſt litem.& l.ſeq.ext.e.c.3. [h] & p̃latus
eccleſiæ,ext.de ſimon.c.licet Heli & c.ſeq.& de teſt.conſtitut.
& de ac.qualiter.2.& c.inquiſitionis.3.q.2.quia ea.& iudex đ le
gatus ext.de of.dele.inſinuante & c.cum ſuper.3.q.v.quia ſuſpe
i cti.Arg.tamen ꝯ 2.q.j.primo [i].quæ tamen per eum ante propo
ſitam accuſationem de ſuſpecto,uel etiam ea pendente, legiti-
me adminiſtrata ſunt,bene tenent niſi ipſo iure,uel per iudicẽ
ſibi fuerit adminiſtratio interdicta,ff.đ ſol.ꝙ ſi.§.j.C.đ ſuſpect.
tut.cum quem.Inſtit.e.tit.§.ſi quis autẽ.& ff.e.ti.l.3.§. præterea
ext.de accuſ.c.fi.ext.đ off deleg.uenerabili.ext.de ſimo accuſa-
tũ.& c.quoties.de elect.nihil eſt.in fi.Porro ubi quis tanq̃ ſuſpe
ctus remotus eſt,ſiue un',ſiue plures in teſtõ dati,uidetur, ꝙ alter
in locũ eius ſubrogabitur, & ꝙ epiſcopus nõ ſuccedet : ſicut in
tutoribus ꝯtingit,ff.de teſt.tut.ſi quis.& ff.qui pe.tu.l.vl.i.reſp.
C.in quib.cau.tut.hab.l licet.& C.qui pet.tutor.l.in locum.uel
dic,ut ſ.uerſi. 49. ſed ſi alter. & ſeq & uerſi. 54. quid ſi vnus ex.
Sed & accuſatione de ſuſpecto pendente, uidetur alter ſibi ſubro
gãdus,nec ſe epiſcopus intromittet,arg.C.de ſuſpe. tut. cũ quẽ.
Arg.tamẽ contra,ꝙ tunc demum alter dandus ſit , cũ alter fue-
k rit remotus.in præ l.licet & ext.de iud.c.i.[k] Poteſt autem exe-
cutor đ ſuſpecto accuſari,uel ab epiſcopo, uel ab hrđe,uel à le-
gatariis,in p̃d.§.ſi autem quid facere.quaſi ſit hæc actio popula
l ris [l],ſicut & accuſatio tutoris,ff.de ſuſpect.tut.l.i.§.omnes.Arg.
contra,ꝙ à nullo ualeat accuſari,in præd.l.ſi quis pro redẽptio
m ne.reſpon.i.& l. orphanotrophos. §. pen. & fin.[m]Si autem he-
res non uult de ſuſpecto accuſare,ut remoueat, ſed uult ipſum
conuenire propter dolũ,uel culpam, uel fraudem in ipſa admi-
niſtratione cõmiſſam.bene poteſt,arg.ff.de leg. 3. ſi legatarius,
à quo.reſp.i.uel cõdictione ex præ.l.nulli.uel officio iudicis, qa
hocmodo agit,ut teſtatoris uoluntas impleatur, arg. j. uer. 58.
quæritur

ADDITIONES.

a Vocatis. ¶ Et expeditum eſt,vt ſ.dixi.
b Contra. ¶ Melius ſtaret ſine Contra,& ſic poſuit Io.
c Tertium. ¶ Vbi de duobus fuiſſet formata quæſtio procederet iſte nume
rus: intellectus tamen fuit bonus,vt pari numero faciat imparem, extra
de arbit c.j.
ADDITIO. Adde, quod executoribus teſtamentariis diſcordanti-
bus, coniuncti teſtatoris,ſi qui ſint , executoribus præferendi ſunt,ſecun
dum Bal.in l. Imperatores.ff. de pact. per illum text. & iſtud pro ſingula-
ri allegat Lud. Roma.ſing. ſuo.533.incip. executores teſtamenti. Henr.
Fer.
d Sequenti. ¶ Lambertus de Ramp. in quæſtione ſua, quidam fecit teſta-
mentum.tenuit.quod ex tribus fideicommiſſariis datis ſimpliciter, ter-
tius impediet actum per duos fiendum, expreſſe prohibendo : alleg.ff.de
cur.fur.l.conſilio. in fi.& quod not.in ſumma illius tit.Dicit tamen,quod
eo caſu adeũdus erit iudex, q inſpiciet,q̃ cauſa erit potior, ff.de bo.auct.
iud.poſ.in ven.in fi.De tutoribus diſcordantibus vide ſ. de tutore. verſ.
penult.53. ¶ Et pro hac materia vide Bal.in d.l. conſilio.ff.de cur. fur. §.
quęſitum.vbi pulchra ponit.
e Poſsit. ¶ De hoc ſ.de tutore,§.in tribus vltimis verſ.
f Et ſeq. ¶ Iſte uer.cum duobus præcedẽtibus,& cũ q̃ſtione,quam addidi,
faciunt ad q̃ſtionẽ Iac.de Rauen.qui tenet, vnũ ex duob.executorib. age
re poſſe in iudicio: debet tñ alter aſsiſtere, ne colludat. inducit ff. de cur.
bon.dan.l. 2.circa princi.facit de procur.c.2.in fi.libr.6.Plus dicit ꝙ am-
bo agere non poſſent:quia tunc poſſet vnus negare,qđ fateretur alter:& ſic
intricaretur iudiciũ.p̃ quod prouidendũ eſt.ſufficiat dec.ſi duo.de pc. lib.6.
decre. 2.de te. Vel dat ſibi liberũ exercitium officii in tribus caſibus,cum
collega eſt mortuus,uel remotus,uel nõ vult exeq.ut ibi ſcripſi in no. ſup
uerbo,Nolente. Idẽ in uolente , ſed nõ valente ex impedimento modici
tẽporis:ſecus ſi modicũ non eſſet:qđ pbat ibi litera,nimium differri.Præ
ter hos caſus geſtio debet eſſe communis,ac etiã in prædictis , ſi teſtator
phibuiſſet alterũ ſine altero gerere,ut ibi in fin.ſi articulus, ſuper quo al-
ter ſolus litigare vult,eſſet ad pias cauſas, videretur locũ habere p̃dicta de ſi
duo.§.ſi qđ.de auctoritate iudicis alter ſolus agere poſſet,ſi dicamus talẽ
cauſam ſpiritualẽ.Si vero dicatur eccleſiaſtica tantũ,non tamẽ ſpiritua-
lis,locus non eſſet illi §.Concludo,ꝙ accedere neſcio illi dicto Iac. ꝙ duo
non poſsint agere : & ſi eueniat ꝯrietas, quam inducit, uide, quod no. in
præd.decre.ſi duo.in gl.3.& ſuper ea:& quod no.in præd.decre. 2. de teſt.
in ult. gl. Item ſcias, ꝙ Ia.ipſe fatetur,quod ꝯ ipſum inducit rub.C.ſi ex
pluribus tutor.vel cura.vnus,uel om.agere, uel conuen. poſ. ſed ipſe di-
cit,ſe in ſuo libro nõ habere illud Omnes. hoc etiam recitat ibi Cyn.pro
eo tñ facit præ.l.decreto.in fi.ſed gl. cui aſſentit Dyn.illud intelligit de im
potentia,facti:& ſi illud Quia,recipiatur pro Cum , defenſio eſt clara. Item
quod dicit Ia.in caſu decr.p̃d. 2. in fi. quando expreſſe prohibuit teſtator
vnum non agere ſine altero,tene igitur, ꝙ prædixi. Quærit etiam , ſi unus
ſolus executor habet omnia in manibus , & reliqui nihil habent , an nihil
habens poſsit conueniri?Videtur ꝙ non:quia remittitur ad totum haben
tem:ſicut de ſocio dicitur,ff.pro ſo.actione.§.ſi communis.Ipſe tenet con
trarium,quia, in præiudicium agere uolentium non potuerunt executo-
res ſic inter ſe diuidere, ff.de adminiſt.tut.l.inter tutores.C.de diui. tut.l.
2.Eſt etiam ſciendum,ꝙ ipſe.Ia.in qu.an conueniendus ſit primo ille,qui
geſsit?ad affirmatiuam alle.C.ſi tutor non geſ.l.2.& 3.ſubdit leges loqui
de gerentibus ex neceſsitate: & de his dicit tenendum , quod non gerens
ultimo ꝯueniendus eſt, & gerens primo cõueniendus eſt & excutiendus.
neceſſarios uocat legitimos:& dicit ꝯcurrere poſſe gerentem ex uolunta-
te & legitimum,ut cum epiſcopus uni ſuccedit,de quo ſ.ver.xl.& xlix.&
tunc etiam idem,ꝙ non gerens vltimo ꝯueniendus ſit,ff.de cura. bo. dan.
l. 2.ad fi.AL. DE,quando vnus executor poſsit exequi,aliis non volentib.
uel non potentibus exequi: Bal.conſil 185.4.lib.& ibi, an quis poſsit ſibi-
ipſi diſtribuere?& an executor poſsit confiteri prętium abque reali nume
ratione?uide etiam Abb.conſil.46.& extr.
g Intromittere. ¶ Expeditum eſt per decr. 2. de teſtamen. vt dixi ſuper
uerſi.48.
h C.3. ¶ Clarius eo.tit.c.2.lib.6
i Primo. ¶ Sol. ibi de ſuſpicione temeraria , hic de probabilli , & de qua
iudicialiter conſtat.
k ca. j. ¶ Solue per no. de officio deleg. venerabili. in 3.glo.& quod ſuper
ea dixi.
l Popularis. ¶ De hoc j.uerſ.lvj.
m Et ſi. ¶ Pro ſolutione uide,quod no.in cle,de relig.do quia contingit. ad
fi.in gl.quia contra C.

autem de dolo & fraude ꝯueniri poſſit, probatur extr. ne cleri.
vel mon.c.ii.ff.de auro & arg l.non ſolùm.in fi & l.Aurelio ff.
de condit.& demonſt.cum ita.§ 2.ff.de adminiſt.tut. qui plures
& l. quidam decedens Arg.tamen contra, ꝙ non poſſit idem
aliquatenus inquietari, in præ. l.ſi quis pro redēptione.reſpon.
a j.[a] Et ex his,quæ dicta ſunt,uidet̃,ꝙ ſi executor male diſtribuit
ſeu diuidit,hæres,uel epiſcopus,& etiam legatarii poterūt diſtri
butionem, ſeu diuiſionem huius impedire, ut j̃. uer.lix.ex præ-
miſſis.Imo etiam uidet̃, ꝙ quilibet, cuius intereſt, ff. de procur.
poſt litem.ff.ad exhib.l.3.§.antepenul.& C. ſi ſe ab hęred. abſti.
auth.ſi omnes.ff.de minor.etiam § pen.& in authen.de eccl.tit.
§ ſi qs autem,q hoc facere.in fi ext de teſti.ueniens.ext.de elect.
ſtatuim⁹.lib.vi.2.q.vi.non ſolent. à ꝯrio ſenſu. Porro ſuſpectus
poteſt per iudicem etiam abſque accuſatore remoueri,ad inſtar
tutoris,ut ff.de ſuſpect. tut.l.i.§ oſtendimus.& l.3.§ præterea.

54 ¶†Lvi. Pone: teſtator ita dixit. relinquo Titio decem pro re-
demptione captiuorū: uel dixit, relinquo Titio decem, ut illa
expendat in redemptionē captiuorū: quæritur, quid iuris? Re-
ſpondeo, dic ꝙ non intereſt inter hæc, & idem iuris erit in utro
que caſu.ar.C. commu.de leg l. 2.C.de fideicomm.cum uirū.In
fideicommiſſis autem magis ſpectat̃ uoluntas teſtatoris, quàm
uerba: nec eſt uis in uerbis ut in præ.l.& C de teſtament.quoniã
& facit de cond.& demonſt.quibus § fi.ff.de leg.3.ſi tibi legatū.
ff.de fideicom. liber. cum in teſtamento.

55 ¶†Lvii. Hoc etiam quærit̃, utrū quilibet executor ultimæ uo-
b luntatis cogēdus ſit hoc officiū ſuſcipere, & ſuſceptū exequi[b]?
Et uidetur, ꝙ ſic: ar.in pręd.decr.tua.& c. Ioannes. & eo.tit nos
quidem.& ff de petiti.hered.hæreditas.in fine,C.de fideicōmi.
c l.fin in fine, & auth.ibi poſita[c].Nam ad hoc tenetur, ut in p̄d. l.
nulli.in prin.Itē quiſque cogi poteſt ad perſonalia munera ſub-
eunda: quale eſt illud & tutela, & ſimilia, ff.de mu. & ho.l.i. §.i.
d & §.æque.& l. munerū.reſponſo i.§. qui annonam[d]. ar. extr. ꝙ
hoc ex mera uoluntate procedat, ſicut & arbitratus, ff. de arbi.
l.3.§.i.& ſicut procurator C.de procur.inuitus. & ſicut contin-
git in negotiorū geſtore, C.de neg. geſtis, tutori, & in curatore
bonis dando, ff. de curat.bon.dan.l. 2.§.3. Nam nec ullus cogen
dus eſt ſingulare legatū agnoſcere, qđ alii reſtituere tenetur, ff.
ad Trebel.nam qđ.§.non omnis.& l.cogi.§ & generaliter.Non
ergo uit̃ cogendus, præſertim cum ex teſtamento nullū commo
dū conſequit̃: ar.C.communia de legatis,l.j. circa finem, C.de
fideiuſſor.ab eo.& in pręd §.non omnis. Accu no.in pręd.l.nul-
e li. ꝙ ſit cogendus ſuſcipere[e], ar.ff de alimen & cibar.leg.l.alio.ff.
de legatis tertio, ſi legatarius.& in d l.cogi.in pri̅ §.generaliter.
f & eo.tit.l.poſſe[f]. & in pręd.§.non omnes.& in auth. de eccl.ti.§.
ſi autē,q & §.ſi quis autē., in fi. Goſ.uero dixit, non eſſe cogen-
dum ſuſcipere, nec etiã exeq. niſi ſuſceperit: tũc uero ſic, & in c
Ioannes.ut in l. nulli. prope prin.& pręd §.ſin autem, qui hoc fa
g cere: Iulianus diſtinxit[g], ꝙ aut fuerit ei aliquid in alia ultima uo-
luntate relictū, aut non. Primo caſu aut agnouit uoluntatem de
functi, & tunc cogit̃ ſuſcipere officium, & niſi exequatur, per-
det, qđ ex teſtamento percepturus erat, ut ff. ubi pupill educ.
h deb.l.j.in fi[h]. Aut non agnouit, quo caſu, & etiã ubi nil fuit ei re
lictū, non eſt cogendus ſuſcipere, uel exequi, ff. de conditio. &
demonſt ſi cui legatū reſponſo j.ff de leg. 3.ſi tibi.ff.de fideic.li-
ber.ſi te.ff.de leg j.etiam ſi. Sed & fauore religionis de canonica
i æquitate uidet̃ cogendus & ſuſcipere & exequi[i]: puta cum re-
lictum eſt ad pios uſus, ut in præd.c.tua. & c. Ioannes. & in præ.
l.nulli.reſp.i & ij.& in præd §.ſi quis autē.& ſeq.& c.ti §.itē nū-
quid, & in pred.§ ſi qs pro redemptione. reſp.j. ff. de alimen. &
cibar.leg.pecuniæ.& l alio.& l.iij. Talia enim legata p̄rogatiua
gaudent, ar.ff de reli.& ſump.fun ſunt perſonę.in fi ar.ext.đ pri
uil.cum & plãtare.in prin.& in c.in his.in prin.Et inde eſt, ꝙ in-
fringi nō poſſunt, ut C.de ſac.ſanc.eccl.ut inter.& C de epiſ. &
cler.ſi quis ad declinandam.& Inſt.de obl.quæ ex quaſi cōtra. §.
fi.Et quidam dicunt, ꝙ hoc caſu tantum cogendus eſt ſuſcipe-
k re[k]: alii autem dicunt indiſtinctè, in omni caſu cogendum, pro
quibus multum facit C.commun.de lega.l.i.circa medium, & in
auth.de ecc.ti. §. ſi autem legatū.& §.ſeq.& in pręd. c. Ioannes.
l Dictū Goſ.plus placet[l] de hoc no.ff.de reli.& ſump. fun. ſi quis
ſepulchrum

ADDITIONES.

a Reſpon.j. ¶ Vide remiſsionem, quam ſ̃.proximè dedi.
b Exequi. ¶ Eſt ſciendum, ꝙ auctor ſub hoc verſi. ꝯiunxit octo quæſtiones Ioan. quod partim placet, & partim diſplicet. Placet, ꝙ hæc quæſtionis ꝓpoſitio includit tres quæſtiones Ioan. quærentis primo, an exetutor cogatur ſuſcipere? ſcđo, an exequi? tertio, an quilibet? & hæc per optimè ſunt ꝯiuncta. Sed q̄reretur, per quē ſunt cogendi? Item quando ſic ſuos verſiculos merebantur, uel ſaltem ambo vnum, ſicut illud qualiter, quod ſtatim ſequitur. Sit ergo prima pars huius ver. vſque ibi, cogetur autem in qua parte auctor primo quærit, ut ſ̃. ſecundo allegat pro & cōtra: tertio ponit tres opiniones ſucceſsiue: quarto addit, ibi, ſed & fauore, quinto reaſſumit primam: ſexto approbat ſecundã, & remittit: ſeptimo dubiū ſoluit, an excuſatio admittatur: & remittit. & hæ partes ſunt patentes. In ſecunda parte tractat per quē cogantur: & hoc primo implicitè, ſcilicet ꝙ per ipſum, vel p̄torē: & hoc in uer. eſt aũt. uſq; ad fi. Et hunc ſaltum non cōmendo: nec eueniſſet, ſi ſuum verſiculū habuiſſet. In horū medio proſequitur, quando: ibi, certū cogetur. vbi facit tria: primo ponit oppoſitionē: ſecundo dat ſolutionē, ibi, tu dic: tertio dubium incidens proſequitur: ibi, itē dicunt. Pars ſecunda princip lis cum vij. membro partis p̄cedentis coniunxit reliquas quinque quæſtiones Ioan. Sciat ſtudens, ꝙ propter eum, nō propter Fabrū, qui hoc nō meruit, diuiſione textuali uer. honoraui Io. And. ADDE, an executor ſit cogendus iudicium ſuſcipere, & ſuſceptum exequi? Alexand.conſil.5.ij.libr.
c Poſita. ¶ C.de fideic.lib.l.pe.& vl.& ad Treb.l. fi.
d Annonam ¶ Et Inſt.de ſatiſdat.§.j.& 2.
e Suſcipere. ¶ Idem Azo in Sum.de epiſ.& cler.ante fi.ſed nil allegat.
f L.poſſe. ¶ Sic erant etiam in Io.ſed corrige: & in præ.§.non omnes. Et ſi intelligis precedentem mediate, vera eſt allegatio. nam pp paruitatem intermediæ legis, que continuata legi precedenti, & ſequenti, ſic iacet, uel omnia ſua auctor non ponderauit, illa facit pro autoritate, quod no.in præ.dec.in vl.gl.& uide ſ̃.uer.38.
g Diſtinxit. ¶ Cy.in 3.q.l.id ꝙ C.de epiſ. & cle. hanc diſtinctionē tenet in teſtamentario: legitimū dicit indiſtinctè cogendum. p.§.ſi autem ſ̃.proxi. allegatum: fuit hoc dictum ſingulare Io.dicentis, neceſsitati ſubiici, qđ per legem iniungitur facit 4.di.in iſtis.
h In fi. ¶ Gul.de Cu qui hãc diſtinctionē tenet, alleg. ff. de his, quibus vt indig.poſt.legatum.ff.de rel. ſi quis ſepulchrum. §. funus. & l. at ſi quis, §. cui funeris. Ad aliud membrum diſtinctionis alleg. ff. de ven. inſpi. l.j.§. qđ natū.& de cur.bo.dan.l.2.§.q̄ritur. ſubdit, ꝙ ſi adminiſtrare cœpit, cogitur implere, qa à principio uoluntariū, &c.ff.man.l ſi tibi mandauero.§. ſi tibi.& de reli.at ſi quis.§.ſi cui. & de hoc dixit decr. Io. ſuper ver.ſuſceptum.& ſuper 3.gl.
i Exequi. ¶ Adiuuatur hoc dictū, qđ fuit Iuliani; & ſequēs p.l. qa poterat. ff.ad Treb.& de aqua plu.ar.in ſumma.§.Labeo. Et hæc dicta facerent ꝓ Iac.de Are.q conſuluit, filiū præteritum à patre, quem tñ ipſe pater conſtituit executorē ſui teſtamēti, & exercuit officiū de inofficioſo agere poſſe, cum teſtamentū fuerit irritū ex tali p̄teritione ipſo iure, in auth. vt cū de app.cog.§.aliud. Inſt.de exhær.li. in prin. reſpondens ad l. vltimam ff. de inof.teſta. ꝙ hoc excuſat̃ ratione officii neceſſarii ſibi iniuncti: & ſic ſibi non debet obeſſe, C.de admin. tut.ſcum quædam. ff.famil. erciſ. ſi pignor. in fi.& l.qui erat.ff de his, quib.vt ind.l.poſt legatū.§. aduocatum fiſci. facit de elec.cū nō deceat.li.6.cū concor.& 3.q.7 ſi ꝯ patrem. Si dicatur nō neſſariū, non faciet hoc pro Iac.dicit tamē poſſe ipſum excuſari pp pietatem officii.bene facit 22.q.2 ſi quælibet. Dicebat ẽt ipſe Iac. ꝙ filius executor ſe de bonis patris alere poteſt, non vt executor, ſed ut filius: alleg.ff. de ali.pup.præ.l.qui filium.& de alen.li.l.ſi quis à lib.j. reſp.
k Suſcipere. ¶ Hoc dicit Guid.de Suz.in d.l.nulli.reſtringens ſe ad caſum § prædicti, ſi quis pro redemptione.
l Placet. ¶ Et Alb.Gal.de fideicommiſſariis, in princ.item Iac.de Are.vbi ſ̃.& Iac.de Beſ.in §.ſi quis ędificationem.in auth.de eccleſ.ti. Refert Nic vbi.ſ̃. ꝙ Homob.tenet hanc partem duplici ratione: quia hoc non eſt officium publicum, ſicut tutorum, & magiſtratus: ſed priuatum, ſicut procuratorum. Secundo, quia inuentū eſt remediū, ut exequatur epiſcopus illo nolente exequi, ut in l.nulli; & in auth.de eccl.ti.§.ſi autem, qui.& ff.de reli.l.ſi quis ſepulchrum.§.hoc edictum. Per quod patet ꝙ ex hoc illū compelli noluit, niſi in perdendo emolumēto ſibi relicto. Sed huic rationi poſſet reſpōderi dupliciter: primo, non fore abſurdum plura remedia fore prouiſa ſimul. de quo uide j̃.de reſtit.ſpol.§.j.uer.prædicto: uel ſaltem ſucceſſiue ſcilicet ut exequatur epiſcopus, ubi coactio executoris nō prodeſt, vt in dec.nouit.in fi.de iud. Licet autem rationi reſpondeam, tamen opinioni eorum adhæreo: cum quibus eſt etiam Iac.de Rau. qui quęſtionem de teſtamentario executore an cogatur, pro negatiua inducit l.nulli.quæ dicit, habeat exigendi licentiam: ſed licentia eſt uerbum facultatis, non neceſsitatis, ff.de off.præſi.l.ſæpe.extr.de teſt.ad hoc. In contrarium, quia eſt munus publicum, quod recuſari non poteſt. C. de decurionibus l. nullius.lib.x. Sed publicè intereſt. voluntates ſupremas impleri, ff. quemad. teſtam.aper.l.v.ext.de teſtam.c.nos.quidem.in fi. Soluit. ꝙ ſi ſuſcepit officium, renuncire non poteſt, C.de act & oblig. l.ſicut. ſubdit, niſi forſan re integra ad inſtar mandati. Inſtit.mand.§. penul. dicit enim rem integram teſtatore uiuente, ut ſic ipſum requirere poſsit, quod ponat alium loco ſui. ſi enim eſſet mortuus, id non poſſet. Non video, ꝙ ſuſceptio officii propriè cadat uiuente teſtatore: fateor, quod conſentire potuiſſet deſcribi ad aliud officium: & eo caſu procederet prima quæſtio, de qua ſ̃. & quod dicam j̃.uer.lxix. Diſtinguit autem publicum auctoritate, à publico vtilitate tantum: quia primum, quale eſt tutela, renunciari non poteſt: ſed officium executoris non eſt publicum autoritate, quod à ruſtico poteſt imponi. Nec obſtat, ꝙ etiam ruſticus dat in teſtamento tutorē: quia in illo neceſſaria eſt iudicis confirmatio, C. de confirm.tut. l.fin. Eſt ergo priuatum, ſicut & procuratoris officiū: de quo tamen dicitur, ꝙ publicè vtile eſt, abſentes à quibuſcunque defendi, ff.de procurat. ſeruum quoque §.publicè, & tamen iſta impropriè dicuntur publica utilitate. nãm talia ſunt illa, in quibus principaliter attenditur publica utilitas, ſicut in magiſtratibus. Sed in propoſito verſatur principaliter vtilitas priuata, ut legatariorum, & defuncti: & ſecūdario publica, cuius intereſt, ꝙ res priuatæ bene gerantur, & ꝙ nullus abutatur re ſua, in auth. ut iud. ſine quoquo ſuffrag.§.cogitatio.& Inſt.de his q ſunt ſui iuris, ad fin. uide, qđ not. Inſtit.de excuſat.tut.in princ. C.libr.xi. de mu.publi. ſuper rubr. in quibus idem de tutela no.& ſic utrunque ius, ſ. publicum & priuatum, ſubdiſtinguendo reſpondetur ad l.honor.§.j.ff.de mun.& honor.& ad iura, quæ dicunt officium iſtud piiſsimū, C.de dona.ſi quis pro.& de epiſcop. & cler. orphanotrophos.& l.nulli.& l.ſi quis ad declinandam.que dicit, ꝙ id venit in ſacro, & conſtat. ꝙ ius publicum conſiſtit in ſacris, j.diſtinct.ius publicum.ff.de iuſt.& iure, l prima.§.publicum. Item hi duo textus æquiparant ſacramenta magiſtratibus, quæ non dubitantur publica, ut ſ̃. Item dicitur talium actio popularis: de quo infr. ver.lxvj.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſepulchrum.§.funus.&uer.ſ.27.itē pone, ꝙ aliquis. in fi.Cæte-
rum ſi legitimam habeat excuſationem,credo excuſandum, ſi-
cut & teſtamentarius tutor auditur,ff.de excuſ.tu.qui teſtamē-
a to.&l.Titius.& C.e.ti tquinquaginta.Inſt.e.ti §.qui eā.Vel dic[a]
b vt ff.e.tit.[b]Neſennius [c]Cogetur autem executor teſtatoris exe
c qui uoluntatem per epiſcopum,ut in præ § ſi quis ędificationē.
ſicut & hæres per epiſcopum eſt cogendus,ut ff.de pet.hęred.l.
hr̄ditas.in fi.ext.de teſta ſi hæredes.& C.de epiſ.aud de creatio-
nib §.ſin autē prætor.Tamē in his exequendis uidetur eſſe ma-
ior epiſcopo:quia apud eū per epiſcopū eſt inuentarium faciē-
dū,ut in præ l.nulli.§.2.j.uer.lxxxvj.ſed nūquid iudex Cæterū,
ad hoc cogeť,ut quidam dicunt, ſtatim poſtquam teſtatoris a-
gnouerit,ſeu ſuſceperit voluntatē. Tu dic,ꝙ tunc demum co-
getur,poſtquam res legata ad ipſum peruenerit,& non antè, ut
præd.l.ſi quis pro redemptione.reſp j.niſi per eum ſtet, quo mi
nus perueniat.uel niſi dolum,uel latā culpam, ſ dolo proximā,
in exigēdo cōmittat, ad inſtar legatarii rem alteri reſtituere ro-
gati,vt ff.ad Trebellianum.mulier.§. ſed & ſi quis.ff.de legat.3.
ſi legatarius,à quo.reſponſ.j.ff.de legat.1.l.fideicommiſſum.&
l.ſi ſeruus legatus §.cum quid.ff.de legat.2 Imperator.reſpōſ.1.
Sed & poſtquā agnouerit,uel ſuſceperit,uidetur adhuc ſpectā-
dus,vt ſ.uerſicul.liiij.quid ſi vnus ex.Item dicunt quidā,ꝙ pro-
pria auctoritate poteſt accipere res legatas,ſi ſint vniuerſorum
bonorū,uel etiā partis diſtributor,ſeu executor: ut videtur dici
in tutore,qui hoc poteſt ſtatim facto inuētario,non ante,ut in
præd.l.de creationibus. reſp.1.& C.de admini.tut.l.tutores,uel.
Ar.tū ꝯ, ꝙ non poſſit,niſi ſibi tradantur, C.arbit. tut.l.fi.§.fi.&
in præd.l.orphanotrophos. §. j. Curare tamē habet, ut ſibi tra-
dantur,ne in dolo,uel culpa eſſe videatur:& per conſequens le
gatarius ad intereſſe teneatur,ut ſ.Eſt autē cogendus per iudi-
cē,uel epiſcopum,in cuius foro defunctus natus fuit,uel domi
cilium tempore mortis habuit,vt in d.l.nulli §.epiſcopi autem
& § fi.& in l.ſi quis ad declinandā.§.vbi.& § pen. & in præd §.ſi
autem.qui facere.& §.ſi quis ædificationē.& in præd.dec.ſi hæ-
redes.Quod ſi executor nō ſit de eodem foro ratione originis,
uel domicilii:de quo eſt defunctus,ſed de alio, tūc uidetur eſſe
dicendum idem,quod in tutore teſtamētario alterius ciuitatis,
vt.ff.de teſtam tu.quæro.in prin. & idē, quod in datiuo alienæ
iuriſdictionis,ff.de tut.& cur.dat.ab his,diuꝰ,& đ hoc ſ.de tut.
56 §.generaliter ver.item no.ꝙ pupillus.& ſeq. ¶†Lviij. Quærit
autem, qualiter ſit ad prædicta cogendus? Et quidem dici po-
teſt ꝙ ſi ex illa teſtatoris uoluntate, quam non uult exequi, uel
cui non paret,erat commodum aliquod habiturus, illud amit-
d ter[d]:& tā illud,quam ipſa executio.in epiſcopū tranſit, vt in l.
nulli.reſ.1.2.3.& 4.in authen.de eccleſ.titu.§. ſi quis autē. & §. ſi
autem hæres & §.ſi autem legatum. & §.ſi autem, qui facere. &
ar.ff.de leg.3.ſi tibi.ff.de religio.& ſump. fun. ſi quis ſepulchrū.
§.funus.C.de fideicōmiſ.l.fin.§.final.Et hoc uerum eſt, ꝙ amit-
tit,ſi alias non erat teſtator ſibi relicturus,niſi uoluntatem eius
exequeretur:alioquin non priuabitur ſuo relicto ff ubi pu.edu.
e deb.l.j.in fi.ff.de excuſat.tut.Neſennius,& l.ſeq.[e] Quod ſi nihil
erat habiturus,tūc monitione pręmiſſa cogēdus eſt ad hoc per
ep̄m loci,ut in d.c.tua.& c.Ioānes xij.q.ij.indignè.& hoc p ſnīas
excōicationis,uel ſuſpēſionis,uel ēt interdicti,ſecundū negotii
qualitatem:ut ext.de uer.ſig.q̄renti.ext.de pœnis,c.2.in fi.extr.
de ſen.exc.c.cū medicinalis.lib.vi.& c.ſacro.ext.de off.del.ſanè
& ca.paſtoralis.Poſſet etiā dici,& bene,ꝙ cum coactionis mo-
dus non ſit à iure expreſſus, arbitrio relinquitur iudicis, ſiue e-
piſcopi,ff.de pœn.aut facta.§.fi ext.c.dilectus ext.de off.dele.đ
cauſis.2.q.3.§.notandū.ppe prin.vt procedat quandoque mul
cta indicta,ff.ſi quis ius dic.nō obtemp.l.3.C.de modo mulct.l.
mulctarum.quandoque captis pignoribus,& diſtractis,C.de p̄
tor.pig.l 3.de ven.inſpi.l.j.§.ex hoc. quādoque etiā perſona ca-
pta,ſi expedierit,ut ext.de ap.dilectis.in prin.ff.ad legē Iul. pec.
f cum eo.& aliter.prout.uiderit expedire,ſ.uerſi.liiij.qd ſi unus.[f]
57 ¶†Videtur autem,ꝙ non ex mero iudicis officio, imo libello
oblato & litis conteſtatione facta, & alio iuris ordine obſerua-
to,cogetur:& hoc,ſiue cōdictione ex præ.l.nulli.ſiue iudicis of-
ficio,ſiue actione ex teſtamento,ſiue actione in factum conue-
niatur:quibus actionibus cōueniri poteſt,vt ſ.ver.xvij.ſed quo
iure.& uer.lv.quid ſi executor.& uer.24.ſed ſi ſit loco.In quali-
bet enim earū eſt libellus neceſſarius, & ordo iudiciarius obſer-
uandus,prout no.Roſ.in lib.in ti.dictarum actionū & facit ext.
de off.iudicis,c.2.Si uero legatarius nullam de prædictis actio-
nibus pponit, nec iudicis officium, quod loco actionis propo-
nitur, intētat:ſed ſimpliciter poſtulat illum præmiſſa monitio-
ne cogi ſuſcipere uel exequi uoluntatem defuncti, tunc non ui
detur dandus libellus,nec litis conteſtatio facienda: quod uerū
eſt,niſi executor aliquā iuſtā ꝯdictionis cauſam opponat: quia
tunc ſuper illa uidetur libellus dandus & litis conteſtatio facien
da: ar.C.de edict.diui Adri.tollen.l.fi ff.de re iud.à diuo.§. ſi ſu-
per.ff.ut in poſſ.lega.ſi is à quo.§.j.ff.ad exhib.l.3.§. ibidem.At-
tamen uidetur velle in caſu ſimili, quantū ad hæredem, ꝙ ſit li-
bellus indiſtinctè offerendus,ut no.in auth Collat j.de hære.&
Falc §.illud.ſecundo.Item poteſt locū habere, ut de plano.ſine
libello & abſque litis conteſtatione & ſine ſumptibus.proceda-
tur in legatis ad pias cauſas: ar.in auth.Collat. 3. de app.§. illud.
& in præd.l.orphanotrophos.in fi.& in p̄d.l. nulli.§ cum autē.
in fi.& in auth. Collat.ix.vt nulli iud.§. ſi uero apud.maximè ſi
relictū ſit modicæ quantitatis,ut in auth Collat.3.de mād.prin.
& ar.ff.de petit.hære.hr̄ditas in fi. ext.de ſimo. & ſi quæſtiones.
ad fi Eodemque modo dicendū eſt in executore & legatariis,
ut hi poſsint ſine libello contra hęredem procedere per modū
admonitionis, ꝙ legata ſoluat: ut ſc.poſt huiuſmodi admoni-
torium decretum anno elapſo hæres priuetur commodo hære-
ditatis,niſi ſoluerit,vt extra.de teſtam.nos quidem.C.de fideic.
l.fi.in auth.de hęred & Falc.§.his igitur.& §. illud. Et ꝙ per of-
58 ficium ſit cogendus.probatur in præd.l hęreditas.in fin.¶†Lix.
Ex his autē quæritur,utrum interpoſito huiuſmodi monitorio
decreto poſſint intra annum legatarii, ſiue ipſe executor anno
ipſo pendente agere contra hęredem, quem moneri fecerunt
ordinario iure,uidelicet oblato libello & litis cōteſtatione fa-
g cta[g]?Et uidetur,ꝙ non,ar.de dilatio.c.ſiue pars.ext. de app.ſig-
nificante,& de plus petitio.c. unico.nam hoc tēpus anni habet
hęres a iure ad legata ſoluēda, ne interim aliquam pœnam in
currat,ut ſ.Vnde non uidetur interim cōueniēdus, ſicut nec ꝯ
dēnandus,qui habet ex beneficio legis inducias quadrimeſtres.
ut ext.de re iud.quod ad cōſultationem C.de uſuris rei iud.l.2.
& 3.ff.de iud.ſi debitori.Beneficium enim iuris nemini eſt aufe
rendum,uel reſtringendum,ut xxviij.diſt.de his.ext de ſecund.
nup.c.pen.& fi.imo eſt largè interpretandum,ext. de donat.cū
dilecti.ff.de leg & ſenatuſc. l. ij. Præterea hoc admonitoriū de-
cretum de ſoluendo intra annum,eſt quædam inter locutio, ut
h no in præ §.his igiť[h].unde facit ius inter partes,ut ext.de re iu.
cū inter uos.prope fi.quare neutri parti licet a uia ipſius decre-
ti recedere.Itē cum eis duplex uia ab initio competeret. ſ.actio
perſonalis,& uia monitionis,ut patet ſ.uer.prox.unam eligēdo
alteri renunciaſſe uidentur,ff.ui bo.rap l.j.ff.de fur.interdū §.q
furem.C.de pact.inter emp.& uēd.l.3.& ſ.de iudiciis §.2.uerſi.
notādum eſt.& ſeq.Interpoſito enim decreto nouatio facta eſ-
ſe uideť,& perſonalis actio ſublata,C.de uſur rei iud.l.j.& fin.§.
penul.& hoc tenent quidā Alij uero contra:nam, ut dicunt, p
electionē extraordinariæ uiæ non intelligitur quis ordinariæ
renunciare,ut j.de inquiſit.§. fi.uer.fi. itē pro eis etiam facit gl.
i poſita in p̄d.§.illud.quæ incipit,id eſt, inſtātię[i]. Ex præmiſſis ſa-
tis patet,ꝙ executor cōueniri poteſt à legatariis,uel ab epiſco-
po,uel ab eccleſia,uel a pauperibus,uel à quocunque cui legatū
ſit,vt exequatur piam defuncti uoluntatem,ut in pręd §.qui fu
rem.in fi.& ſ.uerſ.lvij. hoc etiam.& ſeq. Quibus autē actionib.
59 agerer,uide ſ.uer.lviij. quæritur autē. & in uer.ibi inductis.¶†
Lx.Quid igitur,ſi hæres ſcriptus in teſtamento,non uult hęredi
tatē adire,nec ſe hereditati immiſcere ex teſtamento,uel ab in
teſtato.ſicq; pia teſtatoris non impletur uoluntas,nunquid cō-
ueniri poteſt ab executore uel à legatariis,ut adeat?Et uideť, ꝙ
nō,C.de iure delib.nec emere.ff.de bo.poſſeſ.l. 3. §.inuito ff. de
aqua plu.arcen l.ii.§.denique.ff de dam.infect.l.fluminum.§.fin
C.de impub.& ali.ſub l.3 ff.ſi qs omiſ.cauſa teſt.l. ſi quis omiſſa
in prin.Ar. ꝯ:quia in fraudem facere uidetur, ff. ad Trebel.nam
ꝙ.§.non omnis.& l.cogi.§.generaliter.præſertim ſi rogatus eſt
totam

ADDITIONES.

a Vel dic. ¶ Secundum Vbert.
b Eodem ti. ¶ De excuſ.tut.
c Neſennius ¶ Supple. cū legibus ſequētibus. in his enim diſtinguitur, an tutor,cui teſtator legauit,ſit teſtamentarius,uel datiuus:item,an in teſtamento,quo fuit factus tutor, fuerit legatū,an uero prius uel poſt:& an appareat contemplatione oneris tutelæ relictum,an ob aliam cauſam.
d Amittet. ¶ De hoc in prin.huius §.& dicam j.eo.uer.
e L.ſeq. ¶ De facto fuit exēplum tale: Teſtator tribus nepotibus ex ſorore, qui diuiſim,uel coniunctim legauit centum,& unū ex illis fecit commiſſarium,ſatis patet,ꝙ cauſa legati fuit attinens.
f Quid ſi unus. ¶ Dicit Iac.de Aren.ꝙ pœna perditionis eius,quod ex teſtamento obuenire poterat,erat pœna non ſuſcipientis officium. Præmiſſa locum habent poſt illud Suſceptum,& vocātur hæc prætoria remedia. Inducit etiam l.ſi quis.C.de don.ff.de uent.inſp.l.j.quid ergo. Inſt. de ſatiſ.tut. §.fi. Contumacia durante exequatur epiſcopus, vt in prin. huius uer.propter ea,quæ hic ſequentur, remiſit auctor ad hunc uer.lviii.j.de libellor.conce.§.nunc dicendum.uer.30.in fi.
g Facta. ¶ Facit quod no.j.de inquiſi.§.ult.not.verſic.ſed nunquid abbas.
h Igitur. ¶ Super uerbo,dec.& §.illud.ſuper eodem uerbo.
i Inſtantiæ.¶Credo ꝙ intēdit allegare gl.quæ incipit, hic annus.in qua eſt illud uerbum, quod putarunt Io. & auctor in prin. gl. & hoc facile in gl. ſcriptis in petiis,uel quaternis accidere potuit: ſignato illo uerbo Viii pro textu: ſed non ſic in gloſsis deſcriptis circa tex. cum textus ille non eſſet idem.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

totam hæreditatem in pios uſus erogare,uel executori ad taliter
diſtribuendum tradere,vt in decr.Inn.IIII.extrauag de teſt.Io-
a annes,frange panem.reſp.I.[a] ad inſtar hęredis hæreditatem alte
ri reſtituere rogati,ff.ad Trebel.ille à quo.§.tempeſtiuum.l.quia
poterat.extr.de teſta.Raynutius.Et idem videtur de aliis legatis,
cum in fraudem defuncti iudicium non agnoſcitur,C.ſi omiſ.cã
teſt.l.I.& ii.reſp.I.ad idem ff.eo.l.I.in prin.& §.fi.& l.licet.Dicũt
quidam,quod ſi hæres rogatus eſt totam hæreditatem in pios v-
ſus diſtribuere,vel executori ad diſtributionem tradere,tunc co-
gendus eſt adire:alioquin non, vt in præal.l.ſi quis omiſſa. in fin.
Sed tunc executor & legatarii poſſunt agere contra illum,vt tra-
dat,vel ſoluat eis ſingula legata:vel etiam contra poſſeſſores hæ-
reditatis,vtilibus actionibus.Alij dicunt,quod indiſtinctè cogen
dus eſt adire,etiam ſi eam repudiauerit:& hoc,ſi adhuc adire po-
teſt,vel ex beneficio legis,vel ex beneficio reſtitutionis,maximè
rebus in ſtatu ſuo manentibus:aliter non,C.de iuris & fac.ingo.l.
2 & 3.C.de repud.hær.l. fi.ff.de minor.quod ſi minor.§.Scęuola.
ff.de his,quæ in frau.cred.l.quia autem.§ ſed ſi ſeruum. & §.pe.l.
60 ait.§.ſi quidem.¶†Lxi.Sed pone,quod ex eo teſtamento non eſt
adita hæreditas,quia fortè hęres adire nõ poteſt: vel ceſſauit adi
b re, non tamen in fraudem talium legatorum[b].Et videtur,quod
executor, vel legatarii nil poſſunt ex eo teſtamento petere, e-
c tiam pro legatis ad pias cauſas[c], ff.de regul. iuris. ſi nemo. C.ſi
omiſſa cauſ.teſtamen.l.2.§.final. ff. de teſtament.tutor. ſi nemo.
& l.ſi hæreditas. in princip. niſi teſtator teſtari præcepit, C.de fi-
deicommiſ.eam quam. & l.ex teſtamento.& l.ſi veritas.ff.de in-
offi teſtamen. Titia. ff.de vulgar. ſubſtitut. cohęredi. §. cum fi-
liæ. C. de teſtamen. manu. ſi iur. Argument. contrà, quod va-
leat, & peti poſſit legatum, licet teſtator hoc non præceperit,
ff. de legat. 2. cum pater. §. filius.& l.peto.§.mater.ff. de hæredi.
inſtituend. l. final. ff. de fideicommiſ. libert. l. Antoninus. & l. in
teſtamento.ff. ad Sillania. cum fiſco. Vbert. de Bo. dixit,nihil pe
d ti poſſe[d]. Alij contrà dicentes dictum eius habere locum tan-
tum in caſibus, in quibus debentur legata & fideicommiſſa,quã
uis hæreditas non ſit adita, nec ab inteſtato poſsit adiri, ſcilicet
cum teſtamentum de iure non ualet, putà quia in eo veritas iu-
ris, uel ſolennitas deficit, vt in præd.l.ſi veritas.uel cum ex teſta-
mento hęreditas, uel bonorum poſſeſsio peti non poteſt, vel
cum ex teſtamento iure facto hæres ſcriptus bona fide ceſſat adi-
re,& alter illi ab inteſtato ſuccedit,C. ſi omiſſa cauſa teſtamen.l.
2.§. penulti. & fin. quos notat Accur. in prædi.l.eam quam. Ibi
etiam not.quo iure legata petuntur in caſibus illis:alij autem ſpe
ciales caſus not. ex d.§.mater.in quibus aliud eſt dicendum, quã
Vbert.dixerit. Sed & ſi ab inteſtato ſit relictum, quod diſtribui
debet per executorem, dixit Vbert. quod executor nil petere
poteſt: quia nullum ius habet,nec perſonale,nec reale, ante adi-
tam hæreditatem, C. commun. de lega.l.2.& facit pro eo, ff. de
excuſa.tutor.Lucius.§.præcedit.de leg.I.ſi tibi homo.§.cum ſer
e uus.ff. de furt. à Titio[e]. ¶† Lxii. Denuo quæritur, an ſolutio,
61 vel diſtributio legatorum facta per hæredem ſine executore te-
neat, & ipſe liberetur? & an epiſcopus, ſeu executor petere po-
teſt, vt illi iterum ſoluat, ſeu tradat executori? Et primo vide-
tur, quod non ualet, quod fit ab hærede, & ſic non ſit libera-
tus: ſed iterum tradere, vel ſoluere teneatur executori,iuxta uo
luntatem defuncti per eum diſtribuendum & ſoluendum: argu.
in his,quæ no. ſuprà, uerſic. 5. Sed quid ſi teſtator nõ ei ſoluit ſe-
cundum defuncti uoluntatem? & ideo non uidetur liberatus,
argumentum. ff. de condition. inſtitu l. quę ſub conditione. §.
penultim. & l. ſi quis in teſtamento. ff. de dot. prælegat uir &
uxor. in fine. ff de ſolu.ſi quis decem. & l Stichum aut Pamphi-
lum.§.uſumfructum.Item non intelligitur ſoluere, qui uel non
integrè, uel non, ut debet, ſoluit, ff. de uerbo.ſignific. ſoluen-
do.& l.ſolutionis.ff.de ſol.l.3.ext.de iureiur.eam te.Arg.contrà.
f nam ſufficit ſemel paritum eſſe uoluntati teſtatoris[f], ff.de cõdi.
& demõ.hæc conditio.ff.arbor.fur.cæſ.l.furtim §.i.ext.de cler.
per ſal.promo. c.i.Item bona fides non patitur,ut idem bis exiga
tur,ff.de reg.iur.bona fides.Item ſufficit,quod hæres fraude care
at, licet non ſoluat ſecundum expreſſam teſtatoris uoluntatem,
ar.ff.de man.teſt. qui filium.reſp.I.& 2.ff.de cond.& dem.ſi fun-
g dus.& l.cum pupillus[g].Dici poteſt,quod aut teſtator diuiſit quã
titatem legatam,determinando uidelicet,quantum ſingulis,ſeu
pauperibus,uel eccleſijs inde dari deberet:quo caſu ualet ſolutio
per hæredẽ ſine executore facta: aut non diuiſit, ſed poteſtatem
diuidendi & diſtribuendi executori dedit:quo caſu,cum non ſit
facta ſolutio,ſeu diſtributio per hæredem iuxta defuncti uolun-
tatem,liberatio non contingit,vt in primis concor. ff.ad Sylla.l.
3.Vnde poteſt cogi ad ſoluendum iteratò, ut in auth.de eccl. tit.
§.ſi quis autem.& §.in omnibus.lxxxix.diſt.c.i.& ca.ſi quis pecu-
h niã.Vel poteſt indiſtinctè dici,[h],quod ſi bene ordinauit & diſtri
buit,liberatus eſt:alias non,ut in auth.eo.tit.§.ſi autẽ intra.§. ſi q
dẽ in fin.ff.de aur.& argẽ.legat.l.medico.§.fi.ff de admin.tut.pa-
62 ter ff.de neg.geſt.ſoluẽdo.ff.de cõſti.pec.utrũ.¶†Lxiii. Et ſcias,
ꝙ inter relicta ad pias cauſas etiam relicta quibuſcunq; perſo-
nis miſerabilibus computantur ,ut in pupilis, uiduis,peregrinis,
pauperibus,auxilio proprio deſtitutis uel ratione morbi,uel æta
tis,expoſitis,libertis,& ſimilibus, 86.diſtin, c.2 & per totum. hæ
enim perſonæ in iudiciis, & extr. quadam prærogatiua lætantur,
vt C.quando inter pupil.& uid.l.unica, C.de epiſc.& cle.l.orpha
notrophos.& l.ſi quis ad declinandam.in auth.de eccleſ.ti.§.fin.
ext.ne cler.uel mo.c.i.extr.de uer.ſig.ſuper quibuſdam, in fine,
lxxxiii.diſt.§.i.& per totum.lxxxvi.diſt.non ſatis.xxiii.q.5.reg.24.
q.3.ſi quis de potentibus.& c.ſeq extr.de foro com.ex parte Qd
uerũ ẽ de uiduis,& pupillis,& peregrinis miſeris, & pauperibus
i nõ de diuitibus & potentibus,ut ext. de of. del. ſignificantibus[i]
& extr. de foro comp. ex tenore. Item etiam quę relinquuntur
monaſteriis.uel eccleſijs uel aliis piis locis, ut ext de teſta.c.fi.uel
etiam eccleſiaſticis & religioſis perſonis. Pia autem loca & uene
rabilia dicuntur eccleſiæ,monaſteria,hoſpitalia, & quęlibet alia
loca,in quibus ſenes,debiles & infantes, & aliæ perſonę miſera-
biles, & languide aluñt,& alia charitatis opera exercentur, ut in
præd l.ſi quis ad. & l. orphanotrophos.in auth e.ti.§.fi.extrà,de
relig.dom.de xenodochiis.& c.ſeq.23.q.ul.§.quamuis.in l. ſanci-
mus.C.de ſa.ſan. eccl.illud. C.li.12.de mendican.ualidis.l.unica.
Item

ADDITIONES.

a Reſp.j. ¶ De hac dixi in §.compendioſè.ante fi.
b Legatorum ¶ Vide j.de teſta.§ j.ver.pone:nullus.& in ver.item plerunq;.
qui ibi præcedit, & ponuntur libelli huic materiæ congrui cum ſuis poſitio
nibus.
c Ad pias cauſas. ¶ Hoc j.reaſſumam,quod tangit 95.q.Io.
d Poſſe. ¶ Hucuſq; intelligibile eſt,quod hic ſcribit: & principaliter motus
fuit Vbert.per duas leges in princip. prius allegatas : quod ſequitur,vide
tur ineptè dictũ:cum Vber.dixerit nil deberi:& quod ſequitur.innuit dictũ
eius intelligi in illis ſolũ caſibus. vbi legata debentur,licet,&c.Si tenuiſſet
auctor verba Ioãnis,cuius fuit iſte ver.q.xciij. ceſſaret error,q. tñ potuit
cãri à quodã defectu in originali Io.cuius verba poſt dictũ Vber.ſunt hic:
ſed,ſalua eius,pace,ego aliter credo,& dico ſententiam eius locũ habere in
illis caſibus tantum,quibus teſtamentum de iure nõ ualet : ut quia ueritas
iuris,uel teſtamẽti ſolennitas deficit,C.de fideicommiſ.l.ſi veritas,uel cum
ex teſtamento hęreditas,vel bonorum poſſeſsio peti non poteſt,uel cum ex
teſtamento iure facto hæres ſcriptus ceſſat bona fide hæreditatem adire, &
tertius ab inteſtato ſuccedit,C.ſi omiſſ.cauſa teſt.l.2 in fi. Hucuſq; clare &
bñ dictũ:& ſupplendo in Ioanne aliter in his. Secus ergo in caſibus, in qui
bus debenẽ legata & fideicommiſſa,quamuis hęreditas nõ ſit adita,nec adi
ri poſsit ex teſtamento.qui no.&c.in his enim tenẽdum eſt contrariũ eius,
quod dixit Vber.& ſic locus eſt diſtinctioni.Hęc Io.Vt autem hæc melius
adhuc intelligantur,ſciẽdum eſt,quod dominus meus leges tres C.ſi omiſ.
cauſa teſt.ſic ſummabat:ſi participata fraude cum ſubſtituto inſtitutus do-
loſè hæreditatem omittit,ad legata tenebitur ſubſtitutus:ſi vero pecuniam
recepit inſtitutus,ipſe primò tenebitur.Secunda vero & tertia lex in inſti-
tuto, q. tenet hẽditatẽ ab ĩteſtato diſtĩguũt,vt ſi teſtm̃ nõ valebat,nil pſtet ſi
valebat tũc aut poſſideris,qui abſtinuit,& ipſe tenẽ ſalua rõne Falcidiæ:
aut poſsidet tertius,& ipſe poſsidens non tenetur:& hoc Canoniſtis ſuffi-
ciat.Legiſtis enim valde prolixa iſta materia eſt, in qua Dy longam diſtin-
ctionem formauit, ff. ſi quis omiſ. cauſa teſtamen.quam ad literam poſuit
Cy.C.eo.ti.
e A Titio. ¶ Hic omittit auctor quæſtionem Io.95.qua q̃rit,an fauore capti
uorum, uel pro alia pia cã , ſeruabitur, quod in cã libertatis ſeruatur in
caſibus prædictis:& habetur id Inſt.de eo,cui lib.cã bona addic.in prin.&
§.j.ff.de fideic. li.l.in teſtõ. & l.Antoninus.Intẽdit ergo q̃ſtio,an ſic debeãt
pia legata hæreditate nõ adita.ſicut libertas.Quòd debeatur; Vber.alle.in
auth. vt cum de ap.cog.§.ſi vnum.& ſubdit,dici poſſe contrarium:quia li-
bertas in ſui præiudicium non præſcribit,ſed ius pertinens ad cauſas pias:
ſic.C.de epiſ.& cle.l.ult.in fi.C.de præſcr.quæ pro lib.oppo.per totum. Itẽ
nec ex teſtamento libertas videtur deberi,hęreditate non adita,ſaltem ab
inteſtato:vel alias poſſeſſa,C.ſi omiſ.cauſa teſta.l.j.in prin.& ff.eod.titu.l.li
bertatibus.& ff.de manu.teſta. teſtõ manumiſſus.& l. teſtõ liber.nec legatũ
ad piã cã,putà alimentorũ,C.de fidei.l.j.ſed vide.qđ ibi no.itẽ ad hãc par
tẽ facit,qđ gl.dicit in p̃d.l.Antoninus.illud ſpeciale.Sed Nic.tenet ꝯ, ſc.ꝙ
remediũ legis datũ legatis libertatũ locũ haẽat piis:cũ id,qđ ex pietate in
ductũ eſt ꝓ tpalibus libertatibus ꝓferãdis,lõgè magis debeat vbi maior
eſt ratio pietatis,ſc.ꝓ libertate animarum quæ ſunt rebus oĩbus p̃ferẽdæ:
alle.l.ſancimus.C.de ſac.ſan.eccl.in fi.& in auth.de ſan.epiſco.§.ſi uerò lib.
in fi.ext.de pœ.& remiſ.cum infirmitatis.in fi.Sic per cõtrarium arguitur,
rerũ temporalium curam committẽdam,cui committitur animæ cura.12.
q.1.præcipimus.
ADDE Ro.conſi.429.Pe.de An.conſi.153.Bal.conſi.30.in fi.1.li.& Abb.
conſ.33.2.lib.
f Teſtatoris. ¶ Supple,qui ad hoc executores dederat.
g Pupillus. ¶ Gul.de Cun.ſpeciales leges ad hoc inducit:ff.de bo.lib.l.ſi liber
tus.§.j.& de dot. præle.l.ij.§. idem Iulianus.& l.pater.§. ſed ſi priuſquam.
cum ibi no.
h Dici. ¶ Cũ diſtinguat,an bene,vel malè,non eſt indiſtinctum;imo ſiluatur
proxima diſtinctio.In quantum autem ſubdit, ꝙ ſi bene ordinauit,intelli-
go,id eſt,diſcretè & vtiliter,quantum quiſque prudens & deuotus fideicõ-
miſſarius facere potuiſſet. Simpliciter enim non bene facit vſurpans alie-
num officium,de homic, c. tua nos.de re iu.non eſt ſine.libr.6.& ff.eod.tit.
culpa eſt.
i Significantibus. ¶ Vide,quod ibi ſcripſi in 4.& 5.gl.

Item etiam,ut dicunt quidam,quæ relinquũtur ad cuſtodiã ciui-
tatis,& locorum:ar.ext.de immu.eccl.c.1.& 2. C. de do.l.pe.§.2.
a Ar.tamen contra in præd.l.illud [a]. Vel refectionẽ pontiũ,& via-
rum,& murorum,& foſſatorum ciuitatis.& caſtrorũ, & ſimiliũ:
& hoc ſi neceſſitas immineat,aliter nõ:ar.C.de ſac.ſan.ecc.ad in-
ſtructionem.C.de oper.pub.l.omnes prouinciarum.& l. ad por-
tus.& C.lib.x.de quib.mun.vel præſt.nem.ſe lic.excuſ.l.fina.C.li.
xi.de priuil.domus Auguſtæ,l.pen.ext. de immu.eccl.c.2.& c.nõ
b minus.& c.aduerſus. Ar.contrà in præd.l.illud [b].Item etiam,quæ
legantur in ornamentis eccleſiaſticis,vel pro eis,ſeu pro fabrica
eccleſiæ,vel luminaribus, vel anniuerſariis, vel aliis ad diuinum
cultum temporalem,vel perpetuum pertinentibus,vt extra, de
teſt.c.fi.Idem etiam dicunt quidam, vbi legatur aliquid pro emẽ
c dandis fortisfactis [c], etiam generaliter , vbicunque ꝓ anima le-
d gatur [d].¶† Lxiiii.Quid ſi quis legauerit decẽ eccleſię ſancti Mar-
63 tini de tali loco,& ibi ſunt duę eccleſiæ talis vocabuli? Reſp.dabi
tur magis indigenti,in auth. Col.ix.de eccl.ti.§. ſi quis in nomine
magni Dei.C.de epiſ.& cler.ſi quis ad declinandam.§.ſinaũt am-
pliores.Si uero nõ appareat maior indigentia, poterit epiſcopus
e gratificari,cui illarum uoluerit [e], ff.de relig. ſump. fu.l.fina.& in
præd.l.ſi quis ad declinandam §. ſinautem nullus.& e.ti.l.nulli.§.
f cumautem [f]. ¶†Lxv. Quid ſi teſtator vult fieri potentẽ,uel hoſ-
64 pitale,vel aliquid huiuſmodi:nec dixit vbi? Reſp.debet fieri in lo
co domicilii ſui,ff.de cond.& demon.l. quæ conditio. § cum ita.
&.ar.2.q.1.ſi peccauerit.ad fi.ff.de pœn.l capitalium §.famoſos.
extr.de electio.poſtquam.Sed ſi hoſpitale fieri non poteſt, vbi te
g ſtator fieri iuſſit,fiat alibi,ext.de teſtam.nos quidem [g].Et idem,ſi
pecuniam inter pauperes diſtribui iuſſit : intelligit enim de pau-
peribus loci domicilii proprii curaſſe.vbi uiuens fomentum,con
ſolationes & ſeruitia à multis recepit:ar.in præ.l. ſi quis ad decli-
nãdam.§.& ſi quidem.& §.vbi aũt. & l.nulli.§. ſin autem perſo-
na. & §. ꝙ ſi teſtator. §. j. Maiorem enim affectionem ad locum
65 proprium intelligitur habuiſſe,23.q.3. fortitudo. ¶†Lxvi. Sed
nunquid quilibet de populo poteſt agere contra executorem ꝓ
talibus ad pias cauſas legatis exequẽdis,quaſi hæc actio ſit popu
laris? Et uidet,quòd ſic ff.de popul.act.l j.& ij.ff.ne quid in loc.
publ.l.2 §.i.ff.de locis & itiner.l.1.Argu.contrà , quod non niſi
in quibus à lege permittitur agere nomine uniuerſitatis : de
quib.legit ff.de quod cuiuſque uniuerſ.l.1.& 3.§.fi. & l.ſicut.in
princip.ff.de condit.& demonſtr.municipibus. Dicunt quidam,
quod ſi præmiſſa [h] computantur inter legata ad pias cauſas,qui-
libet de populo audiendus eſt , ut piis locis & perſonis miſera-
bilib. ſatisfiat , vt in authentic. de eccleſ. titul. §. ſi autem , qui
h hoc facere. Miſericordia enim communis eſt vſus , vt lxxxvi.di-
66 ſtinc.non ſatis.verſus finem. ¶† Lxvii.Sed an pauperes habeant
actionem ad petendum relicta pauperibus ? Acc.not.in præ.l.ꝙ
ſic

ADDITIONES.

a Illud. ¶ Inf.ſoluetur,vbi repetitur.

b Illud. ¶ Lex illa non negat, imo concedit, alias cauſas, quàm ibi expreſſas, eſſe pias : licet regula inſinuationis faciendæ noluit vitiare, niſi in caſibus expreſsis ibidem quaſi ſint gradus in pijs actib.86.diſtin.non ſatis.

ADDE, quæ relicta dicantur ad pias cauſas,Bald.in reg.l.1.in 6.colum. ff.de lega.2.item aliquid per Abb.Sic.in capitu.nihil.in 4 column.in princip.ext.de præſcript.item per Philip.Franc.in repet.rubr.de teſtib.libr.6. in xix.colum.verſicu.ſed aduerte.item in 21.col. ver.ſed cer.& circa. ¶ Et adde,ꝙ hic legata facta ad pias cauſas,ſi nutu fiant,valent & tenent,Bal.in l.2.ff.de teſta.

c Factis. ¶ De his j.ver.de hoc autẽ 73.q̃a hic dicitur de fortisfactis.quæritur,an legata pro malè ablatis,dicãtur legata ad pias cauſas? Nic.tenet,qđ ſic,cum relinquitur eccleſijs,pauperibus,vel ſimilib.perſonis:ſecus ſi relinquit alijs ꝑſonis,maximè ꝯiunctis,puta vxori,amicis, vel uicinis:nam,ut dicit,nõ cõſideratur,quare dicat teſtator ſe legare:ſed ꝯſideratur,cui legat, alleg.l.illud.C.de ſac.ſan.eccl.Inſt.de leg.§.longè magis.& C.de falſa cã adiect.per totum.Hæc ſolutio parum placet:nã prima pars nõ eſt dubia per ſuperius dictum.Secundum dictum non placet,quod ponit cõtradictoriũ: cum negari non poſsit cauſam ponderari , cum de pia cauſa loquimur.Itẽ nõ ſoluitur quæſtio,quæ q̃rit de ſimpliciter relicto,& ſine expreſsione perſonæ,in qua ipſe idẽ tenet,ꝙ legatum tenet, quaſi Deo factum & pro animæ ſalute,ff.de iureiur.qui ꝑ ſalutẽ.& in prę.l.nulli.& præ.§.ſi q̃s in nomine,in auth.de eccl.ti.Dicebat tamẽ,quod ſi qui ꝓbarent ſibi illam quãtitatem per ipſum malè ablatã,illis facienda eſſet reſtitutio,qui peterent,ut debitum,allegat l.Aurelius.§.pe.ff.de li.leg.ad ꝓdicta facit ver.26.s̃.e. Adhuc quærit,ſi pro malè ablatis ꝑ teſtatorem relicta ſunt Titio centum an teſtatore liberato Titius illa petere & exhibere poſſit,vt debita? Conſtat enim, ꝙ,quæ legat,non poteſt ante ipſius mortem:item,ut dicit,etiam poſt mortẽ non poteſt illa petere,vt debita,niſi probet debita,propter l.Aurelius, in fi.Nec conuenit hæc q.14.ſuperiori , in qua non fuerat ſimpliciter legatũ,ſed ſacerdoti cautum,Ia.de Are.quærit ſi relinquantur centum pro malè ablatis in diſpoſitione Titij,nec reperiunt niſi lxxx.malè ablata,an ꝑ cõmiſſarium ſit reſtituendum hæredi,aut per fideicommiſſarium diſpenſandum? Reſpondet,quòd ſi teſtator dixit, ꝙ nolebat expendi in aliã cauſam, nõ conuertitur:ſi vero illud non fuit dictum,poterit,ſecundum eum, illud in aliam cauſam piam per fideicommiſſarium conuerti:& bene facit,ſi id faceret conſilio epiſcopi & hęredis:alleg.ff.de vſufru.leg.legatum.& l.quædam prædia.ff.de condi.& demon.l.in teſtamento.& in auth.de eccleſ.titu. §.ſi quis in cauſam.& §.ſeq.

ADDE,quod legatum pro malè ablatis ſit pium:Bart.in l.j.C.de ſac.ſan. eccleſ.& quod ſi non aſcendant male ablata ad quantitatem legati,debeant in alios vſus conuerti,Paul.de Caſt.conſilio 243.

d Legatur.¶ Ad iſtum finem faciunt quæſtiones Guid.de Suza.in q.ſtatut.C. eo.qui ponit,ſtatuto ciuitatis prohiberi maiorem 14.minorem xviij.legare non poſſe,niſi pro anima:& id poſſit,prout bonum & iuſtum ſibi videbitur.talis maior 14.& minor 18.relinquit matri ſ.æ cẽtum pro animas quęrit,an legatum valeat? Ad affirmatiuam allegat C.de ſac.ſan.eccl.illud.& l. ſancimus.q̃a inter parẽtes & liberos ẽ pietas,ff.de inof.teſt.l.2.Itẽ illud ſtatutum eſt contra ius commune,in quantum arctat libertatem legandi:& iõ eſt arctandum,ff.de lib.& poſt.cum quidam.ad id de reg.iur.odia.libr.6.In contrarium,quia factum videtur in fraudem ſtatuti,ff.de legib.contra.& l. fraus.Itẽ mater inter pias cãs,vel loca,non deſcribitur in legibus vulgaribus:& cum quid prohibetur,& omne id,ꝑ quod ad illud peruenit,intelligitur inhibitum,C.quod met.cau.ſi per impreſsionem.& de regu.iur.cum quid vna.libr. vj.cum concord.& quod directò conſequi poteſt,non venit per obliquum,ff.de le.j.ſi tibi & mihi.§.regula. Solui legatum valere,ſi mater eſt pauper.C.de epiſc.& cler.ſi quis ad declinandam.ver. vbi autem.& ver.q̃s enim pauperior.ſi diues ẽ,nõ valet:ar. C.de ſac.ſan.eccl.illud. ¶ Secunda q̃ſtio eſt,cum ſtatutum prohibet relinqui vxori vltra certam quantitatem:& vir quidam illam quantitatem reliquit,vxori,& in alia parte teſtamenti relinquit eidem certam quantitatem diſtribuendam pro anima ſua: q̃rit,an id poterit? Reſp.ꝙ ſi ſibi ſoli,non ualet,ne fraus fiat ſtatuto, ff.de tu. & cur.dat.ab his,l.ſcire.§.j.Si verò ſibi & alijs commiſſa ẽ diſtributio, valet:q̃a ceſſat fraudis ſuſpicio:facit C.de fideic.l.fi.extr.de ſta.mo.c.2.& de of.del.prudentiam.& facit,quod dicam ſuper ver.82.in fi.

ADDe non incongruè,quod conſuluit Pet.de Anc.conſi.23.ꝙ ſtante ſtatuto,quòd mater non poſsit,etiam pro anima,niſi ad computandum decem centenario, de bonis ſuis relinquere , ꝙ ſi circunſcripto ſtatuto , tanquam cõtra libertatem eccleſiaſticam quantum negat,imò rationabile, & mater facit legatum pro anima diuiti : quod legatum non valet ,quia veritas eſt ſpectanda,non fictio.

e Voluerit. ¶ Vt ſcripſi de teſta.c.iudicante.ſuper gl.2. Hoſt. intelligit aſsignando,vel diuidendo:alle.alia iura, ibi vide , vbi inuenies duas alias opiniones circa hoc.

f Autem. ¶ Hic cõuenit quæſtio,ſi reliquit eccleſiæ ſimpliciter,nullam nominando.Cy.ſuper l.j.C.de ſac.ſan.eccl.arguit, nulli deberi , quaſi incertum: ſoluit,ꝙ debet parochiali,per l.q̃ ꝯditio.§.fi.ff.de ꝯd.& dem.Gul.de Cu.dixit dari pauperiori,per iura in prin.alleg. Quidam dicunt,eccleſiæ Romanæ,quæ eſt caput eccleſiarum,22.diſt.ſac.ſan.C.de ſumm.trinita.inter claras.& l.ſequen.Pro cathedrali facit §.ſi quis in nomine.& in auth.de ſanct. epi.tenet primũ:ꝓ quo facit vicinitas & affectio.Ad primum ext.de priu. ſuper ſpecula.vbi concor.iſtæ,ff.de excuſ.tut.non tantum.§.1. Ad ſecundũ C.de natu.lib.quoniam.de off.deleg.niſi ſpecialis. ¶ Duas quęſtiones,ſ.quãdo parochianus duarum eccleſiarum legat eccleſiæ parochiali:vel, quãdo tempore teſtamenti erat parochianus vnius , & tempore mortis alterius, ſcripſi in decretali , cum quis. de ſepul.lib. 6. ſuper verbo , domiciliorum eccleſiæ.

¶ ADDE, ꝙ opinionem Io.And.ſeq.Bar.in d.l.quæ conditio.vbi etiam vide per Alex. Quid ſi relinquatur monaſterio ſimplicirer , an debeat potius intelligi de monaſterio monialium,quàm maſculorum? Bald.in l.cum multæ.C.de dona.ante nup.tenet,quod ſic,& de eo,quod Io.Andr.dicit ſe ſcripſiſſe in dec.cum quis.vide Fed.conſi.25.

g Quidem. ¶ Vide,quod ibi not.in gl.pe.& qđ ſuꝑ ea dixi. Sed coniungendo has duas quæſtiones affines,eſt ſciendum,quòd Io. de Deo li.4.q.16.tractauit quæſtionem de illo,q̃ relictis hærede & tribus cõmiſſarijs,iuſsit ædificari,& dari eccleſiæ:quo mortuo, duo commiſſarij illud legatum conuertere volunt in transferendo vnum monaſterium malè ſituatum ad locum aptum:tertius commiſſarius & hæres diſſentiunt:inuoluit ſe:ſed hoc tenet ꝙ nedum duo ex tribus,ſed nec etiam tres hoc poſſent contra voluntatem hęredis,cui in eccleſia nouiter conſtituenda ius patronatus debet: & ꝑ id etiã defuncti memoria præſeruat.alleg.12.q.2.c.bonæ rei.16.q.7.c.piæ mẽtis.& c.ſeq.extr.de teſtam.nos quidem.et ibi ſcripſi ſuper verbo,ędificetur Quid iuris , ſi executor teſtamentarius , vel legitimus , plus in ædificando eccleſiam expenderet, quam fuerit relictum? Aliam quęſtionem eiuſdem Ioã.ad materiam fideicommiſſorum,vide de vſuris,quanquam.lib.6.ſuꝑ gl.nomine.in fi.& de alijs duabus quæſtionibus remiſi & ſcripſi s̃.§.compẽdioſæ.ſuper ver.11.Sed quærit Gui.de Suza.ſi prædictus teſtator iuſſit illam eccleſiã fieri in ciuitate:& duo ex commiſſarijs volunt illam facere in burgis illius ciuitatis,tertius reſiſtit, volens illam fieri intra muros:quid iuris? Pro duobus facit ff.de verbo.ſigni.l.ædificia.& l. qui in continentibus ædificijs.vbi ædificiũ dr̃ Romæ fieri,qđ fit in ꝑtinẽtibus ædificijs.ad idem l. 2.eod.tit.& ff.de procu.l.præſens.Item in legatis,arbitris,& tutoribus,ſtatur maiori parti,ff.de re iud.duo.de arbit.l.ſicuti.de adminiſtr.tut.l.3.§.fin. Contrarium tenet,cum verbũ ſit clarũ, & ſic interpretatione non eget.C. de libe.præte.l.3.Seruentur ergo verba ff.de lega.3.non aliter.ext.de deci. ad audientiam.vbi cõcor.in vlt.gl.alleg.principaliter l.Quintus.ff.de ann. lega.vltra medium legis , quæ vult filium educari debere, vbi pater dixit. facit pro,quod vulgus ſic recipit ciuitatem,ff.de ſupell.lega.l.Labeo.bene facit dec.ſi ciuitas. de ſen.exc.libr.6.Sed dices,quòd facit contra,in quantum ibi nomen ciuitatis protenditur : ſed illud ex cauſa , vt ibi dicitur. Per quod dico , quòd cauſa ſuggerente quia in ciuitate fieri non poteſt ullo modo,vel nõ congruè & honeſtè,tunc in burgis fieri poterit,ex cãa,ne legatum pereat:quod eſt fauorabile,ut dictum eſt s̃.per capit.nos quidem de teſtam.& facit præd.l.Quintus ver.nec tantum.

h Præmiſſa. ¶ Hoc dicit Ioan. propter duas quæſtiones proximas in numero.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

a ſic a.¶Lxviij.Item cũ panis,quem auarus detinet,ſit id eſt,eſſe de
beat eſurientiũ,& quodammodo dicatur inuaſor,vt 67.di.ſicut
hi.prope fi.& in fi.nũquid pauperes illum petere poſſunt? Dicit
b Io.b quòd non directè:denunciare poſſunt tamen detentorẽ, vt
ſic per eccleſiam cõicare cogatur, xij.q.j.dilectiſſimis. ¶Lxx.
De executore autem quęritur primò vtrum ſit cenſendus ne-
gotiorum geſtor, vel quaſi vel ſaltẽ loco eius? ſecundò q̃ritur
an ſit procurator?tertiò,an habeatur loco legatarij, vel fideicõ-
miſſarij,uel loco ipſorum?quartò,an ſit loco hæredis? Ad primũ
dico,quod nõ eſt dicẽdus negotiorũ geſtor,vel quaſi: nec eſt ẽt
loco eius,Ille enim eſt verus,ſeu merus negotiorum geſtor, qui
ſine mandato,vel cura,vel officio ſibi iniuncto alterius negotia
gerit,ff de ngotijs geſt.l.ait.§.fin.& §.hac actione.Executor uerò
gerit cum cura uel officio ſibi commiſſo,ff.e.l.i.& l ſi qs. & in p̃.
c decr.Ioannes.ff.man.ſi remunerandi.§.i.c ¶†Lxx.Ad ſecundum
67 videtur,quod executor ſit procurator,cum gerat cũ mandato,
vt dixi,& procurator eſt, qui alterius mandato negotia admini-
ſtrat,ff.de proc.l.fi.in prin.Sed dic ɔtrà, nam ſi uerus procurator
eſſet,morte mandatoris finiretur eius mandatũ,vt Inſt.manda-
ti,§ item ſi adhuc.nec poſſet contra hæredẽ agere, ſicut facit,ut
s̃.ver.16.& ſcias.quia hæres, & defunctus eadem perſona cenſe-
tur,ar.C de impub & alijs ſubſtit.l.fi.in fi.ff.de acq.hær.cum hæ-
redes.in prin.C.de præſc.30.uel 40.an.cũ notiſsimi.§.i. At abſur
dum eſſet,quòd contra dominum procurator agere poſſet,ff de
pœ.ſi plures. Itẽ ſi ꝓcurator eſſet, poſſet ab hærede eodẽq; dño
eius officium re integra reuocari,ff de proc ante litẽ & ſic eſſet ĩ
hæredis poteſtate,defuncti voluntatem impedire:quod dicere ẽ
abſurdum,cum ad eam implendam ſit ipſe cogẽdus vt s̃.ver.57.
68 hic etiam q̃ritur.¶†Lxxi.Ad tertiũ autẽ dicũt quidã,ꝙ ẽ loco le
gatarii,uel fideicõmiſſarii,ꝓp quaſdã ſimilitudines,quas cũ illis
habet:& iõ fideicommiſſario,quaſi humaniori,aggragaẽ,vt dñt:
arg.C communia de lega l.1.circa mediũ,& ad hoc fac.ff.ſo.ma.
ſi cum dotem.§ ſi pater filia.ſi enim non eſſet loco legatarii, uel
quaſi, nunquam poſſet contra hęredem agere: quod tamen po-
teſt,ut dixi.Alii contrà:quia ex hoc teſtamento nullum commo
dum conſequitur,ff de lega.2 ſi quis à Titio decem.arg.C com-
munia de leg.l.1.circa medium:ibi, cum enim non aliter, &c. &
vide,quod not.in glo illa, pecuniarii.&c.Item ſi eſſet legatarius,
vel loco eius,non cogeretur defuncti agnoſcere voluntatem, ff.
ad Trebel.nam quod.§.fi.& l.ſeq.§.generaliter & tamen ſecun-
dum quoſdam, cogitur indiſtinctè, ut s̃.uerſic.hoc etiam quæ-
ritur. & eſt 57. Item iura ponunt differentiam inter legatarium
fideicommiſſarium,& miniſtrum,ſiue executorem,ut in præd.l.
ſi quis à Titio decem & ff. de alimen.& cib lega.l.pecuniæ. & l.
alio & iſte eſt miniſter & non legatarius, uel fideicommiſſarius:
d ad hoc facit s̃.uerſic.xi.ſed an diſtributor d.¶Lxxii.Ad quartum
uerò dic, ut ſuprà uerſicul.uigeſimoſeptimo, item pone, quod
e quis.e¶†Lxxiii De hoc autem quæritur:pone,P. relicto ſibi hæ-
69 rede ex teſtamento.uel ab inteſtato,ordinauit quendam execu-
torem ad ſua fortisfacta emendanda tantum: iſte P. mortis ſuæ
tempore creditoribus tenebatur,& iam termini ſolutionum ef-
fluxerant:nunc quæritur, an iſte executor debita huius ſoluere
teneatur, & eorum occaſione poſſit à creditoribus conueniri,
uel poſſit agere contra hæredẽ, ut ea ſoluat, uel ſibi pecuniam
tradat,ad ſoluendum?Videtur,quod nõ,niſi præceperit hoc te-
ſtator,ext.de teſta.ca. penult.nam appellatione fortisfactorum
non uidentur contineri debita, quæ ex contractu, ſeu quaſi, de-
bentur, argu.ext. de offic.ord.dilectus.& ext.de ordi.cogni.cap.
2.in prin.Arg.contrà:quia lapſis ſolutionum terminis defunctus
cœperit iniuriari creditoribus non ſolendo. ex præcepto enim
domini uideẽ debiti ſolutio facienda,argu.14.q.6.ſi res xi.q.i.ma
gnum.23.q.ult.tributum.ext.de ſolu.c.i. quia peccat in termino
non ſoluendo:tum quia frangit promiſſum,ext de pac.ca.1.& 3.
tum quia illo elapſo inuito domino retinuit alienum. ff. de exce.
f doli.l.ii.§ circa & hoc tenent quidam f: ut ſ nomine fortisfacto-
rum contineantur hoc caſu debita,quorum terminus ſolutionis
mortis tempore elapſus erat, & ꝓ illis agere poſsit: ſecus autem
de illis debitis,quorum terminus nõdum uenerat tempore mor
g tis:& ſic obtinuit g. ¶†Lxxiiii. Sępe etiam quęritur utrum ſim-
70 plex monachus poſſit fieri executor in teſtamento,pręcipuè lai
ci.

ADDITIONES.

a Sic. ¶ Conſtat,ꝙ tenet inſtitutio pauperum,C.de epiſc.& cler.l.nulli.& l.ſi
quis ad declinandam.& no.de teſt.cum tibi.in fi.gl.& ſubſtitutio.vt e.tit.c.
j.li.6.& vbi aliud non exprimatur,de pauperibus illius loci intelligitur, vt
in præ.l.ſi quis.Sed quãdoq; fuit dubitatũ,an valeat inſtitutio facta de pau
peribus,quos Titius nominabit. Nic.refert,q̃nq; fuiſſe iudicatũ,ꝙ nõ,quia
ſi ſit,captatoria:non infſo,q̄a approbatiſsima eſt hodie iſta forma.& ſit ra-
tio,q̄a ſubſtãtia inſtitutionis,vel legati nõ ponitur in alterius arbitrio,ſed
ſolum nominatio perſonarum,vt no.Cy.ſecũdũ Dy.in l.captatorias. C.de
teſta.mil.& hodie additur,quòd illos tantũ inſtituit,quos ille nominauerit.
Itẽ idem,ſi nullo inſtituto dicat,bona mea relinquo pauperibus,quos talis
meus fideicommiſſarius nominabit,vt no.in l.his verbis.ff.de hære. inſtit.
Nec mirũ:quia etiã captatoriũ legatũ libertatis ualet,ff.de fideicõ.lib.l.ſi-
deicommiſſaria.Cum ergo quęritur,quis adeat,vel actiones intentet? re-
ſpõdet.Nic.ꝙ ille fideicommiſſarius,quẽ l.ſi quis.ꝓponit epiſcopo: ad idẽ
in auth.de eccl tit.§.ſi autẽ,qui hoc facere.Dicit,etiam, ꝙ cum commiſſa-
rius nullum habet lucrum,indignũ eſſet, ꝙ peteretur damnum creditorũ.
vel alio modo, ff. pro ſocio, ſi non fuerint.in fina.ad Trebel.quia poterat.
C.de iure.delib.l.fi.§.& ſi præfatã.Eſt tutum conſilium,q̃d inuentarium fa-
ciat.vt in l.pręd.Item de quæſtione,dixit teſtator, uolo, ꝙ de bonis meis
centum diſtribuãtur inter pauperes certi loci:& poſtea duobus, vel pluri-
bus pauperib' illi' loci,legat,ſingulis decẽ,an illis debeaẽ pars primi legati?
no.Arch.xij.q.vlt.q̄a Ioãnes.ꝙ ſic,per l.qui Marco.qui aliàs eſt s̃.ſub l.Ti-
tia.ff.de adimen.leg.ibi gl.ſignat contraria,quæ Dyn.ſoluebat,ꝙ præcede-
bant,cum in eandẽ cãm puta alimentorum erat vtrunq;:& ſic ambo nõ de
bentur:ſecus ſi in diuerſas.remittit etiam Archid.ad not.ff.de fun.inſtruct.
l.quæſitum.§.pen.& vlt. Si teſtator expreſsiſſet per fideicommiſſarios di-
ſtribuenda illa centum:& fortius, ſi dixiſſet, lego commiſſarijs centum di-
ſtribuenda,&c.quæſtio mihi non eſſet dubia:& idem econuerſò,quando di
xiſſet,lego de dicta ſumma centum lib.&c.Item non procedit quęſtio,cum
nõ debeẽ leagtum oĩbus pauperibus,ſed ſufficit in certis diſtribui.Proce-
deret ergo quæſtio,quando inter ſacerdotes curatos ciuitatis iuſsiſſet di-
ſtribui,& poſtea aliquibus ex illis legaſſet:hic enim eſt certitudo,q̃ nõ eſt in
pauperibus ciuitatis,de quibus Arch.q̃ſtionem formauit non prouidè. Vl
timò no.quod licet ſufficiat ſola voluntas teſtãtis, vel legãtis,& maximè in
legatis pauperib. de ſupremis enim iudicij ſui non refert, cum quo quis lo
quatur,ff.de lega.2.cum pater. §. donationis.in donatione tamen inter ui-
uos,dicit Acc.illam non tenere factam pauperibus,niſi ſit, qui ꝓ illis reci-
piat.hoc no.C.de ſac.ſan.eccl.illud.in fi. vlt.gl. Iac.de Rauen.placet contra
rium:quia quod pauperibus datur,Deo datur,qui ſemper eſt pręſens.Pet.
de Bel.dicit,ꝙ licet ponatur præſentia,non ponitur conſenſus, qui eſt ne-
ceſſarius in ɔ̃ctibus:ꝓ q̃d dicit fortè gl.ſtare poſse: hoc ibi vide ꝑ Cy.Sed
Gul.de Cun.ponderauit,ꝙ ciuitas,eccleſia,& pauperes, æquiparantur in
l.præd.illud.& l.fi.e.ti.Sed pollicitatio facta ciuitati ſine cauſa,non tenet,vt
ff.de pollic.l.j.niſi facere cœperit,vt ibi:ex cauſa tenet,ut ibi,eo.ti l.ob ca-
ſum.Conſtat etiam,quod ſicut pactum eſt duorum conſenſus, ſic pollicita-
tio eſt promiſſum ſolius offerentis,e.ti.l.pactum. Tenet ergo cum gl. quod
ſi non eſt,qui recipiat,non tenet donatio:q̄a verũ dicit,niſi cauſa fuiſſet ex
preſſa:vti ſi dixiſſet, propter maximã cariſtiam victualium, quæ nunc eſt,
dono pauperibus huius loci cẽtũ libras,vel cẽtũ mẽſuras grani:putat, q̃d
teneret obligatio,ex quo de illa ɔſtaret. per præd.l.ob caſum.& l. propter.
& l.j. de pollicita.ff. Conſtat etiam, quod alimentorum cauſa fauorabilis
eſt,ff.de ferijs.l.2.& maximè pauperum,76.diſt.paſce.
ADDE, quod hanc aditionem ſequitur Ro.conſ.285.& vide quoddam
conſilium ſubſcriptum Acc.in conſilijs Bal.380.2.lib.
b Dicit Io. ¶ In pręd.c.ſicut & j.q.7.exigunt.
c §.j. ¶ Iac.de Rauen.tenet,executorem legitimum teneri reddere rationem
vtili actione negotiorũ geſtorũ:quia neceſsitate gerit:allegat C.de neg.ge.
l.tutor.De teſtamentario dicit,quod ſi rogante teſtatore conſentit,tenebit
actione mandati.Nec obſtat,quod ſtatim ſequitur:quia iſta eſt ſpecies man
dati,quę firmatur morte,ſicut cum mandatur fieri monumentum ff.man-
da.l.ſi uero non remunerãdi.in fi.opponiẽ ſibi de l.fi.ff.de ſolutio.ſecũdum
vnam lect.licet,dicit ipſe pro pace habenda aſſumit pro ſe aliam lecturam,
placuit iſte modus loquendi.Si vero non ſuſcepit ab eo viuente mandatũ,
etiam ſi per uiuentem facta epiſtola perueniſſet poſt mortem,non dicetur
mandatum,ex quo non concurrit conſenſus duorum: & ſic non eſt obliga-
tio.ff.de actio.& obl.l.2.Putat ergo,quia uoluntariè gerit,ꝙ tenebitur di-
rectè negotiorum geſtorum.Opponitur de l.ſi quis.§.Labeo.& §.ſequent.
ff.de reli.vbi,ſi mandauit Titius,ꝙ expenſas funeris ſui facerem, quas il-
lo mortuo feci,competit mihi funeraria:ergo non mãdati,uel negotiorum
geſtorum:quia illa aliam nõ cõpatitur ut ibi.Quicquid ibi notetur,ipſe di
cit, ꝙ funeraria non compatitur aliam actionem, quę non ſit ut genus ad
ſpeciem:ſed actio negotiorum geſtorum eſt genus ad funerariam: quia cõ-
petit pro qualibet geſtione:ſed funeraria pro geſtione funeris tãtum:& ſic
eſt ſpecies gñis:& ſic ꝓcedit reſpõſio:& vide,q̃d ſcripſi s̃. ver.38.in fi.70.
d Diſtributor. ¶ Et s̃.ver.23.in fi.
e Quis. ¶ Et uer.ſeq.& s̃.ver.fin.2.ad finem.
f Quidam. ¶ Io.prædictus.
g ¶ Obtinuit. ¶ Inciditq̃ſtio facti:teſtator filios habẽs,quorũ vnus laicus,
alter clericus eſt,in ſuo teſtamẽto illos hæredes inſtituit,& iuſſit reſtitui de
bita,& clamores & fortisfacta emendari,legata ſolui,& hæc reſtitui,emẽda
ri & ſolui uoluit ꝑ filios & hęredes:ſaluo,ꝙ filium clericũ onerauit, ut om
nia ex p̃dictis,quæ fienda erant,in certo loco ipſe ſolus faceret:ponderauit
fortè pater,quod multum expenderat in eo,quo ad ſtudiũ,& ꝓmotionẽ ad
beneficia:conquæritur de hoc clericus, dicens, ꝙ legitima ſua exinanitur
ex hoc: quod ſi uerum eſt iuſtè conqueritur: ſed hoc præcipuè reſpe-
ctu legatorũ.Vera eñ debita,& veræ emẽdę clamorũ & fortisfactorum,ut
æs alienum,primo deducẽda ſunt:vt dicã j̃.de teſta.ſuper rub.poſt prin.fa
cta demũ collatione cũ fratribus cõplebit illi legitima,ſi verũ eſt illã exina
nitã,quo ad ſuã partẽ,ꝑ illud onus:& tũc poſſet euenire,ꝙ fratres haberẽt
multũ vltra legitimã tantũ:nec poterit de hoc conqueri,cum ẽt expreſſe id
potuiſſet facere pater,ext.de teſt.Raynutius.& c.Raynaldus. C.de inoffic.
teſt.l.quoniam.& eſt legitima ſecundũ numerũ filiorũ,e.tit.auth.nouiſſima
Itẽ cũ quæriẽ,an primo veniẽti prius ſoluẽdũ ſit? ſcias,ꝙ Iac.de Rauẽ di
cit fatuũ talẽ executorẽ deputatũ,ut s̃.ſi ſoluat primo veniẽti ſimpliciter,
vel ſine cautione:& hæc eo fortius,q̃ñ à teſtatore taxata fuerat certa ſum-
ma ꝑ eũ ad emẽdas damnorũ,& ſolutionẽ debitorũ ſoluẽda:dẽt eñ recipe
re cautionẽ de refundẽdo pro rata,ſi hæreditas primo caſu: uel ſumma ta-
xata,ſcđo non ſufficiat ad omnia ſicut ſit,q̃ñ dubitaẽ an Falcidia locum ha
beat,vt patet ff.ſi cui plus quam per l.Falcid.l.1.circa prin.Diſcreti fideicõ
miſſarii:vocari faciunt omnes,dicẽtes ſibi deberi,& illos deſcribi faciunt
expreſſis quantitatibus,quæ debentur,poſtea calculant talia credita cum
hæreditate vel quantitate taxata.In legatis autem non uenit habenda ra
tio temporis,in damnis autem,uel fortis factis,vel debitis,ſecus, ſi haberẽ
tur certitudo communis: tamen componunt rationem haberi pro rata.

a ci.[a] ? Et vide ꝙ ſic, potiſſimè in legatis ad pios vſus, & in fortis fa
ctis emendandis, & generaliter in omnibus pro anima relictis. ta
lia enim potius ſunt eccleſiaſtica, quàm mundana, propter perſo
nas, & loca, quibus fiunt, ext. de verb. ſig. ſuper quibuſdam. in fi.
ext. de teſt. relatum. extr. de vita & hon. cleric. c. j. lxxxvj. diſt. non
ſatis. lxxxvij diſt. per totum: & talium executiones non ex preſū
ptione temeritatis, nec pro lucro terreno, ſed ex neceſſitate cha-
ritatis gerunt: ideo quia videntur eis eſſe cōceſſa. vt 2. q. vij. §. ſed
aliud. & 16. q. 1. placuit. in prin. Miſericordia enim eſt communis
vſus, vt in præd. c. non ſatis verſus fi. Ar. contrà: quia nemo Deo
militans, &c. ext. de ne cleric. vel monach. c. fi. in fi. & in ipſa. rub.
Item quolibet negotium eſt eis interdictum, niſi monaſterij vtili
tas expoſcat, abbate nihilominus ſuadente, vt 16. q. 1. monachi.
ext. de poſtu. ex parte. xij. q. 1. non dicatis. ex quo ad hoc ꝓ mor-
tuis habentur, C. de epiſ. & cle. Deo nobis. 2. q. 7. placuit. & c. ſeq.
nam in anima & corpore tranſlati dicuntur, in auth. Colla. 6. hęc
conſtitutio interpret prior. conſtit. Ergo & hoc interdictum eis
intelligitur, ſiue ſit ad pios. ſiue ad alios vſus. Item monachi non
poſſunt actiones eccleſiaſticas, vel ciuiles tractare, niſi vrgēte ne
ceſſitate id epiſcopus præcipiat, vt xvj. q. 1. q. verè. extr. de ſyndi.
c. vnico: nec debent ſecularibus occupari, vt ead. q. §. ecce. & c. de
præſentium. nec hac occaſione ꝑ ciuitates & loca diſcurrere, vt
eadem q. iuxta & c. ſi cupis. nam etiam miſſas publicas eſt eis pro
hibitum celebrare, vt ea. qu. placuit Super hoc dicunt quidam ꝙ
pro legatis miſerabilium perſonarum poſſunt fieri executores,
ut lxxxvj. diſt. c. fi. in fi. & ar. ext. de teſta. tua. & in dec. extrauag. e.
ti. Ioannes, frange panem. vbi quidam de ordine Prædicatorū fa
b ctus eſt executor: & hoc iuſſu epiſcopi[b], vt no. in præ. c. de pſen-
tium. aliter nō: quia oporteret eos vagari & negotiari: quod eſſe
non debet, vt xj. q. j. generaliter. ext. de off. ord. quanto. Sed certè
præd. c. monachi. & præd. dec. expreſsè inhibent eos fieri execu-
tores, niſi monaſterij, &c. vt ſ. Monaſterij autem vtilitas nō vide
tur ſuadere hoc officium eis committi debere: imò potius con-
trarium, ar. 51. diſt. præterea. 83. diſtin. inutile. ext. de obli. ad rat. c.
vnico, ext. ne cleric. vel monac. c. 2. Nec obſtat præd. dec. tua qa
loquitur de religioſis adminiſtrationes habentib. & non de clau
ſtralibus, ſecundum ea. quæ no. j. verſicu. 77. quid de præpoſitis.
nec præd. dec. Ioannes. quæ quantum ad hoc, non ponit ius. ſed
factum prout contingit narrari: vel fortè de ſpeciali domini pa-
pæ permiſſione ille officiū executoris ſuſcepit: & vide ſ. de arbi.
c §. fi. ver. quid de ſimplici[c]. ¶ † Lxxv. Quid de canonicis regulari-
71 bus, & ceteris religioſis? Et videtur idem dicēdum, quod de mo-
nachis dictum eſt, vt in præd. dec. ex parte. & extr. ne cler. vel mo
na. c. fi. 20. q. 3. præſens Arg. tamen cōtrà, ext. de ſtat. mona quod
d Dei[d]. ¶ Lxxvj. Quid de abbatibus, & huiuſmodi religioſis præla
tis? Et vr̄, ꝙ eſſe poſſunt executores. nā poſſunt eſſe ꝓcuratores,
vt ext. de trāſ. ꝯtingit. de cēſi. ſopitæ. & ēt iudices, ext. đ arb. expo
ſita. & de offō delegati, qm̄ abbas. tu dic, vt j. ver. ꝓximo, & vide
e ſ. de arbitris, §. fin. ver. ſed quæro diligenter[e]. ¶ † Lxxvij. Quid de
72 præpoſitis, archidiaconis, & alijs habentis perſonatus & curam
animarum? Et dicunt quidam indiſtinctè, quod non poſſunt eſſe
executores. Idem dicunt de canonicis ſecularibus præbendatis,
ar. ext. de cōceſ. præb. literas. & c. ex parte. 70. diſt. ſanctorum. Et
de perpetuis vicarijs, ar. ext. de reſcr. poſtulaſti. & de fide inſt. G.
perpetuus. & de off. vicar. c. j. & 2. Et de canonicis nō habentibus
præbendas, vel perſonatus, vel beneficia cū cura: ar. ext. de elect.
ſtatuimus. §. j. li. 6. Et de clericis habentibus ſimplicia beneficia: ꝑ
ea, quæ no. ext. de elect. c. dudum. in gl. ſed nonne. & de præbē. cū
non ignores. & de excep. cum eccleſiaſticæ. Et de clericis cuiuſli-
bet ordinis non beneficiatis: arg. ext. de poſtul. c. j. 88. diſtin. epiſ-
copus, aut ſacerdos. Prohibetur enim omnibus epiſcopis, ſacer-
dotibus & clericis, ne ſint miniſtri laicorum, aut procuratores in
rebus eorum: vt ext. ne cleri. vel monach. c. ſacerdotib. & in præ.
c. epiſcopus Ergo per conſequens, nec executores in teſtamen-
tis eorū: cum executores miniſtri dicantur, ff. de le. 2. ſi quis à Ti-
tio decem. & expreſsè in præ. c. monachi. Et appellatione Epiſco
pi presbyter & omnes inferiores ordines includuntur, vt 93. diſt.
legimus. in fin. & appellatione ſacerdotis diaconus & ſubdiaco-
nus, & etiam omnes clerici, vt ext. de cohab. cle. & mulier. ſi quiſ-
quā, nomine clerici presbyter & ſubdiaconus, vt xj. q. 1. de per-
ſona. & etiam minores ordines, vt 72. di. c. fi. Tu dic, in omnibus
his caſibus, & etiam in abbatibus, & alijs religioſis prælatis, & in
habentibus prioratus ſeu adminiſtrationes, quod poſſunt eē exe
cutores in relictis ad pias cās, & in relictis miſerabiliū & coniun-
ctarum perſonarum, & non in aliis, C. de epiſc. & cle. generaliter.
q̄ eſt 16. q. 1. & 88. di. §. 1. & c. 1. & 86. di. c. fi. Par enim cā, ſiue rō eſt
his omnibus: vnde idem ius eſt cenſendum, ff. ad le. Fal. illud. ex,
f de conſtitutio. cognoſcentes. xv. q. 3. ſanè[f]. ¶ † Lxxviii. De epiſ-
73 copo autem, vel archiepiſcopo, vel primate, vel patriarcha, vel
cardinali, quæritur, an poſſint executores teſtamētarii eē? Et pri-
mò videtur, quòd non: quia ſi ſeculares curas aſſumunt, abiicien-
di ſunt à clero, vt in præd. c. epiſcopus, aut ſacerdos. nec dēt cau-
ſis ſecularibus occupari, ne vileſcat epiſcopalis auctoritas. 88. di
platū. nec debet epiſcopus teſtamentorū tuitionem aſſumere, vt
eadē di. epiſcopus tuitionē C de epiſc. & cle. presbyteros. nec de
bet in cauſis ratiociniorum ſe inuoluere. vt eadē di. inutile. Nec
eſt contrà, ext. de teſt. nos quidē. & c. tua. in quibus dicit, ꝙ ſucce-
dit epiſcopus in locū executorū: qa illud facit tanquā ordinarius
non tanquā priuata pſona Ar. contrà, qđ eſſe non poſſit, ſaltē in
legatis ad pias cās, C de epiſc. & cle. l. nulli. ff. de pet. hæred. hære-
ditas. in fi. quia hoc officium non per ſe, ſed per ſuos œconomos
exequit, vt in l. nulli. & in auth. de eccle. ti. § ſi autem, qui facere.
74 88. di. epiſcopus gubernationem. ¶ † Item piū eſt, eccleſiaſticū &
non ſeculare, pias cauſas exercere: & talia ſunt epiſcopis conceſ
ſa, ut eadem diſt. §. 1. ext. ne cleri. uel monach. c. 1. ꝑ quæ iura ſatis
dici poteſt, quod eſſe poſſunt executores in relictis ad pias cau-
ſas, 16. q. 1. generaliter. & 76. di. c. fi. ad hoc facit canō, ubi dr̄: Ad-
monere te uolumus, ne piæ defunctorum uoluntates tua, quod
g abſit, remiſſione frangantur[g], ut ext. de teſt. c. nos quidē. De car-
dinali eſt expreſſum in prædic. extrauag. Ioannes, frange panem.
in prin. Alij dicunt, qđ epiſcopi & reliq. ſ. dicti poſſunt indiſtin-
ctè eſſe executores quarumlibet ultimarū uoluntatum. cū enim
ipſi aliàs ſint legitimi, non eſt peccatū eos in teſtamento fieri, dū
tamen non ſit cā ſanguinis, uel alia eis interdicta, 23. q. 8. ſæpe. 6.
q. 4. c. 1. in fi. ext. de rap. in archiepiſcopatu. ext. ne cleric. uel mo-
nac. ſed nec. Sicut pōt epiſcopus eē iudex, uel arbiter partiū con
ſenſu, C. de epi. aud. epiſcopale. & l. ſi q. ex ꝯſenſu. ex̄ de arbi. cū tē
pore. & c. ex parte hēt enim epiſcopus curā de incarceratis, & de
redemptione captiuorum. de alimentis pauperū. & de pluribus
aliis ſecularibus & eccleſiaſticis, C. de epiſc. & cle. nulli. §. primo,
ſecūdo, & tertio, & l. ſi quis. in præd. § ſi autem, qui facere. & ſeq.
C. de epiſcopali audiē. addictos. unde & Superintēdens, ſiue Spe
75 culator dr̄, ut 21. diſtinctione. cleros. ¶ † Lxxix. Quid de mino-
re 25.

ADDITIONES.

a Laici. ¶ Expeditū eſt per dec. 2. de teſt. lib. 6. j. reſpon. ꝙ poſſunt, obtēta ſu
periorū licētia. ad idem cle. e. ti. religioſis. & ibi no. ſuper verbo obtenta. nō
ſufficit hoc caſu ſuperioris taciturnitas. Et vide quartā quæſtionē ſuper re-
gula, is qui tacet. De fratribus Minoribus tene, quod dicitur in cle. de ver.
ſig. exiui. §. proinde. & §. verumetiam. de hoc ver. & ſeq. dicitur. j. ver. quid
de muliere. ꝙ ꝯſuetudo hos omnes admittit: & idē, ſi miſceātur. ſup quo vi
de, qđ ſcripſi in dec. Ioannes. habes do. ad decretalē opponitur. & ver. ſeq.
¶ ADDE de fratre minore, vltra ea, quæ habent per Bar. in tractatu. Mi
noricarum, Pet. de Anch. conſi. cciij. vbi ponit, an loco ſui poſsit alium al-
legare, & an poſsit nominare pauperes inſtitutos in teſtamento: & quid de
muliere, de fratre minore, vide etiam Ange. conſi. 61. & quilibet religioſus
poteſt eſſe executor, vbi ſolum committitur nudum miniſterium, ſecundū
dum Ro. conſi. 409.
b Epiſcopi. ¶ Non coniungitur hoc proximo dicto, ſed ei, quod principali-
ter quæritur: ſed ſufficit ſui prelati licētia. Si tamen monaſterium vacaret,
iret ad epiſcopū, vt ibi ſcripſi in præd. decr. 2. 1. reſp. ſup verbo, ſuperiore.
c Simplici. Non valet, ſi dicatur, actionem competentem executori monaſte
rio acquiri: quod videtur placuiſſe Nic. in l. nulli. ꝑ auth. cā. e. ti. & Inſt. per
quas perſ. no. acq. in prin. C. de bo. q̄ lib. l. fi. §. vbi aūt. per q̄ iura dixit idē in
ſeruo, ſed neutrū placet. De ſeruo dicā j. ver. 2. Primum etiam ſic procedit:
quia, vt dicit Iaco. de Are. id verum in actione, quæ non cohęret perſonę,
ſicut iſta: cuius actio & diſtributio ſic cohæret perſonę, quòd in monaſteriū
tranſire nō poteſt, vt etiam de hęrede dicetur j. ver. lxxxj. inſuper ipſe ait.
ff. de ver. ob. ſi ſtipulatus fuero. & de ſol. ſi ſtipulatus ſum mihi. ff. de condit.
& demon. qui hęredi. & de minori. denique. §. ſi quid. Ad auth. ingreſsi. C.
de ſacroſanct. eccleſi. & ſimiles, reſpondet, quòd loquuntur in his, quæ
non cohærent perſonæ.
d Quod Dei. ¶ Licet laxiorem habeant regulam, vt ibi, tamen in ſubſtantia
libus conueniunt.
e Diligenter. ¶ Congruè quęritur hic de ſeruo. Ia. de Are. vbi ſ. hoc quærit:
& quod poſsit, inducit, ꝙ ſufficit illū fuiſſe electū à teſtatore, vt in d. l. nulli
§. & ſi q. dē. inducit l. pecuniæ fortè. §. diuerſæ. ff. de ali. & cib. leg. & indiſtin
ctè intelligenda eſt lex indiſtinctè producta. ff. de off. præ. l. 3. & legatum piū
non in iure, ſed in facto conſiſtit: cadit ergo in ſeruum. facit ff. de ca. dim. l. fi.
& quia hæc eſt geſtio negotij: ergo ſibi conuenit, ff. de procu. ſeruum. §. eum.
& de exercit. l. j. §. cuius. In contrarium inducitur, ꝙ tutor, arbiter, vel arbi
trator eſſe non poteſt: ergo nec executor, C. qui dare, vel da. tut. poſ. l. in ſer
uili. ff. de arb. Pędius. de verb. ſig. iſta verba. Itē commiſſarius agit contra
hæredē non parētē teſtatori, vt ſ. ver. 33. & 38. & ſeruus in iudicio eſſe non
poteſt, C. de iud. ſeruus, Ergo dicatur, ſecundum Ia. eum fideicommiſſariū
eſſe non poſſe, cum ad illud officium non ſit idoneus, C. de ſacr. eccleſi. qui
ſub prætext. facit ad prædicta regula, quod attinet. ff. de regul. iur. Quęrit
etiam, quid, cum electus eſt fideicommiſſarius inhabilis? dicit ipſe Iac. de
Are. quòd electio eius habetur pro nulla: ſed relictum pro anima, non vi-
tiabitur, ſed ſola inutilis adiectio. ſufficiat regula, vtile. cum concor. lib. 6.
& hoc, cum teſtator dixit, lego centum pro anima, diſponenda per talem
ſed ſi dixit, lego tali tātū, & volo, ꝙ illa ꝓ anima mea diſtribuat, ſi eſt capax
legati, licet non ſit capax officij, idem qđ ſ. Si aūt non eſt capax legati, vel il
lud non habuit, poſſet diſtingui, an ſit pro non ſcripto, an in cauſam cadu-
ci, C. de cad. tol. l. vna. §. j. & §. pro ſecundo. Sibi tamen placet, ꝙ fauore pię
tatis indiſtinctè valeat, ar. ff. de fideicommiſſa. libert. l. cum vero. §. ſi pro nō
ſcripto. & diſponet epiſcopus, ad quem hoc ſpectat fideicommiſſario ceſ-
ſante, ext. de teſt. c. nos quidem. in auth. de eccl. ti. §. ſi autem.
f Sanè. ¶ Vide, quod dixi de teſta. Ioannes. in 2. oppoſ.
g Frangantur. ¶ Satis miror, Io. & auctorem non legiſſe canonem, ſcilicet.
16. q. 1. commonere. quod fuit Greg. & epiſcopo loquitur.

a re 25. annis [a] ? Et videtur, quod poteſt eſſe executor, ſicut poteſt
eſſe procurator ad negotia, vt s. de procurator. § primo, ver. itē
quod eſt minor. Ar. contra: quia indignū eſt, quod alterius fiat
adminiſtrator, qui ſuus defenſor legitimus & rerū propriarum
moderator non eſt, uel eſſe neſcit, C. de leg. tutor. l. fi. Inſt. de ex-
cuſat. tutor. §. minores. extra. de ætat. & qualit. indecorū. Præte-
rea minor non habet perſonam ſtandi in iudicio, vt C. de procu.
exigendi. & in præd. l. allegat. uer. itē quod eſt minor. At executo
rem ſæpe oportet eſſe in iudicio, ut in ſuperioribus patet: & hoc
b tenent quidam. [b] ¶ † L xxx. Quid de muliere? Dicunt quidam, ꝙ
76 eſſe nō poteſt: ſicut nec officium procuratoris gerere poteſt, ut
c s. de procurato. §. 2. uer. 2. & ſeq. Quicquid autem de iure ſit [c], de
facto tamen in omnibus caſibus poſitis s̃. ab illo uer. ſæpe, etiam
vſque huc, frequenter contrarium obſeruatur. Multa enim per
patientiam tolerantur, &c. ut ext. de præben. cum iamdudum. in
d fin. [d] ¶ Lxxxi. Inſuper quærendū eſt, utrum hoc officium tranſe
at in hæredē executoris eo defuncto? Et videtur, quod ſic: & ꝙ
etiam hæres ſit cogendus hoc officium adimplere, ff. de alimen.
& cib. leg. cum vnus. in prin. ff. pro ſocio, hæres ſocii. ff. de leg. 3. ſi
quis Titio. 1. ff. ad legem Falc. l. pen. §. filiæ. Ar. ꝯtra: quia ad hoc
officiū certa perſona, & eius induſtria ac amicitia fuit electa: &
ideo nō eſt recedendum ab ea. extra de off. del. c. fi. §. penul. & fi.
ff. de verb. obli. ſi ſeruus j. reſp. ff. mandati. l. mādatum. in fi. ff. pro
e ſocio. actione. §. morte. & l. adeo. [e] Super hoc dicunt Vbert. de
Bo. & Iul. quod inchoata per executorem habet eius hæres pfi-
cere, ſed nihil debet inchoare de nouo. ff. de neg. geſ. nam & Ser
uius. § penul. ff. man. ſi mādauero. §. ſi & l. ſi quis alienum. §. mor-
te. ff. de fideicōmiſ. liber. l. 1. ff. de admin. tut. ſi tutoris hæres. Ad-
hoc accedit diſtinctio illa: aut erat res integra, aut non, vt ext. de
elect. in cauſis. C. mand. l. mandatum. Vel ſecundum eundem V-
ber dici poteſt abſolute, quod trāſit ad hæredem, & quod ſit co-
f gendus, ut in præd. l. cum vnus. reſp. i. & l. alimenta. in prin. [f] ff. de
cur. fur. l. cuius bonis. in fi. Alii dicunt, quod abſolute non trāſit,
niſi per teſtatorē facta fuerit mentio de herede: ſicut in arbitro
ꝯtingit, ext. de arbit. c. fi. ff. e. in cōpromiſſis. l. ſed & ſi interpellat.
g §. fi. & etiam in procuratore, ut C. de procurator. nulli. [g] Alberi-
h Gal. dixit, [h] quod ſi executor re integra moritur, epiſcopus exeq-
i tur, in auth. de eccleſ. tit. §. ſin autē extr. de teſt. tua. & hæres [i] co-
getur ſoluere, penes quem legata manent cum onere ſuo, C. de
caduc. tollen. l. fi. in prin. ff. de leg. 2. ſi quis. §. 1. Si uero re non inte
gra moritur, tūc hæres exequetur, ff. de an. leg. l. liberto. §. fi. licet
k ſit ar. contra ff. pro ſocio, hæres. & ff. de fideiuſſor. & mād. tu. l. i. [k]
Sunt etiam, qui dicunt, quod mortuo executore, alter eſt per e-
piſcopum ſubrogādus, ut s̃. ver. xlix. ſed ſi alter. & ſeq. & C. de pe-
dan. iud. placet. ff. de iud. ſi longius in princ. & in auth. Colla. 8. ut
77 lic. matr. & auiæ, §. 1. ¶ † Lxxxii. Sed quid erit in prælato? nūquid
l eo cedēte, [l] uel decedente, ſucceſſor eius exequitur? Et videtur,
quod

ADDITIONES.

a Xxv. an. ¶ Supple. maiore 17. per id, quod ſequitur, & habetur de proc. qui generaliter. §. fi. li. 6. De impubere autem non eſt dubitandum, cum iudiciū animi non habeat, Inſt. quib. non eſt permiſſ. facer. teſt. §. præterea. de cor. vitia. ex parte. Et idem dicit Iac. de Aret. de furioſo, ſurdo, vel muto, per l. ff. de arbit. ſed ſi ſeruum. §. j. & de legi. tut. l. pe. & vlt. de tutelis, l. j. in fi. Non obſtat de ſpon. cum apud. vt ibi no. in j. gl.

b Quidam. ¶ Ex quo vidimus de minore, quæritur, cum debitor, vel creditor minoris non poſſit eſſe ipſius tutor, vel curator, an poſſit eſſe executor defuncti? Ia. de Rauen. inducēs auth. vt ij. qui ob. per. ha. res mi. circa prin. dicit, eandem rōnem eſſe in hoc caſu. Prohibitionis enim rō eſt, quia actiones, vel defenſiones minorū, quomodo poſſent hoc caſu ſubuerti, ſicut illo: de quo vide s̃. de tutore, §. fi. ver. itē ꝙ tutor, vel curator. & ꝙ ibi ſatis ſcripſi. Hoc dico, quia Iac. ipſe non fatetur eſſe executorem datiuum, vt dixi in prin. huius §. ſuper verſi. datiui. Et cum ſecundum opinionem multorū, vt ibi plene ſcripſi, non habeat illa prohibitio locum in teſtamētario tutore, maxime cum teſtator id ſciebat, ſecundum id fortius ceſſaret prohibitio in fideicommiſſario.

c Iure ſit. ¶ Quaſi innuat de iure ipſam fideicōmiſſariā eſſe nō poſſe: & hoc not. Accur. ff. de tutel. l. antep. & hoc placet Iacobo de Rauen. Tñ ipſe Accur. no. ff. de reg. iur. l. 2. ꝙ procurare pōt extraiudicialia: & hoc verum, vt patet ff. de neg. geſt. l. 3. § j. & ꝙ eſſe poſſit, allegatur ff. de alimē. leg. l. a filio. in prin. & de adimen. leg. l. filio. §. mater. Et hoc tenet ēt Iacob. de Aren. cū ſuo nomine actiones exercere poſſit: de quo dubitatur, & s̃. ver. 29. poſuerat auctor hunc caſum, vt non dubium, & s. §. proxi. ad fi. j. col. in forma teſtamenti poſuit uxorem commiſſariam.

d In fine. ¶ No. idem de teſt. c. 2. in fi. 2. gl.

e L. adeo. ¶ Et ff. de tute. l. antepe. ibi idem nota.

f In prin. ¶ Vide quod ibi no. ut dixit ibi Dyn. ꝙ non tranſit vt officiū, non tranſit ut obligatio.

g Nulli. ¶ Hoc dictum placet Nic. qui allegat C. de reb. cre. gñaliter. §. j. ff. de reg. iur. l. priuilegia. & l. in omnib. cauſis. & ff. de ver. ob. ſi quis arbitratu. Refert Iac. de Are. hoc dictū placuiſſe Gui. de Suz. per iura, quę ꝓbāt, hęredē tutoris nō eſſe tutorē, ne ſocij ſocium: de quib. j. allegat ēt ff. de hære. tut. l. j. & de his qui no. infa. l. furti. §. illud planc. ſubdens, quod pro ipſo facit C. de actio. empt. l. fina. ff. de regulis iur. in omnibus. de aqua quoti. & æſti. l. 1. §. pt. C. de excuſ. muner. l. ſordidorū. Ad l. cum vnus. & l. alimenta. reſpon-

deri poteſt ſm eum, diſtinguendo miniſtrum nudum a legatario: de quibus
ſatis dixi ſuper ver. 16. in fi. & ſubdit breuiter, dici poſſe ibi nō dici de com-
miſſario, ſed de legatario. Ego dico, quod leges illæ loquūtur, qñ vni ex hæ
redibus applicatū eſt onus præſtandorū alimentorum libertis: quid mirū,
ſi eo mortuo tenet ipſius hæres? Et quia fit mentio de hærede nominato a
teſtatore: quærit ipſe Nico. an fideicōmiſſario ex ſpeciali poteſtate nominā
te aliū fideicōmiſſarium, iſte ſeruus habeat eandē poteſtatē, quam primus,
vel q̃ haberet directè factus a teſtatore? Et tenet, ꝙ ſic: allegat etiam auth.
de eccleſ. tit. §. ſi aūt intra annū. ibi, ſuis hæredibus huiuſmodi electionē cō
miſerit, ff. de hæred. inſtit. l. aſſe. de leg. 2. l. vnū ex familia. in princ. & § ſi de
Falcidia. hic eſt inſtandū. clare enim procedit hoc, ſi ſubſtituendus nomina
tus fuiſſet per teſtatorē, ēt ſi ipſe teſtator non ſubſtituiſſet, ſed poteſtatē de
diſſet ſubſtituendi talem. Si vero non nominauit, videtur, quod valeat,
per l. utrum §. cum quidam. ff. de rebus dub. & ff. de lega. 2. cum quidam ita
& l. cum pater. §. à filia. & §. rogo. & ext. de teſta. cū tibi. & ad inſtar eius, qđ
de procuratore dicitur, de proc. c. 1. lib. 6. ſecundo reſp. Sed ibi ſuper ulti-
ma gl. ſcripſi, ꝯtriū fuiſſe hic terminatum. Inducit diſputans duas leges, ſc. l.
tutor incertus. ff. de teſta. tut. & l. vltimam. in fine, ff. cōmu. ꝑdio. addit alias
duas, C. de epiſ. & cle. l. nulli. poſt prin. ibi. is q ſpecialiter deſignatus eſt, &c.
& in auth. de eccl. tit. §. ſi autem pro redemptione. ibi, & non nominatim te
ſtator dixerit ꝑ quē, &c. Idē tenuit Ray. de Forli. in ſua quęſtione, quæ inci
pit, lege municipali. & ꝑ duas ſecundas leges, in quibus ſic inſtat: Speciale
dr̃, ꝙ à uerbis generalibus eſt abſtractum, ff. de iniur. l. item apud. §. hoc edi
ctum. ff. ſi quis cau. l. ſed & ſi quis. §. quęſitum. ext. de off. del. ꝙ trāſlationem
etiam ꝙ ubi requirit ſpecialis cōminatio, non ſufficit generalis, de elec. ut
circa. lib. 6. & c. ꝓcur. de ſen. exc. q a periculoſum. ff. de proc. Pomponius. in
prin. & ibi concor. e. ti. qui ad agendum. & c. ſeq. lib. 6. Sed erat aliud dubiū
quæſtionis illius, cum lege municipali laicus commiſſarius eſſe non poſſet,
ſi teſtator duos laicos dedit ad eligēdum fideicōmiſſarium, an per illos lai
cos poterit fieri electio de clerico? Ad negatiuam facit dec. contingit. de
arbit. vbi laicus, qui ſpiritualia poſſidere non poteſt, ſic nec de illis arbitra
ri. Itē parata eſſet fraus ꝯ ſtatutū ꝑ q̃ iſti laici talem eligent, ꝙ effectiue erūt
commiſſarii: & his claudenda eſt via, de elec. auaritiæ. li. 6. Ex eo igit, ꝙ in-
ordinatè fuit actum, nil ordinabiliter agi potuit, de accuſ. qualiter. 1. Nec
bono ꝑgunt exitu, q̃ nō habent debitum principium. 1. q. 1. principatus fa
cit apertius ff. de acq. poſſ. l. 1. §. cæterum. & cle. de proc. religioſis. Ad ꝯtriū
de c. 1. de proc. lib. 6. 1. reſp. ubi laicus procurator eſſe poteſt in cauſis ſpiri
tualibus. ad idē de off. del. iudex. lib. 6. ubi delegatus inhabilis ſubdelegat.
Itē electio commiſſarii fieri pōt per laicum: ergo & laico committi pt, ne
requiratur in procuratore, ꝙ non requiritur in domino: & ſic facit pro §. il
lud. in dec. quia propter. de electio, qui vult procuratorē ad eligēdum con-
uenire in qualitate aliis eligentibus: & ſi quidē eſſet dubium, fauendum eſt
vltimæ voluntati, C. de ſac. ſan. eccl. l. 1. ff. de reg. iur. in teſtamentis. 13. q. 2.
vltima uoluntas. ext. de dona. cū dilecti. in fi. maxime hoc caſu, quo ius cōe
clericos & laicos diuiſim & ſimul miſtos admittit. ext. de teſtam. Ioannes.
Hoc ergo tenēdum, ꝙ ex hoc capite non uitiatur nominatio & electio fidei
commiſſarii, cum ſatisfactū ſit ſtatuto: q a electus & nominatus eſt clericus
& circa nominandum prouidit ſtatutū, non circa nominantem: & ſeparato
rum debet eſſe ratio & diffinitio ſeparata, 2. q. 6. non ita. ext. de teſti. cū cau-
ſa. in fi. de his, quæ fi. à præl. cū apoſtolica. C. de don. inter uir. & uxo. ſi mari-
tus. 1 & ibi concor. in ult. gl. ff. de mino. l. Papinianus exuli. Dec. religioſus.
&. §. cæterū. non obſtant: q a in furioſo & religioſo inhabilitas cauſat ex de-
fectu ꝯſenſus, qui ſicut impedit agere, ſic & cōmittere: & ꝯgruit, ꝙ in ꝑ. dec.
no. in fi. vlt. gl. Ad alia reſpondet, ꝙ hic nil inordinatum: æquitas ēt aſſiſtit,
huic dicto, tenēdo, ꝙ ꝑdixi, ꝙ cōmittēs hēt nominare ꝑſonā. Per ꝙ patet,
ꝙ ceſſat fraus ꝯ ſtatutū, ſ. ꝙ committat electio laicis, qui clericū eligant pę-
dagogū ipſorum: nam per talē expreſſionem, ꝙ patet, iſti ſunt organum te-
ſtatoris. Requirat autē Raynerium, vbi s̃. qui vult illam uidere ſubtiliſſime
diſputatā. Vbi aūt non ſic intelligeret, vr̃ hoc ſm dictū ꝯtrium primo. Fate-
ri oportet, ꝙ longe melius ꝓcederet opinio, quæ dat poteſtatē eligendi, non
nominatim, cū nil eſt in ipſius arbitrio, niſi mera executio deſcriptorum ꝑ
teſtatorē, q̃ qñ ipſius arbitrio aliqua relinquunt: & facit, ꝙ ſtatim ſequitur.
Quærit ēt Nico. an ipſe commiſſarius uiuens, poſſit aliū ſubrogare, uel per
aliū officium ſuū implere. Ad affirmatiuā allegat illud generale, Quod per
alium, &c. ff. de admi. tut. ita aūt. §. geſſiſſe. & ꝯcor. quære in regula, q ꝑ aliū.
& in regula, poteſt quis. lib. 6. In ꝯtrium inducit induſtriā ꝑſonæ electam, &
de hoc s̃. e. uer. Soluit, qđ agere, uendere, ſoluere, & ſimilia, quæ cōmode ꝑ
aliū fieri poſſunt, ꝯmittere poterit: illa uero, q̃ in induſtria & motu animi ꝯ-
ſiſtunt, ut diſtribuere locis & ꝑſonis, & ſimilia, non poterit cōmittere, cum
ſolus ipſe cōmiſſarius habeat ꝑeligere. ſuū enim, & non alterius motiuū ſeq
dēt: alle. no. ff. de arbi. itē ſi unus. §. fi. & uideas ext. de off. del. c. fi. Hoc intelli
ge, ut s̃. uer. 25. in fi. & Iac. de Ra. recitat, ſed non approbat opinionē diſtin
guentē ꝑſonā, an ſit epiſcopus: uel magnus uir: & tūc liceat, alias nō: allegat
ff. de iud. ſi longius: in fi. ff. cōmo. eū q. in fi. facit de iud. c. 2. lib. 6. Non pt in
hoc dari certa doctrina: ego ꝓ aliis & ꝓ me diſtribui ꝑ Gardinū bonæ me-
moriæ, q melius me pauperes cognoſcebat ſatis, ultra mille quingētos fle-
renos non tñ cōmittebā ſibi cōmiſſariā, ſed diſtributionē, ēt in mihi non no
tos. Scio ꝙ quandiu uixit multis annis nō trāſiuit dies ꝙ nō diſtribueret
in pecunia multū: uel parū ꝑ me ſibi datū de meo: uel alieno: & idē dico de
ueſtibus ſaltē circa natale. ADDE: ꝙ Pau. de Caſt. conſ. cxcj. tenet: ꝙ ille
cui cōmiſſa eſt electio pauperū, nō pōt aliū eligere. An aūt inhabilis poſſit
habilē ſubſtituere uide plenè in d. §. cæterū. in l. j. ꝑ Alc. & ꝙ teſtm̃ executo
ris non tranſeat ad hærede tenet Ro. conſ. lxviij. Ang. conſi. clxxvi.

h Dixit. ¶ Tit. de fideicōmiſſariis: & ꝙ ſequitur de hærede intelligit ipſius fideicommiſſarii.

i Hæres. ¶ Commiſſarij: & ſic concordat ei: quod dixi poſt Dy.

K L. j. ¶ In hoc contra: quia in legibus illis dr̃. quod hæres ſocii nō eſt ſocius nec hæres tutoris: tutor: & tamē uterq; ꝑficit inchoata: ſi dicat; ſola inchoata: & ſic non omnia per quod uides quod facit etiam pro.

l Cedente. ¶ Prælituræ; de ceſſione iurium an illam facere poſſit: uel illam faciendo liberetur uide ſupra uerſi, 38. cum ſua remiſſione.

ꝙ ſic,nam ſucceſſor iudicis,uel prælati,debet perficere,ꝙ præde-
ceſſor facere debuit, ff.de iud.mortuo.ext.de ſol.c.1.ext.de reſc.
literis.11 q.3 ſi epiſcopus autem.ff de eden.quædã § nil intereſt
Videtur enim hoc officium ſibi contẽplatione dignitatis eſſe cõ-
miſſum,ex quo de dignitate facta eſt mẽtio, ff.de an.leg.l.annua.
§.1.ff de cond.& demon fili.C.de iure deli.l.pe. Vnde non ſolũ
intelligitur de prælato uiuẽte, uerum etiam de ipſius ſucceſſore,
ff.de lib.& poſth.placet.& l.ſeq.Nec refert, utrũ nomen eius ex-
preſſum ſit,ſiue non, ex quo de dignitate mentio facta eſt: ut in
auth coll.9.ut nulli iud.§.& hoc uero iubemus.& in præ l.annua.
§ j.& in fi.Nã & nomine prælati eccleſia intelligitur, 7.q.1.ſcire.
Ideo autem trãſit ad ſucceſſorem: quia perſona mortua,dignitas
de qua mentio facta eſt,non periit.Inde eſt,ꝙ imperium ſemper
manet,vt in authen.coll.1.quomodo opor.epiſcop.& cęt.cler.
ad ordin.per §.fin.& in authen.collat 6.de quæſtore.§.ſi vero ali-
quis.& eccleſia non poteſt eſſe nulla, ut 12.quæſtione.2 liberti.
Vel diſtingue:quia aut eſt ſibi commiſſum hoc officium, expreſ-
ſo nomine perſonę,non dignitatis:aut ſub nomine loci,ſeu dignitatis:aut ſub nomine loci,ſeu dignitatis, perſonæ nomine nõ ex-
preſſo.[a] Primo caſu non tranſit ad ſucceſſorem:in ſecundo uero
ſic,cum ſuccedat in honore ac onere: argumen.extra,de offi.de-
legat.quoniam abbas & de offic.ordin paſtoralis circa finem.&
in prædict.concordan. Vel dic tertio, ꝙ aut teſtator erat extra-
neus prælato:ut tũc præſumatur ratione dignitatis, ſiue eccleſiæ,
hoc officium ſibi fore commiſſum,& ſic tranſeat ad ſucceſſorẽ.
Aut erat propinquus,ſiue coniunctus prælato:ut tunc pręſuma
tur intuitu & affectione perſonæ commiſſum, nec trãſeat ad ſuc
ceſſorem:argumen extra, de teſtib.requiſiſti 7.quæſtio.1.ponti-
fices.De perſonis enim,& cauſis,aliud eſt præſumendum, & ſta-
tuendum,vel arbitrandum inter coniunctos,vel extraneos vt ff.
de probat.Procula.ff.de donatio.inter virum & vxorem ſeruus.
& l.ſi quis pro vxore.ff mandat. ſi vero non remunerandi §.idẽ
b Papinianus.ff de oper.libert. Campanus.& s. de præſumpt.§.1.[b]
78 ¶† Lxxxiij.Item circa legitimos executores quærit,vtrum mor
c tuo epiſcopo loci, vnde defunctus originem duxit, capitulum[c]
d ei ſuccedat in executione[d]? Et videtur,ꝙ ſic.nam eccleſia pote-
ſtatem habet defunctorum voluntates exequendi,bona erogan-
di,& diſtribuendi, & etiam alienandi, emendi pro captiuorum
redemptione, vt in auth.vt cum de appellatio.cognoſc.§ ſi vnũ.
e & §.in hærede.[e] A appellatione eccleſiæ capitulum continetur,
extra de verbor.ſignificat.cum clerici.10 quæſtione 1 antiquos.
Item, ſede vacante iuriſdictionis executio penes capitulum reſi
det,extra de hæret.ad abolẽdam.reſpon.1.extra de maio.& obe.
cum olim & c his quæ.7.q.1.pontifices.9.q.3.cum ſcimus.Argu.
contra:quia non inuenitur expreſſe conceſſum,ꝙ eccleſia vacan
te hoc officium ad capitulum transferatur: vnde dicitur prohi-
bitum,argum extra ne ſede vacan.illa.71.diſtin.c.fraternitatem.
extra de tranſlat.c.inter §.ſed neque.& facit in auth.de eccle.tit.
§.ſin autem.& §.ſequen. Dixit Vbert.quod forte capitulum po-
terit exequi,argu.C.de tuto.& cur.dat.ab his,l vbi.ff de magiſtr.
con l.1 in princip.ff.quod cuiuſque vniuer.nom.nulli. Alii con-
tra,maxime vbi hoc officium communiter ad eos pertinet: quo
caſu de vno ad alterum nõ transfertur,vt ext de conceſ.pręben.
f poſtulaſti.& de ſupplen.negli.prælato.cap fin.[f] Sed & vbi com-
muniter ſunt in culpa, tunc de vno in alium non transfertur:vbi
vero non ſunt communiter negligentes, bene transfertur, vt in
79 authen de hæred.& Fal § ſi quis autem nõ implens.¶† Lxxxiiij.
Quid ſi epiſcopus ſit infirmus,uel abſens, ut hoc implere nõ poſ
ſit?Et videtur,ꝙ capitulum hoc exequetur:arg.in præ.c pontifi-
ces & in præ.l.vbi.hæc enim parificant,ſ infirmari & abeſſe, ff.
g ſi qs cau l.2.§.ſi quis iudicio. Ar.tñ ꝯ,ext de ꝯc.præb quia in fi.[g]
¶Lxxxv.Itẽ nũquid archiepũs poterit exequi mortuo epiſcopo
vel infirmo,uel abſente? Reſpõ.non puto certi enim caſus ſunt
in quibus archiepiſcopus iuriſdictionem habet in ſubditos ſuf-
fraganei,inter quos iſte non reperitur,ext.de off. ordi. paſtora-
lis.& c.duo.niſi forte epiſcopus negligens ſit,in auth.de eccle.ti.
80 § ſi aũt cũ ſeq.& in prædic.c.quia.& in c.poſtulaſti. ¶ † Lxxxvi.
Sed nũqd iudex ſecularis in p̃dictis caſibus poterit ad implere?
Et vr̃ ꝙ ſic,qa parẽ poteſtatẽ cũ epõ in his habere vr̃,ff.d pet hę
red.l.hæreditas.in fine ff de alimẽ.& cib.leg.l.3.in prin §.1.& C.
de epiſ.& cler.nulli.§ cũ aũt in auth.de eccle ſ tit. §.ſi qs edifica-
tionẽ.& §.ſi vero ſemel.& § ſequen Dicit Vbert. primo loco id
ſpectare ad epiſcopũ:quo deficiẽte ille exequet,C.q p ſua iuriſ-
dictio l vnica,ff.de off. pc.Cæſar.l.ſi in prin.¶ Lxxxvii Quid ſi
epiſcopus,in cuius diœceſi teſtator deceſſit,cœperit agere & di
ſtribuere:poſtea vero cõparet epiſcopus loci,vnde originẽ du-
xit:quærit,qs eorũ pręfert? Dixit Vber.ꝙ cũ uterque habeat po
teſtatẽ à præd.l.nulli.neuter alteri præfert,ad inſtar ꝯtutorũ, C.
de adminiſt.tut.ſancimus.1.nec ꝙ p primũ legitime factum eſt,
retractabit p p alterius quæſtionẽ,C.de fideicõmiſ.liber.l.2.ff.d
iti.actuque priuat.l.2.de ꝯfirm.tut.neq;.& uide s.uer.liii. ſed nũ
81 quid,ubi plures.[h] ¶†Lxxxviii.Sed qd ſi fuit natus in una ciuita
h te,in

ADDITIONES.

a Expreſſo. ¶ Omittit tantum caſum, quando expreſsit vtrunque: & tunc
Iac.de Are.ponderat,quod premiſit: ponderauit leges, quę ſequuntur,an
pręponatur nomẽ proprium, an appellatiuũ? ſ.an dicatur, Titio hæredi:
an ſic,hęredi Titio:& ſecundum id ſuccedet,uel nõ:alleg.ff.de cond.& de-
monſt.cum ita dat.§.ex his.& de ſtipul.ſeruo.l.ſi cõis ſeruus.idem Nicol.
plus tñ ſibi placet, ꝙ cum talia communius committantur reſpectu perſo-
næ,quam officii, non uenit ſucceſsio: cum uerba ſecundum naturam rei,
cui annectunt,ſint intelligenda:inducit l.ſi vno.§.j ff.loc.& de fun.inſtru.cũ
de lanionis.§.aſinum.inducit etiam, quod verbum Perpetuo, ſecundum
diuerſas materias diuerſificat intellectum:& ſex varietates huius vide no.
ff.pro ſoc.l.in j.glo.& uide 10.q.2.perpetua.etiam in glo.j.ADDE.ut per
Alex.in l.j.ff.de vulg.& pupi.ub. per me in addit.
b §.j. ¶ Continuatur hic alia quæſtio Iac.de Aren.an iſte prælatus diſpone-
re poſsit aliquam partem in ſuum monaſteriũ,vel eccleſiam? vel alius com
miſſarius poterit ne diſponere, ꝙ aliquid remaneat ſibi, uel propinquo
ſuo? Nota,quia non loquitur de ſoluente etiam ſibi ipſi:de quo ſcripſi ſu-
pra.verſi.29.Quod poſsit,allegat ff.de leg.j.ab oib.§.item iuſſus.de collat.
bon.l.j.§.fin.C.de ſacroſan.eccle.ſi qua mulier.& in auth.de ſan.epiſcop.§.
diaconiſſam.Ad contrarium, C.de ſacroſ.eccleſ. auth.quibuſcunque.& ff.
man.ſi mandauero.§.is cuius.& ff.de off.prędi.l.3.Cum enim ſic diſtribuẽ-
do reddat ſe ſuſpectum:ergo id.ex quo ſuſpicio naſcitur,non poteſt dici ſi-
bi permiſſum,ff.de falſis, l.ſi quis legatum.& l.vxori.& C.de excuſat tut.l.
pietatis.Dicit diſtingui poſſe,an ſit ſolus.an ſociatus. Primo caſu ſibi dare
non põt,nec forte ſibi valde coniuncto, 59.diſt.decenter.x.q.2.hic vſus.in
fin.ff.manda.ſi mandauero.§.ſi cuius.& dicta auth.quibuſcunq;.& ff.de iu-
riſdic.om.iudic. qui iuriſdictioni. extra de inſtit.c. ſi. cum concordan.niſi
forte ille coniunctus eſſet ſumme pauper,arg.ff.de in diem addic.l.quod ſi
vno.& de arbit.quid tamen.facit 86.diſt.paſce.In ſecundo poſſet,vt pręd.
l.ſi vno.ff. quod cuiuſque vni.no. & l.nulli.& l.plane. & l.item eorum.ff.de
adop.ſi pater.§.qui duos.& facit,quod ſcripſi ſuper ver.63.in fi. Ia.de Ra.
dicit,videri expreſſe pręedicta prohibita,ff.de alim.le.l.alio.circa.prin.Sed
ipſe dixit,executorẽ bona ſibi cõmiſſa vendere poſſe pro implenda volun-
tate defuncti.Nec obſtat illa,quæ ponit caſum, cum legata ſunt decem p
alimentis,quæ teſtator voluit eſſe penes Titium, donec alimentandus p-
ueniret ad certam ætatem: lex illa dicit. quod Titius poteſt agere ꝯ hære-
dem,vt illa tradat,ſed vendere non poteſt bona defuncti: quia nec eſt hæ-
res:ergo lex non loquitur de commiſſis executori,de quibus q̃rebatur:po
nit ergo,ꝙ res ſit venalis expoſita pro centum,nec inuenit, qui plus offe-
rat:an executor pro illis centum illam poterit ſibi retinere? Videtur,qd
non,per l.ff.de contrahen.emp.ſi in emptione.§.fin. & l.non licet. Et idem
videtur de filiis & cognatis,ut in d.auth.quibuſcunque.Sed ipſe Iacob.de
Ruen.tenet,quod executor & quilibet adminiſtrator bona fide & palam
poteſt ſibi emere bona,q̃ adminiſtrat,ſi venalia exponant,ff.de admi.tut.l.
tutor clam,uel mala fide non poteſt,vt in contrariis Hoc maxime ſeruant
domini Cardinales aliorum Cardinalium executores.Rariſſimum eſt,qd
aliquid ibi gratum,uel expediens per illum modum ſibi non euenerat. Sed
vltra prædicta quærit Iaco.de Aren an commiſſarius diſponere poſſit, ut
pars aliqua veniat in ſpurium defuncti? Tenet,ꝙ non, cum ille nec per ſe,
nec alio mediante capere poſſit:allegat ff.de vul.& pup.ſub.l.ſi pater.C.de
hæred.inſtit.l.neque.ne veniat ad id,quod lex noluit,ff.de tranſact.cũ hi.
§.ſi cum lis.ff.de tut.& cur.da.ab his,l.ſciro.Item ſecundum ius, & non cõ
tra ius,debet vti arbitrio diſponẽdi,ff.de ritu nupt.§.quãquã.ff.de admin.
tut.l.Lucius.Intelligo hoc dictum de quota aliqua,iure filiationis.Sibi au-
tem,ut pauperi,ſi non demeruit,puto, quod poſſit de eleemoſynis diſpen
ſare:facit extra de eo,qui duxit in ma.quam pol.per adult.cum haberet.&
quod ibi not.in fin.vlt.gloſſ.& infra qui fil.ſint legi.ver.quod de natis.
ADDE, quod Petr.de Ancha.conſil.lxxxiii.conſuluit,cum quædam ab-
batiſſa eſſet relicta executrix cum quibuſdam aliis,& eius monaſteriũ poſt
mortem defuncti deueniſſet ad paupertatem, & bona poterant erogari in
monaſterium per ipſam abbatiſſam: & conſil ccccxxxvii.commendant
executores, qui in pauperes ſuos affines erogant. Et quod executor
poſſit in pauperem eligere filium ſpurium teſtatoris, tenet Bald. con-
ſilio ccclvi.ii. libr. & quod quilibet adminiſtrator. maxime præla-
tus, poſſit emere de bonis, quæ ipſe adminiſtrat, tenet Fede. conſilio
cxj.
c Capitulum. ¶ Ioann. prædictus formauit quæſtionem cxxv.de archi-
dia.
d Executione. ¶ Vt ſcripſi in decret.Ioannes:de teſt. ſuper verſicul. diœce.
etiam ſi dicatur,quod non ſuccedat in executione, tamen ſuccedit in exe
cutorum compulſione,quæ iuriſdictionis eſt:in qua conſtat,quod ſuccedit,
ibi vide.
e Hærede. ¶ Non inueni:forte eſt §.in huiuſmodi.& bene facit.
f C.ſi. ¶ Multum facit contra,ne ſe.vacan.c.vno.li.6.Poteſt dici,ꝙ non trãſ
feratur,vt hic dicit:remanet tamen,vt ibi.
g In ſi. ¶ Cui ſtatur,ſaluo,quod habetur de ſup.neg.præ.ſi epiſcopus.lib.vi.
Et ad id,quod ſequitur,facit,eo.lib.& tit.c.1.
h Plures, ¶ Quid ſi moritur in mari? poſſet eſſe locus ei, quod not.de
electiõn.capit.vbi periculum.§.porro.lib. vi. in 1.gloſſ. in his, quæ ſecum
habere poſſet id locum haberet: vel ſi eſſet eius domicilium vicinum in
loco remoto haberetur ratio domicilii vbi ſunt res teſtantis.ſufficiant no.
de reſt.in integ.cum ex literis.in gl.pen.facit de ſen.excom.ca. relatum. In
caſu vero decr.vbi periculum.diffinitio illa perplexitatem tollit, & con-
tra diutinam ſedis vocationem prouidet:quorum contraria euenirent p-
pter diſtantiam in hoc caſu.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

81 te,in alia vero domicilium habebat,quãdo deceſſit? Reſpon.di
a xerunt Azo & H.[a] vtrunque epiſcopum habere poteſtatem exi
gendi & diſtribuendi,ff.ad municip.l fin.& l.eos.§ Celſus.& l.aſ-
b ſumptio.& l.municipes.& l.incola.ff. de ſen.l ſenatores. [b] Argu.
c tamen contra,ff.de verb.ſignifi.l.prouinciales. [c] Alii dicunt, epi-
ſcopũ in cuius ciuitate, vel diœceſi domicilium habebat, ſi ſuũ
tranſtulerat,habere huiuſmodi poteſtatem,per pręd.l.nulli.& e.
tit.l.ſi quis ad.& in auth.de eccle.ti.§.ſi autem ſpeciali.& §.ſi quis
in nomine.& §.ſi quis autem vnum.in fi.& in præ.l.prouinciales.
ff.ad municipal.l.nõ itaque.& l.domicilium.& l.eius qui.§.1.niſi
in loco originis ſint facultates illius: argum.C. vbi pet tutor.vel
d cur.l.vna,ff.de tut.& cur.dat.ab his.l.1.in fi.[d] ¶ † Lxxxix.Illud ẽt
82 quæritur,intra ꝙ tempus habeat executor [e] teſtatoris exequi vo
e luntatem,& perducere ad effectum? Reſpon.ſecundum qualita-
tem iniunctæ executionis id cõſiderari debere,vt videlicet quã-
doque fiat intra quinque annos:quandoque uero intra annum à
die,qua res diſtribuendas accepit, computandum.ꝙ patet : quia
poſt annum inde tenetur reddere rationem , ut in prædic.l.nulli.
§. cum autem. uel computabitur à die factæ monitionis per epi-
ſcopum de exequendo,in authen.de eccleſ.tit.§ ſi autem,qui fa-
cere.& de hæred.& Fal.§.ſi quis uero non implens. & §.illud.extr.
de teſtam.nos quidem. Vel dici poteſt,& melius,ꝙ in piis volun-
tatibus intra ſex menſes ab inſinuatione teſtamenti numerãdos:
ꝙ ſi forte ulterius diſtulerit,fructus & omne legatũ reſtituere co-
getur,vt in authen.de eccleſ.tit.§ ſi autem legatum. Vel forte illi
ſeptem menſes computabũtur à tempore binæ monitionis,quæ
habet fieri executori,vt eo §.ſi autẽ. ſicut in legatis ſoluendis an-
nus computatur hęredi,non ſolum à tempore aditæ hęreditatis,
uerumetiam à tempore admonitorii decreti , ut in prædi.§. illud.
Sunt etiam,qui dicunt,ꝙ cum hoc tempus non ſit à iure determi
natum,epiſcopi, uel iudicis ſecularis arbitrio relinquitur ſtatuen
dum,extra de ſimo.c.1.de offi.delega.de cauſis.ff.de iure delib.l.
1.in fi Poſſet etiam dici, ꝙ ſi primo & ſecundo monitus differat
exequi non eſt ulterius expectandus,ut in præ.§.ſi autem,qui fa-
cere. Nec etiam ſi incontinenti conſtet epiſcopo de malitia eius
nolentis exequi,ſicut nec manifeſte contumax, expectandus eſt,
nec ei eſt altera dilatio danda , extra de iudic.ca. 1.C. de tempor.
ap.l.fi.extra de procur.conſtitutus. 18.diſtin. ſi quis.de hoc ſupra
83 uerſicu. 54.quid ſi unus ex. ¶ † Xc.Quid ſi executor à teſtarore ad
diſtribuendum aliqua inter pauperes deputatus,aliquid de bonis
ſuis in exequendo officium illud expendit,nunquid hoc de duce
tur de bonis & hereditate defuncti,in quibus datus eſt executor?
Argumen.quod ſic,C de epiſcop.& cleric.nulli.uer.ita tamen,ut
ibi, ne humanitatis obtentu relictæ pecuniæ iudiciorum diſpen-
diis erogentur:ubi innuitur,quod epiſcopus,qui ſubſtituitur à le
ge in locum eius,quem defunctus deputauerat,erat facturus ex-
penſas de hæreditate. Vnde idem dicendum erit in eo , qui fuit à
teſtatore deputatus,cui epiſcopus ſuccedit,argum.ff.ſi quis cau.
f ſi eam.§.qui iniuriarum.[f]

ADDITIONES.

a Et H. ¶ & Accur.

b Senatores. ¶ Facit ſ. de tut.§.fi.uerſ ſed pone,quod.

c Prouinciales. ¶ Illa lex,prouinciales, dicit uocari ex domicilio,non illos duntaxat,qui ſunt inde originarii, ſed etiam eos, qui ibi domicilium habent:& ſic concord.quia in utriſque fatetur.

d In fin. ¶ Quid dixerit Ioan.prædictus ſua q. 42. ſcilicet quod ad requiſitionem epiſcopi pronunciantis,an alter epiſcopus,ſub quo ſunt bona,exequatur,ſcripſi ſ.ſuper uer. 64.& omnino uide,quod ibi dixi:ubi etiam auctor huc remittit.

e Executor. ¶ Legitimus,uel teſtamentarius: Io. ADDE,an tempus currat executoribus ignorantibus? Bal.conſ.371.1.lib.& conſi.160.2.li & Rom. conſi.408. Abb.conſi.11.& conſi.20 2.lib. Et an executor poſsit moram purgare?ibidẽ. Et an ſi electio pauperũ eſt facta poſt annũ pręfixũ, executio ualeat?per Pet.de Anch.cõſi.388. Et an poſsint legata poſt annum executioni mandari,per Bal.conſi.412.2.lib. Si autem à teſtatore data ſit poteſtas exequendi,qñ ſibi placuerit,an elapſo anno epiſcopus poſsit ſe intromittere,ſi executores fuerunt negligentes? uide Bald.conſi.165. & 168, 1.li.

f Iniuriarum. ¶ Hic omnino uide,quod ſcripſi de teſta.nos quidẽ.in gl.quid ſi epiſcopus. Vltra hoc ſcias Iaco. de Ra.notaſſe, ubi ſ.ad fi.quod expenſæ moderatæ,quas executores facient ꝓ executione, fient expenſis legatariorum,uel de quantitate ad illa deputata:non expenſis hæredis,pro cuius utilitate non fiunt.:nec ſuis propriis , quando itinerando oportet illos expendere:puta eundo, uel mittendo ad loca, ubi ſunt captiui: de quibus ẽt deducetur,quod domi expendiſſent,niſi forſan ex opera uiuerent,cui tũc uacare nõ poterunt:uel clerici eſſent,q ꝑſentes de diſtributionibus uixiſſent:allegauit ff.de admi.tut. ſed & ſi.§.j.de pe.hęred.l.ſed & ſi. §. quod autem Si uero ſolum ꝓ certis legatariis facta fuiſſet expenſa , illis ſolis imputabitur:ut ſi pro uno ſolo legato non liquido oportuit pro liquidatione ſti,uel iuris à longe liquidari.facit C. de teſti. quoniam. & de appellat.l. §.j.Item ſi ꝓ ꝓ id equũ uel aliũ apparatum emi oportuit,non manebit apud executorem.ſed illi dabitur cui imputata fuit expenſa.argum.pręd. §.quod autem.& ff.de condi.ob cauſam. ſed & ſi pecuniam.§.1.Secundum hoc ad textum inductum per auctorem reſponde, ut ſupra uer.xliij. Puto tamen uerba ponderanda. ſi enim teſtator iuberet xx. captiuos redimi, omnis expenſa , de qua ſupra imputaretur hæredi : ſed ſi leget mille pro redemptione captiuorum,de iſta ſumma ſine alio hæredis grauamine fient expenſæ neceſſariæ. & in his procedat dictum Iacobi , quia huic prolixo, tractatui auctor hanc ultimam addidit quæſtionem. ¶ Superaddam aliã quę fuit de facto.quæ eſt talis: A.teſtator inſtituit hęredẽ non neceſſarium fratrẽ ꝯſanguineũ,uel extraneũ:& poſt multa legata,& cũ plena poteſtate executores ad illa deputat.& his uerbis eſt uſus.Inſtituo B.mihi hæredem uniuerſalẽ in omnibus bonis meis hac conditione , ꝙ non ſuccedat,nec poſſideat dicta bona, nec ipſorum partem poſsit habere, nec recipere poſſeſſionem illorũ,donec ſupra dicta legata per prædictos executores meos fuerint plene ſoluta,quod ſi dictus B. contra prædicta fecerit , uel poſſeſsionẽ ipſorum bonorum,uel partis ipſorum reciperet,uel uiolentiam,uel impedimentum executoribus illis inferret , priuo ipſum hæreditate prædicta. & uolo,quod per executores meos prædictos hæditas ipſa in pias cauſas expendat,q̃rit,an hæres prædictus ex ſola aditione hẽditatis incidat in pęnam Quod uidetur,cum ſucceſſionem prohibuit ante legata ſoluta. Succeſſio autẽ eſt idem,ꝙ aditio,quæ fit ſolo animo,tñ extrinſecus declarato Inſt.de hær.qual.& dif.§.pen.& ult.& ff.de acq hęr.l. pro hærede. In contrarium ſic dicendo inducitur perplexitas,quæ factum reddit inutile,ff.de cond.inſti.ſi Titius.& de leg.1.ſi qs à filio.in 1.reſpon.In dubio autem uitãda eſt perplexitas,ff.de reb.dub.l.quoties.de ver.ob.quoties ext.de reſt.ſpo.literas.uerſi.porro.quæ ſic declaratur:legata non debentur,niſi hæreditate adita:nec executores illa ſoluere poſſunt,niſi poſt hæreditatẽ aditã, in qua aditione pendent omnia in teſtamento de ſcripta,C.de fideicõmiſ. l.eam quam.ff.de reg.iur.ſi nemo.His duobus coniunctis,apparet ꝯrietas per quam ſe mutuo impediunt.ff. de teſta. tut.ſi nemo. & C.eodem.l.1.& utrobique no.niſi forte dicatur executores exeq poſſe hęreditate non adita,& poſſe legata ſoluere,licet nondum efficaciter debita:facit ff.de cond. inſt.l.mulier.§.ſi quis hæreditarium ſeruũ.& facit, ꝙ poſt do. meum dixi ſupra de tutore:circa princip.Conſilium autem fuit in cauſa prædicta , ꝙ aditio animo uoluntate declarato fieri poterat, abſtinendo ab apprehenſione hæreditatis,uel bonorum ipſius,& hæc prædicta,ponderata uoluntate teſtatoris,qui uoluit prouidere , ne executores impedirentur : effectus autem ſucceſſionis prohibitæ conſiſtit in apprehenſione poſſeſſionis bonorũ hæreditatis,ff.de cri.expil.hæred.l.2.& not. C.de legib.l. non eſt dubiũ & ſic ſucceſſio talis non eſt plena:nec uiolat uoluntatem teſtatoris:quæ põderanda eſt plus:quam uerbi proprietas,ext.de uerborũ ſignifi. propterea & ibi ꝯcordan.Eſt tamen ſciendum , quod licet teſtator uſus fuerit uerbo ꝯditionis:non fuit proprie ꝯditio,ſed quoddam onus impoſitum hæredi, prohibens ſcilicet apprehenſionem hæreditatis ad certum tempus: ꝯcordan.extra de cond appoſi.uerum.ibi ꝯcord.& ſatis de hoc Tu Iuriſta:qui volenti ſic teſtari aſſiſteres conſilio,tollas hoc dubium:faciendo exprimi: ꝙ poſt aditam hæreditatem,ſolum animo declarato:penitus & in totum abſtineat à rerũ hæreditariarũ apprehenſione,& nullo modo , &c. ¶ Annecte q. Pe.de Anc.in qua ꝯſuluit ꝯſ.xlvi.incipiente,pro clariori intelligẽtia.ſcilicet teſtator mandauit,ꝙ hæres poſſet hæreditatẽ uerbo adire,non autem ſe de facto immiſcere ante ſolutionem legatorum fiẽdã ꝑ eius executores,quos interim adminiſtrare uoluit,& ſi hæres ꝯ faceret , uoluit ipſum priuari hæreditate,& illam deuolui ad alium pium locum,accidit, ꝙ hæres à duobus debitoribus hæreditariis ſponte ſoluentibus recepit ſolutionem,quærebatur:an per hoc eſſet hæreditate priuatus ? Reſpondit, ꝙ non:ſi per iſtã receptionem non fuit impedita adminiſtratio executorum ꝑ regulam generalem,Ceſſante cauſa. latius aliquãtulum ibi uide. Hanc ẽt addi.Io.An.uide per Old.ꝯſ.cviii. ¶ Concludat in hac parte operis q̃ſtio mei Azonis:qui etiam fuit pars cauſæ publicationis iſtius:ut in prin. dixi:& incipit:tempore,quo non extat:qua ponebat,ꝙ à tempore : cuius initii,uel contrarii nõ eſt memoria:legata pauperib.indetermitate ſoluta ſunt hoſpitali ſancti Hieronymi modo ciuitas fecit ſtatutũ , ꝙ talia legata ciuium ſoluantur alteri hoſpitali,uel religioſo collegio:quærebatur:an hoſpitali ſancti Hieronymi præiudicet hoc ſtatutum ? Ad negatiuam facit tẽporis diuturnitas , quæ proponitur, quæ tantę uirtutis eſt, ꝙ releuat ab onere probandi,ti.de præſcrip.c.1.in fin.lib.6.& antiquitas pro iure inducitur,de tranſlat.quanto.ubi concord. Nec poſſunt ciues,qđ non põt epiſcopus,uel legatus,de primo,de exceſ.prelat.ad hęc.de ſcđo, de cõfir.vti. uel inuti.c.vlt.Item hoſpitale ſm & religioſus locus pactum cum ciuibus facere non poſſet in preiudicium primi hoſpitalis.ex de pact.plerique.Itẽ non poſſunt ciues de talibus ſtatuere, quæ ad iudicium eccleſię ſpectant,de teſt.relatum.& c.cum eſſes.de conſt.q̃ in eccleſiarum.& quæ ſcripſi ſuper j. glo.& c.eccleſia ſanctæ Mariæ.de rebus eccle.non.alie.c.fi.de for.compe.c. j.li.6.& qđ ibi no.in gl.pe.facit,quod de Imperatore dicitur,ſupra eod.ti. §.nunc autem.in fi.& in cle.de re iud.paſtoralis.ad fi. Item inuito etiam teſtatore legata pia per eccleſiam diſponuntur,extra de teſta.tua.facit c. ti.re quiſiſti.C.de epiſc.& cle.nunc licet. Fortius igitur inuitis ciuibus , facit x. q.j.ſit quidam ſatis. facit cle.de reli. do. quia contingit. & quod ibi no. in gl.per hanc.Ad contrarium inducitur,ꝙ ſtatutum ciuiũ reſpicit actus ſubiectorũ ſuorum tñ, quorũ perſonis & ipſorum actibus bene poſſunt legẽ imponere:quæ etiam dicitur ius ciuile,facit 11.diſtin. catholica. ff.de iuſt. & iur.ius ciuile.& l. omnes populi. inducitur l.venditio.§.ſi conſtat.ff.cõmunia.præd.& qđ no.ff.de reg.iur.neque pignus.§ priuatorum.& l.nec ex prætorio & C.de decre.decur.ſuper rub.lib.xj.& quod ſcripſi poſt Dy. ſu per regula,indultum.de reg.iur.li.vj.ſcilicet legitimã filiorum poſſe diminui.per ſtatutũ.Item conſtat, quod teſtator præiudicare poteſt hoſpitali ſancti Hieronymi,iubendo illi,uel aliis locis ſolui. Abſurdũ aũt vr, ciues nõ poſſe, ꝙ poſſet priuatus illius loci ſub numero ciuium incluſus,cũ pars contineatur in toto,& minus in pluri, de re.iur.in toto.& regula,plus ſem per.lib. vj.Soluendo tenuit per prius alleg.& per decre.ueſtra. de loca. & cond.& quæ ibi dixi in textu,& ſuper gl.j.per ſtatutum prædictum ciuium nullum præiudicium generari hoſpitali ſancti Hieronymi.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfamilias non pōt teſtari,ſed donare: & qua forma fiet hæc donatio.*
2 *Donatio cauſa mortis à ſano per obligationem facta, qua forma concipi debeat.*
3 *In donatione cauſa mortis quot teſtes ſufficiant.*
4 *Codicillare uolens in abſentia,uel cauſa mortis donare, quomodo id efficere poſſit, & qua forma verborum vti debeat.*
5 *Inſtrumentum donationis inter viuos cuius formæ eſſe debeat.*
6 *Donator inter viuos niti debet, ne multis conditionib. ſeu obligationibus implicetur.*
7 *Donatio inter viuos an ſine decreto iudicis, aut inſinuatione valeat.*

¶De formis donationum cauſa mortis, & inter viuos.

a 14.§. Porro nunc ad propoſitū [a] redeamus: quia quis ſæpe donat cauſa mortis,(quia cum ſit filiusfamilias,teſtari non poteſt) ideo donationis formam ſub cō-
pendio ſubiiciamns, quæ talis eſt:
b FORMA [b] A.filius D eiuſdem patris ſuppoſitus poteſtati,quia
1 lege prohibente,etiam patris iuſſu teſtari non poteſt,hanc dona
tionem cauſa mortis,eodem patre ſuo ibidem præſente, volēte,
& conſentiente,ſanus per gratiam Ieſu Chriſti mente,licet æger
corpore,fecit & diſpoſuit in hunc modum.In primis quidē donatione cauſa mortis relinquit pro anima ſua tantum expendendum hoc modo,&c.& hoc exequi voluit per talem,quem ſuum reliquit commiſſarium Item tali legauit talem rem, & tali talē, &c In fine autem dices: & hæc omnia & ſingula cauſa mortis diſpoſuit donationis: & donationē ipſam valere voluit & tenere, ſi ipſum ex hac ægritudine mori contigerit:alioquin nequaquā. Quòd autem filiusfamiliàs patre permittente poſſit donare cauſa mortis,licet teſtari non poſſit, habetur ff.de dona. cauſa mortis,l.tam is.non tamen ſine patris permiſſu, vt ff.de dona.filiusfamiliàs.§ patri autem. Legare tamen non poteſt,etiam eo permit
c tente,ff.de lega 1.l.2.nec teſtari, vt in prædic.l.tam is.[c] ¶† Quan-
2 doque verò quis ſanus exiſtens, per obligationem donat mortis
cauſa:& tunc ſic concipe:
FORMA.A.licet ſanus corpore, ſciens tamē ſe mortalitati ſubiectum,& quandoque neceſſariò moriturum, hāc cauſa mortis donationem fecit:donauit nāque mortis cauſa H.eius fratri ibidem præſenti tale prædium,vel centum libras Turonenſes pollicitatione offerens.vel ſic: Solenni ſtipulatione promittens dicto H.eidem tradere,dare & exhibere poſt mortem eius donationis cauſa dictum prædium,ſiue dictam pecuniæ quantitatem:& volens atque paciſcens, vt illico dicta eius morte ſecuta, petitio & exactio rei,vel quantitatis donatę ſibi competat pleno iure:niſi cum donationis pœnitens eam ſpecialiter reuocauerit adhuc viuens: vel,niſi contingat ipſum donatarium eidem præmori do-
3 natori.Horum enim altero contingente donatio euaneſcat. † Et
Nota,ꝙ in donatione cauſa mortis ſufficiunt quinque teſtes,C.de dona.cauſa mortis, l.fin. Quòd ſi filiafamiliàs coniugata languens, donat cauſa mortis, & de dando & tradendo poſt mor-
d tem ſe obligat,ſic concipitur.[d]
FORMA A filia P. & vxor H.ægra corpore,ſed ſana mēte,quia in ſacris pr̄is conſtituta teſtari non poterat infrà ſcriptas donōnes cā mortis imminentis,metuens mortis periculum, dicto patre ſuo pręſente & conſentiente fecit hoc modo:In primis ſiquidem de dotibus, & bonis, & iuribus ſuis ad ſe ſpectantib.mortis cā donauit prędictis patre & marito pręſentibus & vice & nomine pauperum Chriſti recipientibus,eorum vice, quos ipſi duxerint eligendos,nominandos,& numerandos,ac ſi ipſamet elegiſſet,numeraſſet,& expreſſe nominaſſet,decem libras eorum arbitrio inter eos diuidēdas.Item dicto H.viro ſuo nomine proprio recipienti mortis cauſa donauit quinque libras Item S.eius fratri præſenti decem libras. Item tali tantum. Reſiduum autē dotium bonorum & iurium ſuorum omniū, mortis cauſa donauit dicto H viro ſuo recipiēti vice & nomine C.& D.filiorum eius: ita tamen, ꝙ ſi quem eorum aliquando ſine liberis mori contingat,eius morientis portio ad ſuperſtitem mortis cauſa donatione perueniat.Quòd ſi ambos nullis ex his,vel aliquo eorū liberis ſuperſtitibus,contingat decedere,tūc ipſum reſiduum pro dimidia ad ipſum fratrē ſuum, & pro reliqua dimidia ad dictum eius virum

ADDITIONES.

a Propoſitum.¶ Quòd expreſsit s.§.poſtremo.Hoſt.in Summa fecit de hac rubricellam ſuper rub.de dona.
b FORMA. ¶ Rolan.parte 8.ad fi.dubitatur,an fuerit ſimpliciter donatio. an cauſa mortis? vide ff.de do.præleg.l Seia.& de don.cauſa mortis.l.Seia.
c Tam is. ¶ Incidit quæſtio Pil. 84. an pater reuocare poſsit, an reuocatio ſpectet ad filium? tenet,ꝙ ad filium. Item Accu.in l.4.C.eo.ti.tenet,ꝙ morte filii,non morte patris confirmatur: ibi vide plenius per Cyn.qui ponit diſtinctionem Dy.an donet filius,cōſenſu patris rem patris, an propriam? ADDE,vt pulchre per Pet.de Anch.conſi.75.
d Cōcipitur. ¶ Petr.de Ceruotis quæſt.quæ incipit, filiofamilias maiori 25. ampliat hunc caſum,loquens de maiore dotata,quæ ſimpliciter, vel cauſa mortis donat fratri exiſtenti in eadē poteſtate de dote: quæritur,an valeat donatio?& maxime,vt vſusfructus quæratur patri? Quæſtionis ſolutionē, quæ multum prolixa eſt,intimabo.ſed præmitto, ꝙ gl.ff.de auctor.tut.quæ infra allegatur,vult,ꝙ teneat donatio,quo ad proprietatem, ſed non,quo ad vſumfructum.diſtinguit enim Petrus an dos fuerit aduentitia: & tunc valet donatio cauſa mortis:& quæritur fratri,cui facta eſt, & patri debebitur vſusfructus: quia donatio & alienatio de aduentitiis facta conſenſu patris,valet,C.de bo.quæ lib.l.fi.§.filius.& ibi not.ff.de don.l.filiusfamiliàs.& de do.cauſa mor.l.tam is.§.fi.Cauſa mortis dixi:quia facta inter viuos conſtante matrimonio,ēt de patris conſenſu,non valeret donatio dotis.C.de iur.do.l.ſi prædium.vbi de hoc. Sed ſi donaret ſpe futuræ actiōis de patris conſenſu,tunc tenet,vt d.l.tam is.& C.de don.ſpem.& ſi fiat fratri, de quo thema loquitur,patri quęritur uſusfructus:nec dicitur pr̄ auctorizare in rē ſuā,arg.ff.de auctor.tut.l.1.in prin.& l.ꝙ dicimus. Dixi de donatione facta conſtante matrimonio : quia illo ſoluto,valeret donatio etiam dotis,nedū actionis,ſi ad mulierē debebat dos redire.Si vero dos fuit ꝓfectitia,id eſt, ꝓfecta de bonis patris,vel alterius contemplatione patris, ff.de iure dot. l.profectitia,tunc ſi conſtante mr̄imonio donet inter viuos,vel ſimpliciter, quia tunc inter viuos,ēt ſi ſit infirma,ff.de do.cauſ.mor.l.antep.§.fi.& ſi fiat de patris conſenſu,non valeret. tum quia conſtante mr̄imonio id nō licet, vt prædi.l.ſi predium.tum quia quæreretur patri,ex quo ex re patris quęritur filio, Inſt.per quas perſo.nobis acquir.§.j. Si vero filia donauit de dote cā mortis,vel ſimpliciter ſpe futuræ actionis,de conſenſu patris:tūc ſi dos, vel actio eſt peruentura ad ipſum, valet donatio ſecuta morte filiæ, quī mortis cā donauerat: vel ſimpliciter donauit ſpem actionis,ſed effectū habebit vtroque caſu,cū actio tranſibit ad ipſam,ꝙ erit ipſa inſtituta,vel exhæredata, C.de rei vxo.actio.l.vna.§.videamus,& §. & hoc.& omne pactū ipſius filiæ valet eo caſu,ff.de pac.do.l.cum dos.& his caſibus quæritur patri vſusfructus,vt s̄.Si aūt dos,vel actio peruentura eſſet ad patrem, ꝙ eſt filia præmoriente,vt præ.l.cum dotis.in fi.& C.ſol.mat.quemad.dos,l.dos à parte. tunc non ualet,cùm pater donaſſe filio videatur,ff.de do.in donationibus. §.pe.& cum ſibi quæritur ex re ſua.C.de bo.quæ li. cum oportet. & Inſtit. per quas perſ.§.j. Sed dicit, fortè illam poſtea confirmari morte patris, ſicut ſi ipſe pater donaſſet,C.de do.inter vir.& vxo.l.donationes.& ſic,ſecundum eum,erit in pendenti donatio talis facta de dote cauſa mortis,uel ſimpliciter de ſpe futurę actionis,ſicut alle.ff.de vſufruc.ſed & ſi quis.§.interdum.cū ſimilib. Subdit aūt,ꝙ ex omnibus cauſis prædictis vno caſū requirit mors patris & filiæ, vel filii donantis,ſcilicet qn̄ dos fuit profectitia, & ad patrē peruentura:ꝙ eſt præmoriente filia. Satis placet hæc diſtinctio. Audiui in quadam quæſtione facti dominum meum defendere donationē, de qua quæritur,dicens, hanc patris permiſsionem operari, quo ad hunc actum id ꝙ,quo ad omnes,operatur emancipatio,C.ad Maced.ſi permittē te.& ff.de do.cauſa mortis.l.tam is.Sed conſtat emancipatū id poſſe: ergo, &c.Inducebat etiam l ff.de pecul. ſed ſi damnum.§.1.per quam patet, patrem,vel dominum concedendo peculium filio,vel ſeruo,cōceſsiſſe videri poteſtatem contrahendæ obligationis, etiā cum his,qui in ipſius ſunt poteſtate:ad idem Inſti.ꝙ cum eo.§.cum aūt. Patria igitur poteſtas nō habet impedire donationem,cum à voluntate donantis,non à voluntate permittentis proceſſerit donatio:facit l.de eo.in fi.ff.ad l.Cor.de fal.& de condi.& demonſtr.l.conditionib. Subdebat etiam per l.fiſtulas.§.1.ff. de contrahen. emp.ꝙ in profectitia dote ad patrem reuerſura, per l.C.ſol.mat.l.dos à patre.etiam ſi conſentiret actui,per quem perueniret ad ipſum, videretur tenere conſenſus:fortius in caſu quæſtionis : & licet gl.quā in prin.allegaui, dicat donationem,de qua quæritur,non tenere,quo ad vſumfructum,dicebat ſic defendi ꝯrium:ex quo tenet,quo ad proprietatē,ſi non pōt vſusfructus quæri patri,quæratur filio proprietario:ſicut ꝙ per ſeruum uni ex dominis quæri non poteſt, alteri in ſolidum quæritur, ff.de ſtipula. ſeruorum.l. proinde.§.fina. cum l. ſequen. Item liber homo bona fide poſſeſſus; id quod ſic poſsidenti non poteſt acquirere,quærit ſibi, ff.de acquirendo rerum domi.liber homo.§.fi. Sic etiam cum ſeruus ſtipulatur actum,cuius executio ad dominum pertinere non pōt,ſibi id competit,Inſtit.de ſtipul. ſeruor.§.ſed cum factum. Pro principali dicto expreſſe facit glo.Accur.in authen.idem eſt in his.C.de bon.quæ liberis.vbi dicit, filio quæri vſumfructum ſibi legatum,& nō patri:quia ſeruitus eſſe non pōt,ff.de vſufructu legato,l.1.Et ſm̄ hoc,non auctorizat ſibi pater. Itē diuerſa ſunt auctorizare & permittere,uel ꝯſentire.unde ꝙ ſcripſi ex̄.de eccle.ædifi. ad audientiam. ſecundo,ſuper prima gl. Item ſcias,ꝙ ſicut pater filio,vel filiæ in poteſtate cōſtitutis,donare non pōt:ita nec illorum coniungi,genero, uel nurui,ff.de don.inter virum & vxorem,l.3.§.quæ in eiuſdē.ubi etiam not.& patet eodem tit.l.cum hic ſtatus.§.oratio.non obtinuit prædicta l.3.§.ſocrui.& C. eo.tit.ſi te in uacuam.in quibus ſocrus donat genero,uel nurui:quia ibi deficit prohibitionis ratio,cum fęminæ filios in poteſtate non habeant,Inſti. de adop.§.fœminę.& ibi concordan.propter ꝙ nedum nurui,uel genero, ſed etiam filio,uel filiæ donare poſſet mater,C.de don.inter uirum & uxor. l.ſi conſtante.non ſic,ſi uiueret maritus habens illos in poteſtate: ut ibi no. Quod autem de poteſtate dicitur,ſemper tenendum eſt,niſi exempti appareant:incumbit ergo illis probatio: facit Inſti.de ſenatuſconſ.Tertul.§.1. & quod ibi not.
ADDE, quòd pater poſsit conſentire filiæ donanti dotem fratri in eadem poteſtate Oldr.cuius prædicta ſunt uerba,conſilio 26.incipiente, pater cōſenſit filio.Ab.conſ.41.ſecundo libro.Quòd autem filius poſsit donare ipſi patri,ipſo authorizante,uel potius conſentiente, tenet Bal.conſilio 59.ſecundo lib.Ang.conſi.143.Rom.conſilio 345. An autem ualeat donatio facta inter uirum & uxorē,quando pater alterius ſe obligaret pro prædictis, uide Bald.conſilio 29.3.libro. Et an ualeat donatio facta per filium ſocero patris ſui,de re,in qua pater habebat vſumfructum ipſo conſentiente.Pet. de Anch.conſi.105.

a virũ donationis mortis cā deueniat[a]: ꝓmittens ſolenni ſtipula-
tione interueniente cuilibet prędictorũ donatariorũ ibidē prę-
ſentium recipienti ſuo nomine, ꝓ donatione ſibi facta & vice il-
lius, uel illorũ, cuius, uel quorũ nomine donatũ eſt, idē dare, tra-
dere, & exhibere quantitatē, rē, uel res donatas ipſius donantis
morte ſecuta: uolens atq; paciſcens, quantitatũ rei, uel rerũ do-
natarũ illico poſt mortē eius petitio & exactio cõpetat pleno
iure: niſi uel donatariũ pręmori, aut eā ad hac ęgritudine libera-
ri, uel donationis pęnitere cõtingat. Horũ .n. quocunq; ꝯtingen-
te, donatio reuocata ſit, & penitus euaneſcat, Vel ſic, ſecundum
b M. de Fano[b]:
FORMA. Ego Berta, quãuis ſana, uel infirma, cā mortis do &
dono tibi tali priori, uel fratri, omnia mea bona, uel talē rē, uel
tantã pecuniã, ut poſt mortē meã vobis illico ꝯpetat petitio, &
ſit ueſtrũ, quod dono: q̃ donationē ꝑ me meoſque hæredes, fir-
mã habere & tenere ꝓmitto irreuocabiliter, ni ſpecialiter reuo-
carē nominando ꝑſonã donatarii: & ſpeciē, & quantitatē dona-
tionis, q̃ uol uero reuocare: & do tibi licentiã & auctoritatē me
mortua intrãdi poſſeſſionē amoto inde & eiecto quolibet poſ-
ſeſſore, & hæc omnia ꝓmitto tibi ſtipulatione ſolenni attendere
& obſeruare, ſub pęna cētũ librarũ ꝑ me & hr̃des meos ꝓmiſſa,
& à te prædicto noīe ſtipulata: & ꝓ his obſeruandis & pęna ſol-
uenda tibi prædicto noīe obligo omnia bona. Veruntñ p̃miſſæ
formæ magis placent. Et nota, ꝙ hæc forma vtilior eſt q̃ teſtm̃,
c uel codicilli: quia ſi põt irreuocabiliter fieri, ff. de don. cā mor.[c]
ubi multo fortius põt ſub quadã cõditione irreuocabiliter fir-
mari: quia cuilicet plus, & minus, ut ſ. § compendioſè. uerſi. ſed
d qd ſi iſte non. n. indiget talis donatio inſinuatione iudicis[d], nec
traditione poſſeſſionis, nec aditione hr̃ditatis: ſed ſtatim à morte
trãſit dominiũ in donatariũ. Hoc ꝓbat in Summa Azonis in ti.
e de don. cau mor.[e] ¶ † Si autem uelit quis in abſentia codicillari,
4 uel cauſa mortis donare, faciat epiſtolam per manum publicam
cum ſubſcriptione ſex teſtium ſub hac forma:
f ¶ FORMA[f]. Religioſis viris, tali p̃poſito & capitulo, uel tali prio
ri, uel guardiano, & fratrib. talis loci, ſalutē in dño. Noueritis, &c.
Ponat forma codicilli uel donationis cā mortis, ꝓut ſ. & ĩ. de
uerbo ad uerbũ ſcriptæ ſ. & valebit, ut C. de fideicom. l. & in epi
ſtola. Promiſſio tñ pœnę inter abſentes valere nõ põt, ſed bono
rum obligatio ſic: & ēt codicilli valent inter abſentes, etiam ſi nõ
ſit ibi forma epiſtolæ: ſed ſimpliciter codicilli. Donatio autem
firma ſtatim poteſt hoc modo fieri:
¶ FORMA. Ego talis ꝓ anima mea, & parentũ meorũ, & ꝓ re-
miſſione peccatorũ meorũ, purè, liberè & irreuocabiliter inter
viuos do, dono, & offero tibi, tali priori, vel ſyndico recipienti
noīe & vice fratrũ, & eccleſiæ talis, talē vineã, vel omnia, bona,
quæ habeo & teneo, vel alii ꝓ me, & iura & actiões, quas habeo
ꝯ quaſcunq; perſonas, ſolo mihi vſufructu, dum vixero, reſerua
to ad habendũ, tenendũ, & quicquid placuerit dictis fratribus,
faciendũ, cũ oīb. ſuis pertinentiis & iuribus, & licet ꝑ vſusfruc-
tus retentionē intelligat facta traditio, nihilominus tñ me tuo
noīe ꝓ eis ad maiorē cautelã ꝯſtituo poſſidere, dans tibi licētiã
ꝓpria auctoritate intrandi, & ꝓmittēs malũ dolũ abeſſe, abfutu
rũq; eē, & res p̃dictas habere licere, cedens iura & actiones reales
& perſonales, vtiles & directas: & te procuratorē noīe ipſorũ fa
cio in rem tuã: q̃ donationē in perpetuũ irreuocabiliter firmã
habere, & tenere ꝑ me & meos hr̃des tibi prędictis perſonis ſti-
pulanti ꝓmitto, ſub tanta pœna in ſtipulatione ſolenni ꝓmiſſa:
ꝓ qua pęna, & oīb. prēmiſſis tibi obligo noīe, quo ſ. omnia bo-
na & iura, quæ ad me poſſent vllo tēpore pertinere: qua pœna
ſoluta, vel nõ p̃dicta omnia rata & firma permaneant. Poteſt ēt
dici, & ꝓmitto dictã donationē non reuocare, vel in vita, vel in
morte, neq; occaſione ingratitudinis, neq; ſuperuenietiũ libero-
rũ, C. de reuoca. don. l. fi. & l. his ſolis. & l. ſi vnquã. 17. q. vlt. qui-
cunq;. Quã quidē donationē, ſi ſumma quingentorũ aureorum
excederet, pluriũ donationũ vires obtinere volo: quę oēs intra
p̃dictã quantitatē exiſtãt. Optimũ tñ eſſet ſi ſingulæ donatę poſ-
ſeſſiones ſpecificarent: qa tũc tot eſſent donationes, quot res,
g nec indigent inſinuatione, C. de dona. ſancimus[g]. ff. de euic. qd
dr̃. & l. ſeq. ff. de ver. obl. ſcire. & not C. de ſacroſan. eccl. illud q-
dē. Poteſt ēt hoc ꝑ epiſtolã fieri, vt p̃dixi, & valebũt oīa, excepta
ſtipulatione. C. de dona. ſi aliquid. vel dic, vt ĩ. ver. ꝓx. Qudã aũt
dicũt, ꝙ ſi, qd̃ donat, valet quingentos aureos, nõ ſufficit prędi-
cta forma: imò dēt primo totus ꝯtus ſcribi, & poſtea corã iudi-
ce partibus publicari iudicis auctoritate: & tũc in fine inſtri ita
dicet. Hęc oīa in ſcriptis corã tali dño iudice ſuã auctoritatē p̃-
bente facta & inſinuata ſunt pręſentibus & ſubſcriptis in præ-
h ſentia taliũ teſtiũ. Ego A. donator oīa p̃dicta fieri rogaui & ſub-
5 ſcripſi. Et bene eſt, ꝙ iudex ſimiliter ſe ſubſcribat[h]. ¶ † Et qm̃ hic
de forma

ADDITIONES.

Deueniãt. ¶ Bene enim donans cā mortis donatario ſubſtituit, C. eodē, l. Quę aũt actio cõpetat ſubſtituto, ibi not. & plenius ꝑ Cy. q. 1. Et an requiratur ſtipulatio ſubſtituti, ibi vide in 3. q. vbi tres opiniones inuenies ſ. Cy. dñi mei, & Pe. de Bel. in quibuſdã tñ ſcriptis aliter habeo opi. Azo & Odoff. q̃ ibi dicatur. ADDE ad principiũ huius tit. dũ dicit, pauperes eligendos, &c. an executor, cui dat cõmoditas pauperes eligēdi, poſsit eligere filiũ ꝓpriũ tanq̃ pauperē: & ſi elegerit, an cã pietatis, an vero filiationis elegiſſe uideatur? vide Bald. in l. tutor. §. quæ tutoris. ff. de excu. tutor.

b M. de Fano. ¶ char. 3. vbi de his: & autor hic immiſcuit gl. cum tex.

c Cauſa mor. ¶ Lex illa dicit ꝯrium, ſ. quod vbi mortis cauſa donatur, ita ꝙ nulla de cauſa reuocari poſsit, intelligitur donatio inter viuos: & ideo nõ cedit in coniuges. ADDE omnino, vt per Alex. in l. quæ dotis. ff. ſol. mat. & per me in addi. ad Bar. ibi.

d Iudicis. ¶ C. eod. tit. l. fi.

e. Cauſa. mor. ¶ Et ibi in fi. no. differentias inter hanc donationem & legatũ: & Accur. Inſt. de do. poſt prin. dicit tex. quod ferè per omnia connumerant legatis, per Hoſt. ubi ſ. §. j. in fi. & per Cy. plene. in l. fi. C. eod. ti. ſcilicet de donat. cau. mor.

f FORMA. ¶ Iure veteri ēt donatio cauſa mortis requirebat ſtipulationem, ff. e. l. mortis cauſa. & ſic neceſſaria erat præſentia. ff. de ver. obl. l. 1. in prin. ſed iure Codicis non eſt neceſſaria: & ſic per epiſtolam donationes, ēt inter viuos. expediri poſſunt. C. de donat. ſi quis argentum. § pe. & vlti. intermedio nuncio, vel epiſtola, vt hic.

g Sancimus. ¶ Per illam legem cõiter tenetur ꝯrium: cum illa requirat diuerſis tēporibus illas fieri, vt cenſeantur diuerſæ, §. ſi quis aũt per diuerſa tempora. ꝙ ibi placuit Iaco. de Are. dicenti, ꝙ cum plura exigantur, vno deficiente. totum deficit, ff. de duor. l. fi. de iti. actuq; priua. l. 3. §. deinde. bene facit ff. de nau. fœn. l. nihil. §. quod in ſingulos. & ideo Si. Vin. & Gui. de Suz. in l. ſancimus. ibi: idem ponit Cy. hoc uide ĩ. de don. §. j. ver. quid ſi aliquis dat. & vide, quod ſuper eo dixi de diuerſis donationib. factis in fraudem legis: & quid ſi vna facta pluribus accedit ADDE Old. conſ. 254. Ro. pulchre conſ. 305. Bal. conſ. 50. & 408. 2. lib.

h Subſcribat. ¶ Hęc ſubſcriptio donantis & iudicis non eſt in vſu de forma etiam inſinuationis Doctores varie loquuntur. quidã. n. ſunt dicentes, ꝙ inſinuatio eſt pręexiſtentis donationis in ſcripturã redactæ apud ꝯpetētē iudicem facta publicatio: & eius actoritate in publica monimenta, vel acta facta redactio, ut perpetuo & facilior ſit veritatis probatio: & hoc voluit auctor in præcedentibus verbis dicere: & pro his facit C. de dona. in hac, in auth. vt frat. filij, §. illud. Collat. 5. & ea. Col. vt nulli iudi. §. & hoc peruenit. & de defen. ciui. §. non habente. Col. 3. Et dicunt iſti nõ eſſe nouũ, ꝙ actus per vnum celebratus, pro ſui vltima perfectione apud aliũ duplicet, C. de adop. l. 2. & tit. ſeq. de eman. lib. l. iubemus. arg. C. de his, qui ven. ęta. impe. l. 2. Patet hoc idem in memorialibus ciuitatis Bononiæ, apud quę ꝯtus factus repetit, alias certã ſummã excedēs, non ualeret: ſed aliis nõ q̃runt hanc duplicationē: ſm quos pro ſolenni inſinuatione ſufficit, ꝙ de donatione facta ſit ſcriptura apud cõpetentē iudicē publicata, ut notat Azo in Summa de dona. §. licet aũt. Goff. in Sum. eo. tit. §. itē requirit. & Hoſt. in Sum. §. quæ donatio. pro hoc facit C. de do. l. in donationibus. & qd̃ no. in cle. de ſum. tri. in 3. gl. & hoc apud nos ſeruat: qa vnico ꝯtu ſit donatio corã iudice auctorizante: & dr̃ inſinuata. Sed primi dicunt, ꝙ hoc reſiſtit cauſis, ꝓp quas inſinuatio fuit inuenta: quas dicunt has, vt inter donationē & inſinuationē poſsit donans deliberare, an ſibi expediat per inſinuationē cõfirmare donationē. bene facit in auth. de appel. & intra quę tēpora. vltra prin. ver. vt liceat. & quod ibi not. Coll 4. & vt iteratio actus oſtendat mētis perdurationē facit C. de plus petit. l. vna, & ex. eo. tit. c. vnico: & vt tollatur deceptionis ſuſpicio, C. ad Velle. l. ſi mulier. 2. & occurratur falſis ꝓbationibus. C. de dona. data. Sed ſecundo ad primas duas rões rñdere poſſunt, illas procedere, ſi inter illa duo neceſſariũ eſſet certi tēporis interuallum: quod nõ eſt: & ſic in inſtanti illa duo diuiſim fieri poſſent: & ſic ceſſant cauſæ. Ad tertiã & quartã non expedit rñdere, quæ concurrunt, ēt ſi vnicus actus fuit. Sed quia dictũ eſt, ꝙ corã cõpetenti iudice fieri dēt inſinuatio, quæritur, quis erit iudex cõpetens. an perſonarũ, an rerum donatarum, an neuter ſponte aditus? De primis non dubitatur, ſed ſic de vltimo. Et, vt me expediã, eo caſu ſequerer opinionē primorum, vt primo fieret ꝯtus, ſi ille iudex ſit cõpetens, adeatur pro inſinuatione fienda: facit ff. de iudi. hęres abſens. §. j. de foro comp. c. fi. & c. Romana. §. ꝯhentes li. 6. Et ꝙ non ſit neceſſarius iudex rerum. patet C. de dona. data. in fi. & l. in hac. in prin. ad idem. C. de ꝯtrahend. empt. l. j. Faciunt aduocati in his, & ſimilibus. confici inſtrumenta de domicilio ibi electo, vel de iuriſdictionis prorogatione. Prima placet. Viſo de iudice, quæro de tempore. an ſcilicet die feriato ob honorem Dei fieri poſsit inſinuatio? tenetur, quod ſic: cum hoc non requirat cauſæ cognitionem, & ſit iuriſdictionis voluntarię, C. de feriis, l. actus. & faciunt not. ſ. de feriis, §. 2. verſi. porro. & per Hoſtie. in Summa de feriis, §. 3. verſi. ſed quæ pertinent. facit ff. quis ord. in bon. poſſ. ſer. l. 2. §. dies. Seruatur etiam, quod ſæpe in loco priuato fiunt tales inſinuationes: iudici propter ætatem, vel ſexum declinantem ad locum talem. facit ff. de interog. act. l. voluit prætor. in fin. Et vt ibi not. non obſtat ff. de iuſt. & iure, l. penult. in fin. quæ loquitur in illo actu, quo requiritur plena cauſæ cognitio: quo caſu ſedere debet, vbi ius reddere conſuleuit, vt ibi. Vltimo ſciendum, id quod de inſinuatione dicitur, habere caſus exceptos quos uide per Hoſtienſ. in præd. §. quæ donatio. in Sum. de donat. inter quos eſt donatio, quæ ſit per principem: etiam priuatæ perſonæ: vel principi per priuatum, ut C. eo. ſancimus. & authen. ibi poſita Illę enim non ſubiiciuntur legib. nec quantum ad inſinuationem, vt ibi: nec quantum ad perſonarum capacitatem. C. de donat. inter vir. & vxor. l. penult. Multis autem vr̃, ꝙ cũ hodie reges in regnis ſuis de facto vicem imperatoris obtineant, idē ſit in illis dicendum: & eo amplius in his, q̃ ñ recognoſcũt Imperiũ: uide, qd̃ ſcripſi de ver. ſig. ſup quibuſdã. ſup ver. regnũ. & extr. de re iu. cũ te. in gl. magna, uerſ. ſed nunqd reges. ADDE, qd̃ ſit inſinuatio, Pau. de Caſ. ꝯſ. 309. Old. cuius p̃dicta ſũt verba cõſ. 254. licet Io. An. diſcrepet ab eius opi. apud quē iudicē dēt fieri inſinuatio: & opi. Io. An. ſequit Imo. in l. Modeſtinus. ff. de do. & ibi vide Bar. Inſinuatio aũt põt fieri ex interuallo, ſm Ro. ꝯſ. 215. & Ang. ꝯſ. 179. Et ꝙ donatio facta in pręſentia principis, ſicut princeps, non egeat inſinuatione, tenet Bal. conſi. 303. 1. lib. Et ꝙ donatio regum non ſubiaceat inſinationi, poſuit Old. conſi. 221.

de forma donationis cã mortis diximus, cõſequens eſt, vt inſtrm
a donationis inter viuos formemus[a]: cuius forma hæc erit:
b ¶ FORMA[b]. Titius dedit, tradidit & donauit purè, liberè, ſimplr inter viuos, ac irreuocabiliter, perpetuo, ꝓprio iure P. ꝓ ſe ſuiſq; hrdibus recipienti domũ talẽ in tali loco ſitam, cuius ꝯfines ſunt tales, ad habendũ, tenendũ: & poſſidendũ: & quicqd ſibi, & ſuis hæred. deinceps placuerit: ꝑpetuo faciendũ, cũ oĩb. & ſingulis, quæ intra ꝑdictos confines, uel alios, ſi qui forent continent, acceſſibus: & egreſſibus, vſq; ad viã publicã, & cum oĩb. & ſingulis, quæ habet ſ. ſe, vel j. ſeu intra ſe & ex, omniq; iure & actione, vſu ſeu requiſitione, ſibi ex ea, uel pro ea re, aut ipſi rei modo aliquo pertinẽte q̃ rẽ idẽ T. ſe dicti P. præcario noĩe ꝯſtituit poſſidere, donec ipſius rei poſſeſſionẽ acceperit corporalẽ: q̃ quidẽ accipiendi auctoritate ſua, & retinendi deinceps, ei omnimodã & liberã licentiã dedit: ꝓmittens ꝓ ſe, ſuiſq; hrdibus dicto P. pro ſe ſuiſq; hrdibus ſtipulanti ꝑmiſſam donationẽ, & oĩa & ſingula ſ. ſcripta perpetuo rata, grata & firma habere, tenere, & nõ ꝯ facere, vl venire ꝑ ſe, vl ꝑ aliũ, aliqua cã, uel ingenio, de iure, vel de facto: nec ipſam donationẽ ingratitudine, vel cã aliqua reuocare, ſub pœna centũ librarũ Turonenſim ſtipulatione promiſſa ac refectione damnorũ & expenſarũ litis & ex: & obligatione omniũ bonorũ ſuorũ: qua pœna ſoluta, uel nõ, ꝑdicta
c oĩa & ſingula firma perdurẽt[c]. Et hæc forma ꝓbat Inſtit. de donat & ff. eo. l. j. in princ. & C. eo ꝑ totũ, ex, eo. c. fi. & C. de reuoc. don. l. fi. Vel dic, vt ſ. ver. donatio. Inſtrm vero ceſſiõis ex cã donationis factæ, vide ſ. de ceſſion. action. §. ſecundo, verſ. ſi vero. Itẽ Inſtrm donationis in ſolutũ, vide j. in tract. libel. de ſolut. §. j. uer.
d ſed & ſi res[d]. Itẽ formã donationis, quã facit de oĩb. bonis ſuis is, qui monaſteriũ ingredit, vide j. de regul. & tranſeun. ad relig.
6 verſi. hic quoq;. ¶ † Et nota[e], ꝙ ſi donator ſe obligat ad defen-
e ſionẽ rei donatæ, illud ẽt ſcribendũ eſt. Donatores tñ nolunt ſe multis conditionibus, ſeu obligationib. implicari: imò valde de-
7 cet donatariũ ad hoc niti. † Itẽ not. ꝙ donationes vltra ſummã quingẽtorũ aureorũ, fieri debent cũ inſinuatione, id eſt cum decreto iudicis: alias non valent, vt C. de dona. ſi qs argentum. niſi
f fiant ad pios vſus, vt C. de ſacroſan. eccle. illud[f]. in auth. de non
g alienan. aut permu § ſi minus[g].

ADDITIONES.

a Formemus. ¶ Tale fuit ſ. prox. ſed ibi nõ dabaẽ vſusfructus: no. aũt Accur. C. de donat. cã mor. l. fi. ꝙ in dubio præſumitur donatio inter viuos: quod intellexit. Pil. q. 123. etiam ſi dicat: pro remedio animæ in donatione: vide Hoſt. vbi ſ. §. 1. verſi. 1.
b FORMA. ¶ Rolan. parte i. circa medium.
c Perdurent. ¶ Hucuſque Roland.
d Si res. ¶ Bene eſt primus §. in tractatu de ſolutionibus, ſed reſpectu rubricę eſt ſecundus.
e Et nota. ¶ ſecundum Roland.
f Illud. ¶ Lex illa vult ꝯriũ: & vide, qđ ibi not. Pil. q. 123. tenet, donationẽ factã eccleſiæ, vel religioſo loco ſine inſinuatione, tenere, licet excedaẽ. Et rõnẽ ſumit ex §. ſtatim all. nam ſi differunt imperium, & ſacerdotiũ, & imperio ſine inſinuatione donatur, vt ibi, & in auth. vt non fiant pignorat. §. j. & quę paria ſunt, paria iura deſiderant, C. de conſt. pecu. l. fi. ff. de pecu. in bonę fidei. & l. quoties. §. fin. ergo idem in ſacerdotio. ADDE Paulum de Caſt. conſi. 32. & 103. idem tenentem.
g Minus. ¶ De præd. l. ſi quis. & l. ſancimus. dubitatur. an ſ. his legibus, q̃ inſinuaſitionẽ ꝑcipiunt: renũciare poſsit donans. Guido de Suzar. in l. pe. C. de don. & in l. illud. C. de ſac. ſan. ecle. tenet, ꝙ ſic, dummodo exprimanẽ leges hoc prohibentes, cũ legũ auſteritas pactis litigantiũ mitigeẽ, C. de temp. appel. l. vlti. in fi. ff. de ædi. edic. querit. §. ſi venditor. facit C. de pact. ſi qs in ꝯſcribẽdo. ff. de pact. l. paciſci. & qđ no. ff. de do. l. fideiuſſori. Simõ Vncẽ. in l. ſancimus C. de don. & Cy. e. ti. l. pe. in fi. tenet ꝯriũ, qđ mihi placet: cũ legi prohibenti renũciari nõ poſsit, vt in re dotali, & minoris: & donatione inter ꝯiuges, vel ſimilibus: ne prohibitũ vna via, ꝓcedaẽ alia, de reg. iur. cũ quid vna. lib. 6. Itẽ ius illud eſt publicũ vtilitate, ne ꝑ metũ, uel fraudẽ donantes grauiter lędanẽ: q̃ duo corã iudice ceſſare ꝑſumunt, C. de his, qui per met. iud. l. j. ff. qđ me. cã, l. fi. & Reipublicę expedit, ne qs re ſua malè vtaẽ, Inſtit. de his, q ſui, uel alie. iur. ſunt. §. ſed hoc. maxime, qa donare eſt perdere, ff. de dona. l. filiusfamilias. Hanc partẽ tenuit Iac. de Bel. in ſua q. v. ex lecturas, quæ tractat de donatione facta nepoti ꝑ auiam. Inducit, ꝙ inſinuatio reſpicit ẽt fauorẽ donatarii, in auth. ut fratrũ filij, §. illud. C. de donat. l. dona. & l. data. in fi. Tñ fatetur, ꝙ ẽt ꝯcurrens renũciatio nõ teneret. Sed qd ſi renuncians iurauit nõ ꝯuenire, & de omiſsione inſinuationis nõ opponere? & ſm opi. Gui. de qua ſ. nõ eſt quęſtio, cũ ꝑ eam teneat renũciatio ſine iuro. Procedit ergo quæſtio ſm ꝯria, de qua dixi: & ꝙ cum iuro teneat, facit auth. ſacramenta. C. ſi aduer. ven. & qđ ibi no. in 3 gl. & decre. cũ ꝯtingat. de iureiur. & e. tit. quẽadmodũ in fi. & c. licet. li. 6, & c. j. de pact. ꝗuis. Ad idẽ facit qa donatio ſine inſinuatione nõ eſt penitus inimica iuris: qđ patet: qa tenet j. legitimã ſummã, ut in l. ſancimus. C. de do. Ad ꝯriũ facit, quod no. in §. item ſacramenta, in vſib. feud. tit. de pac. iura. firmand. in 3. glo. in prin. Itẽ cũ donare ſit perdere, vt ſ. dixi, patens eſt læſio. Sed huic rñdebiẽ ꝑ regulam, ſcienti. cũ ꝯcord. lib. 6. ꝑ qđ, vbi præſtitũ ſit nõ dolo, vi, uel metu, vr ſeruandũ. ꝑ prima iura. Hoc aũt certũ eſt, ꝙ renũciatio q̃ fieret de l. ſi vnquã, C. de reuoc. don. ẽt cũ iuro nõ teneret. Ratio, qa nõ eſt lex illa in fauorẽ inducta donantis & renunciantis, ſed in fauorem filiorũ, C. vt in poſ. leg. l. 2. & pen. & qđ ibi no. & ff. ad l. Fal qđ de bonis. in fi. Sed quid ſi debebas mihi mille aureos, quos tibi ſine inſinuatione remiſi, faciendo pactũ de non petendo? Vr, ꝙ nõ valeat, cũ ſit donatio, pactũ remittere, ut probat lex j. ff. de tranſact. vel ſaltẽ donationi ſimilis: & ſic idẽ dẽt eſſe iudicium, ff. de legi. nõ poſſunt. Ad ꝯriũ: qa ſuæ rei quiſque eſt moderator & arbiter, niſi in quantũ prohibitus reperiẽ, C. mand. in re mandata. C. de Iudæis, nemo eſt eius. de ꝯhen. emp. licet dudũ. Albe. Pap. in pręd. l. j. dicit, multũ referre inter directũ & obl: quum: allegat ff. de neg. geſt. ſoluendo. de ſol l. ſolutionẽ. pro ignorante, ꝑ ꝑ. qđ tenet tale pactũ ualere: alle. ẽt C. de appel. l. fi. ff. de autor. tu. l. j. §. j. & de li. leg. l. ſi quis duos. bene facit ex de his, q̃ fiunt à præla. cũ apoſtolica. ad fi. Fuit ẽt alia quęſtio de facto: Duo fratres habentes boña paterna, & acquiſita, ꝑctũ talẽ inter ſe fecerunt: quia eorũ quiſq; donauit alteri oĩa bona paterna. ut ſuperuiuens, vel eius liberi. haberent oĩa illa bona decedentis ſine liberis: mortuo vnq; ſine liberis, & ſic exiſtente conditione, opponebaẽ ſuperſtiti ꝑctũ illũ fuiſſe donationis: & ſic nõ valuiſſe: qa nõ fuerat eius facta inſinuatio, cũ bona illa paterna excederent quantitatẽ inſinuatione taxatã: ad qđ allegabaẽ, ẽt ipſos fratres verbo donationis vſos fuiſſe in ꝑctu: ergo ſic ſenſiſſe videnẽ, ff. de ſupel. leg. l. Labeo. Pro hac parte inducebaẽ l. donari. ff. de reg. iur. ubi dr illud donari, quod nullo iure cogente ꝯcedit: & hoc fuit tale: ergo, &c. Contrariũ fuit iudicatũ ꝑ l. licet. C. de pactis. & qđ ibi no. & ꝑ l j. ff. de donat. Cũ enim hoc quiſq; fratrũ cõmodũ ꝯſeq poſſet. & ad hoc tenebatur: ergo non eſt donatio, ſed eſt promiſsio quædã ex honeſta cã facta, ne patrimoniũ trãſiret in extraneos, ut in ꝑd. l. j. ſicut nec dr, ꝙ remunerationis cã datur, eod. tit. l. Aquilius. Nec vr ex teſtõ capere is, qui tñ erogatus eſt: quantum recepit, ff. de lega. j. l. ciuitatibus. §. fi. Pone caſum: Cum teſtator fundũ valentẽ centũ mihi legauit, ſi centũ dedero. Non obſtat, quod de donatione illorũ fratrũ dictum fuit, ſ. ꝙ donabant: qa veritatẽ, quę naturaliter ineſt rei, nominatio non immutat. ẽt ſi papalis ſit. patet in cle. de ſent. excom. c. vlt. 2. reſpon. vbi ꝯcord. patet id ff. de caſtren. pecu. ſi forte. cõcor. ff loca. ſi vno. alias, ſi inſulã. in prin. & de reſcrip. ver ſi inſulã. & vide, qđ no. ex de verb. ſig. ꝓpterea. Ad l. donari. rñdeẽ, ꝙ nõ intendit omne id donatũ intelligi, quod ius dare non cogit: qa ſm id ſequereẽ, ꝙ oẽs ꝑctus: q ſunt voluntarij, eſſent donationes: facit C. de iu. deli. nec emere. C. de act. & oblig. l. licet. Intelligenda eſt igitur regula priuatiue, vt id nõ ſit donatio: ad qđ cogit neceſsitas, ff. de adimen. leg. rem legatã in fi. & de leg. 2. vnũ ex familia. §. j. Vltimo nota, ꝙ autor hic & bis ſ. in forma declarat, qũo intelligit ſolidũ: de quo loquitur j. de don. ver. qd ſi aliquis. & de quo in legibus, ſi qs argentum. & ſancimus. ſuperius alleg. ſ. ꝓ aureo. cõcor. Accur. C. de ſer. fug. l. quicunq; in gl. 2. quorũ. 87. faciunt libram auri, C. de ſuſcept. & arca. l. quoties li. x. vnde Vber. de Bo. in d. l. ſancimus. reprehendit illos, qui recipiunt ſolidũ, prout recipiẽ in cõi pro 12. donariis: ꝓ qbus facit Lombar. l. 2. de quantitate ſolidorũ, ꝑ totũ, & qđ no. B. de Iudæ. c. fin. in 3. gl. ſm quod vſq; ad 25. lib. monetæ localis poterit donatio fieri ſine inſinuatione. & ultra non. Et hoc ẽt ſecutus fuit iudex Montiſpulzani in Tuſcia, qui donationem factã ad trecentas libras reuocauit, in quantũ excedebat 25 libras: quem reprehendit Roſ. dicens, iſtũ non Iuriſtã, licet de brodio iuris guſtaſſet. hoc aũt no. in libel. ſi quis ius dic. non obtemp. ver ſed illud quæritur. Cy. bis alle. Roſ. ſed non ibi ideo appoſui: concordat, qđ ſcripſi & probaui poſt Vincen. & Goſr. ſuper ipſa 3. gl. decre. vlt. de Iudæ. qđ omnino videas, Parum tñ eſt vtilis in Italia taxatio legis: & ideo ꝑ ſtatuta ciuitatũ prouiſum eſt longe minoris quantitatis. vnde in ciuitate Bononię vltra quinquaginta li. Bononien. quæ ualent parum vltra 35. florenos, & nñq; minus, requiritur inſinuatio. ADDE, ꝙ Oldra conſi. 173. incip. quis hæres tenet inſinationi renunciari non poſſe, nec l. ſi vnq̃. C. de reuoc. dona. de quo ẽt Rom. conſi. 269. dicit, cum iuro non poſſe renunciari. Bald. ẽt conſi. 441. 2. lib. tenet illam reuocari, licet ſit facta eccleſiæ purè: quia nunq̃ monaſterium habetur loco filij, niſi illud ille ſit ingreſſus. Et ꝙ inſinuationi non poſsit renunciari tenet Bal conſi. 97. 3. lib. & ꝙ etiam cum iuro non poſsit renunciari, tenet Bal. conſi. 99. 3. lib. Ang. conſi. 94. Paul. de Caſt. cõſil. 100. & 105. Abbas uero conſi. 10. tenet contrarium, & Fede. conſi. 291. An autem pactum liberatorium de non petendo, egeat inſinuatione: Ang. conſi. 77. tenet, ꝙ ſic, & Bal. conſi. 478. 4. lib. Et ꝙ donatio uiciſsim facta nõ egeat inſinuatione, tenet Old. conſil. 139. Ang. conſil. 149. Rom. conſil. 36. ubi pulchre, etiam ſi non ſint coniuncti. Tenet etiam ibi, quod non ſit reuocata per ſuperuenientiam filiorum.

SVMMARIVM.

1 *Hæres non inſtituitur in codicillo.*
2 *Codicillus factus ab illo, qui facere non poteſt, an ſit validus.*
3 *Codicillus an poſſit fieri nullo facto teſtamento, aut poſt factum teſtamentum.*
4 *Codicillus ante conditum teſtamentum, vel nullo condito, qua forma fieri debeat.*
5 *Codicillus an per alium codicillum, vel teſtamentum rumpatur.*
6 *Codicillus poſt teſtamentum faciendus, qua forma fieri debeat.*
7 *In teſtamento facto poſt codicillum, debet fieri mentio de codicillo præcedenti.*

15. Viſo de impugnatione teſtamenti, aliqua etiam de codicillo dicamus: & licet ſ. §. compendoisè. in pleriſque locis de hoc dixerimus, aliqua tamen ſpecialiter hic tangamus. Poteſt autem fieri & nuncupatiue, & in ſcriptis,
a prout de teſtamento ſcriptum eſt ſ. §. vt autem[a]. ¶ † Opponitur
1 ergo ꝯ codicillũ, ꝙ in eo euacuaẽ taliter teſtñ: quod eſſe non poteſt, quin hæres inſtitutus in teſtõ ſemꝑ remaneat. in codicillo enim

ADDITIO.

a Autem. ¶ Verſi. ad huius autem.

loenim non inſtituit hæres, Inſtit. de hered. inſt. in prin. quia in
eo hæreditas nec dat, nec adimit, nec confirmat, nec aliquis ex-
hæredat, nec ſubſtituit, C de cod l. 2. Inſt e. §. codicillis & §. dire
cto. ff. de iure cod l. 2 § fi. Si tñ teſtator dixerit, vnũ ex hæredib.
nõ mereri voluntatẽ ſuã aufert ei hereditas, ut indigno. C de his
qui ut indi. hære. auf. hereditas. Sed & priuilegio militari pt in
2 codicillo heres inſtitu', ff d. teſt. mil. codicil ¶ †Itẽ opponit, ꝙ
eſt factus ab eo, qui facere non põt: puta à furioſo, C. de codi-
cil. l. 2. § furioſus. Et bř, qui põt, uel non põt teſtari, põt uel non
poteſt codicillari, ff. de iur. codicil. diuus § pe quod dic, ut s̃ §.
cõpendioſè uerſ. primo ergo Differunt tñ in hoc teſtm̃ & co-
dicillus. nam libertas relicta filiofamilias in codicillo, valet, ſi in
eo manumiſſus obierit: ſecus ſi in teſtõ ff. de leg. 3. l. j. §. ſi filiuſa-
a milias[a]. Itẽ in alio: quia põt quis plures codicillos facere, nec eſt
ſibi neceſſaria ſubſcriptio: ſed non plura teſtamenta, ut in d. § cõ
b pendioſè uer. cæterũ.[b] ¶ †Hoc tñ ſcias, ꝙ pt fieri codicillus nul-
lo facto teſtõ, & ẽt poſt factũ teſtm̃: licet Papa dixerit factũ ante
teſtm̃ non valere, niſi in teſtõ confirmet, ff. de iure codicil. ſi qs
c eum. l. ante tabulas. & Inſti. de teſta. Io. tñ de Deo dicit[c], opinio-
nem Papæ ualere, ſm canones, ſm quos vltimũ teſtm̃ tollit a-
lias præcedentes voluntates. Sed hoc dictũ ratione caret: vnde
dic, ut in præd. § cæterũ. & ſeq. Itẽ de clauſula illa, Quod ſi nõ ua
let iure teſti, &c. dixi s̃. §. cõpendioſè uer. itẽ uide. Itẽ in codi-
4 cillis quinq; teſtes ſufficiunt non rogati, ut in eod. §. uerſ. 3. ¶ †Si
igitur codicillus ſit ante conditũ teſtm̃ uel nullo condito, ut ff.
d de codicil l. 3. in prin. Inſt. eod. §. non tm̃. eius forma erit hæc[d]:
¶FORMA. T. per Dei gratiã ſanus mente ac corpore: uel men-
te ſanus, licet æger corpore, præſentibus codicillis vltimũ uelle
ſuum de bonis ſuis diſpoſuit in hũc modũ: In primis quidẽ pro
anima ſua reliquit de bonis ſuis 10. lib. Tur. de quibus dari vo-
luit tali eccleſiæ tm̃, & tali homini tm̃. &c. & hæc exequi & fieri
voluit p tales, quos ſuos uoluit eſſe cõmiſſarios, ſeu ſuæ uolun-
tatis executores, ext. de teſta. c. Ioanes. Itẽ legauit, ſeu iure legati
reliquit de bonis ſuis ſuis 20. lib. Itẽ vxori reliquit dotes ſuas, q̃
fuerunt centũ lib. Itẽ legauit eis de bonis ſuis quinquaginta. Itẽ
illum, uel illos, ad quẽ, uel quos hæreditas ſua ex teſtõ, uel ab in-
teſtato ſpectabat, rogauit per fideicõmiſſum, ut ipſam hæredi-
tatẽ, uel talẽ partẽ eius, ſiue talẽ rem ipſius hæreditatis, quã pri-
mum poterit, uel quã primum ipſam hæreditatẽ adierit, uel ſi de
ceſſerit ſine liberis, reſtituat tali. Et hanc ſuam vltimã uolunta-
tem aſſerit eſſe uelle: q̃ ualere uoluit iure codicillorũ: ꝙ ſi iure co-
dicillorum non ualeat, ualeat quocunq; alio iure ualere poteſt
melius; & tenere: nolens hanc ſuam uoluntatẽ p aliquam aliã,
uel per aliud teſtm̃, quod fecit, uel fecerit, infirmari, niſi expreſ-
ſe de ſingulis ſuperioribus legatis reuocandis faceret mentionẽ,
ponendo in ſpecie, non in genere nomina & ſpecies eorũ: & qui
cunq; ſuorũ hæredum, vel legatariorũ ꝯ hos codicillos in iudi-
5 cio, uel ex uenerit iuſſit, quicquid ei reliquerit, totum illis lega-
tariis reſtituat, quos iuſſus fuerit impendere. ¶ †Et not. ꝙ tutius
eſt relinquere p codicillos, quam p teſtm̃, niſi forte quis velit in-
ſtituere hæredẽ, quod in eis fieri non poteſt: ſed ſi in eis quis poſ-
ſit rogari, reſtituat p fideicommiſſum, ut dixi. Codicillus enim p
alium codicillum, uel teſtamentũ non rumpitur, niſi expreſſe, ut
dixi: teſtamentum vero per aliud tollitur, ut s̃ §. compendioſè.
6 uer. ſed & conſiderandum. ¶ †Cæterum ſi codicillus ſit poſt te-
e ſtamentum, hæc erit forma[e]:
¶FORMA. Cum P. ſuper bonorum ſuorũ diſpoſitione nun-
cupatiuum ſine ſcriptis fecerit teſtm̃ manu mea, uel talis notarii
ſcriptum, idem P. quia circa quædã, quę in ipſo teſtõ continen-
tur uoluntatem mutuauit, quam quidem licet vſque ad finalẽ
uitæ exitum non mutare præſentibus codicillis teſtamentũ prę-
dictum obtinere iuſſit pleniſſimam firmitatem: hoc tñ mutato
ꝙ his codicillis illas x. libras Tur. quas in eodem teſtamento ta-
li legauerat, ademit, & ſubtraxit eidem. Itẽ tali reliquit de bonis
ſuis iure legati talẽ domũ, uel rem, &c. & hãc ſuã vltimã uolun-
tatẽ, &c. ut s. & poteſt fideicõmittere, ut in præ forma. Vel ſic:
FORMA. Ego B. memini me feciſſe teſtm̃ ſcriptũ manu talis
notarii: quod teſtamentum approbo & confirmo: ſaluo, qđ in
hoc meo codicillo diſpono. Relinquo enim L. filio meo natu-
rali talem domum, & tali amico meo talem ſyluam. Legatum
autẽ, quod tali reliqui, ei adimo: tutores datos talibus filiis meis,
& uentri, a reddenda ratione tutelę abſoluo, eos analogiſtas, id
eſt liberos ab hoc eſſe uolo: quo caſu non tenet de culpa, uel ne-
gligentia, ſed de dolo, ff de admi tut. quidam decedens. & do fi-
liis meis licentiam, ſi neceſſe fuerit, alienandi non obſtante fidei-
commiſſo: alias impedirent alienare, niſi hoc diceret. C. commu
nia de leg. auth res quæ. Hunc autem codicillum ab omni hære
de, qui mihi ex teſtõ uel, ab inteſtato extiterit, ſeruari præcipio.
Dic ſuper hoc, ut ff. de codicil. conficiuntur. in prin. Eum uero,
f qui contra fecerit, ſ. fiſco bonorum meorum participatione ca-
rere: ſecundum M. de Fa.[f] ¶ †Et not. ꝙ quod in teſtamento facto
codicillum, fieri debet mentio de præcedenti codicillo: &
econtra ut in præd. forma. Quandoque uero ſit codicillus poſt
factum teſtamentum, & p alium, uel alios codicillos. nam
plures ab una perſona fieri pſſunt: & tunc fieri debet mentio
tam de teſtamento pręceden; quam de codicillo, uel codicillis.

ADDITIONES.

a Filiusfami. ¶ Mihi non dicit hoc le illa, ſed dicit fideicommiſſum filio-
familias, vel ſeruo in codicillo relictum confirmatur, ſi poſtea manumiſ-
ſus in eadem voluntate decedat: &, t ibi dicit glo. illud Manumiſſus, po-
nitur proprie, quo ad ſeruum: improrie, quo ad filium: &, ut hic ſequitur:
ſecus in teſtamento, & patens fuiſſe error auctoris, ſi miſcuiſſet ſeruum
filio, ut facit j. Io. etiam de Deo verbatim dicam, male recepit verba le-
gis de filiofamilias, de ſeruo non facias mentionem.
b Cæterum. ¶ Vide ſupra. de teſti. §. 1. e d. verſicul. item quod eſt mulier. &
verſi. ſeq.
c Dicit. ¶ Cauil. lib. 1. ſub rub. de codicillis.
d Hęc. ¶ Rolan. uſque ibi, uolens. parte 3. charta ultima.
e FORMA. ¶ Rolan. ubi s̃.
f M. de Fa. ¶ Vbi de teſtamentis, mihi carta 8.
g Et no. ¶ Ponit uerba Rolan. ubi s̃. & udet contradicere, ei quod dixi s. e.
uerſi. hoc tamen ſcias. niſi dicas, quod aliud ſit Mentionem facere, de quo
hic loquitur: & aliud, Confirmare, de quo ibi.

SVMMARIVM.

1 *Confeßio tutoris extra ius, vel extra inuentarium, qua confitetur plus eſſe in bonis minoris, quam ſit, an preiudicet veritati.*
2 *Inuentario an ſit ſtandum in præiudicum tertij.*
3 *Tutor teſtamentarius an contra inuentarium ſit audiendus.*
4 *Tutor & curator quando, & qualiter poßint de bonis pupilli, uel adulti, aliquid attingere.*
5 *Tutor an gratia inuentarij poſſit aliquid de bonis pupilli attingere.*
6 *Incaute factum habetur pro infecto.*
7 *Tutor, aut curator an inuentario facto teneatur ſuper rebus poſtea pupillo delatis inuentarium facere.*
8 *Tutor an eo ipſo, quod fecit inuentarium, dici poſſit quo ad hoc, geſſiſſe.*
Hæreditate adita a pupillo, ſtatim ad eum tranſit dominium.
9 *Inuentarij forma quæ eſſe debeat.*
10 *Curatores generales de omnibus rebus etiam adulti, ſurdi, muti, &c. qua forma debeant inuentarium facere.*
11 *Inſtrumentum tutoris rationem adminiſtrationis reddentis, quomodo cõfici debeat.*
12 *Orphanotrophi, ſeu hoſpitalarij, ſunt quaſi tutores pupillorum ſeu curtores adultorum.*
13 *Prælatus facere debet inuentarium de bonis eccleſiæ, quæ in eius ingreſſu, ſeu electione inueniuntur.*
14 *Pater an debeat inuentarium facere de bonis aduentitiis filij, in quibus habet vſumfructum.*
15 *Inuentario hæredis quæ exigantur.*
16 *Suus hæres, qui non fecit inuentarium, an detrahit quartam debitam iure naturæ.*
17 *Suus heres ſoluens vni legatum an amodo nihilominus habebit beneficiũ inuentarij.*
18 *Hærede inuentarium non faciente, an illud facere poßit fideicõmiſſarius.*
19 *Inſtrumentum ſui hæredis ab hæreditate abſtinentis, quale eſſe debeat.*
20 *Abſtinere & immiſcere, eſt ſuorum heredum: repudiare autem & adire, extraneorum.*
21 *In inuentarij confectione quæ ſunt attenderda.*
22 *Hærede ſcribi faciente in inuentario aliquas res, quas credebat hęreditarias, an comperto errore poßit fieri reuocatio.*
23 *Inuentarij fides tanta eſſe dicitur, vt ex eo poßint debitores conueniri.*
24 *Inuentarij forma quę eſſe debeat.*

¶ Inuentarium quibus modis impugnari poſſit.

16. §. Dicto de impugnatione teſtamenti, & codicilli, dicendum reſtat de inuentariis. Et ſcias, ꝙ
quintuplex eſt inuentariũ, ſcilicet tutoris ſeu curatoris, orpha-
a notrophi[a], prælati, hęredis, & fiſci[b]: de quorũ quolibet proſe-
b quamur. De inuẽtario tutoris & curatoris habes C de adminiſt.
c tut. curatores. Contra quod obiici poteſt[c], ꝙ tarde factum eſt.
debet enim tutor, vel curator facere inuentarium mox, cum factus eſt.

ADDITIONES.

a Orphanotrophi. ¶ j. remittit de inuentario executoris inter hos duos
b Fiſci. ¶ De inuentario creditorum loquitur lex fi. ff. de bo. auct. iud. poſſ.
c Poteſt. ¶ Secundum Vber. de Bob. cuius fuit hoc principium, ubi de tuto
re tractat, mihi charta 10.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

ctus eſt: id eſt, quã citius poteſt fie, ut in præd leg.tutores.Itē
quod in cautè factū eſt: vnde ꝓ infecto dēt haberi ff.de auctor.
tut.l.2.C.ad Syllan l.fin.in fi.ff.de is quæ in teſt.del.l.j.c.ꝟ de iu-
re pat quod autē.Itē ꝙ nō ꝯtinet rēs res pupilli: maxime ſi non
a continet eam, de qua agitur, ut in pręd.l.fi.ad Syllan.[a] Item ꝙ
non continet obuentus, nec prouentus, nec res ſupernenien-
tes, C.de curat.fur.l.fina vitra mdium. Item quod non conti-
net totum tenorē inſtrumentorm pupillarium ff.de adminiſt.
tut. chirographis. C.de epiſc. aud. de creationibus. Item quod
non eſt legitimus tutor, uel curtor. quę dic, ut ſ̃.de tut.& cu-
1 rat. ¶†Et nota, ꝙ ſi tutor, ex iu, vel ex inuentariū ꝯfiteat plus
eſſe in bonis minoris, quam ſit non pręiudicat talis confeſſio
veritati.ſecus ſi in inuentario ſi confeſſus, C.arb.tut.veteris.Et
ſic ſtatur inuentario publicè confecto ꝯ̃ tutorē, vel curatorem:
non ꝯ̃ pupillum, vel adultum.Et ratio, quia fides ei adhibenda
eſt ꝯ̃ ſe, vt ff.de inter.act.de ętae.§.1.j̃.verſi.quid ſi hæres fecit.
2 ¶†Sed nunquid in præiudicium tertii ſtabitur inuentario? videt̃
ꝙ ſic:arg.ff de adminiſt.tut.chrographis. Sed illud eſt ita intel-
ligendum, ſi totius inſtrumeni debiti tenor in inuentario con-
tinetur.tunc enim ſtandum eſt inuentario & probat contra ter
b tium, ut in pręd.l.[b] Quid ſi tutor velit ꝯ̃ inuentarium ꝓbare? dic,
audiendum, C de probat.cum precibus. C ſi quis alteri, vel ſib.
l.cum propria. Vel dic, in fauorem minoris, & propter auctori-
3 tatem inuentarii non audiri niſi velit errorē oſtendere ¶†Quid
enim, ſi fecit in eo ſcribi rē forte à teſtatore venditam, vel ſimile?
c non vr̃ audiendus, arg.C.ad Velleia antiquæ.§ j.[c] Item quid ſi
d poſuit multa inſtrumenta debitorum, quæ poſt facta[d] ſunt ina-
nia: quia forte debitores probauerunt ſolutionem? vr̃ imputan-
e dum tutori, ꝑ pręd.l.veteris[e] Ideo caute agit, ſi ſic, facit inuen-
tarium ſcribi: quæ inſtrumenta, neſcio, ſi ſint inania, necne, ſe-
4 cundum Vber. ¶†Tutor autem & curator nil de bonis pupilli,
vel adulti debent attingere, nec vllam communionem in eis uē
dicare, niſi prius inuentario legitime facto, res eis fuerint tradi-
f tæ: & hoc, niſi teſtator inuentarium conſcribi vetuerit[f]: alioquin
ſi inuentarium non facit, & remoueatur, ut ſuſpectus punit̃, &
infamis efficit̃. vt C.arb.tu. veteris §.illo. Bene enim poteſt hoc
teſtator remittere, cum ſit hoc ius publicum auctoritate. ſed vti
litate hęredis & teſtatoris priuatum, vt arg. C.vt in poſſeſ.leg.
ſcire.& l.ſequen. & ſic non obſtat. ff.de leg.j nemo.& ff.de ad-
5 mini.tut quidam.& ff.de pactis.l.ius publicum.¶†Sed nunquid
ſaltē gratia inuentarii poterit attingere? Reſponde, ſic: arg.ff de
duob.reis, duos.§.fi & ff.de teſta.heredis. § fi.& ff.de iure delib.
g Ariſto.& l ait prætor. Quid ſi attingat[g]? reſpon.dic, non valere
in minoris præiudicium, vt C.in quibus cauſis non eſt neceſſ.in
integrum reſtit.l.pen.C.de tut.vel cur.qui non ſatiſ l.nō dubiū.
ff de cur.fur. conſilio § j ſed in eius cōmodū ſic, C.de procur.nō
eo minus. Itē quid de his, quę differri non poſſunt? Reſpon di-
co, ꝙ illa poteſt attingere & explere, arg.C.de tut.& cur.qui nō
ſatiſ l.fi. Quid ſi aliquas res ī inuentarii ꝯfectione ſuppreſſit? vr̃,
ꝙ eas duplicare tenet̃, arg.C.de iur.delib.l.fin.§.illo.maximè ſi
6 hoc ſcienter fecit.¶†Sed ſi omnia non poſuit in inuentario, nū-
quid admittet̃ ad agendū? Non vr̃: imò vr̃ repellendus, argu C.
de cur.fur. cum furioſus. §. in prouincia. quia quod incaute fa-
ctum eſt, pro infecto habet̃, ff.de his, quæ in teſt delen.l.j.& ni-
hil vr̃ eſſe actſi, &c.C.ad Syl.l.pen.in fi.& 7.q.1.nihil iniquius, &
& nil vr̃ ſoluiſſe qui totum non ſoluit, ff famil.erci.hæredes §.
in illa. Nec videt̃ edidiſſe, qui totum non edidit ff.de eden.l.1.§.
pen. Nec defendiſſe, qui totum non defendit, ff de inter.ac.ſi
defenſor. & ff.iudicatum ſolui. ex clauſula Ideoque cautus ad-
uocatus dēt proteſtari contra tutorē, vel curatorē, ſe velle pro-
bare, quod aliud omiſit in inuentarii confectione. Et hęc vera
ſunt, ſi multa omiſit: ſi vero quaſi omnia poſuit, & modicū quid
omiſit, & leue fortè, vel vilę nō ob hoc eū repellerē ab agendo:
argu.ff.de contrah.emp. res bona fide. & C.contra ius, vel vtil.
public.l j.& ff.de ven inſp l.1.§.fin.maxime ſi iurat, quod nulla
mala cauſa, &c.nec amittere debet commodum inuentarii licet
teneat̃ pupillo pro rebus ſubtractis: arg C.de iure delib.l.fi §.li-
7 centia.¶†Sed nunquid inuentario confecto, tenet̃ ſuper rebus
poſtea pupillo quacunque ratione delatis nouum facere inuen
tarium? Reſpon.ſic, ſecundum Odof. argu. C.de cur.fu.l.fi.§.ta-
li Vber.contra: quia ſufficit illud ſemel feciſſe, arg.ff de acq.poſ.
in modicis. Sufficit enim hoc ponere in rationibus ſuis, quas fa
cit de receptis & expenſis: & ſic loquit̃ præd. § tali.ſecundū eū.
Et id ē dici poteſt de fructibus de nouo quæſitis, vt ff.de tut.&
rat.diſtrah.l.j.§.officio. Tu dic, ꝙ eſt neceſſe fieri inuentarium
de rebus principalibus obuenientibus: fieri tñ dēt inſtrumentum
publicum.& ſic intelligi debet §.tali. In fructibus vero, & aliis na
turalibus & ciuilibus & acceſſionibus, tenet, quod dixit Vber.
& ſic poteſt intellgi præd.l.ff.de tut.& rat. diſt. Sed cum tutor,
qui geſſit, teneat̃ directa: qui uero non geſſit, vtili, ut ff.rem pu-
pil.ſal.fo.non quaſi.§.1.& 3.quæro, an eo ipſo, quod fecit inuen-
h tariū, videat̃, quo ad hoc, geſſiſſe? Et vr̃, ꝙ nō, vt in præd.§.illo.[h]

8 ¶†Sed arg.ꝯ̃ ff.de admi.tut.tres tutores in medio. Quid ſi ſit de
conſuetudine regionis, ꝙ non fiat inuentarium? Reſpon non
vr̃ in culpa, conſuetudinē ſeruans, arg.ff de admin.tut.l.tutor,
i q.reſp.j.ff de Car non tantum[i]. Quid ſi tutor non ꝯfecto inuen
tario ingrediatur poſſeſſionem rerum pupillarium, nunquid pu-
k tietur pœnam præ.§.illlo[k]? Et videt̃, ꝙ ſic: quia adita hęreditate
à pupillo dominia ſtatim ad eum tranſeunt, & non prius, niſi fue
rint apprehenſa, vt ff de acqui.poſſeſ.cum hæredes.& hoc vide-
9 tur.præd.§ dicere ibi, communionem, &c. ¶†Huius autem in-
uentarii forma talis eſt:
l ¶FORMA[l]. In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, amen.T.
tutor conſtitutus & decreto iudicis confirmatus Seio pupillo
& heredi quondam H.(vt patet in inſtrō ſuꝑ decreto eiuſdē tu-
telę ſcripto manu talis notarii, uel mea.cuius formam habes ſ̃.
in tit.de tutore.) ſciens ad inuentarii confectionē de bonis & re
bus ipſius pupilli, ſecundū iuris ordinē ſe teneri, præſens inuen-
tariū mox, poſtquam conſtitutus & confirmatus fuit tutor, de
rebus creditis & debitis atque nominibus debitorū hæreditia-
tis quondam dicti H.& ipſius pupilli incœptū ſub anno domini
M.CCLXXI. Indictione tali (dic in hunc modū, præmiſſo ue
m nerabilis ſanctæ crucis ſignaculo[m]) fecit: in primis quidē dixit &
aſſeruit ſe in bonis & in hęreditate prędicta inueniſſe duo ſcrinia,
tot vegetes, tot menſuras bladi, & tot vini: & ſic de ſingulis: po-
n nendo prius res mobiles, ſcđo[n] immobiles puta domos & ter-
ras deſignatas ꝑloca & latera: tertio & vltima credita & debita:
dixit, proteſtatus fuit dictus tutor ꝙ quęcunque de cætero de bo-
nis dicti H.ſeu ipſius pupilli ad ſuam notitiam peruenerint, om
nia illa manifeſtabit, & huic inuentario per meam manum faciet
inſcribi. Poteſt etiam confici inſtrumentum vt ipſe tutor in pro
pria perſona loquatur, & incipiat ſic:
o ¶FORMA[o]. Cū ob doli culpā euitandā, omniſq; fraudis ſuſ
picionē tollēdam, & ne bona pupillorū, vel minorū lapſu tem-
poris depereant, tutores de bonis ipſorū inuentariū, ſeu reper-
torium conficere teneantur ſecundum legitimas ſanctiones:
ideo in Dei nomine ego T tutor, &c. vt ſ̃. vſque in fi.dicat, rogo
te talem notarium, quòd pro me ignaro literarum huic inuen-
tario ſubſcribas, & ſignum tuum apponas: actum anno, &c.
præſentib.&c.& poſtea notarius ſic ſubſcribat ſe, dicēs: Et ego
talis,

ADDITIONES.

a Ad Sylla. ¶ Vide ſ̃.verſi.ſed.ſi omnia.
b In pręd.l. ¶ Vide j̃.formam Pręſentibus & vocatis, vſque in ſi.& ſ̃.C.eo.
ti.ver.præſtat ad fi.ver.qui ſi in aliquo.j̃. quibus coniunctis verificari po-
teſt hoc dictum.
c §.1. ¶ Vber.ſuper l.fi.C.arbi.tu.dicebat, tutorē ꝯ̃ inuentarium non audi-
ri, niſi acerrimus eius eſſet error. quid enim ſi ſcribi fecit rem, quæ prius
fuit vendita à defuncto, non fuerunt igitur bene recepta eius verba: con-
cord.Vber. Iac.de Aren. vt ibi ponit Cy.in 1.quæſt. & adde, quod ſtatim
dicam. ADDE, quod cum Ia.de Are.concord.Bald.conſ.283.lib.1.incip.
Iaco.de Arena.
d Poſt facta. ¶ Melius dixiſſet, reperta.
e Veteris. ¶ Deducam te ad caſum. quo abſurdiſsimum eſſet imputari de-
bitori: Diligens pater pupilli habebat librum, in quo deſcripta erant, quę
ſibi debebantur: & cancellata ſoluta, & inſtrumenta reſtituta, uel inciſa:
inuenit tutor librum hunc, & inſtrumenta in armario, non inciſa forte cū
inciſis: & debitores illi erant abſentes, fortè in aliquo officio, manſuri vl-
tra ſex menſes ad modum Italicum: ponderatis prędictis ſine conſilio ſe-
quenti illum poſuit in inuentario crucifices iſtum. Seruetur ergo mens le-
gum, ne prouidentes contra iniquum. trahuntur ad plus iniquum. ff. de
legi.ſcire leges.extra de verb.ſig.intelligentia.& c præterea.
f Vetuerit. ¶ Infra vritur ver.remiſsionis. vide quod dixi ſ̃.de tuto.§.gene
raliter.verſi.hoc autem.& ver.fiat autem.
g Quid ſi attingat. ¶ Si attingat, etiam poſt litem conteſtatam opponitur
hic exceptio, vt ſ̃.de except.§.dicto.ver.quid ſi poſt.
h §.illo. ¶ Allegato in verſi.tutor.non de proxima alleg. verſicul.quid ſi ali-
quis.
i Tantum. ¶ Hanc queſtionem ponit Cyn. C.arbi. tut. l.fin.& eſt quæſtio
Pet.ad literam, ſicut hic attribuens hoc dictum Vber. addit tamen idem
de ſtatuto.
k §.illo. ¶ Dic, vt dixi ſ̃.verſi.2.
l FORMA. ¶ Rolan.parte 12.charta pen. vſque ibi, & dixit.
m Signaculo. ¶ Licet dubitetur, an in inuentario hæredis hoc ſit neceſſariū,
vt dicam j̃.verſi. in huiuſmodi. in his tamen non eſt neceſſarium, cum id
nullo iure caueatur, vt etiam dicit Gui.de Su.in l.fin.C.de iure delib.licet
communiter ſeruetur.
ADDITIO. An ſignum crucis ſit principium inuentarii, an vero ſit
quoddam præludium eius & an ſit de ſubſtantia inuentarii, ita quòd eius
omiſsio vitiet ipſo iure inuentarium? vide pulchre Bal.conſil.383.incip.
quæritur, an ſignum crucis.in 1.volum.& ibi in 2.col.verſicul.ſubſequen-
ter, an ſufficiat apponere ſignum crucis in quacunque parte inſtrumenti.
Henri.Ferran.
n Secundo. ¶ j̃.in inuentario hæredis dicit has præmittendas.
o FORMA. ¶ R.Nepotis de Monteal.quam dixit in Montepeſſulano
ſeruari.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

talis, &c.Præmiſſæ formæ probantur C.de iure deli.l.fi.§.ſin au-
tem dubius.C.de bon.proſcr.ſi quis intra.C.de admin.tut.tuto-
res.Vel ſic:
a ¶FORMA [a]. Pręſentib.& vocatis coram tali iudice, talib.le-
gatariis,& me tali notario ac teſtibus infra ſcriptis: quoniã tuto-
ribus & curatoribus neceſſitas imponitur à lege de minorum re-
bus inuentarium publice ſcribere , idcirco ego A.tutor talium
pupillorum, hoc inuentarium ſcribo:& præmiſſo à me venera-
bili ſigno Crucis, quæ de pupillorum bonis inueni, in eo pono.
Inueni igitur inſtrumentum tale & tale, &c. Itẽ tot equos, &c.
Item talem vineam, &c. Item inueni dictos pupillos debere tali
tantum, &c.Ego prædictus tutor omnia præmiſſa ſcribi præce-
pi.Ego talis iudex preſens fui , & meam auctoritatem interpo-
ſui:& nos M.& H.teſtes rogati inter interfuimus.Ego B.notarius
hoc inuentarium ſcripſi, & publicaui : & ad maiorem cautelam
adiiciatur alius notarius qui ſic ſubſcribat:Et ego P. notarius ta-
lis,huic inuentasio prędictorum bonorum deſcriptioni de man
dato dicti tutoris interfui, & ſubſcripſi.Hæc forma probatur C.
de iure delib.ſancimus.Item quod dicitur ſupra,quod debet fie-
ri in præſentia iudicis,non eſt expreſſe iure cautum:probatur ta-
men,quia lex dicit,quod debet fieri in præſentia publicarum ꝑ-
ſonarum:quod intelligit Marti.de Fa id eſt tabellionis & iudicis,
b C.de adminiſt.tut.tutores[b].Item dicit lex, quòd ex inuentario
conueniri poſſunt debitores, ff.de adminiſt tut.l.chirographis.
quod fieri non poſſet, niſi iudicis auctoritate factum eſſet, arg.
C de eden.auth.ſi quis in aliquo.& in authen.vt frat filij.§.illud
10 Prior forma planior. ¶†Et nota.quòd curatores generales[c] de
c rebus omnibus,etiam adulti,ſeu muti,vel ſurdi, & ſimilium per-
ſonarum,& etiam curator ventri datus, & datus bonis abſentis
indefenſi,debent inuentarium facere ſimili modo & forma,mu
tato nomine tutoris in curatorem , & nomine pupilli in nomen
adulti,ſeu muti,& tenore negotij:& tam tutores,quam curato-
res generales debent inuentarium facere mox,cum fuerint con-
ſtituti,id eſt,quam cito poſſunt, vt prædixi, & debet ſcribi dies,
in quo inchoatur inuentarium,& dies, quo terminatur,ſiue co-
ram teſtibus legitur.Formam vero inuentarij, quod facit cura-
tor bonis abſentis datus , habes ſ̃.de primo & ſecundo decre.§.
11 nunc dicamus,verſicul.quòd ſi nullus. ¶†Porro ſi tutor reddat
rationem adminiſtrationis , de hoc inſtrumentum hoc modo
d conficietur[d]:
¶FORMA. S.filius quondam H.viſis, inſpectis,ac cognitis
actib.& ſcripturis adminiſtrationis T. quondam ſui tutoris,cõ-
feſſus fuit & contentus ipſum T. ratione adminiſtrationis ſuæ,
ſuper omni eo,quod adminiſtrauit, aut adminiſtrare debuit,in
bonis,& circa bona eiuſdem S.occaſione ipſius tutelę, plene ac
aperte oſtendiſſe eidem , & tradidiſſe: & quod idem T.integre
dedit,reſtituit,& aſſignauit ſibi omne id,& quicquid ad eum ꝑ-
uenit de rebus & de bonis ipſius occaſione adminiſtrationis di-
ctæ tutelæ , quam fecit , & facere debuit in bonis , & circa bona
ſua:& ipſum illud uidelicet : quod in reliquis & reſiduis fuit, &
ipſa omnia reliqua, & reſidua & omnia , & ſingula inſtrumenta
bonorum & poſſeſſionum eius approbans,ratificans,& confir-
mans ipſos actus , rationes & ſcripturas , & quicquid geſtum &
adminiſtratum eſt per ipſum T.in bonis, & circa bona ipſius H.
& omnes & ſingulas ſolutiones,dationes, & pacta, & contrac-
tus occaſione dictæ tutelæ factas ab eo:qua ꝓpter per ſe & ſuos
hæredes promiſit dicto T. pro ſe & ſuis hęredibus ſtipulanti , ꝙ
deinceps non petet ab eo,vel eius hęrede,vel hęredibus,ac alte-
ro pro ipſo,aliquid occaſione tutelę pręfatæ,vel adminiſtratio-
nis factæ,vel faciendę,vel malè geſtæ:aut quod reddet ei de cæ-
tero rationem, uel quod reliqua præſtaret , & quod nullo tem-
pore dicet,vel opponet,quod ratio ei non ſit reddita,& reliqua
integra ei pręſtita,nullamque contrariam defenſionem, vel ex-
ceptionem,ſeu negotium iuris,vel facti,contra aliquod prædi-
ctorum , vel infra ſcriptorum in aliquo faciet , vel opponet: fa-
ciens eidem T.pro ſe,& ſuis hæredibus recipienti fidem,refuta-
tionem & pactum de vlterius non petendo de omni eo, quod
petere poſſet ab eo, vel eius hæredibus occaſione dictę tutelæ,
vel admiſtiſtrationis benè,vel malè geſtę.ſeu alia quacunque ra-
tione,vel cauſa,liberans & abſoluens eum & hæredes eius,& bo
na per acceptilationem, & Aquilianam ſtipulationem legitime
interpoſitam ,necnon renuncians exceptioni non numeratarũ,
traditarum, conſignatarum, & reſtitutarum rerum, exceptioni
doli,ſine cauſa actioni in factum , & omni alij auxilio:quæ om-
nia & ſingula ſupra ſcripta idem Seius per ſe & ſuos hæredes ꝓ-
miſit dicto T. pro ſe & ſuis hæredibus ſtipulanti firma & rata
habere ac tenere , & non contra facere vel venire per ſe , vel
per alium aliqua cauſa,vel ingenio de iure,vel de facto,ſub pœ-
na centum librarum Turon.ſtipul.in ſingulis capitulis , & cæte.
Super pœna autem & refectione damnorum , & obligatione
bonorum in fine facies tu tabellio eum iurare more mino
rum. Hæc forma probatur ff. & C. de adminiſtratio. tutor.per
12 totum ¶†Sunt etiam orphanotrophi , ſeu hoſpitalarij[e],quaſi
e tutores pupillorum , ſeu curatorem adultorum. vnde & ipſi fa-
ciunt,quaſi inuentarium de bonis illorum.vt C de epiſc.& cler.
orphanotrophos.& in auth. Colla. 9.de eccleſ.tit.§ fin & ff.de
f interdic & releg.ſi quis[f].& l.ſequen.vt ſeruatur in curatore bo-
nis dando,vt ff.de cur.bon.dan.l.1. Nec etiam vllam ſatiſdatio-
nem præſtant,nec rem ratam haberi, nec iudicium ſiſti,nec ſub
hypotheca rerum ſuarũ,vt in pręd.l.orphaotrophos.quę gene-
raliter loquitur.Tamen ſi dubitetur, an ſint orphanotrophi,vi-
detur,quòd tunc de rato cauebunt,vt ff.rem rat.hab.tutor & ff.
de admin.tut.quod vulgo.ſecundum Alber. Pap. Quid de exe-
cutore teſtamenti,nunquid faciet inuentarium? de hoc ſ.§.nũc
13 vero ver.ſed an tenetur.¶†Pręlatus quoque inuentarium face-
re tenetur de rebus,quas tempore ſuæ creationis in eccleſia, ad
quam eligitur,inuenit: vt 28.diſtinct.de Syracuſanæ. vt.12.q.1.
manifeſta.& fiet iuxta formam prædictam: nam tutor & præla-
tus comparantur , argument. in authent.de eccleſ. titul.§ fin.
Colla.9 & 3. quęſtio.2.quia ea.& not. 5. quęſtio.3. quia epiſco-
14 pus. ¶†Quid de patre , nunquid habet facere inuentarium de
bonis aduentitiis filij , in quibus habet vſumfructum ? vt C. de
g bo.quę lib.cum oportet[g].Et videtur,quod ſic ſicut curator bo-
nis, vel etiam ventri datus, ff.de bo.auctorit.iudi.poſſid. l.fin.ff.
de vent.in poſ.mit.l j.circa fin.Contra , quia eius adminiſtratio
impunita eſt : vnde fruſtra fieret. Sed reſpondeo,'quod impuni-
ta eſt, quantum ad adminiſtrationem, non quo ad alienandum.
vt C.de bon.quę lib. cum non ſolum. §. ſed patri. verſicul. non
autem licentia. Nam & orphanotrophus facit , licet non tenea-
tur reddere rationem,vt in pręd.l.orphanotrophos. ubi autem
ipſe ſuſcepit adminiſtrationem , non vſumfructum , indubitatè
15 facere tenetur. ¶†Nunc dicamus de inuentario hęredis[h] : hęc
h autem multis ſubiacent impugnationibus. Dicamus ergo , quę
in eo exigantur:& ſi in aliquo eorum defecerit ruinę ſubiacebit.
Ante omnia igitur ſciendũ eſt,quod hęres facit inuentarium,ſi-
ue ſuccedat ex teſtamento , ſiue ab inteſtato , ſiue in totam hę-
i reditatem,ſiue in partem,ut C.de iure deliber.ſcimus §.j.[i]Ex hu-
iuſmodi autem inuentario legitime facto conſequitur:quia poſt
quam ipſum fecerit , non tenetur creditoribus hęreditariis, uel
k legatariis vltra uires hęreditatis[k] : & etiam conſequitur Falci-
diam quam non habet,niſi ipſum faciat.ut in præd.l.ſcimus § &
ſi pręfatam.extr.de teſta. Ray.in fi. & in authen de hęr. & Fal.§.
ſi uero

ADDITIONES.

a FORMA. ¶ Mar.de Fan.& fuit additio.
b Tutores. ¶ ij.& ibi de hoc in 3.gloſſ. Vber. de Bo. in l. ſancimus. C. de iur. deliber.tenet per hanc l. & l.1.prox.alleg.quod coram iudice fieri debeat.allegat etiam C.de epiſc.aud.de creationibus.& de epiſco.& cler.orphanotrophos.& de cur.fur.l.fina.ſed per id, quod ſequitur communius tenetur,quod ſi uelit tutor agere ex inuentario,coram iudice fieri debet : alias ſatis eſt tutori coram tabellione id facere : & ſic fit opinionum concordia.quod etiam placet Dyn. in l.chirographis , ſtatim allegata , ſuper gloſſ.1.
c Generales. ¶ De dato ad litem,uide de actor.uniuer.uerſicul. puberes . & quod ibi dixi.
d Conficietur. ¶ Eſt Rolan parte 7.char.ult.
e Hoſpitalarij. ¶ De his patet hodie in cl.de reli. do. quia contingit. uerſi. illis etiam.
ADDITIO.An hoſpitalarij teneantur reddere rationem de adminiſtratis,uide remiſſiuè per Soc.conſi.213.inci.in præſenti.in 2.col.uer.hoc idẽ. in 2.uol.Hen.Ferran.
f ¶ Si quis. ¶ Non eſt,ſed lex,eum qui.in fin.trahi poteſt.
g Oportet. ¶ Ibi do.meus tenebat, ꝙ non : quia uſum & uſumfructum habet : & quia lege non cauetur : ſubdens etiam , quod id non habet conſuetudo.
h Hæredis. ¶ Dominus meus in legibus,in materia,quæ ſequitur, dicebat ſuper l.final. C. de iure deliberan.tria tempora in materia iſta , & illa notanda. Primum iure Digeſtorum,per quod hæres non cogitur facere inuentarium:ſed ſi adijt,tenetur omnib. creditoribus ,& legatarijs: & ſi hæreditas non eſt ſoluendo,non detrahit Falcidiam ,ff. ad Trebel. l. 1. § ſi is qui.& ad l.Falcid.l.1.Sed ſi eſt ſoluendo,tenetur,& detrahit Falcidiam . Sed per iura Codicis conſulitur hæredi,ut faciat inuentarium : & ſi facit, habet plura beneficia , quæ ponit lex illa: & ſi non facit, tenetur omnibus creditoribus ſecundum vires hæreditatis , & non detrahit Falcidiam, vt ibi.Per ius autem Authenticorum hæres cogitur facere inuentarium : & ſi non fecit, in ſolidum tenetur omnibus , & de ſuo vltra vires hæreditarias:non habet Falcidiam , in auth.de hæred.& Falcid.§.ſi vero non fecerit,& ſic per ius Authenticorum aucta eſt pœna.
i §.j. ¶ Sic dicit ibi text.ſiue ex aſſe , ſiue ex parte.per quod tenetur , quòd omnes hęredes inuentarium & crucis ſignum facere tenentur:niſi omnes vni committant,de re iudicata ca.penultimo , libr.6. ff.de eden.ſi quis ex argentariis.de dam.infect.hoc amplius.§.quæſitum.
k Hæreditatis. ¶ An in foro conſcientiæ ſatis ſit hæredi vſurarij , qui non fecit inuentarium , reſtituere vſuras iuxta vires hęreditatis, plene ſcripſi de vſur.quanquam.lib.6.ſuper gloſſ.dicebat. ADDE , vt per Petr.de Anch.conſi.412.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

a ſi vero non fecerit[a]. ¶ † Quid de ſuo hærede, qui non fecit inuen
tarium, nunquid detrahet quartam debitam iure naturę? Reſ-
b pondeo, ſic, vt in præd.l.ſcimus.§.ſi quis aũt.in fi.[b] & in auth.de
hære.& Fal.§.hinc nobis.quia etiam alias, ſi non pareat volun-
tati teſtatoris, ſemper deducere poteſt illam, cum nullum gra-
uamen in ea recipiat, C.de fideicõ aut.hoc amplius. ext.de teſt.
17 Raynutius.prope fi. ver.quia vero pater. ¶ † Quid, ſi ſoluit vni
legatum, nunquid amodo habebit nihilominus beneficiũ inuen
tarij? Et vr quod ſic: arg.C de excuſ.tut.uoluntarię.C.de his, qui
ſpon.mu.ſuſcip l.1.& fi. & C.ne vxor pro marit.l.fi.Ar.tñ ꝯ,C.
c ad leg.Fal.auth.ſed cum teſtator[c]. ¶ Quid ſi hæres rogatus reſti-
tuere hæreditatem, fecit inuentarium, & poſtea eam reſtituit,
nunquid illud inuentarium proderit ipſi fideicommiſſario? Vi-
detur, ꝙ non: quia tantum in certis caſibus debet deducere Fal-
cidiam, ff.ad Trebel.l.j.§ pen. Econtra uidetur ff.de conſt.pec ſi
poſt conſtitutam.& ff.ad Trebel.ſi hęres pecuniam.& ita facit ſi
d ſibi cedat beneficium inuentarij, per præ.legem[d]. ¶ † Quid ſi he-
18 res non facit illud, nunquid fideicommiſſarius poterit facere?
Reſpondeo, ſic: quia effectus eſt hæres, ff.quod cum eo, ſi filius.
e & ſuſtinet onera hæreditaria, ſecundum Vbert.[e] ¶ Sed nunquid
hæres poterit obtinere beneficium inuẽtarij poſt ſentẽtiam, qua
condemnatus eſt creditoribus & legatarijs? Reſpondeo ſic, ut a-
lias probatur de pretio, ff.de minor.ꝙ ſi minor.§ reſtitutio.ff.de
f re iud.Neſennius.§.fin.de donat.l.qui id, quod.Reſp.ſ m Vber[f].
¶ Ad hoc autem, vt ſcias quando hæres debet inuentarium fa-
cere, opus eſt diſtinctione. nam aut hæres recta via adit, aut re-
cta uia repudiat, aut dubitat. Si recta uia adit, uel ſe immiſcet pro
certo, uolens eſſe hæres, & nolens hæreditatem repudiare, tunc
nullo indiget inuentario nam amodo omnibus creditoribus te-
netur in ſolidum, nec poterit hæreditatem repudiare: ideoq; ex
confectione inuentarij nullum conſequit̃ commodũ, niſi forte
quo ad beneficium legis Falcidiæ, ut ea.l.§.ſin autem hoc aliqs.
quam alias non deduceret, niſi ipſum faceret, ut prædixi. Si au-
tem recta uia repudiat hæreditatem, (quod facere tenetur intra
ſpatium trium menſium, poſtquam ſciuit ſe hæredem,) tunc ẽt
non tenet̃ facere inuẽtariũ, cũ ſit alienus penitus à ſucceſſione,
ut in præd.l.debet tñ fieri inſtr̃m qualiter ab hęredilate abſtinet,
ſi eſt ſuus hęres: vel, qualiter eam repudiat, ſi eſt extraneus. Si er
g go ſuus hæres ab hæreditate abſtineat, inſtrumentũ ſic conficiet:
19 ¶ FORMA[g] † Arnoldus filius quondã B.corã tali iudice con
ſtitutus,

ADDITIONES.

a Fecerit. ¶ De Trbellianica dubitatur, an illam etiam perdat hæres inuentarium non faciens. Alber.Gal.tenet, quod ſic: quia ſolida legata & fideicommiſſa.prętat.C.de iur.delib.l.fi.& C.ad leg.Falc.auth.ſed cum teſtator.hoc no.r̃nde de Trebellianica. verſi.quæritur, ſi. Sed hanc diſputauit Iac.de Bel. cuius quęſtionis mentẽ poſuit in auth. de hæred. & Falcid.§. hinc nobis.in 13.q.& tenet, ꝙ hęres rogatus de reſtituẽdo, detrahat quartam, ẽt ſi inuentarium non fecerit. inducit Roſ. Bene.qui id tenet de ſent. excõ.Trebel.in prin.2.col.ſatis eſt ẽt lege id non eſſe ſtatutũ, ff.ſol.mat.ſi vero.§.pen.& de ſent.excõ.is qui.lib.6.hoc ẽt tenuit Old in l.fi. C.de iur. delib.in fi. Itẽ cõſtat, vt dr̃ j ver.3.ꝙ fideicõmiſſarius vniuerſalis effectus eſt hęres, & habet tres partes, & inſtitutus rogatus quartã. Sicut aũt hęres cohęredi facere non tenet̃ inuentariũ, ſic ẽt nec vniuerſali fidecõmiſſario creditoribus enim legatariis & fideicõmiſſariis ſingularib.prouidere uoluerunt per id iura, non vniuerſalibus, in prędicto §.hinc nobis.vſq; ad §. ſi aũt.& C.de iure deliber.l.fi.§.& ſi præfatã.& ſeq Non obſtat: Trebellianicam includi noĩe Falcidiæ, ut nota.C.famil.erciſc.l.filium.quia illud improprie, ut no in auth.vnde & ſi parens. C.de inofficioſ. teſtam.& improprietates excuſandę ſunt, non ꝓtrahendę, ut no.de ver.ſig.propterea.in fi. gl.Ad materiam faciunt no. in decre.ſi pater. de teſtam.in gl.ergo quia.& qđ ſuper ea dixi libro 6. Sed ultra quæritur, an hęres rogatus, & ſi non timore quartæ perdẽdę ſaltẽ alio reſpectu habeat facere inuentariũ? Et vr̃, ꝙ nõ, cũ ipſe non teneat̃ creditoribus, nec debitores ſibi, ff.ad Trebel.l.1. in princip. Sed q̃a pro quarta dantur ei, & ꝯ eum actiones, vt in ea.l.§.fi.& C.ad Trebel.l.2.vr̃ teneri ad inuentariũ. Diſtinguitur aũt, an poſsit retinere quartã.& facere dẽt tunc inuentarium, alias ꝓ quarta tenebit̃ in ſolidum. Aut non detrahit, ut qui a coactus adiit, ff.ad Trebel.l.nam ꝙ.§.qui compulſu, tunc non tenetur, cũ omni cõmodo carere debeat, eodẽ tit.ita tñ.§.ſi pręceptis.& l.apud Iulianum.in prin. Sed an faciet inuentariũ pro tota an pro ſola quarta: pro quã tñ ſuſtinet cõmoda prædixi. Dicebat Old.vbi ſ.ꝙ facere dẽt pro tota: quia poſsibile eſt, ꝙ tota remanebit apud eum: puta, qñ rogatus eſt in diem, uel ſub cõditione. Itẽ ſi pure, quia forte ſubſtitutus nõ petet: & ſic rogatus remanebit hæres. Nam ſubſtituto, uel ꝯ eum regulariter nõ cõpetunt, niſi facta reſtitutione re ipſa, pręter certos caſus, de quibus in l.ſancimus.ad Treb.C. Caute ergo agit, ſi illud faciat ꝓ tota hr̃dite. Itẽ nec bene occurrit, qũo pro quarta, ſiue tota fieri poſsit. Sed adhuc quęritur, an ex beneficio inuentarij hæredi ſufficiat dare creditoribus pecuniæ, uel legatariis inuitis res hæreditarias in ſolutũ? Vr̃, ꝙ nõ: q̃a inuito creditori aliud pro alio ſolui non põt, ff.ſi cer.pet.l.2.§.1. Dñs meus ꝯ, per §.& ſi præfatam. & §.licẽtia.in l. fin.de iure delibe. C.cum ibi dicat̃ hęredẽ damnum cõſequi nõ debere qđ hic eueniret, q̃a vendẽdo obligaretur de euictione, ff.de actio.emp.ex empto.poſt prin. Contrariũ eſt ergo regulare, hoc aũt ſpeciale, ꝑ ꝑ rationẽ prædictam. dicebat Old. ꝙ res, q̃ ſic in ſolutũ datur, tm̃ æſtimabit̃, quantũ poſſet vendi, nõ pręſtita cautione de euictione, per l.1.ff.ad Treb.§.ſi hęres. Alber.Papi.qui inducebat pro hærede tex.præd.l.fi.§.ſi vero hæredes.in prin.vbi vr̃ expreſſum, inducit ẽt Inſti.de nox.act.in prin.nam, ut ibi dr̃, q̃ iniquum eſſet, dñm pro noxa ſerui vltra ipſius ęſtimationẽ teneri, ideo lex illũ pro noxa, quantũcunq; ſit, dari permittit, ut ibi.ad idem inducit ff.de leg.1.Imperator.in prin.& §.j. & de leg.j.filiusfamilias.§. apud Marcellum. ubi dixit tex.non poſſe quẽ rogari reſtituere, vltra q̃ ei relictũ eſt: vnde ſi legatur mihi fundus, & rogatus ſum tibi dare decẽ libras dãdo fundum. Subdebat tñ, ꝙ fortius eſt ius creditorum, qui tractant de dãno uitando, q̃ legatariorum.in quib.loquũtur hæ leges, q̃ tractãt de lucro captãdo. Ia.de Aren.cuius dictũ ponit Cy. in prę.l.fi.§.& ſi præfatam.dicit, ꝙ ſi hereditas eſt ſoluendo, hęres in pecunia ſatisfaciet, ff.fam.erciſ.ſi hæres.§. fi.& de lega. 2.ſi pecunia. q̃a bñficiũ inuentarij inuentũ in fauorẽ hęredis trahi non dẽt ad iniuriam creditorũ, ex̃ de do.poſt diuor.reſtit. Imperator. C.de emancip.liber.l.nec auus.ff.ex quib.cauſ.maior.l.ſciendũ. Si nõ eſt ſoluendo, ſi inuenitur emptor, dẽt uendere, cum de euictione teneatur, ut ibi.nam qđ mihi prodeſt, & tibi nõ obeſt. &c.ff.de euict.l. in creditore. Si aũt emptor non inuenitur, uel inuenit, ſed u ult hr̃dẽ uendere proprio nomine, & nõ ut hęres cũ bñficio inuentarij, tunc nõ tenet̃ uẽdere, ne damnũ patiat̃, ut prius dictũ eſt. Qñ aũt ſtatutũ loci habet in pecunia ſolutiones fieri per hęredes, uel alios debitores uide, quod dixi ſ.de ſent.excom.§.ſequitur.poſt prin.

ADDE, an hæres non conficiens inuentarium, priuetur Trebellianica, uide Io.de Ana.conſi.66.Bar.conſi.2.& 163.Pau.de Caſt.cõſi.164.& 207. Bal.conſi.97.2.vol.Old.conſil.242.Rom.conſi. 286. per nouiſſ.plene in l. Marcellus ff.ad Treb Quo uero ad aliud argumentum, an ſufficiat dare creditoribus bona in ſolutum? adde, quę not.poſt Bar. in l.fi.§.& ſi pręfatam.C.de iure delib.

b Autem in fi. ¶ Vt ibi not in gl.in litem.in fi.hoc eſt verum, quo ad legata & fideicommiſſa: ſecus quo ad credita, ad quę tenetur in ſolidum, vt eadem l.§.ſi uero poſtquam. Et not.in auth.de hęred.& Falci.§.ſi uero nõ fecerit.in glo.hoc facit.ad idem ff.de inoff.teſt.l.Papinianus.§.quarta.de filio patris hęrede cum beneficio inuentarij, an uendicet ab emptore fundum maternum uenditum per patrem, uide plene in quęſtione Pilei 33.& tenet, quod ſic.de hoc no.in l.ſcimus. C. de iure delib.in quantum ad effectum, ubi etiam de extraneo hęrede: ſed de vtroque, & quęſtionibus circa id, uide ibi plenius per Cyn.

c Teſtator. ¶ Ibi de illo, qui ſubtiliter nouerat ſubſtantię menſuram, ut dicit tex.in errante autem ſecus, vt ibi no.& vide j.de teſta. §.1. ver.pone quidam.

d Pręd.legem. ¶ Iac.de Bel.in auth.de hęred.& Falc.§.hinc nobis.q.12.dicit Lam.de Ram.hoc tenuiſſe per eandem l.ille etiam. ff. de admini.tut.ſi minoris.in fin.

e Secundum Vber. ¶ C.ad Treb.l.2. Sed hic inſurgit quęſtio, quando incipiat currere tempus faciendi inuentarium ſubſtituto per fideicommiſſum? & ſi ponderamus glo.de quibus dicam infra, verſic. in huiuſmodi.dicetur, quod currat à die reſtitutionis fideicommiſsi. nam ſicut adita hęreditate iura tranſeunt in hæredem, ff.de acquir. poſ.cum hęredes.& ſic in ſubſtitutum tranſeunt eius reſtitutione facta, ut l.ſancimus. C.ad Trebel. ſed ſicut verum eſt, q̃ tẽpus currit hr̃di poſt delatã hr̃ditatẽ, ex quo ſciuit ſic etiam currit fideicommiſſario, fideicommiſſo cedente, ita quod poſsit peti. Si tamen per inſtitutum ingeratur difficultas, ſatis ęquum videtur, ꝙ tempus non currat. Sed primę opinioni ſit locus.

ADDE, quod hęredi non currit tempus, niſi à die aditę hęreditatis: ita dicit Ro.eſſe communem opin.eius conſi.84 de quo latius per nouiſſ.in l.fi. C.de iure delib. Bal.tamen conſ.331.3.li.videtur cocordare cum Io.And.

f Secundum Vber. ¶ De Bob.mihi char. 3. vbi tractat obiectus ꝯ ſententiã ordinarij, prope finem tamen ſatis confuſe locutus eſt auctor.& Vber.clare, dicens, quid de beneficio inuentarij facti ab hærede, ſi omiſſum eſt ante ſententiam, lex prima dicit, ꝙ reſtituto minore ꝯ vẽditionem, emptor petit pretium: duæ ſequentes dicunt, condemnatum dicere poſt ſñiam executionem fiendã ſolum in id, ꝙ facere poteſt. Dominus aũt meus in legib. diſputauit hanc quæſtionem de hęrede, ac etiam de ipſius procuratore, q̃ cauit iudicatum ſolui: & tenuit, vtrunque opponere poſſe, ne vltra vires hæreditarias fiat executio: quod ſic probat, vbi ſuadet ęquitas, hæredem ſcriptum non teneri vltra hęreditarias vires, impetrare ſeparationem bonorum hæreditatis à ſuis. exemplum in hęrede, qui compulſus adijt, & nõ eſt, cui reſtituat: & in ſeruo neceſſario hęrede, qui bona hęreditatis nõ attingit: & in patrono, qui reuocauit libertam in ſeruitutem, quę adiuerat hæreditatem eius, qui ſoluẽdo nõ erat, allegat ff.de ſeparationib.l.j.§. vlti. & l.pen.§.fi.de in integrum reſtit.l.non ſolum. Cum ergo beneficium ſeparationis petatur tempore executionis, dum bona diſtrahuntur, & poſt confeſsionem & condemnationem, & ceſsionem factam bonis, & poſt miſſos creditores in bona, vt ff.de ceſſ.bonorum, l.fi. vt patet ex ordine rubricarũ ff.de re iud.cum ſeq. vſq; ad tit.de ſeparationib. & beneficiũ, ꝙ habet hęres, ne teneatur vltra vires hęreditatis facto inuẽtario, ſuccedat in locum impetratę ſeparationis, vt ſ.aditio non pręiudicet impetranti, ff.de ſeparationib.l.creditor.ergo ẽt tꝑe executionis poterit, ſicut & illud, opponi: & ſic ſine periculo hęreditatẽ hẽat. vt in l.fi. C.de iure delib. ver.& ſi pſatã. Et, vt dicit, ex quo hoc ꝯpetit hr̃di: ergo & ꝓcuratori conuento ex ſtipulatione Iudicatũ ſolui, cũ tales ſtipulationes ꝑ ꝑ ipſam rẽ & executionẽ interponant̃, ff.ſi quis cau.ſi eũ.§.qui iniuriarũ. Non obſtat. C. ſen. reſcin. nõ poſ.l.perẽptorias quę loquitur de perẽptoria. quæ poſt ſñiam admiſſa reſcinderet iudicatũ: faciunt ẽt ad ſolutionẽ caſus illi, q̃b.poſt ſñiam admittit̃ perẽptoria: not.C.de iur.& fac.igno.l.j.& ſ.de exce.§.dicto.ver. hoc tñ fallit. ADDE, ꝙ opinio Io. An.vr̃ cõis, prout hr̃ in l.ex diuerſo.§.j.& §.pe. ff.ſol.mat.& ꝯſuluit Pe.de Anch.ꝯſ.6.vbi ẽt dicit, ꝙ exceptio quæ põt opponi poſt ſententiam, poteſt opponi poſt bãnum. Quid aũt, ſi fuit oppoſita ante ſñiam, ſed ꝑ iudicẽ ad vlteriora fuit proceſſum? Et quid, ſi ſtatutũ prohibet opponi exceptionẽ inuentarij poſt ſñiam, prout eſt Papiæ? & an tale ſtatutũ poſsit ꝓhibere reſpectũ rerũ, quæ ſunt extra territorium Papiæ? & quid ſi inuentarium eſt confectum extra territorium? vide pulchre & breuiter per Bal.conſi.189.3.li.

g FORMA. ¶ Rolan.iſta & ſequens.

ſtitutus, quia hæreditatē quondā patris ſui ſibi ex paterno teſtō
delatam,uel ad ſe ab inteſtato ſpectantē, ſibi veriſimiliter credit
eſſe damnoſam,ne à creditoribus ipſius hæreditatis pulſet̃ in ali-
quo,ſeu grauet̃,omnimodo ab eadē hęreditate abſtinuit,& eam,
ac omne ex ea commodum & incommodum penitus recuſauit.
Si vero extraneus hæres eam repudiat,ſic conficitur.
¶ FORMA. Quia Arnoldus filius P.hæreditatē.B ſibi ex teſtō
ipſius B.delatam, veriſimiliter æſtimat ſibi fore damnoſam,idcir-
co in præſentia talis iudicis conſtitutus, ipſam repudiauit omni-
20 no,& omne ex ea cōmodū,&c.vt ſ̃. ¶†Et nota, ꝙ abſtinere, &
immiſcere,eſt proprie ſuorum hęredum: repudiare aūt & adire,
eſt ex̃neorū,ut inſtit.de hæred. qual.& differ.§.in ex̃neis.& not.[a]
C.de iure deliberand.ſuper rubrica. ¶Si vero dubitat,an omit-
tat hęreditatē defuncti, uel non, tunc non habet neceſſe delibe-
rare:ſed adeat ipſam, vel ſe immiſceat:prius tamen faciat inuen-
21 tarium hæc omnia leguntur in prędicta l.ſcimus.§.eſt igitur.&§.
ſi quis autem temerario.¶†In huius autem inuentarij confectio
ne hęc ſunt attendenda.nam ipſe hæres debet per ſeipſum ſcribē
b re,ſi ſcriber̃ ſciat:alioquin ſaltē faciat in principio[b] ſignū crucis[c],
c vt eadem l.§ ſin autem dubius.ibi, venerabili ſigno, &c. Item ꝙ
adeat hęreditatem dubitatiuè,non ſecure ut prędixi.Item quod
intra triginta dies, poſtquam ſcit ſibi hęreditatem delatam, vel
d teſtamentum eſſe apertum, incipiat inuentarium facere[d]. Item
e quod poſtquam facere inicipit,intra 60.dies perficiat[e]. Aliud ta-
men in inuentario tutoris & curatoris. vt ſ̃. ver.tutor autem.&
ver.& nota,ꝙ.& ſ̃.de tut.§.generaliter.ver.hoc autem.Itē ꝙ fiat
inuentarium de his tantum rebus, quæ defunctus tempore obi-
22 tus habuit.¶†Quid[f] ſi hæres fecit ſcribi aliquas res, quas crede-
f bat hæreditarias:nunc comperto errore vult reuocare, & eas in-
de remouere:vel non vult teneri amplius propter iſtas res,quaſi
hæres locupletior videatur?Dic,ꝙ ei ſubuenitur beneficio reſti-
tutionis,ex clauſula generali,ff.ex quib.cau.maior.l.j.in fi.arg C.
de iur.& fac.ignor. cum falſa. Arg. contra C.de non num.pecu.
g auth.contra,qui propriam.& C.arbit.tutel.l.fin.[g] ſ̃.ver.& nota,
quod ſi.Item quod fiat in præſentia notarij & teſtium, legatario
rum & creditorum,qui ad hoc vocandi ſunt. Quod ſi creditores
& legatarij vocati adeſſe noluerint, uocandi ſunt ſaltē teſtes,
vt in eorum præſentia fiat:ut hæc omnia probantur in eadem l.
§.ſin autem dubius.& in auth.de her.& Fal §.ſi vero abſunt.&§.
h ſancimus.imò etiam,ſecundum Mart.de Fa.[h] in præſentia iudi
cis faciendum eſt,ut vr̃ C.de epiſc.& cle.nulli licere.§.cum autē.
23 & de epiſc.aud de creationibus.†Nam tanta eſt fides inuentarij,
quod ex eo debitores conueniri poſſint,vt ff.de admin.tut.l.chi-
rographis.Item exigit̃,ꝙ hæres,ſi ſcit & poteſt ſcribere,ſub ſcri-
bat in fine ſic:ſcilicet ꝙ omnes ſupra dictas res inuenit in hæredi
tate,& dolum non fecit,nec faciet,quin omnes res poſuerit in in
uentario:ꝙ ſi neſcit ſcribere,uel non poteſt ꝑ ꝑ infirmitatem,uel
debilitatem,exigitur,ꝙ ſpecialiter ad hoc vnum notarium adhi-
beat,qui(vt dictum eſt),ꝑ hærede ſubſcribat: & ſic hoc caſu duo
ſufficiunt tabelliones:vnus ſcilicet,qui intereſt confectioni inuē
tarij:alius qui pro hærede ſubſcribit,vt in eod.§.uer ſubſcriptio,
nem.& verſi.ſeq.Item exigit̃, ꝙ qñ tabellio ſubſcribit pro hære-
de,dēnt adeſſe teſtes,qui cognoſcant hæredē,& qui interfuerint,
qñ hæres iuſſit tabellario vt pro eo ſubſcriberet, vt in eodem §.
uer.teſtibus.& in auth.de fid.inſt §.oportet.Item exigitur,ꝙ fi-
at in illis locis,ubi ſunt res hereditarię,uel earum maior pars.Itē
ꝙ ſi eſt præſens, hæres perſonaliter faciat inuentarium:ſi uero
abſens,debeat facere in locis,vbi ſunt res hæreditariæ, vel per ſe
eundo illuc,vel procuratorem mittendo,vt in ea l.§.ſin aūt à lo
cis.& arg.ff.eo.ſi fideicommiſſum. & in præd §.ſin autem. Si igi-
tur præmiſſa non ſeruentur,poterit exceptione repelli,niſi con-
traria conſuetudo aliud inducat,ut & ſ̃.§ prox.diximus. Vt autē,
quæ dicta ſunt,clarius fulgeant,formam inuentarij,quæ talis eſt,
ſupponamus.
24 ¶†FORMA[i].Cum P filius quondā B.ab ipſo patre ſuo hęres
i in teſtō inſtitutus fuerit,& relictus,id ē P.ſciens hæreditatē pater-
nam ad ſe delatā, & uolens non inconſulte, ſed cū beneficio in-
uentarij ipſi hæreditati ſe immiſcere,ne vltra vires hr̃ditarias te-
neat̃:& ut beneficiū ex hoc inuentario de iure debitū,ſibi integre
conſeruet̃,uenerabili ſigno crucis,annexa ꝓpria eius manu, p̄po
ſito.Inſuper legatariis, & fideicōmiſſariis & creditoribus hr̃dita-
riis uocatis,& pręſentibus,ſ.tali& tali,& omni illa iuris ſolenni-
tate ſeruata, pręſens inuentarium de bonis ipſius hr̃ditatis, quę
in ea inuenit,in hunc modū facere ꝓcurauit. In primis quidē aſ-
ſeruit ſe inueniſſe in dicta hr̃ditate vnam domū poſitam in tali lo
co cuius confines &c.ponendo prius res immobiles & pretioſio
k res,ſecundo[k] mobiles & viliores,tertio credita & debita, aſſerēs
ſe res p̄dictas inueniſſe in hr̃ditate,nec dolo feciſſe,uel facere,qn
res ſingulæ in inuentario inſerant̃: quibus oīb. poſitis ſic dices:
Lectum & completum fuit hoc inuentarium in tali loco ſub an
no tali,&c.pręſentibus talibus,&c. Vel poteſt inſtrumentum cō-
l fici,ut conficiens in perſona propria loquatur ſic[l]:

FORMA. Quoniam inuentarij cōfectio ſ̃m ſanctiones legiti
mas hr̃di beneficiū tribuit, ne vltra facultates hr̃ditatis teneat̃,
idcirco ego P.filius quondā B.&c.qđ dic, ut dixi ſ̃.e.§.in forma
inuētarij à tutore ꝯficiēdi.in fi.Quod aūt p̄dixi de ſubſcriptione
hr̃dis ꝑ ſe,vel ꝑ aliū,& ꝙ teſtes interſint hr̃dē agnoſcentes,iure
m cauet̃,ſed in pleriſq; locis de ꝯſuetudine nō ſeruat̃[m]. Quidā aūt
aliter inchoant: tacto.n.in capite ſigno crucis ꝑ manum eius,q
facit fieri inuentarium,ſi ſit hęres inſtitutus.ſic dicetur:
¶FORMA.Ego quidē in Dei nomine P.hęres inſtitutus à tali
patre, vel patruo meo, aut auunculo, vel ſciens, vel credens me
eſſe inſtitutum à tali.Si vero ſit hęres ab inteſtato, tunc dicat̃ ſic:
¶FORMA. Ego P.ſuccedens ab inteſtato,uel credens, vel ſciens
me ab inteſtato ſuccedere debere tali,hoc inuentariū de rebus &
poſſeſſionibus ſuis ꝑ tabellionē ſcribi & fieri procuraui. Porro
in inuentatio fiſci formando ſecundū pręmiſſa procedas:de quo
n vide C.de bon.proſcrip.ſi quis[n].

ADDITIONES.

a Et no. ¶ Secundum Rolan.
b In prin. ¶ Ita ſeruatur,licet lex videatur velle,quod in principio ſubſcri
ptionis hoc fiat.in §.ſtatim allegato.
c Signū crucis. ¶ Quod quidā dicunt de ſubſtantia: arg.ff.de tranſ.cū hi. §.
p̄tor.ff.de in integrū reſt.l.diuus.hoc placet Old.ſed Odof.dicit, qa Hug.
tenet ꝯrium:arg.ff.de vent.inſpi.l.j.§.pen.C.ſi ꝯ ius, vel vtil.pub.pręſcri-
ptione.Hoſt.conſuluit,ꝙ fiat,de teſta.c. Raynaldus.ad fi. Hoc ꝯſilium ne-
ceſſario tenendū eſt,ut in prædicto §.& §.& ſi præfatam.ibi, ſolidauerit &
in auth.de hęred.& Falcid.§.ſi vero non fecerit. ¶ Adde,ꝙ Bal.conſi.331.
3.lib.tenet,ſignum crucis non eſſe de ſubſtantia.
ADDITIO.Adde,ꝙ alias eſt conſi.Bal.383.inci.quæritur.an ſignum cru-
cis.in 1.vol.Henri.Ferran.
d Facere. ¶ Hoc teneas,nec approbatur gl.2.quę habet̃ in prędicto §.ſin aūt
dubius.& §.ſeq.quæ dicunt, tēpus inuentarij currere poſt aditam hr̃dita-
tem:quia ſ̃m id poſſet multum differri,& circunueniri lex illa.& huic dicto
ꝯcor.quod no.C.ad leg. Fal.auth.ſed cū teſtator.ver.his ceſſantibus.§.ſi ue
ro poſtq̃.in l.fi.de iure delib.legi dēt per ſubauditum.Adde,ut dixi in uerſ.
quot ſi hæres.quod.communis opinio eſt in contrarium.
e Perficiat. ¶ Quid ſi perfecit intra debitū tēpus, non tñ tꝑe quo debuit,in-
choauit? Vber. de Bob.aſſentit Colum.& Lau. qui dixerunt inuentarium
non ualere,nec hr̃dem illius cōmodo uti poſſe, cū forma ſeruata non fue-
rit,ff.ad municip. conſtitutionibus. in fi.de rebus eo.qui ſub tut.magis.§.
ſi æs alienuū. C.de agric.& cen.quemadmodū.de præd.mi.l.minorū.ff.de
tranſact.cū hi. §.ſi prætor.& §.ſeq. principaliter inducūt §.ſi vero poſtquā.
in d.l.fin.ubi vr̃ expreſſum.& hoc ēt tenebat dn̄s meus M. Sy.in pręd.§.&
mihi placet.Aalij ꝯ,quos Cy.ibi ſequit̃ ponderato effectu: q̃ iura reſpiciūt
ff.de iureiur.ſed ſi poſſeſſori.§.pen.Ad idē de uerb.obli.continuus.§.illud.
in fi.Item ut patet in præd.l.fi.hæres tractat de damno uitando,ut in § ſin
aūt.ibi,ne in damnū incidant,dum lucrum, &c. Itē nec leuis omiſſio no-
cere.dēt,ff.de uen.inſpic.l.1.in fi.facit de elect.cupientes.in reſponſo.lib.6.
ſed ibi id exprimitur,ſcilicet quod non obſit non inchoaſſe debito tempo-
re,ut etiam ibi nota ex tunc.
ADDE,ꝙ ſufficit,ſi in tempore incipit inuentariū, ut tenet Bar.in l.fi.§.ſi
uero poſtquam.C.de iure delib.Bal.conſi.333.4.lib.
f Quid. ¶ Iſte uer.fuit Alb.Gal.de fi.inſt.in fi.ſed dic clarius,ut ibi loquitur.
g L.fin. ¶ Vide,quod ibi no.in gl.ſic ergo.j.
h Marti.de Fa. ¶ Vide ſ̃.ſub tertia forma.
i FORMA. ¶ Rolan.vbi ſ̃.
K Secundo.¶Ordinem conuertit in inuentario tutoris.ſ̃.
l Loquatur ſic. ¶ Mar.de Fano ordit̃ ſic:ego talis hæres,&c.timens ne Iuſti-
nianæ legis neglecto conſilio hæreditariis improuiſè oneribus illigarer le-
gis beneficio Falcidiæ beneficio ſic priuatus,idcirco,&c.
m Non ſeruatur.¶ Per quam pars iſta poteſt omitti,cum per eam liceret hoc
de toto,vt ſ̃.uer.quid ſi ſit.
n Si quis. ¶ C.de bo.vacan.l.3 li.10.& in auth de collat.ſi vero aliqñ.Col.9.

ADDITIONES NOVAE.

* De editionibus glo.in cle.1.de vſuris,& multas queſtiones circa hanc ma-
teriam poſuit Bal.ff.de eden.
* An appellatione inſtrumentorum contineantur acta, Bar.in l.in fraudem.
§.neque.de iure fiſc.tenet quod ſic.
* Si quis vult producere aliquod ſtatutum de alia ciuitate, an debeat pro-
ducere volumen ſtatutorum,Barto.in rub.de ope.no.nun.& ff.de reb.dub.
* An acta criminalia & lib.condemnationum & bānorum debeant cuilibet
poſtulanti exhiberi,Bar.in l.2.§.diuus.de iure fiſci.
* An in inſtrumentis realibus ſit neceſſe apponere diem & conſulem, Gloſſ.
& Bart.in l.in ſumma.§.idem Labeo. de aqua pluuia arcen.& l.lecta.ſi cer.
pet.Cyn.in l.ſi qua.de diuer.reſcri.Archi.in data ſexti lib.& 12.q.2.c.cum
redemptor.
* In l.in ordinem.§.exigere.de magiſtrat.conueniend.quid in ſacerdote,qd
in iudice,quid in arbitro,& an publica perſona in ſtipulatione ciuili ei cu-
ius intereſt ipſo iure acquirat vtilem.Iac.But.in Auth.ſacramenta.C.ſi ad
uerſus uendi.Bar.in l.3.rem pu.ſal.fo.not.in l.nō aliter.de adop.&.c.quan-
quam.de uſuris,lib.6.Quando, quomodo, & in quibus caſibus poſsit no-
tarius ſtipulari,Bar.in dicta l.3.rem pu. ſal.fore.
* An in una charta poſsint poni plura inſtrumenta. uidetur quod non.in
Auth.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Auth.de tabel.§.j. In ꝯrium ꝙ poteſt, arg.l.cum plur.ff.de euictio.& l.eo quod à multis.C.ſi certum petat.Item poteſt fieri inſtrumentum in diuerſis locis,ſub diuerſis iudicibus, notarijs, & diuerſis temporibus, l.ſi,§.licentia.de iure delib.& in Aut.de hære.& fal.§.ſi vero abſunt.ſed an in plurib.chartis ſimul ſutis ſeu iunctis poſsit poni & ſcribi vnũ inſtrm & idem? dic ꝙ ſic,vt l.locum.§.ſi tabulę.de tab.exhib. Item eodem tẽpore poſſunt fieri duo inſtrumenta eiuſdem continentię. vt l.ſempronio.de legat.2.Itẽ in vno inſtrumento poteſt fieri contractus duorum ſeparatim, vt l.3.in prima gl.C.de fid.inſtr.Bartolo.de Capua.

* Si tabellio dicat rogatus ſcripſi,licet non dicat à partibus,vel à teſtatore, tamen præſumitur rogatus ab ipſis partibus, vel à teſtatore.ita dicit Bal. l.j.ff.de hæredi.inſtitu.& in Auth.de tabellio. §. nos autem.& l.hac conſultiſsima.C.de teſta.

* Nota ꝙ contractus factus in dubio, dẽt intelligi ſecundum conſuetudinẽ loci vbi fit:& tota die fiunt inſtrumenta,& in ipſis debent poni omnia quę ex conſuetudine veniunt.ita Bar.in l.ſi prius.§. placuit.de aqua plu.arcen. & l.ex ea parte.de verbo.oblig.& l.ſi finita.in prin.de dam.infect.& l.qđ ſi nolit.§.quia aſſidua. de ædili.edicto.& l. dominis prædiorum. C.de agric. & cenſi.& l.excepto.C locati.Bald.in l.ita demum.de arbi.& j.no.Bald.in l.huiuſmodi.de leg.j.

* In Rub.C.de fid.inſtr. Bal.quærit nunquid tabellio qui ſe negat rogatum, compellatur facere inſtrumentum? & plene hoc diſtinguit.Item an tabellio debeat habere agnitionem rei quam ſcribit.Item an debeat cognoſcere contrahentes,& per quem modum: Item an debeat cognoſcere teſtes.Itẽ quærit de quibus ſenſibus tabellio poſsit conficere inſtrumentum.Item an tabellio poſsit conficere inſtrumentum de numero, vt puta ſcribit in inſtrumento ꝙ mille floreni fuerunt numerati,& erant in quodam ſacculo,& dicit ꝙ eſſet excuſatus ſi partes hoc aſſerant: cautius tamen faceret,ſi hoc non diceret,& ſtaret in ſimplici confeſsione.Item ad hoc vt tabellio poſſit conficere inſtrumentum quatuor ſunt neceſſaria, videlicet cognitio rogantis cognitio rei,& iuris permiſsio & rogitus teſtium.Et an teneatur cognoſcere animum contrahentium.Item quid ſi partes mandant notario quod inſtrumentum conficiat de aliquo quod cõſiſtat in guſtu,odoratu vel tactu. Item quid ſi mandatur tabellioni quod vulnus quod aliis vidit inferri ponat in inſtrumento.hæc omnia examinat in dicta rubri.quam repetiit.

* De imbreuiaturis Bald.in dicta rub.quærit de pluribus,primo quid ſit imbreuiatura: ſecundo quid ſi iſta originalis ſcriptura non reperiatur.An inſtrumentum parti traditum uitietur. Item an imbreuiatura faciat fidẽ. Item an tabellio ſuam imbreuiaturam poſsit extendere. Item an tabellio rogatus poſsit facere ſcribi per alium, & ipſe ſe ſubſcribere. Item pone ꝙ tabellio errauit in imbreuiatura,an poſsit corrigere errorem.Itẽ ſi inſtrm eſt deperditum, an debeat refici caſu probato per coniecturas.Itẽ quamuis credatur inſtrumento,& imbreuiatura non appareat,tamen tabellioni imputari poteſt.Item an poſtquam notarius reſtituit inſtrm poſsit cancellare prothocollum.Item qđ ſi reperitur inſtrumentũ cancellatum,& iuxta marginem reperitur hoc cancellatũ manu mei notarij per errorem. Item quærit, Titius produxit inſtrumentũ falſum mutui contra Gaium:& contra Gaius produxit inſtrumentum falſum ſolutionis contra Titium.hæc omnia ponit Bald.in dicta Rub.Et ad iſtam vltimam quæſtionem vide qđ ipſe notat in l.cum mulier.ff.ſol.mat. Item ibidem quærit an ſcriptura forenſis quæ fit in foro coram iudice valeat ſine teſtibus. Bal.ibi diſtinguit. Item querit an iſtæ ſcripturæ forenſes debeant edi cum die & conſule, & quibus,& per quos. Item de inſtrumentis quæ fiunt ad probationem equi mortui in bello, vel de equis ambaſiatorum mortuis in itinere. & dicit ꝙ faciunt indicia.Bal.vbi ſ.circa hoc vltimum no. fac. Bar.in l.j.de naufra. Bal.in l.fideicõmiſſa.§ j.de leg.3.& l.Lucius de teſta.mili.idem Bal.

* Item omnia inſtrumenta actorum ſeu fori, ſunt edenda cum die & conſule:& ex hoc inſtrumenta tutelæ & repertorij & emancipationis, quæ dicuntur inſtrumenta fori,ſunt edenda cum die & conſule. Inno.in c.1.ext. de prob.allegat l.cum ſpecialis.C.de iudiciis, & l ut perfectius.C.de ann. excep.Bal.in l.1.§.editiones.de eden.

* Si inſtrumentum caſu eſt perditũ an tabellio qui illud ſcripſit,poſsit ad ſolius perdentis petitionẽ reficere? vide ad hæc qđ no.domi.Nico.de Neap. in l.qui tabulas.de fur.& Guil.de Cu.in l.ſi quis ex argentarijs.§.prohibet de eden.& gl.in auth.de tabel.§.nos autem.fac. Bal.in l.& quia ff.de eden. & l.ſi quis.§.edere.e.tit.& in l.ſicut.de fid.inſtr.

* An de vno contractu poſsint fieri duo inſtrumeta.vide do. Nic.in dicta l. qui tabulas.de furtis.

* An creditor cogatur facere inſtrm ſolutionis debitori, ſi ſoluit. Bar.ponit in l.ſi finita.§.eleganter.ff.de dam.infec.& l.2.§.volũtate.ff.ſol.ma.& an ecõ debitor cogatur facere inſtrm de debito creditori. vide etiam de hoc in l. acceptam.C.de vſur.& l.cum Aquiliana.de tranſ.per Bar.uide dom. Ang. qui dicit quod licet teneatur facere inſtrumentum de debito, non tamen debet facere cum hypotheca, nec cum pactis executionis, l.ſi pupillus. de nouat. fac. quod not. Bartol.in l. ex ea parte. de verbor. obligation. in contrarium facit l. quòd ſi nolit.§. quia aſsidua.de edil.edic.facit Bald.in l.ſicut datam.de libe.cauſ.Item fac. contra quod dictum eſt ſ. ver.nota ꝙ contractus.

* An appellatione inſtrumenti contineatur ſcriptura priuata? videtur ꝙ ſic,l.notionem.§.inſtrumentorum.de verbo.ſigni.Iaco.Butrig.tenet contra in l.j.de iura.calum. probat per l.1.de iureiur. Bartolo.de ſali.tenet contra in l.comparationes.de fide inſtrumentorum.fac. l.inſtrumenta dotalia.C.de prob.& an appellatione inſtri ꝑtineantur literę.& eodem modo de actis cauſæ.Ray.tenet quod non,per l.in fraudem.§.neque.de iure fiſci. Bar.ibi.

* Nota quòd quando fit deſcriptio bonorum vigore alicuius debiti, poteſt tabellio cogi vt exhibeat inſtrumentum in quo ſcripſit debitum, de quo fit executio.ita Bartol.in l.maritus.§.poſt aditam.ad l.Falcid.& l.fi.C. de eden.

* Nota quòd ſi notarius exemplat vnum inſtrumentum,illud exemplum facit fidem contra ipſum.ita Barto.in l.tabularum.§.teſtamentum.quemad. teſta.aper.

* Quid ſi peto authenticari quoddam protocollum alicuius notarij mortui,& facit citari partes quæ comparent, & opponunt ꝙ illa ſcriptura eſt falſa,quia continet cancellationem,vel interlineationem:an hoc impediat Bar.in dicta l.tabularum.

* An ſi reſcriptum vel mandatum principis authenticetur coram iudice, illa publicatio faciat fidem.domi. Nic.in l.probationes. de diuer.offi. libr.10.

* Nota practicam c.cum P.tabellio.de fide inſtrumento. nam primo debet produci ſcriptura notarij mortui: ſecundo debet fieri comparatio literarum & approbari ipſa cõparatio:tertio debet probari ſaltem per duos teſtes qui interfuerint facto, & ſciant veritatem. his actitatis iudex mandat notario quod redigat ſcripturam in publicam formam. caueat tamen notarius huius exempli ne dicat ſe interfuiſſe contractui,ſed qualiter ipſe interfuit comparationi literarum factæ de protocollo notarij:& qualiter de mandato iudicis redegit in publicum documentum.Bald.de comparatio, litera.in l.comparationes. C.de fide inſtrumen. Bald.in l. fi.cum aut.ibi.C. ſi cer.pet.

* In l ita demum.de arbi.not.ar. quòd vbi notarius eſt plene rogatus quòd intelligitur rogatus vt apponat clauſulas conſuetas.ar.huius §. & l.fin.C. de fide inſtrumentor. ſecus in clauſulis deſuetis. fac. quod not. in l.ſi fundus.ff.de lege commiſ.& l.ex ea parte.de verb.oblig. Bal.in dicta l.ita demum.& no.ſ.

* In l.1.C.de fide inſtrumen.an opportet probari amiſsionem inſtrumenti? reſpondeo non, niſi inſtrumentum eſſet de natura rei vel debiti probandi,quod eſt in tribus caſibus. Baldus, de hoc in dicta l.prima. Sed dubitatur, producebatur quoddam inſtrumentum coram iudice contra Titium,dictus Titius accepit dictum inſtrumentum, & ipſum coram iudice lacerauit.quæritur primo quantum ad um probationis? & dic quod dandum eſt iuramento aduerſarij, vt l ſi de poſſeſsione,de probatio.ſecundo quæro de pœna criminali.& dicit Ioan. An.in c. accepimus. de fid.inſtr. in nouel. ꝙ talis debet puniri extra ordinem. Item quid ſi iracundia lacerauit inſtrumentum.Bal.vbi ſ. Item pone quod inſtrumentum meum reperiatur penes aduerſarium, & dum cogit ad edendum, reperitur aliqua raſura.an per hoc derogetur fidei inſtrumenti,& in his quę in inſtrumento concipi poſſunt. Bal.vbi ſ.

* Quid ſi imbreuiatura reperitur ſic abbreuiata quòd neſcitur legi. Barto. de hoc in l.Gallus.§.nunc de lege. & §.idem credendum. de liber.& poſth. Bald.in dicta.ru.de fide inſtrumentor.& in Auth. ſi quis in aliquo docum. C.de eden.

* An copia depoſitionis teſtium debet dari cum die & conſule,Bal.in l.1.§. editiones.de eden dicit quod ſic, & ſi dies iuramenti & dies depoſitionis eſt idem,debet dari ſolum illa dies: Si autem nõ ſit idem,debet dari copia de die iuramenti: quia dies depoſitionis trahitur retro ad diem iuramenti.Io.And.in c.1.de vſuris quantum ad editionem actionum, qui optime loquitur.Bal.& gl.in dicto §.editiones.

* Quid de nomine notarij qui fecit inſtrumentum, nunquid ſit eden.no.in tit.de teſte.§.qualiter.ver.eadem.in Spe.

* An copia teſtamenti debeat dari cum die & conſule.Spe.in hoc tit.§.oſtẽdendum. Dynus in l.optimam.de cõtrah.& commi.ſtipul.quod non videtur tex.in l.2.§. diem. quemad. teſt.aperi.& quod no.in l.2. ff.de ferijs.& l. 1.§.editiones.ff.de eden.

* Nota ꝙ ſi pars producit inſtrumenta in quantum faciant pro ſe tantum, nihilominus iudex poteſt inhærere actis in quantum ſunt contra producẽtem.Bal.in l.1.C.ut quæ deſunt aduoc. fac. Albericus & doctores in l.1.§. editiones.de eden.

* In l.is apud quem. C.de eden.not. gloſſ. in primo exemplo. quòd acta facta coram vno iudice,coram alio qui habet cognoſcere ex eiſdẽ actis ſunt producenda. fac.l.quotiens.§.fin. ff.de prob. Bartol. in d.l.is apud quem. de eden.

* Pone,peto ſententiam debere caſſari: pars aduerſa dicit. exhibe ſententiam. de hoc in l.quoniam. C. de app. per docto. & Cynus in l.iudices.de iudici.& gloſſ.in clem.ſæpe.de verbor. ſignificat. Dynus in capitul.indultum.de reg.iur.lib.6.Inno.in c.G.perpetuus.de fid.inſtr.Bal.in l.ſupplicare.C.de precib.imp.offeren.

* In l.1.C.de eden.pone, peto à fœneratore pignus, volens ipſum luere: fœnerator autem negat, dicens me ſibi non pignoraſſe: ego peto à iudice quòd faciat librum ſuum exhiberi ſuper quo ſcribit pignora: ipſe dicit ſe non teneri,quia non me mandante ſcripſit.Iacob.de Bell.tenebat cum fœneratore. Iacob. Butrigar.in l. quædam. in princip. ff.de eden. contra, quia de conſuetudine contractus eſt vt ſic fiat. Præterea videtur tacite mandatum vt ſcribat diem, vt poſsit ſcire quid debet ſoluere pro vſuris.ſed clementina prima de vſuris huic addidit vt teneatur edere, etiam ſi non ſit factum me mandante,vel procuratore meo.certè dico quod imò non tenetur, quia teſtificator fuit vſurarius publicus: & ad hoc probandum peto quòd liber exhibeatur in iudicio: vel dico iſtum vſurarium publicum: & ſic infamen notorium non admitti ad teſtimonium, & peto librum rationum ſuarum exhiberi ad hoc probandum: certe poſſum.de hoc eſt tex.in dicta clem.j.de vſu.& gl.Bal.& Alberi.vbi ſ.& l.fin.e.ti. Alberi. in d.l.quædam.in prin.ff.de eden.

* Producens inſtrumenta cum proteſtatione quod ſi ſunt vera eis vti vult: alias ſecus: pars aduerſa dicit, certifica me an vti vis, vel non. Bartol. in l.diuus.la 2. & l eos. de fal.& Cyn. in l. ſi falſos. de fal. & vide gloſſ. in l. prima.§.editiones.de eden. Bald.ibi.& etiam in l.prima.C. vt quæ deſunt aduoc. Innocen.in capitul.cum olim.de cen.fac.Bartol.& Bald.in l.tertia. C.de fid.inſtrumen.& l.iudicati. C.ſi ex fal.inſtru. Bald.in l.alia. C.de his, quib.vt indig.& no.j.

* Quando producis inſtrumenta,lege ea an faciant contra te, In.in c.cum olim.de elect.in cap.cum venerabilis.de exceptio.& gloſſ.in Clemen.1.de off.deleg.

* In.l.inſtrumenta.C.de fideicomſſ.gloſſ.quæ incipit,ideo quia nota ex iſta gloſſ.quod inſtrumentum liberationis & quietationis videtur totum eſſe debitoris.vnde non debet reſtitui creditori, Bartol.vbi ſupra.& l.plures apoch.C.de fide inſtrumen.

Pone,ego & tu ſimul contraximus coram notario, & mandatum extitit ꝑ

vtrumque

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

vtrumque noſtrum notario, ꝙ faciat inſtrumentum de dicto contractu, poſtea vis prohibere notario ne mihi det. Nico. de Neapo. in l. qui ſaxum. de donat.

* An poſſim cogere notarium vt det mihi inſtrumentũ debiti debitoris mei qui mihi obligauit omnia bona ſua? Bar. in l. Ariſto. de iure delib.

* An inſtrumenta poſſint produci aduerſario non citato. Bal. in l. ſi quando. C. de teſti. & limitando dicit ꝙ non. tamen ex quo talis productio reperitur in actis ſcripta, ſufficit facere. quod no. Bar. in ſimili in l. nuda. de donatio. & ex hoc apparet ꝙ per talem productionem eſt ſatisfactum terminis de producendis inſtrumentis, ſed non termino de probando per inſtrumenta. & quod citatio ſit neceſſaria in productione inſtrumentorum facienda, not. Bald. in l. iudices. de fide inſtrumen. & in Auth. hoc inter. §. ſi quis autem. C. de teſtam.

* In l. plures apochis C. de fide inſtrum. nota quod inſtrumentum ſolutionis tam pertinet ad creditorem quam ad debitorem. Bal. ibi. nam per eum probatur debitum præceſſiſſe: vt l. fullo. §. ſarcinator. de fur.

* Nota quod Tancredus in opere ſuo in tit. de quæſtio. circa procuratorem cap. 1. dicit quod conſilium eſt quod mandatum procuratoris in actis redigatur, vt ſemper conſtare poſſit. fac. Inno. in cap. Alberi. de teſti. in Auth. ſi quis in aliquo. C. de eden.

* Pone in inſtrumento dicit, vendidit & tradidit talem rem, an ex hoc probetur traditio? Cyn. in l. minus. C. de acquir. poſ. & l. prædia. ff. eo. & Iacob. Butri. ibidem. & in l. cum res. C. de proba. Bald. in l. deſiderium. C. de poſtu.

* An inſtrumenta poſſint ſcribi in charta abraſa, Barto. in l. chartæ. de bon. poſſeſ. ſecun. tabulas. dicit quod ſic. ſed tamen conſuetudo ſeruat contrarium.

An poſſit ſcribi in papyro, ligno, vel lapide, vel terra. Barto. in l. 1. de bo. poſſeſ. ſecundum tab. in l. qui tabulas. de fur. Bald. in l. 1. de his quæ in teſta. delen.

An vſurarius cogatur edere librum rationum ſuarum. Iacob. But. in l. quædam. in prin. de eden. Bal. in l. j. C. de eden. Alb. in dicta. l. j. & l. fina. eo. titu.

Quo iure agitur contra notarium vt exibeat inſtrumentum de quo rogatus eſt, & quid ſi notarius dedit inſtrumentum defectuoſum, an agi poſſit contra eum vt corrigat: & nunquid idem ipſe notarius poſſit hoc petere: & an ex omiſſione facta per notarium ipſi parti læſæ. hoc not. in l. fi. ſi mẽſor falſ. mod. dixe. & l. Imperator. ff. de ſtatu ho. & an quando notarius reddit inſtrumentum debeat pars citari, quæ poteſt ex hoc lædi. & an quando prædictæ contentiones oriuntur, debeat plena cauſæ cognitio adhiberi. de his omnibus Bar. in l. fi. de tab. exhib.

In l. rationes. C. de probatio. ſi argentarius vel nũmularius ſcribat in libro rationum aliquid pro ſe, an faciat fidem? Nicola. mata. dicit quod ſic cum aliis adminiculis. & idem dicit in ſcripturis mercatorum & cãpſorũ, dummodo ſcriptura formam habeat rationis, & cõtineatur acceptio & datio: & ſic tam ſit contra ſe quã pro ſe: ſecus ſi ſcriptura eſſet vnius debiti tantum, & ſic non eſſet ratio dati & accepti: quia tunc nullatenus crederetur, ſecundum eum. Dicit etiam ꝙ rationibus defuncti aliqualiter datur maior fides quam rationibus vnius viui ſecundum eum. & inducit gloſſ. iſtius legis: quæ verba ponit Bar. in l. nuda. ff. de dona.

Nota quod ſi legatarius petat ſibi edi teſtamentum, non poteſt petere niſi illam partem quæ facit pro ipſo. Cyn. in l. inſtrumentorum. de præcib. impera. offer.

In Auth. Si quis in aliquo documento. de eden. dicitur, quod exemplum non probat. contra fac. l. chirographis. de admi. tut. nam cum eſt ſcriptum manu publica videtur eſſe publicum. Sol. Alber. fatetur contrarium in exẽplo ſcripto à notario cui adhibetur fides, argu. dictarum l. Io. contra, quia facies originalis poteſt ſe aliter habere quam ſit in exemplo. vnde non probat. & hæc ratio eſt vrgens. vnde dicit aut iſtud ſcriptum eſt authoritate iudicis legitimè interpoſita citatis citandis, & tũc facit fidem. vt l. publicati. C. de teſta. alias vero non, ſi ſola authoritate notarii. & quod dixi de ſola citatione eſt verum ſi ratione materiæ eſt dare certum aduerſariũ, alias non, vt in priuilegio: de quo in glo. in l. 4. de bono. poſ. Bald. in dicta Auth. ſi quis in aliquo.

Quid ſi notarius ſumpſit de voluntate partium ſine authoritate iudicis. Inn. ponit in c. cum P. tabellio. & c. fina. de fide ibſtrumen.

De exemplo ſumpto ab originali dicit Iac. de Aren. in l. ſancimus. de diuer. reſcript. ꝙ exemplo etiam ſolenniter redacto ex authentico, de quo in Auth. vt fratum filii. §. illud. & c. fi. de fide inſtrumen. non poteſt confici ſeu redigi ad exemplum ꝙ probet: quamuis alia ſolemnitas debita ſeruaretur: de quo etiam per Bal. in l. fideicommiſſa. §. ſi quis decem. de leg. 3. allegat l. finalem. C. de fide inſtrumentorum. In contrarium fac. quia regiſtrum legitimum exemplatum habet vim originalis, licet non ſit proprie originale, cum ſit diuerſa manu ſcriptum. fac. in c. cum in iure peritus. de offi. delega. Bal. De originali. no. Bald. in l. publicati. C. de teſtam.

Quid ſi reperitur imbreuiatura alicuius notarii defuncti cancellata, & ſcriptum eſt penes imbreuiaturam manu ipſius notarii cancellatum de voluntate partium, & non eſt plus ſcriptum: an ex tali imbreuiatura fieri poterit, quod expleatur inſtrumentum, ſi alias non fuit factum, non obſtante dicta cancellatione? iſta fuit queſtio Marſili. de qua no. in l. qui tabulas. de fur. & vide J. prox. de quo per Bal. in l. noſtram. C. de teſta. & l. imperator. de ſta. homi. & l. poſtquam liti. de pact.

De imbreuiaturis notarii, penes quas eſt ſcriptũ cãcellatum manu mea, vel cancellatum per errorem. Bart. in l. quæ in teſtamento. de his quæ in teſtamen. delen. & l. diuus Claudius. ff. de fal. & l. in fraudem. de teſta. mili. per Bar. & vide ſupra proxi. Bald. in l. qui teſtamento. ponit de cancellaturis & raſuris, de quibus faciunt mentionem notarii in fine inſtrumentorum. Bal. in rub. de fide inſtrumen.

Nota quod ſufficit inſtrumentum non eſſe cancellatum, nec abolitum tẽpore quo in iudiciis producitur: & licet poſtea reperiatur cancellatum, vel abolitum, non nocet: & ideo ſi in actis notarii apponatur, talis produxit inſtrumentum non abolitum, nec cancellatum, nec vitiatum, non nocet, quia ſufficit fidem imponi chartæ ab initio, vt l. fi. C. de fide inſtrumen. Bal. Bar, in l. 3. §. ſi tabulæ. ff. de teſtamen. mili. & l. noſtram. C. de teſtamen. per Bald.

* Nota quod ſi aliquis habet inſtrumenta cauſæ penes ſe, præſumitur procurator, vt ſic admittatur cum cautione de rato, de quo per Inno. in c. coram dilecto. de offi. deleg. Bar. in l. vulgo. de admi. tu. & no. in l. 1. C. de procur. & l. non ſolum. §. qui alieno. ff. de procu. & Bart. in l. 3. §. cauſæ. de carb. edict. & glo. in Clem. ſæpe. de verb. ſigni. Bald. in l. ſi qua per calumniam. de epiſcop. & cler. gl. in l. fi. C. de pact. conuen.

In dicta Auth. ſi quis in aliquo documento, Bald. quærit quid ſi notarius faciat mentionem de propriis inſtrumentis, cui faciat fidem. Bar. in l. Sempronius proculo. de leg. 2. quando ſcilicet facit mentionem per modum originalis, quia ſub eodem die. ſed quando facit mentionem per modum ſumpti, vide Bar. in l. 2. §. ſi quidem. de bo. poſ. ſecun. tabu. Sed cum tabellio ſit publica perſona, quare non facit fidem. Inn. in c. quoniam contra falſam. dicit quando facit fidem de facto alterius, eſt potius quædam commemoratio quam fides, & ideo non creditur. Bald. fac. idem in Authen. ſi quis in aliquo. de eden,

Si vnus de teſtibus ſcriptus in inſtrumento contradicit ſibi, Ioan. An. & Inno. in c. cum Ioan. heremita. de fide inſtr. in c. ſuper eo. de teſt. cogan. Bar. in l. 1. quemad. teſta. ape. & l. in exercendis. C. de fide inſtru.

Nota quod vbicunque notarius punitur ex eo quod intereſt alicui contractui, ex eo caſu debet puniri etiam ſi inſtrumentum non fecit, ſed ſolam ſchedulam fecit. ita glo. de prohi. feu. alie. per lotar. c. imperialis. in fi. gl. ſuper ver. libellum.

Si producatur inſtrumentum, in quo aduocatus ſuus eſt ſcriptus pro teſte, an debeat fides tali inſtrumento adhiberi. Inno. in cap. ex literis. ext. de tranſa. dicit quod ſic. aliud eſt quando aduocatus eſt teſtis in cauſa: quia tũc non poteſt, vt c. Romana. de teſtib. lib. 6.

Quid ſi procurator producit inſtrumentum, quod ipſemet fecit, an adhibebitur fides tali inſtrumento. Ioan. An. in regula quod vna via. de reg. iur. lib. 6. & tenet quod ſic.

In l. ad probationem. de proba. dicit Bald. notab. quod tenor inſtrumenti apparet per lectionem inſtrumenti. & ideo ſi ſtatuto cauetur quod inſtrumenta mandentur executioni, tacitæ ſtipulationes non mandantur executioni, nec id quod ex inſtrumento fingitur, quia id tantum inſtrumentum dicitur, quod legi poteſt, l. 1. ff. de his quæ in teſt. delen. In contrarium dici poteſt, quia præſumptio deſumpta ex inſtrumento reputatur eius tenor, l. iuriſgentium. §. quod fore. de pact. & de verb. obli. l. ſciendum. quod puto verius. & ita conſuluit Bald. non intelligas de caſu quod ſtatutum fingit per l. 3. §. hæc verba. de negotiis geſtis. & ibi in glo. quia in eo ſtatuto diſponit.

Quid ſi notarius eſt adeptus dignitatem, an poterit cogi de nouo inſtrumenta facere, & reficere. Iac. de Aret. dicit quod non de nouo, ſed iam cœpta finire & perficere, vt l. ſi quis. de falſ. Bal. in l. ne patronis. de oper. liber. & in c. vt officium. de hære. lib. 6.

Quis poſſit facere tabelliones. Circa hoc vide Guil. de Cun. qui multas quæſtiones ponit in l. nõ aliter. de adop. & per quam formam debeat tabellio ſtipulari: & ſi ille pro quo tabellio eſt ſtipulatus nolit ſibi acquiri exiſta ſtipulatione, an acquiratur ipſi tabellioni uolenti, not. in dicta l. non aliter. Bal. in l. ſi abſentis. C. ſi certum pet. & l. nec ei. §. eorum. de adop. an autem & quando tabellio poſſit alii ſtipulari, not. in l. 2. rem pupil. ſal. fo. An pater tabellio poſſit conficere inſtrumenrum in cauſa filii, vel econtra, vel frater in cauſa fratris. Dynus in l. impuberem. C. de fal.

An in proprio facto poſſit tabellio inſtrumenta conficere, Gui. in l. fi. de adopt. An maritus in cauſa vxoris, Dynus in l. vxori. de fal. in prin.

An tabellio cogatur inuitus officium ſuum exercere, Bartol. quod ſic in Auth. de tabellionibus. §. ſcientibus. & C. de formulis. l. iubemus. Guil. de cu. ff nau. caupo. ſtab. l. 1. in prin. & hoc eſt verum in eo qui conſueuit facere inſtrumenta, per ea quæ ipſe notat in ſimili in l. mariti lenociniũ. §. qui quęſitum. de adult. & l. 1. de tabu exhib.

Quid in priuato an cogatur ad ſcribendum acta iudicii, Bald. quod ſic. in rub. C. de fide inſtru.

Quid de comitibus qui habent poteſtatem in priuilegio creandi tutores & notarios & iudices ordinarios, an poſſint, Bar. quod ſic, in l. muto. §. tutoris. ff. de tutel.

An idem poſſit eſſe iudex & notarius, & ſic ſcribere acta quæ coram eo fient, gl. in l. curent. de teſti. & l. iubemus. §. his quoque. de epiſc. & cle. Bald. in l. ſed ſi ſeruus communis. de ſtip. ſeruorum.

An inſtrumenta poſſint produci tabellioni abſente iudice, Bal. ꝙ non in Auth. hoc inter liberos. §. ſi quis autem. C. de teſta. vide ſ. in tit. de proba.

Imperator conceſſit priuilegium quibuſdam ꝙ poſſint creare tabelliones, & eis concedere licentiã faciendi inſtrumenta, non obſtante aliqua conſuetudine alicuius ciuitatis: poſtea ciuitas facit ſtatutum ꝙ nullus poſſit cõdere inſtrumenta niſi habeat licentiam, vel niſi fuerit deſcriptus in matricula: an tabelliones facti à talibus poterunt facere inſtrumenta, non obſtante ſtatuto prædicto, Bal. ponit in l. ſi mihi. §. in legatis. de leg. 1. Alberic. in l. ſi quis. quæ res pig. ob. poſſunt.

* An tabellio vnius ciuitatis poſſit ꝯficere inſtrumenta in alia ciuitate, Bal. in l. ſi arbiter. §. ſi cum dies. de arbi. Bal. in l. 2. de offi. præſi. & Guil. in l. repetita. de epiſ. & cle. & l. 1. ff. de iud. & l. ſi mihi. §. fi. de leg. 1. per Albert.

Si aliquis qui non eſt notarius exercuit officium tabellionatus, & poſtmodum apparet ipſum non fore notarium, quid iuris. Bar. in l. Herennius. de decurio. & Inn. in c. 1. & 2. & c. cum P. tabellio. de fide inſtru.

An minor 14. annis poſſit eſſe tabellio: videtur quod ſic, l. lex cornelia. §. impuberem. ff. de fal. contra tenet Bal. per l. 2. de reg. iuris. fac. l. vt iuriſiu. de oper. liber. & no. J. proxi. fac. l. quidam conſulebant. de re iudic. & l. fi. C. de mili. teſta.

Quid ſi notarius eſt bannitus, an poterit ei cui eſt ſtipulatus opponi exceptio banni? dic ꝙ non. Bal. in l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur.

An notarius damnatus ex aliqua cauſa quæ ipſum reddat infamem, poſſit conficere inſtrumentum, Bar. in l. eadem. §. hac lege. ad l. Iul. repet.

Quid ſi duo ſint notarij in inſtrumenno appoſiti, & vnus eſt de falſo condemnatus, alter non, an inſtrumentum erit vitioſum. Bal. quod non in

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

l.iubemus.C.de prob.alleg.l.ſi quis ex argentarijs.§.1.de eden.Bal.in l.imperator.de ſta.hom.

In l.1. ff.de iudici. nota, quòd prorogatio habet locum tantum in his quæ iuriſdictionem ſapiunt, non in alijs, officijs, vt in tabellionatu: vnde tabellio incompetens non poſſet ſcribere in cauſa etiam de partium voluntate.notat Guil.in l.repetita.C.de epiſc.& cler.Bald.in l.ſecunda de off.præſi.

An notarius de nocte in dubio poſsit diem ponere quem velit, ſi non ſciat horam noctis. Innocen in capi.4. de off. delegat. Et ſi notarius facit contractum de nocte, debet dicere die tali actum.Inno.in ca conſuluit.de off.delegat.

An notarius teneatur exire domum ſuam, & ire ad locum vbi partes ſunt ad faciendum inſtrumentum: an vero partes teneantur ire ad ipſum. Bartol.dicit quòd ſi partes abſque incommodo non poſſunt ire ad locum, vbi eſt notarius, quòd tunc notarius tenetur ire, alias ſecus, vt C.de decur. l.curiales.& l.iubemus. C.de epiſc. & cle. & l. ſecunda.§. penult. quis ordo in bon.poſſ. ſerue. & l. tertia. in princip. de dam. infect. An tabellio teneatur exire de lecto. Bartol.tanet quòd non, niſi eſſet cauſa neceſſaria & ardua, vt in infirmo qui vellet teſtari, de cuius vita dubitatur: alias ſecus, arg.l.cum patronus.§.fi.de oper.lib.fac.quod no.in Auth.de iudi.§.ſedebunt.ſecundum Bar.

In l.iudices. C.de fide inſtrumentor. an ſi iudex facit aliquam commiſsionem notatio, poſsit ipſe notarius ſcribere commiſsionem. Bartol.hoc limitat & diſtinguit in .l.ex ſententia.de teſt.l.tut. Bald.contra tenet.& Io. An.in capit. quoniam contra falſam. extr.de proba.in nouel. & dicit Bald quòd non.

An quis poſsit naſci notarius, Angel.in l.ſicut honores.de mune.& hono.libr.10. dicit quòd ſic. nam cum priuilegium tabellionatus concedatur per priuilegium principis, in Auth.de tabellionibus. in princip.poterit concedi, priuilegium alicui quòd & ipſe filij ſui ſint tabelliones: qua enim ratione poteſt alicui concedi dignitas cum naſcetur, eadem ratione poterit concedi priuilegium tabellionatus cum naſcetur. credo tamen quòd quamuis naſcatur tabellio, tamen non poterit exercere officium tabellionatus not. in l. impuberem. de fal. Specul. videtur tenere contra in § reſtat.verſi.& ſcias.fac.l.quidam conſulebat de re iudi.& l.fi.C. de teſta.mili.

An in publicatione inſtrumenti fienda per iudicem, requiratur citatio aduerſarij? dic quòd ſic. Sed quomodo fieri publicatio inſtrumenti. Iaco. Butr.in l.fin.de fide inſtrumen.dicit quòd erunt tres notarij,& primus dicet, hoc eſt exemplum cuiuſdam inſtrumenti, ſic incipien.& ponet totum inſtrumentum de verbo ad verbum: & poſtea dicet, ego talis inſtrumentum hoc fideliter exēplaui,& vna cum tabellionibus infra ſcriptis,& iudice,& teſtibus diligenter auſcultani: & quia concordare cum originali reperi, ideo mandato iudicis me ſubſcripſi: eodem modo dicet ſecundus & tertius: & quilibet tabellio faciet mentionem aliorum tabellionum,& teſtium & ſubſcribent, vt prędixi.& mandabitur deinceps adhiberi fides dicto exemplo.

In auth.de fide inſtrumentorum.§.ſi moriantur.Iac.de Bel.quærit quid ſi producitur inſtrumentum hic de longinquis partibus, an ſtabitur inſtrumento in dubio. Azo in ſumma huius tituli format hanc quæſtionem, & tenet quòd ſic, ſi inſtrumentum non ſit vitiatum nec abolitum in contrarium facit iſte §.& hoc tenet etiam Innocen.in cap.1.extr.de fide inſtrum. quia aut infertur magnum præiudicium, aut non. fac.quod no.per Iac.de Aren.in l.nec apud.de hære.inſti. & Oldra.in l.ſcire.§. 1.de excu.tuto.Alberic.plene. in l. cum precibus. de proba. vbi recitat opiniones infinitas. Cy.in l.comparationes. C. de fide inſtrum.fac. Bal.in auth.ſed nouo iure. C.ſi certum pet.

* Si in inſtrumento fit mentio alterius inſtrumenti facit fidem inter eiuſdem perſonas: ſecus inter alias perſonas.ita no. in Auth.ſi quis in aliquo documento.de eden.

Quid ſi in ſententia vel præcepto fit mentio alterius inſtrumenti publici, an habeat locum hæc authenti.ſi quis in aliquo? Dic quòd non quia præceptum,& ſententia, iudicis authoritate nituntur, l.publicati.C.de teſta.l.chirographis.de admi.tut.faciunt capitul.ſicut. de ſen.& re iudi.& c. bonæ memoriæ maguntio. de ele.& c. in præſentia. de renun.& quod not. in cap.quoniam contra falſam.de proba.& Inno.in c.cum in iure peritus. de off.deleg.

Si reperiuntur inſtrumenta antiquiſsima non expedit probare quòd fuerit notarius ille qui ea ſcripſit.Inno.in c.veniens.extra, de verb.ſig.Bal in Auth.quas actiones.de ſacroſan.eccle.

Si in inſtrumento dicatur, in tali vicinia actum, nec ponitur nomen ciuitatis, an valeat.Bartol.in l.quæ conditio.§ cum ita de conditioni.& demonſtra.

An tabellio poſsit corrigere errorem ſuum. Guil.in l.imperator.de ſta. hom.& ibidem Bar. Idem Bar.in l.ſi librarius, de reg.ius. Bal.in l.ea quæ. C.de eden.Bal.in l.cum proponebatur.de leg. 2.Spe.in eo.tit.§.poſtremo. ver.ſed numquid confecto.

Quid ſi locus contractus, vel vbi inſtrumentum conficitur, non ſi appoſitus, no.in l.lecta.ſi cert.pe.& l.optimam.de contrah.& comm.ſtipul.& c.abbate ſane.extr. de re iud. & in data ſexti lib. quid autem in ſcriptura priuata .no.in l.cum tabernam.§.idem quæſiuit.de pig.Barto.in l.in ſumma.§.idem Labeo.de aqua pluuia.arcen.& l.comparationes. C.de fi.inſtr. & de nouo Cod.comp.ſi quæ eorum.

In l.inſtrumenta.C.de probatio, an tabellio domeſticus poſsit conficere inſtrumentum: & poteſt inter domeſticos & amicos: ſed quid ſi affectio eſt diſpar? dicit Nico. Mata.ꝙ de facto communi rogatus poteſt conficere inſtrumentum, puta de contractu: ſecus de facto quod redditur in inuitum, puta de proteſtatione, quia non creditur ſibi, vel ſaltim ad plenum, cum ſit aliqualiter ſuſpectus arg.l. qui iuriſdictioni. de iuriſ.om.iudi.vel dic licet ſit domeſticus, niſi poſsit imperari, valet inſtrumentum l. vxori.de fal.& l.Lucius.de teſta Bal.in dicta l.inſtrumenta.

An tabellio latinus poſsit conficere inſtrumenta inter duos Teutonicos, vel aliquos, quorum linguam ignorat, & qualiter. Bart.in l.j.§.eadem lingua.de verb.oblig.

Quid ſi tabellio conficiens inſtrumentum dicit, Petrus martini &c.re uera Petrus non habebat patrem, quia erat mortuus, an videatur ſcripſiſſe falſum no.in l.lecta.ſi certum peta.& l. cotem. §.illicitarum.de publica. Alberi.in rub.de fide inſtr.

In l.contractus.de fi.inſtr.quærit Bal.quid ſi ſcriptura continet aſſertionem, ſiue promiſsionem. Verbi gratia: ego Bal aſſero me debere Titio decem ex cauſa mutui, tamen non præcedit aliquod verbum promiſsiuum: an iſta ſcriptura dicatur competa. & dicit Bal.quod ſic: quia per iſta uerba conſtat fieri probationem, ſi de probatione quæratur. vt l.publia.§.fi.ff. depoſiti.

Item quærit ſi apparet ſcriptura facta diuerſa manu, vt puta pro parte eſt tabellio, pro parte alius Bal.dicit quòd eſt ſuſpecta.de hoc vide Bal.in dicta l.contractus.& quod no.Bal.in l.1.C.de confeſsis.

In l.Paulus ad l.Corneliam.de falſis, Iac.Baldui.quærit ibi qualiter reprobentur inſtrument.& ponit ibi multa exempla.

In l.iuriſiurandi. C.de teſt. Bal.quærit, an vni ſoli tabellioni credatur. Item an notario credatur de ſecreta examinatione teſtium, in qua non interſunt alij teſtes, ſed ſolus iudex & tabellio.gl. in l.ſolam. C.de teſtib.dicit quod non. Bal.plene de hac materia in dicta l.iuriſiur.& no.etiam in dicta l.geſta.de re iud.C.

An producto vno inſtrumento quis poſsit ei ſtare pro parte,& pro parte non, Cy.in l.vna. de confeſsis.in 14. q. & l.fi.de donat.ante nup.& l.Aurelius.§.idem quæſiit.de liber.leg.per Bar.

In l.ſi quis teſtibus. C. de teſtib. pone Titius produxit aliquod inſtrumentum manu cuiuſdam tabellionis confectum, qui tempore facti inſtrumenti non erat notarius, quia erat monachus, tamen quia fuit oppoſitum de monachatu. ſed non probatum, obtinuit vigore dicti inſtrumenti: poſtea manu eiuſdem monachi producitur inſtrumentum aliud contra ipſum, an poſsit opponere ꝙ non valeat? Dic quòd non, vt hic Baid.ſcilicet in dicta l.ſi quis teſtibus. nam ſemel affirmando eum tabellionem, eius auctoritatem in omnibus approbauit. quod nota. Sed an videatur confiteri omnia in inſtrumento eſſe vera. Inno.in c.mulieri.extr.de iureiu.& c.cum vinerabilis.de exceptio.Bal. vbi ſ.

In l.ſi poſt diuiſionem. de iuris & facti ignorantia. C.dic quòd quandoque tabellio omittit ſolennitatem incumbentem ſibi, quandoque incumbentem parti, quandoque omittit vel præterit veritatem. Exemplum primi, ſi ſcripſit inſtrumentum omiſsis teſtibus, vel anno domini, vel indictionis, & tunc huic inſtrumento non adhibetur fides, imo præſumitur falſum, ut in Auth. de tabellionibus.§.fi.Exemplum ſecundi habes in l.quicunque.§.fi.de publicia.& in Auth.de non alie.§.quia vero leonis. in gl.& tunc non præſumitur falſum, quia minus ſolemni teſtamento probatur uoluntas l.fi.de reb.eorum. Exemplum tertij, quando tabellio ſcribit inſtrumentum de eo quod eſt ſibi prohibitum, ex eo ꝙ poſsit veritas de facili mutari, uel in veritate errari, tunc inſtrumentum habetur pro falſo, niſi exprimat nomen quod teſtator non voce, ſed nutu videbatur declarare.& ita loquitur l.iubemus. in fine, de teſta. quod non eſt prohibitum ad pias cauſas, nec in codicillis, ext.de teſta.c.cum eſſes,& l.nutu.de leg.3.Bar.in l. j.de verb.obli.fac.Bal.in l.mater.C.de rei vendi.

¶ De teſtamentis.

* Si filiusfam. facit teſtamentum de caſtrenſibus bonis, poſtea effectus eſt ſui iuris, an uitietur teſtamentum. Ang.ſecundum Guil.de cu.in l.*filiusfam.*§.fi.ad Macedo.

Nota quòd quando quis eſt indignus, & bona applicantur fiſco, debet intelligi de hæreditate per indignum adita, Bart.in l.eius qui delatorem. de iur.fiſ.ff.§.fin.licet gloſſ.in l.recuſare.§. fiſco.ad trebellian.videatur dubitare.

An tabellio poſsit ſuum teſtamentum ſcribere & publicare. Bartol.in l.ſeruus.ff. de teſta.& l. ſi ſeruus commu.de ſtipu. ſeruorum. & an tabellio poſsit commiſsionem alicuius actus ſibi factam ſcribere. Bal.in l.iudices. & Auth.ibi poſita. de fid.inſtr. quòd non.no.in l.ex ſententia.de teſta.tut. per Bartol.

Statuto cauetur, ꝙ ſi teſtamentum infra ſex menſes non fuerit inſinatū quod non valeat, an hoc nocebit fideic.dic quod non.notat Bar.in l.facta. §.ſi quis bonorum.ad Trebel.

Statuto cauetur, quòd quis non poſsit teſtari vſque ad 23.an.an pater poſsit eo caſu filio facere teſta.vſque ad 18.ann.Bar.in l.moribus.ff.de vulgari & pup.

In c.cum olim.extr.de cenſi. & c. cum venerabilis.de exce. Ioan. An.& Inno. dicunt quòd producēs inſtrumenta & iura, videtur confiteri vera fore contenta in eis. quod dictum dicit Iaco. But.fore verum, niſi producens dicat quòd produxit in illis partibus, punctis, & articulis facientibus pro ſe tantum nam tunc non videtur fateri omnia contenta in eis eſſe vera, Iacob.But.in l.nimis.graue.de teſtib.Alberic.& alij doctore. in l.prima.§.editiones. ff.de eden. in gloſſ. mag. tamen iudex poteſt inhærere eis in quantum ſunt contra producentem, vt not. Bald.in l.prima.vt quæ de ſunt aduo.partium.de hoc per Bar.in l. poſt legatum.in prin.ff.de his qui. vt indig.Bal.in l.cum precum. C.de lib.cau.& l.quamuis. C.de fideicom. liber.& in l.alia.C.de his qui. vt indig. & quod no.in l.prima.§.editiones. in fi.de eden.

In Auth.quod ſine.C.de teſtā.quæritur per Bar.& Bald.quid ſi tabellio ſcribit aliquod inſtrumentum, & in eo ponit vnum c.pro centum.an valeat.not.vbi ſ.per eoſdem, & dicitur quod ſi [illegible]
idem notat Bar.in l.quotiens.ff.de hær.inſti [illegible]

Aliquis intrauit regulam fratrum minor[illegible]
tem, ipſum inſtituit, ſi exiret dictum mona[illegible]
leat.do.Nic.de Neap.ponit in l.filius qui [illegible]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

An tabellio computetur in numero teſtium. Bartol. in l. Domitius.ff.de teſtamen.

Pone, hæres ſcripſit teſtamentum teſtatoris ſua manu,& dedit tabellioni: tabellio vero in eadem ſchedula ſubſcripſit actum, &c. demum moritur tabellio,& factum eſt ſtatatum eo tempore quod omnes ſchedulæ manu alterius ſcriptæ,& à notario ſubſcriptæ debeat publicari: an hæres prædictus poterit petere dictam ſchedulam teſtamenti, quam ſcripſerat, publicari vigore dicti ſtatuti, Bar.in l.1.§.ex illa.ff.ad l.corne.de fal.

An valeat teſtamẽtum ſi interceſſerit vnus ex familiaribus defuncti, gl. dicit quod non. Inſti.de teſta.§.ſed ſi filius.

Qualiter probetur quis mutus, furioſus, ſurdus, vel cæcus. Bar. in l.2. de bono.poſ.quæ furio. Bald.in l. furioſum.C. qui teſta.face.poſ. de probat.& de teſti.

Quid ſi teſtator legat alicui vnum ſextarium frumenti annuatim vſque ad decem annos, an hæres poterit ſoluere pro toto tempore. Bar.ꝙ ſic, in l. ſi cum præfinitione.ff.quando dies legati cedit.

Quid ſi teſtator ſubſtituit filiæ ſi deceſſerit ſine liberis, an in reſtitutione veniet dos. Bar.in l.Lucius §.maritus.ff.ad Trebel.

Si ſtatuto cauetur qđ filiæ & neptes non ſuccedant ſtantibus maſculis, ſi contingat nepotem ex filio præmortuo ſupereſſe, ipſe excludet neptem, Bar. in l.hæredes.§.cum ita.ad Treb.

Quid ſi teſtator reliquit aliquid vxori ſuæ donec caſtè & honeſtè vixerit: an ſi tranſierit ad ſecunda vota habebit legatum, Bart.in l.cum mulier.§.cũ proponeretur.ad Trebel.videtur dicere quod ſic.

* Quid ſi quis rogatus eſt reſtituere ſi deceſſerit ſine liberis, vel cum filiis decedentibus infra 20. annos, an intelligetur qđ dicti filii decedant ſine filiis, Bar.in l.cum auus.de condit.& demonſt.

Quid ſi teſtator dicat, rogo filium meum vt reſtituat ſi deceſſerit ſine liberis ſeu filiis maſculis, an intelligatur etiam de fœminis? Bar.ibidem. Itẽ quid retento eodem themate ſi filius decedat cum filiis maſculis & fęminis. Bar.ibidem.

In l.Titio.§ ſi ſerui. de condi.& demonſt.per hanc l.dicit Guil. de cu.qđ ſi indicitur alicui viduitas, vel apponatur alicui conditio ꝙ cum conſenſu Titii: & quòd ſi ſecus fiat, quòd bona vadant ad aliquem pium locum, quòd iſto caſu non reiicitur talis conditio. quod an ſit verum, Bar.hoc non affirmat,& notatur in l.ſed ſi pupillus.§.conditio.de condi inſti.

Mater inſtituit filium infantem,& eum rogauit per fideicommiſſum, qđ ſi decederet ſine liberis hæreditatem reſtitueret Gaio. Deceſsit infans hæreditate non adita: an pater poſſit cogi adire & reſtituere. Bar.tenet quod ſic. no.in l.ille à quo.§.ſi de teſtamento.ad Treb.

Aliquis eſt rogatus reſtituere id quod ſupererit ſolutis debitis & legatis. an iſtud ſit fideicommiſſum vniuerſale, Barto.in l.cogi.§.item quæritur.ad Trebel.& dicit ꝙ non. Item dicit idem, ꝙ ſi fiat ſubſtitutio per hunc modũ, ꝙ ſi deceſſerit ſine liberis reſiduum bonorum meorum, deductis debitis & legatis deueniat in talem, ꝙ hæc ſubſtitutio non eſt directa. Bar.

Nota ꝙ inter teſtatorem & hęredem grauatum aliquid facere oritur con tractus do vt facias: & ſimiliter inter teſtatorem & legatarium grauatum aliquid facere.glo.de hoc in l.at ſi quis.in prin. de religio.& ſumpti.fun.& l. his conſequenter.§.1. famil.erciſc. Item ſi legatarius non facit id in quo eſt grauatus facere, poteſt agi contra ipſum actione ex teſtamento, gl.in l.1.§.ſi decem.vt lega.nom.cau.

Quid ſi teſtator legat alicui eccleſiæ vnum calicẽ, nec adiicit de quo pondere, nec de quo metallo, nec de valore eius precii, de quo metallo debebitur? Bal.in l.ſi nondum.C.de fur.

Item ſi teſtator dicat, lego talem rem Chriſto, vel deo, cui dabitur? dic illi eccleſiæ vbi teſtator habuit domicilium, vt in Authen. de ecc.ti.§.ſi quis in nomine.arg.l.quæ conditio.de conditio.& demonſt.

Teſtator legat alicui collegio,& in ciuitate ſunt duo collegia, vnum maſculorum, aliud fœminarum, cui debebitur. Cynus ponit in l.multa.C.de dona.ante nup.

Quid ſi aliquid fuit datum vt computaretur in quartam, ſed filius deceſſit ante patrem relictis filiis ſuis,& nepotibus patris ſui, an ipſi nepotes debebunt computare in quartam? Item quid ſi filia dotata decedit antequam pater relictis filiis ſuis, an dos data ipſi filiæ cõputabitur filiis ſuis in quartam. Bar.in l.in quartam.ff.ad legem Falcid.

Nota quod filius tacendo per annum, non poteſt dicere poſt annum teſtamentum nullum, in quo eſt præteritus.gl.in l.ſi impubes.§.ſi pupillus.de Carbo.edic.

An hæredis inſtitutio poſſit fieri annuendo capite, vel alio modo.glo.in Auth. vt ſponſa.largit.§.quia vero. contra tenet glo.in l. iubemus.de teſta.

An quando fit reſtitutio hæredi per fideicommiſſarium, fructus interim percepti computentur in legitimam. attende ſi ſit filius primi gradus, an ſecundi: ut primo non, ſecundo ſic: ut l.quod de bonis.§.auus.ff. ad l.falcid. Bar.ibi.

Nota qđ ſi aliquis inſtituitur hæres ſub impoſſibili conditione, licet conditio reiiciatur & remittatur, tamen inſtitutus remanet hæres de iure prætorio, non ciuili: & ſic oportebit ꝙ petat bonorum poſſeſſionem vſque ad annum, non autem poterit adire perpetuo, ſicut ille qui eſt hæres de iure ciuili, per l.cum antiquioribus.de iure deliberandi. Dominus Nic.de Neap. in l.ſi quis libertatem.de manu.teſt.

In l.licet.de leg.1.per hanc legem dicit Dynus, qđ ſi teſtator inſtituit ſibi impuberem,& matri relinquat alimenta,& ipſi pupillo ſubſtituit ipſam matrem & alium, quod mortuo pupillo extinguitur legatum alimentorum, Dynus conſuluit.

Statuto cauetur quod extantibus filiis maſculis fœminæ non ſuccedant: pone quod ſunt tres maſculi,& vna fœmina, modo ex illis maſculis duo repudiauerunt, an habeat locum ius accreſcendi maſculis vel fœminæ. no.in l.mulieri.de condit.& demonſt.

Quid ſi pater pro filia ingrediente monaſterium aliquid reliquit, an videatur dotata. Barto.quod ſic in l. Titio.in fin.de condi.& demonſt.Bald.in l.quoniam nouella.C.de inoffi.teſt.fac. Bar.in l.1.§.ſiue parens.ſi quis à patre.manu.

Statuto cauetur ꝙ filia dotata à patre non ſuccedat, nec aliquid poſſit petere, nec dicere contra teſtamentum patris: modo cuidam filiæ pupillæ pater legauit mille pro dote ſua, an ſtatim poterit petere, vel expectabit tempus legitimum. Bar.in l. Titio.de conditio.& demonſt.

Nota quod deductio falcidiæ ceſſat in relictis ad pias cauſas, Bar.de hoc in l. Marcellus.ad Trebellia. Item an teſtator poſſit prohibere trebellianicam, Bar.vbi ſ.

* Pone teſtator inſtituit duos hæredes, vnũ in re certa, alium vniuerſaliter, quem credebat viuere,& tamen mortuus erat: modo inſtitutus in re certa vult totam hæreditatem: an hoc poſſit. Gul.ponit in l.ſeruo alieno.de condi.indebi.dom.Nicola.de Neap.in l.quo loco.de hæredi.inſti.

Pone, ſcholaris exiſtens in ſtudio veniens ad mortem legauit ſocio omnia bona quæ ibi habebat: an videatur legaſſe libros. no.in l.ex facto.§.rerũ. de hæredi.inſti.

Statuto cauetur ꝙ ſi filius vult repudiare hæreditatem paternam ipſam debeat repudiare coram domino epiſcopo, alias videatur ipſam adiuiſſe. modo quidam moritur, qui nihil habet in mundo, ſed habet multos creditores, filius ſuus non repudiauit, ſecundum formam ſtatuti. modo creditores paterni volunt ipſum conuenire, an poſſint? domi.Nico.de Neap.ponit in l. ex facto.circa princi.de hæredi.inſtituen.

Teſtator dixit, relinquo eccleſiæ mille: de qua eccleſia debet intelligi. Bar.ponit in l.quæ conditiones.§.qui ita. de condi.& demonſtr.& l.1.C.de ſacro ſanct.eccle.

In l.ſi quis legata.§.quibus dies, &c.de condi & demonſtr.quidam fecit teſtamentum,& duos hæredes inſtituit,& dixit, ſi quis dictorum deceſſerit ſine liberis, bona deueniant de vno in alium: poſtea in codicillis reperitur ſcriptum, ꝙ dictus teſtator ademit conditionem appoſitam: modo vnus dictorum filiorum deceſsit ſine liberis, alter petebat ſe admitti ad hæreditatem. Barto.dicit quod adempta conditione videtur ademptum etiam emolumentum,& ſic fideicommiſſum. ita dicit Bar.in hac l.fac.l.ab omnibus.§. Titio.de leg.1.Bar.

In l.certum.ſi certum pet.per hanc l.ſoluitur quæſtio. hoſpitalarii habẽt priuilegium quod ipſi legata incerta capiant uſque ad certam quantitatem. modo quidam Veronenſis fecit teſtamẽtum,& dixit ſic: Pauperibus de Verona tantum lego centum libras. modo hoſpitalarii dicebant qđ debebant habere hoc legatum, vt incertum. an hoc ſit verum? terminatũ fuit per dominum epiſcopum, qđ legatum ad eos ſpectaret vt incertum.& malè.quia contra hunc caſum. nam ex quo legauit pauperibus, limitando de Verona tantum, non videtur incertum, quia vniuerſitati pauperum Veronenſium relictum eſt: ſicut ſi reliquiſſet fraternitati cerdonum. & hoc per hanc l.nominatim.de con.& demon.Richar.malumbra.

An hæres qui reſtituit hæreditatem pauperibus, poſſit detrahere trebellianicã. Bal.in l.id quod pauperibus.de epiſc.& cle.& l.ſi quis ad declinandam.eo.tit.& Anth.ſimiliter C.ad l.falci.per Bal.

An teſtamentum non ſolenne habeatur pro falſo, Bal.in l.ſi poſt diuiſionem.C.de iuris & fact.igno. Et iterum quærit an in foro conſcientiæ teneatur admittere cohæredem inſtitutum non ſolenniter. Bal.ibi.

An hodie neceſſarium ſit hoc edictum, ſi quis omiſſ cau.teſta. Bar.in l.1.ſi quis omiſ.cauſa teſt.tenet vnum. ſed Bald.in l.ſi in fraudem.C. ſi quis omiſ. cau.teſta.tenet contrarium.

In l.à filia.ad Trebel.pone filius non grauatus de reſtituendo nõ dotauit filias ſuas viuens, ſed in vltima voluntate eas dotauit, an iſtud legatum pro dote minuat iſtud fideicommiſſum, Bar.in dicta l. à filia.dicit ꝙ ſic, ſi eſt factum congruè ſecundum quod conuenit qualitati perſonæ. nam viuens ſic feciſſet. Bar.vbi ſ.

An hæres rogatus de reſtituendo hæreditatem debeat primo ſoluere legata ſingularia in ſolidum,& de reſiduo debeat detrahere falcidiam, ſeu Trebellianicam, an debeat fieri contributio de legatis,& de fideicommiſſo vniuerſali. Bar.in l.iam tamen.§.ex aſſe.ad Trebellianum.& l. Marcellus, dicit vnum.& l.1.§.ſi.eod.ti.dicit contrarium. & hoc approbatur communiter. Bar.vbi ſ.

In l.qui teſtamento.§. mulier.de teſt. Alberic.dicit ꝙ omne inſtrumentũ confectum corã maſculis, non poteſt reprobari per mulieres, niſi eſſent multo plures numero,& notæ fidei & authoritatis. ꝙ no. vbi etiam dicit ꝙ mulieres non admittuntur in teſtimonium contra teſtamentum, nec ad ipſum reprobandum. no.ſ.de teſti.

An verbum, relinquo, adaptetur ad inſtitutionem, an ad legata, not.per aliquos in l.1.§. relinquit.de tab.exhi.& l. ſi fundo. de hęre.inſti.& Bald.in l.cogi.§.& generaliter.ad Trebel.& in l.illa inſtitutio & l. his verbis.de hæredi.inſti.& in authen. vt cum de appella.cog.§.aliud quoque capitulum,& in authen.de hære.& falcidi §. ſi vero nullum. de verbo lego, iudico, vide Bald.in l.fina.C.de ſacroſan.eccl.& l.ſi.C.familiæ ercif.& l. quotiens.de hæredi.inſti.

Quid ſi teſtator dixit, inſtituo Titium, mox Gaium, poſtea Seium, quis prædictorum debet habere hæreditatem? Bar.in l.fructus.ſolu.matri,& l.j. ſi cert.pet.

In l.ſi adulta.C.de hære.actio.an per hęc verba, ꝙ filia non poſſit plus habere vel petere, excludatur filia ab omni iure ſuo, Bald.ibi dicit, ꝙ per hæc verba tolluntur obligationes, tamen nõ tolluntur dominia: de quo per Bar. in l.ut iuſiurandi.de oper.liber.

An hęreditas paterna, vel aſcendentium dicatur debita, uel quaſi debita. glo.in l.ſi emancipati.C. de iuris & fact.ignor.dicit quod eſt quaſi debita.& ibi dicit Bald.quod quando aliquis acquirit ſibi iſtud quod eſt quaſi debitũ, dicitur lucrari, Bald.& Barto.vbi ſ.dicit quod debita iure naturæ non ſunt vere debita.

* An teſtamentum non ſolenne impediat ius accreſcendi. Bal.in l.ſi poſt diuiſionem.C.de iuris & fact.ignoran.

In l.ſi adulta.C.de heredita.actio.pone quod pater reliquit filiæ centum, nec dicit iure inſtitutionis,& prohibuit eam plus petere, vel habere: an hęc filia dicatur præterita? dic quod non, cum animo compenſandi videatur reliquiſſe

liquiſſe eum legitimaꝛ ergo dicitur inſtituta nõ ex vi inſtitutionis expreſſę. probatur per l.ſi debitor.ad l.falc.fa.Bal.in l.quotiens.de hær.inſti.& l.fi.C. fami.erciſc.

In l.liberti.C. de operis libert. an filia inſtituta vltra legitimam ſuam & dotem patris,& prohibita plus petere,poſſit petere dotem maternam,non obſtante prohibitione? Bar.in l.vt iuriſiurandi.de oper.lib. Bal.in dicta l.liberti.& no.in dict.l.ſi adulta.de hęredita.actio.& ibi ponit Bal. de dictione ſuper & l.1.C.communia de lega.& de dictione De.

An iſtæ clauſula,quod non poſſit plus petere,connexa vni legato,videantur reuocari alia legata eiuſdem teſtamenti,& dicit Bar.quod ſic.

Item quid ſi reliquit hæredibus Titii decem, an contineatur filia inſtitutam in re certa.Bald.in dicta l.liberti.

¶ De executoribus teſtamentariis.

* Teſtator in ſuo teſtamento mandauit per ſuos executores expendi centum pro male ablatis incertis,ſecundum quod eis uidebitur.an hæc poterunt facere,non obſtante contradictione epiſcopi dicentis, ꝙ hoc pertinet ad ipſum epiſcopum.Archi.ponit ꝙ ſic, in c.fi.de teſta.lib.6. Hoſt contra in c.cũ ſit.de iud. Bal.contra,in l.nulli.de epiſc.& cle. & idem dicit in hęrede ꝙ hęres poteſt diſtribuere incerta ſine epiſcopo. de hoc per Io. An.in c. religioſus.de teſt.lib.6.in nouella.

Quid ſi teſtator dicit, Titium dilapidatorem bonorum meorum conſtituo executorem teſtamenti mei, Bald.in l.id quod pauperibus.de epiſcop. & cler.

Teſtator reliquit centum de bonis ſuis in aliquo opere fiendo, & conſtituit executores, illi executores tradidere illam pecuniam in opere, an ſint liberati. Guli.de cun. in l. ſed ſi ſeruus.§. & ſi ſic accepit. in fine ff. de in rem verſo.

Quid ſi executor vel fideic.renunciauit officio, poſtea ipſum pœnitet & vult reaſſumere officium & exequi re integra exiſtente,an poſſit.Bald.ꝙ ſic in l.2.ff.de proc.quod no.

Pone teſtator dixit,& legauit,ꝙ fidei commiſſarii poſſint expendere pro anima mille: modo dicti fideicommiſſarii expendere in ſepultura ducentũ, & nihilominus adhuc volunt expendere mille pro anima ipſius teſtatoris: an poſſint.Bal.formal hanc quæſtionem in l. Papinianus.§.quarta.de inof. teſt.& determinat ꝙ ſic.& idem dicit conſuluiſſe Abb.nam expenſæ ſepulturæ cenſentur ęs alienum,vt ibi in prin.

An executor ſeu fideicommiſſarius compellatur officium ſuſcipere? fac. quod ſic.l.ſi quis ſepulcrum.§ funus.ff.de rel.& ſump.fun.vnde dicit Iacob. Butrig.quod cautus debet eſſe aduocatus vt interroget eum ante litem cõteſtatam an velit tale officium ſuſcipere : & quod ſuſcipere non compellatur,videtur caſus in ca.pen.de teſta.& c.religioſus.de teſta.lib.6. Bar.in l.1. de lega.2.

An poſſit committi alicui deputatio executorum ſeu fideicommiſſ. Ioã. An.in capi.1.de procu.lib.6.dicit quod non. ſed in additio.Specu. videtur dicere contrarium.Bald.in l.id quod pauperibus.de epiſcop.& cleri.diſtinguit.& Bar.in l.quidam.de re.du.vbi dicitur, quæro de eo quod ſæpe faciũt teſtatores, quia dicunt facio talem fideicommiſſarium, & ſi non velit, vel non poſſit eſſe, do ſibi poteſtatem eligendi alium & faciendi. Bar.in dict.l. quidam.

Quando dicatur relictum ad pias cauſas? dic quando relinquitur pupillis,viduis,orphanis, peregrinis & aliis miſerabilibus perſonis. 37.diſt.c.1. dummodo prędicti non ſint diuites,vt de eorum relictis nõ detrahatur falcidia,vt in Authenti.ſimiliter.ad l.falcid.

Quis dicatur merus executor,& quis mixtus,& quãdo executor habeat actionem contra hęredem, Bar.in l.ſi quis Titio de leg.2.

Quid ſi concurrant executor teſtamentarius,& legatarius, cui debet primo dare hęres,no.in l.ſi quis ſeruum.§.certam.de leg.2.vbi dicit, ꝙ legatarius præfertur executori.

An executor poſſit conueniri à legatariis.gloſſ in l.Firmio.§.cum ab hæredibus.ff.quando dies lega.ced. per Barto.& Bald.in dicta.l. id quod pauperibus.

An executores poſſint conſtituere procuratores ante litem conteſtatam, no.in l.ſi quis ad declinandam.§.licentia.de epiſc.& cleri.

An executor poſſit fungi officio ſuo abſente hęrede, vel contradicente. Bal.quod ſic.in l.nulli.nu.7.C.de epiſ.& cle.

An executor poſſit alienare bona, Bar.in l.alio.ff.de alimen leg.

In l.ſi tibi mandauero.§.ſi tibi manda.dicit Bald.quod id quod venit diſtribuen. extra fideicommiſſum non poteſt ſibi retinere fideicommiſſarius. facit c.cum tibi de teſta.& ſic iſte §.cum illo faciunt vt prior fratrum prædicatorum non poſſit bona diſtribuere de quibus eſt fideicommiſſarius, ipſis fratribus de quo not.vbi ſ.

* An hæres vel diſtributor dare teneatur inſtrumenta legatario. Barto. in l. quintus.ff de fund.inſtru. & inſtru.legat. Cyn.in l. inſtrumenta.C. de fideicommiſ.

An executores præſentes poſſint exequi voluntatem abſentibus non vocatis. Bar.in l.id quod pauperibus.de epiſc.& cler.idem in l.1.§. ſi plures.ff. de exercit.Ray.in l.lucius §.quiſquis.de lega.2.

In l.id quod pauperibus.Bal.quærit.teſtator reliquit vxorem vſufructuariam in vita ſua.& poſt mortem hæredis dixit,ꝙ inſtituebat fratrem ſuum, & dedit executores:modo iſti executores volunt dare vſumfructum vxori: an poſſint?hoc plene examinat Bald.ibi,& etiam in l.extraneum.C.de hær. inſt.& l.filius à patre.de lib.& poſth. Alberi.in Auth.hoc locum.C.ſi mulier ſecundo nup.fac.Bal.in l. voluntas.C.de fideic.

An legata ad pias cauſas debeantur hæreditate non adita, Bal.in l.1.nu. 131.C.de ſacroſ.eccle. & ibidem Bar.& Segnorolus. Bal.in l.1.de leg.1.& in l.eam quam.C.de fideicom,& ibi Ang.& l.fi.C.de ſacr.eccle.& Hoſt.in c. cum eſſes.de teſta.& c.ex literis. de conſue.

An ſuper male ablatis incertis poſſit trãſigi cum epiſcopo:de hoc in clemen.1.de pœnis,per Paul.de Leaza.

In l.id quod.de epiſcop.& cleri.quærit Bald. an executor conſtitutus ad ſoluendum debita, poſſit ſoluere naturaliter tantum, & tenet quod ſic. Item an poſſit ſoluere quibus eſt præſcriptum : & tenet quod ſic. Item an poſſit ſoluere. debitum de quo apparet ſententia lata iniuſte.& dicit quod ſic. Item pone quod teſtator commiſit delictum, ex quo tenetur ad pœnam & ad reſtitutionẽ:an executor poterit vendere pro his ſoluendis. Item quærit quid ſi in hæreditate non eſt pecunia,an executor poterit eligere pauperem ad quantitatem, an debeat eligere ad corpus hęreditarium. Bart.quod ſic.l.cum pater.in princip.de leg.2. Item an poteſt eligere in fundo non hæreditario vt hæres cogatur redimere,vel æſtimationem præſtare,& dicit ꝙ non. Item quærit, teſtator mandauit ſolui debere omnibus probantib.hæredem debere, an requiratur plena probatio. Item quærit de fœneratore, qui tradidit memoriale ſuum epiſcopo, poſtea in teſtamento ſuo iuſſit ſatis fieri omnibus nominatis in memoriali:& dedit executores:epiſcopus dicit ſe perdidiſſe memoriale, & vult pecuniam ad manus ſuas venire tanquam ad diſtributorem incertorum:quæritur quid iuris? Bal.ſ. Item quærit quidam florentinus exercuit vſuras in Alemania,& reuerſus florentiam condidit teſtamentum, in quo conſtituit executores ad reſtituendum male ablata incerta,vtrum executores cum epiſcopo florentino poſſint diſtribuere florentiæ:an vero debeant diſtribui in Alemania, quaſi in loco delicti:& videtur quod ſic.& hoc tenet Hoſt.in c.cum tu.de vſuris. Federicus de ſenis tenet contrarium,vt recitat Bal in dict.l.id quod pauperibus.

In c.religioſus.ext.de teſta.in nouella.ſic ſcribit Ioan.An.vltra hoc ſciendum eſt quod Archidiac. inducit hic hanc literam contra opinio. Hoſtien. no.in c.cum ſit. de iud. quia tenet,quod executores ad id ſpecialiter per teſtatorem deputati diſpenſare poſſunt male ablata incerta:dicens quod ipſe teſtator hoc potuiſſet : & an talia incerta poſſint conuerti in reparationem eccleſiæ parochialis.

An bannitus poſſit eſſe executor? quid de excommunicato, quid de impubere,quid de cæco. Bald.hæc omnia ponit in l.id quod pauperibus.de epiſ. & cleri.& c.fin.de teſta.lib.6.& Clem.1.eo.ti.quid de muliere.Bal.in dicta l. id quod.

An executor poſſit ſoluere debita teſtatoris ex contractu vel quaſi.Arch. 14 q.4.c.ſi res.

Nota quod executor teſtamenti qui pecuniam non conuertit in debitos vſus.tenetur condictione ob cauſam, l.ſi hæres arbitrio.ff.de condictio.ob cauſam.

Nota ꝙ appellatione pauperum eccleſia continetur, l.omnes.de epiſc.& cler.& ex hoc dicit Bald.ꝙ incerta quæ debent pauperibus erogari poſſunt per executorem cõcedi fabricæ pauperis eccleſiæ: nec per hoc dicitur vſus alterari,vt in c.fi de teſta.libr.6.

Quid ſi maritus fecit vxorem ſuam executricem in teſtamento, quæ poſtea tranſit ad ſecunda vota. Bar.in l.à filio.de alim & cib.leg.

In l.ad litem.de proc.ex hoc collige cautelam ꝙ quis nunquam ſe intromittere debet in teſtamento hic ad decem dies, poſtea Gaius ad alios decẽ dies,& ſic de ſingulis Bal.vbi ſ.

Quod aliquando quis vult excludere epiſcopum ab executione teſtamẽti.quod non videtur facere poſſe, per Auth.licet teſtator.C. de epiſc.& cle. modus eſt ꝙ teſtator conſtituat in commiſſaria ſucceſſiuos executores,nam tunc teſtamentarius prefertur legitimo.& hoc quantum ad exequendũ.non tamen per hoc epiſcopus poteſt prohiberi quin poſſit compellere fideicõmiſſarios exequi.Bal.in dict.Auth.licet, Idem in l.ſi fundum ſub conditione.§.Stichum.de leg.1.

An pendentis inuentarii terminus habeat differre executionem relictorum ad pias cauſas Bal.in l.nulli.de epiſ.& cle.

Nota quod licet ignoretur an teſtator fuerit chriſtianus,an ſaracenus,tamen ea quæ pro anima reliquit, debent executioni mandari. Bal.in dict.l. nulli.

* An epiſcopus poſſit prorogare executori terminum vltra annum,vel committere vices alteri, Bal.in d l.nulli.& Inno.in c.cum tibi.de verb.ſignifi.

Nota ꝙ executor debet exequi ĩ.annum:quando annus iſte incipit currere.no.hic in Spe.& Bal.in dicta l. id quod pauperibus.

Nota quod dicitur hic, quod annus currit à die admonitionis factæ: & ideo epiſcopi faciunt cõſtitutiones per quas monentur executores ad hoc. Bal.de hoc in dicta l.id quod pauperibus.Item an iſte annus currat in legatis conditionalibus,vel in diem. Item ibidem quærit ſi conſtitutio epiſcopi monet executores ꝙ exequantur ĩ. annum à tempore mortis teſtatoris.an iſte annus currat ignoranti. Bald.plene de his in dict.l.id quod pauperibus.

Nota quod ſi vnus notarius incipit facere inuentarium, quod alius non poteſt ipſum explere.de hoc eſt glo.in auth.de hęred.& fal.§.ſi vero abſunt. circa princip.

Nota ꝙ ſunt plures leges quæ videntur dicere de his qui tenẽtur facere inuentarium: coniungendo tamen ad aliquas glo.ſuas,& primo de tutore rerum generali non dubitatur, l.tutores & curatores, C.de admi.tuto.Item epiſcopus & œconomus,l.nulli.C.de epiſ.& cle.Item curator datus bonis, l.1.§.curator.ff.de ven in poſſeſ.mit.Item miſſus in poſſeſſionem,de quo in l.fin.ff.de bon.auth.iud.poſſi.Item ille qui vadit ad bona delata fiſco l.fi de bon.vacan.lib.10. Item in bonis proſcriptorum, l.ſi quis intra.C.de bonis proſcrip.Item hæres qui vult adire hæreditatem cum beneficio inuentarii, l.ſcimus.C.de iure deliberandi. Item eccleſia ad quam deuoluũtur bona captiui,cuius redemptionem neglexere ſui liberi,vt in Auth.n.vt cum de ap. cogn.§.ſin autem per liberorum.Item orphanotrophus,i.rector hoſpitalis, vt C.de epiſ.& cle.l.orphanotrophus.

Quid ſi eccleſia adit hæreditatem ſine beneficio inuentarii,an teneatur vltra vires hæreditarias.Bal.in auth.ſicut alienatio.C.de ſacro ſan.eccl.

Nota ꝙ fiſcus vel alius vtens iure fiſci non tenetur facere inuentarium, quia non tenetur vltra vires hęreditarias,Bar.in l.1.§.an bona. de iure fiſc.

An pendente tempore confectionis inuentarii, hæres nihilominus [illegible] conueniri actione in rem,no.in l.pe.in fi.ff.de n[illegible]

An per non confectionem inuentarii hære[illegible] falcidiam. Barto. in l. Marcellus. ad Trebe[illegible]

inuentarii hæres teneatur vltra vires hæreditarias. Barto.in l.in ratione.§.quod vulgo.ad l.Falei.& l.cum tale.§.Titius.de condi.& demonſt. Item an per omisſionem inuentarii filius perdat legitimam, not.in l.fi.§ licentia.de iure delibe.

Pone,aliquis fecit inuentarium, & dicit ſe eſſe hæredem cũ beneficio inuentarii:fit ibi poſitio,ꝙ tales res ſint hæreditariæ,ipſe negat, poſtea probatur contra ipſum:an ipſe amittet in totum beneficium inuentarii,an uerò priuatur ſolum illis rebus.Bar.in l.Paulus reſpondit ad l.Fal.

Si pupillus faciat inuentarium,an hoc ſufficiat ſubſtituto ipſi pupillo,ut nõ habeat neceſſe aliud facere.Item quæ bona debet ponere ſubſtitutus pupillo.Item quid ſi inſtitutus in primo gradu fecit inuentarium,poſtea abſtinuit.Item ſi tutor fecit inuentarium pro pupillo. Bart.de hoc plene in l.in ratione.§.quod vulgo.& §.ſeq.ad leg.falcid.

Statuto cauetur ꝙ vtens inſtrumento in quo filius ſit obligatus ſine conſenſu patris,puniatur in centum : pone factum eſt inſtrumentum,in quo filius eſt obligatus ſine conſenſu patris,& itẽ alius correus: iſte vtitur inſtrumento contra alium,nunquid incidat in pœnam, Iacob.Butr.ꝙ ſic : Bald. contra in l.eo quod à multis.C.ſi cert.pe.

Producitur inſtrumentum coram iudice,pars contra quam producitur, lacerat ipſum taliter ꝙ non poteſt videri creditum, quid fiet.Sol.ſtatur iuramento partis producentis : & etiam ille punitur extr.ordinem, quando propter ſuperbiam & ex animi indignitate lacerat.not.Io.An.in nouella in c.accepimus.de fide inſtru.

Si reperiatur inſtrumentum penes aduerſarium, & cogatur ad edendũ, & reperiatur aliqua raſura,non per hoc derogatur fidei inſtrumenti,etiam ſi ſit in loco ſuſpecto, quia non præſumitur factum ab eo ad quem pertinet, nec eius mandato:vt notant Hoſtien.& Ioan. An.in dicto c.ſi autem litera eſſet obſcura taliter quod nullus ſanus intellectus percipi poſſet, tunc non crederetur.

Item ſi ſtatutum dicit,ꝙ ſufficit quælibet probatio,intelligitur de probatione ſufficienti & legitima,not gloſſ.in l.1.C.de fide inſtr.& ibi Bal.

Quid ſi creditor contaminauit ſeu concremauit iracundia inſtrumentũ, an perdat ius crediti ? Bald. quod non, ſed clarius probare tenetur per teſtes. hoc enim caſu defertur ſacramentum defectu probationis, præſertim in facto antiquo.Bald.in l.1.C.de fide inſtru.& l.cenſus.ff. de proba.ibi,manifeſtis,&c.

* Quando dicatur inſtrumentum confici,Angelus in l.ſi quis.§.ſi naufragio. de eden.

An in inſtrumentis debeat inferi locus generalis,vel ſpecialis, Bald.in l. contractus.de fide inſtru.

Qualiter probetur amisſio inſtrumẽti,Bal.in l.& quæ à diuo.C.de eden. in fine.Ang.in l.ſi quis ex argentariis.§.prætor.eo.ti.

Quod dicatur originale. Bal.in l.publicati.C. de teſtam.& quod no.in l. 2.ff.de fide inſtrum.

An appellatione inſtrumentorum contineantur teſtes,Bal.in l.ſi ex falſis. C.de tran.& Bal.in dicta l.1.de iura.cal.

Quod ſi notarius aliquid exemplificat ab originali,& ibi ſit aliquid ꝙ nõ intelligat,debet ponere prout ſtat.Bal in l.1.de excu.tuto.

Si reperiatur inſtrumentum publicum,ſed nõ reperiatur imbreuiatura, an puniatur tabellio,Bal.in rub.de fide inſtru.verſi.quæro dixi.

An inſtrumentum debeat edi cum nominibus teſtium deſcriptorum in eo,& cum nomine tabellionis, Albe.in l.non ex omnibus.de arbi.& in Spe. de teſte.§.qualiter.

Si aliquis habet inſtrumentum magnæ ſummæ,& non audet ſecum portare propter pericula, & petit ꝙ iudex mittat ad locum vbi eſt dictum inſtrumentum ad inſpiciendum,ꝙ hoc poteſt facere,Cyn.& Alberic.in l.iudices.C.de fide inſtrum.

An inſtrumenta poſſint produci poſtquam eſt concluſum in cauſa.Bald. in l.1.C.de condi.indeb.do.Richar.de Sali.in l.ſi ea.C.qui acc.non poſ.Bar. in l.mancipiorum. de optio.legat. dummodo ſit ſaluum ius aduerſario.fac. clem.ſæpe.de verbo.ſign.

Quot requirantur ad hoc ꝙ inſtrumentum ſit publicum, Bal.in l.1.§.editiones.de eden.& l.generaliter.de tabulariis.

Producitur inſtrumentum,ſed negatur inſtrumentum,ſeu dicitur,ꝙ ſcriptor non eſt tabellio.de hoc per Bald in Auth.ſed nouo iure.C. ſi cer.pe.& Cy.in l.comparationes.& auth.at ſi contractus.C.de fide inſtr.

Si producatur inſtrumentum procuræ, & dicitur producenti ꝙ non eſt ille de quo dicit inſtrumẽtum, Bal.in l.ſi qua per calumniam.de epiſ.& cle. & Ange.in l.ſi procuratorem abſentem.de procur.

An error vitiet ibidem per Bal. & in l.errore.C.de teſtam.de errore indictionis Alberi.C.de iuſti.codi.confir.§.igitur.Bar.in l.nominatim.de cõdit.& demon.& Bar.in dicto §.igitur.

Si petitur refici inſtrumentum, an ſufficiat allegare ſimpliciter amisſionem,Bal.in l.ſi quis.§.nec etiam.de eden.

Si vnus notarius legauit alii notario ſuas imbreuiaturas,an hẽat authoritatem eas explendi ſine commisſione. Bald.qđ non,in l. quædam §.nihil.de edendo.Bar.contra in l.ſi quis.§.1.ff.eo.tit.

An officium executoris tranſeat ad hæredem ſuum ipſo defuncto. Spec. in hoc tit.de inſtr.edit.§.nunc vero aliqua. verſi.inſuper quærendum eſt.

An iudex laicus poſſit ſe intromittere de relictis ad pias cauſas, Ange.ꝙ ſic in l.hæreditatis.de petitione hæredit.

An ſi hæres eſt rogatus reſtituere totam hæreditatem poſſit detrahere Trebellianicam.Bald.in Authen.ſed cum teſtator.C.ad l.Falcid.Ange.vbi ſuprà.

De inuentario notat Bald. in dicta l. finali.§. licentia. de iure deliberandi,& etiam in l.ſi vxor,de bon. aucto.iudic.poſſ.& l.filium.C. famil.erciſc. & l.1.& 2.C.de bon.auth.iudi.poſſ. Barto.in l. orphanotrophos.C.de epiſ. & cleri.

Nota circa materiam comparationis literarum, quòd notat Bald.in l.ſi, cum Auth.ibi poſita,ſi certum peta.vltra ea quæ ponit in l.comparationes, C.de fide inſtru.

[illegible]ſtrumentorum Bal.in l.publicat.C.de teſta.& Iacob. Butrig.in l.fin.de fide inſtru.

Si aliquis producit mandatum factum in longinquis partibus,& non habet niſi vnum, & habet neceſſe litigare cum multis perſonis, qualiter fiet, vide quod not. Bald.in authen. ſi quis in aliquo. de edendo. & Alberic. in l. fina. eodem titu.& l.inſtrumenta. de fideicommiſ.& ibi not. an procurator teneatur dare originale vel exemplum mandati ſui,& quod not.in cap.Alberi.de teſti.

Quis poteſt tabelliones creare,Bal.in l.nec ei.§.eorum. de adop.Alberi. in Rub.de fide inſtru.& l.præcipimus.C.de app.

Quid ſi tabellio ſtipulatur alicuius nomine, & ille non vult ſibi acquiri, an tabellio poſſit exigere pro ſe.Bal.vbi ſ.quod non.

An coram conſultore poſſint produci inſtrumenta & teſtes.Bal.in l.cum à nobis.de dilatio.& Bar.in l.reſcrip.de appel.

Quod dicatur originale,Bal in l.publicati.de teſta.diſtinguit.

Si duo tabelliones ſint in inſtrumẽto deſcripti,licet vnus ſit remotus ab officio,tamen inſtrumentum valet,Bal.in l.imperator de ſtatu hom.& Liubemus.de prob.C.& l.ſi quis ex argentariis.§.quod.ff.de eden.

Notarius qui ſcribit inſtrumenta vſuraria,& ſimulata,qua pœna puniatur, Bald.in Rub.C.res inter alios acta & Innocen.in capitu.nauiganti.de vſuris.

An valeat inſtrumentũ illius qui communiter tabellio reputatur,& uere non eſt.Bald.qđ non, in l.1.C.de teſta.& l.ad teſtium.§.conditio.ff.de teſta. & l.ſi arbiter.C. de ſenten.& interlo.om.iudi.per Bal. Alberi. etiam in l.cũ precibus.de proba.per Alberic.

* An tabellio qui ſemel edidit inſtrumentũ creditori, teneatur amplius edere,niſi creditor probet ſe caſu perdidiſſe,Alberi.in l. ſi quis ex arg. §. ſi initium ff.de eden.

An tabellio debeat cognoſcere contrahentes, Ioan. Andr.in Specul.de arti.exhiben. & teſtium product. vltra medium. Bartol. in l.4.ff. de teſtib, Bald.in l.fratris ſerui.aut dubium.de iure deliberan.Bald.in rubric.de fide inſtrumen.

Pono,producitur inſtrumentum publicum & ſolenne, ſed imbreuiatura non reperitur,an dabitur ei plena fides, Alberic.in l.contractus.C.de fide inſtrumen. Contrarium videtur quod notat Bald. in authenti.ſi quis in aliquo.C.de edend. vbi dicit, quod ſi inſtrumentum facit mentionem alterius inſtrumenti non probatur, niſi producatur originale. & ita ſi notarius extraxit ab imbreuiaturis alterius notarii non facit fidem, niſi imbreuiatura dicti notarii producatur. quod notat Cyn.in dicta authenti. ſi quis in aliquo.

Si interrogatus ſit quis an velit vti inſtrumento, qualiter debet reſpondere,Bal.in l.iudicatæ.C.ſi ex fal.inſtr.

An clericus poſſit conficere inſtrumenta. Bal.in l.ſeruus.de teſta. Inn.in c.ſicut.ne clerici vel monachi.

An notarius poſſit ſcribere inſtrumentum ſuæ procuræ, Bal.vbi ſ.fac.l. placet.de epiſc.& cleri.

Notarius falſo omiſit ponere aliquid in inſtrumento veritate comperta,an totum inſtrumentum reddatur falſum : an vero notarius debeat cogi ad id ſupplendum qđ falſo omiſit ſcribere.Bald.in l.quamuis.de fideicom, liber.

Nota ꝙ pro notario ſemper præſumitur,quod nunquam ſcripſit aliquid quod non ſit iniunctum per partes, & qđ non ſit ſcriptum de mandato eius qui mandauit vt ſcriberet, nec ꝙ exceſſerit fines mandati.Bald.in l.errore, C.de teſta.& l.1.C.de priui.dot.Bal.

De inſtrumento crediti reperto penes debitorem quid iuris, & an cogatur debitor reſpondere qua cauſa fuit cancellatum, Bal.in l.ad hæc.de latl. liber.tol.& no.in l poſtquam.& l. Labeo.de pac.

An tabellio poſſit corrigere errorem ſuum,Barto.in l.ſi librarius.de reg. iur.Bald.in l.imperator.de ſtatu homi.& an præſumatur error tabellionis, an partis:& an error poſſit probari per duos teſtes. Bal.in l.errore.de teſta, & de errore iudicis Alberic.C. de Iuſtiniano Codi. confir.§. igitur illuſtris, & quod no.Bal.in l.cum proponebatur.de leg.2.& l. ambiguitatem de teſtamen.

Si fratres minores hæredes inſtituantur, vel aliquid eis legetur, Bald,in minorica quam fecit,de quo Bald.in auth ingreſſi.& in auth.ſi qua. C.de ſacroſanc.eccl.etiam ponit de fratribus mendicantibus, & aliter dicit Bald, quàm Bar.

An producens inſtrumenta debeat dimittere originalia apud acta. Bal. in l.1.§.editiones.de edendo.diſtinguit an debeat edere cum die & conſule,& quid ſi dies ſolutionis non eſt clara ſine die inſtrumenti, an tũc debeat edi.nam non poteſt eſſe clarum de termino ſoluendi, niſi appareat de termino promisſionis cùm forte moneta ſit mutata. nam iſtis caſibus dies eſt inſeparabilis à ſumma,& a quantitate.hoc idem tenet Guliel.& Spec.in ti, de inſtr.edi.§.nunc videndum eſt.de inſtr.edi.Bald.in dicto §. editiones, ibi iuxta hoc reuoco.& ibi, vltimò quæro.

An inſtrumentum quod editur iudici,debeat edi parti.Bal.vbi ſ.

* De iſtis executoribus notat plenè Bald. & Alberic. in l. id quod pauperibus.de epiſcop.& cler.& l.nulli.eodem titu.no.aliquid in l. poſt mortem, de fideicomm.& in l.conuenticula de epiſcop.& cleric Specu.in tit, de inſtrum.edi.§.nunc verò aliqua.& l.cum magiſtratibus.C.quando prouo.nõ eſt nec.

¶ Baldus de inſtrumentorum editione,

¶ TABELLIO æquiualet teſti rogato, quia debet eſſe rogatus, §. breuiter.verſicul.ſed pone. vide infra,§.tabel,& ſupra de teſte,§,an de conſuetudine. ¶ An tutor agens,teneatur producere inuentarium,ff.ad leg. Falcid.l. maritus. per Ia. ¶ Inſtrumentum eſt ſolennis & ritè ordinata ſcriptura per authenticæ perſonæ manum confecta ad memoriam rei geſtæ, ff. de pignor. l. contrahitur. G. ¶ Inſtrumentum quandoque continet probationem rei,quandoque eſſentiam rei & probationem: & quandoque

eſſentiam, & non probationem. Aut enim fit inſtrumentum ad probandum,& tunc continet probationem,non eſſentiam:aut ad contrahendum, & tunc ſi eſt publicum, continet probationem & eſſentiam:ſi priuatũ,cõtinet eſſentiam, & non probationem : facit ff.de pact.l.Labeo.ff.de pigno. l.cum tabernã.§.1.C.de fid.inſt.l.contractus.ff.de actio.& obl.nõ figura.ff. de reg.iu.l.exigere dotem.cum ſimi.Bal.vide circa hoc §.nũc vidẽdũ. uer. 3.s̃.tit.1. ¶ Quot ſint de ſolennitate publici inſtrumenti:& qualiter colligat̃ indictio,in §.breuiter poſt annos domini.G. ¶ Suſpicio, quæ naſcitur ex forma inſtrumenti,vitiat probationẽ,ſecus ſi q̨a clam factũ ver.& ſcias. G. ¶ Tabellio licet fuerit præſens,non poteſt conficere inſtrumentum, niſi fuerit rogatus ſcribere.uer.ſed pone.G.vide s̃.§.1.j̃.§.i eo.& hic in §.breuiter.ver.vtrum cõfitendo. ¶ An notarius teneatur ſæpius edere inſtrumentum?dic,ꝙ nõ:niſi caſu probato,ſaltem ꝑ iuramentum,§.poſtquã.ver.ſed nunquid.G.C.de diſcuſſorib.l.nec caſu.li.x.ff.de eden.l.ſi q̨s ex argentarijs. §.fi.ff.de bo.auctori.iu.poſsid.l.fi.Bal.ver.vbi autẽ.vide j̃.§.ſi creditor.& §.primũ.In eo,qđ pendet ex communi ꝯſenſu,notarius dẽt eſſe ab vtraque ꝑte rogatus:ſecus i eo,quod ꝯtinet factum vnius tantũ,vt in ꝓteſtatiõe,teſtamẽto,& ſimilibus:not.in auth. de tabel.§.nos autem.ver.ſed nunq̨ d eſt, G.& §.poſtq̃.ver.vbi autem inſtrumentũ.G. ¶ Sic creditor petit ſibi refici inſtr̃m admittit̃ exceptio debitoris de ſolutiõe: & nõ fit refectio, ver.q̨ d ſi fortè.G .q̨a apparet,ꝙ petitur ꝑ calumniam,animo vexandi debitorẽ liberatum:& fuit ſic de facto conſultum ꝑ Ia.But.vide s̃.§.notarius. ¶ Non creditur exemplo ex ſola auctoritate notarij:quia nõ eſt hoc officiũ ſuum,cum nõ interfuerit facto.§.oſtenſo.ver.nõ tamẽ.G.Exẽplum vero, quod ſumit̃ ab ipſo eodẽ notario rogato,& extrahitur de protocollo,non eſt exemplũ, ſed originale:quia pertinet ad officium ſuum,cum fuerit originaliter rogatus,vt §.poſtquam.in prin.per G. & ff.de lega.2. Sempronius Procul. per Bar.vide s̃.an notarius.& §.inſtrumentum. ¶ Etiam ſubſcriptioni decem notariorũ in ſumpto ſine iudice nõ creditur,G,ver.ſed nunquid.G.quia approbare,vel improbare,eſt ſentẽtia,quæ pertinet ad iudicem,nõ ad tabellionem,ſecundum G.Et mortuo notario nõ p̃t alius notarius ꝓpria auctoritate complere rogationes,ẽt de cõſenſu partium,ver.illud quoq;. j̃. ver. & no.G. ¶ Vnum inſtrumentum cõpletur ex altero contiguo,§.ſi initium tabularum.ver.ꝙ ſi fortè.ff.de eden.G. ¶ Iudex non põt facere apponi ea, q̃ ſunt facti:ſed ea quæ ſunt iuris,ſic cum cã, verſi.ſi quid ſi abbreuiatur.& vide j̃.e.§.breuis.Quid operentur verba iſta,Et renunciauit,&c.dic, ꝙ ex conſuetudine tabellionis interpretabunt̃, ver.quid ergo.G. ¶ Quando inſtrumentum eſt falſum in eo,in quo notarius teſtificatur de viſu & præſentia:vt putà,quomodo actũ tali loco,& præſentibus talibus,tali die &c. totum inſtrumentum eſt falſum, verſ.item nota.G.Secus in alijs cõfeſsionib. ff.de le.3.l.patronus.§ j.Quid de libello & poſitionibus?vide s̃.de lit.cõ.§. 2.¶ Publicatio nõ valet ſine citatiõe partis,ver.qualiter.vbi dicit,ſe ſic ꝓnunciaſſe.G.Contrà videt̃ dicere gl.C.de reſtiu..l.geſta. Sed gl.poteſt intelligi,quãdo aduerſarius eſt p̃ſens,verſ.q̨d citatio. G. vel loquit̃ aduerſario tamen citato. Bal.Si aũt eſt inſtr̃m,quod aliquẽ ſpecialiter nõ lędit,ſufficit edictũ generale,ver.item ſi inſtrumentum.ſecundum G.¶ Item in exemplãdo inſtrumẽto procuratoris,n õ eſt neceſſaria citatio domini, nec requirit̃: quia videtur hoc mandatum:vel videtur iuxta mãdatum:ver.item qũo fiet.G.vide de hoc in auth.ſi quis in aliquo documẽto.C.de edend.& ibi.G. ¶ Subſcriptiones & ſigilla teſtium faciunt teſtamentũ valere:nõ tamẽ ꝓbant,ver.& nota,qđ teſtamẽta.G. ¶ Iudex poteſt aſsignare terminum peremptorium ad probandum, vel producendum inſtrumenta:poſt quem terminum non habebit locum productio,§.nunc dicamus,ver,licet autem.G. ff.de ferijs.l.eadẽ oratione.ar.C.de inge.man.l.diffamari.& hoc in ciuili,& in criminali,ff.de accuſ.l.cum Titia.Iſta autem termini aſsignatio eſt interlocutoria:& iõ põt mutari,corrigi & ꝓrogari,ff.de præt.ſtip.l.j.§.fi. Bal.vide s̃.de dil.§.pe. ¶ Ille q̨ appellat,debet ꝓducere appellationẽ corã iudice ad quẽ,& facere de ea fidem iudici,vt ſciat ſe iudicem. Parti ẽt dabitur copia:& ſi pars contra appellationẽ vult opponere peremptoriã exceptionẽ poteſt opponere:ſed diſputatio reſeruabitur poſt litis conteſtationẽ. Spe. dicit,ꝙ ante litis conteſtationẽ nõ debẽt inſtr̃a principalia edi parti,ſed iudici:qđ verum eſt ad impugnandum,ſed ad deliberandum ſic,ver. ſed pone.Sẽtẽtiã aũt habet neceſſe producere, ver.allegat.Inn.de fide inſtr.c.G. perpetuus,facit quod not,C.de erro.aduo.l.2.¶ Inſtrumentũ ẽt acceſsionis non editur ante litis cõteſtationẽ ad impugnandum,verſi.ſed quid,ecce,& vide j̃.e.§.dupliciter.G. ¶ Notarius,q̨ eſt rogatus ſcribere ſententiã nõ intelligitur teſtificari,niſi de prolatione ſententiæ,§.breuirer. ver.item in proceſsibus,G.Rationem vide j̃.e.§.notarius intelligitur & j̃.e.§.nõ dr̃ loqui. ¶ Vbi obligatio eliditur,remanẽt reliquiæ:ſecus vbi tollitur ipſo iure,§.poſtq̃.ver.item ſolutione.G.¶ Nota,ꝙ actus conficiendi rationes iterdum incidit obligationi,interdum mero officio. Primo caſu petitur editio ope actionis:ſecundo officio iudicis,ut not.C.de eden.l.j.in gl.ord.Bal. & refert,qualiter fiat,an quia argentarius,an ex natura pręcedentis cõtractus,vel quaſi,ſecundũ Cy.Priuata ſcriptura eſt duplex, vel quam quis cõficit ſibi tantum, vel quam ipſe ſibi & alij,§.nunc dicendum. verſi.priuatis. ¶ Scriptura campſoris facit ſemiplenã ꝓbationẽ,& cũ vno teſte plenã,§. dicendũ.ver.licet autem.¶ Inſtrumentum factum per illum,qui non eſt notarius,ſed tamen ex forma ſtatuti ei creditur, vbiq; poteſt produci ad fidẽ faciendam,§.reſtat.verſi.quid de his.G.& vide,quod no.ff.de edẽ.l.quædã. §.nummularios.in gl.ordi.j̃.e.§.cõſuetudo,& §.notarius creatus. ¶ Dupliciter quis vtitur inſtrumento, ſcilicet realiter ꝓducendo,& tunc ſemper debet edi aduerſario:& uerbaliter allegãdo in poſitionibus,vel libello,& tunc debet edi ad deliberandum,non ad diſputandum.ſ.ante litis conteſtationem.nam exceptiones peremptoriæ reſeruant̃ poſt litis cõteſtationem, ita intelligo uer.ꝙ ſi quis,& per Inn.de ꝓb,c.j. Teſtium uerò nomina quis nõ tenet̃ dicere aduerſario,ff.de arbit.l.nõ ex oĩbus.facit ff.vt leg.no.caue. l.poſtq̃.§.die.Bal,uide s̃.eo.§.ille qui appellat & j̃.§.periurium.Iſta reſponſio,Credo prout in inſtrumento continetur,eſt multiplex,non ſimplex,nec ſufficiens:quia non releuat à neceſsitate probandi:& idẽ ſi reſpondeatur libello,eodẽ uer.G.vide Inn.de exceptio.cum venerabilis.Cõtrarium dr̃ s̃, de teſte.§.ualet. ¶ Inſtrumentũ ꝓcurationis,uel contractus,nõ eſt de actis, licet ꝓductũ in iudicio:ſed productio eius eſt de actis,quia productio eius

fit in iudicio,uerſ.illud autem.G.uide Inno.in c.ſtatuimus.de elec.libr.6. c.cum in iure.de offi.dele. ¶ An inſtrumenta poſsint produci poſt ſententiam?uide j̃.de ſent.§.inſtrumenta. ¶ Acta iudicialia qualiter poſſunt impugnari,ut iudex poſsit acta ſcribere?uide hic,& uer. ſatis utiliter. & in c. cum a nobis,de teſti.¶ Si inſtrumẽtum uerum pronuncietur falſum, quid iuris?De ſentẽtia poſtea lata,uide s̃.de reſcr.præſent.§.j.uerſi.fi.Si quis ꝓmittit per inſtrumentum ſtare ad ſenſum ſapientis,an talis contractus dicatur in ſcriptis:j̃.eod.de empt.& uend.§.ſi dictum. Quomodo etiam inſtrumentum alienationis debet exemplari,ut faciat fidem,uide hic in §.omnino. ¶ Inſtrumentum ſp̃alis procurationis debet remanere apud acta:ſed ſi eſt procuratoriũ generale,debet regiſtrari,& reddi,uerſi.poteſt G. ¶ Non ſufficit ꝙ notarius dicat,talis produxit quatuor inſtrumenta: niſi dicat, q̃, propter incertitudinem,§.videndũ.poſt prin.ibi,quidam autẽ,&c,G.Arg. contrà C.de anna.exce.l.fi.ſed ineſt ſpecialiter odio p̃ſcriptionis, ut in fine illius legis. ¶ Primum protocollum notarij ſemper dẽt edi partibus,quia eſt commune,uer.ex pramiſſa.G.ſcilicet ei,cuius fauorem reſpicit,ut not. ff.de eden.l.prætor.in princ.Et ſi habet plura capitula ſeparata, debet edi illud tãtum,quod facit ad factum.de fide inſt.c.contingit.C.de pre. Imper. offer.l.fi.C,de app.ampliorem.§.j.uer.quid ſi produco.uide s̃.§.dupliciter. Gul.¶ An credatur pro ſe ſcripturæ, vel rationib.mercatoris,cum ſuffragio alicuius iudicis.§.nunc videndum. ver.licet autẽ.G.Dic, ꝙ nõ,ut not. ff.de eden.l.quędam.§.nũmularios.Ar.contrà ff.depoſiti.l.Publia.§.fi. Bal. Sol.ibi pars approbauit illam ſcripturã,acceptãdo lites,ff.ad Maced.l.ſi filius,uel,ibi non poterãt capitula ſeparari,ſecundum Bar.uide s̃.e.§.ſcriptura cãpſoris.& j̃.§,ſeq.& j̃.§.inſtr̃m tale.¶ Cõſuetudo dat auctoritatẽ ſcribẽdi,ut credatur etiam non tabellioni:quod eſt not.uerſi. hic quoque G. ff.de eden.l.quædam.§,nummularios.in gloſ.uide s̃.inſtrumentum factum. ¶ Inſtrumentum habet uim tot teſtium,quot ſunt de ſubſtantia illius inſtrumenti:& non reprobatur,niſi per totidem,ſecundum Odof.§. reſtat. uerſi.2.G. ¶ Attende,quia interdum obijcitur contra inſtrumentũ defectus cauſæ,interdum defectus ſolennitatis,interdum defectus erroris, interdum uitium falſitatis.Primus defectus probatur per modum traditum in l.generaliter. C.de non nu.pecun.ſcilicet ſi cauſa ſit expreſſa in inſtrumento. Si autẽ cauſa non eſt expreſſa,tunc aut eſt inſtrumentum liberatorium, & ualet, ff de pac.l.tale pactum:aut obligatorium,& tunc non eſt efficax,ff.de excep.do. l.2.§.circa.Fallit in caſibus,in quibus præſumitur donatio propter ingentia,uel ſimilia merita,uel propter qualitatem perſonarum,ff.de oper.liber. l.Campanus.& de don.inter uir.& ux.l.ſi ſeruus.ff.de do.l.ſi filius.cum ſimilib. ¶ Secundo caſu interdum opponit̃ defectus ſolennitatis negotij:& tũc duo teſtes ſufficiunt,ff.de pac.l.iuris gẽtium.§.qđ ferè. Interdum defectus ſolennitatis ſcripturæ:& tunc ſi eſt defectus latens, putà ꝙ unus teſtis erat ſeruus,hoc ꝓbat̃ duob.teſtib.ſed ex aduerſo põt ꝓbari duob. teſtib. ꝙ pro libero habebat̃, s̃.de teſt.l.j. ¶ Tertio caſu error debet probari per tot teſtes,quot ſunt de eſſentia actus,ut no.ff.de le.2.l.cum proponebat̃. ¶ Quarto caſu ſaltem tres teſtes requiruntur:quia tabellio pro uno,& duos ad minus habet inſtrumentum:ergo uidetur econtrà totidem requiri,ut not.Inſti.de inutil.ſtipu.§.item uerborum. Sed Nic.Math.dicit, duos ſufficere cõtra uocem mortuam eliciendã,quia perſona infringitur,ut ei nõ credatur, arg.ff.de edẽ.l.ſi quis ex argentariis.§.j.ſicut indirectè ꝑ quos reprobatur, ut l.optimã.C.de contrah.& comm.ſtip.Nec eſt ratio diuerſitatis:quia magis duo probãt directe,quam indirectè:nec lex aliqua hoc dixit, ſed gl.põt intelligi,quando inſtrumentum fulcitur etiam adminiculo uiuæ uocis duorum teſtium præpõderatur enim tũc eorũ dictũ cũ tabellione duob. ꝯrijs. teſtib.propter præſumptionem ſumptam ex ꝑſona tabellionis:faciat exẽplum de fid.inſtru.c.cum Io.per Innoc.& j̃.uer.ſed pone: produc.Bal. & uide,quod not.C.qui teſt fac.poſ.l.hac conſultiſsima.§.fin.& j̃.§.caſus.& §.ſi deceſſerit. & §. ſi ſententia. Bald. ¶ Inſtrumentum tabellionis ignoti non probat:tamen pro inſtrumentis multum antiquis præſumitur, ff. de prob. Cenſus. recipit enim productio adminiculum ex perſona producentis: quia pro homine legali præſumitur, uerſicu. ſed ſi quid producitur. per G.C.de probatio.l.iubemus. ¶ Accuſatur teſtis de falſo,qui dicit ſe id non dixiſſe, quod ſcriptum eſt.certè facit rem dubiam. unde non condemnabitur ex accuſatione falſi,uerſicul.ſed quid ſi dum.& uerſicul. quid ſi unus. Guil.ſimile C.de fal.l.ſi quis decurio,per Cy.uide ſupra.de teſte.§.ſi iudex commiſit.Caſus,in quib.non ualet probatio teſtium:uer.ſed ſi alij.per Gul. ſed reprobatio ſic, ibidem per Guliel. ¶ Quando inſtrumentum fit in publico parlamento, non ſunt neceſſarij teſtes,ſecũdum Vber.Idem in actione,uerſic. ſed cum literis. & ſequen. Guli. Emancipatio tamen eſt de actis & tunc requirit teſtes, quia ſimilis eſt donationi & contractui, ff. de adoptio.poſt mortem.Bald.vide infra eod.§.nota,quod.& ſequẽ. & §.acta.Notarius creatus auctoritate Papæ,uel Imperatoris, ubique locorum habet exercitium officij : ſecus in creato ab inferiore, putà à Rege, uel habente auctoritatem à conſuetudine,quæ non habet exercitium extr.territorium, uerſic. & no. & ſequent. Inſtrumentum factum tamen intra producit effectum ſuum, & probationes ab extr.C.de teſtament.l.ſi non ſpeciali. & de poſtulatio.ex ea. Bald. & ſic eſt in voluntaria iuriſdictione. Nam aut committitur à principe, & tunc poteſt exerceri vbique : aut ab inferiore : & tunc non poteſt exerceri, niſi in territorio committentis, l. 2, ff. de offic. proconſul.ſecundum Bartol.in l. cunctos populos. Papæ ergo & Imperatori totus orbis eſt ſubiectus, & vniformis : & quia imperium & papatus non poſſunt diuidi, ſaltem quotatiuè : & ſi dicas, ſi imperium non poteſt diuidi, quomodo ualuit donatio facta eccleſiæ per Imperatorem ? reſpondeo, quia non donatur quota,puta dimidia Imperij,uel quarta, ſecundũ res ſingulares,ſicut hæres dicitur hæres vniuerſalis inſolidũ, licet reſtituat alicui rem certam : ſed ſi quota hæreditatis, tunc dicitur diuidi hæreditas inter eum & fideicommiſſarium, Inſtitu. de fideicommiſ.hæred. §. ſi quis vna. Tamen uniuerſalia nomina non recipiunt diuiſionem,niſi diuiderentur in quotas,ff. de petit. hæred.l.hæreditas.& de negotijs geſtis,l.Pomponius. §.final. illud certum eſt,quod imperium ductum,& quod non poteſt ſupprimi,& quo Imperatore,tanq̃ in radice,& ꝑ prius actu poteſt Imperator tm̃ donare,quod vileſca

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ôpor.epiſc.in princip.gloſſ. & argumen.not.ff.de leg. 3.l.nomen.§.1.quia
minorem ſe facere non poteſt in fraudem Imperij,argum. ff.de iure pat-
ro.l.ſi libertus.Bal.Dei gratia & beneficio.dic,vt no.ff.de iureiur.l.Labeo.
& vide l.fi.in prin. C.arbi.tu. Bald.vide ſupra.§. inſtrumentum factum.&
j.de re iu.§.Imperator.& j.e.§.quid ſi rex. ¶ Quando notarius deſinit eſ-
ſe tabellio,noua non condit inſtrumenta, ſed vetera complet: exemplum
in notario ingreſſo religionem, & in condemnato, argum. ff.de pub.iu.is
qui reus.ver.inchoatus plane.Item qui ſuſpenſus eſt ab officio,vt excom-
municatus.nam inſpicitur initium temporis,quo tempore actus fuit effi-
caſsimus.ver.ſed cum dixerit.& uer.quid ſi inſtrumentum. ver,quid ſi ta-
bellio.& ſeq.vide j.e.§.ſi tabellio non eſt.Gul. ¶ Non perdit notarius of-
ficium ex ipſo delicto,ſed per ſententiam, vt ibi per Gul.ff.de eden.ſi quis
ex argentariis.§.j.& idem de infam,l.2.§.miles.ff.de infami.exauctoratio
nanque requiritur, ſecundum Odof.debet enim de crimine pronunciari,
ff.de iure fiſci,l.eius qui, Bald. ¶ Etiam hæreticus ipſo iure priuatus con-
ficit inſtrumẽtum inter ignorantes, ver.quid ſi inſtrumentum confectum.
Gul.arg.C.de teſt.l.1. C.de hæreti.l. Manichęos. in uerbo, coniuncto,in
gloſ.G. ¶ Notarius poteſt facere ſcribi ex ſuo protocollo per alium : &
ipſe poſtea apponere ſubſcriptionem, & ſignum:& eſt originale,non exẽ-
plum,ver.quid de hoc,quod faciunt quotidie.Non poteſt tamen alteri cõ
mittere ſubſcriptionem & ſignum , in quibus ſtat completio inſtrumenti,
nam completio delegari non poteſt,s.e.§.oſtenſo. uerſi.quid ſi aliquid.per
G.vide j.e.§.non creditur exemplo.& §.tabellio non poteſt committere
¶ Licet aliquis in inſtrumento dicat ſe notarium , non tamen ei creditur
niſi hoc ſaltem per famam probetur , ver.illud autem. C. Vide Accur.in
corpore auth.de fid.inſtrum.& j.e.§. inſtrumentum.uer.quid ergo.& uerſi.
nunquid.& vide j.e.§.ex ſola.G. ¶ Notarius intelligitur conficere inſtru-
mentum de his,quæ loco & tempore rogationis erant in fieri: de aliis non
intelligitur loqui aſſertiue, nec fidem facit,ver.in ſumma.niſi ſint admini-
cula,& neceſſaria,ut d.l.optimam.& C.de fid.inſtrum.& iure haſtæ fiſc.l.
j.lib.10.in glo.Sed illud ibi non procedit ex auctoritate ſcripturę, ſed ex
iuris prǽſumptione,ut ibi no.Bald. ¶ Interdum exemplum facit mentio-
nem exempli, C.de diuer,reſc.l.ſancimus. per Cyn.Interdum exemplum
facit mentionem originalis, ut auth.ſi quis in aliquo documento. C.de e-
den.Interdum originale originalis de alio actu celebrato, de quo per In-
no.in c.quoniam contra.de prob.& Cyn.in d.auth.ſi quis in aliquo.ſupra,
alleg.Bald. ¶ Qñ inſtrumentum quod facit mentionem de aliquo, eſt ori
ginale nouum , licet deſcendat ex veteri,vt ſi quis promittit decem , tan-
quam ex alio inſtrumento,tunc lecto inſtrumento debiti non eſt opus pro
ducere primum inſtrumentum : quia ſecundum eſt originale , non exem-
plum,ver.pe.quod eſt not.Gul.facit C.de non nu.pecu.generaliter. Imò
ibi fuerunt verba prolata ab eo, qui confitendo poterat præiudicare,non
ab alio.Bald.s.§.non creditur exemplo. ¶ Nota, ꝙ in actis iudicialib.nõ
eſt neceſſe apponere teſtes: ver.ſi.Gul.ſed diem ſic. ¶ Ex ſola quaſi poſſeſ-
ſione officij non præſumitur quis tabellio , niſi iuuetur aliis coniecturis,§.
inſtrumentum.ver.quid ergo. vide,quod no,in fi.C.de fid.inſtru.l.ſi ſolen-
nibus.per glo.& Cy.ſed ex ſola quaſi poſſeſsione prǽſumitur quis habilis,
C.de teſt.l.1.& inhabilis, C.de ſer.expor.l.moueor.Bald.vide s.§.licet ali-
quis. ¶ An locus ſit de ſubſtantia inſtrumenti?dic, ꝙ ſic.ſaltem de conſue-
tudine loci.Nam nullo iure cauetur , ꝙ locus debeat inſeri, ſed ſeruantur
conſuetudines regionis, verſi.quid ſi locus. Gul ſecus in teſtibus:quia te-
ſtes non debent reſpondere,niſi ad interrogata : ſecus in inſtrumento. Itẽ
iudici committitur forma interrogandi in teſtibus, vnde poteſt interro-
gare de loco & tempore,ſi vult:quam ſuppletionem non poteſt iudex fa-
cere circa inſtrumentum:quia inſtrumentum non ſuſcipit magis & minus,
nam in ſeipſo conſiſtere & firmum eſſe debet.Bald.uide omnino,quod no,
in c.abbate ſane.de re iu.lib.6.in glo. ¶ Notarius non poteſt corrigere in-
ſtrumentum ſuum redditum parti,niſi probetur error: & tunc iuſſu iudi-
cis.ver.ſed nunquid confecto.qui non poteſt eſſe contrarius ſuę ſcripturę,
ff.de teſti.qui falſa, uel varia.Alij dicunt , quia eſt functus officio ſuo,quæ
ratio non eſt vera.nam ſecundum hoc nec ſimilem ſcripturam poſſet con
ficere.Bald.imò etiam non redditum,ſi iam in protocollo compleuit,vt j.
e.§.rogatus.Pone,quod in protocollo eſt dies,ſed in inſtrumento reddito
parti,deeſt,an ex protocollo poteſt ſuppleri & iuuari ? certe ſic,ver.quid
ergo ſic no.Gul.quia vigor iſte ſumitur ex radice.Bald. ¶ Ratione partis
vitiatæ viſibiliter petit tota ſcriptura:quia indiuiſibilis eſt tota ſcriptura:
alias fides tabellionis,ver.quid ſi aliquis.Gul.& in l.edicto.C.de edict.di-
ui Adrian.tollend.nam uitium ex aliquo ſumptum trahit ad vniuerſum in
inſtrumentis:hoc eſt verum in falſo proprie ſumpto: ſecus in quaſi falſo,
ff.de fal.l.filius.§.j.Item ſecus in perſonas diuerſas, C.de fide inſtrument,
l.ſecunda.Bald. vide ſupra.de lit.conteſt.§. 2.& infra.eod, §.an iudex poſ-
ſit. ¶ Si deficit cauſa in promiſsione, valet inſtrumentum : ſecus ſi defi-
cit cauſa in confeſsione. Azo in Summa , in authentic.de fide inſtrument,
verſicul.item opponitur contra. vide ſupra. eod.§. vnum inſtrumentum,
Gul. ¶ Breuis forma inſtrumenti non nocet:quia verba dilatari poſſunt,
ſubſtantia non mutatà,verſicul.item opponitur,quod res.Guli.præſertim
de conſilio ſapientis, Gul.ff.de hære inſti.l.illa inſtitutio.& debet arctare
conſulendo.de iure,non de facto , ſecundum Ray.vide infra. eod.§.tabel-
lioni. ¶ Commune Peruſij vendidit ſuos reditus ſecundum formam ſchę
dulæ,quæ primo ſcribitur:dico,quod iſte contractus eſt in ſcriptis:& ſtan-
dum eſt ſchedulæ:nec poteſt aliquid addi,diminui,mutari,uel prorogari,
ff.loca.l.item quæritur.§ fin.Bald. ¶ Rogitus notarij non dicitur publi-
ca ſcriptura,niſi ſit completa, & habeat ſignum notarij: not. C.qui pot.in
pig.hab.l.ſcripturæ,poſtq̃ vero eſt ibi ſubſcriptio & ſignũ ſtatim eſt quæſi-
tum parti ius probationis ex eo:vnde etiam non redditum parti,non po-
teſt tangi,uel corrigi:niſi iudicis auctoritate:quia iudex poteſt parti cauſa
cognita præiudicare: vide s.eod. §.notarius non poteſt,& j. eo.§.notarius
poteſt impetrari. ¶ Si tabellioni data eſt poteſtas addẽdi,& minuendi ad
ſenſum ſapientis,poteſt addere capitula,quæ iuris ſunt, ad corroboratio-
nem facti & contractus,non mutata ſubſtantia, ver.quid ſi à contrahenti-
[illegible] re pœnam , quæ non ſit à contrahentibus appoſita,
[illegible] ea parte. Sed ibi in fiendo , non in facto loquitur,
[illegible] puta ſtipulationis vocabulum,vel alia iuris voca

bula,poteſt bene apponere,ſecundum Guliel.facit, quod no.ff.man.man-
dato.§.fi.vide s.eod.§.breuius.& s.de arbit. §.an poſsit addi. ¶ Tabellio
non poteſt committere ſuum officium,vel ſuas vices alteri: quia ſuum of-
ficium eſt inſeparabile:nec poteſt vnus notarius rogari, & alter publicare
de mandato ſuo. verſ.ſed nunquid uidemus.& verſi.præced. Guli.vide s.
e.§.notarius poteſt facere. ¶ Præſumitur potius pro inſtrumento libera-
torio,quam obligatorio,verſi.ſed pone duos.Guli. ¶ Si eſt ſententia p̃ro
inſtr̃o non poteſt contrarium probari per teſtes, verſi.ſed eodem. ¶ Si ta-
bellio non eſt condemnatus de falſo,valẽt eius alia inſtrumenta: quia eius
auctoritas viget vſquequo remoueatur.uerſi.item opponitur,quod tabel-
lio.Gul.Si autem eſt condemnatus,tunc aut de crimine tabellionatus,p u-
ta de falſa ſcriptura,quia deſinit eſſe tabellio,& debent ſibi auferri inſtru-
menta ſua,ſiue officia,quæcunq; habet occaſione tabellionatus, & dari al-
teri,ut in auth.de armis , in fi.Coll.6.& ibi no.in glo. ord. geſta valent ge-
renda non ualent,C.de ſeque.l.2. Aut de alio crimine ext. officium ta bel-
lionatus: & tunc aut ſententia priuat eum fama & fide,ut ſi de aliquo alio
falſo condemnetur,& non ualent eius inſtrumenta,aut fama & non fide, ut
ſi condemnetur de furto, vel atroci iniuria:& idem , quia publico officio
amodo uti non poteſt,aut nec fama,nec fide,ut ſi condemnetur de culpa.
uel leui iniuria,& tunc non perdit tabellionatum,arg.ff,de minor.l.diuus,
à contrario ſenſu, & facit C.de digni.l.iudices,li. 12.& no.ff.de infa.l.2.§.
miles. Et prædicta uera,ſi condemnetur ex ueris probationibus : ſecus ſi
ex contumacia,quia tunc non perdit officium publicum, quia condemna-
tus ex contumacia non ſit infamis , l.2.C.de mo.mulcta. in glo.ſecundum
quoſdam. Sed tu dic contra,ſi bannum equiparat deportationi, ut no.In-
ſtit.quib.mo.ius patr.pot. ſol.§. relegati.ar.ff.de tut. & rat.diſtrah.l.tutor
reipublicę.§.fi.quia officium tabellionatus eſt de iure ciuili,ideo deporta-
tus,uel quaſi,perdit ipſum, ſecundum Bartol.uide s,eo,§.quando deſinit,
Bald. ¶ Confeſsio facta coram arbitro,non infamat, nec ualet ad corpo-
ralem pœnam,uerſi.ſed pone,tabellio. Gul.quia eſt facta coram iudice in-
competenti,uel uerius nullo, C.qui teſta.fa.poſ.hac conſultiſsima.§,at cũ
humana. ¶ Non dicitur loqui notarius. qui ſcribit verba ſententiæ , ſed
ſcribit uerba iudicis,ibidem.Gul.Arg.contra, ff.de pig.l.fideiuſſor im pe-
trauit.§.pater.uide j.eodem.§,notarius,qui eſt Romæ. ¶ An iudex poſsit
comburere falſum inſtrumentum.§.inſtrumentum.ver.ſed nunquid iudex.
Gul. ¶ Notarius poteſt adſcrbere ſibi in teſtamento nuncupatiuo abſque
pœna falſi, uerſi.quid ergo.ſi teſtator. Guli.non tamen ſua ſcriptura pro-
bat pro ſe,quia eſſet teſtis in ſua cauſa.Et ſi dicas,hoc licitum eſt teſti in te
ſtamento nuncupatiuo, Inſtit.de teſta.§. legatariis.reſpondeo , ſi eſt quæ-
ſtio inter hæredem & legatarium,tunc non poteſt eſſe teſtis:ſi autem inter
hæredem & extraneum,tunc ſic,ſecundum Gul,uer.quid de legatariis, Vel
dic,quòd implicite poteſt atteſtari ſolennitati & ſcripturę recognoſcendo
ſuum ſigillum , & iuuando ſcripturam. ſed explicitè non poteſt teſtificari
de ſuo legato,prǽſertim nulla facta ſcriptura, unde in teſtamento & reſcri-
ptis tolleratur magis teſtimonium,quia forte ignorat,quid contineatur in
ſcriptura,& ſic implicite tantum atteſtatur , nec habet proprij commodi
cogitationem teſtis,qui ignorat intrinſecum tenorem ſcripturæ , & ſpeci-
ficæ diſpoſitionis teſtatoris. ſed ubi probatio fundatur ex dicto ſpecifico
teſtis,tunc per ſe non poteſt teſtificari. Si ergo in teſtamento in ſcriptis in-
terrogatur teſtis,quid ibi contineatur,tutius eſt, quod dicat,neſcio ſpeci-
ficè,ff.de teſt.l.hæredes palam Sed vbi ſcriptura eſt publica,tunc ſcriptu-
ra probat totum facti tenorem ; quia in ſcriptura probationis ius poſi-
tum eſt,& de iſta probatione, quæ in ſcriptura publica conſiſtit, poteſt in-
telligi. Gul. vide infra.de re iudic. §. quod tabellio. ¶ Per exceptionem
falſi non tollitur accuſatio falſi , quia per exceptionem non poteſt cri-
men puniri : ergo nec econtra criminoſus abſolui , vt no.in l.ſecunda.§,
ſi publico.ff.de adul.verſic.quid ſi. Guli.ſed ciuilis actio bene tollitur , C,
de fide inſtrumen.l.fin.in fi. Licet autem vi exceptionis teſtis,vel tabellio
non puniatur , tamen ex officio iudicis poteſt puniri Gul. ¶ Productio
inſtrumenti firmat inſtrumentum contra producentem , vt ei ſtetur tan-
quam vero, verſicul.vltimo no. Guli. ¶ Acta per publicam manum ſcri-
pta & publicata , valent in alieno iudicio inter eaſdem perſonas. Exigi-
tur autem publicatio in atteſtationibus : quia notarius non poteſt ſe ſub-
ſcribere,& ſignum apponere,& publicare , C.de re iud.l.geſta, Vnde ante
publicationem ideo non probant, quia notarius non poteſt eas redigere
in publicam formam,nec cuiquam publicare,§.ſatis vtiliter.quia non de-
bet publicare,niſi de mandato iudicis: vide ſupra.§.nota,quòd. ¶ An va-
leat confirmatio , ſi non producitur originalis confeſsio ? Dic , quòd ſi
confirmatus dicit ſe vidiſſe confeſsionem, non eſt opus eam produci:alias
ſic,§.nunc autem,verſicul. 2. Gul.& C.de quadri. præſcri.l.ſecunda.& in-
fra.verſicul,tertio,Bald, ¶ Aliud eſt priuilegium,& aliud eſt confirmatio,
vt not.Innocen,de re iud.capitul.cum inter , Guli,argumen.ff.de lib.leg.
l.Aurelius.§.teſtamento per Iacob, ¶ An ſufficiat in priuilegiis clauſu-
la illa generaliſsima,ſcilicet.Non obſtante aliqua lege?dic,quòd ſic,ſi ſcri-
bitur ex certa ſcientia,ver,& ſcias.Guli.de hoc not C.de nat,lib.l.prima,
& ff quod quiſque. iur.l.tertia,§. ſi is pro quo. C. de præſcrip. trigin.ann.
l.omnes.Bald. ¶ Priuilegium in dubio prǽſumitur reale, quando eſt con-
ceſſum loco: ſecus ſi perſonę, uerſicul. item quod fuit. Gul.de cenſi.quan-
quam.in gloſſ. uide de inſt.capitul. cum ueniſſent. ¶ An clauſula in prin-
cipio, uel in fine poſita , referatur ad omnia ? uide plene in uerſicul.item
excipe. Gul. ¶ Quot modis perditur priuilegium ? uerſicul,item oppo-
nitur.& ibi plene per Gul. Quid ſi Rex , uel Imperator fundat & dotat
eccleſias , an ſucceſſor poterit reuocare ? Dic, quòd non , niſi ob id Impe-
rium & regimen enormiter lædatur , §.nunc autem.uerſi. fi.Gul. Et nota
hoc contra donationes factas eccleſię. Gul.vide infra.eod.§.notarius cre.
¶ Filiusfamilias cum conſenſu patris facit teſtamentum adiecta clauſu-
la,Si non ualet iure teſtamenti , ualeat iure codicillorum,& cuiuslibet al-
terius vltimæ uoluntatis:quæritur, an ualeat, ut donatio cauſa mortis? Et
dic,quòd non: quia in generali locutione non continetur donatio cauſæ
mortis:ſed debet ſpecialiter denominari , ff.de donat.l. filius.§. compen-
dioſè.uerſi.quid ſi filius.Gul. Si ergo explicite fiat mentio , ꝙ ualeat iure
donationis cauſa mortis , tunc ualet eo modo , ſi res tranſiuit ad contra-
ctũ inter partes,alias nõ:de hoc not.C.de teſtam.l.ſancimus.p Cy.Eſt & a-
lia ratio,

lia ratio, quare prima clauſula non operatur, ſcilicet: quia nomine ultimæ voluntatis non continetur donatio cauſa mortis: quia donatio cauſa mortis magis accedit contractui, quam vltimæ uoluntati: quia formaliter eſt pactum, vt l.2. ff. de dot.prælег.& ideo ſequitur aliud, licet explicite diceretur, quod valeat iure donatiõis cã mortis tñ nõ valeret, niſi partibus pſentibus ff. de don.cauſa mor l.inter.& facit C.de pac.l.licet.& quod not. C. de ſac.ſan.eccle.l.illud.& C.de do.l.nec ambigi. Bald.uide.j.eod.§.ſi quis donet.licet non multum ad propoſitum. ¶ An exbannitus poſſit teſtari, uerſ.quid de bannito.& tenet glo.quæ eſt in §.relegati.Iaco.de Aren.dicit, quod aut vult teſtari ſecundum ſtatuta & priuilegia patriæ: & non poteſt, quia lex patriæ ſibi non patrocinatur, cum ciuis eſſe deſierit, ff. de ca.dim. l.amiſſione. §.1. aut ſecundum ius commune: & poteſt, ff.ad Treb.l.ex facto.§. ex facto.per Gul.& Ia.nam bannum eſt ſtricti iuris, & eſt potius interlocutoria, quam diffinitiua, C.de hęre.inſt.l.1.per Cyn & ibi plene per Bar.& uide Bal.ſup Inn.de ſen.excom.c.nouerit. ¶ Si deceſſerit vnus ex teſtibus teſtamenti inſcriptis, an per ſex teſtes probetur iudicium teſtatoris? Et videtur, quod ſic: quia probant ſolennitatem: qua probata, voluntas ſcripta præſumitur eſſe uera, verſ.quid ſi unus ex.Gul.In contrarium facit, quod not.ff. quemad.teſt.aper.l.2.& C.e.l.2. & potius videtur dicendum econtra, quod lex, vel quinque teſtes probent voluntatem, ff.de reb.e.l.fi.qua probata præſumitur ſolennis, vt C.de iur.& fact.ignor.l.ſi poſt diuiſionem. Nam volũtas, eſt ſubiectum, ſolennitas eſt accidens, & ſubiectum poteſt probari eſſe, & intelligi abſque accidente: ſed non accidens ſine ſubiecto.nã accidentis eſſe, eſt ineſſe, ſecundum Ariſtotelem: & facit, quod not.in l.2. C. de ſecun.tab. vbi gl.tenet, quod vnum ſine altero probari non poteſt efficaciter: & hæc vera.Bal.& uide ſ.e.§.inſtrumentum habet tres teſtes, quorum vnus ſit ſacerdos.ſufficit in omni teſtamento ſecundum ius canonicum, uer.item per ius canonicum.Gul. ¶ Conſuetudo poteſt relaxare ſolennitates teſtamentorum, uer.ſed nunquid de conſuetudine.cum ſeq.In contrariũ facit l. ult. C.de teſta.SOL.Ibi loquitur de conſuetudinibus, quæ erant ante illam legem, ſed non prohibet in futurum conſuetudinem induci.Sed Ia.de Aret. tenet quod conſuetudo non ualet de minori numero teſtium, quam ibi dicatur, ff.de teſta.l.teſtamento.per Ia.Sed nunquid hæc conſuetudo patrocinabitur aduenæ ibi teſtanti? Reſpon.non, quia non ſortitur quis forum teſtando: ſecus in contractibus, uel quaſi, C.de emanci.l.1.Bal.Alii dicunt, quod quo ad bona ibi ſita, valet teſtamentum: quo ad alia bona, non, arg.l. 3.C.ubi pet.tut.de hoc C.de ſum.trin.& fid.cath.l.1.per Cy.& Gul.& hoc in §.compendioſe.ver.ſi de conſuetudine.per Gul.uide j.de ſent.§. an quo ad ſucceſſionem. ¶ Ante litis cõteſtationem cogitur quis eligere, an vtatur ſcriptura vt inſtitutione, an vt fideicommiſſo: ſed poſt litis conteſtationem non tenetur eligere, nec eligendo declarare, uer.& nota, quod.Gul.& hoc verum in rę certa ſecus in re incerta, ff. de rei ven.l.idem Pomponius.§.ſi. Bal. ¶ Clauſula, Si non valet iure teſtamenti, ualeat iure codicillorum, nihil operatur, quando teſtamentum rumpitur præteritione poſthumi: quia verbum, Valet, eſt præſentis temporis: ſecus dicendo, Si non valebit, maxime ſi exprimatur ex cauſa præteritionis, uel alia, verſi.item uide ſi eſt, ibi, & ver.ſeq.Item non facit vim in cõditionalibus uerbis, vtrũ ſint præſentis tẽporis, uel futuri.Sed gl.in auth.ex cauſa.facit vim: quia inſtitutio uidetur à futuro facta: vnde non deuoluitur in fideicommiſſariũ, per l. Titia. ff.de inoff.teſt.idẽ tenet Gul.de Cu.C.de codic.l.fi.Dy.tenet idẽ, quod Spec.& uidetur caſus à contrario ſenſu, ff.de fideic.lib.l.generaliter.§.ex teſtamento.& ibi per Ia.de Are.Non obſtat l.Titia.quia loquitur in exhæredatione.nã aliud eſt in filios inſanire, aliud conſilium Galli Velleii non perpendere, ut no.gl.in ſimili Inſti.de oblig.quæ ex male.§.ſi iudex.Nec.obſtat ff.de le.3.l.2.quia ibi à perſona, hic ab ipſius bonis.Et in rem relinq. vt: ſimile ff. de leg.3.l.ſi ſic.& l.ſi ita.ſecundum Cy.Dy.& Bar.& non detrahit filius, niſi debitum bonorum ſubſidium: quia videtur prohibitus detrahere inſtitutus: quod not.Bal. ¶ Quid ſi teſtator dicit, ſi non ualebit, quod de præſenti nõ ualeat? Reſpondeo, uera eſt conditio, ff.de uerb.ſign.l.uerbum Oportebit.

¶ Quandoque clauſula indefinite appoſita, uidetur magis grauare bona, quam perſonam: ſecus, ſi certa perſona, ff.de leg.3.l.2 ſic ff.de teſta.tutel.l. pater.In iſtis ergo conditionibus quandoque teſtator duo ſignificat tempora, ut cum dicit, ſi non ualet, uel ualebit: quandoque unum tantum, ut cum dicit, ſi non ualet.idem tenet Dy.Sed Pet.& Iac.tenent, quod illa cõditio, Si non valet, vſque ad mortem extenditur, ff.de teſt.tut.l.fi.nam teſtator ſemper loquitur vſque ad mortem, ff.de leg.1.l.talis ſcriptura.C. de teſta.tut.l.2.Iſta ratio videtur falſa, ff.de li.legat.l.Aurelius.§.teſtamento.de au & arg.leg.l.ſi ita. ¶ Quid ſi teſtator dicit, ſi non ualebit? Reſpondeo, præſes & futurum comprehendit, ff.de uerb.ſign.l.uerbum oportebit.

¶ Quid ſi dicit per copulam, ſi non ualet, & non ualebit? Reſpon.ponitur pro diſiunctiua, ut quolibet uerbum aliquid operetur, argu. ff. de legat.1. l.ſi quod. ¶ Quid ſi dicitur, non ualere? Reſpondeo, omne tempus complectitur: quia conditio per Si, deſignat proprie futurum. nam proprie conditio eſt de futuro. ¶ Quid ſi dicit, uolo ualere iure cuiuſlibet vltimæ uoluntatis? Reſpondeo, idem: quia.

Pręſens confuſum, præſentis non tenet vſum.

& vide, quod not.de continuatione ex præſentibus in futurum, ff.de acqui. poſſeſſ.l.1.§.ueteres.Bartol. ¶ Quid ſi teſtamentum non ualet ratione reuocationis, vtrum clauſula codicillaris aliquid operetur? Dic, quod non verſicu.pone Guli.quia deficit ratione voluntatis mutatæ non ratione voluntatis omiſſę.Bald. ¶ Quid ſi deficit inſtitutio, quia inſtitutus decedit ante mortem teſtatoris? Dic, quod ſi erat grauata perſona, tunc deficit onus: ſed ſi erat grauata portio, tunc debetur relicta argu.ff.de leg.3.l.1.§. ſciendum.verſic.ſed pone: quidam.Guli. ¶ Si duo ſunt inſtituti, vnus purè puta vxor in vita ſua: alius ſub cõditione, puta Titius poſt mortem vxoris: an vxor purè inſtituta hæres erit hæres interim inſolidum? Tenet, quod ſic, per gloſſ.l.2.ff.ſi pars hær.pet.verſic.ſed ſi duo. Guli.& ſic eſt hæres ad tempus incertum: quod eſſe poteſt alio dato hærede, C.de hær.inſti.l.extraneum.per Guli.de Cun.Bald. ¶ An teſtamentum poſſit fieri irreuocabile, per iuramentum? tenet, quod non, de iure ciuili: ſecus de iure canonico, verſic.quid ſi quis.Gul.Nam & per contractum poteſt hoc fieri, ſecundum Dy.ergo fortius per iuramentum.Bald. Sed contrarium eſt verum: quia non debet valere teſtamentum, ſi teſtatorem pœnitet, C. de ſacroſ.eccle.l.1.& deficit ius naturale, id eſt conſenſus: & iuramentum non poteſt immutare naturam teſtamenti.Vnde veritas eſt, quod valet ſecundum: ſed teſtator eſt periurus, ſecundum Ioan.Andr.imo non eſt periurus: quia non valet iuramentum, cum ſit contra bonos mores, ff.de verb.obligat.l.ſtipulatio hoc modo. ſecundum Bartol. Sed teſtamentum imperfectum tollit completum, quo ad legata, non quo ad inſtitutionem, ff.de leg.3 l.ſi iure. verſic.quid ſi primo. Guliel. ¶ Mater & pater poſſunt inſtituere filium naturalem coram duobus teſtibus, verſic.quid ſi mulier.& verſic.quid ſi pater naturalis.Guliel.In matre concedo, quia pro iuſta reputatur: nec quo ad matrem, eſt differentia naturalis atque legitimi, ff.vnde cog. l. ſi ſpurius §.ſi hac parte.Inſt.ad Orfic.§.nouiſſime.C.quando mul.tut.off.fun. pot.l.ſi. In parte autem ſi conſideras l.vlt.C.famil.erci.illa loquitur tantum in ſuo & emancipato, ſi conſideras §.ex imperfecto.ille §.extenditur ad matrem. ſed magis facit l.vlt.C.de confir.tut.quæ videtur hoc decidere, niſi exponas, vt ibi not.in gloſſ.Bald.Pater autem non poteſt inſtitui per filium, niſi teſtamentum ſit ſolenne, verſic.quid ſi filius.Guliel. ¶ An executor poſſit ponere manum ad quam rem vult, C.quando de c.opus non eſt, l.2. in gloſ. In relictis ad pias cauſas ceſſat omnis Falcidia: ergo & Trebellianica. uerſic.ſed cum deducto.Guli. Eſt verum, quod l.ſi quis ad declinandam hoc non dicit: quia ibi prohibet executori, ne detrahat, non hæredi. executor enim non admittitur ibi, niſi pro pauperibus. Ergo non detrahetur quicquam ex eo, quia verè non eſt ſibiipſi hæres, ſed aliis: ergo non detrahit, quia non eſt, qui poſſit detrahere, §.ſed cum deductio Guli.ff.de leg.1.cum filio vide infra.qui fil.ſint legi.§.fin.& de re iudic.§. qui relicta. ¶ De relictis pro reſtitutione incertorum nil detrahitur, verſic.item ſcias.Guli.nec habet hæres interuallum inuentarij, vbi periculum animæ vertitur, vt not. C.de iure delib.l.fin.§.donec.ſecundum Azon.& Richar.& ibi per Cyn.in addit.Bald. ¶ Notarius poteſt interpretari ſcripturam ſuam.vt nota.ff. de appell.l.ab executore.Bald & declarare eam incontinenti: ſecus ex interuallo: quod not.vide ſupra.§.rogitus notarii. ¶ Si bannum non eſt legitimè cancellatum, non tenet cancellatio, & ex eadem ſcriptura fit probatio, C.quomo.& quando iu.l.ſi præſes.Bald. ¶ Forma illa, ſubſtituit vulgariter, & per fideicommiſſum, ponitur in Specul. de inſt. edi. §. vt autem cautè.in 2.colum.Gul.& tunc ſubſtitutus habet eligere, ex quo capite veniat, C.de codic.l.fin.ff.ad Trebel.l.recuſare.§.Titius. Bald. ¶ Præteritio cum cauſa ingratitudinis inſerta, eſt idem, quod exhæredatio ſine cauſa: aut proprie dicitur præteritio, verſic.ſi autem is, qui aliquem. Guli. aliter not.in authent.de hær.& Falci.§.exhæredatos.& per Dyn.in l.Gallus.

¶ Fillia poteſt inſtitui in legitima: ergo & in dote, quæ in legitima computatur, & non dicitur præterita, verſic.ſed ſuper forma.Guli. ¶ Practica formæ teſtamẽti in ſcriptis multos hẽt angulos, in ver.teſtiũ.& ver.ſeq.Tamẽ cum pater inter liberos teſtatur, ſolennia non ſunt neceſſaria: vt in §. ex imperfecto.ſecundum Dyn.vt in auth.hoc inter liberos.per Accur.& Doctor

¶ Practica formæ teſtamenti cæci, quæ multos habet anfractus, verſic.illud quoque.nec diſtinguitur in teſtamento cæci inter liberos, vel non.Gul.

¶ Legata debent ſcribi hoc modo: quia primo illicitorum reſtitutio, ſecũdo expenſæ funeris, tertio pro anima, quarto cætera. ¶ Hæredis inſtitutio poteſt fieri per caſus rectos & inflexos. Item per verba directa & communia.Item per vniuerſalia, & ſingularia, l.1.§.ſi ex fundo.de hę.inſt.verſic.tertio dicendum Guli. ¶ Integrum teſtamentum poteſt reddi legatario. Item & ſua particularia tantum cum ſubſtantialibus partibus verſic.& breuiter.Guli. ¶ Tria ſunt genera executorum: ſicut tutorum. nam alii ſunt teſtamentarii, alii legitimi, alij datiui, § nunc vero aliqua.in princip.Guiliel. Iſta duo genera vlt. habent locum tantum in relictis ad pias cauſas. Guli. ¶ Executores teſtamenti habent varia nomina.nam quandoque vocantur Executores, vt no.Acc.in l.ſi quis pro redemptione. C.de donat.quandoq; dicuntur Diſtributores, vt l.pecunię ſortem.ff.de aliment.& cibar.legat.quandoq; Cõmiſſarij, vt l.nulli.C.de epiſ.& cle.quandoque prouiſores, vt l.Theopompus.de dot.prælег.quandoq; Procuratores, ff.mand.l.ſi vero non remunerandi.§.fin. quandoq; Miniſtri ff. de leg.2.l.ſi quis Titio.qñq; Gardiatores: & breuiter, nomina eorum ſunt ſecundum actus, quos habent exercere. Nam aut mandatum eorum fundatur ſuper certo, & tunc propriè dicuntur Executores: aut ſuper incerto, & tunc dicũtur commiſſarij, argu.Inſti.de fideicom.hære.in princ.Executor enim propriè eſt, ſicut pica & organum, arg.extra.de app.c.nouit.de hoc in ver.porro.per Guli. ¶ Si teſtator dixit Relinquo talem executorem, nec dixit ad quid omnia exequenda videntur ſibi commiſſa.de hoc in uerſicu.quid ergo.per Guli.quia clauſula generalis refertur ad omnia, ff. de ſerui. vrb.præ.l.ſi ſeruitus.Bald. ¶ Aſſumptus ad conſulendum non eſt propriè executor: verſicu.ſed quid ſi dixit.Guli. ¶ Si teſtator mandat aliquid fieri ad voluntatem executoris, valet teſtamentum, & eius voluntas eſt ſequenda, verſicu.quid ſi teſtator.Guli.Argu.contra ff.de hære.inſti.l.illa inſtitutio.& l.captatoriæ. SOL.Hic ad pias cauſas, extra.de teſta. ca.cum tibi. vel, hæc voluntas reſpicit actum executiuum: non actum diſpoſitiuum. ff.de rebus dubijs.l.vtrum.§ 1.Bald. ¶ Si executor malè arbitratur: epiſcopus corrigit errata, cui cura animarum incumbit: verſic.quid ſi malè. Guliem.

¶ Si moritur executor incertorum: ſuccedit epiſcopus: vel alium ſubrogat verſi.ſed pone.Guli. ¶ Inter executores nõ eſt locus iuri accreſcẽdi: ſi ſunt executores incertorum: ſed loco mortui debet ſubrogari datiuus: ſed ſi ad certum ſunt deputati etiam vnum fieri poteſt verſi.quid ſi ſunt plures.Guli.& d.lege id quod per Iac.quia in primo caſu mortuus habetur pro diſcordãte ideo epiſcopus ſupplet in eo.ver.ſed q d erit. [illegible]
dant in vno, epiſcopus non habet quicq. fac[illegible]
ſcopus addere vni parti, uel ipſe ſolus exe[illegible]
quid erit.Gul.hoc verũ, ſi nõ inuenitur [illegible]
ti: & poteſt vnuſquiſque deponere vo[illegible]
ciunt collegium, ff.de pac.l.cum in eo.in [illegible]

ff. de arbi. itē ſi vnus. §. fi. & l. ſeq. quod eſt tutius & uerius: quia officium nō
debet diuid. Bal. vide ī. e. §. unus executor. Ex ſtipulatione ſacerdotis al-
teri quæritur. quia ſacerdos in ſuo officio & appendiciis eſt publica perſo-
na, ver. itē cū. Gul. ¶ Merus executor nō pt agere niſi ad pias cās, vel niſi
hoc habeat in mandatis, uer. & ſcias & uer. ſeq. Gul. ¶ An executor tenea
tur ſatiſdare? ver. quid ſi hęres. Gul. ar. ff. loca. l. inſulā. §. fi. & ibi, quid de
fratre minore. Bal. ¶ An executor poſſit reddere rationem per ſuum iurm
C. de do. l. ſi quis pro. de accuſa. c. qualiter. uer. quid ſi ex. Gul. ¶ Executor
non poteſt facere diſtributionem niſi adita hereditate, etiam ab inteſtato
facta repetitione. uer. ſed quæro. alle ff. de fideic. li. l. 2. Gul. & no. ff. de hær.
inſti. l. qui filio. §. ſeruus. ubi eſt gl. Bal. ¶ Executor ad pias cauſas pōt face-
re procuratorē ſuper actione, quam habet, etiam ante litis ꝯteſtationem,
uer. nūquid cā. Gul. & hoc in iudiciis: non tñ pt alteri committere ea, quæ
induſtrialia ſunt, l. cuius bonis. de cu. fur. Gul. ¶ Diſtributor ad pias cās eſt
hæres pro pauperibus, ſm Rolandinum: ſed noīe, non re, ſm Accur. uel ꝓ
prie non dicitur hæres, ſed adminiſtrator, ſm Azo. uer. itē pone, ꝙ aliquis
ſit loco. Guli. ¶ Mater finita tutela, & commiſſaria, dicit ſe habere ꝯſcien-
tiam de quibuſdā male ablatis per defunctum, & ideo vult retinere pecu-
nias pupilli, ut eas reddat, quærit, an poſſit? verſ. ſed pone: quædam, ſi con-
ſtat, ſic: alias non. Gul. ¶ An infra rei legatæ debeant dari legatario. C. ad
leg. Falc. ſi prædiorum. uer. ſed quæritur. per Gul. ¶ An executor vltimæ
voluntatis poſſit vendere C. qñ decre. opus non eſt, l. 2. ff. de alimen. leg. l.
alio hærede. & ibi plene de materia executorum. per Bar. uerſ. ſed an exe-
cutor. Gul. dic, ꝙ non, niſi in duobus caſibus, ſc. qñ teſtator ei hoc cōmiſit
& qñ hr loco hæredis uniuerſalis: & qñ aliter non eſt, vnde ſoluatur, & ven
det hæres, non executor, uer. ſed quid ſi non. Gul. ¶ Quo iure agit executor
ꝯ nomen debitoris? uer. illud. Gul. & an ſatiſdet & quid ſi debitor uult ma
gis ſoluere hæredi, q̄ executori uer. ſed nunquid iſte. & uerſi. ſeq. Gul. Et an
hæres compellatur agere, uel cędere iura pro ſolutione dicit, ꝙ non cogit
niſi cędere. uer. ſed an ex lege. uide etiam ff. de adminiſt. tut. l. Lucius. §. fin.
Bal. ¶ An executor poſſit tranſigere cū debitoribus, vel compromittere,
ar. ꝙ ſic, in non liquido, C. de tranſa. l. præſes. ver. de illo. Gul. ¶ Vbi exe-
cutor impeditur, eps exequitur, uer. q d ſi executor impotentia Guli. ¶ An
tps appoſitū in una parte teſtamenti, videat in alia parte repetitum, C. de
oper. li. l. Titius. ¶ An executor poſſit eligere minus pauperē, C. de teſt. mi
li. l. captatorias. per Cy. ¶ Merus executor nō pt inſtituere ex Trebellia-
nica. ar. ff. de iure do. l. ſi mulier. §. ex affe. hæres interdū pt, & nō dēt, C. de
fideicom. l. poſt mortē. Interdū nō pt, nec debet, puta in præiudicium ter
tii: uel ubi eſt incertitudo pſonæ, ff. de leg. 1. l. filius. §. diui. Vel dic, ꝙ reſti
tutio ex Tabelliano habet tres effectus ſcilicet trāſactionis, exonerationis
& liberationis à fideicōmiſſario. Quo ad primū effectū, pt ſtatim reſtitui:
nec tñ eſt donatio, ſed puentio ſolutionis, ff. de leg. 2. l. Lucius. & de ſol. l.
ſub ꝯditione. & iō tex. in l. poſt mortē vtit verbo Satisfacere. Quo ad ſm
non: vñ creditores adhuc habēt reſtituentē obligatū, quia plus tempus
nō cadit ſub voluntate teſtatoris: ſed pter eū eſt, ff. de leg. 2. l. Lucius §. te-
ſtator. Itē nec exonerat reſtituēs ab aliis fideicōmiſſariis, ut d. §. diui.
¶ Qñ ꝯditio inſeritur actui, ad hoc ut actus fortiat effectum, dēt ꝯditio ex
titiſſe: & facit ff. de hęr. inſt. l. 3. §. qui fide. Bal. ¶ Executor tenet inuenta-
riū facere, qñ uult adminiſtrare, ſicut orphanotrophus & tutor, uerſic. ſed
an tenet & hoc, ſi eſt diſtributor vniuerſalis: ſecus, ſi ad certā rē. Gu. ¶ Om
nis executor tenet reddere rationē eorū, q̄ adminiſtrat, uer. ſed an ſimpli
citer. Gul. & an ſtetur ſuo codici rationū, verſ. ſed nunquid ſm. ff. de tute.
& rat. diſtrahen. l. 1. §. officio. per Dy. ¶ Si vnus executorū morit, an accre
ſcat alteri ꝯiuncto verbis, vel non, ver. ſed ſi aliter ex. Gul. ¶ Et ſi oēs ſunt
mortui ꝯmiſſaria & induſtrialis executio ad epiſcopū redit, ſeu deuoluit,
uer. quid ſi unus. uide ſ. e. §. inter executiones. ¶ An præſentes poſſint exe
qui collegis abſentibus irrequiſitis verſ. ſed quærit, an. Gul. ¶ Si executo
res non ſunt ꝯcordes, epiſcopus faciat, ꝙ uult. uer. ſed q d erit. Guli. ¶ An
ſit melior ꝯditio occupantis, ver. ſed nunquid. Gu. C. de auctorita. pſtan. l.
fi. Gul. ¶ Si vnus executorū renunciat, an alius ſolus exequat, ver. ſed q d
ſi unus. G. ¶ An executor ſuſpectus poſſit remoueri, uerſic. q d ſi executor
eſt ſuſpectus Gul. C. de procu. eū, qui. Bal. ¶ An executor cogat exeq, uer.
itē quærit, vtrū ſic, poſtq̄ res ad eū puenit. G. ¶ Et an ꝯ executorē neceſſa
rius ſit libellus, uer. quærit aūt, qualiter. Et an intra annū poſſit cogi, verſi.
ſeq. G. ¶ An nō adita hæreditate valent pia legata. uer. ſed pone, ꝙ ex eo
ſit. ſm Gul. Cōtrarium no. ī. de re iu. §. ꝙ relicta. ¶ An hæres poſſit facere
diſtributionē ſine executore, uerſi. denuo quærit. certa ſic, incerta non. G.
¶ No. ꝙ relicta ad pias cauſas poſſunt peti vſq; ad xl. annos, ut in auth. de
eccle. tit. §. pro temporalibus. Colla. 9. ¶ Videtur ꝙ diſtributor hæredita
tis non poſſit ſoluere ęs alienum: q a hæreditas dicitur ære alieno deducto
ſt. pro ſoluto, l. mutus. Bal. ¶ Quæ dicantur relicta ad pias cauſas, vel ad
pios vſus, & quod generaliter relictum pro bono animæ, dicitur ad pias
cauſas, ff. de leg. 3. l. ſi q s Titio. per Accur. verſi. & ſcias, ꝙ inter, plene per
Gul. & C. de ſacroſan. eccl. l. illud. in glo. Bald. Et an ad pias cauſas exequē
das quilibet agere poſſit. uer. ſed nonne cuilibet. per Gul. ff. de leg. 1. l. ciui
tatibus. per Bal. ¶ Nomine fortisfactorum, uel illicitorum continentur
extorſiones non debitæ ex contractu, niſi poſt moram, uer. ad huc aūt quæ
ritur. G. Hoc intellige de debito reali, & non de perſonali. Bal. ¶ An mo-
nachus, conuerſus, canonicus, prior, uel epiſcopus, poſſit fieri executor te
ſtamentarius uerſ. ſæpe enim quæritur. & ſeq. Gul. ¶ An officium executo
ris tranſeat ad heredem, uel ſucceſſorem, no. de cur. fur. uer. eius nuper bo
nis. & ſeq. Gul. ¶ An mortuo epiſcopo capitulum ſuccedat in executione
teſtamenti, uer. item circa legitimos. Gul. ¶ Si epiſcopus eſt infirmus, an
faciet executionem archiepiſcopus, no. ver. ſe. Sed an iudex ſecularis, uer.
ſeq. Gul. ¶ Iudex ſecularis habet compellere, non exequi, ff. de peti. hær. l.
hæreditas. Ar. contra ff. de vſufru. le. l. legatum. ſed ibi non eſt ad pias cau-
... equi intra tempus ſibi aſſignatum, alias pri
... onſtitutiones epiſcopales præfigunt termi
... oranti labuntur termini propter bonum
... aciat. ar. ff. de infa. l. genero. & ibi omnino
... ff. quemad. ſeruit. amit. C. de præſcr. long.
... e: ab or. facien. l. fi. & de ædili. edic. l. con

ſpe. & c. ſtatutum. de præben. lib. 6. Dic, aut termini lapſus eſt alicui fauor
& currit ignoranti: aut præiudicium, & tunc non currit. aut nec fauor, nec
præiudicium. & tunc currit ignoranti, ut hic. Bal. ¶ Si executor impendit
aliquid de ſuo, recuperat. uer. ſi. Gul. in l. fi. ff. de ne. ge. q aliena. §. libertos.
ff. ad leg. Fal. l. 1. ff. de iure del. l. fi. §. in computatione. Bal. ¶ Si quis donat
proprietatem retento uſufructu in uita, iſta donatio eſt inter uiuos, licet
executio eius quo ad vſumfructum, ſit collata poſt mortem & licet fiat mē
tio mortis: quia non adiicitur Mors, verbo principali, quod eſt Donatio,
ſed verbo executiuo, vt patet in forma, quam ponit Spe. in §. porro. uerſi.
donatio autem. ¶ Et nota, ꝙ triplex eſt ſpecies donationis, ſcilicet mera
cauſa mortis, mera inter viuos, & quaſi media inter has: & bene facit ad
hoc, quod not. ff. de leg. 2. l. cum pater. §. Mæuio. Bal. uide ſ. eo. §. filiusfami
lias. ¶ Si quis donat plures poſſeſſiones. ſigillatim enumerādo plures ſunt
donationes: ſecus, ſi vno generali vocabulo, ver. optimum. Guli. ¶ Poteſt
opponi pactum quod donatio non reuocetur occaſione naſcentium libero
rum: & tunc ceſſat l. ſi unquam. C. de reuocand. donat. ſed non ceſſat quære
la inofficioſæ donationis, uer. donatio aūt firma. Guli. ¶ Codicillus non re
uocatur per alium codicillum cauſa diuerſa, ſed teſtamentū p teſtamentū
ſic, §. uiſo. ver. & nota, ꝙ tutius. ¶ Quinq; ſunt inuentaria, ſcilicet tutoris,
curatoris, orphanotrophi, hęredis, & fiſci, de inſtr. edi. §. dicto. in prin. Gu.
vide ſ. de actore. §. tuto. & de cura. §. j. ¶ Inuētariū piudicat tutori, quo ad
ea, quæ ſupprimi poſſunt: nō quo ad ea, quæ certū eſt poni nō debuiſſe, uer.
ſeq. Gul. ¶ Si tutor non poſuit omnia in inuentario, repellit, ſi ſunt ſuſpi
cione digna, ſecus in modicis, ff. de con. & demon. l. q̄uis. ¶ Sed ſi nō addit
nouiter quæſita, non pt huic obiici exceptio: quia iuſtum fuit decretum à
principio, ver. ſed & ſi omnia. & ſeq. De his tñ nouiter acq ſitis & de fructi
bus debet fieri codex rationum: & eſt ſimile in fideiuſſore dando, C. de iu-
re delib. l. mulier. Bal. Circa inuentarii ꝯfectionem & modū debet atten-
di ꝯſuetudo regionis, uer. quid ſi ſit de conſuetudine. G. ¶ An pater tenea
tur facere inuentarium? Dic, ꝙ non, ſi iure vſufructus adminiſtrat: quia nō
cogitur reddere rationē. ver. quid. Gul. ¶ Vltimo tractat Spe. de inuenta-
rio hęredis, & ponit ſubſtantialia, & formam inuentarii, in pe. & ult. colū.
ſed non plene ponit: & ideo Bar. facit aliam formam ſm §. ſi uero abſunt.
in auth. de hær. & Falci. & inde collige. Bal. ¶ Per ſtatutū pōt inuentarii
confectio remitti, ut no. in l. fi. C. arbit. tutel. per Cy. ¶ Itē an teſtator poſ-
ſit derogare ſtatuto, ibidē per Cy. ¶ Mandauit teſtator hæredi, ꝙ faceret
cappellam, & expēderet centum: reperitur capella eius æſtimationis, nec
reperitur à quo, uel vnde facta fuerit: Dic, ꝙ præſumitur facta ab hærede, l.
fi. C. de ali. pup. præſtam. per Bar. vide in ar. ꝯ, l. ei qui dicit. cum concor. ff.
de prob. & in d. l. fi. ideo ſic præſumitur: quia continuo ſtetit pupillus pe-
nes tutorem, ideo vento non præſumitur vixiſſe.

a De præſumptionibus.[a] Rubrica.

ADDITIO.

a ¶ Pileus non poſuit hanc rubricam, ſed de ipſa aliquid tractauit ſub tit
de prob. ¶ Itē Ioannes de Deo Cauil lib. 5. in diſtinctionibus tamen ſuis
poſuit materiam primi §. vt ibi dicā. ¶ Tan. poſuit rubricam ſui operis
parte ſecunda, rubrica pen. & hunc libellū iudiciarii ordinis Tan. Hoſt. al
legat in Summa huius tit. §. penult. in fi. ¶ Archi. autem fere totum ipſius
Tanc. titulum poſuit 7. q. 1. c. oues. & ex quo reliqui practici auctores, &
alii materiam omiſerunt, ad non practicos recurramus. Conſtat omnes
Summiſtas materiam tractauiſſe.
¶ Et quia de Hoſt. nunc dixi, qui vltimus fuit, ſcire debes eum in Sum
ma triplicem diuiſionem poſuiſſe in ſecundo §. Prima fuit, quæ ponitur
hoc §. 2. quarta omiſſa, ſcilicet de temeraria, probabili, & uiolenta: & de
his tribus ſub uer. ſuſpicionis. no. 2. q. 1. primo ſemper. & ext. de præſump.
quanto. & uide, ꝙ ibi breuiter dixi ſuper gl. Secunda fuit, ꝙ præſumptionū
alia iudic. ſiue ꝯtumaciæ hominis, alia famæ, alia naturæ, alia iuris tantum,
alia iuris & de iure, alia qualitatis facti: & de hoc plene proſequitur. Ter-
tia ipſius diuiſio eſt, ꝙ præſumptionum alia præſentis ad pſens: alia, præ-
ſentis ad pterita: alia pręteriti ad futura: alia præteriti ad pręſens: alia, ad
præſens ex præſenti, circa futurum: alia, ex præterico circa præteritum,
Membra inſinuaſſe ſufficiat: recurratur ad volumen. gl. hāc materiam po
nunt l. diſt. ferrum, 54. diſt. fraternitatem. plenius de ſponſa. is qui. & iſtas
tres remittit auctor ī. uer. neceſſaria. ante fi. Tu addas ext. e. tit. ſcribā. 44.
diſt. multis. ff. quod met. cau. non eſt veriſimile. & C. de probat. ſiue poſſide
tis. vbi per Odofred. & ibi per Cyn. plenè & ſatis breuiter quamplures.
extra. volumina tractauerunt hanc materiam: & maximè ſuper leg. illa,
non eſt veriſimile. inter quos Alb. Odofred. qui mutauit modum allo-
rum, ſic diuidens. Cauſarum quædam requirunt plenam cognitionem
quædam ſummariam tantum. Primo caſu aut præſumptio eſt leuis, aut
vehemens: & ſecundo caſu alia eſt iuris tantum, alia iuris & de iure: alia
hominis: alia naturæ: alia facti: & iſta aut eſt facti præſentis: aut præteriti:
aut ſubſequentis: & prædictæ præſumptiones quandoque ſunt pro acto-
re: quandoque pro reo. Vides: ꝙ principium & finem miſcuit inter mem-
bra: in quibus vult: quod in ſummaria cognitione eius præſumptio dat
victoriā etiam agenti: & ideo: quia per illas non præiudicatur principa
li quæſtioni: dat exemplum, ff. de liber. agnoſc. ſi quis a liberis §. ſi vel pa-
rens. cętera omitto. Sed eſt ſciendum: ꝙ Marti de Fano ſuper ea. l. non
eſt veriſimile. tractans materiam, non præmiſit membra: ſed quinque præ
ſumptiones proſequitur & eſt prima iuris & de iure & in hac dat multa
exempla de quibus infra dicam. ſecunda eſt iuris tertia eſt hominis quar-
ta eſt naturæ: quæ a natura inducitur vel lege auxiliante naturam quinta
ex conſuetudine oritur. Iura quæ inducit ī. ponam quia ſic aliud conterā
breuitati.